МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ, ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Збірник наукових праць

Випуск 11 (14)

Вінниця – 2019

УДК 001(06)

А 43

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(протокол № 10 від 10 квітня 2019 р.)

Редакційна колегія:

Гуревич Р.С. – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, директор Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації (голова);

Бойчук В.М. – доктор педагогічних наук, професор кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті, заступник директора з наукової роботи Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації (заступник голови);

Люльчак С.Ю. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті (відповідальний секретар);

Лазаренко Н.І. – кандидат педагогічних наук, професор, ректор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Коломієць А.М. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Акімова О.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і професійної освіти;

Паламарчук О.М. – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології та соціальної роботи;

Шпортун О.М. – доктор психологічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи;

Столяренко О.В. – доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і професійної освіти;

Кобися В.М. – кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті;

Кадемія М.Ю. – кандидат педагогічних наук, професор кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті;

Поліщук А.С. – кандидат історичних наук, завідувач Відділу аспірантури і докторантури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Рецензенти:

Петрук Віра Андріївна – доктор педагогічних наук, професор (Вінницький національний технічний університет);

Сільвейстр Анатолій Миколайович – доктор педагогічних наук, доцент кафедри фізики і методики навчання фізики, астрономії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Штифурак Віра Євгеніївна – доктор педагогічних наук, професор, (Вінницького торговельно-економічий інститут Київського національного торговельно-економічного університету)

А 43 Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень: зб. наук. пр. – Вип. 11 (14) / редкол.: Р.С. Гуревич (голова) [та ін.]; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2019. –298 с.

ISBN 978-966-2337-01-3

Статті збірника розкривають актуальні проблеми сучасної науки та навчального процесу в навчальних закладах різних типів і рівнів акредитації. Окреслюються шляхи розв'язування проблем науковцями та практиками. Буде корисним студентам, аспірантам, науковим і практичним працівникам, слухачам курсів післядипломної освіти.

Статті збірника подано в авторській редакції.

УДК 001(06)

ISBN 978-966-2337-01-3

© Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
© Автори статей
© ТОВ фірма «Планер»

Шановні студенти, бакалаври, магістри, аспіранти, докторанти!

У провідних державах, на які прагне рівнятися Україна, всебічне сприяння науково-технічному прогресові та інноваціям посідає перші місця в переліку національних пріорітетів. Адже кошти, витрачені на нові знання, розробки та технології, не даремні: це – інвестиції в майбутнє, і тільки такими їх слід розглядати.

«Наука до лісу не веде, а з лісу виводить», « Краще з розумним загубити, ніж з дурнем знайти», «На вродливого приємно глянути, а з розумним легко жити» - ці та чимало інших народних мудростей свідчать про те, що інтелект з давніх-давен цілком слушно вважали головною конкурентною перевагою та необхідною умовою добробуту.

Збірник наукових праць «Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень» дає змогу розкрити шляхи розв’язання наукових проблем молодими науковцями і практиками та апробувати результати своїх актуальних пошуків.

Бажаю вам успіху на науковій ниві.

З глибокою повагою,
директор Навчально-наукового інституту педагогіки,
психології та підготовки фахівців вищої кваліфікації,
дійсний член (академік) НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор Гуревич Р. С.

РОЗДІЛ 1 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

УДК [373.5.091..313:004.0326]:911

Байда Н.Б., Кобися А. П.,
м.Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ У 10 КЛАСІ

Постановка проблеми. В сучасному світі активно розвиваються інформаційно-комунікаційні технології, які впроваджуються майже в усі галузі діяльності людини.

Ми знаходимось на етапі оновлення всієї системи освіти. В навчально-виховний процес вводяться нові комп`ютерні технології, які вже починають ставати невід'ємною складовою у навчанні учнів та роботі вчителів. Вони стрімко увірвалися в наше життя та стали потужним інструментом отримання найрізноманітнішої інформації, підвищили інтерес до навчання. А найголовніше, вони стали ефективним засобом реалізації принципів наочності, систематичності та послідовності, доступності, науковості.

Використання мультимедійних презентацій відкриває нові можливості для вчителів та учнів, а також робить звичайний урок набагато цікавішим і продуктивнішим. Дуже важливо, щоб учні не лише сприймали інформацію на слух, а могли її ще й побачити. Важко пояснити якесь природне чи суспільне явище чи процес словами, звісно, краще, коли слова вчителя будуть супроводжувати фото- чи відеоматеріали. Для цього використовують комп'ютерні презентації, які створюють, зокрема, за допомогою програми Microsoft PowerPoint.

Аналіз попередніх досліджень. Дослідженням проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках географії займалися: М. Геренчук, П. Вірченко, Г. Ісаєва, С. Кобернік, П. Колісник, О. Юхимович, В. Корнєєва, І. Пирогова та інші вітчизняні й закордонні науковці.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності використання мультимедійних презентацій на уроках географії в 10 класі загальноосвітньої школи з метою підвищення ефективності вивчення цього предмету.

Виклад основного матеріалу. Перш, ніж почати досліджувати проблему, потрібно з'ясувати тлумачення терміну «презентація». Отже, презентація (від англ. «presentation» – представлення, вистава) – слово, яке має кілька значень: 1) дія, акція: показ широкому загалу нового товару; пред'явлення нової інформації; як рекламна акція, яка щось популяризує; 2) електронний документ, створений за допомогою комп'ютерної програми PowerPoint, який є набором слайдів для демонстрації аудиторії; 3) спосіб наочного представлення інформації з використання аудіовізуальних засобів. Синонімами терміну «презентація» є терміни «комп'ютерна презентація» і «мультимедійна презентація» [1, с. 21].

У літературі не існує загальновизнаної класифікації презентацій. Проте Н. Морзе та Н. Дементієвська пропонують класифікувати презентації за такими ознаками:

1) за кількістю медіа засобів: мультимедіа (звуки, зображення, відео фрагменти); текстова (з мінімальним ілюструванням); комбінована.

2) за призначенням: комерційні (здебільшого рекламного характеру); інформаційні; навчальні тощо [2].

Крім того, Н. Морзе та Н. Дементієвська розглядають навчальні презентації як окрему групу, враховуючи їх особливу роль у навчальному процесі. Серед навчальних презентацій в залежності від цілей її застосування виділяють такі: лекційні (для викладача); звіт про результати діяльності, проект, дослідження (учнівська робота); тест (як для викладача так і для учнів).

За способом подання слайдів можна розрізняти такі презентації:

1. Для супроводу лекції, виступу – з записом голосу лектора чи усним супроводом.
2. Слайд-шоу – без супроводу лектора, або із записаним голосом доповідача.
3. Комбінована – з усним супроводом, із записаним голосом, частиною якої може бути слайд-шоу [2].

© Байда Н.Б., Кобися А. П. м. Вінниця 2019 р.

Мультимедійна презентація – це сукупність текстів, зображень, звуку, анімації та інших засобів представлення інформації на визначену тему. Їх використання на уроці географії дозволяє досягти максимальної ефективності презентації інформації, забезпечуючи одночасний вплив на зорові і слухові органи чуття учнів. Якщо мультимедійна презентація призначена для вивчення теоретичного матеріалу з певної теми, супроводу уроку, закріплення вивченого, систематизації матеріалу, то вона називається освітньою мультимедійною презентацією.

Для створення мультимедійних презентацій використовуються різноманітні програми, але найбільш доступним засобом для отримання власних комп'ютерних навчальних продуктів є програма PowerPoint – майстер створення презентацій, яка входить до складу інтегрованої системи Microsoft Office [3].

Мультимедійні презентації, зазвичай, мають таку структуру:

1. Титульний слайд: тема уроку, прізвище та ім'я викладача.
2. Вступ: мета, вимоги до знань і вмінь.
3. Матеріал для актуалізації знань.
4. Зміст.
5. Ключові поняття.
6. Інформаційні слайди: не перевантажувати текстом; на одному слайді не більше 2-3 рисунків; мінімум рядків і стовпців у таблицях; відображати не більше, ніж три факти, висновки, визначення на одному слайді; ключові пункти розміщуються по одному на слайді; ілюстрування найбільш важливих фактів за допомогою рамок, границь, заливки, різних кольорів шрифтів, стрілок, рисунків, діаграм, схем; кількість слайдів з навчальною інформацією на одне заняття – 10-15; презентація має доповнювати, ілюструвати урок.
7. Запитання і завдання для самоперевірки.
8. Висновки.
9. Завершальний слайд: інформація про використану літературу та інші джерела інформації [4].

Курс «Соціально-економічна географія світу» (10 клас) завершує базову географічну освіту школярів. У курсі поєднано вивчення тем загальних закономірностей суспільної географії і географічного країнознавства. Основна його мета – продовжити, а для більшості учнів – завершити формування знань про географічну картину світу, які спираються на положення теорії взаємодії суспільства і природи, відтворення і розміщення населення, світового господарства і географічного поділу праці, на розкриття глобальних та регіональних явищ і процесів. Курс «Соціально-економічна географія світу» має сформувати в учнів цілісне уявлення про навколишній світ, показати глибокий взаємозв'язок природи, населення, а також його господарської діяльності на Землі, навчити просторово мислити, сприяє вихованню поваги й любові не тільки до своєї Батьківщини, а й до історії та культури інших країн і народів, що є надзвичайно важливим у нинішньому глобалізованому динамічному світі [8].

Мультимедійні презентації, створені для уроків географії , дозволяють усвідомлено і гармонійно інтегрувати багато видів інформації. Навчальна інформація на уроках географії у 10 класі може представлятися в різних формах: зображення, включаючи фотографії, різноманітні карти, графіки та діаграми різних природніх, суспільних процесів і явищ тощо; звук, у тому числі, і стерео: звукозаписи голосу, звукові ефекти і музику; відео на будь-яку тему за програмою, які будуть сприяти хорошому зап'ятовуванню інформації, різні відеоефекти, рухоме відеозабраження; анімації й анімаційні імітування.

Мультимедійна форма дозволяє подати матеріал як систему яскравих опорних образів, наповнених вичерпною структурованою інформацією в алгоритмічному порядку. Мета такого подання навчальної інформації, перш за все, у розвитку у слухачів системи образного мислення. Кожен учитель знає, як відбувається запам'ятовування інформації. Якщо інформація сприймається на слух, то запам'ятовується 20% її обсягу, за допомогою зору – 30% матеріалу, за умови комбінованого поєднання слухового й зорового каналів – 60% інформації. Отже, використання мультимедійних презентацій сприяє значно кращому засвоєнню навчальної інформації кожним учнем [5, с. 34].

У 10 класі вивчаються країни світу, які навряд чи вдасться відвідати учням, а за допомогою мультимедійної презентації і відеоматеріалу вони зможуть «побувати» в будь-якій країні і в будь-якому куточку світу. Також на фото і відео можна побачити, наприклад, особливості економіко-географічного положення, населення, господарство, найбільші міста. Необмежені можливості щодо подання інформації на комп'ютері розв'язують проблему постійної зміни й оновлення змісту шкільної географічної освіти згідно вимог нових навчальних програм [7, с. 12]. Особливо це стосується навчального матеріалу курсів економічної і соціальної географії у змісті яких використовується дуже багато статистичних даних.

На сучасному етапі розвитку суспільства, вивчення географії безперечно вимагає застосування комп'ютерних технологій для кращого та ефективнішого розуміння предмету. Використання комп'ютерів на уроках географії дає можливість активізувати діяльність кожного учня, створити передумови для переходу від пасивного сприйняття до активного мислення, розвивати творчі здібності [6, с. 18].

Висновок. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [9, с. 145].Отже, використання мультимедійних презентацій на уроках географії, зокрема, у 10 класі дає максимальний ефект у вивченні предмету. Вони підвищують якість освіти, сприяють засвоєнню нового матеріалу, полегшують роботу учителя, стимулюють творчу діяльність учнів, а також вдосконалюють їхню самостійну роботу.

Список використаних джерел:

1.Мокрогуз О. П. Мультимедійна презентація в системі засобів навчання / О. П. Мокрогуз // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2009. – № 8. – С. 21–23.

2. Морзе Н. В. Проектування, створення та використання навчальних мультимедійних презентацій як розвитку мислення учнів [Електронний ресурс] / Н. В. Морзе, Н. П. Дементієвська. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/ITZN/em2/content/07dnpsts.html.

3.Александрова З. В. Мультимедійна презентація як сучасний засіб навчання [Електронний ресурс] / З. В. Александрова. – Режим доступу: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/komp_2012_1_9.pdf.

4. Беляков Е. В. Подготовка и использование презентаций в учебном процессе [Електронний ресурс] / Е. В. Беляков. – http://belyk5.narod.ru /Present.htm.

5.Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук. метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

6.Юхимович О. Використання комп'ютерної техніки під час вивчення географії / О. Юхимович // Географія та основи економіки в школі. – 2003. – №5. – С. 16-20.

7. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Географія. 6–9 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 64 с.

8.Навчальні програми для 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Географія. 10 клас. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/ navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv.

Анотація. *У статті обґрунтовується необхідність використання мультимедійних презентацій на уроках географії у 10 класі з метою підвищення ефективності вивчення цього предмету; розкриваються позитивні сторони даних технологій.*

Ключові слова: *мультимедійна презентація, комп'ютерні технології.*

Annotation. *The article substantiates the necessity of using multimedia presentations at the lessons of geography in the 10th form in order to increase the effectiveness of studying this subject; reveals the positive aspects of these technologies.*

Keywords: *multimedia presentation, computer technologies.*

УДК 004:338.48

Бондарчук Д. Р., Кобися А. П.,
м.Вінниця, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ В ТУРИЗМІ

Постановка проблеми. В умовах сучасної ринкової економіки туристична індустрія все більше потребує інформаційного забезпечення. Це зумовлено швидким розповсюдженням нових інформаційних технологій і радикальними змінами соціально-економічного життя під впливом цих процесів.

На сьогоднішній день туризм – це глобальний комп'ютеризований бізнес, у якому беруть участь авіакомпанії, готелі та туристичні корпорації всього світу. Для успішної роботи туристичних підприємств потрібно швидке впровадження сучасних інформаційних технологій, оскільки точність, надійність, оперативність та висока швидкість оброблення та передавання інформації визначає ефективність роботи у цій галузі. Значні капітальні вкладення в нові інформаційні технології приведуть до інтеграції туристичних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теоретичних знань щодо впровадження автоматизованих інформаційних технологій та систем управління підприємством, зроблено

© Бондарчук Д. Р., Кобися А. П., м. Вінниця 2019 р.

багатьма вченими, серед яких В. Вдовин, О. Виноградова, О. Грипунов, Г. Титоренко, В. Пономаренко, І. Золотарьова, Р. Бутова тощо. Сучасні дослідження ролі інформаційних технологій у діяльності туристичних підприємств можна зустріти в працях О. Виноградової, О. Гарафонової, О. Зайцевої, М. Мальської, С. Мельниченко, П. Пуцентейло та ін. Проте, все ще не вирішеним залишається питання сучасного використання інформаційних технологій та систем в індустрії туризму з метою підвищення її конкурентоздатності.

Основною метою статті є проведення аналізу сучасного стану інформаційних технологій та систем в індустрії туризму, виявлення основних проблем туристичних фірм, розроблення пропозицій щодо використання новітніх інформаційних технологій туристичними фірмами, аналіз ефективності систем резервування (Global Distribution System – GPS).

Виклад основного матеріалу. Інформаційні ресурси підприємств – це їх головні ресурси, тому туризм можна вважати «інформаційним» видом економічної діяльності. Ступінь розвитку інформаційних ресурсів визначає загальний рівень інформації. Інформатизацію визначають як сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб на основі формування і розвитку інформаційних систем, мереж, ресурсів та технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікативної техніки [4].

Створення нових сучасних інформаційних технологій має велике значення для розвитку суспільства. Вони активно перетворюють інші технології матеріального та нематеріального виробництва, в кінцевому підсумку формуючи новий стиль роботи, спосіб життя в цілому. Суть інформаційних технологій становлять методи і засоби формування та підтримки інформаційних потоків у системах управління об'єктами, у тому числі підприємствами галузі туризму [3].

Інформаційні технології забезпечують зростання продуктивності у сфері послуг, а також в туризмі. Туризм – одна із найбільш перспективних індустрій. Гальмівним фактором його є низька інформаційна грамотність та слабкі комунікації і тому питання розвитку інформаційних технологій у туризмі актуальне для туристичних фірм в умовах глобалізації економіки.

Проблемам ефективного використання інформаційних технологій у туризмі присвячені роботи вітчизняних та закордонних вчених: Г. Галузинського, М. Єфремова, М. Желєні, В. Квартальнова, А. Левкова, С. Мельниченко, Г. Папирян, М. Скопень, Т. Ткаченко, Ф. Уллаха, М. Хаммера та ін.

Наприклад, у працях С. Мельниченко висвітлено теоретико-методологічні основи та практичний інструментарій застосування інформаційних технологій у туристичному бізнесі. Також визначено роль і місце інформаційних технологій у менеджменті й маркетингу туристичних підприємств. Надані практичні рекомендації щодо модифікації організаційних структур управління туристичними підприємствами та системами менеджменту в цілому під впливом інформаційних технологій [10-11].

М. Желєні розглядає аспект розвитку технологій в туризмі, звертаючи увагу на те, що зростання ролі інформації в туризмі супроводжується появою різноманітних технологій. Метою сучасних туристичних фірм є зберігання та захист мереж підтримки технологій, забезпечення їх стабільності [1].

За визначенням В. Квартальнова, нові інформаційні технології та ефективні комунікації забезпечують швидкий розвиток ринку міжнародного туризму. Великого значення в туризмі набувають глобальні комп'ютерні мережі. Завдяки інформаційним технологіям зростає ефективність маркетингу в туризмі, також споживач зможе швидко отримувати необхідну та якісну інформацію про певний туристичний продукт [2].

Вітчизняні підприємства, стикаючись із проблемою забезпечення конкурентоздатності туристичних послуг, поки що неефективно використовують вироблений зарубіжними туристичними фірмами інструментарій сучасних інформаційних технологій.

Туристична галузь, в якій на даний час функціонують підприємства надання послуг гостинності, санаторно-курортні та оздоровчі заклади, туристичні фірми, все більше набуває значення для розвитку економіки та соціальної сфери України. На даний момент важливим є підвищення ефективності зростання сучасних інформаційних технологій у сфері готельного та туристичного бізнесу. Лише з використанням сучасних комп'ютерних технологій можна організувати роботу туристичного підприємства з максимальною ефективністю і з витримкою світових вимог. Сьогодні на ринку є більше десятка систем автоматизації управління туристичними підприємствами. Отже за умов невизначеності, стохастичності зовнішнього середовища вкрай необхідною властивістю туристичної фірми виступає її здатність до адаптації. Висока надійність та забезпечення стійкості – один із постулатів її функціонування. З урахуванням конкретних умов для кожного туристичного підприємства необхідно розробляти та впроваджувати комплексні автоматизовані системи, що концентрують у собі сукупність організаційних, режимних, технічних та

інших можливостей, що спрямовані на досягнення достатнього рівня економічної ефективності і безпеки для бізнеса.

Інформаційні технології є невід'ємною складовою забезпечення якості туристичних послуг (рис.1).

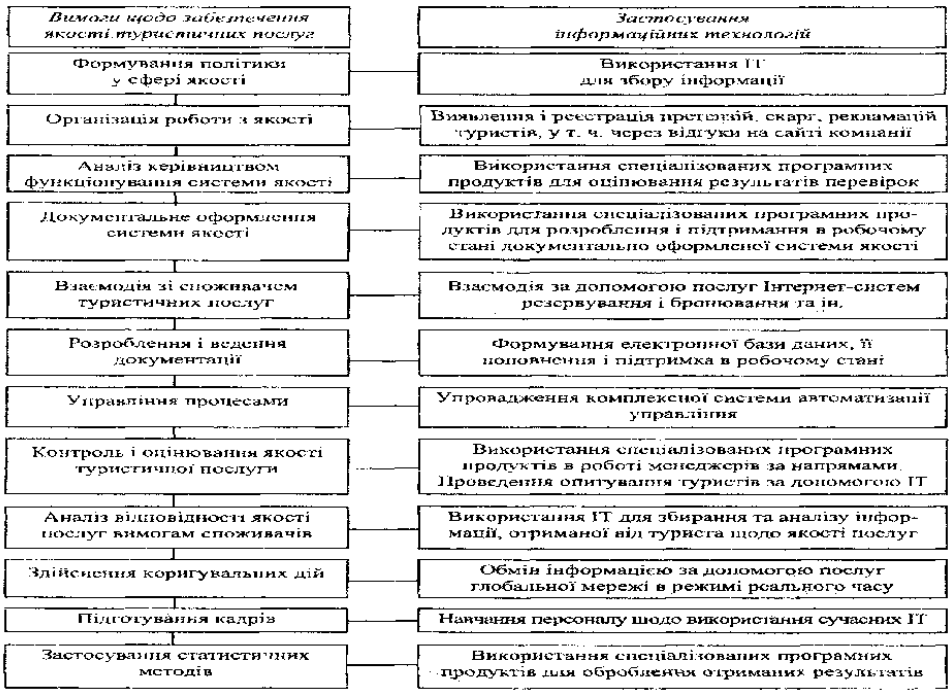

Рис. 1. Структурна схема використання інформаційних технологій у процесі забезпечення якості туристичних послуг.

Для інформаційної підтримки діяльності туристичних підприємств необхідно задіяти основні види інформації: історія ринку збуту; прогнози ринку збуту; конкуренція; перспективи в розвитку; ціни; витрати; моделі ринку; контроль за діяльністю персоналу; територіальне планування; джерела запиту на новий продукт; реєстр покупців; друкування та отримання пошти; контроль відповідей і аналіз результатів рекламної діяльності; обчислення збутової діяльності; рух замовлення, виставлення рахунків, складання звітів; доступ до внутрішньої та зовнішньої інформації.

У практичній діяльності туристичних підприємств застосовуються різноманітні види інформаційних технологій, що підвищує безпеку та якість туристичних послуг: глобальні розподільчі системи; системи бронювання та резервування; електронні інформаційні системи; інформаційні системи менеджменту; мобільні системи зв'язку; послуги глобальної комп'ютерної мережі Інтернет [11].

Глобальні розподільчі системи (Global Distribution System) забезпечує швидке та зручне бронювання квитків на транспорт, резервування місць у готелі, прокат автомобілів, обмін валют, тощо. Наймасштабнішими системами на міжнародному ринку туристичних послуг є AMADEUS, Worldspan, Galileo, Sabre. Ці системи фактично утворюють загальну інформаційну систему, яка пропонує розподільчі мережі для всієї туристичної галузі.

Також сьогодні поширені комп'ютерні системи бронювання. Термін «комп'ютерна система бронювання» (КСБ) означає автоматизовану систему, яка містить інформацію про розклад польотів, пасажиромісткість повітряного транспорту, навіть тарифи та супутні послуги і за допомогою чого можна забронювати або купити квитки.

Через комп'ютерні системи бронювання можна оформити проживання в готелі, оренду автомобіля, заказати поїздку, отримати інформацію про місце перебування, курси валют, погодні умови тощо. Надання можливості онлайн-бронювання забезпечило туристам економію часу на поїздках до офісу туристичної компанії, а туристичним підприємствам – на відкриття нових офісів і дистрибуцію. Також з'явилась тенденція резервування за GPS, яке пов'язане з збільшенням обсягів послуг та розширенням їхнього асортименту, скороченням вартості електронних послуг бронювання і резервування.

Найбільш розповсюдженими серед вітчизняних туристичних підприємств є спеціалізовані програмні продукти: «САМО-Тур», «Мастер-тур», «Turwin», «Парус-Турагенство», саме вони спрямовані в першу чергу на вирішення завдань управління та мають значні переваги на світовому ринку.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Вплив інформаційних технологій на розвиток туризму надзвичайно великий, оскільки він безпосередньо пов'язаний із підвищенням ефективності роботи як кожного туристичного оператора окремо, так і в цілому всього туристичного бізнесу. Це прямо пропорційно впливає на конкурентоздатність фірми на сучасному ринку. Використання Інтернету та інтернет-технологій, програмних продуктів автоматизації всіх бізнес-процесів туристичного бізнесу – сьогодні не лише лідерство і створення переваг, а і виживання на ринку в найближчому майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Вдовин В. М. Предметно-ориентированные экономические информационные системы: учеб. пос. / В. М. Вдовин, Л. Е. Суркова, А. А. Шурупов. – М.: Изд.-торг. корпорация "Дашков и К°", 2009. – 388 с.

2. Виноградова О. В. Вплив інформаційно-технологічного фактору на конкурентоспроможність українських послуг на світовому ринку / О. В. Виноградова // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2003. – Ч.1. – С.167-169.

3. В'їзний туризм: навчальний посібник / [авторський колектив: П. Ф. Коваль, Н. О. Алєшугіна, Г. П. Андреева та ін.]. – Ніжин: Вид-во Лук'яненко В.В., 2010. – 304 с.

4. Гарафонова О. І. Теоретичні засади впровадження інформаційної логістики в туризмі / О. І. Гарафонова // Вісник КНУТД. – 2015. – №6(93). – С. 76-80.

5. Грицунов О .В. Інформаційні системи та технології: навчальний посібник / О. В. Грицунов. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 208 с.

6. Зайцева О. І. Інформаційні потреби туристичних підприємств в умовах ринкової самоорганізації / О. І. Зайцева, К. В. Самойленко // Науковий вісник ЧДІЕУ. Серія 1: Економіка. – 2014. – Вип.2(22). – С.33-36.

7. Інформаційні системи в економіці: навчальний посібник / [В. С. Пономаренко, І. О. Золотарьова, Р. К. Бутова та ін.]. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2011. – 176 с.

8. Мальська М. П. Готельний бізнес: теорія і практика: підручник / М. П. Мальська, І. Г. Пандяк. – К.: ЦУЛ, 2010. – 472 с.

9. Мельниченко С. В. Інформаційні технології в туризмі: теорія, методологія, практика: монографія / С. В. Мельниченко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 493 с.

10. Мельниченко С. В. Інформаційні технології в туризмі: теоретичні та практичні аспекти / С. В. Мельниченко // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №2(6). – С.129-138.

Анотація. *У статті розглянуто сучасний стан та проблеми використання інформаційних технологій та систем в туризмі, обґрунтовано доцільність запровадження сучасних інформаційних технологій у діяльності туристичного підприємства, визначені види інформаційних технологій, що підвищують безпеку та якість туристичних послуг, серед яких: системи бронювання та резервування, зокрема системи GDS; електронні інформаційні системи менеджменту, мобільні системи зв'язку, послуги глобальної комп'ютерної мережі Інтернет.*

Ключові слова: *інформаційні технології, бронювання, резервування, автоматизовані інформаційні системи, туристичне підприємство, інформаційні технології та системи в туризмі, комп'ютерна мережа.*

УДК 378. 016:004. 56

Гейко О.П., Люльчак С. Ю.,
м. Вінниця, Україна

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ МЕРЕЖЕВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. В умовах інформатизації суспільства все більш нагальною стає проблема підготовки молоді до використання сучасних інформаційно - комунікаційних технологій (ІКТ). Беззаперечною є потреба у модернізації процесу підготовки вчителів. Вимоги часу зумовлюють необхідність створення та використання електронних інформаційних ресурсів та мережених сервісів, які допоможуть майбутнім фахівцям вирішувати професійні завдання, долучатися до обговорення та виконання наукових проектів, проводити наукові дослідження, демонструвати та обговорювати результати власних досліджень.

Аналіз попередніх досліджень. Проблеми й особливості використання мережевих технологій в освітньому вищої школи розглядали в своїх роботах українські науковці: В. Биков, В. Кухаренко, Н. Морзе та ін. Педагогічні можливості сервісів досліджує у своїх працях М. Менякіна, Вікі-технології у сучасній освіті – Н. Дягло, Г. Стеценко та ін., особливості використання технологій Веб – 3.0 для самостійного підвищення кваліфікації – М. Німатулаєв та ін.

©Гейко О. П., Люльчак С. Ю., м. Вінниця 2019 р.

Провідні науковці, котрі працюють над цією проблемою зазначають, що мережеві технології дають можливість спільно створювати та редагувати навчальні ресурси не зважаючи на відстані і кордони.

Метою статті є аналіз можливостей використання мережевих технологій, зокрема можливостей карт знань в підготовці майбутніх інженерів-педагогів.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах одним із головних інструментів фахового зростання педагогів виступає мережа Інтернет [3].

Використання сервісів Веб 3.0 відкриває широкі можливості для реалізації освітніх цілей – для організації досліджень на основі реальних достовірних даних, для самостійного засвоєння та накопичення знань разом з колом експертів та всіма зацікавленими даною тематикою. Таке співробітництво не знає географічних обмежень, а створення навчальних груп відбувається швидко за мірою необхідності [1].

На даний час мережеві технології використовується майже в усіх провідних продуктах. Однією з найпопулярніших систем, що використовує дану технологію, є Google [5].

Особливістю більшості сервісів Google є те, що вони повністю безкоштовні для кожного користувача мережі Інтернет, а список цих сервісів постійно збільшується, відкриваючи нові можливості, а в свою чергу, зручність і простота системи Google зробили її однією з найвідоміших й найуживаніших у світі.

Проаналізуємо можливості використання мережевих технологій в процесі фахової підготовки майбутніх педагогів [2]:

1. Пошук джерел навчальної інформації. Існує безліч засобів пошуку в Інтернеті. Але найпопулярнішим і зручнішим засобом пошуку є пошукові системи.

2. Збереження даних. У результаті пошуку навчальної і наукової інформації накопичується велика кількість сайтів, документів, блогів, які містять корисні матеріали. Зручним способом роботи з безліччю джерел інформації в Інтернет є організація і зберігання посилань на джерела. Технологія полягає у складанні власної бази посилань на різні джерела, які містять корисну інформацію.

3. Підготовка і планування занять. Найбільш поширеними способами планування є складання списків у будь-якому текстовому редакторі, використання карт знань, складання таблиць, діаграм і графіків.

4. Робота з джерелами навчальної інформації. Створення навчальних матеріалів супроводжується роботою з великою кількістю джерел інформації. Знайдену інформацію не завжди зручно зберігати повністю або робити закладку на знайдене джерело [5].

5. Збереження навчальних матеріалів. Сучасний Інтернет надає масу можливостей для зберігання файлів і папок. Завдяки цьому файли зберігаються у виділеному сховищі на сервері, а доступ до них здійснюється через Інтернет. Перевагами даної технології є зручність доступу до файлів; висока надійність збереження файлів (інформація на серверах періодично зберігається у вигляді резервної копії); пересилка і розповсюдження файлів (шляхом передачі тільки посилання на файл).

6. Розповсюдження навчальних матеріалів. Традиційним способом доставки електронних навчальних матеріалів учням є використання електронної пошти. При цьому, доводиться або розсилати матеріали окремо кожному учневі, або використовувати групи розсилання, що має певні незручності. Слід використати можливості сервісів онлайн, які допомагають оптимізувати цей процес. Створивши свій документ у GoogleDocs або папку документів, можна відкрити до них сумісний доступ для учнів, колег або друзів. Загальне число читачів і співавторів, яким сумісний доступ до документа відкритий явним чином, не може перевищувати 200 чоловік.

7. Проведення занять. Використання сервісів Веб 2.0 під час проведення занять дозволяє зробити їх динамічнішими, цікавішими і такими, що запам'ятовуються. Для супроводження заняття можна використовувати презентації, відеолекції і виступи інших викладачів і фахівців у галузі, що вивчається, відеоконференції і ін.

8. Організація спільної роботи студентів. Одним із важливих елементів аудиторної і позааудиторної роботи студентів є спільна робота. Сервіси Веб 2.0 дозволяють організувати ефективну комунікацію між студентами і викладачем, а також професіоналами в певній галузі, ділитися матеріалами і планувати роботу. Як інструменти спільної роботи можна використовувати блоги, соціальні мережі і сайти професійних співтовариств, віртуальні класні кабінети і робочі середовища, групові календарі, сервіси для обміну повідомленнями і електронну пошту.

Технології невпинно розвиваються, отже головним завданням сучасних педагогів є вміння використовувати їх можливості для поліпшення процесу навчання студентів та учнів.

Обсяг сукупних знань людства зростає як мінімум у геометричній прогресії. А технології навчання окремої людини залишаються практично без суттєвих змін і не забезпечують відповідного зростання засвоєння знань. Тому

виникає протиріччя – між великою швидкістю накопичення знань людством і порівняно низькою швидкістю накопичення знань окремою людиною.

Досі збільшення інтенсивності досягалося в основному екстенсивним шляхом-збільшенням часу навчання. Сучасна педагогіка знає низку прийомів інтенсифікації, але в цілому вони проблему не вирішують [4].

В останні роки в зв'язку з модернізацією освіти, збільшенням обсягу навчального матеріалу запам'ятовувати нові знання стає все важче. Людський мозок не настільки довго зберігає інформацію, яка була записана, прочитана або почута. Якщо отримані знання були занотовані у звичайному вигляді (лінійно), мозку доводиться просто заносити цю інформацію у пам'ять. Але набагато простіше мозку оперувати з великим блоком інформації, якщо ці дані пов'язані якимось асоціативним рядом. Одним з методів який може допомогти вирішенню даної проблеми є метод створення інтелект-карт, в основу якого покладені дослідження й розробки англійського психолога й консультанта з питань інтелекту, психології навчання й проблем мислення Т.Бьюзена. Ефективність використання даного методу пов'язана з будовою людського мозку, відповідального за обробку інформації. Обробка інформації в мозку людини зводиться до її обробки правою й лівою півкулею одночасно.

Ліва півкуля відповідає за логіку, слова, числа, послідовність, аналіз, упорядкованість. Права півкуля – за ритм, сприйняття кольорів, уяву, подання образів, розміри, просторові співвідношення. Людина, засвоюючи інформацію, використовує переважно лівопівкульні ментальні (логічні) здібності. Це блокує здатність головного мозку бачити цілісну картину, здатність асоціативного мислення. Т.Бьюзен створив інтелект-карти як інструмент, завдяки якому можна задіяти обидві півкулі для формування учбово-пізнавальної компетенції учнів: «Створюючи інтелект-карти, я хотів одержати універсальний інструмент для розвитку розумових здібностей, якими могла б легко опанувати будь-яка людина, щоб їх можна було б застосувати в будь-якій життєвій ситуації».

Слово "mind" означає "розум", а слово "maps" – "карти", "карти розуму". У перекладах книг Т. Бьюзена найчастіше використовується термін "інтелект-карти", хоча за способом побудови карти відображають процес асоціативного мислення, тому їх доречніше було б називати картами асоціацій.

Центральну ідею цієї теорії найкраще представити словами її автора: "Кожен біт інформації, що надходить у мозок, кожне відчуття, спогад або думка – може бути представлений у вигляді центрального сферичного об'єкта, від якого розходяться десятки, сотні, тисячі і мільйони променів. Кожен промінь являє собою асоціацію, і кожна асоціація, у свою чергу, має у своєму розпорядженні практично нескінченну безліч зв'язків з іншими асоціаціями. І це те, що ми називаємо пам'яттю, тобто базою даних або архівом. У результаті використання цієї багатоканальної системи обробки та зберігання інформації мозок у будь-який момент часу містить "інформаційні карти", складності яких позаздрили б кращі картографи всіх часів, будь вони в змозі ці карти побачити" [3, с. 84].

Моделювати інтелект-карти можна на папері або використовувати комп'ютерні програми: Xmind, Freemind, MindNode, BubblUs, MindMeister, Mapul, WiseMapping, Mind42, Mindomo Basic.

Визначимо етапи створення карт знань:

1 етап: визначення об'єкта вивчення (центрального образа інтелект-карти); відтворення асоціацій (запис будь-яких слів, образів, символів, що прийшли в голову при погляді на центральний об'єкт карти).

2 етап. Побудова первинної інтелект-карти: у центрі аркуша малюється центральний образ (об'єкт вивчення), що символізує основну ідею; основні теми та ідеї, пов'язані з об'єктом вивчення, розходяться від центрального образа у вигляді гілок першого й другого рівнів, на кожній лінії записується одне ключове слово (скрізь, де можливо, додаються малюнки, символи та інша графіка, що асоціюються із ключовими словами, наносяться стрілки, що з'єднують різні поняття на різних гілках).

3 етап «Реконструкція й ревізія»: повторне відтворення вільних асоціацій; перегляд інтелект-карти; перевірка здатності до згадування інформації, що знаходиться в інтелект-карті

Карти знань дозволяють у графічному вигляді представити план заняття, основні ідеї, поняття, що вивчатимуться, підсумувати інформацію, структурувати знання, продемонструвати концепції та діаграми. Подібні карти знань можуть застосовуватися для планування роботи вчителя. За відгуками вчителів, застосування карт знань на уроці дозволяє звернути увагу аудиторії на основні аспекти матеріалу; легко адаптувати навчальний матеріал відповідно до змінених умов; виділити основні концепції, які мають бути засвоєні учнями; продемонструвати зв'язки між новими поняттями, що сприяє глибшому розумінню предмета учнями.

Наприклад, сервіс BubblUs (http://bubbl.us/edit.php) дає можливість створювати карти знань, виділяти кольором потрібні елементи, роздруковувати та зберігати створені карти. Особливість програми BubblUs полягає в тому, що вона носить максимально соціальний характер, адже інтелект-карта може редагуватись декількома користувачами одночасно (якщо ви надали їм доступ). Робоче поле програми досить просте, управління легке і

зручне – ви можете оперувати лише блоками – прямокутниками. Блок-схема, створена в цій програма досить чітка і не завантажена елементами різних типів.

Використання карт знань у навчальному процесі дозволяє: нагадати факти, слова і образи; продемонструвати концепції у вигляді діаграми або графіків; аналізувати результати або події; структурувати наявний матеріал; підсумовувати інформацію; організувати взаємодію між учнями в груповій роботі або рольових іграх.

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [6, с. 145]. Таким чином, мережеві технології знайшли своє застосування в освітньому процесі як інструмент запровадження ІКТ, що дозволяють активізувати пізнавальну активність учасників освітнього процесу та перевести навчальний процес на якісно новий рівень, підвищити ефективність навчання.

Список використаних джерел:

1. Биков В. Ю. Засоби навчання нового покоління у комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі / В. Ю. Биков // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2005. – № 5. – С. 20-23.
2. Гольдин А.М. Образование 2.0: взгляд педагога. // Компьютерра Online. – Режим доступа: http://www. computerra.ru/ readitorial/393364/.
3. Люльчак С.Ю. Застосування мережевих комунікацій в навчальному процесі ВНЗ / С. Ю. Люльчак // Збірник звітної наукової конференції Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України - [Електронний ресурс].
4. Продукти Google [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.google.ru/intl/ru/options/
5. Charles Crook. (2008). Web 2.0 technologies for learning: The current landscape – opportunities, challenges and tensions. http://www.becta.org.uk.
6. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. *В статті проаналізовано можливості використання мережевих технологій в освітній діяльності. Передусім увагу акцентовано на визначенні переваг та недоліків у використанні мережевих технологій та розглянуто основні етапи створення карт знань.*

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, мережеві технології, освітній процес, карти знань.*

Abstract. *The article analyzes the possibilities of using network technologies in educational activities. First of all, attention is focused on determining the advantages and disadvantages of using network technologies and discussing the main stages of creating knowledge maps.*

Key words: *information and communication technologies, network technologies, educational process, knowledge maps.*

УДК 378.661:378.147

Головенко Л.О.,
м. Вінниця, Україна

СУТНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Процес реформування освіти в Україні передбачає застосування нових форм роботи в межах традиційної системи. Збільшується кількість навчальних предметів, розширюються межі навчальної програми. Жодний, навіть найталановитіший викладач не встигає за розвитком науково-технічного прогресу. Тому головним питанням порядку денного є опанування студентами вмінь і навичок саморозвитку особистості, що значною мірою досягається шляхом впровадження інноваційних технологій.

Стрімкий розвиток всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет, системи електронних та телекомунікаційних технологій усе більше впливає на організацію суспільного життя, охоплюючи його навіть найконсервативніші галузі, зокрема освітню діяльність. Найбільш ефективній трансформації системи освіти в Україні відповідно до сучасних вимог сприяє запровадження нових сучасних педагогічних, інформаційних та телекомунікаційних технологій. Головним у навчальному процесі має стати переорієнтація з традиційних форм навчання на сучасні, провідні інтерактивні форми. Вони є вирішальними у формуванні професійно значущих рис випускників ВНЗ.

©Головенко Л.О., м. Вінниця 2019 р.

Аналіз попередніх досліджень. У галузі теорії і практики запровадження нових методів навчання працюють багато фахівців, кожний з яких зробив певний внесок в упровадження інтерактивних форм навчання у педагогічну практику підготовки фахівців. Серед них такі науковці, як:

В. П. Андрущенко, О.М. Бугрій, В.К. Буряк, Т.І. Доцевич, С.М. Еш, Н.І. Курмишева [1- 6].

Основний шлях здобуття освіти – навчання і самоосвіта. Навчання – процес оволодіння знаннями, уміннями і навичками під керівництвом педагогів, майстрів, наставників; «процес передачі суспільно-історичного досвіду» [5, 312]. У процесі навчання формується емоційно-ціннісне ставлення до дійсності.

Принципами інтерактивного навчання є: безпосередня участь у занятті кожного студента; взаємне інформування і духовне збагачення знаннями, отриманою інформацією та життєвим досвідом. На думку Т.І. Доцевич: «завдяки активними методам навчання стає можливою система стосунків шляхом впливу на головні структурні компоненти особистості: пізнавальну, емоційну, поведінкову» [4, 179].

Мета статті – обґрунтувати важливість запровадження інтерактивних форм навчання у навчальний процес, зокрема рольових ігор, ознайомитися з їх специфікою та особливостями.

Виклад основного матеріалу. Для здобуття певного рівня кваліфікації студентові необхідно засвоїти базові знання, набути певних умінь і навичок, тобто отримати певну освіту. Освіту варто розглядати як процес розвитку і саморозвитку особистості, пов’язаний з оволодінням соціально значущим досвідом людства, втіленим у знаннях, уміннях, творчій діяльності й емоційно-ціннісному ставленні до світу, як необхідну умову збереження й розвитку матеріальної й духовної культур.

Сучасному спеціалісту необхідно творчо мислити, самостійно ставити і вирішувати принципово нові завдання. Він повинен уміти адаптуватися до нових умов суспільного життя, систематично підвищувати свою професійну компетентність. Сьогодні вирішальне значення для студентів набуває не стільки оволодіння певною сумою знань і вмінь, скільки здатність до самостійного мислення.

Більшість учителів і науковців у цілому світі погоджуються з тим, що слід переходити від «передачі знань» до «навчання жити». Але треба брати до уваги і те, що ми прагнемо навчити дітей жити в умовах демократичного суспільства. Один із таких підходів пропонується у цій статті. Це інтерактивне навчання.

Перш, ніж почати ґрунтовний розгляд інтерактивних навчальних технологій, спробуємо з’ясувати загальну сутність інтерактивного навчання і порівняти його із загально відомими, традиційними підходами до навчання.

У педагогічній літературі описано чимало видів організації навчання. З огляду на мету, яку ми визначили для статті, можна скористатися класифікацією, запропонованою Т. Я. Голантом у 60-х рр. XX ст. Він поділив типи і методи навчання на активні та пасивні залежно від участі учнів у навчальній діяльності. Звісно, термін «пасивний» є умовним, адже будь-яка організація навчального процесу неодмінно передбачає певний рівень пізнавальної активності суб'єкта – учня, інакше досягнення навіть мінімального результату не можливе. В своїй класифікації Т. Я. Голант використовує «пасивність» як визначення низького рівня активності учнів, переважно репродуктивної діяльності за майже цілковитої відсутності самостійності й творчості.

До цієї класифікації ми додаємо інтерактивне навчання як різновид активного, що однак, має свої закономірності та особливості.

1. Пасивний (репродуктивний) тип навчання

Студент виступає в ролі «об'єкта» навчання, має засвоїти та відтворити матеріал, переданий йому викладачем, текстом підручника тощо, тобто джерелом правильних знань. До відповідних методів навчання належать ті, що вимагають від студентів лише слухати й дивитися. Студенти як правило, не спілкуються один з іншим, не виконують творчих завдань.

2. Активне навчання

Такий тип навчання передбачає застосування методів, що стимулюють пізнавальну активність і самостійність студентів. Студент виступає «суб’єктом» навчання, виконує творчі завдання, вступає в діалог з викладачем. Основними методами цього навчання є: самостійна робота, проблемні й творчі завдання, запитання студента до викладача, що розвивають творче мислення.

3. Інтерактивне навчання

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх студентів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в праці), де студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання.

Викладач виступає в ролі організатора процесу навчання, лідера групи. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем. Воно ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії.

У навчанні особливе місце займають такі форми занять, що забезпечують активну участь кожного студента, підвищують авторитет знань та індивідуальну відповідальність за результати навчання. Ці завдання можна успішно вирішити через технологію ігрових форм навчання. В. П. Безпалько в книзі «Складові педагогічної технології» дає визначення педагогічній технології як системному впровадженню на практиці наперед спроектованого навчального процесу. Гра вимагає від учасника гри максимум енергії, розуму, витримки, самостійності. Ігрові форми навчання дозволяють використовувати всі рівні засвоєння знань. Гра є одним із ефективних засобів становлення творчого боку інтелекту, дослідницького таланту. Виходячи з цього, можна сказати, що технологія ігрових форм навчання спрямована на те, щоб навчити студентів розуміти мотиви свого навчання, своєї поведінки у грі та в житті, тобто формувати цілі і програми власної самостійної діяльності та передбачати її результати.

Психологічна теорія діяльності, на думку А. С. Виготського, О. М. Леонтьєва виділяє три основних види людської діяльності - трудову, ігрову, і навчальну. Всі види тісно взаємозв'язані. Аналіз психологічної та педагогічної літератури щодо теорії виникнення гри дозволяє представити спектр її призначення для розвитку і самореалізації дітей.

Дослідник гри Д. Б. Єльконін вважає, що гра соціальна за своєю природою та насиченістю, і спроектована на відображення світу дорослих. Тому гра відтворює стабільне і нове в життєвій практиці, а значить є діяльністю, в якій стабільно відображають саме правила і умови гри – в них закладені стійкі традиції і норми, а повторюваність правил гри створить тренінгову основу розвитку дитини. Новаційне ж іде від установки гри, яка сприяє тому, щоб дитина вірила чи не вірила у все, що відбувається в сюжеті гри. О. М. Леонтьєв доказав, що дитина може володіти більш широким, безпосередньо недоступним їй колом діяльності лише у грі.

У суспільній практиці останніх років в науці поняття гри розуміють по новому, гра поширюється на багато сфер життя, гра сприймається, як загальнонаукова, серйозна категорія. Можливо тому, ігри починають входити в дидактику більш активно.

Дидактичне значення гри доказував ще К.Д.Ушинський, педагогічний феномен гри учнів згадується в працях А. С. Макаренка і В. О. Сухомлинського.

У грі своєрідними шляхами здійснюється формування психічних процесів: сенсорних процесів, абстракцій і узагальнення мимовільного запам'ятовування. Навчання у грі не може бути єдиним у навчальній роботі. Воно не формує здатність навчатися, але, безумовно, розвиває пізнавальну активність студентів.

Серед основних інтерактивних форм навчання у вищих навчальних закладах важливе місце посідає рольова гра.

Завданням рольової гри є розвиток творчого мислення, формування практичних умінь і навичок, відпрацювання індивідуального стилю спілкування і поведінки у процесі розв’язання проблем. Використання рольової гри в системі навчання дозволяє наблизити учасників до вирішення життєвих ситуацій через їх моделювання і знаходження найбільш оптимального вирішення ситуаційного завдання.

Рольову гру можна віднести до навчальних ігор, оскільки вона, в значній мірі, визначає вибір засобів, сприяє розвитку навичок і умінь, дозволяє моделювати спілкування студентів в різних ситуаціях, тобто рольова гра представляє собою вправу для оволодіння навичками і уміннями в умовах міжособистісного спілкування. Тому рольова гра забезпечує навчальну функцію.

Важко переоцінити виховане значення рольової гри, її всебічний вплив на особистість. Гра допомагає згуртувати колектив, у активну діяльність залучаються всі студенти, це сприяє самоствердженню кожного студента, готовність брати участь у різних видах діяльності, самостійність, уміння відстояти свою думку, проявити ініціативу, знайти оптимальне рішення в певних ситуаціях.

Рольова гра формує в студентів здатність зіграти роль іншої людини, побачити себе з позиції партнера по спілкуванні. Вона орієнтує студентів на планування власної поведінки і поведінки співрозмовника, розвиває уміння контролювати свої вчинки, давати об’єктивну оцінку вчинкам інших. Отже, рольова гра виконує орієнтирну функцію.

Рольова гра дає можливість учасникам гри вийти за рамки свого контексту діяльності і розширити його. Забезпечити здійснення бажання учасників гри, рольова гра тим самим реалізує компенсаторну функцію.

Рольова гра мотивує мовну діяльність, оскільки студенти потрапляють в ситуацію, коли актуалізується потреба що-небудь сказати, запитати, з'ясувати, довести.

Висновки. Отже, широкі можливості для активізації навчального процесу дає використання ігор у навчанні.

В іграх студенти набувають таких елементів спілкування, як уміння почати бесіду, підтримати її, перервати співрозмовника в потрібний момент, погодитись з ним чи заперечити його думку, уміння цілеспрямовано слухати співрозмовника, задавати запитання.

Студенти активно, із захопленням працюють, допомагають один іншому, уважно слухають своїх товаришів, викладач лише керує навчальною діяльністю.

Головна перевага інтерактивних форм навчання полягає не тільки в набутті певних теоретичних знань, практичних умінь і навичок, але й в активному впливові на особистість, на здатність ухвалювати аргументовані рішення і відповідати за них. Інтерактивні форми навчання унеможливлюють одноманітність навчального процесу, посилюють інтерес, розвивають творче, продуктивне мислення, поліпшують міжособистісні відносини, на практиці втілюють єдність і виховання молоді.

Таким чином, у навчання більш широко потрібно впроваджувати інтерактивні методи навчання, зокрема рольові ігри. Саме вони сприяють розвитку таких якостей, як самостійність, ініціативність, розвивають культуру професійного спілкування.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В.П. Високі педагогічні технології. Вища освіта України. 2007. № 2. С. 70-76.
2. Бугрій О.М. Сутнісність поняття «педагогічні технології». Вища школа. 2007. № 1. С. 20-25
3. Буряк В.К. Розвиток професійно-педагогічних якостей у системі безперервної освіти. Вища школа. 2005. № 2. С. 50-57.
4. Доцевич Т.І. Формування психологічної готовності у майбутніх управлінців до соціальної взаємодії у професійній діяльності. Наука. Релігія. Суспільство. 2008. № 4. С. 176-180.
5. Еш С.М. Методичні підходи до використання новітніх технологій у процесі вивчення дисциплін. Вища школа. 2008. №8. С. 60-70.
6. Курлишева Н.І. Дискусія і диспут як засоби формування професійних умінь. Вища школа. 2007. №1. С. 26-32.
7. Фіцула М.М. Основи дидактики вищої школи: навч. посіб. Київ: «Академвидав», 2006. 352с.

Анотація: *У статті розглядається специфіка застосування інтерактивних форм навчання, зокрема рольових ігор; зосереджується увага на важливості їх використання у навчальному процесі з метою формування у студентів професійних якостей, знань і вмінь.*

Ключові слова: *інтерактивні технології навчання, рольові ігри, роль гри у навчальному процесі, мотивація навчання.*

Аннотация: *В статье рассматривается специфика применения интерактивных форм обучения, в том числе ролевых игр; акцентируется внимание на важности их использования в учебном процессе с целью формирования у студентов профессиональных качеств, знаний и умений.*

Ключевые слова: *интерактивные технологии обучения, ролевые игры, роль игры в обучающем процессе, мотивация обучения.*

Summary: *The application specific of interactive forms of studying, role plays in particular, are studied by the author in this article*

The author pays attention to important role of their use in an educational process with the purpose of forming the students knowledge about definite subject, professional qualities and abilities.

Key words: *interactive forms of studies, role plays, the function of the role plays in an educational process, the studying motivation.*

УДК 373.14:004.9

Грінберг О. І, Кобися А. П.,
м.Вінниця, Україна

СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ У СЕРЕДОВИЩАХ LEARNING APPS, PADLET, ZONDLE ТА ВИКОРИСТАННЯ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми. Сучасні інформаційні технології використовуються як інструменти пізнання та ознайомлення дитини з представленими інтерактивними вправами, які сприяють розвитку мотиваційних та комунікативних здібностей в учнів початкових класів.

Використання сучасних технологій на уроках доцільне на будь-якому етапі вивчення заданого матеріалу. Дана форма дозволяє представити навчальний матеріал як систему яскравих опорних образів, що дозволяє полегшити процес запам'ятовування та засвоєння знань [1].

©Грінберг О. І, Кобися А. П., м. Вінниця 2019 р.

Під час використання новітніх технологій в початковій школі спостерігається підвищення ефективності засвоєння навчального матеріалу, так як задіяні всі канали сприйняття учнів – зоровий, механічний, слуховий і емоційний. Використання інноваційних технологій на уроці дає змогу учителю складати вправи нового покоління.

Аналіз попередніх досліджень. Використання інтерактивних вправ у навчальному процесі досліджувалося в працях В. Андрієвської, Є. Богомолова, А. Вітуховської, Л. Івасишиної, А. Єршова та інших.

Теоретичні основи підготовки вчителів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у пофесійній діяльності досліджувались в працях Г. Ломаковської, О. Суховірського, К. Якушиної, над питанням створення інформаційного середовища початкової школи працювали М. Цветкова, Д. Зарецький, К. Якушина та інших.

У педагогічній літературі проблеми розробки освітніх електронних ресурсів висвітлювалися в працях О. Башмакова, О. Осіна, А. Рудакова. С. Глушакова, Н. Морзе розглядали проблеми, присвячені застосуванню універсальних програмних засобів у професійній діяльності вчителя.

Метою статті є теоретичне освітлення використання інтерактивних вправ у навчальному процесі учнів початкової школи на уроках інформатики.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні викладання навчального предмету традиційною формую для учнів початкових класів не є актуальним.

На думку І. Спірідович, інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів; учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання.

На думку І. Сергієнка, інтерактивна вправа – центральна частина уроку, яка має займати близько 50–60 % часу, її мета – засвоєння навчального матеріалу, досягнення результатів уроку.

І. Куришева під інтерактивними методами навчання розуміє "способи організації активної, продуктивної взаємодії учнів між собою, з учителем, з різними джерелами інформації, а також з комп'ютером у формі навчальних, ділових, рольових ігор, дискусій, виконанні проектів, аналізі конкретних ситуацій, за якої відбувається освоєння нового досвіду й одержання нових знань, надається можливість для самореалізації учнів" [2].

Існує безліч серверів для створення інтерактивних вправ для учнів початкової школи.

Розглянемо найвідоміші з них:

LearningApps.org – онлайн сервер, який дозволяє створювати інтерактивні вправи. Їх можна використовувати в роботі з інтерактивною дошкою, або як індивідуальні вправи для учнів.

Зручний інтерфейс дає змогу швидко зрозуміти, як створюється потрібна нам вправа. На сайті доступна велика база завдань, розроблених учителями з різних країн для усіх предметів шкільної програми.

Усі вправи поділено на категорії, що відповідають виду завдання, які потрібно буде виконати учням початкових класів: вибір; розподіл; послідовність; заповнення; онлайн-ігри; інструменти. У кожній групі доступно кілька шаблонів вправ, опис та зразки яких можна попередньо переглядати перед тим, як створити власний навчальний ресурс.

Перелік вправ, які можна створити у LearningApps.org :

Знайти пару – це завдання дає змогу учневі;

Класифікація;

Числова пряма;

Вільна текстова відповідь;

Фрагменти зображень;

Вікторина;

Скачки;

Кросворд;

Де це? та інші.

З кожним роком сервер стає більш використовуваним у навчальній сфері.

Освітній сайт Zondle не тільки надає безкоштовні онлайн дидактичні ігри для початкової та середньої школи, а й пропонує вчителю проявити творчість, підготувати захоплюючі ігри за допомогою одного з навчальних предметів. Досить зареєструватися в Zondle, вибрати тему і створити список обраних ігор.

Можливі три рівні створення освітнього ресурсу:

Створення гри за шаблоном: Це найпростіший варіант. Учитель набирає ряд завдань з конкретної теми. Потім він може подивитися, як завдання будуть реалізовуватися в наявних на сайті різних іграх. Кожна з ікон являє собою готову гру. Досить зупинити свій вибір на одній з них і внести свої корективи. Створені гри зберігаються на віддаленому сервері. Користувач може також вбудувати їх на свій сайт або блог.

Створення авторського пакета: Пакет являє собою послідовність сторінок, які можуть містити текст, зображення, відео, аудіо і, звичайно, Zondle ігри та обрані предметні теми.

Створення гри з нуля: Користувач сам підбираєте персонажі, фон, стаціонарні об'єкти, ландшафт, звукові ефекти, а також ефекти анімації і пересування, і вже під цю гру придумує завдання. Конструктор дозволяє створювати ігри не тільки для індивідуальної роботи учня на комп'ютері, а й використовувати великий екран для фронтальної та групової роботи або інтерактивну дошку.

На сайті створено спільноту вчителів, яка обмінюється створеними ресурсами. Для початку роботи необхідно зареєструватися, створити матеріали, позначити клас, і почати працювати з використанням нових можливостей. Втім, ви можете скористатися ресурсами навіть без реєстрації [3].

Padlet – мультимедійний ресурс для створення, спільного редагування та зберігання інформації. Розглянемо можливості Padlet докладніше. Web-ресурс Padlet являє собою віртуальну стіну на яку можна прикріплювати фото, файли, посилання на сторінки Інтернет, замітки. Це може бути приватний проект стіни, модернізована стіна з кількома учасниками, які будуть заповнювати віртуальну стіну інформацією або доступний для читання і редагування будь-яким користувачем майданчик для обміну інформацією [4].

Переваги Padlet дошки: доступність; просте використання та створення; мультимедійність; використання декількома учасниками; приватність; мобільність; привабливий інтерфейс; узгодженість з іншими Web-сервісами.

Ще існує безліч різноманітних серверів для створення інтерактивних вправ, але у даній статті описуються найпопулярніші.

Висновок. Отже, інтерактивні вправи, які вчитель сам створює для кращого розуміння поданого матеріалу є органічним і суттєвим доповненням для сприйняття матеріалу учнями.

Такі методи сприяють активізації мислення, знань та умінь учнів, досягненню високих результатів навчальної діяльності. На думку Н. Власика, організація навчального процесу, де поєднуються традиційні та інтерактивні методи навчання, дозволить найефективніше організувати процес підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Можемо стверджувати, що інтерактивні вправи, радикальним чином змінюють навчальний процес для учнів. Застосування електронного навчального середовища Learning Apps, Padlet, Zondle на уроках в початковій школі сприяє формуванню в учнів навичок ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій. Уміння працювати в групах, дає змогу стимулює розвиток інтересу до навчання у учнів початкової школи, виховує відповідальність за індивідуальні навички та спільні результати діяльності.

Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [5, с. 145]. Таким чином, інтерактивні вправи розкривають принципово нові можливості для організації уроків, проектної діяльності та адаптації навчального матеріалу до реального життя.

Список використаних джерел:

1. Кобися А. П. Застосування сучасних технологій у процесі викладання хімії у загальноосвітніх навчальних закладах / А. П. Кобися, В. А. Кащей // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми с. 210-214.
2. Курышева И. В. Интерактивные методы обучения как фактор самореализации старшеклассников в учебной деятельности при изучении естественнонаучных дисциплин: автореферат дис. кандидата педагогических наук: 13.00.01 / Курышева И. В. / Нижегор. гос. пед. ун-т. – Нижний Новгород, 2010 – ст.12;
3. Блог Катерини Осадчої: http://pcti-ketrin.blogspot.com/2012/08/blog-post_28.html
4. Баданов А. Виртуальная доска Padlet для организации коллективной работы с различными материалами [Электронный ресурс] / Баданов А. – Режим доступа : http://badanovag.blogspot.com/2013/09/padlet.html.
5. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація: *У статті подано короткий опис найвідоміших серверів для створення інтерактивних вправ, які може створювати сам вчитель. Розглянуто такі сервери: Learning Apps, Padlet, Zondle*

LearningApps.org – онлайн сервер, який дозволяє створювати інтерактивні вправи. Їх можна використовувати в роботі з інтерактивною дошкою, або як індивідуальні вправи для учнів.

Освітній сайт Zondle не тільки надає безкоштовні онлайн дидактичні ігри для початкової та середньої школи, а й пропонує вчителю проявити творчість, підготувати захоплюючі ігри за допомогою одного з навчальних предметів.

Padlet – мультимедійний ресурс для створення, спільного редагування та зберігання інформації.

Ще існує безліч різноманітних серверів для створення інтерактивних вправ, але у даній статті описуються найпопулярніші.

Ключові слова: *учні початкових класів, навчальний процес, Learning Apps, Padlet, Zondle, використання, уроки, інтерактивні вправи.*

Annotation: *In this article, a cumbersome description of the most famous servers for the creation of interactive rights, which may be created by the teacher himself. The following servers are considered: Learning Apps, Padlet, Zondle*

LearningApps.org is an online server that allows you to create interactive exercises. They can be used in interactive whiteboards, or as individual exercises for students.

Educational site Zondle not only provides free online didactic games for elementary and secondary school, but also offers the teacher to show creativity, prepare exciting games with one of the educational subjects.

Padlet ¬ is a multimedia resource for generating, sharing and storing information.

There are many different servers available to create interactive exercises, but this article describes the most popular ones.

Key words: *Primary school students, learning process, learning apps, padlet, zondle, usage, lessons, interactive wizards.*

УДК 371. 004. 33

Григорчук Г. П., Люльчак С. Ю.,
м. Вінниця, Україна

АНАЛІЗ ШЛЯХІВ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Постановка проблеми. На зміну жорсткій одноманітності в системі освіти прийшли ідеї гуманізації, компетентного та особистісно-орієнтованого підходу, диференціація та інтеграція процесу навчання, свобода вибору змісту та форм навчальної діяльності. Як наслідок, відбувається переорієнтація на цінності людини, становлення її як суб'єкта не тільки освітньої діяльності, але й культури. Все це, безперечно, вимагає усвідомлення нагальних потреб актуалізації людського потенціалу, як важливого ресурсу збереження та розвитку сучасної цивілізації. Освіта починає усвідомлюватися як складний культурний процес, як особистісно-орієнтована культурна діяльність, де важливого значення набувають педагогічні відносини .

Поняття інформаційного освітнього середовища (ІОС) є важливою характеристикою освітнього процесу, який тісно пов'язаний не тільки з розвитком педагогічної науки, а й з іншими більш фундаментальними процесами, що відбуваються в суспільстві.

Аналіз попередніх досліджень. Щодо визначення поняття "освітнє середовище" зазначимо, що аналіз педагогічної літератури свідчить про його багатовимірність і різноплановість. Більшість дослідників означеної проблеми (Н. Бастун, В. Биков, С. Гершунський, Р. Гуревич, М. Кадемія та ін.) під поняттям "освітнє середовище" розуміють певну територію, яка пов'язана з масштабними явищами в галузі освіти: як певна частина соціального простору, у межах якої здійснюється нормована освітня діяльність; як єдність, цілісне утворення в галузі освіти, яке має свої межі, що уточнюються окремо, - світовий освітній простір, міжнародний освітній простір, європейський освітній простір, освітній простір регіону, школи, шкільного класу тощо. Найповнішим та сучасним, що концентрує в собі сутнісні ознаки цього феномена є, на нашу думку, визначення освітнього простору як "педагогічної реальності, яка заявляє про себе співіснуванням Людини і Світу через освіту, містить, являє собою баланс культурного і цивілізаційного, виражаючи його через знаковість освітнього середовища" [3, с.83].

Мета статті. Розглянути можливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, проаналізувати суть поняття інформаційне освітнє середовище, визначити основні напрями формування та проаналізувати функції ІОС.

Виклад основного матеріалу. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) зайняли визначальне місце у навчально-виховному процесі закладів освіти. Нині активно впроваджуються ІКТ, що сприяють інтенсивному розвитку навчального програмного забезпечення, яке дозволяє успішно розв'язувати багато завдань сучасної освітньої системи, забезпечуючи доступність освіти, різноманітність форм подання навчального матеріалу,

©Григорчук Г. П., Люльчак С. Ю., м. Вінниця 2019 р.

можливості використання нових технологій і методів навчання тощо. Крім цього, ІКТ сприяють розв'язанню однієї з важливих проблем інформатизації освіти – застосування комп'ютерних технологій в освітній діяльності.

Визначимо наступні педагогічні умови використання ІКТ:

- облік індивідуальних особливостей учня, що спрямований на врахування його здібностей, бажань, мотивів, інтересів і переваг індивідуальних особистісних якостей: темпераменту, особливостей мислення, особливостей сприйняття, пам'яті, уваги, мотивації, самооцінки;
- розвиток комунікативних здібностей особистості, що передбачає вміння правильно спілкуватися, поважаючи оточуючих, відстоюючи власну точку зору, свою позицію;
- самооцінка індивіда, заснована на збереженні його індивідуальності, розкритті інтелектуальних творчих здібностей;
- визначення учня як активного суб'єкта пізнання, його власна діяльність, самостійний вибір мети, траєкторії навчання;
- соціалізація учня, заснована на вимогах соціуму, пов'язана з психологічним дискомфортом особистості;
- саморозвиток, який означає, що основним пріоритетом комплексного комп'ютерного навчання є створення умов для самостійної навчальної діяльності майбутнього кваліфікованого робітника.

Впровадження ІКТ тісно пов'язане з появою в галузі освіти поняття інформаційне освітнє середовище. У психолого-педагогічній і методичній літературі дане поняття трактується по-різному, а саме: «комп'ютерне середовище» (І. Зязюн, О. Коротков); «інформаційне освітнє середовище» (Н. Алєксєєв); «інформаційно-навчальне середовище» (С. Гончаренко); «комп'ютерне навчально-розвивальне середовище» (С. Сисоєва); «комп'ютерно орієнтоване навчальне середовище» (В. Биков, Ю. Жук), тощо.

Використання комп'ютерних технологій призводить до досягнення якісно нових освітніх результатів, прискорює процес управлінської діяльності, у цілому, підвищує її ефективність. Відбувається зміна принципів, концепцій, ідей і цілей освіти. Основним критерієм ефективності використання нових інформаційних технологій в освітньому закладі є вже не наявність певної кількості комп'ютерів, а створення єдиного інформаційного освітнього середовища.

Кожен навчальний заклад повинен мати свій ІОП, свою модель, мати колектив, який володіє інформаційною культурою й інформаційними технологіями навчання.

Створення інформаційного середовища освітнього закладу відповідає за успіх впровадження ІКТ в освіту на всіх її рівнях. Особливу актуальність набувають задачі, направлені на підготовку учнів до життя в умовах інформаційного суспільства, на формування вміння успішної соціалізації в сучасному суспільстві.

Створення єдиного інформаційного середовища закладу освіти – тривалий і складний процес, який формується в декількох напрямках: масове забезпечення ІКТ; створення комп'ютерних класів і автоматизованих робочих місць; створення банку комп'ютерних програм та презентацій як освітнього значення, так і для управлінської діяльності закладу освіти; створення баз даних; активне впровадження нових інформаційних технологій у освітній процес та управління цим процесом [1, с.40].

Виділимо функції формування ІОС: виховну, інформаційну, методичну, комунікаційну, технічну, освітню, управлінську.

Виховна функція. Так як людина живе й працює в суспільстві, то виховна система освітнього закладу допомагає учням у пошуку свого шляху в дорослому світі.

Єдине інформаційно освітнє середовище забезпечує: створення додаткових умов для соціалізації учнів; формування критичного мислення в умовах роботи з великими об'ємами інформації, здатність здійснювати вибір і нести за нього відповідальність; формування творчих здібностей; формування навичок колективної роботи та мислення, вміння співпрацювати з однолітками та дорослими; розвиток ініціативи; розвиток комунікативних здібностей і навичок публічних виступів; проведення культурно-просвітницької роботи (правової, економічної, естетичної, превентивної, трудової;

Інформаційна функція. Інформаційна функція єдиного освітнього середовища це: створення банку педагогічної інформації; формування програмово-методичного фонду; формування фонду комп'ютерних програм; формування фонду медіа теки; створення банку інформації про учнів та їх здоров'я; створення банку інформації про педагогічних працівників; ведення електронних класних журналів; використання навчальних планів, програм та календарно-тематичного планування викладачів; введення навчальних курсів.

Методична функція: розробка методичних матеріалів для підтримки навчально-виховного процесу; створення інформаційно-педагогічних модулів на різноманітних носіях; розробка педагогічних проектів із використанням комп'ютерних технологій.

Комунікаційна функція. Велике значення в наш час має формування в учнів комунікативної культури, яка допомагає їм спілкуватися й виконувати колективну роботу, встановлювати педагогічний контакт з іншими людьми. В основі комунікації лежать загальноприйняті вимоги до спілкування: ввічливість, коректність, тактовність, скромність, точність, які необхідні для спільної роботи.

Технічна функція: створення сучасних електронних навчальтно-методичних комплексів з предметів;

- створення локальної мережі; доступ до Інтернету з будь-якого комп'ютера; створення системи технічного обслуговування, модернізації комп'ютерної та мультимедійної техніки.

Завдання освітньої функції: використання в навчальному процесі інформаційно-комп'ютерних технологій. підтримка профорієнтації та до профільної підготовки учнів. забезпечення проектної та дослідницької діяльності. навчання та підвищення кваліфікації викладачів та адміністрації. підтримка додаткової освіти.

Управлінська функція. Діяльність директора вимагає від нього рішень поставлених часом задач, постійного аналізу роботи. Використання ІОС значно скорочує збір та обробку інформації, підвищує оперативність і якість прийнятих управлінських рішень.

Таким чином, створення єдиного ІОС освітнього закладу забезпечує:

Безперервну освіту (динаміка розвитку сучасних технологій вимагає для підтримки кваліфікації безперервно підвищувати професійний рівень працівників);

Відкриту освіту (висока доступність освіти необхідна для задоволення зростаючих потреб суспільства в спеціалістах та досягнення успіху індивідуума в сучасному світі);

Гарантований результат навчання (випускник повинен мати гарантований рівень загальних та професійних компетенцій, готовність до практичної діяльності без додаткового навчання на робочому місці, готовність сприймати та опановувати нові технології протягом всього терміну професійної діяльності). [2]

Використання ІКТ в освітньому процесі підпорядковане розвитку креативності вчителя, і учня, спрямоване на формування індивіда, здатного вийти за межі отриманих знань, відкритого до інновацій, саморозвитку та неперервної освіти протягом усього життя. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [4, с. 145].

Висновки. Отже, метою успішного розвитку ІОС є створення автоматизованої системи закладу освіти, котра об'єднує всі підструктури та ланки його діяльності та досягається завдяки створенню єдиного інформаційного середовища, розвиненої комунікативної інфраструктури цієї системи; створенню та впровадженню нових форм і методів управління; зменшенню часового проміжку між одержанням інформації та прийняттям рішення; впровадженню єдиного стандарту роботи з електронними документами, забезпеченню доступності до них; автоматизації, підвищення ефективності роботи з педагогічними працівниками, підструктурами; створенню інфраструктури управління корпоративними знаннями.

Список використаних джерел:

1. Люльчак С. Ю. Інформаційно-освітнє середовище як засіб модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців / С. С. Кізім, Л. В. Куцак, С. Ю Люльчак // Фізико-математична освіта : науковий журнал. - 2017. - Випуск 4(14). - С. 37-42.
2. Люльчак С.Ю. Застосування мережевих комунікацій в навчальному процесі ВНЗ / С. Ю. Люльчак // Збірник звітної наукової конференції Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України - [Електронний ресурс].
3. Liulchak S. EUROPEAN VECTOR OF MODERN PSYCHOLOGY, PEDAGOGICS AND SOCIAL SCIENCES: EXPERIENCE OF UKRAINE AND THE REPUBLIC OF POLAND : Gollective monograph. Volume 3. Sandomierz: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2018. 476
4. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. *У статті проаналізовано можливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, проаналізовано суть поняття інформаційне освітнє середовище, визначено основні напрями формування функції ІОС.*

Ключові слова. *Інформаційно-комунікаційні технології, інформаційне освітнє середовище, освітній процес, заклади освіти.*

Abstract. *The article analyzes the possibilities of application of information and communication technologies in education, analyzes the essence of the notion of informational educational environment, defines the main directions of formation of the function of IOS.*

Keywords. *Information and communication technologies, informational educational environment, educational process, educational institutions.*

УДК 796.011.1-053.67:004

Заболотна А. К., Бойчук В. М.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ТА СПОРТІ

Постановка проблеми. Важко уявити наше суспільство без сучасних інформаційних технологій, вони міцно пов'язані з нашим життям. Інформаційні технології суттєво полегшили працю, відкрили нові можливості для відпочинку і роботи. Кінець XX – початок XXI ст. характеризується революційними відкриттями в галузі високих технологій, зокрема в царині оброблення та передавання інформації, що стало наслідком науково-технічного прогресу на цьому етапі розвитку суспільства, коли інформація стала однією з найважливіших цінностей. Активне впровадження інформаційнокомунікаційних технологій не могло не торкнутися й системи освіти, котра є основою соціально-економічного й духовного розвитку суспільства, визначає 145 положення держави в сучасному світі й людини в соціумі[11.с.144].

Сучасне суспільство наповнене і пронизане потоками інформації, які потребують обробки. Тому без інформаційних технологій, так само як без енергетичних, транспортних і хімічних технологій, воно нормально функціонувати не може. Соціально-економічне планування і управління, виробництво і транспортом, банки та біржі, засоби масової інформації і видавництва, оборонні системи, соціальні та правоохоронні бази даних, сервіс і охорона здоров'я, навчальні процеси, офіси для переробки наукової та ділової інформації, нарешті, Інтернет-усюди ІТ. Інформаційна насиченість не тільки змінила світ, а й створила нові проблеми, які не були передбачені[2].

У сучасних умовах до кваліфікованого фахівця, який працює у галузі інтелектуальної діяльності, висуваються все більш жорсткі вимоги. Він повинен мати не тільки базову академічну освіту, але й володіти сучасними інноваційними технологіями, прийнятими на виробництві, а також бути готовим до швидкого опанування й упровадження технологій, що постійно з'являються на ринку. Фахівець повинен бути готовим не тільки грамотно використовувати нові технології, але й створювати свої оригінальні розробки. Все це потребує безперервної освіти, спрямованої на розвиток творчого мислення у процесі діяльності протягом всього життя. З розвитком цивілізації роль фізичної культури в житті суспільства істотно зростає.

Це пов'язано, перш за все, зі збільшенням значимості показників фізичного стану людини в стандартах якості життя, з впливом негативних наслідків сучасної цивілізації. Несприятливі зрушення у стані здоров'я людей за останні роки пов'язують із забрудненням довкілля, курінням, алкоголем, наркотиками, кризовими явищами в економіці, ростом нервово-психічної напруги, незадовільними умовами праці та відпочинку, нераціональним харчуванням, низьким рівнем санітарної культури, низькою руховою активністю[1].

А**наліз попередніх досліджень** показав, що питанням, присвяченим сучасним інформаційним технологіям розглядали В.Ю. Биков, В.М. Бойчук, Р.С. Гуревич, І.Г. Захарова, М.Ю. Кадемія, А.А. Каленський, В.М. Кобися, С.Ю. Люльчак, Л.С. Шевченко, В.М. Уманець та інші. Розглядали роль інформаційних технологій в фізичному вихованні і спорті В.М. Костюкевич, С.М. Дмитренко, С.М. Доскаленко, Р.В. Клопов.

Засоби інформаційних технологій дозволяють нам підвищити ефективність і інтенсивність діяльності людини у навчанні. Виникають умови для саморозвитку, самоосвіти а також доступ до дистанційної освіти. В об'єднані з телекомунікаційними технологіями сучасні інформаційні технології відкривають нам доступ до нових джерел інформації.

Незважаючи на певні труднощі, пов'язані з організаційними, матеріально-технічними, науково-методичними аспектами розробки і впровадження сучасних інформаційних технологій в область фізичної культури і спорту, вони викликають певний інтерес у ряду фахівців, оскільки тут, як і в інших областях, назріла необхідність переходу від використання традиційних засобів до сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, що дозволяють значно ефективніше здійснювати обробку і передачу інформації, вести самостійну роботу і самоосвіту.

Якісно змінювати зміст, методи і організаційну форму навчання, підготовку висококваліфікованих спортсменів і суддів, проведення фізкультурно-оздоровчих робіт з населенням. Важливе значення для подальшої розробки і впровадження в практику нових засобів та методів навчання і тренування на основі сучасних інформаційних технологій мають наукові дослідження[3].

©Заболотна А. К., Бойчук В. М., м. Вінниця 2019 р.

Мета: Проаналізувати використання сучасних інформаційних технологій у процесі тренування спортсменів та підготовки тренерів.

Виклад основного матеріалу. Учений А.В. Сущенко вважає, що процес модернізації професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту відповідає загальній стратегії освітньої політики України сьогодення[4].

Л.В. Денисова розробила і перевірила ефективність застосування в навчальному процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту гіпермедійного інформаційного середовища з дисципліни «Комп'ютерні технології в оздоровчій фізичній культурі» у вигляді цілісного електронного ресурсу, що містить мультимедійний лекційний матеріал, інтерактивні навчальні завдання, засоби контролю знань студентів, інформаційно-довідкову систему, глосарій із можливістю подальшого розташування інформаційного матеріалу в мережі Інтернет[5].

Учбовий процес, як і у фізичній підготовці, так і в інших сферах людської діяльності, істотно спрощується і удосконалюється, коли йдеться про інформаційні технології.

По-перше, розробляються навчальні системи, спрямовані на повідомлення студентам теоретичних відомостей і фактів з учбових дисциплін і контроль їх теоретичних знань. Інформаційні системи дозволяють систематизувати доступ до знань, забезпечують якісні можливості для пошуку і відбору даних за певними критеріями.

По-друге, спрощується контроль знань —комп'ютерне опитування використовується для відбору абітурієнтів і студентів, тобто створюються просунуті системи тестування. У спорті важливо розвивати фізичні якості, рухові вміння. В засвоєнні і виконання спортсменом вправ на початковому етапі є показ тренером складних елементів, найкраще тут підходить метод наочності: мультимедійним способом можна показати максимальну точність і правильність виконання складної вправи. Інформаційні технології дозволяють ефективно оперувати з даними. Яскравим прикладом цього є спортивні змагання. При проведенні змагань рівня Олімпійських ігор застосування інформаційних технологій забезпечує оперативний збір, передачу, зберігання і обробку великої кількості інформації. На Олімпійських іграх використовується передача даних про результати змагань через Інтернет. Окрім роботи з великими інформаційними масивами, персональні комп'ютери використовуються для статистичної обробки результатів змагань. Це особливо важливо для тих видів спорту, в яких результат спортсмена оцінюється суддями-експертами. Більше того, інформаційні технології дозволяють якісніше прогнозувати результати спортивних змагань шляхом імплементації ряду складних функцій і формул, на розрахунок деяких з яких у людини пішли б роки.

Теоретичний аналіз науково-методичної літератури свідчить про різноманітні напрями використання спеціалізованого програмного забезпечення у сфері фізичного виховання та спорту. Так, П. К. Петров запропонував класифікацію комп'ютерних програм, які використовуються у фізичній культурі й спорті: як засіб навчання;– як засіб інформаційно-методичного забезпечення та управління навчально-виховним процесом й організаційним процесом у навчальних закладах, спортивних організаціях та ін.; як засіб автоматизації процесу контролю, комп'ютерного тестування фізичного, розумового, функціонального й психологічного стану тих, хто займається; як засіб автоматизації процесів обробки результатів змагань та наукових досліджень; як засіб організації інтелектуального дозвілля; у рекламній, видавничій і підприємницькій діяльності у сфері фізичної культури й спорту; при організації моніторингу фізичного стану та здоров'я тих, хто займається [8].

З позицій сьогодення, інформатизація суспільства спричинила різке і певною мірою, спонтанне зростання використання комп'ютерних комунікацій в освіті. З'являються нові дистанційні шляхи отримання інформації та знань. У перспективі питома вага дистанційних шляхів сприйняття інформації, у тому числі освітньої буде,вочевидь, неухильно зростати. Виникають об'єктивні підстави становлення дистанційної науково-освітньої діяльності вищих навчальних закладів, які можна класифікувати за джерелом їх виникнення, а саме [7]: науково-технічний прогрес у галузі комунікаційних технологій; явища, зумовлені чинниками соціально економічного характеру; нові проблеми освіти (зміна цілей, змісту і формотворення на новому етапі розвитку суспільства). Також науковці приділяють увагу підвищенню якості технічної підготовленості спортсменів. Для цього створюються програмно-апаратні комплекси, які автоматизують введення даних у комп'ютер і обчислення необхідних біомеханічних параметрів, що дає змогу підвищити ефективність навчання рухових дій і не допускати помилок.

Наразі визначення підготовленості спортсменів забезпечується створенням і застосуванням спеціальних експертних систем і програм [9, 10].

Висновки. Аналіз педагогічної літератури свідчить, що існують суперечності між прогресом у сфері комунікаційних технологій, зростаючим спектром їх дидактичних можливостей і відсутністю системного

осмислення цілеспрямованого процесу становлення дистанційного супроводу освіти і дистанційного навчання із застосуванням телекомунікаційних технологій; між вимогами суспільства щодо обсягу й різноманітності спектру освітніх послуг, практичним забезпеченням можливості отримання безперервної освіти, спадкоємності систем і ступенів освіти та неможливістю задоволення цих вимог за рахунок традиційних форм навчання [7].

Безумовно сучасні інформаційні технології відіграють важливу роль в системі фізичного виховання і спорту. Завдяки технологіям фахівці можуть обмінюватися своїми знаннями, досвідом будячи в цей час в різних країнах. Спортсмени можуть знаходити різну інформацію про змагання в яких зможуть взяти участь.

Список використаних джерел:

1. Юшкова О.И. Хронический стресс при сменной умственной работе // Медицина труда и промышленная экология. — 1999. — №7. — С.7.;
2. https://helpiks.org/5-41180.html; Доскаленко С.М., 2011. С. 13.;
3. Сущенко А.В. Інформаційно-комунікаційні технології і засоби навчання в професійній підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту / Сущенко А.В. // Вісник Запорізького нац. ун-ту. Серія : Фізичне виховання та спорт : [зб. наук. пр.].– Запоріжжя,2012. – № 1 (7).– С. 104–111.;
4. Гурьев С.В. Информационные компьютерные технологии в физическом воспитании дошкольников: методология, теория, практика: монографія.;
5. Аханян А.А. Теория и практика становления дистанционного педагогического образования: : Дис… д-ра пед. наук: 13.00.08. — М., 2001. — С. 32.;
6. Петров П. К. Информационные технологии в физической культуре и спорте / Петров П. К. – М. : Изд.центр “Академия”, 2008. – 128 с.;
7. Заневська Л.Г. Застосування інформаційних технологій у рекреаційно-туристській діяльності фахівців фізичного виховання : автореф. Дис.канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Заневська Людмила Георгіївна ; Харків. держ. акад. фіз. культури. – Харків, 2007. – 20 с.;
8. Assessing Stride Variables and Vertical Stiffness with GPS-Embedded Accelerometers: Preliminary Insights for the Monitoring of Neuromuscular Fatigue on the Field / Martin Buchheit, Andrew Gray, Jean-Benoit Morin // Journal of Sports Science and Medicine. – 2015. – Vol. 14. –P. 698–701.
9. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія/ В.М. Бойчук. — Вінниця: ФОП Рогальська О.І., 2015.– 564 с .

***Анотація**. В цій статі визначено роль сучасних інформаційних технологій фізичного виховання та спорту. Показано переваги застосування Інтернет ресурсів.*

***Ключові слова:** Інформаційні технології, фахівець, спортсмен, дистанційна освіта.*

***Summary**. This article outlines the role of modern information technology in physical education and sport. The advantages of using Internet resources are shown.*

***Keywords**: Information technology, specialist, sportsman, дистанційна освіта.*

УДК 378.093.2:[004.9:005.336.2]

Каричківський М. І.

м. Могилів-Подільський, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ГРАФІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ-ПРОФЕСІОНАЛІВ

Постановка проблеми. На початку третього тисячоліття у світовому співтоваристві виникла об’єктивна потреба вдосконалення освітньої стратегії. Сучасний розвиток суспільства, глобальні соціальні, технологічні й інформаційні зміни вимагають нових підходів у підготовці фахівців усіх рівнів та галузей діяльності людини[1, с.185]

Стрімкий розвиток світового науково-технічного прогресу та інтеграція української науки у європейський освітній простір обумовлює покращення існуючої системи викладання, практичного застосування та контролю з професійної підготовки студентів комп’ютерного профілю у коледжах технічного напрямку, що є передумовою до становлення оновленої української економіки та підвищення рівня середньої та спеціальної освіти в Україні. Тому основою ланкою освітнього процесу повинна стати технічна освіта, що забезпечить ринок праці компетентними, кваліфікованими, конкурентноздатними фахівцями з високим рівнем мобільності та адаптації до економічних та

© Каричківський М.І., м. Могилів-Подільський 2019 р.

професійних викликів завтрашнього дня. Очевидно, що для підготовки фахівців найвищого рівня серед студентів інженерів необхідно застосовувати у коледжах системний симбіотичний комплекс професійного навчання, що інтегрує у собі базову інформацію, вміння, досвід традиційних методів та передові наукові виклики, новітні інформативно-комунікативні технології [2], сучасні комп'ютерні графічні та технічні ресурси і програми. Для формування таких компетентностей важливу роль відводять саме графічній компетентності.

Аналіз попередніх досліджень. Дослідженням проблеми професійної підготовки студентів інженерів займаються великі колективи методистів та науковців України. Науковий підхід до проблеми висвітлили у своїх працях Анісімова Л.Н., Ботвіннікова О.В., Васенко В.В.. Васильченко Г.Ю. Методичні аспекти розкриті у працях Бойчука В.М., Гнітецька Т.В., Калина Д.Ю., Кепко О.І., Лозовецька В.Т., Чумак Н.М., Суворова С.С., Малякова А.І., , Знамеровська Н.П., Цвіркун Н.О., Буянов П.Г., Нищак І.Д. Титанічний вклад з ІКТ для освіти, науки та дистанційного навчання розроблено і апробовано Слободянюк О.В. під керівництвом Мокіна Б.І.[3]. Ідеї компетентнісного підходу розкриті у працях Аналіз наукових джерел виявляє різні підходи до розуміння поняття «графічна компетентність». Зокрема це тісний взаємозв'язок «графічної грамотності» і «графічної компетентності» (А.І. Амірбеков, Н.Г. Багдасарян, Л.В. Каменських). «Графічна грамотність» - широкий кругозір, що характеризується обсягом, широтою і глибиною графічних знань, способів графічної діяльності, передбачає розуміння професійно зорієнтованих питань завдяки інтеграції графічної підготовки та загальнопрофесійних знань [4, с.28]. За визначенням Н. В. Федотової «графічна компетентність» - здатність ефективно застосовувати знання, уміння та навички, отримані у процесі навчання графічних дисциплін на основі сучасних інформаційних технологій [5, с.86] Б.Ф. Ломов зазначає, що «графічна компетентність» передбачає усвідомлене застосування графічних знань, умінь та навичок, які спираються на знання функціональних і конструктивних особливостей технічних об'єктів, досвід графічної професійно-орієнтованої діяльності, вільну орієнтацію в середовищі графічних інформаційних технологій [6, с.120]. За конкретикою у визначенні термінів та понять варто звернутись до дисертаційного дослідження к.п.н. Цвіркун Л.О., де приведено твердження, на основі аналізу сучасних наукових думок, про те що є «професійна графічна компетентність» - це здатність прогнозувати та планувати професійну діяльність, готовність застосування отриманих знань у процесі розв'язання професійних завдань, уміння працювати в команді, послуговуватися комунікативними уміннями та власним самостійним досвідом. Тут же запропоновано визначення понять:

Графічна компетентність – здатність ефективно застосовувати отримані графічні знання, уміння та навички в процесі навчання спеціальних дисциплін, досвід застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності.

Професійна графічна компетентність – здатність прогнозувати та планувати професійну діяльність, готовність застосування отриманих знань у процесі розв'язання професійних завдань, уміння працювати в команді, послуговуватися комунікативними уміннями та власним самостійним досвідом [6, с.38].

Отже, з аналізу наукової та методичної літератури, дисертаційних праць з графічної підготовки студентів, викладеного вище, можна зробити висновок, що сучасна наукова думка відокремлює два основні напрямки формування графічної компетентності:

Напрямок графічної підготовки, що включає здобуття професійних графічних знань, формування умінь та навичок виконання креслень традиційними засобами геометрії, нарисної геометрії, інженерної графіки;

Розвиток професійних якостей, графічних, конструкторських та проектних здібностей за допомогою створення освітнього середовища із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Метою статті є підтвердження забезпечення взаємодії студент – інформаційна система – викладач з оглядом основних інформаційних технологій навчання для розвитку професійної графічної компетентності студентів комп'ютерного профілю у коледжах.

Виклад основного матеріалу. Проблема професійної графічної підготовки студентів пов'язана з однією з основних у розв'язанні комплексу проблем інформатизації освіти. Перед системою вищої професійної освіти нині головними завданнями є готувати фахівців найвищого ґатунку, творчих особистостей, які б відповідали інтересам і запитам ринку праці і водночас потребам наукового співтовариства. Це можливо завдяки впровадженню, модернізації та розвитку інформаційних технологій навчання. Це є першим напрямом, що реалізує цілі вдосконалення навчання у коледжах із комп'ютерним профілем навчання, заснованим на застосуванні інтелектуальних навчальних інформаційних систем. За Гуржієм А.М., інформаційна система – взаємозалежна сукупність засобів, методів і персоналу, що беруть участь в обробці даних. Інформаційна система має забезпечити взаємодію студент – інформаційна система – викладач, щоб викладач завжди мав можливість одержати інформацію про рівень сформованості у студента кожної навчальної операції. Очевидно, що реалізація такої системи на основі штучного інтелекту [8, с.525] в освіті України відбудеться не скоро, але і не забариться. Проте, з

огляду на низку умов [8, с.26], можна зробити висновок про те, що на сьогоднішній день велика кількість подібних, хоча без штучного інтелекту, технологій навчання [8, 519] вже реалізовані у багатьох галузях освіти і науки, зокрема у коледжах із комп'ютерним профілем навчання. Це електронні підручники, освітні ІКТ, дистанційні технології навчання, тощо. Однак разом із впровадженням основних сучасних інформаційних технологій в навчання виникає велика кількість перешкод: філософські, психологічні, фінансові, питання конфіденційності, захисту інформації та авторського права (юридичні). Проте до вже існуючих і апробованих інформаційних технологій навчання (далі ІТН) виникає лише одне питання – ліцензування, яке не є предметом розгляду порушеної проблематики. Можна стверджувати, що віртуальний освітній процес – нова форма навчання. Віртуальна реальність – комп'ютерні системи, що забезпечують візуальні та звукові ефекти, котрі занурюють глядача в уявний світ за екраном. До таких систем можна віднести уже існуючі системи CAD/CAM проектування, що знаходяться на озброєнні у всіх навчальних закладах з комп'ютерним профілем навчання, а також знаходять застосування у бізнесі та найрізноманітніших сферах людської життєдіяльності.

До таких систем можна віднести сучасні CAD/CAM комп'ютерні програми такі як Solid Works, ASKON KOMPAS, Inventor 3D, AutoCAD, ARCHICAD, тощо. Основними недолікам даних програмних комплексів є не завжди відкритий програмний код, вартість освітньої ліцензії даних продуктів, завищені вимоги до технічних засобів навчання, суттєві відмінності у інтерфейсі, функціональному призначенні, можливостях, практичному застосуванні (у порівнянні із системами CAE). Однак такі програми добре підходять і реалізують взаємодію студент – інформаційна система для набуття студентами комп'ютерного профілю у коледжах базових, середніх, достатніх, високих та найвищих графічних компетентносте. Проте вони не дають можливості реалізації технологічних компетентностей та ускладнюють процес перевірки викладачем графічних робіт, особливо із моделювання та складальних креслень, де велика кількість часу затрачується на відкриття об'ємних файлів. Це створює проблематику на рівні інформаційна система – викладач.

Для вирішення даної проблеми доцільно на сьогоднішній використовувати елементарні файлові менеджери (наприклад TOTAL Commander). Створення серверів із обмеженим доступом і чіткою ієрархією файлового дерева, де у назві папок можна відображати назву роботи/прізвище студента, дату дедлайну, тощо. Використання файлових менеджерів у ІТН забезпечить прозорість, конфіденційність, оптимізує процес перевірки виконаних робіт, контролю за діяльністю викладача та студента, реалізує процес командної роботи.

Висновки. Використання комп'ютерних технологічних систем має широкий спектр застосування у науковій та освітній діяльності. Визначну роль відіграє у розвитку графічних компетентностей студентів комп'ютерного профілю у коледжах, а використання файлових менеджерів та серверів оптимізує діяльність викладача, студента, контролюючого органу, дає можливість розвитку командної роботи у проектному менеджменті та підтверджує забезпечення взаємодії студент – інформаційна система – викладач.

Список використаних джерел:

1. Бойчук В.М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія/ В.М. Бойчук. — Вінниця: ФОП РогальськаО.І., 2015.– 564 с .
2. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16
3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://slobodyanyuk.vk.vntu.edu.ua/file/2eabea78f593f25cdd5228a4b53cab8f.pdf
4. Багдасарян Н.Г. Профессиональная графическая культура : структура, динамика, механизм освоения : автореф. дис. На соискание науч. степени доктора филос. наук : спец. 24.00.01 «Теория и история культуры» / Н.Г. Багдасарян. – М., 1998. -228 с.
5. Федотова Н.В. Формирование графической компетентности студентов технического вуза на основе трехмерного моделирования : дис. канд. пед. наук : 13.00.08 / Федотова Наталья Викторовна. – М., 2011. – 178 с.
6. Ломов Б.Ф. Вопросы общей, педагогической и инженерной психологии / Ломов Б.Ф. – М.: Педагогика, 1991. -296 с.
7. Цвіркун Л.О. Формування проектно-конструкторської компетентності майбутніх інженерів у процесі графічної підготовки : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Цвіркун Людмила Олександрівна. – Кривий Ріг, 2017. -286 с.
8. Мультимедійні технології та засоби навчання : навчальний посібник / А.М. Гуржій, Р.С. Гуревич, Л.Л. Коношевський, О.Л. Коношевський; за ред. Академіка НАПН України Гуржія А.М. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. -556с.

***Анотація**. У статті викладені актуальні проблеми з основного опанування графічними компетентностями студентів комп'ютерного профілю навчання у коледжах. Проаналізовано та підтверджено умови з формування вищого рівня передачі, відтворення і створення, як результат використання інформаційних технологій в освітньому процесі. Наведено огляд сучасних програмних середовищ, необхідних для освітнього використання та формування професійних графічних компетенцій, організації командної роботи.*

***Ключові слова.** Графічна компетентність, комп'ютерна графіка, інформаційні технології, інформаційна система, графічний редактор, системи файлового керування.*

Аннотация *В статье изложены актуальные проблемы по основному овладению графическими компетентностями студентов компьютерного профиля обучения в колледжах. Проанализировано и утверждено условия по формированию высшего уровня передачи, отображения и создания и, как результат, использование информационных технологий в образовательном процессе. Приведен обзор современных программных сред, необходимых для использования в образовательных целях и формирования профессиональных графических компетентностей, организации командной работы.*

Ключевые слова *Графические компетенции, компьютерная графика, информационные технологии, информационные системы, графический редактор, системы файлового управления.*

Annotation *This article will be about actuality problems of basic mastering with graphic competencies in students of IT-engineering profile in colleges. Analyzed and confirmed conditions of formation the highest level with transmission, reconstitution and creation as the result of use information technology in studding process. Include observe of modern program environment which must be used in educational cause and basic skills of command work organization.*

Key words *Graphic competence, computer graphics, information technology, information system, graphic editor, file management systems.*

УДК [378.147.091.33:004] 62

Касянчук Н. В., Уманець В. О.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Постановка проблеми. Широке застосування комп'ютерних технологій в освіті поступово, але досить впевнено, стає найважливішою деталлю навчально-виховного процесу. Майбутнє нинішніх здобувачів вищої освіти технічного профілю, насамперед залежатиме від того, наскільки вони вміло володітимуть та використовуватимуть інформаційні технології у своїй подальшій професійній діяльності, наскільки грамотно та з новими підходами будуть розв'язувати поставлені перед ними завдання і наскільки швидко їх реалізовуватимуть. Безумовно, використання новітніх технологій у своїй трудовій практиці впливатиме на перспективу їх кар'єрного росту.

Якісна підготовка фахівців технічного профілю у закладах вищої освіти (ЗВО) можлива за умови впровадження ІКТ в навчальний процес. Використання ІКТ є нормою у процесі підготовки фахівців технічного профілю.

Аналіз попередніх досліджень. Значну увагу українські науковці приділяють питанням: застосування ІКТ у навчанні та вихованні фахівців (І. Булах, А. Верлань, М. Кадемія, Г. Козлакова, О. Співаковський), шляхи, засоби, форми і методи використання новітніх інформаційних технологій у навчанні (Б. Гершунський, О. Довгял, М. Жалдак), методологія впровадження інформаційних технологій у науковий процес (С. Гончаренко, Р. Гуревич, В. Кухаренко, В. Олійник, П. Стефаненко), інформатизація професійної освіти (А. Гуржій, А. Єршов, Ю. Жук, Л. Коношевський, А. Кузнецов, В. Лапінський, В. Литвин, Н. Морзе, Ю. Райський, В. Сумський), моделі інформаційно-комунікаційних технологій навчання (В.Биков).

На думку професора З. Сейдаметової, підготовка фахівців у сфері інформаційних і комп'ютерних технологій повинна бути досить гнучкою, оскільки професійні навички, які можуть бути затребувані роботодавцями, досить швидко змінюються протягом тих років, які молода людина витрачає на професійне навчання [1, с. 3].

Професор С. Семеріков досліджує питання традиційного протиріччя між фундаментальним та професійним навчанням, зокрема інженерів-програмістів, що, на його думку, набуває нового змісту: якщо в минулому вузька профілізація була показником високої соціальної захищеності, то нині таким показником стає мобільність, набути якої може лише широко освічена людина, здатна гнучко реагувати на зміну технологій. Вузькопрофесійна підготовка поступово вимивається із системи вищої освіти, переходячи у сферу професійноотехнічної освіти та виробництва [2, с. 55-56].

Теорію та практику використання ІКТ у навчальному процесі досліджують зарубіжні науковці, а саме: Р. Андерсон, Х. Беднарчик, О. Віштак, Л. Зазнобіна, О. Козлов, Д. Корягін, Г. Краснова, П. Образцов, В. Гура, У. Хортон, Дж. Грімм та ін.

Мета статті полягає у розкритті особливостей застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки фахівців технічного профілю.

© Касянчук Н. В., Уманець В. О., м. Вінниця 2019 р.

Виклад основного матеріалу. Однією з найважливіших цінностей наукового прогресу сьогодення є інформація. Інформація виступає чи не як одним із головних елементів, складових не тільки освіти чи науки, але й інших галузей, які прагнуть до високого новітнього рівня так званих інформаційних технологій. Саме інформаційні технології навчання ефективно організовують освітнє середовище, активно сприяють викладанню технічних дисциплін та є важливими в процесі навчання в часи інформаційного прогресу, коли інформація є важливим об'єктом що обробляється за допомогою технічних засобів, де універсальним інструментом виступає комп'ютер.

Шляхом упровадження засобів ІКТ у навчальний процес, залежно від їх технічних можливостей, здобувач вищої освіти отримує доступ до різної більш широкої інформації, що стимулює його самостійну роботу. Як засвідчує педагогічна практика, правильна організація самостійної роботи сприяє активізації процесу навчання [3,с. 45-50]. Більш того, самостійність в отриманні більшого обсягу знань на практичних заняттях з використанням апаратних та програмних засобів ІКТ інтенсифікує формування психологічної, теоретичної і практичної готовності здобувачів вищої освіти до самоосвіти, самовдосконалення. Зрозуміло, що здатність до самоосвіти є невід'ємною частиною якісної професійної підготовки фахівця.

Якість підготовки фахівців технічного профілю, на думку професора О. Співаковського, прямо пропорційно залежить від якості наданої йому освіти, а якість освіти – від актуальності змісту та адекватності педагогічних технологій. В умовах накопичення значної кількості інформації закономірною є зміна системи освіти від «освіти на все життя» до осмислення необхідності й можливості «освіти протягом життя». Інформатизація освіти спрямовується на пошук форм і змісту навчально-виховного процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання, що дає можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог, організовувати навчально-пізнавальну діяльність учнів та формувати в майбутніх професіоналів досвід самостійного пошуку нових знань та їх застосування в нових умовах, накопичувати досвід творчої діяльності [4, с. 76].

Згідно до «Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [5] в Україні існує лише одна спеціальність для підготовки фахівців з інформаційної безпеки – 125 «Кібербезпека». Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з інформаційної безпеки відповідно до вимог закону України «Про вищу освіту» [6] включає послідовну й неперервну фахову підготовку на першому (бакалаврському) і другому (магістерському) освітньо-професійних рівнях та здійснюється у закладах вищої освіти III – IV рівнів акредитації або у спеціалізованих структурних підрозділах – навчально-наукових інститутах.

Навчальний процес підготовки фахівців за даною спеціальністю у ЗВО організовано на основі затверджених у відповідному порядку навчальних планів, освітньо-професійних програм (ОПП – перелік нормативних навчальних дисциплін із зазначенням загального обсягу часу (в годинах), відведеного для їх вивчення та форм підсумкового контролю з кожної навчальної дисципліни) та освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ – основні вимоги до професійних якостей, знань і вмінь фахівця, які необхідні для успішного виконання професійних функцій), які погоджено з Департаментом вищої освіти Міністерства освіти і науки (МОН) України, Науково-методичними комісіями МОН України, Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти.

Робочі навчальні програми базуються на матеріалах освітньо-професійної програми. ЗВО мають розроблені конспекти лекцій, плани практичних (семінарських) занять, інструкції до лабораторних робіт і завдання до самостійної роботи студентів.

ООП підготовки бакалавра та/або магістра за спеціальністю «Кібербезпека» передбачає вивчення дисциплін з управління інформаційною безпекою та захисту інформації, а саме: організаційного, математичного, програмного, технічного та мережевого захисту.

В результаті аналізу навчального плану нами було визначено, що до основних дисциплін професійного спрямування для фахівців з інформаційної безпеки відносять: «Основи інформаційної безпеки», «Комплексні системи захисту інформації», «Основи технічного захисту інформації», «Основи криптографічного захисту інформації», «Комп'ютерна стеганографія» «Захист програмного забезпечення», «Захист комп'ютерних мереж», «Захист операційних систем», «Безпека інформаційно-комунікаційних систем», «Кібербезпека», «Проектування та захист баз даних», «Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки», «Організаційно-правове забезпечення інформаційної безпеки», «Теорія інформації і кодування», «Системи передавання інформації», «Основи національної безпеки» і т.п.

Фахівці з інформаційної безпеки (ІБ) мають володіти певними загальними та професійними якостями [9, с. 4-9].

Табл. 1 Загальні та професійні якості фахівця з ІБ

Загальні якості	Професійні якості
1	2
здатність спілкуватися результа-тивно в усній і письмовій формах з фахівцями та нефахівцями, здатніс-тю спілкуватися другою мовою	здатність до оволодіння спеціалі-зованими програмними пакетами, протоколами передачі даних, спеціальною мікропроцесорною тех-нікою, сучасними інформаційними та безпековими технологіями
здатність визначати та задоволь-няти потреби особистого та науко-вого розвитку, бути критичним і самокритичним	здатність особистості орієнтував-тися у різних життєвих ситуаціях, уміння реалізувати стратегії і плани
здатність використовувати інфор-маційні і комунікаційні технології для впровадження проектів в інформаційній сфері	знання загальних питань безпеко-вої сфери, принципів дії і будови основних функціональних органів інформаційних систем
здатність демонструвати своєча-сність та плановість у дослідженні, здатністю до адаптації та дії в новій ситуації, здатністю розробляти та управляти проектами	володіння державною мовою, грамотним усним та писемним діловим мовленням, ораторським мистецтвом, професійним етикетом
здатність допомагати через викладання, наставництво та наочні приклади (демонстрацію)	стан володіння ІТ та технологіями захисту інформації
здатність визначати, поважати та керувати етичними, культурними та іншими питаннями, пов‘язаними з наявністю тих чи інших відмінностей	теоретична та практична підгото-вленість фахівця, що забезпечує ефективність вирішення професій-них проблем і типових професійних завдань
вміння працювати в команді, вмінням виявляти, ставити та вирішувати проблеми	здатність до удосконалення та впровадження у практику інновацій у сфері інформаційної безпеки

Продовження табл. 1 Загальні та професійні якості фахівця з ІБ

1	2
здатність визначати підприємни-цькі можливості чи вид діяльності або громадського впливу, здатністю приймати обґрунтовані рішення, здатністю оцінювати та забезпечу-вати якість виконуваних робіт	здатність до інтеграції знань, умінь і навичок та їх ефективного використання в умовах швидкої адаптації організацій до вимог зовнішнього середовищ, що забез-печують виконання завдань науково-дослідної, науково-педаго-гічної, управлінської та інноваційної діяльності в інформаційній та без сфері
	здатність до накопичення профе-сійних вмінь та навичок
	здатність до застосування різноманітних, професійно про-фільованих знань і практичних навичок у сфері захисту інформації

Матеріально-технічна база ЗВО включає комп’ютерну мережу університету, локальні комп’ютерні мережі факультетів і кафедр. Лабораторні і практичні заняття з дисциплін, які передбачають використання інформаційних технологій, проводяться у комп'ютерних класах, обладнаних, як правило, сучасними комп'ютерами. Більшість ЗВО, які здійснюють підготовку фахівців технічного профілю звітують про наявність вільного доступу до Інтернет. Для лекційних занять кафедри створюють мультимедійні аудиторії з використанням графопроектора та мультимедійної дошки для показу презентацій (створених, зазвичай, в MS Power Point), що допомагає студентам краще сприймати навчальний матеріал, оскільки забезпечується наочність, яка сприяє комплексному сприйняттю

та кращому запам'ятовуванню матеріалу, полегшується показ фотографій, графіків, таблиць і т.п.. Також презентації можуть створюватися не тільки для показу на великому екрані для студентської групи в аудиторії, але також можуть використовуватися для індивідуального перегляду на комп'ютері та можуть використовуватися як для занять з безпосередньою участю викладача, так і без його участі (наприклад, під час виконання необхідного об'єму самостійної роботи, передбаченої навчальною програмою дисципліни).

Також для ефективного впровадження в навчальний процес ІКТ необхідне відповідне програмне забезпечення. У цілому ЗВО, що здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю 125 «Кібербезпека» мають програмні продукти, що забезпечують навчальний процес, а саме: операційні системи та інструменти їх адміністрування; інтегровані середовища розробників програмного забезпечення; системи управління базами даних; case-засоби проектування програмного забезпечення; CAD-системи; програмні продукти комп'ютерної графіки; офісне програмне забезпечення; пакети прикладних програм математичного і статистичного призначення; web-технології тощо.

Засоби ІКТ відкривають здобувачам вищої освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації – електронних підручників, викладацьких веб-сайтів тощо, це все дає можливість підвищити ефективність розвитку пізнавальної самостійної діяльності й надати нові можливості для творчого зростання здобувачів вищої освіти, які сприяють збагаченню навчального процесу емоційно-зоровою формою пізнання. Проте, необхідно не забувати, що при викладанні дисциплін із використанням засобів ІКТ, головним лишається викладач, який керує процесом та визначає тривалість використання технічних засобів.

Висновки. Можемо констатувати, що засоби ІКТ відіграють суттєве місце в розвитку навчального процесу здобувачів вищої освіти технічного профілю. Оскільки, за допомогою ІКТ майбутні фахівці можуть отримувати необхідні дані, диференціювати і виокремлювати навчальний матеріал, комплексно сприймати нову інформацію, в різний спосіб повторювати і закріплювати знання, проводити самооцінювання досягнутих результатів. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [11, с. 145].

Також, використання ІКТ допомагає викладачам та здобувачам вищої освіти отримувати доступ до необхідних знань в будь-якому місці і в будь-який час.

Список використаних джерел:

1. Сейдаметова З. С. Методична система рівневої підготовки майбутніх інженерів-програмістів за спеціальністю «Інформатика»: автореферат дис. д-ра пед. наук: 13.00.02 / Сейдаметова З. С. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. — 40 с.
2. Семеріков С.О. Фундаменталізація навчання інформатичних дисциплін у вищій школі: Монографія / Наук. ред. М.І. Жалдак. — Кривий Ріг: Мінерал; К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. — С. 55–56.
3. Беспалов П.В. Компьютерная компетентность в контексте личностно-ориентированного обучения / П.В. Беспалов // Педагогика. – 2003. – № 4. – С. 45-50.
4. Жалдак М. Система підготовки вчителя до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі / Жалдак М. // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2011. – № 4-5. – С. 76-82.
5. Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти від 29 квітня 2015 року №266 / Постанова Кабінету Міністрів України.
6. Закон України «Про вищу освіту» від 1.07.2014 року № 1556-VII / Верховна Рада України.
7. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 року № 2657-XII
8. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» від 05.07.1994 року № 80-94/ВР.
9. Бурячок В. Л. Проблемні питання та актуальні завдання підготовки фахівців з кібернетичної безпеки галузі знань «Інформаційні технології» / Бурячок В. Л., Пархомей І. Р., Степанов М. М., Толубко В. Б. // Вісник «Сучасний захист інформації», 2016. – №2. – С. 4-9.
10. Бурячок В. Л. Основи формування державної системи кібернетичної безпеки: Монографія. – К.: НАУ, 2013. – 432 с.
11. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. *Статтю присвячено аналізу особливостей застосування ІКТ у професійній підготовці фахівців технічного профілю. Інформаційно-комунікаційні технології у сучасних умовах розглядаються як важливіший компонент загальної освіти, що відіграє велику роль у розв'язанні пріоритетних завдань навчання та виховання.*

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, підготовка фахівців, інформація, інформаційна безпека, кібербезпека, інформатизація освіти.*

Annotation. *The article is devoted to the analysis of the peculiarities of the use of ICT in the professional training of technical specialists. Information and communication technologies in modern conditions are considered as an important component of general education, which plays an important role in solving the priority tasks of education and training.*

Keywords: *information and communication technologies, training of specialists, information, information security, cybersecurity, informatization of education.*

УДК 373.091.33:004.77

Кашуба А. В., Бойчук В. М.,
м. Вінниця, Україна

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СЕРВІСИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Постановка проблеми . Сьогодні, в еру інформатизації суспільства, все більшого значення набуває проблема використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчальному процесі загальноосвітніх навчальних закладів [1]. Одним із найперспективніших напрямів розвитку ІКТ є використання хмарних технологій у навчальному процесі [2].

Хмарні технології (Cloud Computing) — це парадигма, що передбачає віддалену обробку та зберігання даних. Хмара — сервер або мережа, де зберігаються дані та програми, що з'єднуються з користувачами через Інтернет [4]. Хмарні технології дозволяють використовувати програми без установки і доступу до особистих файлів з будь-якого комп'ютера, що має доступ в Інтернет.

Хмарні сервіси надають широкі можливості для створення різних навчальних ситуацій в яких учні можуть освоювати і відпрацьовувати навички необхідні в XXI столітті:

інформаційна грамотність, тобто вміння шукати інформацію, порівнювати її з різних джерел, розпізнавати та вибирати найнеобхідніше;

мультимедійна грамотність – здатність розпізнавати і використовувати різні типи медіаресурсів як у роботі так, і в навчанні; організаційна грамотність – здатність планувати свій час так, щоб встигнути, все що заплановано; розуміння взаємозв'язків, які існують між різними людьми, групами та організаціями; комунікативна грамотність – це навички ефективного спілкування та співробітництва; продуктивна грамотність – здатність до створення якісних продуктів, можливість використання засобів планування [4].

Аналіз попередніх досліджень. Вагомий внесок у розвиток питання використання хмарних сервісів в освіті, педагогічного проектування здійснили дослідники Гуржій А.М., Жалдак М.І., Ляшенко О.І, Спірін О.М. та ін. Також впровадження хмарних технологій в освітній процес активно досліджується провідними вітчизняними та світовими вченими. Зокрема, в працях В. Бикова, Б. Гершунського, Р. Гуревича, М. Кадемії, Ю. Дорошенка, А. Верланя, М. Жалдака та ін. Основи проектування хмаро орієнтованих середовищ навчальних закладів розкриті у працях Стрюка А.М., Шишкіної М.П., Литвинової С. Г. та ін.

Метою даної статті можливості використання хмарних технологій та сервісів в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Хмарні технології на даний час стають повноцінним освітнім інструментом, дозволяючи усім школам створювати власні онлайн-простори. При цьому, у будь-якого школяра є власна поштова скринька, а також доступ до хмарного середовища школи, де зберігаються усі домашні завдання, підручники, інші навчальні матеріали. Урок організований за допомогою використання хмарних технологій відрізняється від традиційного тим, що замість дошки – екран, а замість зошитів та підручників – комп‘ютери.

Хмарні сервіси в роботі вчителя.

Хмарні сервіси є динамічно масштабованим способом доступу до зовнішніх ресурсів для обчислення у вигляді сервісу, що надається за допомогою Інтернету, при цьому користувачеві не потрібні особливі знання про інфраструктуру «хмари» або навички щодо управління цією «хмарною технологією». В своїй роботі активно використовую різноманітні хмарні сервіси:

1. Використання сервісів Thinglink та LearningApps.org.

Для узагальнення та систематизації знань учнів на уроці використовую інтерактивні завдання, які створені за допомогою таких сервісів як Thinglink, LearningApps.org. Такі завдання дають змогу в ігровій формі засвоїти та перевірити рівень навчальних досягнень учнів. Важливо, що даний сервіс дозволяє публікувати свої вправи та користуватися вже створеними вправами інших учителів.

©Кашуба А. В., Бойчук В. М., м. Вінниця 2019 р.

2. Сервіс Umaigra дозволяє створювати дидактичні онлайн-ігри з різних навчальних предметів для дітей. UI може бути легко інтегрований в основний навчальний процес в якості додаткового навчального інструменту – ігрового, і в той же час ефективного, який можна використовувати як в школі, так і вдома, як індивідуально, так і для групи учнів. UI пропонує широкі можливості в створенні і використанні ігор на різних мовах, в різних предметних областях, для різних вікових категорій. Він має простий і інтуїтивно зрозумілий інтерфейс. Дозволяє публікацію і вільний обмін іграми між викладачами та учнями.

3. Завдання у вигляді інтерактивних малюнків створюються за допомогою сервісу Thinglink.Малюнок містить теги, натиснувши на які, учень отримує певну інформацію може переглянути відео фрагмент або посилання на веб-ресурс. Малюнок можна використовувати для вивчення нового матеріалу, узагальнення та систематизації знань учнів.

4. Для створення різноманітних дидактичних матеріалів для учнів використовую також мережеві сервіси такі як: документи Google, його таблиці, презентації та малюнки. Дидактичні матеріали створені за допомогою сервісу GoogleDocs, використовую як для різноманітних дистанційних заходів (олімпіад, проектів, веб-квестів, конкурсів), так і під час уроків як короткостроковий чи довгостроковий проект (заповнення спільної Google презентації), форма контролю(заповнення Google таблиці, Google форми), в залежності від завдання та мети навчання.

5. Для організації освітнього процесу використовую сервіси Google для створення блогів, за допомогою яких відбувається підтримка взаємозв'язку з учнями. Адже учні по-різному сприймають новий матеріал. Одному потрібно більше часу, іншому – менше. Матеріал, який міститься на блозі, діти можуть переглядати в зручний для них час та стільки разів, скільки їм потрібно. На блозі є можливість розмістити інформацію в будь-якій формі: презентації, відеофрагменту, відеоуроку, посилання на ресурс і тощо. Кожен учень опрацювує інформацію в зручній для нього формі.

6. Використання артскрайбінгу, за допомогою якого можна просто й доступно розповісти про складне, цікаво пояснити певний матеріал. Даний метод отримав назву скрайбінг — процес візуалізації складного змісту просто й доступно, під час якого замальовка образів відбувається прямо під час передачі інформації.

Особливість скрайбінгу полягає в тому, що одночасно залучаються різні органи чуттів: слух та зір, а також уява людини, що сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню. Саме ці особливості роблять скрайбінг одним із методів сучасних технологій, який допомагає доступно та легко пояснювати складний матеріал, сприяє розвитку освіти, презентаціям та доповідям, веденню записів та щоденників.

Зазначимо, що хмарні технології на даний час стають повноцінним освітнім інструментом, дозволяючи усім школам створювати власні онлайн-простори. При цьому, у будь-якого школяра є власна поштова скринька, а також доступ до хмарного середовища школи, де зберігаються усі домашні завдання, підручники, інші навчальні матеріали. Урок організований за допомогою використання хмарних технологій відрізняється від традиційного тим, що замість дошки – екран, а замість зошитів та підручників – комп‘ютери [4].

Вчителі у своїй професійній діяльності можуть використовувати наступні хмарні технології: Web-додатки для навчання; Он-лайн сервіси для навчального процесу; Сховища файлів, спільний доступ до файлів. Електронні журнали та щоденники; Системи дистанційного навчання, бібліотеки, медіатеки; Ресурси для спільної роботи тощо [3].

Переваги хмарних обчислень Перевагами хмарних обчислень є те, що користувач має можливість не купувати потужні комп’ютери. Зокрема, і організації можуть відмовлятися від придбання потужних серверів і йти “в хмари”. Для розробника – контрольованість усього процесу. У разі виникнення проблеми їм істотно простіше буде змоделювати ситуацію, що викликала помилку, – адже усі дані і так зберігаються в них. Користувач оплачує послугу тільки тоді коли вона йому потрібна, а найголовніше він платить тільки за те, що використовує. Хмарні технології дозволяють економити на придбанні, підтримці, модернізації ПЗ і устаткування.Масштабованість, відмовостійкість і безпека – автоматичне виділення і звільнення необхідних ресурсів залежно від потреб додатку. Технічне обслуговування, оновлення ПЗ здійснює провайдер послуг. Віддалений доступ до даних у хмарі – працювати можна з будь-якої точки на планеті, де є доступ в мережу Інтернет.

Недоліки хмарних обчислень Розглядаючи переваги “хмарних” обчислень, варто сказати і про недоліки, з якими зв’язаний перехід на “хмари”. Найбільш суттєвий з них – загроза інформаційної безпеки. В умовах жорсткої конкуренції, найбільше компанії бояться витоків даних з мережі “хмарного” провайдера внаслідок перехоплення інформації, втрати контролю над даними і додатками, неможливості знищення даних, дій інсайдера на стороні провайдера або інших користувачів “хмари”. Для захисту можна використовувати шифрування даних або їх знеособлення. При цьому шифрувати треба не лише ті дані, що зберігаються в провайдера, а й канал зв’язку з ним. Проте доки рішення, які дозволяли б ефективно захищати дані в “хмарі”, не вироблені.Ще одним недоліком можна

назвати прив'язку "хмарної" технології до конкретного постачальника послуг, збої на стороні провайдера, вихід з ладу інтерфейсу адміністрування, банкрутство і поглинання оператора. Компанії не даремно побоюються цих подій, оскільки це може принести їх бізнесу значний матеріальний збиток. До інших ризиків можна віднести втрату зв'язку з мережею провайдера, DDoS-атаки і втрату відповідності вимогам регулювальників. Ці ризики можна понизити за допомогою правильного складання угоди про рівень обслуговування (Service Level Agreement, SLA), яке дозволить компенсувати частину збитків. Нормативні вимоги можуть змінюватися з часом, а закон "Про персональні дані" і зовсім робить "хмарні" обчислення непридатними на практиці. Проте, в деяких випадках хмарну систему можна зробити навіть захищенішою, ніж традиційну архітектуру, за рахунок розподілу обов'язків і правильно складених домовленостей. В першу чергу, це, звичайно, повна залежність користувача від підключення до Інтернету. Без Інтернету відразу пропадає все – листи, документи, контакти, ігри, заплановані завдання, встановлені будильники тощо. Ну і, звичайно, зростає ціна помилки. Якщо у виробника виникає будь-який збій, він ризикує втратити або видати у відкритий доступ усі дані. Так, наприклад, у 2009 році сервіс для зберігання закладок Magnolia втратив усі свої дані. Не можна сказати, що вірогідність цього вища, ніж поломка або втрата ноутбука користувача, але просто масштаб катастрофи може бути дійсно великий. Користувач не є власником і не має доступу до внутрішньої хмарної інфраструктури. Збереження призначених для користувача даних залежить від компанії провайдера. Зазначимо певні недоліки: – недолік актуальний для українських користувачів: для отримання якісних послуг користувачеві необхідно мати надійний і швидкий доступ до мережі Інтернет.– відсутність загальноприйнятих стандартів у напрямі безпеки хмарних технологій [6].

Висновки. Отже, хмара - це можливість завжди мати гарантований і безпечний доступ до особистої інформації, а також відійти від необхідності тримати багато зайвих речей (флешок, дисків, проводів) або купувати новий комп'ютер / комплектуючі / програми / ігри тощо. Безсумнівно, що на даний момент, хмарні технології є однією з найбільш затребуваних і цікавих тем в IT-сфері та все більше цікавих рішень, що з'являються у світі, пов'язано саме з ними. Звичайно, пересічному користувачеві поки складно повною мірою оцінити (і розкрити) весь потенціал, але, поза всяким сумнівом, майбутнє хмарних технологій представляється досить райдужним, бо такі гіганти (Microsoft, Apple і Google) зайшли на цю територію і явно не збираються з неї йти. Ще кілька років тому концепція «хмара» здавалася лише красивою ідеєю і сміливим експериментом, а сьогодні переваги хмарних технологій можуть відчути навіть люди, які не пов'язані з розробкою програм, веб-технологіями та іншими вузькоспеціалізованими речам [5].

Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [7, с. 145]. Як показує досвід розвинених зарубіжних країн, впровадження в освітній процес «хмарних обчислень» є відмінним рішенням проблем комп'ютеризації освіти. Спрямування діяльності педагога до віртуалізації, використання хмарних сервісів та створення умов для формування мобільного учня дає підстави стверджувати, що учасники освітнього процесу отримають вільний доступ до різноманітних даних незалежно від матеріального становища, національності, місця проживання і стану здоров'я [4].

Список використаних джерел:

1. Вакалюк Т. А. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в загальноосвітніх школах для підвищення якості освіти / Вакалюк Т. А., Шевельова М. К. // Інформаційно-комунікаційні технології як засіб підвищення якості освіти/ Зб. наук. gp. [ред. кол.: В.Є. Берека (гол) та ін.]. – Хмельницький : Видавництво ХОІППО, 2015. – С. 40-45.

2. Вакалюк Т. А. Можливості використання хмарних технологій в освіті / Т. А. Вакалюк // Актуальні питання сучасної педагогіки. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Острог, 1-2 листопада 2013 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 97–99.

3. Вакалюк Т. А. Перспективи використання хмарних технологій у навчальному процесі загальноосвітніх навчальних закладів України / Т. А. Вакалюк, В. В. Поліщук // Педагогіка вищої та середньої школи. – Випуск 46. – Кривий Ріг, 2015.– С. 114-119.

4. Хмарні технології в освітньому процесі [Електронний ресурс].-Режим доступу: https://naurok.com.ua/z-dosvidu-roboti-vikoristannya-hmarnih-tehnologiy-ta-servisiv-v-osvitnomu-procesi-6840.html

5. Хмарні технології [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://sites.google.com/site/navcalnapraktikakitvoin/lekciie/lekcia-hmarni-tehnologiie

6. Хмарні технології [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://academicfox.com/lektsiya-1-osnovni-ponyattya-hmarnyh-tehnolohij/

7. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. *У статті розкрито суть поняття «хмарні технології» ,а також практичні рекомендації використання вчителями методів та технологій проектування хмаро орієнтованого навчального середовища.*

Ключові слова: *хмарні технології, хмарні сервіси, інформаційно-комунікативні технології, Інтернет.*

Annotation: *The article describes the essence of the concept of "cloud technologies", as well as practical recommendations for the use of methods and technologies for designing a cloud-based learning environment by teachers.*

Keywords: *cloud technologies, cloud services, information and communication technologies, Internet.*

УДК 373.0.091.64

Косівець В. В., Заболотний В. Ф.,
м. Вінниця, Україна

ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. Як зазначено у Державному стандарті початкової загальної освіти, важливим завданням освітньої галузі «Природознавство» є формування предметної природознавчої і відповідних ключових компетентностей, необхідних для самореалізації учнів у швидкозмінному світі. Саме використання мультимедійних технологій на уроках природознавства в початкових класах у поєднанні з традиційними засобами навчання сприяє підвищенню інтересу до навчання, його ефективності, всебічному розвитку дитини.

Аналіз попередніх досліджень. Питанню застосування інформаційних технологій у навчальному процесі, аналізу педагогічного потенціалу їх використання присвячені праці О. М. Алєксєєва, В. П. Безпалька, В. Ю. Бикова, О. Ю. Бурова, А. Ф. Верланя, А. М. Гуржія, М. І. Жалдака, Т. І. Коваля, В. В. Лапінського, М. П. Лапчика, М. П. Лещенко, В. М. Монахова, Н. В. Морзе, В. В. Олійника, Л. Ф. Панченко, С. А. Ракова, Ю. С. Рамського, С. О. Семерікова, І. Ф. Следзінського, О. В. Співаковського, О. М. Спіріна, Ю. В. Тріуса, А. В. Яцишин та ін.

Концептуальні положення створення електронних засобів навчального призначення викладено в дослідженнях В. Ю. Бикова, О. В. Осіна, І. В. Роберт, В. Е. Сафронова та ін. Проблема доцільності використання комп'ютера у навчанні молодших школярів, технології проектування дидактичних ситуацій з використанням комп'ютера розглядається вченими В. М. Андрієвською, В. В. Денисенко, А. М. Коломієць, О. В. Кравчук, Г. П. Лаврентьєвою, Н. В. Олефіренко та ін.

Метою статті є огляд та аналіз електронних освітніх ресурсів, які можна використати учителем як методичний інструментарій в навчально-виховному процесі початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Наразі електронні освітні ресурси широко використовуються в освітньому процесі. Це, в першу чергу пов'язано з інформатизацією української освіти і широким використанням інформаційних технологій у традиційній і дистанційній схемах навчального процесу. ЕОР дають можливість реалізовувати не лише особистісно-зорієнтоване і розвивальне навчання, але і сприяють збільшенню обсягу і якості знань, які одержують учні.

Для подальшого огляду ЕОР уточнимо поняття «електронний освітній ресурс». У 2012 році Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України було прийнято «Положення про електронні освітні ресурси», в якому подано визначення електронного ресурсу [3]. Відповідно до нього електронні освітні ресурси – це навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі та представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації навчально-виховного процесу, в частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами.

В.Ю. Биков трактує ЕОР як вид засобів освітньої діяльності, які існують в електронній формі, розміщуються і подаються в освітніх системах на запам'ятовуючих пристроях електронних даних, є сукупністю електронних інформаційних об'єктів (документів, документованих відомостей та інструкцій, інформаційних матеріалів, процесуальних моделей тощо) [1].

© Косівець В. В., Заболотний В. Ф., м. Вінниця 2019 р.

Ми дотримуємось тлумачення ЕОР як системи цифрових джерел інформації, інструментів навчальної діяльності і засобів підтримки освітнього процесу, представлених на будь-якому носієві або в мережі.

Для ефективної розробки та використання ЕОР учителю необхідно знати можливості і характеристики цих видів ресурсів. Існує чимало різновидів ЕОР, які класифікують за певними ознаками. Залежно від виду ЕОР його можна використовувати в межах тих чи інших навчальних занять, розрізняти підходи до їх створення, визначати пріоритет їх використання. Відомо, що на практиці різні види ЕОР часто застосовуються в комплексі, що вимагає знання можливостей їх взаємодії і спільного використання. Аналогічно методичні та технологічні аспекти їх створення є загальними для всього класу ЕОР.

Класифікацію електронних освітніх ресурсів можна проводити за різними ознаками. Питання класифікації ЕОР зустрічається у працях українських дослідників, які вивчають питання створення і використання різних комп'ютерних засобів в процесі навчання. Класифікації були запропоновані у працях М.І. Жалдака, В.Ю. Бикова, О.І. Іваницького, В.Ф. Заболотного тощо [2].

Проаналізувавши положення про електронні освітні ресурси, нами виділено ті їх види, які використовуються в освітньому процесі з природознавства та в межах нашого дослідження:

1. електронні дидактичні демонстраційні матеріали - електронні матеріали (презентації, схеми, відео-, аудіозаписи тощо), призначені для супроводу освітнього процесу. Їх проектуванню та розробці приділено найбільше уваги, оскільки вони є потужним засобом реалізації інформаційного та стильового підходів;
2. депозитарій електронних ресурсів - інформаційна система, що забезпечує зосередження в одному місці сучасних ЕОР з можливістю надання доступу до них через технічні засоби, у тому числі в інформаційних мережах (як локальних, так і глобальних). Практикується створення такого депозитарію на персональних сайтах учителів.
3. електронна бібліотека цифрових об'єктів - набір ЕОР різних форматів, в якому передбачено можливості для їх автоматизованого створення, пошуку і використання. Прикладом такого ресурсу, який використовується нами в організації позакласної роботи з учнями, є сервіси інфографіки та сервіс LearningApp.org.
4. електронний навчальний посібник - навчальне електронне видання, використання якого доповнює або частково замінює підручник;
5. комп'ютерний тест - стандартизовані завдання, представлені в електронній формі, призначені для вхідного, проміжного і підсумкового контролю рівня навчальних досягнень, а також самоконтролю та/або такі, що забезпечують вимірювання психофізіологічних і особистісних характеристик випробовуваного, обробка результатів яких здійснюється за допомогою відповідних програм. В системі підготовки учня початкової школи можна використовувати різні тестові програми, наприклад MyTest.
6. електронні методичні матеріали;

В положенні також наведено класифікацію ЕОР за функціональною ознакою, що визначає їх значення і місце в навчальному процесі.

Класифікація надає можливість вибирати ЕОР, які будуть підходити для організації навчання в залежності від цілей навчального заняття, виду навчання, форми його організації, системи навчання, методики навчання тощо. Знання і правильне використання класифікації електронних освітніх ресурсів дає можливість більш ефективно застосовувати ці ресурси в процесі навчання, а, отже, інтенсифікувати його і отримати більш високі результати навчання.

Одним із потужних джерел інформації у сучасному суспільстві є ресурси мережі Інтернет. Для освітян можна виокремити ресурси методичного спрямування і ресурси, які можна використати як дидактичні засоби або для розробки дидактичних матеріалів до уроку.

До ресурсів методичного спрямування можна віднести сайт Міністерства освіти і науки України (http://mon.gov.ua/), сайт міського методичного кабінету департаменту освіти Вінницької міської ради (http://mmk.edu.vn.ua/), Всеукраїнський освітній портал «Острів знань» (http://ostriv.in.ua/), сайт «Вчитель вчителю, учням та батькам» (http://teacher.at.ua/).

На сайті Міністерства освіти і науки України у рубриці: Діяльність/Освіта/ Загальні середня освіта можна ознайомитись з нормативними документами, які регламентують навчальний процес в початковій ланці освіти.

На сайті міського методичного кабінету департаменту освіти Вінницької міської ради у вкладенні Початкова школа представлено наступні рубрики: заступнику школи І ступеня; на допомогу вчителю початкових класів; на допомогу вихователю ГПД.

У вкладенні На допомогу вчителю початкових класів розміщується щороку «Експрес-бюлетні фахової інформації для вчителів початкових класів», «Інструкції щодо заповнення Класного журналу для 1-4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів» та «Орієнтовне календарно-тематичне планування з окремих предметів» тощо.

Інформація про початкову освіту на сайті Міністерства освіти і науки України представлена у рубриці Діяльність/Освіта/ Початкова освіта.

Серед потужних освітянських сайтів слід відзначити Всеукраїнський освітній портал «Острів знань» та сайт «Вчитель вчителю, учням та батькам». Основні цілі Всеукраїнського освітнього порталу «Острів знань» для вчителів: надання підтримки професійної діяльності вчителя; надання можливості самореалізації та самоствердження через спільну практичну діяльність; створення та підтримка нових освітніх ініціатив; створення єдиного інформаційного педагогічного ресурсу; організація практичної діяльності та взаємодії вчителів у мережі; підготовка єдиної бази текстових, аудіо та відеоматеріалів для віддаленного навчання й екстернату; розвиток і реалізація творчих здібностей учасників проектів.

Серед методичних сайтів для учителів початкової школи можна відмітити сайт «Вчитель вчителю, учням та батькам», який створено для співпраці вчителів та допомоги учням та батькам. На сайті пропонується поурочне, календарне та тематичне планування, розробки уроків, виховних заходів, статті освітньої тематики тощо.

Наведемо приклади наявних електронних освітніх ресурсів для дидактичного та методичного забезпечення вивчення природознавства.

Видавнича група «Основа» з 2011 року започаткувала видання дисків серії «Електронний конструктор уроків». З природознавства видано диски для 2-го, 3-го та 4-го класів. Розроблений методичний комп'ютерний посібник містить конспекти усіх уроків до курсу «Природознавство» у форматі .doc (Microsoft Word), медіа-презентації до усіх уроків у форматі .ppt (Microsoft PowerPoint), дидактичні та додаткові матеріали до кожного уроку, ілюстрації до курсу.

В ньому передбачена можливість для створення власних уроків та презентацій до них, безпосереднього та швидкого редагування будь-якої частини уроку, а також презентації до нього; запропоновано прийоми роботи на уроці, які урізноманітнюють зміст уроку.

Компанією «Ключ до знання» розроблено сучасний мультимедійний підручник з природознавства «Диск. Природознавство, 4 клас», який містить: теоретичний матеріал, багатий ілюстративний матеріал, цікаву анімацію природних процесів та явищ, інтерактивні моделі, відеофрагменти, звуковий супровід до уроку тощо. Кожна тема завершується серією тестів, за результатами яких можна зробити висновок про рівень засвоєння учнями навчального матеріалу.

В останній час досить актуальним питанням є розробка персональних сайтів учителів. Нами проведено огляд контентного наповнення сайтів учителів початкової школи і серед них вибрано сайти, на яких розміщено колекцію електронних освітніх ресурсів для учнів і учителів, зокрема, персональний сайт Костенко Валентина Іванівна, вчителя початкових класів Курилівського ліцею Куп'янської районної ради Харківської області (http://valentina-kostenko.kupyansk.info/info/page/10548), сайт вчителя Буштинської гімназії-інтернату Фіцай Ольги Василівни (https://sites.google.com/site/olgafitsay/vchitel/prezentaciie), персональний сайт вчителя початкових класів Олександрівської загальноосвітньої школи I-III ступенів імені І.С. Буряка Валківської районної ради Харківської області *Гури Світлани Миколаївни (*http://shkolyarik.at.ua/index/uroki_zhivoji_prirodi/0-29).

На своїх сайтах учителі розміщують авторські розробки презентацій до уроків природознавства, відеофрагменти, конспекти уроків тощо.

Отже, як свідчить огляд електронних освітніх ресурсів вони містять інформацію різного типу, починаючи від простого тексту і до моделювання роботи в будь-якому програмному продукті. В нашому дослідженні використовуємо наступні програмні засоби та інструментарій для створення й використання електронних освітніх ресурсів в освітньому процесі з природознавства:

- прикладний програмний засіб загального призначення PowerPoint для розробки мультимедійного супроводу до уроків;
- спеціалізоване прикладне програмне забезпечення на основі хмарних технологій - хмарні сервіси;
- спеціалізоване прикладне програмне забезпечення для інтерактивної дошки;
- прикладний програмний засіб загального призначення MyTest для контролю навчальних досягнень учнів.

Можливостей презентаційних програм зазвичай буває досить для створення нескладного ЕОР. Найпростіший ЕОР для розміщення в мережі Інтернет, можна створити навіть у Microsoft Word, проте ефективність навчання в цьому випадку буде невелика.

Середовище Microsoft PowerPoint є найбільш поширеним засобом розробки інформаційних матеріалів. Воно містить велику кількість образотворчих і анімаційних ефектів для розробки ЕОР. Програма дає можливість створювати як лінійні сценарії демонстрації матеріалу, так і складні мультимедійні презентації з розширеними засобами навігації, ефектами анімації. Також в цьому середовищі можна створювати складні програмовані дії за рахунок використання вбудованої високорівневої мови програмування Visual Basic. Ці можливості роблять Microsoft Power Point найбільш поширеним засобом для створення мультимедійних презентацій.

Варто зупинити увагу на системах автоматичного контролю знань або, як їх часто називають, комп'ютерних контролюючих програмах, які призначені для автоматизації процесу перевірки знань учнів. Такі системи зазвичай використовують контрольні тести для перевірки якості засвоєння навчального матеріалу і повинні забезпечувати: підтримку різних типів питань; різні режими тестування: навчальний і контрольний; збір статистичних даних про результати тестування; можливість використання в тестах графіки, відео-та аудіоматеріалів.

Існує велика кількість систем автоматичного контролю знань, в тому числі доступних для безкоштовного скачування з мережі Інтернет, наприклад MyTest, eTest, ADSoft Tester, VeralTest тощо.

Сьогодні в мережі Інтернет набувають все більшої популярності різні мережеві ресурси, призначені для створення навчальних курсів. Вони відносяться до сайтів, що працюють за технологією Веб 2.0, де будь-який користувач в мережі Інтернет може створювати авторський контент.

Висновки. Сучасні програмні системи підтримки освітньої діяльності надають широкий спектр можливостей для оформлення і публікації електронних навчальних матеріалів, контролю знань учнів і автоматизації проведення навчальних занять. Безсумнівно, найбільш трудомістка частина навчально-методичної роботи з підбору навчального матеріалу та розробці ЕОР, як і раніше покладена на учителів.

Список використаних джерел:

1. Биков В.Ю. Лапінський В.В. Методологічні та методичні основи створення і використовування електронних засобів навчального призначення // Комп'ютер у школі та сім'ї. №2(98). 2012. С.3-6.
2. Заболотний В.Ф., Войцехівський К.Ф., Мисліцька Н.А. Інформаційні технології навчання. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. 204 с.
3. Положення про електронні освітні ресурси, затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 01.10.2012 № 1060. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show /z1695-12. (дата звернення: 23.02.2018).

Анотація. *В статті наведено огляд електронних освітніх ресурсів, які можна використати учителем як методичний інструментарій в освітньому процесі початкової школи. Описано контентне наповнення електронних освітніх ресурсів методичного спрямування, які розміщені на сайтах України. Наведено приклади та короткий опис наявних електронних освітніх ресурсів для дидактичного та методичного забезпечення вивчення природознавства в початковій школі.*

Ключові слова: *електронні освітні ресурси, вивчення природознавства, персональні сайти учителів, електронні ресурси методичного спрямування, дидактичне забезпечення.*

Аннотация*. В статье приведен обзор электронных образовательных ресурсов, которые можно использовать учителем как методический инструментарий в образовательном процессе начальной школы. Описано контентное наполнение электронных образовательных ресурсов методического направления, которые размещены на сайтах Украины. Приведены примеры и краткое описание имеющихся электронных образовательных ресурсов для дидактического и методического обеспечения изучения природоведения в начальной школе.*

Ключевые слова*: электронные образовательные ресурсы, изучение природоведения, персональные сайты учителей, электронные ресурсы методического направления, дидактическое обеспечение.*

Annotation*. An overview of electronic educational resources that can be used by teachers as methodological tools in the educational process of primary school is given in the article. The substantive content of electronic educational resources of the methodical direction that are posted on the websites of Ukraine is described in the article. Examples and a brief description of the available electronic educational resources for didactic and methodological support for the study of natural in elementary school are given in the article.*

Keywords: *electronic educational resources, the study of natural, personal sites of teachers, electronic resources methodological direction, didactic support.*

УДК 37.02

Костюк М. І.,
м. Вінниця, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Сучасний розвиток медичної науки і практики зумовлюють необхідність вносити корективи в підготовку та підвищення кваліфікації медичних працівників із наближенням їх освіти до міжнародних стандартів. Саме тому, якість освіти у вищих навчальних закладах необхідно покращити шляхом ефективної організації та інформатизації навчального процесу, впровадженням передових наукових розробок у практику викладання, забезпеченням високого професіоналізму викладачів, створенням сучасної навчально-методичної бази в усіх освітніх галузях, зокрема і медичній[3, с.57].

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки визначає основні напрями, пріоритети, завдання і механізми реалізації державної політики в галузі освіти, кадрову і соціальну політику та складає основу для внесення змін і доповнень до чинного законодавства України, управління та фінансування, структури та змісту системи освіти.

Освіта належить до найважливіших напрямків державної політики України. Держава виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої

держави, створення умов для самореалізації кожної особистості. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, формування нових життєвих орієнтирів особистості. Конструювання та впровадження нових освітніх моделей потребує певних змін у світоглядних засадах освіти, зокрема вітчизняної [4, с.19].

Однією із найістотніших складових інформатизації вищих навчальних закладів є інформатизація навчального процесу - створення, впровадження та розвиток комп'ютерно-орієнтованого освітнього середовища на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій. Головною її метою є підготовка фахівця до повноцінного життя і діяльності в умовах інформаційного суспільства, комплексна перебудова педагогічного процесу, підвищення його якості та ефективності[2, с.45].

Інформатизація (лат. information - пояснення, викладення) є одним із головних напрямів сучасної науково-технічної революції, на якому ґрунтується перехід від індустріального етапу розвитку суспільства до інформаційного[7]. Це процес перебудови життя суспільства на основі використання достовірного, вичерпного і своєчасного знання у всіх суспільне значущих видах діяльності. Інформатизація охоплює три взаємопов'язаних процеси:

а) медіатизацію (лат. mediatus - посередник) - удосконалення засобів збирання, збереження і поширення інформації;

б) комп'ютеризацію - удосконалення засобів пошуку та оброблення інформації;

в) інтелектуалізацію - розвиток здібностей, сприйняття і продукування інформації, тобто підвищення інтелектуального потенціалу суспільства, в т. ч. використання засобів штучного інтелекту.

Інформатизація вищої школи передбачає: оперативне оновлення навчальної інформації у зв'язку з розвитком науки, техніки, культури; отримання оперативної інформації про індивідуальні особливості кожного студента, що уможливлює диференційований підхід до організації їх навчання і виховання; освоєння адекватних науковому змісту навчання й індивідуальних особливостей студентів способів донесення навчальної інформації; отримання інформації про результативність педагогічного процесу, що дасть змогу оперативно вносити в нього необхідні корективи.

Усе це сприяє удосконаленню інформаційної культури студентів, здійсненню рівневої та профільної диференціації навчально-виховного процесу з метою розвитку нахилів і здібностей студентів, задоволення їхніх запитів і потреб, розкриття творчого потенціалу; удосконаленню управління освітою; підвищенню ефективності наукових досліджень.

© Костюк М.І., м. Вінниця 2019 р.

Нові інформаційні технології навчання - методологія і технологія навчально-виховного процесу з використанням новітніх електронних засобів.

Комп'ютерна (інформаційна) технологія навчання (КТН) спрямована на досягнення цілей інформатизації навчання на основі застосування комплексу функціонально залежних педагогічних, інформаційних, методологічних, психофізіологічних і ергономічних засобів і методик, створених і організованих на базі технічного й програмного забезпечення ЕОМ [7, с.55]. Серед важливих компонентів комп'ютеризації навчання є розроблення програмного забезпечення. Програми, які використовують у вищих навчальних закладах, поділяють на:

- навчальні (скеровують навчання з огляду на наявні знання та індивідуальні здібності студентів, а також сприяють засвоєнню нової інформації);
- діагностичні (тестові) (призначені для діагностування, перевірки, оцінювання знань, умінь, здібностей);
- тренувальні (розраховані на повторення закріплення пройденого навчального матеріалу);
- бази даних (сховища інформації з різних галузей знань, у яких за допомогою запитів на пошук по різних областях знань знаходять необхідні відомості);
- імітаційні (представляють певний аспект реальності за допомогою параметрів для вивчення його основних структурних чи функціональних характеристик);
- моделюючі (відображають основні елементи і типи функцій, моделюють певну реальність);
- програми типу «мікросвіт» (подібні до імітаційно-моделюючих, однак не відображають реальності, а створюють віртуальне навчальне середовище);
- інструментальні програмні засоби (забезпечують виконання конкретних операцій, тобто оброблення тексту, складання таблиць, редагування графічної інформації).

Впровадження в навчальний процес інформаційних технологій супроводжується збільшенням обсягів самостійної роботи студентів, що потребує постійної підтримки навчального процесу з боку викладачів. З використанням інформаційних технологій можливості організації самостійної роботи студентів розширюються. Самостійна робота з дослідницькою і навчальною літературою на паперових носіях зберігається як важлива ланка самостійної роботи студентів загалом, але її основу тепер становить самостійна робота з навчальними програмами, тестуючими системами, інформаційними базами даних.

Ефективність використання засобів інформаційних технологій у навчальному процесі залежить від успішності розв'язання завдань методичного характеру, пов'язаних з інформаційним змістом і способом використання автоматизованих систем навчання. Тому автоматизовані системи навчання доцільно розглядати як програмно-методичні комплекси (сукупність програмно-технічних засобів і реалізованих з їхнім використанням методів (методик) навчання, призначених для розв'язання конкретних завдань навчального процесу).

Організація самостійної роботи з допомогою інформаційних технологій має низку переваг: забезпечує оптимальну для кожного конкретного студента послідовність, швидкість сприйняття матеріалу, можливість самостійної організації чергування вивчення теорії, розбору прикладів, методів розв'язання типових задач тощо; формує навички аналітичної і дослідницької діяльності; забезпечує можливість самоконтролю якості здобутих знань і навичок; заощаджує час студента, необхідний для вивчення курсу.

Крім того, за допомогою електронних видань, на основі спеціально розроблених комп'ютерних програм можуть бути реалізовані всі види контролю. Це знімає частину навантаження з викладача і підсилює ефективність і своєчасність контролю.

Використання інформаційних технологій у навчальному процесі впливає на характер навчально-пізнавальної діяльності студентів, активізує самостійну роботу студентів з різними електронними засобами навчального призначення. Найефективнішим є застосування інформаційних технологій для відпрацьовування навичок і умінь, необхідних для професійної підготовки. Воно також зумовлює скорочення обсягів і одночасне ускладнення діяльності викладача.

Використання НІТ дає змогу значно підвищити ефективність інформації за рахунок її своєчасності, корисності, доцільного дозування, доступності (зрозумілості), мінімізації шуму, оперативного взаємозв'язку джерела навчальної інформації та студента, адаптації темпу подання навчальної інформації до швидкості її засвоєння, врахування індивідуальних особливостей студентів, ефективного поєднання індивідуальної та колективної діяльності, методів і засобів навчання, організаційних форм навчального процесу, що значною мірою сприяє розв'язанню проблем його гуманізації. Важливу роль відіграє НІТ у фундаменталізації знань, різносторонньому і ґрунтовному вивченні предметної галузі, формуванні знань, необхідних для обґрунтованого пояснення причинно-наслідкових зв'язків досліджуваних процесів і явищ, пізнанні законів реальної дійсності.

Інтенсивне оновлення матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів з урахуванням останніх досягнень науки і техніки дає змогу розвивати аудіовізуальну технологію навчання, яка передбачає використання різноманітних технічних засобів навчання (ТЗН), в т. ч. комп'ютерних і електронних засобів.

Розрізняють рецептивне аудіовізуальне навчання, пов'язане зі сприйманням і засвоєнням студентами аудіовізуальної навчальної інформації, яка передається за допомогою ТЗН (наприклад, телевізійних систем), та інтерактивне, яке забезпечує взаємодію студента і навчаючої системи у формі діалогу людини і машини.

У використанні аудіовізуальних технологій у процесі навчання спостерігаються певні тенденції (С. Вайнер). Це, насамперед, розроблення і створення навчальних комплексів, які забезпечують приймання, оброблення, збереження і відтворення необхідної аудіовізуальної інформації. Так, у вищій школі створюють і впроваджують у практику навчання системи, які об'єднують можливості комп'ютера та відеотехніки і в комплексі задовольняють сучасні вимоги до навчального процесу у вищій школі.

При цьому можливе використання різноманітних варіантів організації навчального процесу: від лінійного відео, за якого відбувається послідовний показ відео-матеріалів із заданою швидкістю, до певною мірою діалогового, яке дає змогу здійснити зворотний зв'язок за правильними і неправильними відповідями, залежно від відповіді того, хто навчається.

Друга тенденція полягає у широкому і різноманітному застосуванні в навчальній теле-, відеоапаратурі елементів автоматики, обчислювальної техніки, мікропроцесорних пристроїв, які приймають, записують і відтворюють навчальну аудіовізуальну інформацію.

Третьою тенденцією є створення компакт-дискових систем, що зумовлено переходом від аналогових методів представлення і оброблення сигналів до цифрових. Так, застосування в навчанні оптичних компакт-дисків CD-ROM уможливлює поєднання звукової, текстової інформації, різноманітного ілюстративного матеріалу, їх перетворення, організування роботи студентів в інтерактивному (діалоговому) режимі. Використання лазерного відео-диска, порівняно з іншими аудіовізуальними технологіями навчання, значною мірою сприятиме досягненню вищого рівня освоєння студентом навчального матеріалу.

На сучасному етапі соціальних і технологічних перетворень однією з вимог до всіх учасників навчального процесу у вищих навчальних закладах є готовність майбутнього фахівця до використання інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютеризованих систем загалом у навчанні та професійній діяльності.

Для ефективного використання в навчальному процесі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій викладач повинен володіти певними специфічними вміннями (М. Жалдак) [5, с.127]: застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в підготовці, аналізі, коригуванні навчального процесу, управлінні навчальним процесом і навчально-пізнавальною діяльністю студентів; добирати найраціональніші методи і засоби навчання, враховувати індивідуальні особливості студентів, їх нахили і здібності; ефективно поєднувати традиційні методичні системи навчання із новими інформаційно-комунікаційними технологіями.

Упровадження в навчальний процес у вищій школі нових інформаційних технологій є об'єктивним процесом розвитку освіти.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В.П. Теоретико-методологічні засади модернізації вищої освіти в Україні на рубежі століть (за матеріалами доповіді, виголошеної на засіданні загальних зборів АПН України 23 листопада 2000р.) / В.П. Андрущенко // Вища освіта України. - 2001. - № 2. - С. 5-13.

2. Крисюк С. Державно-громадське управління освітою // Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: матер. наук.-практ. конф. /С. Крисюк; [за ред. В.І. Лугового,В.М. Князєва]. - К. : Видво УАДУ, 2001. -Т. 3.-С. 350-353.

3. Луговий В.І. Управління освітою: навч.посіб. для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності «Державне управління» / В.І. Луговий. - К. : Вид-во УАДУ,1997.-302 с.

4. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: матеріали до першої лекції / [уклад. М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, К.М. Левківський та ін.; відп.ред. М.Ф. Степко]. - К. : Вид. центр МОН України, 2004. -24 с.

5. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) / [за ред. В. Кременя ; авт. кол. : М.Ф.Степко та ін.]. - Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім.В. Гнатюка, 2004. - 147 с.

6. Сікорський П. Якість вищої освіти - основна вимога Болонського процесу / П. Сікорський // Освіта. - 2004. - № 19.- С. 3

7. npu.edu.ua/!e-book/book/html/D/ispu.../770.html.

Анотації. *Інформатизація освіти в Україні є одним із пріоритетних напрямів реформування. У широкому розумінні - це комплекс соціально-педагогічних перетворень, пов'язаних з насиченням освітніх систем інформаційною продукцією,*

засобами й технологією, у вузькому - впровадження в заклади системи освіти інформаційних засобів, що ґрунтуються на мікропроцесорній техніці, а також інформаційної продукції і педагогічних технологій, які базуються на цих засобах.

Ключові слова: *КТН – комп'ютерна (інформаційна) технологія навчання, інформатизація, НІТ – нові інформаційні технології.*

Abstrakt. *The main aim of Ukrainian education is informatization. In the broad sense, it is a complex of socio-pedagogical transformations related to the fulfilling of educational systems with information products, means and technology, and in the narrow one - implementation of information resources into educational institutions, based on microprocessor technology, as well as informational products and pedagogical technologies*

Key words: *CTN - computer technology of training, informatization, NIT - new information technologies.*

УДК: 796.011.1-053.67:004

Лавренчук В. Л., Бойчук В. М.,
м. Вінниця, Україна

ПОЗИТИВНІ Й НЕГАТИВНІ СТОРОНИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Постановка проблеми. В останній час дуже багато уваги у науково-методичної літературі присвячується підвищенню ефективності навчально-виховного процесу за умови використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Аналіз науково-методичної літератури дозволив сформулювати основні педагогічні цілі використання ІКТ:

1. Розвиток особистості учня, підготовки його до самостійної продуктивної діяльності в умовах інформаційного суспільства.
2. Реалізація соціального замовлення, обумовленого інформатизацією сучасного суспільства.
3. Інтенсифікація усіх рівнів навчально-виховного процесу.
4. Гуманітаризація та гуманізація навчального процесу.

Аналіз попередніх досліджень. Застосування ІКТ у системі підготовки школярів приводить до збагачення педагогічної та організаційної діяльності загальноосвітньої школи наступними можливостями:

- вдосконалення методів і технологій підбора й формування змісту загальної середньої освіти;
- введення та розвитку нових спеціалізованих навчальних дисциплін і напрямків освіти;
- внесення змін у навчання більшості традиційних шкільних дисциплін, що не зв'язані з інформатикою;
- підвищення ефективності навчання школярів за рахунок підвищення рівня його індивідуалізації й диференціації, використання додаткових джерел мотивації;
- організації нових форм взаємодії в процесі навчання й зміни змісту й характеру діяльності учнів;
- вдосконалення механізмів управління системою загальної середньої освіти.

Застосування ІКТ у навчально-виховному процесі: забезпечує інтеграційні процеси пізнання; сприяє розвитку особистості школярів; підвищує рівень активності й реактивності учнів; розвиває здібності альтернативного мислення; розвиває вміння розробляти стратегії пошуку рішень навчальних та практичних завдань; дозволяє прогнозувати результати реалізації прийнятих рішень на основі моделювання об'єктів, явищ, процесів, що вивчаються та їх взаємозв'язків.

Метою даної статті є визначення можливих напрямів використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі. Одним із найважливіших напрямків інформатизації суспільства є інформатизація освіти. Інформатизація освіти в широкому розумінні можна розуміти як комплекс соціально-педагогічних перетворень, пов'язаних з насиченням освітніх систем інформаційною продукцією, засобами й технологією, у вузькому – впровадження в заклади системи інформаційних засобів, що ґрунтуються на мікропроцесорній техніці, а також інформаційної продукції і педагогічних технологій, яки базуються на цих засобах

Виклад основного матеріалу. Широкомасштабна інформатизація є сьогодні одним з основних напрямів педагогічних інновацій, у процесі якої формується ефективна система керованого розвитку навчальних закладів і навчально–виховного процесу. Тією чи іншою мірою інформаційно–комунікаційні технології (ІКТ) використовуються на усіх рівнях освіти, в усіх циклах підготовки та на всіх етапах навчального процесу. Новітні телекомунікаційні технології, зокрема хмарні обчислення створюють потужні можливості для учнів, студентів і

© Лавренчук В. Л., Бойчук В. М., м. Вінниця 2019 р.

педагогічних працівників, займаючи значне місце у професійній підготовці майбутніх фахівців. Повсякчас змінюються уявлення про те, якими мають бути робочі місця педагога та учнів (студентів), взаємодія учасників навчально–виховного процесу, структура навчального середовища, інформаційно-освітній простір загалом. У перспективі електронні навчально-методичні комплекси педагогічних програмних засобів з єдиною структурою та методикою використання, які міститимуть необхідний обсяг відомостей з конкретного предмета, утворюватимуть ІКТ-насичене освітнє середовище кожного навчального закладу. Інтеграція звуку, зображення й тексту в мультимедійних навчальних програмах створює надзвичайно багате за своїми можливостями навчальне середовище, за допомогою якого збільшується ступінь «занурення» майбутніх фахівців у навчання. Вибрані та коректно пов'язані між собою медіальні секвенції, потоки змісту навчання взаємно підсилюються і доповнюють передачу та засвоєння інформації, що сприяє розвитку суб'єктів навчання. Сумісна робота всіх органів почуттів інтегрує відображення окремих ізольованих образів у складі загальної системи сприйняття, що суттєво активізує мислення людини. Дидактичний аналіз засобів ІКТ показує, що багато з них дозволяють враховувати особистісні, психофізіологічні та соціально–психологічні якості особистості учня (студента), рівень знань, умінь і навичок, що характеризують індивідуальну пізнавальну діяльність і процес формування ключових компетентностей молодої людини у процесі загальної та професійної підготовки. Практика роботи навчальних закладів різних рівнів свідчить, що використання дидактичних і виховних можливостей ІКТ, а також їх різноманітних поєднань створює прорив у методології, організації та практичній реалізації навчального процесу під час вивчення різних дисциплін на всіх рівнях системи освіти. Учні та студенти з пасивних спостерігачів перетворюються в учасників навчального процесу, розкриваючи свої творчі та індивідуальні якості та навички самовираження.

Проте названі позитиви ІКТ за умов неправильного використання легко перетворюються в недоліки, а також призводять до формування в учнів і студентів так званої комп'ютерної залежності. Це поняття (а також близькі до нього: аддукція, віртуальна залежність, кіберзалежність; Інтернет-аддикція, Інтернет-залежність, нетаголізм) визначає патологічну пристрасть людини до роботи або проведенню часу за персональним комп'ютером і в мережі.

В основі формування патологічної пристрасті до комп'ютера та ІКТ лежить порушення психічних механізмів сприйняття світу й опрацювання, обміну інформацією. Безперечно, інформація для кожної людини має велике значення. Рівень розвитку комп'ютерної техніки та програмного забезпечення нині дозволяє створити ілюзію реальності, куди занурюється людина, яка працює за комп'ютером. Саме ця особливість є найбільш привабливою для людей з комп'ютерною залежністю, оскільки в певному сенсі вони страждають порушенням процесів міжособистісного спілкування.

Отже, поряд з позитивними аспектами застосування комп'ютерно орієнтованих засобів є об'єктивні причини, які перешкоджають їх продуктивному використанню в освіті: психологодидактичні, санітарно-гігієнічні, психофізіологічні, соціальні. Розглянемо найвагоміші з них.

Передусім ускладнюють активне впровадження інформаційно–комунікаційних технологій у навчальному процесі такі психолого-дидактичні чинники: 1) навчальні курси переважно розробляються без огляду на можливості ІКТ; 2) під час використання електронних освітніх ресурсів знижується особистісне спілкування учнів і викладачів; 3) важко заздалегідь передбачити, наскільки педагогічно виправданою буде реакція комп'ютерної навчальної програми на дії учня; 4) низький рівень готовності педагогів до зміни своїх функцій у разі застосування ІКТ; 5) стандартизоване використання ІКТ у навчальному процесі позбавляє, як правило, учнів можливості виробити власну стратегію діяльності та виявити творчий підхід4 . До психолого-дидактичних недоліків ІКТ слід віднести також: 1) відсутність скоординованості та систематичності в застосуванні комп'ютерно орієнтованих засобів навчання; 2) неузгодженість розвитку ІКТ та їх методичної підтримки; 3) недостатнє розповсюдження позитивного досвіду інформатизації; 4) дидактична неефективність значної кількості педагогічних програмних засобів (ППЗ), невідповідність впроваджених у навчальний процес програм потребам навчання; 5) низька інформаційна культура суб'єктів навчання, що заважає швидкому опануванню комп'ютерно орієнтованих засобів навчання та навігації у гіперпросторі; 6) низький рівень обміну інформацією в навчальних закладах, що перешкоджає впровадженню інформаційних систем управління навчанням; 7) непрофесіоналізм педагогічних працівників у галузі ІКТ – недостатня інформатична компетентність; 8) незадовільна співпраця програмістів, що створюють ППЗ із педагогами та методистами; 10) інерційність навчальних планів професійної освіти, що утруднює впровадження інновацій і перспективних технічних засобів; 11) неефективність організаційних заходів у галузі інформатизації5 . Відзначимо також соціально–психологічні чинники, які уповільнюють впровадження ІКТ в освітній процес, передусім консерватизм і небажання викладачів перевчатися з традиційної форми проведення занять на нову із

застосуванням електронних освітніх ресурсів різних типів, а також інертність переважної більшості соціальних партнерів–роботодавців, які мали би бути зацікавленими у постачанні навчальним закладам новітнього програмного забезпечення, комп'ютерних симуляторів найновішого виробничого обладнання тощо.

Використання ІКТ у навчально-виховному процесі є ефективним тільки за умови доцільності та виправданості такого використання, тобто в тих випадках, коли воно буде відповідати конкретним потребам системи освіти, як що організувати процес навчання в повному обсязі без застосування ІКТ важко або неможливо. С. Григорьев та В. Гриншкун [4] виокремлюють чотири групи таких потреб.

Перша група – це потреби, пов'язанні с формуванням у школярів певних систем знань. Такі потреби виникають при знайомстві зі змістом одночасно декількох дисциплін, при проведенні занять, які мають межпредметний характер. Крім того, вони виникають під час вивчення ряду понять, законів, теорій, які не можуть знайти необхідного досвідного обґрунтування.

Друга група – це потреби, пов'язані з необхідністю оволодіння школярами репродуктивними вміннями. Ці потреби виникають у ситуаціях, коли необхідно робити підрахунки (обробка та перевірка результатів). Також ці потреби виникають під час відробітки певних типових умінь та навичок з конкретної дисципліни, а також при формуванні загальнонавчальних умінь таких, як загальнологічні (систематизація й класифікація, аналіз і синтез), рефлексивні (уміння планувати експеримент, виконувати збір та аналіз інформації).

Третя група визначається необхідністю формування в учнів творчих умінь (головна ознака творчості – створення нового продукту). Потреби цієї групи виникають при вирішенні завдань, які потребують перевірки гіпотез, виборі оптимального рішення, моделювання процесів, проведенні лабораторного експерименту.

Четверта група потреб пов'язана з вихованням і необхідністю формування у школярів певних особистих якостей. Ці потреби виникають при вирішенні завдань, моделюючих соціальні, економічні проблеми (аналіз можливих наслідків аварій, наслідків використання різноманітних технологій).

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [8, с. 145]. Використання ІКТ в начально-виховному процесі згідно з принципом «чим більше, тим краще» не може привести до реального підвищення ефективності системи освіти. У використанні ІКТ є необхідним чіткий та аргументований підхід, який буде враховувати всі позитивні й негативні аспекти їх використання.

Список використаних джерел:

1.Балыкина Е.Н. Классификация компьютерных учебных программ / Е.Н. Балыкина // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aik.barnaul.ru/aik/krug/7/23.html. (04.06.07)

2.Бужиков Р.П. Педагогічні умови застосування інноваційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземних мов студентів вищих економічних навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Р.П. Бужиков. – Київ, 2006. – 20, [1] с.

3.Гокунь О.О. Психологічні особливості навчання школярів писемного мовлення із застосуванням комп`ютера: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна і вікова психологія» / О.О. Гокунь. – К., 2001. – 20 с.

4.Григорьев С.Г. Использование информационных и коммуникационных технологий в общем среднем образовании / С.Г. Григорьев, В.В. Гриншкун // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ido.rudn.ru/nfpk/ikt/vved.html. (21.07.09)

5.Малишевська І. Виявлення змін процесу розвитку особистості учня під впливом інформатизації освіти І. Малишевська,

6.О. Малишевський // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2009. – № 1. – С. 85–92.

7.Александрова Н.В. Применение педагогических программных средств для организации учебного процесса / Н.В. Александрова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.naukapro.ru/ konf2006/2_008.htm. (16.07.09)

8.Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. *В статті розглядаються всі можливі позитивні і негативні використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально виховному процесі.*

Ключові слова: *середня загальноосвітня школа, інформаційно-комунікаційні технології, навчально-виховний процес.*

Аннотация. *В статье рассматриваются все возможные позитивные и негативные стороны использования информационно-коммуникативных технологий в учебно-воспитательном процессе.*

Ключевые слова: *средняя общеобразовательная школа, информационно-коммуникативные технологии, учебно-воспитательный процесс.*

Abstract. *All potential positive and negative uses of information and communication technologies in the educational process are considered in the article.*

Key words: *secondary school, information and communication technologies, educational process.*

УДК 159.923

Лободзинська О. В., Бойчук В. М.,
м. Вінниця, Україна

КОМП'ЮТЕРНА ЗАЛЕЖНІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СУЧАСНИХ ЛЮДЕЙ

Постановка проблеми. Ми живемо в час небувалого злету інформаційних технологій. Ми отримуємо інформацію завжди, коли читаємо книжки, слухаємо радіо, дивимось телевізор, спілкуємося між собою. Завдяки технічному прогресу виникли нові засоби комунікації, тобто засоби спілкування, а разом з ними – і нові цінності. Першим проривом у цьому напрямку стала книга, пізніше – періодичні друковані видання, потім – телеграф, радіо, телебачення і, нарешті, Інтернет. Сьогодні світ заполонили комп'ютери. Число користувачів Інтернету в Україні щомісячно збільшується на 200 тис. Адже Інтернет – це оперативність. Дані тут оновлюються кожні 5-15 хвилин, що неможливо ні в яких інших засобах інформації.

Сьогодні у високорозвинених країнах світу є можливою купівля-продаж за допомогою електронних засобів, не виходячи за поріг домівки. Стали реальністю освіта з дистанційним управлінням, комп'ютерна діагностика та хірургія, транспорт та зв'язок з миттєвим замовленням квитків тощо. Можливість випробувати гострі відчуття, фізична безпека, оборотність часів – все це дуже заманливо. Втім відчуття влади над світом є ілюзорним, людина граючи не завжди помічає, як втрачає контроль над реальним часом: віртуальна безодня затягує і вже не відпускає. Як наслідок – порушення харчування, збій ритмів сну – неспання, порушення організації часу (запізнення на важливі зустрічі, скорочення часу спілкування з родиною) і, нарешті, психічне і фізичне виснаження. Встановлено, що робота з комп'ютером може викликати залежність, в чомусь нагадує алкогольну чи навіть наркотичну.

Коли фахівці говорять про комп'ютерну або Інтернет залежності, вони мають на увазі, що люди вважають за краще життя в комп'ютерних іграх і Інтернеті реальному житті, проводячи у віртуальній реальності до 18 годин в день. [1]

Аналіз попередніх досліджень. Вперше про існування комп'ютерної залежності заговорили американці в кінці 80-х рр.. минулого століття. [1]

Науковці академії наук Китаю, провівши високоточне дослідження — магнітно-резонансну томографію, довели, що комп'ютерна залежність згубно впливає на мозок людини. Як зазначають дослідники, вплив цього виду залежності на організм людини (а особливо на головний мозок) є подібним до впливу, який на собі відчувають наркозалежні та алкоголіки [5]

Мета статті полягає у висвітленні сучасної проблеми залежності від комп'ютерних технологій, відокремлення основних ознак і подолання даної проблеми

Виклад основного матеріалу. Комп'ютерна залежність – негативний психологічний наслідок надмірного й неконтрольованого захоплення людини комп'ютерною грою та Інтернетом. Полягає у нездатності подолати бажання постійно використовувати комп'ютер. Нині, коли комп'ютери та Інтернет стали загальнодоступні відбулося різке збільшення кількості осіб з неконтрольованим потягом до них. Найбільш поширена серед підлітків та молоді. Інші назви: комп'ютерна ігроманія, комп'ютер. фанатизм, комп'ютерна адикція, комп'ютерна наркоманія та ін. [4]

М.Іванов у своїй статті: «Психологічні аспекти негативного впливу ігрової комп'ютерної залежності на особистість людини» прийшов до цікавих висновків.

Автор провів анкетне опитування, за результатами якого виявилося, що 80% учнів 5 — 7 класів загальноосвітніх шкіл захоплюються комп'ютерними іграми, до того ж для більшості це дуже серйозно: діти віком 10 — 12 років мають «ігровий досвід» 4 — 6 років. Однак серед опитуваних не було виявлено дітей із підозрою на комп'ютерну залежність (адикцію), бо в цьому віці гра на комп'ютері має характер захоплення. У більш пізньому віці з'являється комп'ютерна адикція, хоча вона не є такою небезпечною, як алкоголізм чи наркоманія, однак все ж негативно впливає на особистість людини.

Бесіди з родичами людей, які потерпають від комп'ютерної залежності, свідчать, що останні «надмірно дратівливі», «запальні», емоційно нестійкі.

У процесі гри адиктів їхній настрій суттєво покращується, і спостереження відзначають емоційне піднесення. Але після гри, після виходу з віртуального світу, настрій знову погіршується. Для ігрового адикта реальний світ

© Лободзинська О. В.,Бойчук В.М., м. Вінниця 2019 р.

нудний, нецікавий і повний небезпеки, бо більшість адиктів — люди, які погано адаптуються у соціумі. Внаслідок цього людина намагається жити в іншому світі — віртуальному, де все дозволено, де вона встановлює правила гри.

М.Іванов виділяє три основні причини депресивних відхилень у сфері емоційних психічних станів у ігрових комп'ютерних адиктів: наявність постійної потреби в комп'ютерній грі, водночас неможливість повного задоволення цієї потреби; суб'єктивне переживання адиктами на свідомому рівні практичної марності комп'ютерних ігор і внаслідок цього — марності власного існування; неадекватне ставлення до себе в результаті невідповідності «Я реального» і «Я віртуального».

На базі своїх досліджень вчений-психолог робить припущення, що загальний емоційний стан ігрових комп'ютерних адиктів відхиляється від норми в бік депресії, а також, що рівень тривоги ігрових комп'ютерних адиктів, як критерій дезадаптації, вищий за норму.

Чи може підліток, для якого гра стала самоціллю, розвиватися як гармонійна особистість, реалізувати свої здібності? Адже залежність у будь-якій формі — це рух по замкнутому колу, де немає розвитку.

Симптоми комп'ютерної залежності досить чіткі:

Психологічні симптоми: *в*ідчуття ейфорії чи піднесеності під час роботи за комп'ютером; нездатність зупинити роботу за комп'ютером; дедалі більше часу затрачається на комп'ютерні ігри; ігнорування друзів та сім'ї; відчуття порожнечі, депресії та роздратованості поза комп'ютером; перекладання повсякденних турбот на плечі членів сім'ї;

Фізичні симптоми: зап'ястний тунельний синдром — оніміння та зниження чутливості пальців; сухі очі; головні болі (схожі на мігрень); болі у спині; нерегулярне харчування — відсутність апетиту; недотримання гігієни; розлади сну.

Перші ознаки комп'ютерної залежності: пропускання шкільних занять через гру вдома або відвідування комп'ютерного клубу; просиджування біля комп'ютера у нічний час; приймання їжі під час комп'ютерної гри; асоціювання себе з героями комп'ютерних ігор; брак інших захоплень, окрім комп'ютерних ігор; перевага комп'ютерних ігор перед спілкуванням; загальний час, проведений за грою, перевищує час виконання домашніх завдань, прогулянок, спілкування з батьками й однолітками, інших захоплень; дитина не уявляє, чим себе зайняти, коли комп'ютер зламався; конфлікти з батьками та їх шантажування у відповідь на заборону проводити час за комп'ютером.

Таким чином, надмірне захоплення комп'ютерними іграми не лише спричиняє соціальну дезадаптацію, відставання у навчанні та стрес, а й шкодить фізичному здоров'ю.

Головною причиною виникнення комп'ютерної залежності у дітей психологи вважають недостатнє спілкування і взаєморозуміння з батьками і однолітками. [3]

Профілактика комп'ютерної залежності у дітей: привчайте дитину правильно ставитися до комп'ютера, як до технічного пристрою, за допомогою якого можливо отримати знання і навички, а не як до засобу отримання емоцій. не дозволяйте дитині у віці 3-5 років грати у комп'ютерні ігри. Розробляйте з дитиною правила роботи за комп'ютером: 20 хв. комп'ютерної гри, 30 хв. заняття іншими видами діяльності. не дозволяйте дитині їсти і пити біля комп'ютера. не дозволяйте дитині грати в комп'ютерні ігри перед сном. домовляйтеся з дитиною виконувати ці правила. обговорюйте з дитиною покарання у разі, якщо дитина порушить домовленість. коли дитина дотримується ваших вимог, обов'язково скажіть їй про свої почуття радості та задоволення. Таким чином закріплюється бажана поведінка. Не використовуйте комп'ютер як засіб для заохочення дитини. Під час хвороби і вимушеного перебування вдома комп'ютер не повинен стати компенсацією. Допомагайте дитині долати негативні емоції, які завжди присутні в житті кожної людини (розчарування, сум, образа, агресія тощо) і які можуть підштовхнути дитину отримати полегшення за комп'ютерною грою [2].

Висновки. Проблема реабілітації ігрової залежності, яка визнана серйозною загрозою психічному і фізичному здоров'ю населення, викликала серйозне занепокоєння і в світі. Відзначивши всю небезпеку ігрової залежності, як у дітей, так і у дорослих, медики, психологи, соціологи і реабілітологи прийшли до висновку, що до вирішення цієї проблеми потрібно підходити комплексно, залучаючи до роботи всі суспільні інститути. Необхідні серйозні зміни в законодавчій сфері, регулюючої поширення Інтернету, виробництво і реалізацію комп'ютерних ігор, а також контроль за їх виконанням. Робота з залежними людьми повинна носити комплексний характер [1]. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [6, с. 145].

Список використаних джерел:

1.Комп'ютерна залежність як проблема сучасного суспільства / [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://uastudent.com/kompjuterna-zalezhnist-jak-problema-suchasnogo-suspilstva/

2.Навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Волинської області // Комп'ютерна залежність / [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://nmc-volyn.gov.ua/abcView/193/

3.Всеукраїнський загальнополітичний освітянський тижневик "Персонал плюс" // Реальність проти віртуальності / [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.personal-plus.net/268/3193.html

4.Енциклопедія сучасної України // Комп'ютерна залежність / [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=4394

5.Інтернет-залежність / [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki

6.Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. *У статті розповідається про проблему залежності людей від комп'ютера, перераховуються основні ознаки комп'ютерної залежності, описуються наслідки та вирішення.*

Ключові слова: *комп'ютерна залежність, вплив, ігроманія, інтернет.*

Annotation. *The article describes the problem of people's dependence on a computer, lists the main features of computer dependence, describes the consequences and solutions.*

Key words: *computer dependence, impact, internet.*

УДК 004.77:377.091.313-052

Магаляс В. П.,
м. Вінниця, Україна

ІНФОРМАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Постановка проблеми. Нині стан розвитку українського освітнього простору характеризується його системним реформуванням, підтримкою інноваційного розвитку, переходом до багатогранності не тільки як до перспективної тенденції, а й зовсім нової якості. Компетентністна освіта передбачає створення освітнього середовища, що забезпечує фахову підготовку майбутніх кваліфікованих робітників [[1], с. 79].

Аналіз попередніх досліджень. Аналіз досліджень низки вітчизняних та закордонних психологів і педагогів: В. Ю. Бикова, В. М. Бойчука, Б. С. Гершунського, Р. С. Гуревича, М. Ю. Кадемії, К. Р. Круподерової, І. В. Роберт, Є. С. Полат, Є. К. Хеннера та ін. дав нам змогу визначити особливе значення проблеми впровадження у сферу освіти інформаційно освітнього середовища, зокрема в систему ПТО.

Мета статті – проаналізувати структуру інформаційного освітнього середовища професійно-технічного навчального закладу та можливості його використання для фахової підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Виклад основного матеріалу. Навчально-виробничий процес у професійному навчальному закладі – це система організаційно-педагогічних, методичних і технічних заходів, спрямованих на реалізацію змісту і завдань ступеневої професійно-технічної освіти відповідно до державних стандартів.

Навчально-виробничий процес у професійних закладах освіти ґрунтується на принципах гуманістичної особистісно орієнтованої педагогіки, демократизму, незалежності від політичних, громадських, релігійних об'єднань, спільній діяльності педагогічних працівників, учнів, слухачів, батьків, колективів підприємств, установ та організацій (далі – підприємства), може включати природничо-математичну, гуманітарну, фізичну, загальнотехнічну, професійно-теоретичну, професійно-практичну підготовку, а також виховну роботу з учнями, слухачами [4].

Освітнє середовище (з позиції суб'єкта) – це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні.

Освітнє середовище (з позиції об'єкта) – сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти [2, с. 256].

© Магаляс В. П., м. Вінниця 2019 р.

Поняття навчальне або освітнє середовище та зв'язане з ним поняття освітній простір набуло широкого розповсюдження в сучасній педагогіці та педагогічній психології. Загально-філософське тлумачення середовища пов'язано з уявленням про систему: коли ми виділяємо для розгляду певну систему, все, що до неї не відноситься, стає її зовнішнім середовищем, а те, що відноситься, – внутрішнім. Природа є середовищем існування організму, а для людини середовищем є її психічне, духовне, соціальне, культурне оточення [3, с. 36].

Поняття «інформаційно-освітнє середовище» – відносно новий термін, що став останнім часом широко використовуватись. Головними критеріями такого середовища є: наявність системи засобів спілкування; наявність системи засобів самостійної роботи з інформацією і наявність інтенсивного спілкування між учасниками навчального процесу.

Нами визначено що ІОС професійного навчального закладу – це єдиний інформаційний простір навчального закладу, що забезпечує цілісну підтримку фахової підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, комплексний підхід до використання ІКТ у навчально-виховному процесі через професійну та проектну діяльність, системи інтерактивного зв'язку, перевірки та моніторингу набутих знань та навичок.

Виділимо наступні характеристики ІОС: відкритість (підтримка сучасних стандартів, технології Інтернет/Інтранет); можливість розширення (нарощення функцій відповідно до специфічних запитів навчального закладу); масштабованість (збільшення кількості сервісів, що надаються у середовищі; об'єму інформації, яка може оброблятися); розширення баз даних і знань не призводить до необхідності переналагоджувати систему); інтегрованість (можливість організувати єдине освітнє середовище для розширення задач, пов'язаних з розробкою і проектуванням навчально-методичного забезпечення навчального процесу); адаптованість (динамічне налагодження під потреби як конкретного навчального закладу, так і окремого користувача).

Апаратною основою будь-якого ІОС є локальна мережа, що забезпечує доступ до серверів, комп'ютерної техніки, периферійних пристроїв і т. ін [5].

У використанні комп'ютерної мережі є можливість віртуальної роботи з будь-якою інформацією. При цьому сама інформація може зберігатися в одній або кількох точках мережі, а доступ до неї може здійснюватися з будь-якого робочого місця користувача. Мережа також дає змогу швидше й ефективніше обмінюватися даними без необхідності залишати своє робоче місце. Правильно спроектована мережа дає можливість ефективної спільної роботи для всіх її користувачів. Так, бухгалтери, фінансисти, економісти і керівники можуть разом працювати над розробкою кошторису, використовуючи при цьому на своїх комп'ютерах одні й ті самі електронні дані. Спільна робота з використанням мережевих технологій забезпечує можливість розміщення людей на будь-якій відстані один від одного.

Об'єднавши комп'ютери в мережу, навчальний заклад значно знижує накладні витрати, що пов'язані з використанням обладнання і периферійних пристроїв. За відсутності мережі з'являється необхідність дублювати обладнання, установлюючи його окремим співробітникам. При цьому потрібно мати значну кількість принтерів, факсів, сканерів тощо. Натомість мережа дає можливість спільного використання обладнання всіма працівниками, тобто всі користувачі зможуть використовувати, наприклад, один принтер [6].

Мережа дає можливість економити кошти і на програмне забезпечення – замість купівлі окремих копій програмного забезпечення для кожного комп'ютера організація купує одну копію і встановлює її на сервері, а для використання на робочих станціях кінцевих користувачів цього програмного забезпечення купує лише відповідну кількість ліцензій [7, с. 55].

Використання мережі дає змогу значно скоротити накладні витрати і на управління обладнанням та програмним забезпеченням комп'ютерів користувачів. Адміністратор мережі може, не залишаючи свого робочого місця, протягом мінімального часу провести діагностику збоїв або нестандартних ситуацій, що виникли на комп'ютері користувача, забезпечити коректність використання ресурсів мережі шляхом розмежування прав доступу користувачів тощо.

Суттєва перевага використання комп'ютерних мереж – це можливість забезпечити безпечний доступ до ресурсів і файлів. Правильно спроектована мережа забезпечує потужну систему безпеки, яка дає можливість здійснювати повний контроль над тим, хто, коли і які дії має право виконувати з інформаційними, технічними та програмними ресурсами в мережі.

Важливу роль у створені та організації ІОС належить адміністрації навчального закладу, яка повинна розуміти необхідність та нагальність впровадження інформаційного освітнього середовища у навчальний процес, принципи його функціонування та шляхи постійного оновлення та вдосконалення. На початковому етапі створення ІОС необхідно провести аналіз рівня розвитку освітнього середовища та рівня інформатизації навчального закладу,

оцінити умови, ресурси (кадрові, технічні, фінансові), провести розробку нормативно – правової бази, в результаті чого буде створено структурну схему ІОС з описом, пропозиціями, ідеями з формування та розвитку середовища.

Професійний навчальний заклад має бути забезпечений комп'ютерною технікою в тому обсязі, який дозволить її використання на заняттях з усіх предметів. Крім комп'ютерів мають бути інші технічні пристрої для ефективного використання ІКТ у навчальному процесі – принтери, сканери, проектори, інтерактивні дошки, мультимедійні та графічні планшети та ін., обладнання для організації локальної мережі, засоби зв'язку для виходу в Інтернет тощо.

На етапі створення організаційної та технічної інфраструктури оформлюються програмно-апаратні комплекси, комп'ютерні кабінети та лабораторії, інформаційно-методичний центр, демонстраційні комплекси, робочі місця адміністративного персоналу, які оснащені комп'ютерною технікою, йде активне впровадження навчального програмного забезпечення. На даному етапі забезпечується вдосконалення навчально-виховного процесу на основі використання засобів ІКТ, підвищення інформаційної культури всіх учасників навчально-виховного процесу.

Створення інформаційного освітнього середовища дозволяє використовувати комп'ютер у процесі навчання в наступний спосіб:

1) навчання проходить, як правило, без викладача, коли комп'ютер визначає те завдання, що поставлене перед учнями, оцінює і надає необхідну допомогу;

2) комп'ютер допомагає викладачу в управлінні навчальним процесом (аналізує результати виконання контрольних завдань, враховуючи час, типові помилки, порівнює показники різних учнів при розв'язанні однакових завдань та ін.), тобто веде статистику навчального процесу.

Побудова ІОС у навчальному закладі становить собою лише початок становлення та розвитку процесу інформатизації, яка відкриває можливості інтеграції в єдиний інформаційний освітній простір системи освіти України. В умовах формування єдиного освітнього середовища навчального закладу, традиційні педагогічні технології перетворюються у педагогічні інформаційні технології, котрі використовуються в усіх формах освітньої діяльності з метою обробки, передачі та розповсюдження інформації, перетворення способів її представлення.

Хочемо зазначити, що ІОС навчального закладу має включати в себе організаційно-методичні засоби, сукупність технічних та програмних засобів збереження, обробки, передачі інформації, забезпечувати оперативний доступ до інформації, обміну та спілкування учасників навчально-виховного процесу. Підготовка педагога в галузі ІКТ має бути спрямованою не тільки на навчання компетентних користувачів, а й на вивчення питань, що пов'язані з використанням цих технологій в освітній діяльності, тобто на виконання завдання формування технологічної компетентності викладача, що становить багаторівневу систему неперервної підготовки педагогічних кадрів у галузі ІКТ.

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [8, с. 145].

Отже, використання ІОС у навчальному закладі відкриває значні можливості для використання інноваційних підходів в освіті; забезпечує збереження кадрового потенціалу, неперервне підвищення фахової майстерності; вирівнює умови для усіх, забезпечуючи рівний доступ до навчальних матеріалів за рахунок систематичного застосування ІКТ для формування базових професійних компетенцій майбутнього кваліфікованого робітника як складової його професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. M-learning [Електронний ресурс]. – Режим доступу : – en.wikipe-dia.org/ wiki/m-learning.
2. Tella S. Virtual School in a networking Learning Environment / S. Tella, O. Seppo // Ole Publications 1. – University of Helsinki, 2005. – 48 p.
3. Про затвердження Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах – Наказ МОН № 419 від 30.05.2006 року
4. Мадзігон В. М. Проектування освітньо-інформаційного середовища майбутнього / В. М. Мадзігон // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць ; [ред. кол.; наук. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Педагогічна думка, 2012. – [Вип. 12]. – 784 с.
5. Уманець В. О. Модель підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах засобами освітнього інформаційного середовища / В. О. Уманець // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер» 2012. – [вип. 30]. – С. 190-194.
6. Уманец В. А. Информационно-образовательная среда как средство обучения / В. А. Уманец // Zbiór raportów naukowych. «Badania naukowe naszych czasów». – Katowice : wydawca : Sp. Z o.o. «Diamond trading tour», 2013. – S. 106-110.
7. SCORM. Shareable Content Object Reference Model. 2d Edition. – Advanced Distributed Learning, 2004. – 96 p.

8. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. *Магаляс В. П. Інформаційне освітнє середовище як засіб фахової підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. У статті розглянуто основні напрямки трактування ІОС; проаналізовано можливості створення і використання ІОС в навчальному процесі професійних навчальних закладів для фахової підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.*

Ключові слова: *інформаційне освітнє середовище, структура ІОС, концепція ІОС.*

Аннотация. *Магаляс В. П. Информационная образовательная среда как средство профессиональной подготовки будущих квалифицированных рабочих. В статье рассмотрены основные направления трактовки ИОС; проанализированы возможности создания и использования ИОС в учебном процессе профессиональных учебных заведений для формирования экономической компетентности будущих квалифицированных рабочих.*

Ключевые слова: *информационная образовательная среда, структура ИОС, концепция ИОС.*

Abstract. *Magalas V. P. Information educational environment as means of vocational training of future skilled workers. The article the basic directions of interpretation ITS; analyzed the possibility of creating and use of ITS in the educational process of professional formation schools for economic competence of skilled workers.*

Key words: *information educational environment, structure of the ITS, the ITS concept.*

УДК 37.091.313:004.9

Матвієнко Я. О., Кобися В. М.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Постановка проблеми. Інформатизація суспільства – це перспективний шлях до економічного, соціального та освітнього розвитку. Інформатизація освіти спрямовується на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання та тестування, що надає можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог.

Аналіз попередніх досліджень. Одним із важливих напрямків розвитку інформатизації освіти є нові комп'ютерні технології. Інтерактивність, інтенсифікація процесу навчання, зворотний зв'язок – помітні переваги цих технологій, котрі зумовили необхідність їх застосування у різних галузях людської діяльності, насамперед у тих, які пов'язані з освітою та професійною підготовкою. Нині помітно зросла кількість досліджень, предметом яких стало використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Цій темі в Україні присвячені дослідження таких науковців, як В. Биков, Я. Булахова, О. Бондаренко, В. Заболотний, Г. Козлакова, О. Міщенко, О. Пінчук, О. Шестопал та інші.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз та розкрити сутність використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Виникнення та розвиток інформаційного суспільства (ІС) припускає широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті, що визначається багатьма чинниками.

По-перше, впровадження ІКТ у сучасну освіту суттєво прискорює передавання знань і накопиченого технологічного та соціального досвіду людства не тільки від покоління до покоління, а й від однієї людини до іншої.

По-друге, сучасні ІКТ, підвищуючи якість навчання й освіти, дають змогу людині успішніше й швидше адаптуватися до навколишнього середовища, до соціальних змін. Це дає кожній людині можливість одержувати необхідні знання як сьогодні, так і в постіндустріальному суспільстві.

По-третє, активне й ефективне впровадження цих технологій в освіту є важливим чинником створення нової системи освіти, що відповідає вимогам ІС і процесу модернізації традиційної системи освіти [5, с.180].

Важливість і необхідність впровадження ІКТ у навчання обґрунтовується міжнародними експертами і вченими. ІКТ торкаються всіх сфер діяльності людини, але, мабуть, найбільш сильний позитивний вплив вони мають на освіту, оскільки відкривають можливості впровадження абсолютно нових методів викладання і навчання.

Як свідчать дослідження учених, основними напрямами формування перспективної системи освіти, що мають принципово важливе значення для України, котра нині перебуває на етапі складних економічних перетворень, є такі: підвищення якості освіти шляхом її фундаменталізації, інформування учнів і студентів про

© Матвієнко Я.О., Кобися В.М., м. Вінниця 2019 р.

сучасні досягнення науки у більшому обсязі та швидшими темпами; забезпечення орієнтації навчання на нові технології ІС і насамперед на ІКТ; забезпечення більшої доступності освіти для різних верств населення; підвищення творчого потенціалу освіти.

Упровадження комп'ютера в сферу освіти стало початком революційного перетворення традиційних методів і технологій навчання та всієї галузі освіти. Важливу роль на цьому етапі, крім комп'ютерів, відіграють такі ІКТ: телефонні засоби зв'язку, телебачення, космічні комунікації, що переважно застосовуються в процесі управління процесом навчання і системах додаткового навчання [5, с.180].

Освітні технології (ОТ) є одним із головних елементів системи освіти, оскільки вони безпосередньо спрямовані на досягнення головних цілей: навчання і виховання. Під ОТ розуміють як реалізацію навчальних планів і навчальних програм, так і передавання учню, студенту системи знань, а також використання методів і засобів для створення, збирання, передавання, збереження і оброблення інформації в конкретній галузі. Наука накопичила величезний досвід з передавання знань від викладача до студента, створення технологій освіти і навчання, а також з побудови їх моделей.

ІКТ здійснюють активний вплив на процес навчання і виховання студентів, оскільки змінюють схему передавання знань і методи навчання. Разом з тим, упровадження ІКТ у систему освіти не тільки впливає на освітні технології, а й уводить до процесу освіти нові. Вони пов'язані із застосуванням комп'ютерів і телекомунікацій, спеціального устаткування, програмних та апаратних засобів, систем обробки інформації. Вони пов'язані також зі створенням нових засобів навчання і збереження знань, до яких належать електронні підручники і мультимедіа; електронні бібліотеки й архіви, глобальні та локальні освітні мережі; інформаційно-пошукові та інформаційно-довідкові системи [1, с. 684].

Розглядаючи елементи складної системи інформаційних технологій навчання (ІТН), слід наголосити, що в освіті важливою умовою успішної інтеграції технологій є професійна підготовка викладачів і фахівців, які здійснюють експлуатацію систем і засобів нової інтегрованої технології навчання. Кожний учасник навчання на основі ІТН, включаючи адміністрацію установ освіти, має володіти необхідною інформаційною грамотністю і розумінням у використанні технологій. У деяких країнах для цього необхідно навіть мати відповідний сертифікат. Наприклад, така вимога є у Великобританії. Введення сертифікатів для учасників процесу навчання дає змогу спростити впровадження ІТН і підвищити адекватність оцінок ефективності технологій [6, с. 168].

Як свідчить досвід впровадження ІТН, істотний вплив на ефективність навчання на базі ІКТ має конкретний тип освітньої установи (школа, ПТНЗ або ВНЗ, навчальний центр або віртуальний коледж та ін.), форма і вид освіти (очна або заочна, дистанційна або стаціонарна, базова або додаткова) тощо.

Удосконалення системи освіти, на основі інформаційних технологій, широке впровадження в навчальний процес ІКТ привело до появи віртуальних університетів, відкритої системи освіти.

Реалізація відкритої освіти може здійснюватись за рахунок дистанційної освіти (ДО), яку розглядають як різновид освітньої системи, в якій переважно використовуються дистанційні технології навчання та організації освітнього процесу, або як одну з форм здобуття освіти, за якою опанування тим або іншим її рівнем за тією або іншою спеціальністю здійснюється в процесі навчання на відстані [6, с. 168].

Дистанційна освіта – це педагогічна система відкритих освітніх послуг, що надаються широким верствам населення в країні та за кордоном за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, котре базується на дистанційних технологіях навчання (мультимедійних, мережних, телекомунікаційних, ТВ-технологіях тощо) [2, с. 522].

Дистанційна освіта передбачає реалізацію нової форми навчання відкритого та доступного для всіх, незалежно від того місця, де проживає людина.

Для практичної реалізації дистанційного навчання здебільшого використовують спеціалізовані інформаційні системи, які називають системами управління навчанням (learning management system, LMS) або інколи – програмно-педагогічними системами. Як правило, такі інформаційні системи складаються з наборів модулів, що забезпечують повноцінне дистанційне навчання. Нині є доволі широкий спектр розроблених систем управління навчанням, які поширюють як на комерційній основі, так і вільно. Разом із цим, є доволі багато розробок навчальних закладів «під себе». Однак, усе більше навчальних закладів віддає перевагу значним, уже перевіреним на практиці системам.

Аналіз процесів, що відбуваються у вітчизняній освіті, свідчить, що послідовно змінюються традиційні погляди на освіту і в Україні, що дає змогу забезпечувати ефективне навчання за умови широкого застосування нових ІКТ. Створення дистанційної освіти – це найбільш швидкий та ефективний шлях до підвищення інтелектуального потенціалу суспільства, прискорення процесу переходу України до інформаційного суспільства. Важливою перевагою ДО є те, що вона дає

змогу на базі ІКТ здійснювати адаптацію навчання до рівня базової підготовки конкретного студента, до місця його проживання, до здоров'я, матеріального стану і, як наслідок, відкриває можливість істотно підвищувати якість навчання. ДО на базі ІКТ не має жорсткого календарного плану навчального процесу, студент може його реалізувати, відповідно до своїх здібностей і можливостей. Це підвищує якість навчання і надає додатковий емоційний та інтелектуальний стимули для освіти [4, с. 380].

Аналізуючи проблеми використання ІКТ в освіті, необхідно насамперед активізувати процес упровадження ІКТ у систему освіти, забезпечення навчальних закладів комп'ютерною технікою, розвиток телекомунікацій, глобальних і локальних освітніх мереж.

Інформатизація суспільства пов'язана, насамперед, з розвитком комп'ютерної техніки, різноманітного програмного забезпечення, глобальних мереж (Інтернет) та мультимедійних технологій [1, с. 684].

Мультимедійні засоби навчання займають важливе місце у розвитку інформаційного суспільства. Мультимедійні засоби навчання за С.У. Гончаренко – це комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи різноманітні, природні для себе середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео. Мультимедійні системи надають користувачеві персонального комп'ютера такі види інформації: текст; зображення; анімаційні картинки; аудіо коментарі; цифрове відео. Технології, які дозволяють з допомогою комп'ютера інтегрувати, обробляти і водночас відтворювати різноманітні типи сигналів, різні середовища, засоби і способи обміну інформацією, називаються мультимедійними [3, с. 38].

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [7, с. 145]. Отже, застосування комп'ютерів в освіті привело до появи нового покоління інформаційних освітніх технологій, що дали змогу підвищити якість навчання, створити нові засоби впливу, ефективніше взаємодіяти педагогам зі студентами.

На думку багатьох фахівців, нові інформаційні освітні технології на основі комп'ютерних засобів дають можливість значно підвищити ефективність навчання.

Список використаних джерел:

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В. Ю. Биков. – К. : Атіка, 2009. – 684 с.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене і виправлене – Рівне: Волинські обереги, 2011. - 522 с.

3. Заболотний В. Ф. Дидактичні засади застосування мультимедіа у формуванні методичної компетентності майбутніх учителів фізики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.02 "Теорія та методика навчання (фізика)"/В. Ф. Заболотний . – Київ. – 2010. – 38 с.

4. Коваль Т. І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності : навч.-метод. посіб. / Т. І. Коваль. – К. : Вид. центр НЛУ, 2009. – 380 с.

5. Козлакова Г. О. Теоретичні і методичні основи застосування інформаційних технологій у вищій технічній освіті: Монографія. – К. : ІЗМН, ВІПОЛ, 1997. – 180 с.

6. Козяр М. М. Віртуальний університет : навч.-метод. посіб. / [М. М. Козяр, О.Б. Зачко, Т.Є. Рак]. – Львів: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2009. – 168 с.

7. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. *У статті розкритий аналіз наявної літератури з теми використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. Відображена сутність, важливість та різноманітні варіанти впровадження ІКТ в освіту. Висвітлена неосяжна роль ІКТ у розвитку освітнього процесу в цілому.*

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, Інтернет, освіта, дистанційна освіта, інформатизація, мультимедійні засоби.*

Summary. *The article analyzes the existing literature on the use of information and communication technologies in the educational process. The essence, importance and various variants of ICT implementation in education are shown. The immensity of ICT in the development of the educational process as a whole is highlighted.*

Key words: *information and communication technologies, Internet, education, distance education, informatization, multimedia means.*

УДК: [378.147.091.313:007]:3.076

Медведєв Р. П., Шевченко Л.С.,
м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА У SMART-УНІВЕРСИТЕТІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства та його глобальних змін відбувається інтенсивний розвиток і використання інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах. Розвиток ІКТ визначив глибинні, змістові перетворення у всіх сферах життєдіяльності людини. Нині є всі підстави стверджувати, що суспільство піддається еволюційній трансформації та переходить на новий рівень – Smart-суспільства.

Б. Славін [1], директор з досліджень та інновацій компанії «Ай Ті», член правління Спілки ІТ-директорів, зазначає: «Епоха інформаційного суспільства вступає в стадію Smart (в перекладі «розумний», «інтелектуальний»). Вона характеризується, перш за все, наявністю комунікаційних технологій колективної діяльності, які істотно перетворять бізнес, освіту та інші види діяльності в державі, та й саму державу. Smart трансформує бізнес, роблячи його управління більш інтелектуальним (розумним, гнучким), а діяльність – спрямованою на використання знань (інновацій). Освіта, за рахунок використання електронних і колективних технологій, стає більш масовою і ефективною. При цьому в Smart-освіті застосування електронних технологій поєднується з індивідуальним навчанням мисленню та творчості, яке неможливе без участі людини. Відповідно, Smart-держава повинна формувати Smart-громадянина (за рахунок постійного навчання, зниження частки рутинної праці), а також використовувати Smart-управління» [1].

Ми погоджуємось з думкою М. Кадемії та М. Коваля [2, с. 280], які стверджують, що при переході до моделі Smart-навчання «…змінюється й роль освітніх установ, що призначені не «поставляти знання», а створювати найкращі умови для набуття студентами власного досвіду і навичок…» [2, с. 280].

Одним зі шляхів реалізації Smart-навчання є створення та розвиток Smart-університетів, які є логічним продовженням так званих електронних університетів, які функціонують на принципах e-learning.

Аналіз попередніх досліджень. Шляхи впровадження Smart-навчання та адаптації Smart-технологій до використання в умовах освітнього середовища проаналізовано у публікаціях низки вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема: В. Бикова, В. Бойчука, Г. Бонч-Бруєвича,Р. Гуревича, К. Джонсона, С. Кадзіти, М. Кадемії, К. Кіма, Г. Косенка, Б. Славіна, Л. Шевченко.

Метою статті є опис досвіду використання елементів Smart-навчання в процесі підготовки майбутнього педагога.

Виклад основного матеріалу. Перехід від постіндустріального до інформаційного суспільства змінює як структуру економіки держави, так і суспільні взаємини в сучасному світі. Уже з кінця минулого століття такі поняття, як Інтернет і електронна пошта, інформаційні бази даних і цифрове телебачення, стільникова телефонія і електронні платіжні системи стали невід'ємною складовою не тільки бізнесу, а й існування сучасної людини. ІКТ стають авангардом у розвитку продуктивних сил, квінтесенцією світової економіки, основою розвитку сучасної держави, стилем життя людини XXI століття.

В інформаційному суспільстві знання перетворюються на найважливіший чинник суспільного розвитку. За даними Світового банку, в більшості розвинених країн протягом останніх п’ятнадцяти років зростання доданої вартості в галузях, що ґрунтуються на знаннях, у середньому становило 3 %, що стабільно перевищувало темпи загального економічного зростання, які не перевищували 2,3 %. Економіка розвинених країн усе менше залежить від багатства природних ресурсів або дешевої робочої сили і дедалі більше – від застосування знань та наукових інновацій.

У зв’язку з цим вимоги самого суспільства до освіти, обсягу й рівня знань фахівця та пересічного громадянина помітно змінилися і продовжують змінюватися; все більше це стосується й України. Інформаційне суспільство вимагає нового рівня освіти й нових підходів до її надання та одержання.

Сучасний заклад вищої освіти (ЗВО) має оперативно коригувати та змінювати навчальні курси, способи їхнього викладання і передбачати зміни запитів споживачів освітніх послуг. Досвід університетів США, Канади, Великобританії та низки країн Європейської Спільноти свідчить, що вищі навчальні заклади, особливо університети,

©Медведєв Р. П., Шевченко Л.С., м. Вінниця 2019 р.

вже не прив'язані до місцевості. Зникає поняття циклічності навчання (вступити в деякі ЗВО можна будь-якого дня, замість спеціальності тепер є список курсів, необхідних для здобуття кваліфікації).

Університет нині є глобальною організацією, а в центрі безпосереднього освітнього процесу нині вже не стільки професор, котрий збирає навколо себе аудиторію, а студент, якого обслуговують професори.

Як зазначає знаний український науковець В. Биков [3, с. 30]: «...розвиток нових освітніх технологій наблизив до створення дистанційного навчання та нової генерації навчальних закладів – Smart-університетів, які повинні зробити освіту доступнішою та підняти її на якісно новий рівень...»

Ми вважаємо, що додання системі освіти якостей відкритої системи тягне за собою кардинальну зміну її властивостей в напрямі більшої свободи в плануванні навчання, виборі місця, часу та темпу, в переході від принципу «освіта на все життя» до принципу «освіта крізь усе життя», в переході від руху студента, учня до знань, до зворотного процесу – знання доставляються людині.

Так, на думку М. Кадемії, для здійснення Smart-навчання, необхідна реалізація трьох складових: технологічної, організаційної, педагогічної [4].

Ми погоджуємося з твердженням знаного українського вченого Р. Гуревича, який вказує, що технологічна складова базується на інформаційних Smart-технологіях. Властивостями інформаційних технологій є інтерактивність, здатність до інтелектуального аналізу даних, можливість персоналізації даних, здатність створювати віртуальну особистість користувача. В навчальному процесі можуть бути використані різноманітні мультимедійні можливості, що дозволяють створювати навчальний контент [5, с. 72].

Технології «Smart», з однієї сторони, дозволяють створювати «ефект присутності», з іншої, – дозволяють значно прискорити обмін контентом, змінювати його якість, можливість здійснення комунікації між учасниками навчального процесу.

Можемо стверджувати, що організаційна складова Smart-освіти базується на ефективності використання Smart-технологій. Освітні програми мають формуватися на основі профілізації навчання, з урахуванням індивідуальної освітньої траєкторії і можливості інтеграції різних освітніх програм, ураховуючи те, що освітні програми мають відповідати принципу неперервності навчання (life long learning).

Особлива увага має бути приділена управлінню навчальним контентом і навчальним ресурсом у Smart-освіті. З цією метою, необхідно постійно коригувати освітні ресурси, доповнювати інформацією з сайтів і блогів, веб-квестів та ін. З цією метою, необхідна реалізація управління академічними знаннями, що забезпечить гнучкість у розробленні та використанні навчального контенту.

З точки зору професора М. Кадемії, педагогічна складова Smart-освіти – це сукупність результатів навчання і педагогічних методів і технологій для їхнього досягнення. На основі цих методів і технологій формуються засоби навчання і використовуються спеціалізовані інформаційні Smart-технології [2, с. 280].

На основі аналізу наукових праць провідних вітчизняних науковців, виокремимо основні принципи Smart-освіти:

1. Використання актуальної інформації навчальної програми щодо розв'язання навчальних задач. Швидкість і обсяг інформаційного потоку в світі і професійній діяльності стрімко зростає. Навчальні матеріали необхідно доповнювати інформацією в режимі реального часу з метою розв'язання практичних задач, до роботи в реальній ситуації.

2. Організація самостійної пізнавальної, дослідницької, проектної діяльності студентів. Цей принцип є ключовим у підготовці фахівців до творчого пошуку розв'язків практичних завдань, самостійної інформаційної та дослідницької діяльності.

3. Реалізація навчального процесу в розподіленому середовищі навчання. Навчальне середовище нині не обмежується територією навчального закладу або системою керування навчанням (LMS). Процес навчання має бути неперервним, включаючи навчання в професійному середовищі із застосуванням засобів професійної діяльності.

4. Взаємодія учнів, студентів з професійним співтовариством. У навчальному процесі важливим є професійне середовище. Використання ІКТ у навчальному процесі надає можливість усім учасникам цього процесу працювати у професійних середовищах, створювати програмні продукти, брати участь у телекомунікаційних проектах та ін. Задача університету – забезпечити освітні послуги відповідно до потреб і можливостей студентів.

5. Гнучкі освітні траєкторії, індивідуалізація навчання. Навчання здійснюється не лише учнями і студентами, а й працюючими громадянами, які бажають одержати знання, здійснити власну перекваліфікацію або підвищення

кваліфікації. Завдання навчального закладу полягає в забезпеченні освітньої послуги відповідно до потреб кожного, хто бажає навчатися.

6. Багатогранність освітньої діяльності вимагає надання широких можливостей для всіх, хто бажає навчатися з будь-якої освітньої програми і курсів відповідно до можливостей цього закладу, здоров'я, лабораторіями і соціальними умовами.

Особлива роль у системі результатів Smart-освіти відводиться формуванню здатності здобувачів вищої освіти розуміти складні структури явищ, комплексному баченню проблеми, причини виникнення тих чи інших подій, бачити альтернативи, давати особисту оцінку, захищати та відстоювати власну точку зору та ін. Це відкриває можливість кожному формувати своє уявлення про світ.

Використання в навчальному процесі ідеології Smart-навчання вимагає серйозного педагогічного осмислення, впровадження нових педагогічних розробок, що дозволяють інтенсифікувати навчальний процес і підвищити його якість. Необхідний перегляд сформованих організаційних форм навчальної роботи: збільшення обсягу самостійної індивідуальної і групової роботи студентів, зростання числа творчих і дослідницьких проектів.

Із власного досвіду роботи у Smart-університеті (рис. 1), який було створено у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, в рамках реалізації проекту «Відкрите Smart-середовище навчання в підготовці вчителів педагогічних навчальних закладах», можемо стверджувати, що для реалізації Smart-технологій у навчальному процесі педагогічні навчальні заклади використовують наступні технічні засоби: планшети; смартфони; Smart-TV; Smart-дошки; документ-камери; Smart-проектор; Smart-панель; Smart-стіл.

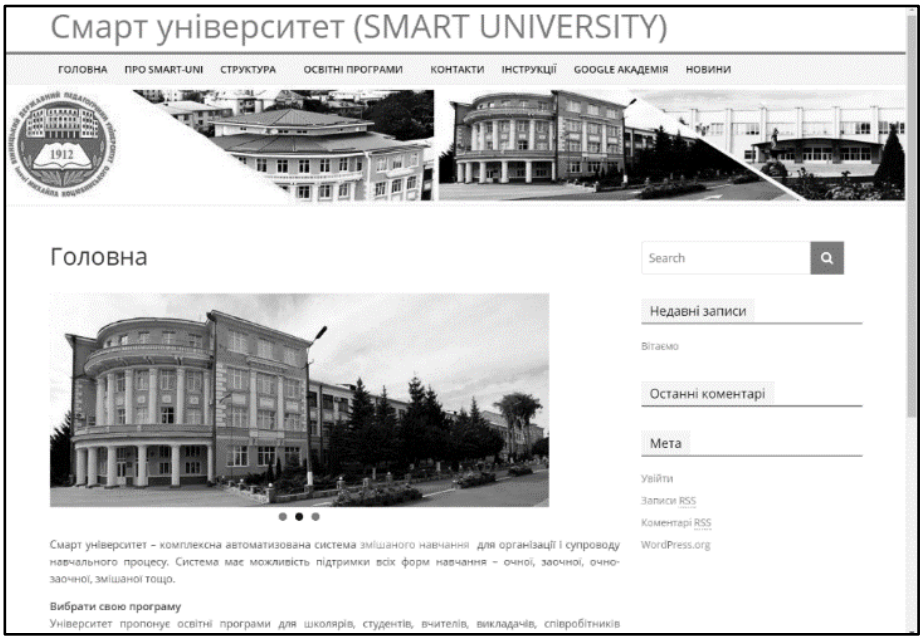

Рис.1. Головна сторінка Smart університету

Вважаємо, впровадження елементів Smart в систему підготовки педагога професійного навчання надасть можливість мотивації до навчання (інтерактивний характер проведення занять; доступ до ресурсів за допомогою Smart-засобів; розробка інноваційних методик навчання).

Описаний досвід сприятиме здійсненню навчання всіма верствами населення, особливо тих, хто не може з об'єктивних причин відвідувати заняття, а також тих, хто живе на периферії і не має змоги навчатися. Нині більшість навчальних закладів мають застарілу і досить слабку матеріально – технічну базу, а тому наявність можливості здійснення навчання за допомогою мережі доповнює процес засвоєння знань.

У Smart-університеті здійснюється спільна освітня діяльність в мережі Інтернет на базі спільних стандартів, угод і технологій. Таким чином, викладачі і студенти спільно створюють і використовують контент.

З метою впровадження елементів Smart-навчання в систему фахової підготовки педагогів, а саме: забезпечення можливості віддаленого доступу до навчальних матеріалів, дистанційних курсів; надання консультацій з питань використання сучасних засобів ІКТ; надання науково-методичних та інформаційних послуг; навчання, підвищення кваліфікації викладачів та різних категорій слухачів у галузі ІКТ, а також проведення

профорієнтації, в структурі Smart-університету Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського створено Навчально-консультативний центр ІКТ (рис. 2).

Рис. 2. Головна сторінка Навчально-консультативного центру ІКТ

Діяльність Навчально-консультативного центру ІКТ розподілена за напрямками, а саме:

Навчально-експериментальний напрямок – діяльність спрямована на самостійне вивчення студентами основ роботи з популярними сервісами та програмними додатками за допомогою розроблених дистанційних курсів (рис. 3.)

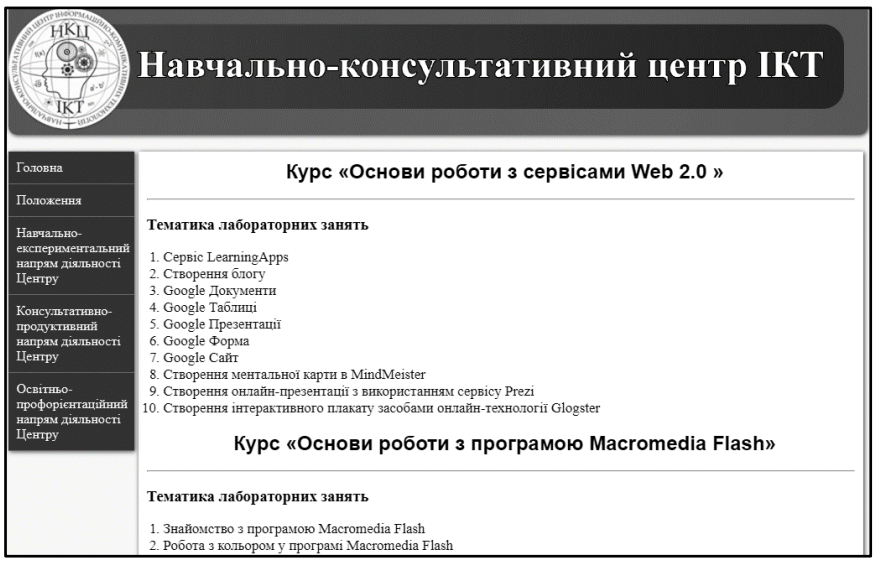

Рис. 3. Дистанційні курси для вивчення основ роботи з популярними сервісами та програмними додатками в системі функціонування Навчально-консультативного центру ІКТ

Описані дистанційні курси являють собою комплекс спеціально розроблених лабораторно-практичних робіт, в яких тематично підібрано потрібні для вивчення теми теоретичні відомості, а також розроблені практичні завдання, що дозволяють сформувати практичні навички роботи з тим чи іншим сервісом.

Консультативно-продуктивний напрямок – спрямований на здобуття студентами навичок з налагодження параметрів роботи комп'ютерної та офісної техніки та проведення її поточного обслуговування та ремонту.

Діяльність даного напрямку базується на опрацюванні студентами курсу «Ремонт та модернізація ПК» (рис. 4.)

Рис. 4. Дистанційний курс «Ремонт та модернізація персональних комп'ютерів»

За рахунок вивчення комплексу теоретичних матеріалів, та виконання завдань лабораторно-практичних робіт, що входять до даного курсу, а також на основі опрацювання рекомендованих літературних джерел, відбувається формування у студентів знань про загальну будову і принципи роботи ПК; основні технічні характеристики та принципи роботи основних структурних елементів персонального комп'ютера; способи та принципи виявлення несправностей ПК; організацію і ефективне проведення поточного обслуговування та ремонту основних вузлів ПК та периферійних пристроїв; організацію і проведення модернізації ПК, заміни деталей і блоків; принципи роботи програмного забезпечення для виявлення конфліктів апаратного забезпечення ПК і периферійних пристроїв; уявлення про стан і перспективи розвитку комп'ютерної техніки та офісної оргтехніки.

Предметом вивчення даного курсу є: елементна база сучасної комп'ютерної та організаційної техніки; елементна база сучасної комп'ютерної та організаційної техніки; сумісність окремих вузлів та елементів; програмне забезпечення для налагодження параметрів; тестування та оптимізації роботи комп'ютерної техніки.

Освітньо-профорієнтаційний напрямок – спрямований на донавчання та підвищення ІК-грамотності, за рахунок проходження дистанційних курсів з основ роботи з ПК, роботи з технологіями Web, основ роботи з графічними та відео-редакторами; а також проведення профорієнтаційної роботи серед користувачів даних курсів.

Описаний аналіз власного досвіду впровадження елементів Smart-навчання в процес підготовки педагога професійного навчання, дозволяє стверджувати, що успіх вище розглянутих інноваційних технологій залежить від успішної їх реалізації в умовах існуючої освітньої системи, а також зростаючої потреби ринку, суспільства. При цьому необхідно враховувати мету, задачі, контент, рівень підготовки аудиторії.

Висновки. В результаті нашого дослідження, можемо стверджувати, що використання технологій Smart надає можливість навчанню набути нових якостей: які мають мотивувати до навчання, а заняття повинні носити інтерактивний характер, тобто включати в себе мультимедійні фрагменти, зовнішні електронні ресурси, анімації, до яких учень може мати доступ за допомогою Smart-засобів. Важливе значення тут набуває розробка методик навчання, яке використовує Smart-технології, оскільки застосування сучасних знань потребує наявності чіткої структури навчання та належного інформаційного наповнення.

Список використаних джерел:

1. Славин Б. Б. Что такое смарт-общество? [Електронний ресурс] / Борис Борисович Славин // Высшая школа экономики Национальный исследовательский университет. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://www.hse.ru/news/community/126203364.html.
2. Кадемія М. Ю. Відкрите Smart-середовище навчання в підготовці педагогічних працівників у закладах вищої освіти / М. Ю. Кадемія, М. С. Коваль. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2018. – №50. – С. 279–282.
3. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В. Ю. Биков. – К. : Атіка, 2009. – 87 с.
4. Кадемія М. Ю. Використання смарт-технологій у навчальному процесі [Електронний ресурс] / М. Ю. Кадемія, М. В. Сапогов. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://qoo.by/58Ps.
5. Гуревич Р. С. Смарт-образование – новая парадигма современной системы образования / Р. С. Гуревич // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2016. – №4. – С. 71–78.

Анотація. *В статті описано власний досвід впровадження елементів Smart-навчання в процес професійної підготовки педагога, на прикладі Smart-університету , який було створено у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, в рамках реалізації проекту «Відкрите Smart-середовище навчання в підготовці вчителів педагогічних навчальних закладах».*

Ключові слова: *Smart-університет, Smart-середовище, технологія «Smart», Навчально-консультативний центр ІКТ, e-learning.*

Abstract. *The article describes its own experience in implementing the elements of Smart-learning in the process of teacher training, based on the example of the Smart-University, which was created at the Vinnytsia State Pedagogical University named after Mikhail Kotsiubynsky, within the framework of the project "Open Smart Environment for Teacher Training in Teacher Training Institutions »*

Keywords: *Smart-University, Smart-environment, technology "Smart", ICT Educational-Consultative Center, e-learning.*

УДК 004.77:[741.5+791.228](520) «20»

Мельник Д. В., Бойчук В. М.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВІДДАЛЕНОМУ ВИВЧЕННІ СУЧАСНОЇ ЯПОНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. У 1946 році побачила світ праця Бенедикт Рут «Хризантема і меч» в якій авторка запропонувала та теоретично обґрунтувала метод вивчення культури на відстані. В дослідженні вона використала різні матеріали: як наукові праці, так і художню літературу, пропаганду та мемуари.[1, с.4-27]

На сьогоднішній день завдяки технологічним досягненням для науковця з'явились нові джерела для вивчення, такі як телепередачі, фільми, мультфільми, соціальні мережі та інші. Також вони стали доступнішими, оскільки їх можна отримати у цифровому вигляді у будь якій точці світу, де є інтернет. Це значно розширює можливість для дослідження та збагачує його новими даними, дозволяє детальніше поглянути на повсякдення та дізнатися, що цікаво звичайним представникам культури, при цьому не відвідуючи країну.

Як приклад, в даній статті буде розглянуто такі явища японської культури як манга та аніме. В часи Бенедикт Рут їх не існувало, а сьогодні вони займають значне місце у житті японців і можуть «розповісти» про їх погляди на життя, мистецтво та самих японців.

Метою статті є показати аніме та мангу, як можливі джерела для наукового пізнання та визначення ймовірних напрямків дослідження даних явищ японської культури за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Джерельною базою дослідження є різні твори манги та аніме, які доступні нам завдяки сучасним інформаційним технологіям. В сучасних реаліях не всі мають змогу переглядати аніме чи читати мангу легально. Тільки у 2017 році з'явився російськомовний сервіс ліцензованого перегляду, легальне аніме українською мовою на сьогодні практично недоступне. Щодо манги, то вона частіше з'являється у друкованому вигляді, хоч і в обмеженій кількості. Все це ускладнює дослідження, адже потребує фінансів. Тому в роботі використані піратські матеріали манги та аніме, яких на просторах «всесвітньої павутини» значно більше.

Вивчення даної теми, з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, може відбуватись в двох основних напрямках: аніме та манга як явище сучасної японської культури та як джерело для пізнання традиційної та сучасної культури країни сонця, що сходить. Далі буде наведено кілька прикладів досліджень.

На початку дослідження варто звернути увагу на поділ аніме і манги на жанри. Окрім загальних для всього світу (фантастика, драма, комедія та інші), японці мають свої особливі жанри, які залежать від статі та віку.

1. Аніме для дітей (кодомо-аніме) – до 10-11 років;
2. Аніме для підлітків-юнаків (сенен-аніме) – з 10-12 до 18 років;
3. Аніме для підлітків-дівчат (сьодзьо-аніме) – з 10-12 до 18 років;
4. Аніме для молодих чоловіків (сейнен-аніме) – 18-25 років;
5. Аніме для молодих жінок (дзьосей-аніме) – 18-25 років. [2, с.184]

З 60-х років XX століття набирає популярності такий напрямок досліджень, як історія дитинства. В цьому нам може допомогти аніме, а в першу чергу варто – кодомо-аніме. Воно може продемонструвати цінності та моделі поведінки, які суспільство вважає важливими для свого підростаючого покоління. Візьмемо як приклад, можливо, найвідоміше у світі аніме – «Покемон». Хоч воно і створене для реклами гри, але є чудовою ілюстрацією

©Мельник Д.В., Бойчук В. М., м. Вінниця 2019 р.

аніме для наймолодших. Головні герої пропагують дружбу та ненасильство, вони ставляться з повагою до тварин та навколишнього середовища. Антагоністи ж відображають негативні риси, такі як жадібність, підступність, ворожість та інші. Однак вони не є «чистим злом» та інколи вчиняють добрі вчинки.

Також головні герої деколи роблять щось негативне, але такі ситуації є для них уроком. Якщо говорити про такі ж ознаки в інших творах світового мистецтва, то, насамперед, вони несуть виховний характер, тоді як в японській культурі на них накладається і особливий синтоїстський світогляд, де немає абсолютних уявлень про добро та зло.[3, с.18]

Отже, аналізуючи аніме «Покемон», можна визначити риси поведінки, які в японському суспільстві займають важливе місце та відображаються у традиційних уявленнях.

Японія – одна з найбільш віротерпимих країн, де майже ніколи не виникають релігійні скандали чи щось подібне. В світі ж цей твір мистецтва зустрів неоднозначні відгуки. В більшості ісламських країн Покемони заборонені, також деякі протестантські релігійні діячі зазначали, що дане аніме пропагує нехристиянські цінності, та еволюційні погляди.[4] Це один з фактів, який показує, як із звичайного дитячого мультфільму, створеного для реклами гри, та реакції на нього можна визначити систему цінностей суспільства чи окремих груп людей.

Також цікавим буде дослідження образу «західної» людини в аніме. До прибуття ескадри Метью Пері у 1853 році, Японія дотримувалась політики ізоляції, однак у зв'язку з укладанням торгових договорів вона опинилась під загрозою потрапляння у залежність від країн Заходу. На противагу цьому відбулась реставрація Мейдзі і країна почала своє перетворення на імперію. Ці події та подальша конкуренція за вплив у Тихоокеанському регіоні призвели до негативного ставлення до Заходу.

Таке ставлення знайшло відображення у багатьох роботах. Наприклад, доволі популярні манга та аніме «Гінтама» розповідають цю історію у пародійному ключі, де роль європейців грають жорстокі інопланетні загарбники, які не рахуються з потребами Японії та її народу, зокрема самураїв. В одному з епізодів аніме «Самурай Чамплу» герої зустрічаються з американцями, які є жадібними, тупими та пихатими. Це лише декілька прикладів негативного зображення західних людей напряму або завуальовано.

Проте варто зазначити, що в сюжетах аніме про сучасність, «західна» людина частіше за все нейтральний персонаж, який просто незрозумілий японцям. Європа ж може виступати символом елітарності, у багатих людей будинки у європейському стилі, а діти навчаються закордоном («дівчатко-звірятко із Сакурасо», «Ох, вже цей екстрасенс Сайкі Кусуо!»)

Коли героїнями перших сьодзьо-аніме були дівчата з Європи, їх змальовували як сильних, таких, що кидають виклик суспільству та вчиняють так, як підказує їм серце. адже вважалось, що японські дівчата, що ведуть себе таким чином – річ недопустима.[2, с.80] Водночас героїні-японки частіше за все були персонажами махо-сьодзе, тобто аніме про дівчаток відьм, які часто вели подвійний спосіб життя, і приховували свою унікальність від суспільства.

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [5, с. 145]. В добу інформаційних технологій нікого не здивуєш їх використанням в історичних чи етнологічних дослідженнях, та й методика віддаленого вивчення культури використовується, напевно, частіше, ніж польові дослідження, особливо в країнах, що розвиваються, де фінансування навіть внутрішніх експедицій бідне, не говорячи вже про дослідження закордоном.

На нашу думку більшість бачить сучасні досягнення інформаційних технологій лише як інструмент для вивчення, а не нове джерело. Тобто інтернет, для пошуку інформації, фільми чи анімація як можливий інструмент для демонстрації результатів досліджень та навчання. Тому метою даного дослідження було показати, що манга та аніме, створені з допомогою інформаційних технологій, можуть стати джерелом історичних, етнологічних та культурологічних досліджень. В нашому суспільстві побутує думка, що манга та аніме - це для дітей, вони є важливими елементами структури японської культури, які виконують свої функції і саме в напрямку структурного функціоналізму варто проводити подальші дослідження даної теми. Адже сьогодні це актуальне джерело пізнання Японії, яке як і будь-які інші джерела має свої переваги і недоліки, хоча і недостатньо вивчене.

Список використаних джерел:

1. Бенедикт Р. Хризантема и меч: Модели японской культуры / Пер. с англ. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. — 256 с.
2. Иванов Б. Введение в японскую анимацию 2-е изд., испр. и доп. — Москва, 2007. — 396 с.
3. Накорчевский А.А. Синто. СПб., 2000. – 449 с.

4. Електронний ресурс, режим доступу: http://www.capalert.com/capreports/pokemonthemovie.htm
5. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

У даній статті розглядаються сучасні можливості віддаленого вивчення японської культури на прикладі манги та аніме. В такому дослідженні досягнення в сфері інформаційних технологій можуть використовуватись не лише як інструмент, а й як повноцінне джерело, яке на сьогоднішній день є недостатньо опрацьоване.

Ключові слова: *аніме, манга, японська культура, інформаційно-комунікаційні технології.*

The modern possibilities of remote studying Japanese culture on the examples of manga and anime. In a such research, progress in information technology can be used not only as a tool, but also as a full-fledged source, which is not sufficiently developed today.

Keywords: *Anime, manga, japanese culture, information and communication technologies.*

УДК 373.5.091.313:004.77

Мороз Д. О., Бойчук В. М.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Постанова проблеми. Інформаційні технології посідають чільне місце в нашому житті, тому це поняття є багатофункціональним та нечітким. Оскільки інформація представляє собою один із найцінніших ресурсів суспільства, вона є не менш важливою, ніж традиційні матеріальні види ресурсів - нафта, газ, корисні копалини, тощо. Процес переробки інформації за аналогією з процесами переробки матеріальних ресурсів можна сприймати як технологію.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) ставить перед сучасною школою мету пошуку нових, творчих і цікавих засобів навчання. У даній статті розкривається можливість використання порівняно нового методу формування карт знань - майндмеппіну як інтерактивного засобу навчання.

Аналіз останніх досліджень. Тоні Бьюзен (Tony Buzan), автор техніки ментальних карт, пропонує нам перестати боротися з собою і почати допомагати своєму мисленню. Для цього потрібно тільки виявити незаперечний зв'язок між ефективним мисленням і пам'яттю і запитати себя, що саме сприяє запам'ятовуванню.

Бьюзен систематизував використання ментальних карт, розробив правила й принципи їх конструкції та приклав зусилля для популяризації та поширення цієї технології.

Мета створення карти думок- навести порядок в голові, отримати цілісну картину й відшукати нові асоціації. Тоні Бьюзен вважає, що інтелект карти допомагають краще керувати розумовими процесами та надають більшу свободу думок.

Радянський філософ Мераб Мамардашвілі в своїх роботах запевнює, що в кожному тексті є сама вагома річ, поняття, заради якої цей текст писався, і дуже часто саме слова і вбивають цей зміст. Про це свідчить його висловлювання: «Ми намагаємося підійти до матеріалу так, щоб в ньому уловити ті живі відчуття, які заховані за текстом і задля яких він, власне, і виникає. Ці відчуття зазвичай розчиняються в тексті, погано через нього проглядаються, але тим не менше вони є».

З огляду на все вище перераховане на одному з етапів розвитку суспільства з'явилась необхідність застосування методу, який допоможе систематизувати та узагальнити одержані знання, закріпити уміння та навички. Таким методом став майндмеппінг.

Мета даної статті - дослідження створення та використання в процесі навчанні ментальних карт.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві[1]. Навчання в сучасній школі спрямоване на формування цілісної картини світу шляхом встановлення міжпредметних зв'язків, формування в учнів інформаційної компетенції, формування навичок використання одержаних знань та умінь в житті та в майбутній професії.

Інноваційна спрямованість навчального процесу призводить до корінних змін у педагогічній практиці, спрямування методів на усвідомлене і творче навчання учнів, розвиток їхніх особистісних якостей – самостійності у прийнятті рішень, творчого підходу у навчанні, ініціативності, наполегливості, самооцінки тощо. Ментальні карти

© Мороз Д. О., Бойчук В. М.,м. Вінниця 2019 р.

ідеально підходять для використання у школах, можуть бути застосовані у будь-яких видах завдань, залучають учнів різного віку до активного творчого мислення, організації й вирішення проблем [2].

Технологія роботи з інформацією, що дозволяє задіяти роботу обох півкуль головного мозку може бути представлена ментальною картою. Це є досить поширена технологія критичного мислення.

Карти пам'яті (англ. Mind map) — спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем. Також може розглядатися як зручна техніка альтернативного запису.

Карти пам'яті використовуються для створення, візуалізації, структуризації і класифікації ідей, а також як засіб для навчання, організації, вирішення завдань, ухвалення рішень, при написанні статей.

Карта пам'яті реалізується у вигляді діаграми, на якій зображені слова, ідеї, завдання або інші поняття, зв'язані гілками, що відходять від центрального поняття або ідеї. У основі цієї техніки лежить принцип «радіантного мислення», що відноситься до асоціативних розумових процесів, відправною крапкою або точкою дотику яких є центральний об'єкт. (Радіант – точка небесної сфери, з якої як би виходять видимі шляхи тіл з однаково направленими швидкостями, наприклад, метеоритів одного потоку). Це показує нескінченну різноманітність можливих асоціацій і отже, невичерпність можливостей мозку. Подібний спосіб запису дозволяє карті пам'яті необмежено рости і доповнюватися.

В українських перекладах термін може звучати по-різному — «карти розуму», «карти пам'яті», «інтелект-карти», «майндмепінг».

Така карта дозволяє зобразити певний процес або ідею повністю, а також утримувати одночасно у свідомості значну кількість даних, демонструвати зв'язки між окремими частинами, запам'ятовувати (записувати) матеріали та відтворювати їх навіть через тривалий термін у системі знань про певний об'єкти чи у певній галузі.

Цей спосіб має багато переваг перед звичайними загальноприйнятими способами запису. На відміну від лінійного тексту, карти знань не лише зберігають факти, але і демонструють взаємозв'язки між ними, тим самим забезпечуючи швидше і глибше розуміння матеріалу.

Карти знань ідеально підходять для використання в школах і коледжах, можуть бути застосовані до будь-яких видів завдань, активно привертає учнів різного віку в творче мислення, організацію і вирішення проблем. Гнучкість карт знань дозволяє розглядати будь-яку тему або питання, вони можуть використовуватися для всього класу, групи або індивідуально. Можливості карт знань дозволяють: поліпшити пам'ять, нагадати факти, слова й образи; генерувати ідеї; надихнути на пошук рішення; продемонструвати концепції і діаграми; аналізувати результати або події; структурувати роботу (реферат, доповідь); підбивати підсумки зробленого; організовувати взаємодію при груповій роботі або у рольових іграх; ефективно структурувати і опрацьовувати дані.

Крім ознайомлення своїх учнів з теорією і практикою інтелект-карт, вчитель може використовувати інтелект-карти у вирішенні ряду власних практичних завдань, роблячи викладання і, відповідно, навчальний процес легшим і приємнішим заняттям.

Одним їх найефективніших застосувань, які знаходять інтелект-карти у викладацькій справі, є підготовка на їх основі лекцій.

Лекцію у формі інтелект-карти набагато легше підготувати, ніж написати її «лінійний» варіант; крім того, вона надає як викладачеві, так і учневі те велика перевага, що весь зміст лекції виявляється, як мовиться, на долоні. Таку лекцію легко піддати ревізії з метою оновлення інформації в ній, а її хороші мнемонічні якості означають, що короткий часу перед самою лекцією виявляється достатньо, щоб відновити в пам'яті все цей зміст. Оскільки рівень знань лектора, як правило, росте, одна і та ж інтелект-карта, коли використовується з року в рік, здатна дати народження лекції, зовсім не схожої на попередню. Лекції від цього тільки виграють, позбавляючись відомого свого недоліку, коли читаються з року в рік без яких-небудь змін, унаслідок того що викладач просто використовує уторовану доріжку. Вони також виграють і в тому, що стають цікавішими як для викладача, так і для учнів.

Планування на рік

Інтелект-карта може використовуватися як засіб, що надає викладачеві можливість оглядати «з висоти пташиного польоту» учбову програму цілого року, структурно відмежовувавши початок і кінець семестрів і указуючи на типи занять, які передбачається провести (наприклад, викладач фізики міг би скласти план організації практики і намітити число лекцій у відношенні до практичних занять).

Планування на семестр

Інтелект-карта, присвячена плануванню на семестр, є докладнішою частиною річного плану і нерідко приймає форму меншою за розміром інтелект-карти з розвиненішою мережею вторинних і так далі гілок, що відходять від головних гілок річного плану. Семестровий план може містити інформацію, які теми з учбового плану

передбачається пропрацювати протягом семестру, а також порядок, в якому будуть прочитані відповідні цикли лекцій.

Планування на день

Така інтелект-карта складається по аналогії із сторінкою щоденного щоденника і містить детальну інформацію по конкретних заняттях, таку як час почала і кінця заняття, номер аудиторії, тема заняття і так далі.

Заняття і презентації

Використовуючи велику класну дошку (чорну або білу) або графопроектор, вчитель може по ходу заняття доповнювати інтелект-карту відповідними елементами. Це дозволяє схемний представляти учням хід розумового процесу вчителя, а також структуру заняття. Графічний метод представлення інформації захоплює аудиторію, дозволяє їй краще запам'ятати і засвоїти висловлюваний матеріал. Після заняття вчиться можуть бути роздані чорно-білі копії, що містять лише остов інтелект-карти, розглянутою на занятті, і, окрім іншого домашнього завдання, – запропоновано заповнити їх по пам'яті і розфарбувати.

Іспити

Якщо метою іспиту є перевірка знань що вчаться, ніж їх здатності виконувати письмові роботи, інтелект-карта є ідеальним рішенням. Інтелект-карта, складена що відповідає, негайно продемонструє вчителеві його здатність оперувати вивченим матеріалом, а також його слабкі і сильні сторони в даній сфері.

Крім того, інтелект-карта дозволяє буквально з першого погляду визначити ті питання, в наочній сфері яких асоціативний ланцюжок у учня по якихось причинах виявляється порушеним. Вчитель отримує ясне і об'єктивне уявлення про знання що вчиться, без урахування маловажних в таких випадках аспектів, якось: письменність викладу, орфографічні помилки і акуратність листа. Крім того, це забезпечує величезну економію часу, а саме того часу, який в нормі йде на прочитання і оцінку традиційних екзаменаційних відповідей.

Техніка створення ментальних карт

Для ефективного користування будь яким інструментом варто почитати інструкцію. Для створення ментальної карти потрібно використовувати певних правил. Особливо їх потрібно дотримуватись тим людям, які тільки знайомляться з технікою.

Основні правила створення ментальних карт:

1. Починаємо з центральної ідеї посередині чистого аркушу, використовуючи малюнок і мінімум три кольори.
2. Ввесь вільний простір заповнюємо картинками та символами.
3. Використовуючи верхній та нижній регістр друкованим текстом наносимо на гілки ключові слова.
4. Свою гілку повинен мати кожен елемент.
5. Лінії повинні бути з'єднані починаючи від центральної ідеї. Центральні повинні бути товстіші, й рухаючись до периферії гілки повинні ставати тоншими.
6. Робимо лінії такої ж довжини як і слово або картинка.
7. Кольори можна використовувати на власний розсуд й бажано по всій ментальній карті.
8. Розроблюємо власний стиль майндмепінгу.
9. На власній карті робимо акценти й показуємо асоціації.
10. Зберігаємо якість інтелектуальної карти, використовуючи радіальну ієрархію або охоплюючи всі гілки або в цифровому порядку.

Основні програми для створення ментальних карт:

«**FreeMind»** — вільна програма для створення ментальних карт. FreeMind написана на Java і розповсюджується згідно із загальною публічною ліцензією GNU. Програма має розширені можливості експортування. Експорт XHTML дозволяє створити карту-схему з розгалуженою структурою і посиланнями на зовнішні джерела.

Основні переваги:

- Можливість зберігати карту в різних формах;
- Зрозуміле управління;
- Наявність основних функціональних можливостей для побудови Mind Maps;
- Головні особливості:
- Графічні елементи низької якості;
- Неможливо прикріплювати документи й файли до гілок;
- Необхідно перед інсталяцією програми.

«Text2mindmap» - програма для створення карт пам'яті. Програма не дає можливості для вбудови малюнків та картинок, але дуже легка в використанні.

MindMeister — це колаборативне програмне забезпечення для створення ментальних карт, яке дозволяє користувачам візуалізувати свої думки у хмарі.

Основні переваги:

Кілька людей можуть одночасно працювати над мапою;

Можна імпортувати мапи з інших розширень: Mind42.com (*. M42), Freemind (*. Mm), MindManager (*. Mmap; *. Xml);

Інтегрований пошук за зображеннями Google, Yahoo, Flickr, він можливий доступний, якщо натиснути на іконку для додавання зображення.

Головні особливості:

Потрібна реєстрація перед доступом до ресурсу;

Неможливо додавати зображення з файлів, тільки у вигляді посилання.

«Mindomo» - це програмне забезпечення для створення ментальних карт для спільної роботи в Інтернеті , де користувачі можуть створювати, переглядати та ділитися видом карти в вашому браузері.

Серед його основних рис ми можемо знайти:

1. Наявність різних форматів.
2. Створені карти можна спільно використовувати та експортувати.
3. Це дозволяє працювати з іншими одночасно на розумовій карті.
4. Він пропонує можливість додавати різні стилі, значки та теми.
5. Необхідно зареєструватися для створення та обміну думками.

Особливості:

Різні веб-переглядачі, такі як Firefox, Safari, Internet Explorer або Chrome. У програмі встановлено Flash Player 9 або пізнішої версії .

Підтримувані платформи: Windows XP / Vista / 7/8 і MAC OSX або Linux.

Користувацькі вимоги: вам потрібно зареєструватися, щоб придбати безкоштовний обліковий запис, вам потрібно лише ім'я користувача та дійсна електронна адреса.

«Bubbl.us» - безкоштовна онлайн – програма із зручною навігацією.

Переваги:

1. Можливість роздрукувати, помістити у блог або на сайт ментальну карту;
2. Карту можна зберегти як малюнок, надіслати електронною поштою;
3. Можливість роботи з ментальною картою декількох людей;

Головні особливості:

Неможливо долучити зображення, не можна прикріплювати малюнки, а лише змінювати колір підрозділу або розташування у просторі.

«Mind 42» - програма для створення ментальних карт, з можливістю вставлення графіка або малюнка.

Головні переваги:

Інтегрований пошук за картинками Google, Yahoo, Flickr;

Декілька людей може одночасно працювати над ментальною картою;

Можливо імпортувати ментальні карти з інших розширень: Mind42.com (*. M42), Freemind (*. Mm), MindManager (*. Mmap; *. Xml) .

Особливості:

Картинки можливо додавати лише у вигляді посилання;

Для доступу до ресурсу потрібна реєстрація;

Майндмеппінг – новітня техніка, що почала стрімко розвиватись в освіті, існує безліч програмного забезпечення для створення ментальних карт.

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [8, с. 145].

Користь застосування майнмеппінгу в освіті очевидна. Заслужений учитель України В.Ф. Шаталов ще в минулому столітті ввів поняття – "опорно - графічний конспект", який необхідно використовувати для розвитку логічного мислення та послідовного розкриття теми. З часом ці методи почали використовувати ті ж принципи для

досягнення педагогічних цілей. Вважається, що найпростішим способом підготовки до екзаменів є створення ментальних карт. Причому, не важливо який саме предмет ви вивчаєте. Якщо українська мова, можна записати правила та виключення з них, якщо географія то можна створити характеристику одної країни за допомогою лише однієї ментальної карти.

Список використаних джерел:

1.Блог Тоні Бьюзена [Електронний ресурс] / Tony Buzan. – Режим доступу: http://www.thinkbuzan.com/intl.

2.Вікіпедия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki.

3.В чем особенность системы обучения В. Ф. Шаталова [Електронний ресурс] // [Матер. веб-блога «Профессинальный учитель-начальная школа»] – Режим доступу : http://prof-teacher.ru/pedagogicheskayapsixologiya/v-chemosobennost-sistemy-obucheniya-v-f-shatalova.

4.Машкіна В.В. Використання ментальних карт у підготовці фахівців з географії // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. праць. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. – Вип.13. – С. 62-64.

5.Okada A., Buckingham Shum S., Sherborne T. Knowledge cartography: software tools and mapping techniques. – London: Springer Ltd, 2008. – 424 p.

6.Литвинов В. А. Применение в учебном процессе ментальных карт /

7. В. А. Литвинов, Л. Г. Проскурина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.conference.osu.ru/assets/files /conf_reports/conf9/671.doc

8. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

У статті описано можливості використання ментальних карт як інтерактивного засобу навчання, описано алгоритм створення.

Ключові слова: *майндмеппінг, ментальні карти, геоінформаційні технології, програмне забезпечення.*

В статье описано возможности использования ментальных карт как интерактивного средства обучения, описано алгоритм создания.

Ключевые слова: *майндмеппинг, ментальные карты, геоинформационные технологии, програмное обеспечение.*

In the article, the authoritative expression of the use of mental maps as an intrinsic sense of comprehension, an essay on the development of mental culture.

Keywords: *maidmepping, mental maps, geoinformation technologies, software.*

УДК 377.3.091.33:004

Мосейчук С. К. , Люльчак С. Ю.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Інформаційно-комунікаційні технології вже зайняли чільне місце у освітньому процесі професійно-технічних навчальних закладів. Нині у ЗПО активно впроваджуються ІКТ, що сприяють інтенсивному розвитку навчального програмного забезпечення, яке дозволяє успішно вирішувати багато завдань сучасної освітньої системи, забезпечуючи доступність освіти, різноманітність форм подання навчального матеріалу, можливості використання нових технологій і методів навчання тощо. Крім цього, ІКТ сприяють вирішенню однієї з важливих проблем інформатизації освіти – застосування комп'ютерних технологій у навчанні.

Аналіз попередніх досліджень. Питання використання ІКТ широко висвітлюються в зарубіжних дослідженнях (Б. Ла Велл, Р. Морено, Р. Майер, В. Вестера, Д. Льюіс, Р. Гудісон), де розглядаються проблеми підвищення ефективності навчальної діяльності засобами ІКТ, питання створення особистісно-орієнтованих програмних засобів, особливості використання ІКТ в індивідуальній та групових формах навчальної роботи, у різних предметних галузях тощо. Використання ІКТ у професійній підготовці досліджувалося багатьма вітчизняними вченими (В. Биков, В. Вакулюк, Р. Гуревич, І. Захарова, М. Кадемія, Ю. Карякін, С. Крамаров, С. Панюкова, Р. Співаковський, А. Сукіязов, Е. Фаустова, Є. Ширшов та ін.). У цих роботах проаналізовано багато важливих аспектів застосування ІКТ у навчальному процесі, в тому числі: особливості використання засобів ІКТ у навчальному процесі, принципи створення навчальних програмних засобів ІКТ, роль ІКТ у розвитку системи освіти, педагогічні можливості окремих програмних продуктів, особливості використання ІКТ для організації занять різних видів тощо.

©Мосейчук С. К. , Люльчак С. Ю., м. Вінниця 2019 р.

Проблему ефективності використання програмних засобів ІКТ в навчальному процесі вивчали Ю. Волков, І. Богданов, Ю. Дубенський, С. Кальней, Є. Полат, І. Роберт, С. Сисоєва, О. Спірін, В. Стародубцев, І. Трайнев, Е. Трофимова та ін.

Мета статті полягає у визначені перспективи використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі закладів професійної освіти задля кращого засвоєння, розуміння, відтворення учнями знань та застосування їх на практиці.

Виклад основного матеріалу. Професійна освіта – **це** комплекс педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками певної професії, розвиток їхньої компетентності та професіоналізму, виховання загальної і фахової культури.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – часто використовується як синонім до інформаційних технологій (ІТ), хоча ІКТ це загальніший термін, який підкреслює роль уніфікованих технологій та інтеграцію телекомунікацій (телефонних ліній та бездротових з'єднань), комп'ютерів, підпрограмного забезпечення, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію.

М. Кадемія [1, с. 90] визначає наступні педагогічні умови використання ІКТ у ЗПО:

- облік індивідуальних особливостей учня ЗПО, що спрямований на врахування його здібностей, бажань, мотивів, інтересів і переваг індивідуальних особистісних якостей: темпераменту, особливостей мислення, особливостей сприйняття, пам'яті, уваги, мотивації, самооцінки;
- розвиток комунікативних здібностей особистості, що передбачає вміння правильно спілкуватися, поважаючи оточуючих, відстоюючи власну точку зору, свою позицію;
- самооцінка індивіда, заснована на збереженні його індивідуальності, розкритті інтелектуальних творчих здібностей;
- визначення учня як активного суб'єкта пізнання, його власна діяльність, самостійний вибір мети, траєкторії навчання;
- соціалізація учня, заснована на вимогах соціуму, пов'язана з психологічним дискомфортом особистості;
- саморозвиток, який означає, що основним пріоритетом комплексного комп'ютерного навчання є створення умов для самостійної навчальної діяльності майбутнього кваліфікованого робітника.

Психологічний аспект застосування ІКТ як засобу розвитку професіоналізму особистості, на думку Р. Гуревича [2, с. 125], визначає наступне:

1. Система «людина – ІКТ» дозволяє робити самостійний вибір: сприймати або не сприймати поточну інформацію, що на відміну від конфліктних ситуацій у системі «людина - людина» дає можливість усвідомити цінність своєї індивідуальності.

2. Динамічні якості інформаційних технологій дають змогу перебувати людині в запропонованому системою розвиваючому процесі, а також бачити розбіжність між наявним досвідом та одержаною інформацією.

3. ІКТ дають можливість уникнути інформаційних перевантажень шляхом переключення на різні за змістом фрагменти інформації.

4. ІКТ дозволяють реалізувати індивідуальний підхід до розвитку й навчання учня, пропонуючи оптимальне для конкретного вікового й освітнього рівня викладення навчального матеріалу.

Впровадження ІКТ тісно пов’язане з появою в галузі освіти поняття інформаційне освітнє середовище (простір) (ІОС). У психолого-педагогічній та методичній літературі дане поняття трактується по-різному, а саме: «комп’ютерне середовище» (І. Зязюн); «інформаційне освітнє середовище» (Н. Алєксєєв) [3, с. 140]; «інформаційно-навчальне середовище» (С. Гончаренко) [4, с. 149]; «комп’ютерне навчально-розвивальне середовище» (С. Сисоєва); «комп’ютерно орієнтоване навчальне середовище» (В. Биков) [5, с. 21], тощо.

У дослідженні ми враховували той факт, що використання ІКТ на усіх ланках технологічної підготовки фахівців призводить до того, що вони стають: незамінним джерелом інформації; каналом спілкування, що дозволяє здійснювати обмін інформацією (e-mail, форуми, чати); засобом для висловлення та творчості (текстові редактори, графічні програми, веб-сторінки, мультимедійні презентації); інструментом пізнання та обробки інформації; інструментом управління на різних рівнях; інтерактивним навчальним ресурсом.

Водночас, слід наголосити, що метою успішного розвитку ІОС навчального закладу є створення автоматизованої системи цього закладу, котра об’єднує всі підструктури та ланки його діяльності та досягається завдяки створенню єдиного інформаційного простору, розвиненої комунікативної інфраструктури цієї системи; створенню та впровадженню нових форм і методів управління навчальним закладом; зменшенню часового

проміжку між одержанням інформації та прийняттям рішення; впровадженню єдиного стандарту роботи з електронними документами, забезпеченню доступності до них; автоматизації, підвищення ефективності роботи з педагогічними працівниками, підструктурами; створенню інфраструктури управління корпоративними знаннями. Мережі Інтернет та Інтранет є ресурсом, що забезпечує доступ до інформаційних матеріалів, вимагають створення інфраструктури, яка дозволила б ефективне збереження, поповнення, управління інформаційними освітніми ресурсами [6].

Розглянемо структуру та можливості використання ІОС на прикладі порталу Державного професійно-технічного навчального закладу «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище».

Інформаційне освітнє середовище такого типу забезпечує реалізацію наступних функцій:

- інформаційну, яка надає відкритий доступ до інформації, створює умови для інформаційного обміну;
- інтерактивну, що дозволяє реалізовувати внутрішньосистемні зв'язки;
- комунікаційну, яка дозволяє підтримувати зв'язки "всередині", а також із «зовнішнім» інформаційним простором;
- координуючу (фіксація та представлення у взаємозв'язку змісту, який адресований різним суб'єктам);
- розвивальну (розвиток інтелекту, особистих творчих якостей);
- культуроформуючу, що пов'язана з інформаційною культурою;
- професійно-орієнтуючу, орієнтовану на профіль майбутньої професійної діяльності.

Важливим інструментом створення єдиного інформаційного освітнього середовища є розробка і використання в навчальному процесі електронних навчально-методичних комплексів.

Необхідність розробки навчально-методичних комплексів для викладання спеціальних дисциплін пояснюється насамперед тим, що такі предмети в професійно-технічних навчальних закладах є визначальними з точки зору кваліфікації майбутнього випускника. Розглянемо створений нами електронний навчально-методичний комплекс для вивчення предмету «Електротехніка з основами промислової електроніки».

Розглянемо структуру та основні етапи розробки та використання електронного навчально-методичного комплексу з предмету «Електротехніка з основами промислової електроніки». За допомогою виділеного сервера згадана проблема вирішується таким чином: всі методичні і навчальні матеріали розміщені на сервері, структура мережі така, що доступ до матеріалів здійснюється із усіх комп'ютерів навчального кабінету та і всіх кабінетів навчального закладу одночасно, тому достатньо розробити матеріали для проведення занять і одразу знімається питання про необхідність роздаткового та демонстраційного матеріалу, забезпечення самостійної роботи учнів на уроках та після них, опрацювання додаткового та довідкового матеріалу, підготовки учнів до фахових олімпіад, відпрацювання пропущених занять і т. ін.

Електронний навчально-методичний комплекс для викладання предмету, у запропонованому нами вигляді, складається з: анотації; навчальної програми; тематичного плану; календарного плану з приєднаними за допомогою гіпертекстових посилань інформаційними матеріалами для проведення теоретичних занять та лабораторних робіт; критеріїв оцінювання теоретичних та письмових відповідей учнів; переліку теоретичних та практичних завдань для підсумкової атестації; програми та матеріалів для проведення тестового контролю знань учнів; термінологічного словника; переліку друкованих джерел інформації, випущених за останні роки та Інтернет ресурсів; інформації про розробників.

Титульна сторінка ЕНМК розроблена у вигляді Web-сторінки і складається з трьох фреймів, кожен з яких є окремим HTML-документом. Верхній фрейм містить назву комплексу та банери у вигляді динамічних картинок. Зауважимо, що використання динамічних об'єктів у навчальних електронних комплексах повинно бути виваженим, щоб не відволікати увагу учнів від змісту комплексу. Нижній фрейм містить набір динамічних кнопок, кожна з яких за допомогою гіпертекстових посилань зв'язана з відповідним файлом і є прототипом змісту комплексу. Натиснення на кнопки приводить до відкриття змісту файлів у центральному фреймі або окремому вікні.

Під час створення та використання ЕНМК ми намагалися дотримуватися умов, розроблених у психологічній та педагогічній літературі, які полегшують процес сприймання учнями навчального матеріалу: відбір навчального матеріалу; структурування навчального матеріалу; розробка методів і засобів діагностики знань і вмінь; розробка моделі управління навчально-пізнавальною діяльністю.

Для найбільш ефективного виконання цих завдань, під час створення ЕНМК, ми керувалися принципами, які висвітлені в працях науковців: принципи квантування, повноти, наочності, розгалуження, регулювання, адаптивності, комп'ютерної підтримки, структурності.

Функціональні можливості ЕНМК обумовлені методикою їх створення та застосування у навчальному процесі. ЕНМК базується на гіпертекстовій основі, містить методичну інформацію, теоретичний матеріал, матеріали для проведення практичних занять, лабораторних робіт, віртуальні моделі, довідкові матеріали та словник термінів. Навчальний матеріал ЕНМК містить тексти, аудіо, відео, тести та віртуальні елементи тобто ЕНМК виступає засобом інтерактивного навчання.

Найбільш трудомістким є підбір матеріалів для проведення теоретичних занять і лабораторних робіт з предмету, оскільки програмне і апаратне забезпечення постійно змінюється, тому і зміст ЕНМК з предмету повинен бути динамічним, тому інформаційний блок для проведення теоретичних занять містить посилання на динамічні матеріали Інтернет. Розроблення завдань для проведення лабораторних робіт вимагає детального аналізу можливих несправностей функціональних вузлів апаратного забезпечення, тому в матеріалах для проведення лабораторних робіт використовується велика кількість тривимірних моделей, відеоматеріалів. Формування професійних умінь випускників ЗПО можливе лише за рахунок їх практичної роботи, тому під час проведення лабораторних робіт поряд із демонстраційними стендами та вимірювальними пристроями використовуються комп'ютерні тренажери та елементи віртуальної лабораторії, де учні можуть відпрацьовувати уміння і навички професійної роботи з вимірювальними пристроями та функціональними вузлами апаратного забезпечення комп'ютерної і організаційної техніки.

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [6, с. 145].

Отже, організація освітнього процесу з використанням інформаційного освітнього середовища навчального закладу, створеного в локальному (закритому) варіанті можлива за наявності локальної комп'ютерної мережі в навчальному закладі. Інформаційна складова освітнього середовища, як правило, розробляється у вигляді електронних навчально-методичних комплексів предметів, що дозволяє оперативно вносити зміни до змісту уроків, використовувати мультимедійний контент, організовувати фронтальну роботу з учнями на уроках.

Список використаних джерел:

1. Кадемія М. Ю., Сисоева О. А. К13 Методика використання програмного продукту Skype : навчально-методичний посібник / М. Ю. Кадемія, О. А. Сисоева. - Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2010. - 147 с.
2. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Бадюк Ю. В., Шевченко Л. С. Використання інформаційних технологій у навчальному процесі: для педагогічних працівників ПТНЗ, ЗОШ, ВНЗ і слухачів навчальних закладів та установ післядипломної освіти / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Ю. В. Бадюк, Л. С. Шевченко. – Вінниця : ТОВ "Діло", 2006. – 120 с.
3. Гуревич. Р.С. Формування освітнього інформаційного середовища для підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах [монографія] / за заг. ред. доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАШІ України Г С. Гуревича. — Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. — 426 с.
4. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. С. Полат. – М.: Наука, 2009. – 272 с.
5. Кобися А. П. Організація самостійної роботи студентів засобами хмарних технологій / А. П. Кобися // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць /Редрада. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – № 16 (23). – С. 12-16.
6. Морзе Н.В. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес закладів ПТО: методичний посібник. /Н. В. Морзе. – К.: Арт Економі, 2011. – 168 с.
7. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. *У статті проаналізовано перспективи використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі закладів професійної освіти задля кращого засвоєння, розуміння, відтворення учнями знань та застосування їх на практиці.*

Ключові слова: *педагогічна діяльність, інформаційно-комунікаційні технології, електронний навчально-методичний комплекс, заклади професійної освіти.*

Abstract. *The article analyzes the perspectives of the use of information and communication technologies in the educational process of vocational education institutions for the purpose of better assimilation, understanding, reproduction by pupils of knowledge and their application in practice.*

Key words: *pedagogical activity, information and communication technologies, electronic educational-methodical complex, institutions of vocational education.*

УДК 070.16:316.77

Нетребська І. І., Бойчук В. М.,
м. Вінниця, Україна

ФАКТЧЕКІНГ ЯК ТРЕНД СУЧАСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Постановка проблеми. Кінець XX – початок XXI ст. характеризується революційними відкриттями в галузі високих технологій, зокрема в царині оброблення та передавання інформації, що стало наслідком науково-технічного прогресу на цьому етапі розвитку суспільства, коли інформація стала однією з найважливіших цінностей. Активне впровадження інформаційнокомунікаційних технологій не могло не торкнутися й системи освіти, котра є основою соціально-економічного й духовного розвитку суспільства, визначає 145 положення держави в сучасному світі й людини в соціумі. Тому саме система освіти детермінує становлення світогляду інформаційного суспільства через формування та підвищення інформаційної культури людей [11, с. 144]. Актуальність обраної теми зумовлена важливістю в умовах інформаційного протистояння знайти методи виявлення фейкової інформації, її знешкодження й нейтралізації та запобігти поширенню неправдивої інформації.

Метою цієї праці є виявлення фейкової інформації в українських соціальних медіа, оцінити вплив таких повідомлень на користувачів соціальних мереж і запропонувати методи боротьби з поширенням недостовірної інформації в українському медіа-просторі.

Фактчек, як тренд розслідувань, увійшов у вітчизняний медіа-простір досить стрімко. У першу чергу, це було пов'язано з хвилею антиукраїнської пропаганди, яка швидкими темпами наповнювала інформаційні потоки фейковими і відверто брехливими повідомленнями. Наші ЗМІ на той час виявились не готові протистояти такій масштабній, спланованій інформаційній війні. Тому без перебільшення можна сказати, що концепт фактчек, який взяли на озброєння професійні журналісти, став у найгостріший період форпостом контрпропагандистської «оборони».

Фаткчек — не соціальний майданчик для підвищення обізнаності громадян, як помилково вважають в певних колах. Так, він виконує ці функції, але вони не є головними. У першу чергу фактчек — це потужний, дієвий інструмент викриття політичних маніпуляцій та фактичних спекуляцій на болючих соціальних темах, яскравий засіб демонстрації реальної компетенції політиків та чиновників, платформа для глибоких розслідувань, підкріплених фактами з відкритих джерел, що практично унеможливлює звинувачення в заангажованості та суб'єктивності.

Завдяки потужному впливу цифрових технологій, інформація — єдиний продукт у сьогоднішньому світі, кількість якого подвоюється щоденно. Неймовірно висока швидкість поширення інформації — ще одне надбання нашого часу. Чисельність каналів генерації та поширення створюють потужний базис для використання тієї чи іншої інформації як засобу формування певної думки, стереотипу поведінки. Паралельно технології піару насичують медійні потоки інструментами впливу — елементами популізму та маніпуляції. Використання цих формацій на різних рівнях — від міждержавних до внутрішньополітичних державних — являє світу так звані «інформаційні війни» в зовсім іншому форматі, більш потужними та руйнівними, ніж вони відбувались раніше.

Аналіз попередніх досліджень. Сутність маніпулятивного впливу на свідомість людей через ЗМІ, Інтернет вивчали Г. Почепцов [1], Я. Зодерквіст [2], С. Кара-Мурза [3], Є. Доценко [4], О. Рябоконь [5], О. Пригорницька [6].

Виклад основного матеріалу. В Україні слово «фейк» звучить з екранів телевізорів, у ЗМІ. Термін «фейк» (англ. fake – підробка) має багато значень. Часто фейком називають недостовірну, неправдиву інформацію. Але таке визначення не відображає суті фейку. Адже фейк – це підробка, фальшивка, яка поширюється спеціально для того, щоб дезінформувати аудиторію.

Термін «фейкові новини» «Вікіпедія» трактує як повністю або частково вигадану інформацію про суспільні події, явища, певних осіб, яка подається в ЗМІ під виглядом справжніх журналістських матеріалів. Часто носять гумористичний або сатиричний характер і створюються з метою висміювання або привернення уваги до важливих суспільних проблем чи тенденцій [7]. Тобто таке визначення фейкової інформації має позитивний і розважальний характер. Проте в сучасних українських соціальних медіа фейкова інформація спрямована на дезінформацію, введення в оману аудиторії, що в результаті викликає не позитивні, а, навпаки, негативні емоції.

©Нетребська І. І., Бойчук В. М., м. Вінниця 2019 р.

Фейками називають фотографії, зроблені у фотошопі, спеціально створені відеоролики, написані або вигадані неправдиві новини, які важко відрізнити від правдивих. Також фейками називають створені акаунти вигаданих людей у соціальних мережах, через які поширюється неправдива інформація. Головна мета фейкових повідомлень як інструмента інформаційної війни – це посіяти сумніви й переконати аудиторію в правдивості поданої інформації. Завдання полягає в тому, щоб дезінформувати аудиторію; пропагувати власне бачення, політику чи позицію; викликати агресію; похитнути позицію індивідума та змусити його засумніватися; посіяти паніку; змінити уставлену думку в аудиторії; спонукати по певної дії; активувати увагу й зацікавити аудиторію; переконати аудиторію за допомогою вигаданих фактів; залякувати аудиторію тощо.

Найбільше фейкових повідомлень продукується на сайтах сепаратиських видань, які фактично й були створені, аби поширювати дезінформацію. На інформаційних сайтах «ДНР»/«ЛНР» кожна 10 новина є фейковою. Про це свідчать результати моніторингу інтернет-видань окупованих районів Донецької й Луганської областей України, який провів ГО «Інститут масової інформації» (далі – ІМІ). Моніторингу підлягали вісім найпопулярніших інтернет-сайтів «ДНР» і «ЛНР». Дослідження проводилося експертами ІМІ протягом січня – лютого 2017 р. Загалом було оцінено 2 тис. 097 новин, що вийшли в період з 18 по 25 січня 2017 р.

Загалом близько 20 % новин на місцевих сайтах присвячені самопроголошеній владі «республік», тоді як про українську владу матеріалів більше – 32 % новин. У свою чергу, переважна кількість матеріалів про українську владу (87 %) у ЗМІ, що підлягали аналізу, виявилися негативно забарвленими, 13 % – були нейтральними, а позитивних матеріалів не було виявлено взагалі. Крім того, під час моніторингу в інтернет-виданнях бойовиків були виявлені новини з ознаками замовлення на користь Опозиційного блоку і В. Медведчука.

Згідно з повідомленням, які поширювалися в місцевих ЗМІ тимчасово окупованої території Донбасу в січні, популярними були такі теми: Д. Трамп, який прийде до влади, відмінить санкції щодо Росії й налагодить відносини з Росією, які «зіпсував» Б. Обама; несамостійність України як країни і її залежність від західних партнерів; належність «ЛНР»/«ДНР» до «русского мира» [8].

Також привертає увагу фейкове повідомлення про створення «Буковинської автономії». У мережі одразу на кількох новинних ресурсах з'явилася інформація про те, що «Асамблея румунів Буковини» звернулася до Президента П. Порошенка із закликом надати території компактного проживання румунів у Чернівецькій області статус територіальної автономії [9]. Насправді такої організації не існує.

Такі матеріали цинічно використовуються пропагандистськими ЗМІ для створення негативного міжнародного іміджу України, розпалювання сепаратистських настроїв, спрямованих на порушення територіальної цілісності та недоторканності України, зміни меж її території, дестабілізації суспільно-політичної обстановки в державі.

Ще кілька років тому у світі не до кінця усвідомлювали масштабу загрози, яку несе дезінформація щодо їхньої території. Але тепер ця небезпека є очевидною практично для всіх і потребує застосування контрзаходів у боротьбі з неправдивою інформацією. Фейкові повідомлення заполонили весь простір джерел інформації в українському медіа-просторі і в результаті мають значний негативний вплив на користувачів соціальних мереж.

Для того щоб запобігти поширенню фейкових новин у соцмережах, видання The Huffington Post склало перелік простих правил, як їх розпізнавати:

1. Читати більше, ніж назву. Якщо проглянути новину до кінця, можна виявити, що назва ніяк не пов'язана з текстом новини або ж у ній немає жодних даних, які підтверджують її правдивість.

2. Оцінити надійність джерела повідомлення – незнайомі сайти, заповнені оголошеннями й назвами, написаними капслоком, повинні викликати скепсис. Перевіряти через пошукові системи тексти, які були опубліковані раніше (це дасть уявлення про те, чи є джерело надійним), а також URL сторінок, які виглядають підозріло, аби переконатися в тому, що це не фальшивка, що маскується під надійне джерело.

3. Звертати увагу на дату публікації й час. Поширений елемент фейкових новин – видавати старі публікації за нові. Якщо в новині є посилання на інші джерела, проглянути їх, звертаючи увагу на те, коли вони були опубліковані та як у них описується подія, особливо коли йдеться про час.

4. Хто автор? Ознайомитися з попередніми публікаціями автора – його бекграунд допоможе зрозуміти, чи дійсно автор є журналістом, чи не писав він фейкових статей до цього.

5. Ознайомитися з джерелами, на які посилається новина. Відсутність посилань або джерел, з яких були взяті ті чи інші заяви, є очевидним сигналом того, що пост, скоріше за все, є фейком. Будь-які заяви або цитати посадовців мають бути підкріплені надійними джерелами.

6. Звертати увагу на сумнівні цитати і фотографії. Скептично ставитися до шокуючих або підозрілих цитат і опублікованих фотографій з місця подій.

7. Не варто поширювати новини лише тому, що поділяєте точку зору автора або ж приймаєте одну із сторін конфлікту.

8. З'ясувати, що інші видання пишуть з цього приводу. Якщо жодне інше надійне джерело не повідомляє про дані події, скоріше за все, новина є фейковою.

9. Замислитися, перш ніж робити перепублікацію. Новинні сайти, які поширюють дезінформацію, працюють з розрахунком на те, що читачі поширюватимуть їхні новини [10]

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [11, с. 145].

Враховуючи вищезазначене, зростає важливість підготовки аналітиків, інформаційних працівників до сучасних тенденцій у висвітленні новин, підвищення їхнього фахового рівня й готовності до глибокого аналізу контенту при підготовці інформаційно-аналітичних матеріалів на базі інформації із соціальних медіа. Набуває також актуальності питання пошуку інформаційно-аналітичними структурами бібліотек нових форм і методів виявлення фейкової інформації та розробки способів мінімізації її впливу. Аналітик повинен володіти навичками грамотного пошуку інформації, аналізу джерел, уміти критично відбирати й оцінювати її, перевіряти факти, адже мета бібліотеки – дати не лише максимально повну, а й ретельно перевірену інформацію.

Список використаних джерел:

1. Почепцов Г. Г. Психологические войны / Г. Г. Почепцов. – Москва : Рефл-бук ; Киев : Ваклер. – 2000. – 576 с.
2. Зодерквист Я. Netократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма / Я. Зодерквист, А. Бард. – Санкт-Петербург : Стокгольмская школа экономики, 2005. – 108 с.
3. Кара-Мурза С. Манипуляция сознанием / Сергей Кара-Мурза. – Москва : Медиа Книга, 2005. – 500 с.
4. Доценко Е. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита / Е. Доценко. – Москва : ЧеРо. – 1997.
5. Рябоконь О. Маніпуляції масовою свідомістю в політичному сегменті соціальних мереж [Електронний ресурс] / О. Рябоконь // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2012. – Вип. 33. – С. 543–553. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2012_33_50. – Назва з екрана.
6. Пригорницька О. Регіональні ЗМІ як інструмент для маніпуляції громадською думкою [Електронний ресурс] / О. Пригорницька // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2015. – Вип. 41. – С. 588–600. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2015_41_45. – Назва з екрана.
7. Фейкові новини [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki. – Назва з екрана.
8. Експерти підрахували кількість фейкових новин на сайтах ОРДЛО [Електронний ресурс] // ТСН. – 2016. – 24.02. – Режим доступу: https://tsn.ua/ato/v-instituti-masovoyi-informaciyi-doslidili-skilki-feykovih-novin-na-saytah-ordlo-886438.html. – Назва з екрана.
9. На Буковині заговорили про територіальну автономію [Електронний ресурс] // ESPRESO.TV. – 2016. – 20.06. – Режим доступу: http://espreso.tv/news/2016/06/20/na_bukovyni_zagovoryly_pro_terytorialnu_avtonomiyu. – Назва з екрана.
10. Як розпізнати фейкову новину в соцмережах – рекомендації The Huffington Post [Електронний ресурс] // Media Sapiens. – 2016. – 23.11. Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/web/online_media/yak_rozpiznati_feykovu_novinu_v_sots merezhakh_rekomendatsii_the_huffington_post. – Назва з екрана.
11. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. *У статті розглянуто поняття неправдивої і фейкової інформації; з'ясовано їхні відмінності. З'ясовано методи поширення фейкової інформації в мережі Інтернет. Наведено типові приклади фейкової інформації в соціальних медіа, з'ясовано вплив таких повідомлень на користувачів соціальних мереж і запропоновано методи боротьби з поширенням фейкової інформації в соціальних медіа.*

Ключові слова: *фактчекінг ,фейк, неправдива інформація, соціальні медіа, дезінформація, соціальні мережі.*

The article deals with the concept of false and fake information; explained their differences. The methods of distribution of fake information in the Internet are determined. The typical examples of fake information in social media are given, the impact of such messages on social network users and the methods of combating the dissemination of fake information in social media are explained.

Key words: *fakcheking, fake, false information, social media, misinformation, social networks.*

УДК 377.15

Радомська А. М.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), лише 20 % новонароджених дітей вважається здоровими, інші або страждають порушенням психофізичного розвитку, або знаходяться в стані між здоров'ям і хворобою. Відповідно до Закону України "Про освіту" забезпечено право на освіту кожній дитині, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, право на одержання освіти [1].

Аналіз попередніх досліджень. У дослідженнях вітчизняних науковців, а саме В. Бондаря, А. Колупаєвої, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко та ін. розглядаються проблеми прилучення дітей з особливими освітніми потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм [2].

Окремої уваги потребує процес освіти дітей з особливими освітніми потребами, залучення їх у соціум. Так як будь-яку дитину можна привчити до порядку, організованості, адаптувати у дитячому колективі й сприяти її послідовному розвитку і навчанню. Але цей процес має бути продуманий та підготовлений.

Виклад основного матеріалу. Основною складовою інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами є сучасні інтерактивні технології. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії усіх учнів [3, с. 6].

Використання інтерактивних технологій у навчанні дозволяє значно підвищити рівень взаємодії між викладачем та учнем, що сприяє посиленню пізнавальної діяльності та їх успішної соціалізації у сучасному світі [4, с. 13]. Серед інтерактивних методів для дітей з особливими освітніми потребами можна виділити такі:

Метод «Мікрофон» — дає можливість кожному висловлювати думку, швидко, по черзі, відповідаючи на запитання.

«Мозковий штурм» — це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, який спонукає учасників виявляти свою уяву та творчість. Він передбачає вільне висловлення думок усіх учасників і допомагає знаходити багато ідей та рішень.

«Робота в парах» — є різновидом роботи в малих групах. Ця форма роботи дозволяє учням набути навичок співробітництва, оволодіти вміннями висловлюватися та активно слухати.

«Розігрування правової ситуації в ролях» — мета розігрування ситуації в ролях визначити ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути досвіду шляхом гри. Рольова гра імітує реальність та дає можливість діяти «як насправді». Учень може розігрувати ситуації зі свого особистого досвіду [7, с.617].

Розглянемо впровадження інтерактивного устаткування в процес корекції дітей з особливими потребами.

Одним із найбільш популярних засобів інклюзивного навчання є інтерактивна дошка яка дозволяє використовувати інформацію різного типу, в тому числі фотографії, ілюстрації, карти, графіки, анімацію та відео. Ці інструменти не тільки збагачують прийняття інформації, а й сприяють розширенню контенту, який може бути використаний в процесі навчання [5].

Інтерактивна пісочниця — цей метод ефективний завдяки тому, що наближає всі навчальні програми і факти до наочного, реалістичного прикладу і може виступати базою для корекції. Під час зміни ландшафту пісочниці, сенсор визначає це і передає дані в програму, яка, в свою чергу, будує 3D поверхню і розбиває рельєф по висоті. Зображення передається на проектор, який накладає його на пісок. В результаті виходить досить реалістичне тривимірне зображення. На цій моделі, кольорами виділяються різні підвищення, як на топографічній карті. Кольорові лінії утворюють точки з однаковими перевищеннями. Відстань між лініями показує крутизну ландшафту. Чим ближче лінії один до одного — тим крутіше схил гори. Такі властивості сприяють розвитку когнітивних функцій, стимулюють зорову і тактильну системи, розвивають моторику і мову, коригують поведінку [5].

Інтерактивна підлога — платформа для розвиваючих корекційних методик, яка також може використовуватися як самостійний вид корекції. Зображення, що відображається на підлогу, створює віртуальний

©Радомська А. М., м. Вінниця 2019 р.

простір з різними зображеннями, де діти мають велику кількість завдань, починаючи від активних ігор, закінчуючи програмою навчання і розвитку когнітивних функцій. Інтерактивна підлога поєднує в собі розваги і освітній процес. Її функціональність забезпечує широкий спектр застосування в будь-якій кімнаті, на легкій і гладкій поверхні. Не потрібно затемнювати приміщення, пристрій можна використовувати при денному освітленні. Пристрій дуже зручний у використанні завдяки пульту дистанційного керування [5].

Інтерактивна LCD ТАЧ панель — являє собою підлогову стійку з LCD-екраном, який реагує належним чином на дотик пальців. Ця панель є базою для проведення корекції. У готовому варіанті можна скористатися інтерактивними іграми, які вже встановлені на панель. В цілому, в ній міститься близько сорока розвиваючих ігор. Крім того, на панель можна завантажувати будь-які, необхідні для корекції, програми та ігри. Такий тренажер привертає увагу дітей і здатний її утримати. Дуже добре підходить для корекції аутистичного спектру, як база, що поліпшує результативність методик. Особливість інтерактивної панелі в тому, що це обладнання задіює всі канали сприйняття інформації: кінестетичний (під час торкання), аудіальний (дошка відтворює звук самостійно, або підключена до колонок), візуальний. Плюсом виступає і те, що інтерактивна панель зберігає зір дітей: зображення на якісній дошці позбавлене відблисків, має хороший контраст, його можна збільшувати до розміру шрифту.

Організація такого навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, візуалізацію інформації на уроках [6].

Як показує нам на практиці школа «Пролісок» — це дає змогу учням: розуміти вимогу вчителя; полегшити процес засвоєння навчального матеріалу; навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати; моделювати різні соціальні ситуації і збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації; слухати іншу людину, прагнути до діалогу; розвивати навички самостійної роботи; долати складнощі, пов'язані із загальною дезадаптованістю дитини та їх нездатністю організувати свій час [4].

Завданням вчителя є спрямувати роботу дітей з особливими освітніми потребами на досягнення поставленої цілі в навчанні та соціалізації.

Висновки. Низька якість інклюзивної освіти обумовлена низьким рівнем підготовки освітянських кадрів, недостатнім рівнем знань, умінь і навичок щодо використання засобів інтерактивних технологій в інклюзивній освіті. А також не достатнім матеріальним-технічним забезпеченням інклюзивних класів.

Отже, використання засобів інтерактивних технологій в інклюзивній освіті уможливлює для людей з особливими освітніми потребами інтеграцію до освітнього процесу, сприяє їхньому інтерактивному навчанню та основі використання інтерактивних технологій.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Закону України "Про освіту" щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2053-viii.

2. Метельська Т. Інклюзивна освіта як одна з умов соціальної адаптації дітей з особливими потребами. URL: https://vseosvita.ua/library/inkluzivna-osvita-ak-odna-z-umov-socialnoi-adaptacii-ditej-z-osoblivimi-potrebami-61768.html

3. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. авт. – уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: АПН, 2002. – 135 с.

4. М. Ю. Кадемія, Г. Б. Гордійчук Використання засобів ІКТ із метою здійснення інклюзивної освіти URL: http://ito.vspu.net/repozitariy/Kademiia/stati/%D0%9Aademia_Hordiutchyk_Vuk_IKT_16.pdf

5. Тимченко С. М. Інтерактивні методи навчання в початковій школі URL: http://prolisok.it-we.net/interaktivni-metodi-navchannya-v-pochatkovij-shkoli

6. Впровадження інтерактивного устаткування в процес корекції аутистичного спектру URL:https://vemakids.com.ua/ua/education-center/vprovadzhennya-interaktyvnogo-ustatkuvannya-v-proces-korekciyi-autystychnogo

7. Максимюк С. П. Педагогіка: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2005. – 667 с.

***Анотація**. У цій статті розглянуті питання використання педагогами інтерактивних методів у навчанні дітей з особливими освітніми потребами. Визначено, які конкретно інтерактивні методи можуть використовують педагоги інклюзивних класах. Розглянуто впровадження інтерактивного устаткування в процес корекції дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто, з якою метою вчителі використовують у своїй роботі інтерактивні методи.*

***Ключові слова:** інтерактивні технології, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання.*

УДК [378.147.091.313:004]:811.11

Сапогов М. В., Гапчук Я. А.
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАНШЕТІВ ПІД ЧАС ПРОЕКТНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Нещодавній розвиток пристрою, який називається «планшет», змінив наш спосіб життя сьогодні. Планшети на разі використовуються в нашому повсякденному житті, і вони повільно знаходять свій шлях у практично кожен його аспект, включаючи освіту, бізнес і навіть вільний час. Вони надзвичайно прості у використанні і пропонують практично необмежену кількість варіантів використання. Сфера використання планшетів в освіті привернула багато уваги протягом останніх кількох років.

На думку С. Бакса, який цікавиться явищем «нормалізації»: «Технологія досягла своєї максимальної ефективності в мовній освіті, коли вона прийшла на стадію «нормалізації», а саме, коли вона використовується, на підсвідомому рівні у ролі процесу, як ціннісного елементу в вивченні мови» [1, с. 75].

У пошуках нормалізації, Чеське Міністерство освіти, молоді та спорту створило пропозицію щодо цифровізації освіти в Чеській Республіці до 2020 року. План спрямований на інтеграцію планшетів у школи та університети, та включає в себе підготовку вчителів та придбання великої кількості планшетів та інших технологічних інструментів для покращення процесу навчання [8]. У деяких частинах світу використання планшету стає стандартом для навчальних закладі. Дослідження проведене у Великобританії показує, що:

- 6% всіх навчальних закладів Великобританії в даний час використовують планшети;
- 69% навчальних закладах в даний час використовують планшети для викладання та навчання;
- 49% закладах без планшетів розглядають можливість введення планшетів у процес навчання;
- 42% навчальних закладах без планшетів стверджують, що «можуть» розглядати можливість введення планшетів [5].

Однією з причин зростаючого інтересу до використання планшетів в освіті, є дослідження, яке ґрунтується на особистій зацікавленості в інтеграції технології в навчання. У своїх роботах К. Грейв А. Каррінгтон та С. Бакс, розглядають використання планшетів як невід'ємну частину навчального процесу, особливо під час роботи над проектними дослідженнями [1, с. 77; 3, с. 32].

Метою статті є огляд досвіду використання планшетів у процесі вивчення іноземної мови, зокрема під час проектно-орієнтованого навчання.

Для кращого зрозуміння змісту питання, варто розглянути визначення термінів «планшет», «iPad» і «додаток».

Планшет (англ.. Tablet) за визначенням академічного тлумачного словника – це пристрій загального призначення, клас ноутбуків, що обладнані планшетним пристроєм ручного введення даних, об'єднаним з екраном. Планшетні комп'ютери раніше потребували стилуса, сучасні ж планшети реагують на дотики пальцями, а перо – варіант. Планшет – це загальний термін для таких пристроїв. У цій категорії є декілька марок планшетів, кожна з яких має специфічні функції [11].

IPad є планшетом, розробленим компанією Apple Inc. Вона має деякі дуже специфічні особливості, і тому можна стверджувати про відмінність між планшетом і iPad. Для цілей розробки курсів, iPad використовується як інструмент для підвищення проектно-орієнтованого навчання. Оскільки вони поділяють деякі спільні функції з іншими пристроями, які визначаються як планшети, в огляді літератури використовуються як iPad, так і планшети. Серед деяких особливостей iPad є додатки, розроблені для iOS, яка є платформою Apple, і Apple TV, що дозволяє бездротове підключення iPad до екрану або проектора [7, с. 37].

Мобільний додаток «a mobile applicatio» (програма) – це комп'ютерна програма, призначена для роботи на смартфонах, планшетних комп'ютерах та інших мобільних пристроях. Додатки є важливою частиною будь-якого планшета, оскільки більшість технологій, призначених для вивчення іноземної мови, залежить від них [7, с. 39].

На сучасному етапі спостерігається зростаючий інтерес до інтеграції навчання, заснованого на проектах, у навчанні іноземної мови. Термін «проект», як він використовується в контексті англійської як іноземної мови (EFL), і англійської як другої мови (ESL) був введений Д.Бутом. Науковець стверджує, що «існує розрив між мовою, яку навчають студентів, і мовою, яка, насправді використовується. Саме цей розрив може сприяти роботі над проектом». Робота над проектом підкреслює важливість групової роботи. Студенти повинні співпрацювати, щоб мати можливість

© Сапогов М. В., Гапчук Я. А., м. Вінниця 2019 р.

закінчити проект. Велика частина особистої участі є необхідною. Це дуже важливий фактор, тому що мотивація за цим випливає зсередини, тому вона є внутрішньою [2, с. 16].

Відповідно до Бакського інституту освіти, проектне навчання є методом навчання, в якому студенти отримують знання та навички, працюючи протягом тривалого періоду часу, щоб дослідити і відповісти на складне питання, проблему або виклик. Робота в проекті дозволяє інтегрувати чотири навички – письмо, читання, аудіювання та мовлення. Ступінь реалізації кожного залежить від самого проекту [4, с. 70].

На початкових етапах проектно-орієнтованого навчання основна увага буде приділятися мовленню та аудіюванню. Студенти повинні обговорити проект, використовуючи свої навички ведення переговорів. По мірі їхнього прогресу буде залучено більше навичок, вони можуть використовувати всі чотири з них одночасно. Процес читання відбувається при дослідженні інформації, письмо залучається, коли студенти роблять нотатки, аудіювання практикується через дослідження аудіовізуальних матеріалів, або під час групової дискусії, і мовлення залучається протягом усього процесу.

Дж. Генрі стверджує, що проекти можна розділити на три типи: структуровані (визначаються безпосередньо викладачем); напівструктуровані (визначаються та організовуються частково викладачем і частково студентами); неструктуровані проекти (визначаються переважно самими студентами) [4, с. 83].

Використання технології в освіті не є новим явищем. Комп'ютерне вивчення мови, визначене М. Леві ще в 1997р. як «пошук і вивчення додатків комп'ютера в навчанні та викладанні мови», бере початок у 1960-х роках. Таке вивчення зазнало серйозних змін у тому, як його розглядають і використовують в освіті, воно почалося як теорія біхевіоризму. Основна увага цього якого полягає в бурових вправах. Комп'ютер служить наставником, засобом доставки навчальних матеріалів для студентів. Обґрунтування такого підходу полягає в наступному: повторне відтворення одного і того ж матеріалу є корисним або навіть важливим для навчання [6, с.17].

Комп'ютер ідеально підходить для проведення повторних тренувань, варіантів вибору, контролю та взаємодії студентів є набагато більше. У цьому випадку комп'ютер служить інструментом для розуміння мови. Прикладом такого інструменту є текстовий процесор або перевірка орфографії.

Розробка інтегративного комп’ютерного вивчення мови ґрунтується на двох основних технологічних розробках, мультимедійні персональні комп'ютери, які дозволили читати, писати, говорити і слухати, щоб бути об'єднаними в єдину діяльність, в якій студент має високий ступінь контролю за шляхом через навчальні матеріали, Інтернет, що відкриває нові можливості для комп'ютерної комунікації між студентами та викладачами, а також широкий спектр інструментарію, зосередженого на Wide Web [10, с. 217].

Існує швидка зміна поглядів на технологію як корисний інструмент в освіті. Оскільки технологія стала життєво важливою частиною нашого життя, її використання в освіті заохочується. Інтернет – це вже не щось особливе, а це те, що сприймається як належне, оскільки доступне будь-де, будь-коли. У своєму дослідженні про iPad і цифрову грамотність Р. Меуран стверджує: Збережений досвід, знання, і мудрість людства стає негайно доступним, тому що через комп'ютерну телекомунікацію віддалене стає ближчим. Студенти тепер мають можливість отримати доступ до навчального вмісту, де б вони не були, і коли вони хочуть» [7, с. 42].

Переходячи до контексту ELT, дослідження, проведені в цій галузі, є ще досить обмеженими. Модель SAMR, як одна із найбільш використовуваних моделей планшетів, є своєрідним керівництвом для викладачів, які хочуть інтегрувати технології в свою діяльність [9]. Модель складається з чотирьох рівнів, визначених таким чином:

Заміна: Комп'ютерні технології використовуються для виконання тих самих завдань, які були зроблені перед використанням комп'ютерів.

Розширення: Комп'ютерні технології є ефективним інструментом для виконання спільних завдань.

Модифікація: Це перший крок на шляху до розширення традиційних занять у аудиторії. Загальні завдання групи виконуються за допомогою комп'ютерних технологій.

Перевизначення: Комп'ютерна технологія дозволяє виконувати нові завдання, які раніше були немислимі [9].

Чотири рівні часто зображені у вигляді сходів. Обсяг освітнього вдосконалення йде від нижнього (заміщення) до верху (перевизначення). При створенні завдань для студентів з технологією, викладачі повинні завжди задавати собі пару запитань, щоб з'ясувати, чи бажана діяльність будь-яким чином виграє від використання технології. Модель SAMR може допомогти в цьому. Перший рівень підвищення є заміною. На цьому рівні завдання не посилюється використанням технології. Одним з прикладів може бути використання текстового процесора замість ручки і паперу або написання історії. Викладач повинен враховувати те, що він або вона отримає, замінивши нову технологію на стару [5]. Другий рівень – збільшення. Цей рівень пропонує певний вид вдосконалення. Питання, яке слід розглянути, полягає в тому, чи технологія додає нового до завдання, яке не було б можливим без неї. Наприклад, якщо студенти

використовують текстовий процесор, який має перевірку орфографії, він додає нові можливості, таким чином, виконуючи вимоги до другого рівня моделі SAMR. Ці два нижні рівні пов'язані з поліпшенням правопису. Використання технологій згідно з ними без сумніву є корисним, але вони не пропонують нічого, що було б дуже творчим для студентів. Тому існують ще два рівні, які пов'язані з трансформацією. Вони називаються такими, оскільки вони дозволяють провести великий перехід у навчальному процесі [5].Третій рівень – це модифікація. Для того, щоб завдання вважалося перевизначеним, вона повинна відповідати наступним критеріям. Технологія на певному рівні є фундаментальною для виконання завдання. Загальні завдання виконуються за допомогою технології [5]. Прикладом використання модифікації може стати використання інструментів Google для написання історії та обміну історією у групі. Таке завдання неможливе без технології. Верхнім рівнем моделі SAMR є перевизначення. Завдання, розроблені з урахуванням цього рівня, це ті, без яких неможливо обійтися без технології. Наприклад, якщо студенти пишуть історію, а потім роблять відеоролики, які вони виконують. Традиційне завдання, таке як написання історії, досягає абсолютно нового рівня, перевизначивши його для використання технології. Модель SAMR часто використовується у зв'язку з таксономією Блума [9].

Отже, аналіз літератури засвідчує важливість використання проектно-орієнтованого навчання з іноземної мови, під час якого усі студенти мають змогу не тільки активно спілкуватись мовою, яку вивчають, а й колективно вирішувати запропоновані питання та проблеми. Використання планшетів під час такого виду навчання, переводить його на новий рівень, надаючи можливість нових видів діяльності не тільки під час занять, а й поза межами навчальної аудиторії.

Список використаних джерел:

1. Bax, S "Normalisation Revisited: The Effective Use of Technology in Language Education". International Journal of Computer-Assisted Language Learning and Teaching, 1(2), 1-15, April-June 2011. – P. 75-96.
2. Booth, D. Project work. Oxford: Oxford University Press (1986). – 172 p.
3. Graves, K. Designing language courses: A guide for teachers. Boston, MA: Heinle & Heinle Publishers. (2000). – 265 p.
4. Henry, J. Teaching through Projects. London: Kogen Page Limited. (1994). – 203 p.
5. Laan, K. 11 Essential Tools for Better Project-Based Learning. (2012, October 22). Retrieved March 17, 2015, from http://www.teachthought.com/learning/project-based-learning/11-tools-for-betterproject-based-learning/
6. Levy, M. CALL: Context and Conceptualisation. Oxford: Oxford University Press. (1997). – 270 p.
7. Meurant, R. The iPad and EFL Digital Literacy. In Signal Processing and Multimedia (Vol. 123, pp. 224-234). Springer: Springer Berlin Heidelberg. (2010). – P. 37-51.
8. MŠMT. (2014, October 31). Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020. Retrieved March 16, 2015, from http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-digitalniho-vzdelavani-do-roku-2020
9. Puentedura, R. SAMR and Bloom's Taxonomy: Assembling the Puzzle. (2014, September 24). Retrieved April 10, 2015, from https://www.graphite.org/blog/samr-and-blooms-taxonomy-assembling-the-puzzle
10. Savas, P. Tablet PCs as Instructional Tools in English as a Foreign Language Education. Turkish Online Journal of Educational Technology, 13(1), (2014). Retrieved February 18, 2015. – P. 217-222.
11. Одинадцятитомний «Академічний тлумачний словник української мови» – Електронний ресурс – [Режим доступу] : http://sum.in.ua/s/planshet

Анотація. *У статті проаналізовано проблему використання проектно-орієнтованого навчання у вивченні іноземної мови, розглянуто та охарактеризовано види проектів, та окреслено можливості роботи над ними за допомогою використання планшетів на заняттях з іноземної мови.*

Ключові слова: *планшет, технологія, нормалізація, проект, проектно-орієнтоване навчання, іноземна мова.*

Аннотация. *В статье проанализирована проблема использования проектно-ориентированного обучения в изучении иностранного языка, рассмотрены и охарактеризованы виды проектов, и намечены возможности работы над ними посредством использования планшетов на занятиях по иностранному языку.*

Ключевые слова: *планшет, технология, нормализация, проект, проектно-ориентированное обучение, иностранный язык.*

Abstract. *The article analyzes the problem of using project-oriented learning in the study of a foreign language, examines and describes the types of projects, and outlines the possibilities of working on them using the use of tablets in classes in a foreign language.*

Key words: *tablet, technology, normalization, project, project-oriented learning, foreign language.*

УДК [378.147.091.33: 316.77] : 001.895

Сахнюк О. О., Коношевський Л. Л.
м. Вінниця, Україна

ПРИНЦИПИ ДОСТУПНОСТІ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ І ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В ІННОВАЦІЙНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Постановка проблеми. Нові тенденції в розвитку системи освіти викликають необхідність пошуку нетрадиційних підходів до вирішення проблем підвищення її якості шляхом організації та доступності навчання.

Інформатизація освіти вимагає підвищення якості навчального процесу, здійснення відповідних досліджень і розроблення сучасних методів навчання, заснованих на використанні інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), до рівня вимог сучасного суспільства. Це передбачає залучення студентів до інформаційної культури, побудову в їхній свідомості наукової картини світу, опанування сучасних методів обробки інформації. Застосування ІКТ у навчальному процесі відкриває нові шляхи в розвитку навичок мислення й уміння розв'язувати складні проблеми, надає принципово нові можливості для активізації навчання. Комп'ютер дозволяє зробити аудиторні та самостійні заняття більш цікавими, динамічними і переконливими, а величезний потік інформації, що вивчається, легко доступним [2, с. 135]. Мета використання ІКТ в педагогічній діяльності полягає в наданні педагогічної дії на студента, пов'язаного з повідомленням йому нових знань, формуванням умінь, створенням оптимальних умов розвитку професійності його особистості, а також тестуванні, оцінювані його знань і вмінь.

Педагогічна практика вимагає створення відносно простого і в той самий час максимально універсального інструментарію здійснення особистісного і професійного розвитку студентів. Цей інструментарій має розкрити структуру цього розвитку та його динаміку в інноваційних технологіях навчання, у моделюванні самого освітнього середовища. У цьому контексті варто переглянути основні компоненти освіти: зміст, форми, методи, технології навчання, методичне забезпечення (у тому числі підручники), функції викладача.

Метою статті є визначення структури і змісту інноваційного освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителівдля реалізації принципів доступності та комунікативної спрямованості навчання студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнодидактичні закономірності та принципи навчання розроблені в працях таких відомих науковців, як А. Алексюк, П. Атутов, Ю. Бабанський, О. Баринова, І. Бех, Н. Бібік, С. Гончаренко, М. Данилов, О. Дудников, А. Захлібний, І. Зязюн, Н. Ничкало, В. Онищук, В. Сидоренко, М. Скаткін, М. Фіцула та ін. Науковці встановили низку дидактичних закономірностей і принципів, які безпосередньо стосуються цієї сфери освіти (О. Біляєв, А. Богуш, М. Вашуленко, Є. Голобородько, Є. Дмитровський, С. Дорошенко, С. Караман, Л. Кутенко, О. Лобчук, М. Львов, В. Масальський, О. Мельничайко, Г. Михайловська, М. Пентилюк, К. Плиско, Л. Симоненкова, Л. Скуратівський, М. Стельмахович, А. Супрун, О. Текучов, М. Успенський, О. Хорошковська, Л. Федоренко та ін.).

Виклад основного матеріалу. До основних принципів відбору змісту освіти відносимо: принцип особистісно-діяльнісної орієнтації, який передбачає відповідність змісту навчання інтелектуальному рівню й інтересам студентів, тобто його посильність і доступність; принцип комунікативної спрямованості, на основі якого здійснюються аналіз комунікативних потреб студентів, відбір та конкретизація сфер і ситуацій спілкування фахівців педагогів, їхніх соціально-комунікативних ролей, комунікативних умінь, організація автентичного навчального матеріалу; принцип професійної спрямованості, який передбачає орієнтацію всього змісту навчання на майбутню професійну діяльність студентів.

За твердженням Д. Ельконіна [6], принцип доступності навчання– це відповідність змісту й обсягу освоюваного навчального матеріалу віковим особливостям тих, хто навчається, а також знанням і вмінням, що є у них.

Польський педагог і психологВ. Оконь трактує принцип доступності навчання так: «Дидактичний принцип, рівень, що вимагає враховувати в навчанні, підготовці студентів, їхні фізіолого-психологічні та вікові особливості, посильність матеріалу, що вивчається, і здійснення навчання на оптимальному рівні складності» [4, с. 96].

Німецький філософГ. Клаус [3], визначаючи категорію доступності навчання, відзначає, що доступність знань величина змінна, підвладна внутрішньо-індивідуальним коливанням: нині відтворення знань дається легше, ніж вчора.

© Сахнюк О. О., Коношевський Л. Л., м. Вінниця 2019 р.

На думку Г. Ващенка [1, с. 97-99], в навчанні треба йти від відомого до невідомого, від близького до далекого, від часткового до загального, від простого до складного, від конкретного до абстрактного, від легкого до важкого.

Проте, як справедливо відзначає Г. Клаус [3], активна самостійність студентів може виявлятися лише в умовах оперативної доступності студентові засвоєних ним раніше знань.

Отже, для освітньої практики недостатньо лише постановки перед студентом проблеми, його необхідно ще озброїти засобами для її вирішення, надати допомогу у виборі методів, які доцільно використовувати в тій або іншій навчальній ситуації для досягнення шуканого результату.

Знаний психолог С. Рубінштейн [5], підкреслюючи значення раціональних прийомів і способів розумових дій, також звертав увагу на необхідність забезпечення доступності навчання.

Нині в навчальному процесі ЗВО широко використовуються інноваційні освітні технології, що сприяють підвищенню мотивації, активності студентів на заняттях, значному розвитку їхньої особистості; підвищують якість навчання і сприяють розширенню меж його доступності.

На підставі теоретичного аналізу педагогічної літератури можемо констатувати, що теорія і практика сучасної вищої освіти розширює межі доступності навчання за рахунок реалізації інноваційних підходів до його організації.

Інноваційні процеси в освіті – це система, яка активно відгукується на виклики соціокультурної реальності, і, не відкидаючи наявних традицій сучасної освіти, вносить принципово нові зміни в навчання, виховання і розвиток особистості.

У сучасній педагогічній науці склалися дві моделі інновацій:

1) інновації – модернізації, котрі оновлюють навчальний процес і напрямляютьйого на досягнення гарантованих результатів умежах традиційної репродуктивної орієнтації. В їх основі лежить технологічний підхід до навчання, напрямлений на повідомлення студентам знань і формування способу «діяльності» за зразком;

2) інновації – трансформації, що перетворюють навчальний процес, привносячи в нього дослідницький характер, сприяючи пошуковій і навчально-пізнавальній діяльності студентів. Цей підхід допускає формуваннявстудентів досвіду самостійного пошуку нових знань, застосування їх у нових умовах, формування досвіду творчої діяльності в поєднанні з виробленням ціннісних орієнтацій.

Абсолютно очевидно, що будь-які інновації зумовлені інноваційною діяльністю. Інноваційнадіяльність це тривалий, складний, багатофакторний і суперечливий процес, різноманітний за своїм змістом і технологіями.

Нововведення й інновації відображають зміст і організацію нового, інноваційний процес – це формування й розвиток змісту й організації нового. Інноваційні процеси необхідно свідомо проектувати, а потім упроваджувати їх у наявні структури досвіду, здійснюючи тим самим крок розвитку [2, с. 151].

Інновації в сучасній освіті змінюють характер стосунків суб'єктів освітнього процесу. Ці зміни базуються на різних формах взаємодії, які розвиваються в логіці перебудови рівнів саморегуляції, – від максимальноїдопомоги викладача у вирішенні навчальних завдань до послідовного наростання власної активності студента аж до повністю саморегульованих наочних дій і появи позиції партнерства і співробітництва.

Дослідження, проведені в сфері навчання, говорять про те, що організація навчального процесу все більше набуває характеру інноваційного освітнього середовища і, перш за все, завдяки використанню ІКТ.

Використання цих технологій у підготовці майбутніх учителів підвищує доступність навчання, підсилює інтерактивний характер освітньої комунікації.

Вплив інформатизації на формування нової моделі освіти змінює способи уявлення і засвоєння знань, форми взаємодії викладача і студентів та ін., навчальний процес розглядається як інтерактивна взаємодія викладача і студентів на основі діяльнісного підходу й особистісно орієнтованої освітньої парадигми, що вимагають використання нових інформаційних засобів навчання.

Усі ці тенденції формують і новий погляд на проблему забезпечення доступності навчання студентів.

Спостереження свідчать про те, що розроблення і впровадження в освітній процес ІКТ приводить до одержання якісно нового освітнього продукту завдяки суттєвій зміні форм, методів і засобів забезпечення доступності навчання.

Виявляючи специфіку освітнього поля підготовки майбутнього вчителя необхідно, перш за все, визначити роль ІКТу створенні середовища спілкування, середовища інтерактивної взаємодії партнерів у рамках загальної теми (проблеми). Використання викладачем телекомунікаційних методів сприяє не лише набуттю досвіду спілкування, формування методичної компетенції студентів, а й забезпечує:посилення активної ролі студентів у власній освіті (у постановці освітніх цілей, виборі домінантних напрямів, форм і типів навчання);збільшення евристичної складової навчального процесу за рахунок застосування інтерактивних форм занять;розвиток умов

для творчого самовираження студентів (оскільки, з'являється можливість демонстрації продуктів своєї творчої діяльності для всіх охочих і використання широких експериментальних можливостей).

Виходячи із завдань цієїстаттій забезпечення доступності та комунікативної спрямованості навчання, вважаємо за доцільне, зупинитися на двох аспектах пізнавальної самостійності студентів: емоційно-мотиваційно-вольовому та змістовно-операційному. Зв'язок мотиваційної і вольової складових з емоціями визначає потребу, оскільки зачатки волі помічені в потребах як початкових спонукань людини до дії. Емоції виникають у результаті задоволення або незадоволення потреб, і, крім того, виступають в якості одного з регуляторів діяльності людини, зокрема пізнавальної. Орієнтуючись на емоційну складову, викладач може викликати у студента цікавість, цілеспрямовано формувати у нього допитливість, яка на вищому етапі може розвиватися через потребу визнання його досягнень. Потреби допускають своє подальше задоволення і тому породжують такі емоційні стани, які спонукають студентів проявляти активність у навчальній діяльності.

З педагогічної точки зору, мотивація не вичерпується спонуканням особистості до пізнавальної діяльності, а охоплює соціально-психологічні, етичні, соціально-економічні й інші зв'язки і відносини. Мотивація виступає одним із складних механізмів співвідношення внутрішніх і зовнішніх чинників особистісної поведінки, які визначають виникнення, спрямованість і способи здійснення конкретних форм діяльності.

Сукупність зовнішніх і внутрішніх чинників соціуму, що впливають на мотиви і мотивацію студентів, на формування їхнього образу світу під час навчання ми називаємо *мотиваційним простором.*

Уточнення мотивації навчальної діяльності студентів, пов'язаної з навчанням, дозволило встановити, що мотиви відрізняються низкою змістовних і динамічних особливостей. До першої групи характеристик відносяться: спрямованість активності навчальної діяльності, особистісна значущість, місце в структурі мотивації, ступінь дієвості і т.д. У мотивах навчальної діяльності студентів особливо варто виділити спрямованість: на придбання знань у межах міжособистісного «живого» спілкування, на формування комунікативної компетентності в межах діалогу, на сприйняття студентами мови як засобу взаємодії та співпраці. Важливим елементом динамічних характеристик спрямованості особистості студента є пізнавальні та комунікативні інтереси, що викликають активну розумову діяльність і, що вимагають володіння певними мовними засобами.

Самостійне просування в пізнанні навіть за наявності прагнення до формування й оволодіння комунікативними навичками спілкування, певноюсистемою лінгвістичних знань може не відбутися, якщо студент не зробить певного вольового зусилля для його досягнення. Тому вольовий компонент, в основі якого лежить внутрішня готовність студента і його здатність до спілкування, є невід'ємною частиною навчання студентів.

Пізнання неминуче пов'язане з подоланням різних труднощів, це вимагає цілеспрямованої і свідомої регуляції особистістю своєї пізнавальної діяльності.

Для реалізації вольових зусиль особистості студента цілепокладання має важливе значення. Постановка й ухвалення мети – це той етап, який визначає подальші вольові зусилля особистостіщодо її досягнення.

Характер співвідношення цілей і мотивів особистості може бути різним. У разі, коли мета, що задається викладачем, не співпадає з мотивом навчально-пізнавальної діяльності студента, виникають цілі – «антимотиви», що визначає слабкість вольових зусиль щодо досягнення навчально-пізнавальної діяльності. Це той випадок, коли мета приймається студентом формально.

Коли мета ставиться спільно, або студент формулює її на основі початкових даних, представлених викладачем, вона співпадає з мотивом. У цьому випадку можна констатувати «напруженість вольових зусиль».

Показниками самостійності в навчально-пізнавальній діяльності студента можуть служити: активність і напруженість роботи на заняттях, систематичність в роботі, прагнення до завершеності всіх видів діяльності.

У зв'язку зі зміною парадигми освіти все більш актуальнимстає завдання щодо розвитку особистісних якостей студентів. До особистісних характеристик, поза сумнівом, варто віднести пізнавальну самостійність студентів, яка забезпечується наявністю трьох груп умінь: інтелектуальних, загально-навчальних і спеціальних (предметних). Інтелектуальні вміння є провідними, оскільки забезпечують здобування і перероблення інформації, впливають на розвиток пізнавальної самостійностізагалом.

Уміння мотивувати навчальну діяльність виявляються через постановку мети, складання плану роботи зі здійснення певного виду пізнавальної діяльності, визначення етапів роботи, розподіл часу, вибору шляху і засобів для досягнення поставленоїмети. Навчально-організаційні вміння пов'язані з самостійним здійсненням пошуку інформації, придбанням навичок системно-аналітичного підходу до розгляду предметів, процесів і явищ, прагненням до неперервного навчання, поповнення й оновлення знань і вмінь. Здійснення самоконтролю виявляється через уміння контролювати перебігвласної пізнавальної діяльності й уміння контролювати її

результати, що допускає використання адекватних форм самоконтролю.

Співбесіди, що проводилися зі студентами, дозволили нам прийти до висновку, що комунікативну компетентність студентів необхідно формувати в межах діяльнісної концепції навчання з використанням ІКТ і на основі посилення принципу доступності.

Принцип комунікативної спрямованості навчання посідає центральне місце в ієрархії принципів комунікативно-когнітивного навчання. Він визначає зміст і засоби навчання, відбір та організацію навчального матеріалу: тематику, сфери та ситуації спілкування. Цей принцип має на меті формування у студентів комунікативної компетентності і визначає, що комунікативно орієнтоване навчання відбувається лише у процесі комунікації, де формуються практичні уміння й навички спілкування. Тому комунікація розглядається не лише як мета навчання, а й як засіб її досягнення. На основі проведеного аналізу методичної літератури ми конкретизували низку особливостей, на основі яких навчальний процес вважається комунікативним. До таких особливостей належать: вмотивованість висловлювання, цілеспрямованість мовленнєвої дії, особистісний сенс діяльності студента, мовленнєва активність, індивідуальність стосунків, взаємодія студента й викладача, контактність, ситуативність висловлювання, інформативність навчального матеріалу, новизна елементів навчального процесу, проблемність навчального матеріалу й завдань, евристичний характер діяльності студентів.

Принцип комунікативної спрямованості визначає і зміст навчання – відбір та організацію навчального матеріалу, конкретизацію сфер і ситуацій спілкування: які комунікативні вміння необхідні, щоб вступити в спілкування, здійснювати його в усній і письмовій формах, і з допомогою яких засобів можна забезпечувати оволодіння комунікативною функцією мови. Принцип комунікативної спрямованості ставить перед необхідністювибору відповідної організації навчання, використання різних організаційних форм для здійснення спілкування, включаючи різноманітні ігри, зокрема ролеві. Цей принцип вимагає додержання умов, що благотворно сприяють спілкуванню, і створенню спеціальних навчальних завдань.

Висновки. Нині спілкування стає важливим компонентом майбутньої професійної діяльності вчителів, тому особливої актуальності набуває професійна спрямованість навчання в педагогічних ЗВО.Втілення в життя визначених нами принципів вимагає здійснення цілої низки складних заходів, спрямованих на докорінну зміну системи педагогічної підготовки студентів. Ці принципи дають змогу побудувати оптимальну систему традиційних та інноваційних методів, прийомів, засобів і форм організації, реалізації та коригування навчання і самонавчання майбутніх учителів для успішної професійної діяльності в інноваційному освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання: підручник для педагогів / Г. Ващенко. – К. : Українська Видавнича Спілка, 1997. – 441 с.
2. Гуревич Р. С. Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ: [монографія] / Р. С. Гуревич, Г. Б. Гордійчук, Л. Л. Коношевський, О. Л. Коношевський, О. В. Шестопал; за ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця : ФОП Рогальськаі. О., 2011. – 348 с.
3. Клаус Г. Введение в дифференциальную психологию учения/ Г. Клаус;Пер. снем. // Под ред. И.В. Равич-Щербо. – М.: Педагогика, 1987. – 176 с.
4. Оконь В. Введение в общую дидактику / В.Оконь; Пер. с польск. Л. Г. Кашкуревича, Н. Г. Горина. – М. :Высш. шк., 1990. – 382 с.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л.Рубинштейн. – М., 1989. – Т. 1. – С. 192-193.
6. Эльконин Д. Б. Избранные психологические труды/ Д. Б.Эльконин. – М. : Педагогика, 1989. – С. 177-258.

У статті на основі аналізу сучасних наукових підходів визначено структуру і зміст інноваційного освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів для реалізації принципів доступності та комунікативної спрямованості навчання студентів у педагогічних ЗВО.

Ключові слова: *інновація, інноваційне освітнє середовище, готовність до професійної діяльності в інноваційному освітньому середовищі, майбутній учитель, принцип доступності, принцип комунікативної спрямованості навчання.*

Intheartcleonthebasisofanalysisofmodernscientificapproachesthestructureandcontentoftheinnovativeeducationalenvironment oftheprofessionaltrainingoffutureteachersforimplementationoftheprinciplesofaccessibilityandcommunicativeorientationofstudents' traininginpedagogicalZOOsaredetermined.

Keywords: *innovation, innovativeeducationalenvironment, readinessforprofessionalactivityintheinnovativeeducationalenviron ment, futureteacher, principleofaccessibility, theprincipleofcommunicativeorientationofeducation.*

В статье на основе анализа современных научных подходов определена структура и содержание инновационной образовательной среды профессиональной подготовки будущих учителей для реализации принципов доступности и коммуникативной направленности обучения студентов в педагогических УВО.

Ключевые слова: *инновация, инновационная образовательная среда, готовность к профессиональной деятельности в инновационной образовательной среде, будущий учитель, принцип доступности, принцип коммуникативной направленности обучения.*

УДК 378.147

Семенов Є. К.,
м. Вінниця, Україна

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток сучасних інформаційних технологій створив умови для виникнення принципово нових напрямів в освіті, а саме **мобільне навчання**. Сьогодні фактично у більшості старшокласників та студентів є в наявності смартфони та планшети, використання яких стало частиною їх повсякденного життя. Ці пристрої використовуються для спілкування та пошуку в Інтернеті різноманітної інформації. Звичка, відпрацьована у молоді до автоматизму, використовувати смартфони, планшети (девайси) для одержання інформації, може бути використана з освітньою метою.

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що даному питанню приділяється значна увага. Можливість впровадження інноваційних та інформаційних технологій в освітній простір привернула увагу до дослідження низки науковців, зокрема: В. Бойчук, Р. Горбатюк, Ю. Прусенко, , Є. Лубіна, С. Терещук, Ю. Тулашвілі, Г. Ткачук, тощо.

Метою статті є дослідження можливості використання смартфонів та планшетів для покрашення якості отриманих знань, швидкості одержання інформації під час освітнього процесу, аналіз переваг та недоліків застосування девайсів в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Сам термін «мобільне навчання» виник орієнтовно понад 10 років тому, коли розпочалось масове розповсюдження мобільного зв'язку, доступними стали різноманітні смартфони і планшети, що спростили доступ до Інтернету, розпочались розробки різноманітних навчальних програм і додатків, пристосованих до використання саме з допомогою смартфонів та планшетів [4].

Агентство мобільного маркетингу LEAD9 за участю Київського Міжнародного Інституту Соціології (КМІС) провело дослідження української аудиторії, згідно з яким у 2018 році понад 45% дорослих жителів України користувалися смартфонами з сенсорними екранами (у 2015 році таких користувачів було майже 26%) (див. рис. 1). За таких умов, українці дедалі активніше використовують месенджери, а споживання мобільного інтернету з розрахунку на одного користувача продовжує зростати.

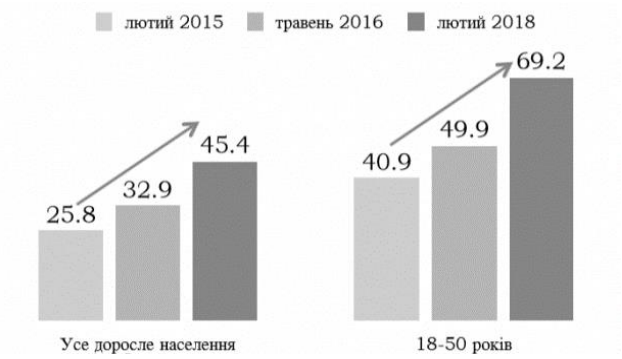

Рис.1 Динаміка використання смартфонів з сенсорними екранами.

Так, за даними LEAD9, за останні два роки частка проникнення смартфонів в Україні зросла на 26%, а за прогнозами світових лідерів до 2020 року досягне понад 70%. Найбільше користуються смартфонами, а значить і мобільним інтернетом, люди у віці від 18 до 30 років. У цій категорії проникнення смартфонів становить більше 85%, при цьому, практично всі ці люди (91% респондентів) регулярно використовують різноманітні мобільні додатки.

Як показує дослідження, смартфони для більшості дорослого населення, яке проживає на території України, стали звичними у використанні та постійно застосовуються у повсякденному житті. Особливо варто відзначити, що використання смартфонів користувачами у віці 18-30 років становить понад 85%. Це саме той вік, коли люди присвячують значну частину свого часу навчанню. Особливість мобільного навчання полягає в тому, що особа не

© Семенов Є. К., м. Вінниця 2019 р.

прив'язана до місця проведення занять, може вільно розпоряджатись власним часом, самостійно плануючи свій графік занять, мати завжди у своєму розпорядженні значні обсяги структурованої інформації (різноманітні довідники, електронні бібліотеки, наукові фільми тощо), має можливість обговорювати та реалізовувати за допомогою різноманітних месенджерів освітні завдання, проекти. За таких умов, учасники обговорення можуть перебувати в різних місцях. Мобільне навчання надає можливість перевірити знання шляхом виконання тестів, сконцентруватись на тих завданнях, наприклад, повторюючи матеріал, які актуальні саме в цей час [2, с. 61].

Активна розробка мобільних додатків саме під смартфони та планшети, в яких закладена можливість їх застосування в освітньому процесі. Використання хмарних технологій надало можливість зберігати і використовувати будь-які масиви інформації незалежно від технічних характеристик смартфонів чи планшетів, що використовуються для доступу до хмарних ресурсів (масивів інформації, що там зберігаються) та можливість безкоштовно одержувати необхідну для навчання інформацію.

Мобільне навчання сприяє максимальній гнучкості проведення освітнього процесу. Фактично, мобільне навчання створило нові умови навчання, створивши можливість поєднати як навчання в класі, так і навчання поза освітнім закладом [2, с. 62].

Відповідно до визначення С. Геддеса, *мобільне навчання* – це одержання знань і навичок за допомогою мобільних технологій в будь-який час, в будь-якому місці, що веде до певних змін у поведінці та менталітеті студента.

С. Терещук описує дослідження ЮНЕСКО, де за допомогою мобільних пристроїв учителі можуть ефективніше використовувати час на уроках. Одним з варіантів реалізації даної концепції є модель навчання, яка називається «перевернутий клас» [3]. Суть її полягає в тому, що учням пропонують прослуховувати лекції на мобільних пристроях за межами школи. Ознайомлення учнів з новим матеріалом та пошук нової інформації відбувається вдома, під час прогулянки тощо. За рахунок цього, більше часу звільняється для застосування одержаних у такий спосіб знань для практичного використання на уроках. Практичні завдання, які раніше слід було виконувати вдома, тепер виконуються в класі, а те, що раніше виконувалось в школі під час уроків, засвоєння нових знань – здійснюється вдома, за межами школи. У результаті такого навчання зростає ефективність засвоєння нових знань, а навчальна діяльність учнів кардинально змінюється.

Ю. Прусенко виділяє такі основні види інтеграції мобільного навчання в освіту:

– *Динамічний клас*: мобільне навчання надає нові засоби зв'язку і спільної роботи, а також дозволяє поєднати навчання в класі з навчанням поза ним, по дорозі додому і між заняттями.

– *Зв'язок з учнями-заочниками*: надання учням-заочникам можливості обмінюватися інформацією, ставити запитання і відпрацьовувати нові навички на місці.

– *Учні – джерело знань*: коли учні починають коментувати, обговорювати або обмінюватися електронними даними, традиційна роль вчителя як авторитета змінюється на більш сучасну роль співавтора або наставника [4].

Зважаючи на вищевикладене, у мобільного навчання (в чистому вигляді) є багато недоліків. У процесі використання мобільних пристроїв під час занять викладачі зазначають, що учні/студенти починають використовувати їх не в навчальних цілях, а з метою розваг. Це не заперечення ефективності мобільних пристроїв в освітньому процесі, а скоріше ознака того, що викладачі не освоїли прийоми та методи використання гаджетів під час проведення занять, а можливо вони ще не адаптовані під освітній процес. Це також означає низьку мотивацію до навчання учнів/студентів [5].

Недоліком використання гаджетів у навчанні є їх замалий екран, що значно обмежує візуальне сприйняття різного роду інформації, наприклад великих таблиць. Також робота гаджетів залежить від наявності Інтернету, його швидкості, можливості зарядного пристрою.

Висновок. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [5, с. 145]. Мобільне навчання технічно не може забезпечити можливість повноцінно працювати з інформацією в рамках освітнього процесу. В сучасних умовах багато проблемних питань щодо застосування цієї нової технології навчання є недослідженими. Мобільні пристрої надають можливості переглянути відео файл, прослухати аудіо файл, відправити певні повідомлення та заходити на інформаційні сайти, з метою одержання відповідної інформації. Однак, вони непрактичні для написання рефератів, роботи з графікою, таблицями, що набагато зручніше робити на стаціонарних комп'ютерах. Гаджети краще використовувати як певний електронний блокнот для нотаток, відправлення коротких повідомлень. Крім того, мобільне навчання вимагає фінансових вкладень і підготовки викладачів. Тому

використання мобільного навчання є корисним, однак не може бути застосоване як самостійний, окремий, напрямок навчання. Мобільне навчання потрібно розглядати як складову частину змішаного чи дистанційного навчання, де створюється можливість використання переваг сучасних девайсів та мінімізація їх недоліків.

Список використаної літератури:

1. Лубіна Є. Мобільне навчання у дидактиці вищої школи / Єва Лубіна // Вісник Львівського університету. Серія: Педагогіка. – 2009. – Вип. 25. – Ч. 2. – С.61-66.
2. Терещук С. І. Технологія мобільного навчання: проблеми та шляхи вирішення / С. І. Терещук // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 138. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_ 2016_138_40.
3. Прусенко Ю. С. «Мобільне навчання як нова технологія навчання» [Електронний ресурс] / Ю. С. Прусенко. – Режим доступу: https://informatika.udpu.edu.ua/?page_id=3482.
4. Ткачук Г. В. Особливості впровадження мобільного навчання: перспективи, переваги та недоліки [Електронний ресурс] / Г. В. Ткачук. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2018_64_2_4.
5. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація: У статті проаналізовано переваги та недоліки мобільного навчання, можливості та особливості впровадження його у навчальних закладах, розглянуто можливості використання мобільних гаджетів у навчальній діяльності під час візуалізації демонстраційного матеріалу, тестування та під час дистанційного навчання, наведено результати аналізу перспектив впровадження мобільного навчання на основі статистичних даних щодо використання мобільних пристроїв.

Ключові слова: Мобільне навчання, мобільні технології, девайс, гаджет, смартфон.

Summary: This article analyzes the advantages and disadvantages of mobile learning, the possibilities and features of its implementation in educational institutions. The possibilities of using mobile gadgets in learning activities during visualization of the demonstration material, testing and during distance learning are considered. The results of the analysis of the prospects for the introduction of mobile learning on the basis of statistical data on the use of mobile devices are considered.

Key words: mobile learning, mobile technologies, device, gadget smartphone.

УДК 377.3.091.33:004

Сікорака Л. А. ,

м. Житомир, Україна

ВИКОРИТАННЯ СКРАЙБІНГУ НА УРОКАХ «ОСНОВИ ГАЛУЗЕВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА» В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікативних технологій значно вплинув на освітній процес, змінив систему педагогічних поглядів на таксономію навчальних цілей в закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ПТО). Враховуючи те, що сучасні підлітки по-іншому сприймають інформацію, по-іншому її засвоюють, володіють іншими вміннями та навичками постає необхідність застосовування «інноваційних педагогічних технології» в навчальному процесі. Інноваційні підходи до візуалізації навчального матеріалу розширюють можливості викладачів щодо подання навчальної інформації. Учні навчаються аналізувати інформацію, системно і креативно мислити, генерувати принципово нові ідеї, приймати виважені оптимальні рішення, тощо.

Застосування мультимедійних презентацій створених в прикладній програмі типу Microsoft Power Point, яка входить до інтегрованого пакета MS Office вже давно є допоміжним засобом візуалізації навчального матеріалу і тому її можна віднести до більш стандартних засобів візуалізації. Презентації створені за допомогою скрайбінг-технологій в освітньому процесі набули нової інтерпретації, стали більш яскравими, анімованими, зі звуковими ефектами і доступними для сприйняття учнями, які активізують пізнавальну діяльності. Доцільність використання скрайбінгу для візуалізації навчального матеріалу зумовлена необхідністю врахування когнітивних особливостей сучасного покоління учнів, а також потребою в компактному, динамічному та виразному поданні навчального матеріалу у вигляді, найбільш зручному для його сприйняття, розуміння, засвоєння і запам'ятовування.

Аналіз попередніх досліджень. Теоретичні аспекти візуалізації навчального матеріалу досліджували О. Асмолова, Ф. Бартлетта, А. Вербицький, В. Давидова, П. Ерднієва, С. Арюткін, Г. Брянцева, С. Герасімова, В. Кузовлева, Е. Макарова, О. Родея, С. Селеменов, С. Сергєєв, В. Четін, Д. Шеховцовова та інші. Способи організації навчального процесу з використанням комп'ютерних візуальних навчальних матеріалів запропоновані та

© Сікорака Л. А., м. Житомир 2019 р.

використовуються науковцями Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського Р. Гуревичем, М. Кадемією, В. Бойчуком, Л. Шевченко, В. Кобисею, А. Кобисею, В. Уманцем, С. Кізім, І. Шаховою та іншими. Використання скрайбінг-технологій в освіті і бізнесі висвітлено у працях П. Петровського, Н. Любецького, М. Кутузової, Л. Білоусової, Н. Житєньової, М. Орєшко, Т. Сороки та інших.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні використання візуалізації навчального матеріалу – скрайбінгу на уроках « Основи галузевої економіки та підприємництва » в закладах ПТО.

Виклад основного матеріалу. Зовсім нещодавно з'явилися такі поняття як « скрайбінг », « скрайб », « скрайбер », що є складниками скрайб-технології. Засновником технології скрайбінгу вважають англійського аніматора Ендрю Парка, який став відомим завдяки створенню чотирнадцяти 10-хвилинних анімацій для Британської асоціації з розповсюдження наукових знань. Технологія швидко набула поширення у сфері бізнесу та освіти, проте наукових досліджень вітчизняних учених у цій галузі немає.

Скрайбінг (від англійського scribe – накидати ескізи або малюнки) – новітня техніка презентації, у якій мова оратора ілюструється « на льоту » малюнками на білій дошці (або аркуші паперу). Під час скрайбінгу виходить ніби « ефект паралельного проходження », коли ми й чуємо, й бачимо приблизно одне й те ж, при цьому графічний ряд фіксується на ключових моментах аудіоряду. Наразі скрайбінг – інноваційна технологія, за допомогою якої можна привернути увагу слухачів, забезпечити їх додатковою інформацією та виокремити головні моменти доповіді [6].

Одним із перших, хто почав використовувати скрайбінг як продуктивний та інтерактивний засіб для концептуалізації інформації став американський викладач Пол Богуш. Саме він довів ефективність використання скрайб-презентації в навчальному процесі. Справжнім проривом в освітньому веб-просторі став скрайб Кена Робінсона, автора книг, спікера та міжнародного радника з питань розвитку творчого мислення, систем освіти та інновацій у державних та суспільних організаціях, про зміни освітньої парадигми [5].

Враховуючи наукові напрацювання [1; 2; 4; 7 ;8] можна виділити два основні види технологій скрайбінгу : фасилітація і ІКТ-скрайбінг (рис.1).

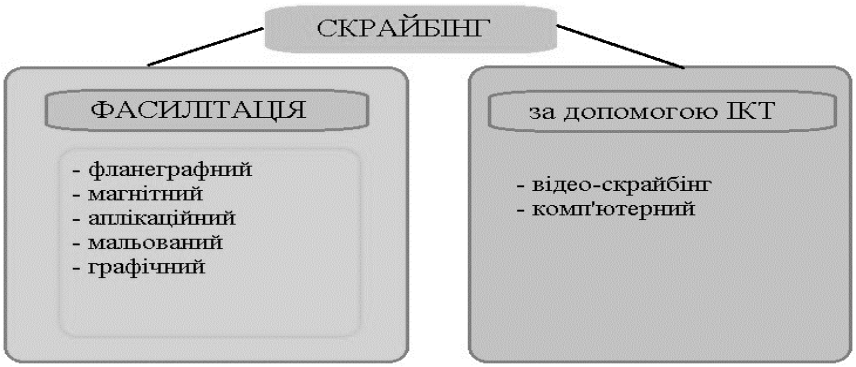

Рис. 1. Види скрайбінгу за способами створення

Скрайбінг-фасилітація створюється безпосередньо під час доповіді перед аудиторією і може бути у вигляді схем, малюнків, графіків, тощо. ІКТ-скрайбінг може бути комп'ютерний та відео-скрайбінг. Відео-скрайбінг створюється за допомогою ілюстрації заздалегідь змонтованих у відеоряд. ІКТ-скрайбінг можна створити за допомогою програм PowToon, GoAnimate, Sparkol, VideoScribe, Anima ker та інших. Можна використовувати декілька технік скрайбінгу і створювати комбіновані презентації.

А. Полянький та Т. Сорока виділяють такі етапи створення скрайбінгу:

1) скласти план, який висвітлює найголовніші моменти презентації;

2) проаналізувати основні візуальні образи, які мають бути одночасно простими і зрозумілими;

3) продумати елементи візуалізації – які необхідні малюнки, аудіо- та відеоряд;

4) чітко визначити таймінг – скільки часу потрібно на відображення кожного образу, думки, загальну тривалість презентації (вона повинна бути досить короткою, проте ґрунтовною за змістом) [4; 8].

Скрайб-презентація відображає ключові поняття розповіді та взаємозв'язок між ними. У працях вітчизняних авторів обґрунтовується доцільність використання скрайбінгу на різних етапах навчального процесу: на початку вивчення теми, при узагальненні вивченого матеріалу, у процесі розгляду окремих аспектів вивчення теми чи контролю вивченого матеріалу [1, с. 39-47; 7; 8].

Т. Сорока з досвіду використання скрайб-презентації зазначає, що « учитель розвиває креативне мислення, асоціативну пам'ять, творчі здібності учнів. Для учнів старшого віку домашнім завданням може бути створення власної скрайб-презентації (створити історію з вивченої теми та ін.) » [8]. Сучасний учитель має бути здатним ефективно використовувати високотехнологічний педагогічний інструментарій для проектування предметно-навчального середовища, створення комфортних умов для набуття кожним учнем тих нових предметних і ключових компетенцій, які визнані необхідними для життя, діяльності, здобуття подальшої освіти в суспільстві XXI століття [1, с. 39].

Р. Гуревич та М. Кадемія в наукових дослідженнях приходять до висновку, що педагог має « здійснювати освітню практику, орієнтовану на нові цінності та цілі освіти, на діяльнісний зміст освіти » [2, с. 77], ми погоджуємось з даною науковою позицією і використовуємо інноваційні підходи в навчанні для підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в закладах ПТО.

Наведемо приклад використання відео-скрайбінгу на уроках «Основи галузевої економіки та підприємництва» професії 4112, 7241.1 «Оператор комп'ютерного набору. Електромеханік з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин» на базі неповної загальної середньої освіти (рис. 2).

Рис. 2. Фрагмент відео-скрайбінгу презентації уроку «Основи галузевої економіки та підприємництва»

За допомогою відео-презентації створеної в програмі PowToon розглядається тема « Виробництво : ресурси, фактори, тенденції ». Це не тільки новий а і зручний вид навчальної технології, який дозволяє активізувати колективну навчальну діяльність. Скрайбінг-технології на уроках « Основи галузевої економіки та підприємництва » залучають учнів до колективної творчої праці, також застосовується техніка групового мальованого скрайбінгу, але не всі учні гарно вміють замальовути та передавати інформацію, тому використовується магнітний скрайбінг – за допомогою підготовлених образів і скрайбінг створений за допомогою аплікацій, які можна склеїти і провести зв'язки між цими образами. В процесі творчої діяльності знаходять відтворення нові об'єкти сприйняття, засвоєння й практичне застосування набутих учнями знань, встановлюються міжпредметні зв'язки тим самим спостерігається ефект синергії.

Підводячи підсумки дослідження виділимо переваги і недоліки скрайбінгу. До переваг можна віднести привабливість і оригінальність цієї технології; компактність і образність; сприяння підвищенню пізнавального інтересу учнів, засвоєнню й запам'ятовуванню навчального матеріалу. Як недолік – великі часові витрати на створення скрайбу (написання сценарію, озвучування, зйомка та монтаж відео тощо); вимогливість до підготовленості викладача у технологічному плані (уміння використовувати відповідні програмні засоби), технічному (вміння працювати з такими приладами як відеокамера, мікрофон тощо), художньо-естетичному (попри те, що існує багато методик створення потрібних образів з простих геометричних фігур, все ж таки результат має бути художньо привабливим і задовольняти принаймні загальним вимогам естетики) [1, с. 44].

Висновки. Скрайбінг є освітньою інновацією, яка виступає джерелом інформації, що залучає до сприйняття одразу декілька каналів чуття учнів– їх зір, слух та тактильні. Це дає змогу інтенсифікувати навчальний процес, активізувати навчально-пізнавальну діяльність, підвищити якість засвоєння компетенцій учнями. Важливою функцією скрайбінгу, як освітнього інструменту, є його здатність мотивувати студентів. Перспективи наукових розвідок щодо цього напряму вбачаємо у поглибленому і детальному дослідженні ефективності використання

скрайбінгу під час викладання дисципліни « Основи галузевої економіки та підприємництва » та подальшим теоретико-методичним аналізом.

Список використаних джерел:

1. Білоусова Л. І., Житєньова Н. В. Візуалізація навчального матеріалу з використанням технології скрайбінг у професійній діяльності вчителя / Л. І. Білоусова// Фізико-математична освіта : науковий журнал, 2016. – Випуск 1(7). – С. 39 – 47.

2. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Педагогический профессионализм преподавателя как актуальная проблема профессионального образования / Р. С. Гуревич// Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія // Щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків: НТУ «ХПІ», 2013.– № 1.– С. 74 – 80.

3. Петровский П. В., Кутузова М. А., Лобецкий Н. С. Скрайбинг. Объяснить просто / П. В. Петровский – «Эксмо», 2016. – 33 с.

4. Полянский А. Скрайбинг как способ визуального мышления // Онлайн-академия "Зиллион" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zillion.net/ru/blog/35/skraibinghkak-sposob-vizual-nogho-myshlieniia

5. Робинсон К. Новый взгляд на систему образования [Електронний ресурс] / К. Робинсон – Режим доступу до ресурсу: https://www.youtube.com/watch?v=1G3Kyu_UbjQ.

6. Скрайбінг – новітня техніка презентації [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://osvita.ua/school/scribing/51803/.

7. Кошкина Л. М. Скрайб-презентация [Електронний ресурс] / Л. М. Кошкина // Учительський журнал он-лайн, 2015. – Режим доступу: http://www.teacherjournal.ru/skrajb-prezentacziya.html?start=12.

8. Сорока Т. В. Скрайбінг як сучасна форма візуалізації навчального матеріалу [Електронний ресурс] / Т. В. Сорока // Географія. - Харків: ТОВ Видавнича група «Основа», 2015. – № 16 (284). – Режим доступу: http://journal.osnova.com.ua/article/51806.

Анотація. *Одним із шляхів удосконалення навчального процесу в закладі професійної (професійно-технічної) освіти є використання « інноваційних педагогічних технології », які засновані на візуалізації навчального матеріалу. Зокрема, розглянуто види скрайбінгу, наведений приклад використання скрайбінг-технології на уроках « Основи галузевої економіки та підприємництва ».*

Ключові слова: *скрайбінг, види скрайбінгу, візуалізація, технології-скрайбінг презентації, заклад професійної (професійно-технічної) освіти.*

Анотация. *Одним из путей совершенствования учебного процесса в учреждении профессионального (профессионально-технического) образования является использование « инновационных педагогических технологий », которые основаны на визуализации учебного материала. В частности, рассмотрены виды скрайбинга, приведен пример использования скрайбинг-технологии на уроках « Основы отраслевой экономики и предпринимательства ».*

Ключевые слова: *скрайбинг, виды скрининга, визуализация, технологии-скрайбинг презентации, заведение профессиональной (профессионально-технического) образования.*

Annotation. *One of the approaches to improving the educational process in vocational schools is the use of « innovative teaching techniques », based on the teaching aid visualization. For example, are taken a few scribing techniques, used in the lessons « Insights into industrial economy and enterprise ».*

Key words: *scribing, types of scribing, visualization, technology-scribing presentation, institution of vocational (vocational) education.*

Спільніченко П.М., Лісова А.В., Бойчук В. М.,
м. Вінниця, Україна

ПОНЯТТЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ, ЙОГО ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Постановка проблеми. Динамічність економічних і соціокультурних процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві, кардинальні зміни в способах поширення та використання інформації зумовлюють еволюцію освітніх технологій, сприяють активному впровадженню дистанційної освіти як одного з напрямків реформування й стратегічного розвитку освітньої системи України [1]. Інформатизація освіти в Україні - один з найважливіших механізмів, що зачіпає основні напрямки модернізації освітньої системи.

Сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Змінюється сама парадигма освіти. Велика роль надається методам активного пізнання, самоосвіті, дистанційним освітнім програмам [2]. Ефективність застосування дистанційних технологій в освітній галузі значною мірою залежить від рівня підготовленості викладачів до реалізації дистанційного навчання, науково-методичного

© Спільніченко П. М., Лісова А.В., Бойчук В. М., м. Вінниця 2019 р.

та матеріально-технічного забезпечення, а також від готовності студентів навчатися в умовах дистанційної освіти. Саме від якісного опанування майбутніми педагогами дистанційними технологіями під час навчання в педагогічних навчальних закладах залежить ефективність як дистанційного навчання, так і процесу професійної підготовки вчителів. Основи професійної компетентності педагога як організатора дистанційного навчання закладаються в навчально-виховному процесі ВНЗ за умови, якщо, з одного боку, дистанційні технології застосовуються для професійної підготовки майбутнього вчителя, з іншого – якщо в процесі дистанційного навчання він здобуває знання та вміння щодо реалізації дистанційних технологій у майбутній професійній діяльності

Саме проблема впровадження елементів дистанційного навчання та переформатування системи освіти у відповідності до світових стандартів надання освітніх послуг, стала найбільш досліджуваною серед вітчизняних та світових вчених-педагогів. З одного боку, це зумовлено бурхливим розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), а з іншого, політикою урядів цих країн у галузі освіти, їхнім прагненням зробити максимально доступною для всіх верств населення освіту будь-якого рівня [3].

Розглянемо суть поняття «дистанційне навчання» та його основні методичні та педагогічні аспекти.

Аналіз попередніх досліджень. Дослідженням питання впровадження елементів дистанційного навчання в освітній процес займалися ряд вітчизняних та світових вчених-педагогів. Зокрема окремі питання цієї проблеми вже розкрито в працях В. Бикова, Н. Ничкало, Ф. Верланя, Б. Гершунського, С. Гончаренка, Р. Гуревича, О. Дорошенка, М. Жалдака, М. Кадемії, Г. Кєдровича Дж. Равена та ін.

Виклад основного матеріалу. Одним з пріоритетних напрямів програми модернізації загальноосвітньої і вищої школи визнане дистанційне навчання. В сучасних умовах існує потреба отримання вищої освіти дистанційно, що викликано необхідністю навчатися без відриву від виробництва, отримання освіти людьми з обмеженими можливостями та тими, що перебувають за кордоном або у місцях позбавлення волі. Таку можливість надає дистанційне навчання, яке здійснюється завдяки інформаційно-освітнім технологіям і системам комунікації [17]. Дистанційна форма навчання має ряд беззаперечних переваг. Зокрема, здобувач вищої освіти може навчатися у зручний для нього час, звичному оточення та у відносно автономному темпі. Варто врахувати також і нижчу вартість такого навчання, оскільки відпадає потреба в оренді приміщень, оплаті значної кількості персоналу та економію часу[18].

На сьогоднішній день немає єдиного, загальноприйнятого визначення поняття «дистанційне навчання». Різні вчені-дослідника наводять різні визначення цього поняття, що відображають різноманітні підходи до його розуміння. Зокрема, за словами А. Хуторського, дистанційне навчання – це електронний варіант очного або заочного навчання, що адаптує традиційні форми занять та паперові засоби навчання в телекомунікаційні [5].

У монографії академіка Гуревича Р. С. дистанційне навчання характеризується як нова сходинка заочного навчання, на якому забезпечується застосування інформаційних технологій, що ґрунтуються на використанні персональних комп´ютерів, відео- та аудіотехніки, космічної техніки й оптичних систем зв´язку [6, с. 90].

Дистанційна освіта - комплекс освітніх програм, що призначені полегшити стратегію навчання, не залежну від щоденного контакту з викладачем, а засновану на кращому використанні самостійного навчання студентів.

Дистанційна освіта забезпечує:

- фундаментальну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації спеціалістів для кадрового забезпечення конверсійних, освітніх, регіональних та інших державних та громадських програм;
- якісно новий рівень академічної мобільності студентів, що надасть їм можливість для переходу з однієї освітньої платформи на іншу;
- отримання освіти особам з фізичними вадами, які не можуть навчатися в традиційній системі;
- високу якість освіти за рахунок реалізації комплексних освітніх програм, які ґрунтуються на кращих традиціях вітчизняної освіти та міжнародному досвіді використання передових інформаційних технологій;
- розширення географії вищої школи, вихід на нові ринки освітніх послуг в країні та за її межами;
- доступність вищої освіти для іноземних громадян, подолання ізольованості вітчизняної системи освіти від світової освітньої системи, зокрема і на мовному рівні;
- можливість отримання освіти за місцем проживання і розв’язання цим самим соціальних проблем, пов’язаних з наявною диспропорцією в розміщенні вищих навчальних закладів на території країни;
- можливість здійснювати випереджальне навчання обдарованих осіб, незалежно від місця їхнього проживання і віддаленості від традиційних академічних та університетських центрів [7].

Перелік переваг дистанційної освіти, доведений дослідженнями, досить великий. Серед них можна виділити:

- Актуальність, що передбачає використання найсучасніших засобів для здобуття інформації, ІКТ та можливостей Інтернету.

- Порівняно більші обсяги інформації, яку можна отримати в умовах дистанційного навчання у коротші строки.

- Зручність, за якої кожен студент має можливість обрати власний ритм та режим отримання знань у комфортній для нього обстановці, що сприятливо вплине на сам процес навчання.

- Індивідуалізація, що дає змогу кожному студенту узгодити навчання зі своїми потребами.

- Доступність, що передбачає економію часу та коштів за рахунок використання навчальних приміщень та представлення вільного доступу до навчальних матеріалів.

- Гнучкість, яка надає можливість викладати матеріал відповідно до рівня підготовки та базових знань студентів, створюючи додаткові сайти з необхідною інформацією та сайти, на яких студенти можуть обмінюватися інформацією, відповідаючи на запитання один одного та навчатися, навчаючи інших.

- Відсутність географічних бар'єрів, за якої відпадає необхідність дорогого переїзду та проживання в інших країнах, а натомість надається можливість спілкування з викладачами та студентами по всьому світу без обмежень.

Але в свою чергу дистанційна освіта має і певні недоліки в порівнянні з традиційним навчанням.

До основних недоліків дистанційного навчання можна віднести відсутність «живого» спілкування учнів і викладачів, яке лежить в основі традиційної форми навчання для формування світогляду. Цей фактор є одним із основних, що впливає на якість освіти [16].

Зрозуміло, що в основі дистанційної освіти закладені принципи та особливості традиційних форм навчання, окрім того, додані нові особливості, які полягають у використанні інтернет-технологій для доступу для навчальних матеріалів, інтерактивної взаємодії між студентами тощо [8].

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [19, с. 145]. Зважаючи на викладене вище, ми можемо спрогнозувати певні тенденції розвитку дистанційного навчання, такі як збільшення кількості масових відкритих дистанційних курсів, розробка програм дистанційного навчання, інтеграція ІКТ у навчальний процес дистанційної освіти, комбінування переваг дистанційного навчання із класичною формою освіти, моніторинг досягнень вищих навчальних закладів не лише в межах України, а і в усьому світі і подальше використання корисного досвіду.

Список використаних джерел:

1. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти / В. Ю. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – № 1(15). – Режим доступу до журн. : http://www.ime.edu-ua.net/em.html.

2. Впровадження системи дистанційного навчання у внз для іноземних студентів: проблеми і перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://surfe.be/28T3.

3. Дистанційне навчання - від теорії до практики, актуальний мережевий семінар [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/distance/articles/15.

4. Дистанційне навчання - від теорії до практики, актуальний мережевий семінар [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/distance/articles/15.

5. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностноориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Ученик в общеобразовательной школе. – М.: ИОСО РАО, 2002. – С. 135-157.

6. Гуревич Р. С. Інформаційно-комуникаційні технології у професійно технічній освіті : монографія / [А. М. Гуржій, Р.С. Гуревич, М. Ю. Кадемія та ін.]; за редак. академіка НАПН України Гуржія А. М. у 2 частинах. – Ч. 1. – Вінниця: ФОП Тарнашинський, 2016. – 341 с.

7. Самойленко О. М. Дистанційне навчання як науково-педагогічна проблема /О. М. Самойленко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://surfe.be/28Tb.

8. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання. Умови застосування. / О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко // Дистанційний курс. За ред. В.М. Кухаренка – Харів: Торсінг, 2001. – 320 с.

9. Король А. В. Дистанційне навчання як нова, сучасна система освіти / А. В. Король. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://surfe.be/28T4.

10. Гуревич Р. С. Формування освітнього інформаційного середовища для підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах [монографія] / за заг. ред. доктора педагогічних наук, професора, 58 члена-кореспондента НАПН України Р. С. Гуревича Вінниця : ТОВ фірма «Планер», –2015. – 420 с.

11. Кадемія М. Ю. Професійно-технічна освіта в інформаційному суспільстві / М. Ю. Кадемія, С. Ю. Люльчак, Г. Б. Гордійчук // Інформаційнокомунікаційні технології у професійно-технічній освіті : [монографія]; за ред. академіка НАПН України Гуржія А. М. У 2 частинах. – Ч. 1. – Вінниця : НіланЛТД, 2016. – 412 с.

12. Стефаненко П. В. Теоретичні й методичні засади дистанційної освіти у вищій школі / П. В. Стефаненко. – К.: Промінь, 2002. – 240 с.

13. Трайнев В. А. Информационные коммуникационные педагогические технологии : учеб.пособ. / В. А. Трайнев, И. В. Трайнев– К.: Освіта, 2008. – 76 с.

14. Дистанційне навчання як один із шляхів модернізації освіти в україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://surfe.be/28Zm.

15. Напреев Я. Л. Образовательный потенциал систем дистанционного обучения. Доклад на конференции Publishing house Education and Science s.r.o: / Я. Л. Напреев // Наука и образование - 2012/2013. Секція: педагогіка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/ bitstream/6789/1939/1/n_0005.pdf.

16. Технології дистанційного навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://surfe.be/28T9.

17. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В. Г. Кременем 20 грудня 2000 р.).

18. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України / В.Ю. Биков //Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : кол. монографія / В.Ю. Биков, О.О.Гриценчук, Ю.О.Жук та ін. /Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. –К. : Атіка, 2015. –С. 77–140.

19. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. *В статті розкрито суть поняття дистанційного навчання, а також основні переваги та недоліки впровадження елементів дистанційного навчання в освітній процес закладів професійно-технічної освіти .*

Ключові слова: *дистанційне навчання, педагогічні принципи, заклади професійно-технічної освіти, інформаційно-комунікаційні технології.*

Аннотация. *В статье раскрыта суть понятия дистанционного обучения, а также основные педагогические принципы и методические аспекты внедрения элементов дистанционного обучения в образовательный процесс учреждений профессионально-технического образования.*

Ключевые слова: *дистанционное обучение, педагогические приимусчества, и недостатки учреждения профессионально-технического образования, информационно-коммуникационные технологии.*

Abstract. *The article describes the essence of the concept of distance learning, as well as the main pedagogical principles and methodical aspects of the introduction of the elements of distance learning in the educational process of institutions of vocational education.*

Key words: *distance learning, pedagogical principles, institutions of vocational education, information and communication technologies.*

Тимощук Л. М.,
м. Вінниця, Україна

ШЛЯХИ ІКТ В ОСВІТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ.

Постановка проблеми. Розглядаючи питання соціального виключення, важливо зазначити групи людей, які найчастіше опиняються у ситуації виключення з огляду на свою расову належність, соціальне та етнічне становище, віросповідання, стать і здібності. Серед цих груп особливу стурбованість міжнародного товариства викликають діти і молодь з інвалідністю — найбільша група, що перебуває під загрозою соціальної ізоляції. Як було заявлено на міжнародній конференції ООН з питань освіти, науки і культури «Інклюзивна освіта: шлях в майбутнє» (листопаді 2008 року м. Женева), запровадження інклюзії в освітній сфері є не другорядним, а центральним питанням для забезпечення високоякісної освіти і створення більш інклюзивних суспільств. Освіта розглядається як засіб розвитку людського капіталу, підвищення економічних показників, посилення індивідуальної спроможності й розширення меж вибору задля використання свобод громадянства [2,с.42-47]

Одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформація та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість

© Тимощук Л. М., м. Вінниця 2019 р.

кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвиткові та підвищуючи якість життя[4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання в навально-виховному процесі спеціальних та загальноосвітніх шкіл з інклюзивним навчанням ІКТ розглядають в своїх працях науковці Л. Лизунова, О. Легкий, І.Холковська, О. Мартинчук, Л. Карташової, В. Бикова, А. Гуржія, Г.Єльникової, М. Жалдака, О.І.Ляшенка, Р. Гуревич, М.Кадемия, С. Миронова, С. Дишлєва, Є.Машбиц, Д.Солпитер та інші.

На державному рівні питання впровадження ІКТ в освіту відображені в ряді нормативних документів, зокрема: Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 - 2017 роки», Указі Президента України «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні», Наказі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження плану заходів щодо виконання Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків» на період до 2017 року» тощо.

Мета статті є дослідження стану використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні дітей з особливими потребами.

Виклад основного матеріалу. Потреба реформування системи освіти в Україні наразі зумовлена об'єктивними процесами зміни нашого суспільства, інтересів і допустимих можливостей розвитку особистості кожного громадянина суспільства, у тому числі з інвалідністю та особливими потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Комісар Ради Європи з прав людини Нільс Муйжнієкс зазначив, що «Інклюзивну освіту не слід розглядати як утопічний проект. Це досяжна мета, яка має величезний потенціал для покращення соціальної згрунтованості, міжкультурних відносин і освітніх можливостей усіх дітей.

«Реформування освітньої системи України, що передбачає впровадження інклюзивної форми навчання у межах Нової української школи, нові соціокультурні вимого до надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами зумовили суспільний запит на підготовку педагогів, які спроможні швидко і якісно включитись у професійну діяльність в інклюзивному освітньому середовищі, та окреслити їхню недостатню готовність до роботи в умовах інклюзивної освіти» [8, с.6].

Діти з особливими потребами на даний час є найбільш соціально незахищеним осередком в Україні. Тенденція збільшення їх кількості, недостатність доступних форм навчання, адекватних потребам і можливостям дітей даної категорії, дозволяє зробити висновок про певну недосконалість соціальної й освітньої політики по відношенню до дітей з порушеннями розвитку, та необхідність пошуку ефективних шляхів надання їм психолого-педагогічної допомоги, альтернативних способів здобування освіти, самореалізації та інтеграції в систему суспільних взаємовідносин, зокрема шляхом інклюзивного навчання. Різні аспекти проблеми інклюзивної освіти розглядались в роботах вітчизняних і зарубіжних учених: Д. Бейлі, І. Гилевич, І. Казакової, Л. Шипіциної та ін. Залученню дітей з особливими потребами до навчання в інклюзивних навчальних закладах, їх реабілітації та повноцінної соціалізації, інтеграції в суспільство присвячені дослідженні В. Бондаря, А. Колупаєвої, А. Шевчук, О.Савченко та ін.[1].

Людство вступає в інформаційну епоху. Фахівці вважають, що у світі розпочалося сторіччя інформатизації. Інформатизація відбувається в усіх сферах людської життєдіяльності, зокрема в освітній галузі.

Одним з ефективних засобів розвитку виховання і навчання дитини з обмеженими потребами є використання новітніх інформаційних комунікаційних технологій. Використання коунікаційних технологій відкриває широкі можливості для покращення якості освіти, її відкритості й доступності, що є особливо значущим для дітей з особливими потребами. Взагалі інформаційно комунікаційних технології можна визначити як сукупність різноманітних технологічних інструментів і ресурсів, які використовуються для забезпечення процесу комунікації та створення, розповсюдження, збереження та управління інформацією. Під цими технологіями розуміють комп'ютери, мережу Інтернет, радіо- та телепередачі, а також телефонний зв'язок.

Комп'ютерні технології це технології навчання із використанням комп'ютера, його програмного забезпечення та мультимедійних засобів, які розв'язують такі дидактичні завдання, без яких використання комп'ютера недостатньо ефективне. Комп'ютер, як інструмент для обробки інформації, може служити потужним технічним засобом навчання і відігравати важливу роль незамінного помічника у вихованні та навчанні дітей[6].

Проаналізувавши дослідження Л.Борисенко[1, с.26-28] можна виокремити три основні шляхи використання ІКТ в інклюзивній освіті: у компенсаційних цілях (використання ІКТ в якості технічної допомоги, підтримки, часткової

компенсації або заміщення відсутніх природних функцій, що дозволяє учням з особливими потребами повноцінно залучатись до процесів спілкування й взаємодії); у комунікаційних цілях (допоміжні прилади і програмне забезпечення, альтернативні форми зв'язку, що полегшують або уможливлюють комунікацію у більш зручний спосіб, специфічний для кожного виду функціонального обмеження); у дидактичних цілях (сприяють диференціації, задоволенню індивідуальних потреб, особистісному розвитку дітей з особливими потребами, розкриттю їх здібностей, повноцінній інклюзії, включенню в освітнє й суспільне середовище) [1].

Серед шляхів використання ІКТ для підтримки освітніх можливостей дітей з особливими потребами можна зазначити такі: визначення наявного рівня особистісного розвитку, знань, умінь, навичок та досвіду учня; допомога в процесі особистісного розвитку шляхом покращення вже набутих навичок або формування нових; поліпшення доступу до інформаційних ресурсів; подолання географічного чи соціального ізолювання завдяки мережній та комунікаційній підтримці; підвищення мотивації та обізнаності спільноти щодо переваг ІКТ в освіті дітей з особливими потребами.

Можливість використання ІКТ у дидактичних цілях зумовила потребу перегляду традиційних підходів до навчання, започаткувавши нову віху в освітніх перетвореннях. Інноваційні технології привнесли різноманіття педагогічних стратегій для навчання дітей з особливими потребами, ставши реальним інструментом упровадження інклюзивної освіти. Для сприяння особистісному розвитку, освітні ініціативи в рамках інклюзивного підходу з використанням ІКТ повинні бути спрямовані на задоволення індивідуальних потреб, розкриттю індивідуальних здібностей, розвитку прийнятних для кожного учня індивідуальних ефективних освітніх стратегій [1].

Використання нових форм освіти для дітей з обмеженими можливостями, таких як комп'ютерні технології та мультимедійні програми, не тільки підвищує інтерес до навчання, а й покращує якість освіти,сприяє систематизації наявних знань.

На думку І. Холковської «комп'ютерні засоби можна використовувати для розвитку навичок читання, письма, навчання математики, іноземної мови, тощо. Комп'ютер може використовуватися як засіб контролю за діяльністю дітей, формування різних видів самоконтролю. Досвід використання комп'ютерної техніки у спеціальній освіті свідчить про позитивні результати як у навчальній діяльності, так і в корекції багатьох психофізичних особливостей розвитку дітей»[10].

О. Легкий у своїх наукових дослідженнях доводить, що корекційно-розвивальна сутність застосування комп'ютерних технологій полягає у перспективі реалізації основної їх переваги порівняно з іншими засобами – індивідуалізації корекційного навчання в умовах класу, забезпечення кожній дитині адекватних саме для неї темпу і способу засвоєння знань, надання можливості для самостійної продуктивної діяльності, яка підтримується необхідною системою допомоги [7].

Л. Лизунова займалася розглядом комп'ютерних технологій, як корекції в логопедичній роботі, а також проблемами в розробці програм та впровадження цієї теми в освіту.

О. Качуровська стверджує, що використання комп'ютерних програм у навчальному процесі шкіл сприятиме індивідуально-диференційованому підходові, розвиватиме пізнавальну активність учнів з вадами мовленнєвого розвитку, підвищуватиме мотивацію навчальної діяльності і, як наслідок – рівень знань. Але впровадження інформаційних технологій у навчальний процес можливе лише за умови створення якісних україномовних навчально-корекційних програмних засобів, адаптованих до застосування в умовах спеціальної школи, розробки та суттєвого удосконалення існуючих підходів щодо використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі шкіл для дітей з вадами мовлення [6].

На думку С. Миронової, комп'ютер має бути не об'єктом вивчення, а засобом, за допомогою якого дитина з вадами психофізичного розвитку зможе заповнити прогалини у знаннях з різних предметів. Вдало дібрані комп'ютерні програми забезпечують розвиток здібностей дітей, їх інтересів, умінь, навичок і потребують певного рівня пізнавальної активності. Під час роботи на клавіатурі розвивається дрібна моторика. Комп'ютер може стати потужним джерелом формування не лише пізнавальної активності, а й прагнення до знань, отримання задоволення результатами власної діяльності, розвитку самостійності мислення. Завдяки використанню комп'ютерної техніки здійснюється індивідуалізація навчання, орієнтація на конкретного учня [9,с.41-45]

Інформаційні технології навчання допомагають учителю досягти навчально-корекційних цілей, застосовуючи і окремі види навчальної праці, і будь-який їх набір, тобто спроектувати навчальне середовище. Педагог дістає додаткові можливості для підтримки і спрямування розвитку особистості учня з обмеженими можливостями, творчого пошуку, організації їх спільної роботи, розробки й вибору необхідних навчальних комп'ютерних програм [7, с. 36-37].

У загальноосвітніх школах з інклюзивним навчанням, в умовах комп'ютерного навчання, найважнішими ставляться такі цілі: можливість досягнення вищої мотивації під час роботи з комп'ютером, ніж в традиційних умовах; досягнення навчального ефекту в менші, порівняно із традиційним навчанням, терміни; індивідуалізація процесу виконання завдання за рахунок використання комп'ютерних технологій.

Варто звернути увагу, що для особливих дітей тривалість роботи не повинна перевищувати 10 хв., для дітей 7-12 років – не більше 20 хв., для старшокласників – не більше 30 хв. Дітям, які належать до групи ризику за станом зору, час, проведений за комп'ютером, визначається індивідуально. При цьому періодичність занять з одним учнем має бути не більшою ніж двічі на тиждень. Педагог, який використовує у навчальному процесі комп'ютерні засоби навчання має піклуватися про зниження несприятливих впливів на організм дитини. Використання сучасних комп'ютерів та дотримання зазначених вище рекомендацій зводить до мінімуму їх негативний вплив на людину [6].

Висновок. Отже, раціональне використання новітніх технологій залежить від професійної компетенції педагога, його вміння запровадити ці технології в систему навчання кожного учня з особливими потребами. Ефективність навчання за допомогою комп'ютера значною мірою залежить від якості навчальних програм. При низькій якості цих програм комп'ютер, природно, не виправдовує сподівань щодо підвищення ефективності навчання, які на нього покладаються.

Комунікаційні технології допомагають зменшувати дефекти затримки мовлення, психологічної затримки, зору, моторно – рухової діяльності, аути стичний синдром,розумової відсталості. Розроблені комп'ютерні програми легкі в використанні, дозволяють вчитися особливим дітям із задоволенням, а це найголовніше для них.

Список використаної літератури

1. Борисенко Л.Л. Впровадження засобів ІКТ в інклюзивну освіту / Борисенко Л.Л. / Система надання освіти дітям з особливими потребами в умовах сучасного навчального закладу : матеріали Всеукраїнської науковопрактичної конференції (м. Лисичанськ 14 грудня 2016 року.). – Лисичанськ : ВП «ЛПК ЛНУ» – Лисичанськ : ФОП Пронькіна К.В. – 2016. – С.26-28.

2.Вакуліч Т. Соціально-психологічний супровід навчально-виховного процесу дітей з обмеженими можливостями / Т. Вакуліч // Профтехосвіта. — 2010. — № 6 (18). — С. 42 — 47.].

3.Запорожченко Ю.Г. Використання засобів ІКТ для підвищення якості інклюзивної освіти / Ю.Г. Запорожченко // Інформаційні технології в освіті. – 2013. – № 15. – С. 138-145.

4.Закон України «Про основні засади розвитку інформаційно-суспільства в Україні на 2007-2015».

5.Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.

6.Качуровська О. Новітні засоби корекції та розвитку мовлення учнів із ТВМ / О. Качуровська // Дефектологія. – 2006. - № 2. – С. 46-49.

7.Легкий О. Корекційні можливості застосування комп'ютера у спеціальній школі / О. Легкий // Дефектологія. – 2002. - № 1. – С. 36-39.

8.Мартинчук О.В. Підготовка фахівця зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному середовищі./О.В.Мартинчук//Монографія.2018

9. Миронова С. Використання комп'ютера у корекційному навчанні дітей з вадами інтелекту / С. Миронова // Дефектологія. – 2003. - № 3. – С. 41- 45.

10. Холковська І.Л. Корекційна педагогіка / І.Л. Холковська. – Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2007.– 328 с.

Анотація. *У статті розглянуто основні зміни, що відбулися в системі освіти упродовж останніх років; Розглянуто питання інклюзивної освіти для дітей з особливими потребами. Визначено можливості використання засобів ІКТ для підвищення якості інклюзивної освіти.*

Ключові слова*: засоби ІКТ, інклюзивна освіта, навчання дітей з особливими потребами, якість освіти.*

Annotation*.In the statute is rooted in the basics of the sky, you've been in the system of the rest of the rest of the world; Viewed nutritional insight for children with special needs. Vznacheno mozhivosti vikristannya zakobiv IKT for pidvischennya sovereignty inclusively osviti.*

Key words*: ICT tools, inclusive education, education of children with special needs, quality of education.*

УДК [373.5.091.33:004]:34

Шпак В. В., Бойчук В. М.,
м. Вінниця Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Постановка проблеми. Проблема застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процесі подання навчального матеріалу є однією з важливих у методиці викладання дисциплін, навчальних предметів.

Запровадження у навчальний процес технічних засобів навчання на базі інформаційно-комунікаційних технологій відкриває значні можливості для здійснення індивідуального підходу. Це дає змогу впливати на учнів із урахуванням їхніх індивідуальних психічних особливостей (пам'яті, уяви, спостережливості), розвивати критичне мислення. Звідси виникає необхідність детального дослідження процесу використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі не лише викладачами і учителями, а й студентами і учнями, щоб сформувати інформаційну компетентність підростаючого покоління.

Аналіз попередніх досліджень. Певні аспекти використання ІКТ на уроках різних типів і форм у своїх дослідженнях розглядали В. Бойчук, О. Буйницька, В. Мирошниченко, А. Манаенкова, М. Кадемія, І. Ставицька, І. Шахіна та інші фахівці, які проаналізували та визначили переваги використання ІКТ на різних типах уроків, а також, які засоби навчання допоможуть підростаючому поколінню найкраще засвоїти інформацію.

Метою нашої статті є ознайомлення з тими засобами навчання, які найкраще допоможуть підготувати підростаюче покоління до засвоєння навчального матеріалу, а саме використовувати ІКТ на різних типах уроків.

Виклад основного матеріалу. Інформатизація суспільства – це перспективний шлях до економічного, соціального та освітнього розвитку. Інформатизація освіти спрямовується на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання та тестування, що надає можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог. Виникнення та розвиток інформаційного суспільства (ІС) передбачає широке застосування ІКТ в освіті, що визначається багатьма чинниками.

По-перше, впровадження ІКТ у сучасну освіту суттєво прискорює передавання знань і накопиченого технологічного та соціального досвіду людства не тільки від покоління до покоління, а й від однієї людини до іншої.

По-друге, сучасні ІКТ, підвищуючи якість навчання й освіти, дають змогу людині успішніше й швидше адаптуватися до навколишнього середовища, до соціальних змін. Це дає кожній людині можливість одержувати необхідні знання як нині, так і в постіндустріальному суспільстві.

По-третє, активне й ефективне впровадження цих технологій в освіту є важливим чинником створення нової системи освіти, що відповідає вимогам ІС і процесу модернізації традиційної системи освіти [5].

До позитивних дидактичних можливостей ІКТ відносять: індивідуалізацію навчання, ущільнення навчальної інформації, створення стійкого пізнавального мотиву осмисленого процесу практики, забезпечення зв'язку теорії з практикою, диференціація навчання, управління пізнавальною діяльністю та формування у студентів, учнів творчих якостей, організація проблемно-орієнтованих баз знань на основі реалізації структурно-функціональних предметних і міжпредметних зв'язків, забезпечення адекватного емоційного стану студентів, учнів, можливість створення реальної досліджуваної ситуації, формування загальної культури мислення, створення гарних умов для реалізації особистості, формування і розвиток інформаційної культури і розв'язання задач медіа-освіти.

До негативних аспектів застосування ІКТ відносять: ПК призводить до ізоляції студентів, учнів, не може вести справжній діалог, тобто «не розуміє» аналогій та метафор, не може пояснити студенту, учню, чому той відчуває трудності під час оволодіння матеріалом; не може надихати або бути моделлю для наслідування; не може допомогти під час вивчення не точних дисциплін, до яких не можна застосовувати формальні правила і процедури [2, с. 24].

Незважаючи на те, що багато сучасних батьків та педагогів упевнені, що комп'ютер і Інтернет привносять величезну шкоду школярам, інформаційні технології далеко не завжди передбачають лише негативний вплив. Нині можна відзначити безліч переваг, які важливі для школярів та їх батьків. Основна перевага, яку забезпечує комп'ютер, що підключений до Інтернету – це доступ до величезної кількості найрізноманітнішої інформації, яка може знадобитися в навчанні, бути корисною у розвитку кругозору дитини, її самонавчанні. Саме для того, щоб школяр мав можливість знаходити найбільш різні книги, відомості, що цікавить його про навколишній світ, глибше

© Шпак В. В., Бойчук В. М., м. Вінниця 2019 р.

вивчати ті чи інші шкільні предмети, потрібен Інтернет. Тому батьки мають стежити за тим, що вона робить за комп'ютером, які сайти відвідує, чітко обмежувати час, протягом якого дитина сидить за монітором.

Важливе значення мають і сучасні технології для організації шкільного процесу. Нині багато шкіл створюють власні ресурси в Інтернеті, де не тільки відображається поточна інформація про життя школи, але й є окремі розділи для кожного з класів, дітей. Учителі можуть оперативно інформувати батьків про успішність учнів, події його шкільного життя, ті чи інші збори, заходи.

Більше того, нерідко в Інтернеті можна знайти сайт педагога, де вчитель надає інформацію про рівень своєї кваліфікації, досвід роботи, викладаються предмети, курси навчання і т.д. Як правило, створення власних ресурсів актуальне для репетиторів, які працюють в приватному порядку з учнями різного віку індивідуально, готуючи їх до здачі іспитів або даючи можливість поліпшити знання з того чи іншого предмету. Досить актуальні інформаційні технології і для самих учнів, які можуть вільно спілкуватися між собою, обмінюючись домашніми завданнями, обговорюючи теми уроків, конференції і т.д.

Ще одна перевага у використанні Інтернету і комп'ютера в навчанні полягає в тому, що вчителі можуть легко і просто передавати потрібну інформацію учням на тих чи інших носіях (флешки, диски і т.д.). Зникла проблема пошуку потрібної літератури, книги – все можна знайти і швидко завантажити в Інтернеті, роздрукувати в безлічі екземплярів і роздати дітям для ознайомлення. Діти ж, у свою чергу, мають можливість будь-яку інформацію знайти в більшому обсязі, ніж дає школа, і задовольнити свій інтерес. Тому, якщо батьки зможуть правильно організувати роботу дитини за комп'ютером, школяр зможе не тільки добре вчитися, але і зробити навчання цікавим, захоплюючим і різноманітним [3]. У визначенні доцільності використання ІКТ на заняттях, слід враховувати такі фактори: педагогічну і наукову якість електронних посібників, інтерес і вік, зміст матеріалу, методичну зрілість педагога тощо. Для того щоб використання технічних засобів навчання сприяло розвитку й формуванню стійких пізнавальних інтересів учнів, вчитель має володіти відповідними педагогічними вміннями [1, с. 117].

Сучасні мультимедійні технології мають потужний дидактичний потенціал до якого належать: анімаційна графіка, відеофільми, звук, інтерактивні можливості, використання віддаленого доступу і зовнішніх ресурсів, роботу з базами даних тощо. Ці різноманітні інформаційні компоненти, що знаходяться під керуванням однієї чи декількох спеціальних програм, називаються мультимедійною системою.

Мультимедіа-системи мають унікальну можливість надавати величезну кількість корисної і цікавої інформації в максимально зручній і доступній формі. Саме завдяки цьому вони знаходять широке застосування в різних сферах діяльності: в науці, освіті, професійному навчанні тощо. Особлива роль їм відводиться у процесі навчання, оскільки використання засобів мультимедіа для повторення, узагальнення та систематизації знань не тільки допомагає створити конкретне, наочно-образне уявлення про предмет, явище або подію, що вивчаються, але й доповнити вже відоме новими даними. Відбувається не лише процес пізнання, відтворення та уточнення вже відомого, але й поглиблення знань. Тому, під час роботи з навчальною програмою важливо зосередити увагу на найскладнішому для засвоєння учнями матеріалі, активізувати їх самостійну пошукову діяльність [4, с. 39].

Серед різноманіття навчальних мультимедійних систем найчастіше виокремлюють комп'ютерні тренажери, автоматизовані навчальні системи, мультимедіа-презентації, навчальні фільми.

Моделювання реальності – найважливіша перевага мультимедіа-технологій, із їх допомогою можна відтворити будь-який об'єкт. Завдяки ним людина практикує операції, що максимально відповідають реальним, насправді маючи справу лише з їх електронним аналогом.

Сучасна комп'ютерна технологія (мультимедіа) дозволяє створювати діалогові навчальні програми і тренажери, що включають комп'ютерну мультиплікацію, аудіо і відеотехніку. Як мінімум, це підсилить відчуття реальності під час роботи з тренажером і відкриє нові можливості в процесі навчання.

Під час вибору комп'ютерного тренажера слід враховувати: набір стандартних елементів і варіанти їх розширення; можливі режими роботи і вирішувані завдання; якість і ергономічні характеристики інтерфейсу (зручність роботи).

До таких тренажерів може відноситись система комп'ютерного тестування та мультимедійний навчальний курс з правознавства.

Автоматизовані навчальні системи, побудовані на основі мультимедіа-технологій є нині одним із найефективніших засобів навчання. Саме тут повною мірою реалізується давній, але до нині актуальний принцип дидактики: краще один раз побачити, ніж сто разів почути.

Комбіноване використання комп'ютерної графіки, анімації, живого відео зображення, звуку, інших медійних компонентів – усе це надає абсолютно унікальну можливість зробити предмет, що вивчається, максимально

наочним, а тому зрозумілим та доступним. Це особливо важливо в тих випадках, коли учень має засвоїти велику кількість нейтрально поданої інформації, наприклад, структура системи влади в різних країнах світу тощо.

Мультимедійні презентації – це один із найбільш функціональних та ефективних засобів під час проведення уроків-лекцій, уроків-семінарів, уроків-наукових конференцій тощо, що найбільше підходить для учнів старших класів. Навчальні фільми відтворюють ті чи інші процеси у вигляді реальних спеціальних зйомок і тривимірної комп'ютерної графіки або монтажу історичних документальних стрічок, які допоможуть встановити, наприклад, деталі прийняття законів законодавчим органом влади.

Нині все більше педагогів використовують у своїй практиці навчальні фільми. Це дозволяє підвищити мотивацію, якість навчання, стандартизувати, уніфікувати навчання, реалізовувати дистанційне навчання, надати можливість для самоосвіти.

Однак слід врахувати, що після перегляду фільму (індивідуального або групового), вивчення матеріалів і виконання практичних завдань обов'язково відбувається обговорення або тестування, що дозволяє оцінити рівень засвоєння учнями інформації з кінострічки.

Вважається недоцільним показ фільму протягом усього уроку. На думку вчених, загальна тривалість демонстрації кінофільму на уроці не має перевищувати 20-35 хвилин (5-8 клас – 20-25 хв., 9-11 клас – 25-35 хв.).

Безперервна робота учнів з екраном, відео монітором не має перевищувати: 5 клас – 15 хв., 6-7 клас – 20 хв., 8-9 клас – 25 хв., 10-11 клас – 30 хв. за 1 навчальну годину [4, с. 39-41].

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [6, с. 145]. Нами проаналізовано засоби навчання, які сприяють ефективному засвоєнню навчального матеріалу учнями з урахуванням індивідуально-психологічних умов. Зазначено, що комп'ютерні тренажери, автоматизовані навчальні системи, мультимедійні презентації, навчальні фільми тощо збільшують загальнокультурний, інтелектуальний і творчий потенціал учнів. Доведено необхідність використання ІКТ на різних типах уроків з різних навчальних предметів.

Список використаних джерел:

1. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання: Навчальний посібник. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 240 с.

2. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: Навчальний посібник / Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. / – Вінниця: ТОВ «Планер». – 2011. — 220 с.

3. Манаенкова А. Помощь информационных технологий в школьном обучении. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/articles/1224.html

4. Мирошниченко В. О. Використання сучасних інформаційних технологій: формування мультимедійної компетентності: Навчальний посібник / за ред. Баханова К. О. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – С. 39-41.

5. Ставицька І. В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://confesp.fl.kpi.ua/node/1103

6. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

В статті розглядається проблема використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Досліджено, що комп'ютерні тренажери, автоматизовані навчальні системи, мультимедійні презентації, навчальні фільми збільшують загальнокультурний, інтелектуальний і творчий потенціал учнів. Розглянуто необхідність використання ІКТ на різних типах уроків з різних навчальних предметів.

Ключові слова: *ІКТ, Інтернет, мультимедійні технології, комп'ютерний тренажер, автоматизовані навчальні системи, мультимедійні презентації, навчальні фільми.*

In the article the problem of the use of ICT in the learning process. Investigated that computer simulators, automated training systems, multimedia presentations, educational films increase the general cultural, intellectual and creative potential of students. The necessity of using ICT in different types of lessons on various subjects.

Key words*: ICT, Internet, multimedia technology, computer simulator, automated training systems, multimedia presentations, training films.*

.

РОЗДІЛ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК

УДК 101.1:316.4
Абашина А. А.,
м. Кропивницький, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТАПІВ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА СПОЖИВАННЯ

Постановка проблеми. Соціальні зміни, які відбуваються у нашій країні, привели до зовсім нових соціальних реалій. Раніше такі зміни відбувалися повільніше. Люди проживали у колі звичайних уявлень, кожен виконував свою роль в суспільстві. Тепер все відбувається інакше. Руйнуються традиційні уявлення і форми свідомості. На зміну душевності приходить матеріалізм і розрахунок. Суспільство здебільшого являє собою не народ, а масу. Маса – це явище, яке виникло в сьогоднішній історичній ситуації. Тепер поступово приходить усвідомленість, що прагнення до кращого майбутнього не здійснюється саме собою. Необхідно керувати сучасними суспільними процесами, а для цього необхідно розуміти ті процеси, які проходять в суспільстві. Тому тема даної публікації є актуальною.

Аналіз попередніх досліджень. Розвитку споживання в суспільстві присвячено чимало наукових праць, однак вони здебільшого розглядають або окремі аспекти проблеми, наприклад [1,2,3], або проблему в цілому, скажімо [4], що достатньо складно для усвідомлення цих сучасних процесів. Оскільки нові явища в суспільстві достатньо складні, а цими поняттями повинна володіти практично кожна людина, бажано було б мати наукову працю, де доступно і з достатньо глибоким розумінням висвітлюється основні аспекти даної проблеми. Зважаючи, що такі роботи відсутні, викладенню основних етапів розвитку споживання в суспільстві і присвячується дана стаття.

Мета статті. Метою даної статті є викладення основних етапів розвитку споживання в суспільстві від передмодернізаційного етапу до сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Коли в соціальному просторі цінності володіння матеріальними благами стають центральними, суспільство називають суспільством споживання. Виникнення суспільства споживання відносять до 50-60-х років XX століття [1, с.195].

Виробництво матеріальних благ існувало в традиційному суспільстві, однак людина в ньому не ставала систематичним споживачем. Для цього були принципові перепони, які були обумовлені системою ціннісних установок. Тому суспільство споживання не могло виникнути в традиційному суспільстві, однак певні його зародки з'являються.

В ряді країн Західної Європи в XVI – XVII ст. відбуваються функціональні зміни які в сукупності позначили як перша модернізація.

В перші шість десятиліть XVIII ст. в Англії розвиток накопичувальних тенденції на протестантській основі вилився в споживчу «революцію» [5, с.14]. Мода приймає важливе значення для розвитку споживання. В Англії в XVIII ст. значно прискорився темп її зміни. Якщо раніше купівля речі була продиктована необхідністю, то тепер визначаючим фактором ставала мода [6, с.18-19]. Як результат, розкіш стали рахувати ознакою доброго тону, а потім її стали розглядати як необхідність [7, с.20]. З 1750 р. реклама і повідомлення новин приймають регулярний характер і дозволяють жінкам усієї країни слідкувати за останніми змінами в моді.

До кінця XIX ст. США розпочинають лідирувати в сфері споживання, тут формується новий бездіяльний (гулящий) клас. Він розпочинає формувати нові моделі показного і демонстративного споживання, приписуючого специфічні сфери споживання для чоловіків і жінок. Розмежовуються атрибутивна і дозвільна частини споживання. Оголюються негативні сторони консюмеризму: зростає число крадіжок, міжособистісні відносини все більше фокусуються на матеріальних благах, збільшується кількість розлучень.

В час між війнами XX ст. принципово іншим стала присутність широких шарів в логіці суспільного розвитку споживання. Індивід, що стає частиною безликої односпрямованої маси перетворюється в суб'єкт, який здійснює ряд визначальних і доведених до автоматизму дій, розглядаючи навколишнє середовище з утилітарної точки зору [8, с.145]. Масові смаки і масова мораль розпочинають видозмінювати і осереднювати індивіда. Відбувається втрата аристократичних смаків без рівнозначної соціально-культурної альтернативи. Масова людина егоїстична і

© Абашина А. А., м. Кропивницький 2019 р.

безвідповідальна. Вона набагато більше сфокусована на задоволенні своїх потреб, які все менше стають культурними, не говорячи вже про духовність, і все більше матеріальними. В 20-30-ті роки XX ст. відбувається безпосередня підготовка ставлення суспільства споживання.

Самі великі ціннісні трансформування у західному післявоєнному світі відбуваються в 50-60-ті роки XX ст. Тут інтенсифікувались тенденції «омасовлення», що приводить до втрати довгострокових стратегій на користь короткочасної вигоди. Суспільство споживання для укріплення власної ролі проводить самоміфологізацію. Отримана на підставі цього впливу колективна спілка стає носієм свідомості «мовчазливої більшості», людської маси, що отримала односпрямований зв'язок з внесенням однієї основної ідеї – споживання. «Мовчазлива більшість» володіє властивістю імплозивності, воно поглинає інформаційні потоки без активного відгуку на них [9, с.39]. Однак, знаходячись під постійним впливом ідеологічної обробки через засоби масової інформації, колективні спілки повністю поглинають базову думку про примат споживання перед всім останнім. Постійна орієнтація на егоїстичне задоволення власних бажань, зв'язаних з володінням матеріальними благами, приводить до втрати ціннісних орієнтирів, виникає ситуація анемії. Все суспільство сфокусовано на споживанні товарів, що тепер саме по собі сприймається як центральна цінність.

Згодом на Заході виявляється масштабний процес символізації споживання. Тут відбувається створення ідеології споживання, призваної інкорпорувати споживчі цінності в тонку ціннісну тканину суспільства. Предмети споживання стають одним з головних критеріїв соціального розмежування. Однак, ще більше значення приймає знакова вартість речей. Самим важливим стає не корисність або вартість речі, а її значимість в аспекті демонстрування добробуту споживача. З використанням засобів медіа відбувається становлення системи споживання, як системи управління знаками. Роль масових комунікацій розпочинає зростати завдяки можливості ефективно розповсюджувати споживчу ідеологію.

Ідеологічна складова більше не зав'язана лише на політику. На перший план виходять суспільний дискурс споживання, що трансформує індивіда з «homo sapiens» в нову форму – «homo economikus». Життєвий спектр такої «оновленої людини» зводиться до нехитрої замкненої системи, в якій існують три базові елементи: система речей (споживчих предметів), наявність потреб і необхідність їх негайного задоволення. Двигуном прогресу такого суспільства є ґрунтовний ідеологічний вплив за допомогою засобів масової інформації на виокремлену аудиторію – так звана «мовчазлива більшість», яка в кінці кінців і формує систему потреб, не задумуючись про несамостійність свого вибору [10, с.103].

Соціальна логіка суспільства споживання ставить знак тотожності між різними індивідами і надає враження прийняття себе як вільнодумної істоти, чиє головне прагнення йде до абстрактного поняття щастя. Оскільки віртуальність поняття повинна мати матеріальне втілення, то напрямом до щастя об'являються штучно створенні потреби, а досягненням щастя -їх задоволення шляхом придбання якогось речового об'єкта. Чим частіше і більше це задоволення, тим сильніше повинно освідомлюватись щастя.

Згодом досягається розуміння формування споживчої культури і споживчого образу життя на Заході. Логіка консюмеризму, підсиленого розвинутим споживчим апаратом, ідеологією споживання та системою споживання, розпочинає поглинати в свій дискурс культури основи суспільства. Статус культури та мистецтва активно переглядається з позицій споживчих цінностей. Культурні споживання перетворюються в культурні запити, а логіка мистецтва викривлюється в наслідок комерційної ангажованості буржуазними елітами. У суспільстві з більшою ймовірністю залишається той культурний об'єкт, який організовано як споживчий продукт, як торгова марка. Це протиріче фундаментальним витокам культури і духовності, це руйнує сам принцип створення предметів мистецтва. Життя індивіда стає зв'язаним нескінченним і безцільним пошуком предметів споживання, зміст життя спрощений до стилю життя. Тут ми зустрічаємося з нетерпимим нав'язуванням буржуазними елітами гранично розширеної ідеології споживання.

Не дивлячись на помилки індивіда, його прагнення до задоволеності відноситься не до функції індивіда, а до загальної колективної [11, с.17]. Соціалізація індивіда в постіндустріальному суспільстві здійснюється саме шляхом прийняття логіки споживання. Не дивлячись на міфічну наявність ілюзії рівності, індивід стає захоплений задоволенням своєї потреби як засобом соціальної відмінності з іншими. Поведінка такої людина зв'язана не споживанням, що забезпечує задоволення базових потреб, а отриманням речі, як елемента підсилення персонального соціального статусу. Створена «система речей» змінює прийнятий соціальний порядок, формуючи іншу «ієрархію особистостей». В постіндустріальному суспільстві різний рівень міфічності речей трансформує минулі соціальні механізми позначення нерівності через расові особливості, стать, належність до класу і політичні

переконання в нову класифікацію, в якій перерозподіл за стратами здійснюється через предмети споживання [12, с.164].

Структура цінностей суб'єкта суспільства споживання в значній мірі визначається прагматизмом, який робить імперативні принципи моралі мало затребуваними з боку суспільства і тому неефективними. Крім того, в сучасному суспільстві індивідуалізація спрягається з плюралізацією зразків самовизначення. Індивідуалізація відкриває перед людиною, з одного боку, додаткові перспективи особистого контролю над життєвим простором, часом, грошима, освітою, вибором форми трудової діяльності, кар'єрою і різноманітністю моделей соціальної інтеграції [13, с.35-39]. З іншого боку, індивідуалізація прагматичного суб'єкта відтворює все зростаючий ризик, зв'язаний з втратою колективності, суспільності і, на кінець, спільності, що веде людство до структурної кризи. Заключним етапом розвитку споживання в суспільстві є глобалізація. Глобалізація споживання приводить до формування глобального консюмеризму. Це система споживчих стандартів і культурних цінностей, яка приймається більшістю країн. Вона повністю вписана в логіку капіталістичного способу виробництва. Виникає суперечлива культурна комбінаторика, що поєднує засвоєння споживчої культури, що виникла на Заході, і становлення якого-небудь аспекту «національної» культури в якості глобальної. Формується глобальний споживчий апарат, що задіює всі можливі засоби виробництва і розповсюдження об'єктів культури. Ідеологія споживання розповсюджується завдяки зростанню глобальної мобільності населення. При цьому виникають і незахідні форми антиконсюмериських протестів. Процес глобалізації споживання відбувається в цей час. Можливо в майбутньому його слід досліджувати як окремий етап розвитку суспільства споживання.

Висновки. Таким чином, суспільство споживання у своєму розвитку пройшло кілька етапів, характерних еволюційними і революційними змінами. Воно розвивається і тепер в етапі глобалізації. В процесі розвитку суспільства споживання зафіксовані прояви анемії сучасного соціального суб'єкта. Вони не можуть не обумовлювати порушення протікання процесів соціокультурного відтворення інструментальних цінностей (матеріальних і духовних) і технологічних (комунікативних) способів їх трансляції. Все це може мати ряд серйозних соціальних наслідків, які можуть необоротно трансформувати основи соціальності як особистості, так і усього нашого суспільства. У зв'язку з цим необхідно здійснювати теоретично обґрунтоване спростування споживчих ідеалів в суспільстві, друці, на телебаченні, в Інтернеті з метою адекватного усвідомлення ролі споживання в житті суспільства і визначення дійсної ролі, яку воно повинно відігравати, щоб не заважати культурному і духовному зростанню особистості і розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Кузнецов Д.А. Предмодернизационный этап развития потребления / Д.А.Кузнецов // Знание. Понимание. Умение, 2009. – №4. – С.195-199.
2. Кузнецов Д.А. Ранний модернизационный этап развития потребления / Д.А.Кузнецов // Вестник Волгоградского гос.ун-та. – Сер.7., Филос, 2009. – №2(10). – С.159-164.
3. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество / Дж. Гэлбрейт. – М.: ООО «Изд-во АСТ»: ООО «Транзиткнига»; СПб.: Terra Fantastica, 2004. -602 с.
4. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры/ Ж. Бодрийяр. – М.: Культурная революция; Республика, 2006. – 269с.
5. Bocock R. Consumption / R. Bocock. – N.Y.: Routledge, 2006. – 131p.
6. Stearns P. N. Consumerism in World History: The global transformation of desire / P. N. Stearns. – L.: Taylor & Francis, 2006. – 164p.
7. McKendrick N. The Birth of a Consumer Society: The Commercialization of Eighteenth-Cennury England / N. McKendrick, J. Brewer, J.H. Plumb. –Bloomington: Indiana University Press, 1982. – 345p.
8. Рендл М. В. Жан Бодрийяр как ведущий теоретик постмодерна / М.В. Рендл// Вестник науки ТТУ, 2014. – № 1. – С. 144–147.
9. Бодрийяр Ж. В тени молчаливого большинства или конец социального / Ж. Бодрийяр. – Екатеринбург: Изд-во УГТИ, 2000. – 129 с.
10. Ажимова Л. В. Жан Бодрийяр о феномене массовых коммуникаций в обществе потребления / Л. В. Ажимова // Гуманитарные исследования в Восточной Сибири и на Дальнем Востоке, 2012. – № 3 (19). – С. 101 – 110.
11. Фурс В. Н. Социально-критическая теория Жана Бодрийяра / В. Н. Фурс // Вестник Самарского гос. Университета, 2009. – № 5 (71). – С.15–30.
12. Бодрийяр Ж. Прозрачность зла. – М.: Добросвет, 2014. – 260 с.
13. Латыпова З.И. Аксиологические импликации современного общества потребления // Актуальные вопросы философии, истории и политологии: Материалы международной научно-практической конференции. – Новосибирск: ЭНСКЕ, 2011. – С.35-39.

Анотація. *Викладено результати дослідження етапів розвитку суспільства споживання. Розглянуто передмодернізаційний, ранній модернізаційний, модернізаційний і масовий етапи розвитку суспільства споживання. У масовому етапі розглядаються еволюційні та революційні перетворення. Відмічені зміни як окремого індивіда, так і суспільства в цілому. Звернена увага на можливі*

серйозні соціальні наслідки. Рекомендовано здійснювати теоретично обґрунтовані спростування споживчих ідеалів в суспільстві і доводити це до відома мас.

Ключові слова: *суспільство споживання, етапи розвитку, індивід, суб'єкт, маса, соціум.*

Анотация. *Изложены результаты исследования этапов развития общества потребления. Рассмотрены предмодернизационный, ранний модернизационный, модернизационный и массовый этапы развития общества потребления. В массовом этапе рассматриваются эволюционные и революционные превращения. Отмечены изменения как отдельного индивида, так и общества в целом. Обращено внимание на возможные серьёзные социальные последствия. Рекомендовано осуществлять теоретически обоснованные опровержения потребительских идеалов в обществе и доводить это до сведения масс.*

Ключевые слова: *общество потребления, этапы развития, индивид, субъект, масса, социум*

Anotation. *The results of the study of the stages of development of a consumer society are presented. The premodernization, early modernization, modernization and mass stages of development of a consumer society are considered. In the mass stage, evolutionary and revolutionary transformations are considered. Changes are noted as a separate individual, and society as a whole. Attention is drawn to the possible serious social consequences. It is recommended to carry out theoretically substantiated refutations of consumer ideals in society and bring this to the attention of the masses.*

Keywords: *consumer society, stages of development, individual, subject, mass, society*

УДК 373.2.159.953.5

Білик Т. С., Карук І. В., Колеснік К. А.,
м.Вінниця, Україна

ДИТЯЧЕ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Постановка проблеми. В даний час активно відбувається процес якісного оновлення освіти, посилюється її культурологічний та особистісний потенціал. Сучасне суспільство потребує активної особистості, здатної до пізнавально-діяльнісної самореалізації, до прояву дослідницької активності і творчості в рішенні життєво важливих проблем. Дошкільна освіта покликана забезпечити саморозвиток і самореалізацію дитини, сприяти розвитку дослідницької активності та ініціативи дошкільника.

Дошкільне дитинство – це особливий вік, коли дитина відкриває для себе світ, коли відбуваються значні зміни у всіх сферах її психіки: когнітивної, емоційної, вольової і які виявляються в різних видах діяльності: комунікативної, пізнавальної, перетворювальної. Це вік, коли з'являється здатність до творчого вирішення проблем, що виникають у різних життєвих ситуаціях.

Актуальною проблемою сучасної дошкільної освіти є пошук ефективних шляхів виховання та розвитку креативної, ініціативної дитини, здатної до реалізації свого творчого потенціалу і пізнавальної активності в різних видах діяльності.

Різні форми дослідницької діяльності активно впроваджуються в освітній процес дошкільних закладів. При цьому дослідницька діяльність дошкільників виступає як сучасна освітня технологія, що дозволяє реалізувати специфічний зміст освіти, орієнтований на розвиток суб'єктної позиції дошкільнят, який забезпечує готовність до школи та розвитку пізнавальної активності.

Серед можливих засобів розвитку пізнавальної активності старших дошкільників на особливу увагу заслуговує дитяче експериментування, яке дозволяє сформулювати дослідницьку активність дитини; сприяє формуванню словесно-логічного мислення; становлення пізнавальних інтересів; розвитку продуктивної і творчої діяльності; розширення взаємодії старших дошкільників з навколишнім світом; становлення елементарного планування і прогнозування [1, с.83].

Аналіз попередніх досліджень. Проблема пошуково-дослідницької та експериментальної діяльності дошкільників розробляється багатьма педагогами і психологами як в історично-педагогічній спадщині (Я.Коменський, М.Монтессорі, Й.Песталоцці, Ф.Фрьобель, К.Ушинський та інші), так і в сучасних дослідженнях (К.Крутій, Н.Лисенко, З.Плохій та інші).

Дослідження (М.Поддьяков, А.Поддьяков, І.Фрейдкін, Л.Парамонова, Н.Веракса, А.Савенков, О.Афанасьева) показують, що дитяче експериментування можна визначити як перетворюючу діяльність дошкільнят, в якій пізнаються властивості і якості об'єктів навколишнього світу. У процесі експериментування змінюється сама дитина і його ставлення до світу.

Метою статті є висвітлення теоретико-методичних аспектів організації дитячого експериментування в

© Білик Т. С., Карук І. В., Колеснік К. А, м. Вінниця 2019 р.

природі та наголошення на необхідності систематичного використання експериментально-дослідної діяльності дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Дитяче експериментування є особливою формою пошукової діяльності, в якій найбільш яскраво виражені процеси виникнення і розвитку нових мотивів особистості, що лежать в основі саморозвитку дошкільнят.

Експериментування – діяльність, яка дозволяє дитині моделювати в своїй свідомості картину світу, засновану на власних спостереженнях, відповідях, встановлених закономірностях. Експериментальна діяльність, не є ізольованим від інших видів діяльності. Вона тісно пов'язана з усіма видами діяльності і, в першу чергу з таким, як спостереження та праця.

У експериментуванні досить чітко представлений момент саморозвитку дитини: перетворення об'єкта, здійснювані дитиною, розкривають перед нею нові сторони і властивості об'єкта, а нові знання про об'єкт, в свою чергу, дозволяють здійснювати нові, більш складні і досконалі перетворення. Таким чином, у міру накопичення знань про досліджуваний об'єкт дитина отримує можливість ставити собі нові, все більш складні цілі.

Мета експериментальної діяльності: розвиток пізнавальних інтересів; потреби в самостійної пошукової діяльності на базі збагаченого і сформованого емоційно-чуттєвого досвіду.

Завдання експериментальної діяльності: викликати у дітей інтерес до пошукової діяльності в ознайомленні з природою; вчити дошкільників бачити і виділяти проблему експерименту, ставити перед собою мету експерименту, відбирати матеріали для самостійної діяльності; розвивати особистісні властивості у дітей – цілеспрямованість, наполегливість, рішучість. сприяти формування колективної думки і критичної оцінки щодо фактів негативного ставлення чи згубного впливу на природу; формувати практичні уміння та навички активної пізнавальної діяльності, моральні якості, які виховуються в умовах колективних видах діяльності.

Дитяче експериментування знайомить старших дошкільників з різними властивостями навколишніх предметів, з законами життя природи та їх взаємозв'язками. Спочатку діти навчаються експериментувати в спеціально організованих видах діяльності під керівництвом вихователя, потім необхідні матеріали та обладнання для проведення самостійних дослідів та експериментів вносяться в спеціальне предметне середовище групи – осередок експериментування. Для оформлення осередка експериментування використовують різні прилади та матеріали (прилади для проведення дослідів, природний матеріал, харчові продукти, посібники, картон, ножиці, тканина, хутро, гуаш, схеми, таблиці тощо).

Науковець О.Смірнова вивчала взаємодію дорослого та дитини в діяльності, та довела, що в дошкільному віці воно виконує значиму роль для становлення самостійних дій дитини. Вона визначила, що засвоєння нових видів діяльності (предметна, ігрова, навчальна чи експериментальна) проходить через ряд етапів [5].

На першому етапі, ще не свідома дошкільниками нова діяльність – експериментування, існує тільки як характеристика їх активності. Педагог, який хоче досягти експериментальної діяльності, активно використовує її при взаємодії з дітьми. Дошкільники, в свою чергу, повторюючи дії за дорослим, поступово втягуються в загальну атмосферу діяльності. Успішне включення діяльності експериментування в уже сформовану активність дитини, вимагає від дорослого емоційної забарвленості в неї при одночасній спрямованості, як до дитини, так і до самої діяльності. Особисте відношення дітей до нової для них діяльності з'являться тільки під впливом емоційно-хороших відносинах з дорослим. При цьому готується перехід на наступний етап становлення діяльності.

На другому етапі, експериментування виступає на перший план у свідомості дитини, воно вже не обумовлено присутністю дорослого. Дитина починає відчувати яскраві позитивні емоції при зіткненні з діяльністю, у нього виникає бажання діяти самостійно і контролювати дії партнерів.

Однак власне ставлення дитини до нової діяльності ще не склалося, тому вона розгортається тільки в присутності дорослого, як носія цих відносини.

На третьому етапі відбувається закріплення діяльності експериментування в свідомості дитини, що пов'язано зі становленням власного до неї відношення. На цьому етапі роль дорослого відбувається в напрямку самостійних дій дитини. Важливим стає лише фактична присутність дорослого, підтримка дій дитини.

На четвертому етапі, експериментування, як діяльність, стає надбанням самої дитини. Роблячись усвідомленим, воно вже не вимагає присутності дорослого, мотивуючи дитячу активність, що проявляється в ініціативних діях дитини.

Пройшовши всі етапи становлення експериментування, вже усвідомлена і привласнена діяльність експериментування може бути використана, як засіб освоєння інших видів діяльності, а також формування певних якостей особистості, подальшого розвитку дитячих інтересів, і пізнавального в тому числі.

Отже, експериментування є одним із провідним видом пізнавальної діяльності у дошкільників на рівні з грою. М.Поддьяков наголошував на тому, що: «Фундаментальний факт полягає в тому, що експериментування пронизує всі сфери життя, всю дитячу діяльності, в тому числі ігрову» [4, с.6]. При відборі змісту дитячого експериментування необхідно враховувати вікові особливості дітей, закономірності психічного розвитку дитини: а також життєвий досвід дошкільника. Дитина проявляє широку допитливість та пізнавальну активність, до тих предметів і явищ, якщо сам якось досліджує їх, цікавиться причинно-наслідковими зв'язками, намагається самостійно пояснити явища природи і вчинки людей через призму власного досвіду. Основне завдання педагога підтримати і розвинути в дитині інтерес до досліджень, експериментів, відкриттів, створити для цього умови. Вихователю важливо створити умови для продуктивної дитячої праці: поступове ускладнення; організація умов для самостійної та навчальної діяльності; використання проблемних ситуацій.

У процесі експериментування кожна дитина отримує можливість задовольнити властиву йому допитливість, відчути себе дослідником. При цьому вихователь, не є наставником, а рівноправний партнер, співучасник діяльності, що дозволяє дитині більше проявляти свою дослідницьку активність.

Висновки. Таким чином, експериментування як спеціально організована діяльність це один з основних і ефективних методів навчання дітей старшого дошкільного віку, який сприяє становленню цілісної картини світу дошкільника та основ культурного пізнання ним навколишнього світу.

Список використаних джерел:

1. Дыбина О.В., Рахманова Н.П., Щетинина В.В. Неизведанное рядом: Занимательные опыты и эксперименты для дошкольников. М.: ТЦ Сфера, 2005. –192 с.
2. Карук І.В. Розвиток пізнавальних інтересів у дітей дошкільного віку в процесі експериментальної діяльності / І.В. Карук // ІІ Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти». – Науковий журнал «Молодий вчений», 2018. - № 5.2 (57.2). – С. 89-92.
3. Микичур Т.С. Проблема гуманно-ціннісного виховання дітей у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського // Реалізація ідей В.О. Сухомлинського в практиці роботи сучасної початкової школи: Збірник матеріалів регіональних педагогічних читань. – Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2012. – Вип.8. – С. 128-129.
4. Поддьяков М. Сенсація: відкриття нової провідної діяльності // Педагогічний вісник, 1997. – № 1. – С. 6-10.
5. Смирнова Е. О. Дошкольник в современном мире / Е.О. Смирнова. – М.: Дрофа, 2006. – 155с.
6. Kolesnik K.A. Psychology of interpersonal relationships of preschool age in a team / K.A. Kolesnik // IMPERATIVES OF CIVIL SOCIETY DEVELOPMENT IN PROMOTING NATIONAL COMPETITIVENESS: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13-14, 2018. Batumi, Georgia: Publishing House "Kalmosani", 2018, p. 229-231.

Анотація. *У статті аналізуються особливості впровадження дитячого експериментування у практику роботи закладу дошкільної освіти, що забезпечує оновлення змісту дошкільної освіти на сучасному. Автори розкривають значення та етапи організації дослідно-експериментальної діяльності дітей дошкільного віку, зокрема у природі; доводять, що саме дитяче експериментування дозволяє дітям самим добувати інформацію про досліджувані об'єкти або явища, а вихователю зробити освітній процес максимально ефективним, що задовольняє природну допитливість дошкільнят і розвиває їх пізнавальну активність.*

Ключові слова: *дошкільник, дитяче експериментування, експеримент, пізнавальна активність, розвиток особистості, дослідна діяльність у природі.*

Аннотация. *В статье анализируются особенности внедрения детского экспериментирования в практику работы учреждения дошкольного образования, обеспечивает обновление содержания дошкольного образования на современном. Авторы раскрывают значение и этапы организации опытно-экспериментальной деятельности детей дошкольного возраста, в том числе в природе; доказывают, что именно детское экспериментирование позволяет детям самим добывать информацию об исследуемых объектах или явления, а воспитателю сделать образовательный процесс максимально эффективным, что удовлетворяет естественную любознательность дошкольников и развивает их познавательную активность.*

Ключевые слова: *дошкольник, детское экспериментирование, эксперимент, познавательная активность, развитие личности, исследовательская деятельность в природе.*

Abstract. *The article analyzes the peculiarities of the introduction of children's experimentation into the practice of the institution of preschool education, which provides updating of the content of preschool education at the present day. The authors reveal the significance and stages of the organization of experimental and experimental activity of preschool children, in particular in nature; prove that it is the children's experimentation that allows children themselves to extract information about the objects or phenomena under study, and the educator to make the educational process as efficient as possible, which satisfies the natural curiosity of preschoolers and develops their cognitive activity.*

Key words: *preschooler, child experimentation, experiment, cognitive activity, personality development, experimental activity in nature.*

УДК 377.1
Бойчук О. Ю.,
м. Вінниця, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ СФЕРИ ПОСЛУГ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОГО КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА

Постановка проблеми. Сучасні потреби підвищення якості професійної (професійно-технічної) освіти зумовлюють визначення напрямів і джерел реформування та модернізації цієї важливої освітньої ланки. Зростання рівня інформатизації, інтеграція різних сфер діяльності, перехід виробництва на сучасні інноваційні технології обумовлюють необхідність систематичного оновлення знань випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти і підвищення якості їх підготовки. Одним із концептуальних положень оновлення змісту професійної (професійно-технічної) освіти нині стає компетентнісний підхід, методологія якого змінює не тільки сам зміст освіти, а й усі інші складники педагогічного процесу: методи, форми, засоби навчання, діяльність викладача, навчально-пізнавальну діяльність учня тощо. Одним із шляхів формування компетентного кваліфікованого робітника є інтеграція загальноосвітнього і професійно-теоретичного напрямів підготовки.

Аналіз останніх джерел. Проблеми інтеграції в педагогіці розглядаються в різних аспектах у працях як зарубіжних, так і сучасних вітчизняних дослідників, опрацьовуються на методологічному, концептуальному рівнях та мають вихід у практику навчання. Зокрема, розробляються такі основні інтегративнопедагогічні концепції, як: концепція інтеграції загальної і професійної освіти (М.А. Берулава, Ю.С. Тюнников); концепція інтегрованого змісту початкової професійної освіти (Л.Д. Федотова); концепція інтеграції педагогічного і технічного знання (Н.К. Чапаєв, В.Н. Якимець); концепція інтеграції і диференціації форм організації навчання (І.Г. Ібрагімов); концепція відкритості професійної освіти (Є.В. Ткаченко, І.П. Смирнов, В.А. Поляков) тощо. На педагогічному полі України проблеми інтеграції знань досліджуються за такими провідними напрямами: методологічне обґрунтування проблем інтеграції (С.У. Гончаренко, Ю.І. Мальований, О.В. Сергєєв); системологічні аспекти інтеграції (О.І. Джулик, Є.Б. Яворський); шляхи упровадження інтеграції в навчальний процес (Л.В. Вичорова, Т.О. Горзій, О.Т. Проказа, Є.М. Романенко); взаємозв'язок інтеграції та диференціації (В.Ф. Моргун); психологічні аспекти інтеграції (Т.Г. Яценко); моделі дидактичної інтеграції для професійно-технічної освіти, дидактична інтегрологія (І.М. Козловська).

Виклад основного матеріалу. Інтеграція – це процес (двосторонній, системний і структурний) взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знання; становлення цілісності; встановлення зв'язків між відносно незалежними раніше речами, процесами, явищами, коли ці зв'язки є істотними, визначають функціонування явищ, які інтегруються; об'єднання елементів, які супроводжуються ускладненням та зміцненням зв'язків між ними, взаємопроникненням елементів цілісної системи, переходом одних форм в інші; історичний рух знання до єдності; взаємопроникнення інформації з одного навчального курсу в інший [5, с.33]. Отже, суть педагогічної інтеграції полягає у здійсненні процесів об'єднання за всіма складовими педагогічного процесу (зміст, форми, методи), що спричинює розширення освітніх функцій (інтегративна функція), інноваційність навчання (інтегроване навчання), модернізацію освіти (інтегровані технології), нові результати навчання (всебічно розвинута особистість).

Метою інтегрованого навчання в закладі професійної (професійно-технічної) освіти є:

- ✓ цілеспрямоване формування в учнів цілісної картини світу, системних знань, умінь та навичок;
- ✓ повноцінна реалізація навчальної, виховної та розвивальної функцій навчання;
- ✓ створення оптимальних педагогічних умов для розвитку творчого мислення учнів у процесі оволодіння загальноосвітніми дисциплінами і дисциплінами професійно-теоретичного та професійно-практичного циклів;
- ✓ підвищення якості професійно-технічної освіти, спроможної підготувати компетентних, конкурентоздатних на ринку праці робітничих кадрів;
- ✓ активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Інтегроване навчання має принципово важливе значення як для формування професійної компетентності майбутнього кваліфікованого робітника, так і для його майбутньої професійної діяльності. Зауважимо, що слід розмежовувати такі поняття як інтегрований урок, бінарний урок та урок з використанням міжпредметних зв'язків.

Інтегрований урок - це спеціально організоване заняття: якщо воно спеціально не організоване, то взагалі може не відбутися або розпадеться на окремі елементи, не об'єднані загальною метою. Підкреслимо, що для

© Бойчук О. Ю., м. Вінниця 2019 р.

інтегрованих уроків характерне таке структурування змісту й форми, яке викликає передусім інтерес в учнів і сприяє їх оптимальному розвитку й вихованню. Однак виявляючи особливості цих типів уроків, зазначимо, що на інтегрованих уроках матеріал кількох тем подається блоками. Під час проведення таких уроків у одних випадках викладачі об'єднуються у відповідні кафедри і спільно готуються до уроків; в інших – урок ведуть два або три викладачі взаємопов'язаних предметів одночасно, кожен свою галузь.

В окремих наукових дослідження ідентифікуються поняття інтегрований та бінарний урок. Поділяємо думку Базиля С.М., що бінарний урок – це різновид інтегрованого уроку, який передбачає органічне поєднання вивчення двох предметів з метою формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізації їх пізнавальної діяльності; підвищення якості засвоєння навчального матеріалу [4, с.21]. Якщо інтегрований урок може проводити лише один викладач, використовуючи навчальний матеріал різних предметів для більш глибокого і ґрунтовного аналізу явища, що вивчається, то бінарний урок – це заняття, яке однозначно проводять два педагоги [2].

Роз'яснюючи відмінність інтегрованих уроків від уроків із застосуванням міжпредметних зв'язків відзначимо, що інтеграція передбачає об'єднання матеріалу з двох або більше предметів для цілісного його сприймання, а при застосуванні міжпредметних зв'язків на уроці використовується певний матеріал з інших предметів. Міжпредметні зв'язки передбачають включення в урок запитань і завдань з матеріалу інших предметів, що мають допоміжне значення для вивчення певної теми. Це окремі короткочасні моменти уроків, які сприяють глибшому сприйманню та осмисленню якогось конкретного поняття. Натомість, на інтегрованому уроці поєднуються блоки знань з різних предметів, підпорядковані одній темі, учні ознайомлюються зі змістом різних предметів і включаються у різні, несхожі між собою, види діяльності. Уроки інтегрованого змісту та уроки з використанням міжпредметних зв'язків – це різні дидактичні поняття**.**

Структура інтегрованих уроків може бути різною. Це залежить від мети, завдань, змісту уроків, способів діяльності.

Особливої актуальності набуває проблема впровадження інтегрованих уроків у навчальний процес у закладі професійної (професійно-технічної) освіти, адже саме тут відбувається одночасне вивчення навчальних предметів загальноосвітньої та професійної підготовки, а відтак і формування освіченої особистості та конкурентоспроможного компетентного кваліфікованого робітника, здатного швидко адаптуватися в змінних умовах ринку праці, повинно здійснюватися нерозривно. Приміром, якщо вивчення загальноосвітнього курсу української мови 10-11 класів в школі ґрунтується на основі кращих зразків української літератури та народної творчості, то у закладі професійної (професійно-технічної) освіти цей курс вимагає інтегрування із предметами професійної підготовки. Вивчення мовних явищ на основі професійно орієнтованих текстів сприяє розвитку професійно грамотної мовної особистості, дозволяє формувати професійне мовлення учнів, що відповідає акцентуаційним, орфографічним, лексичним, морфологічним, синтаксичним, стилістичним нормам української мови. Окрім того, зважаючи на відсутність у навчальному плані курсу української мови за професійним спрямуванням, саме на уроках української мови загальноосвітньої підготовки мають відпрацьовуватися уміння і навички професійної самопрезентації у професійній комунікативній взаємодії, організації колективної діяльності, запобігання конфліктам або їх врегулювання, вибору оптимальних засобів спілкування у конкретній виробничій ситуації, проектування різних видів професійної діяльності відповідно до ситуації, моделювання комунікативного процесу, передбачення реакції потенційного клієнта на певні слова і вчинки, тощо. Це можливо лише за умови інтеграції з начальними предметами професійної підготовки, як от: українська мова і історія флористики, історія мистецтв; українська мова і перукарська справа, матеріалознавство, основи пластичної анатомії та фізіології шкіри обличчя; українська мова і технологія фоторобіт чи технологія оформлювальних робіт.

Висновки. Отже, у процесі вивчення поняття інтеграції дійшли до висновку, що єдиного розуміння цього явища немає. Найчастіше під інтеграцією розуміється поєднання в навчально-виховному процесі окремих явищ, які дозволяють аналізувати предмет вивчення більш ґрунтовно та різнопланово, сприяють розвитку критичного мислення учнів, формуванню цілісної картини світу. Як наслідок перед процесом інтеграції стоїть безліч невирішених проблем, головною з яких на сьогоднішній день можна назвати таку: як інтегрувати? В цьому напрямку вбачаємо подальше дослідження цієї проблеми.

Список використаних джерел:

1. Антонов Н. С. Інтеграційна функція навчання / Н. С. Антонов. – К. : Освіта, 1989. – 304 с.
2. Базиль С. М. Бінарне заняття з дисциплін «Маркетинг» і «Інформа- тика та комп'ютерна техніка» [Електронний ресурс] / С. М. Базиль // Режим доступу: http://www.teacherjournal.com.ua/proftexosvta/9024-bnarnezanyattya-z-disczipln-lmarketingr-lnformatika-takompyuternatexnkar.html.

3. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. – 2-е вид., доп. й випр. / С.У.Гончаренко. – Рівне: Волинські береги, 2011. – 552 с.

4. Ковальчук М. Бінарний урок: одна з форм інтерактивних технологій навчання / М. Ковальчук, Т. Постовалова // Освіта. Технікуми. Коледжі. – 2009. – № 2. – С. 19–24.

5. Козловська І. М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи : монографія / За ред. С. У. Гончаренка. – Львів : Світ, 1999. – 302 с.

УДК 316

Вихованець Л. І., Сафронов Т. К., Пінаєва О. Ю.,
м. Вінниця, Україна

ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ І РЕАБІЛІТАЦІЯ ЛЮДИНИ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ

Постановка проблеми. Ні для кого не секрет, що, по-справжньому, відчувати свій вік людина починає після 40 років життя. Адже саме після 40 років настає перехідний період від молодого віку до середнього, а вже в залежності від умов життя і стану здоров'я, переважають якості, притаманні людям молодого віку або якості людей середнього віку. Вік після 50 років вважається поважним, але при умові регулярних занять спортом, чи хоча б фізичними вправами, можна і в цьому віці залишатись в гарній фізичній формі та відчувати себе молодим «і душею, і тілом» [1].

Важливо, що ніколи не пізно починати займатись спортом: чи то в середньому, чи навіть, у поважному віці. З нашої практики роботи з даною категорією людей, які вперше почали займатись спортом в поважному віці, можна стверджувати, що вплив фізичних вправ на стан їхнього здоров'я, є дуже позитивним [2].

Зрозуміло, що в такому віці все вдається важче. І для тих, хто тільки почав займатись, необхідно розробляти комплекс індивідуальних вправ, розподілених на тримісячний цикл. В перший місяць тренувань, навантаження необхідно збільшувати поступово, але обов'язково збільшувати. В другий місяць - важливо втримати і зберегти результати досягнутого. На третій місяць - навантаження потрібно дещо зменшити для адаптації організму. Наступний тримісячний цикл повторюється, але при цьому дещо збільшується навантаження. Таким чином, у людини, яка займається спортом, з'являється звичка до навантажень та регулярних занять спортом. Звісно, для людей такого віку, під час фізичних навантажень, необхідно час від часу консультуватись з лікарем.

Вправи, які застосовувалися нами в даному циклі тренувань, були загального впливу, під час їх виконання дається найбільша кількість м'язів, а саме: м'язи рук, плечей, спини, живота, тазу та ніг. Такі вправи допомогли покращити кровообіг, відкрити додаткову кількість капілярів в легенях, а також ліквідувати застійні явища. Саме тому особливо корисними будуть такі види фізичного навантаження, як: прогулянки на свіжому повітрі, плавання, біг, лижні прогулянки. З гімнастичних вправ (враховуючи те, що з віком рухливість суглобів зменшується), це: присідання, нахили, повороти тулуба. Найбільш ефективними є кругові рухи руками, тазом, тулубом, стопами, головою. Підбір вправ робиться індивідуально, враховуючи, вік, стан здоров'я та стать, оскільки, для жінок, окрім гарної фізичної форми, ще дуже важливий і гарний зовнішній вигляд, а особливо для жінки-вчителя.

Для того, щоб бути гарною, жінка йде на великі жертви: вона голодує, замерзає, але не дозволяє собі вийти з дому без зачіски чи макіяжу. Однак, не відкидаючи важливості вище перерахованого, на першому місці все ж стоїть її фізична довершеність. І справа не тільки в гарній формі, головне - гарне здоров'я і вміння правильно рухатись. А помірні фізичні вправи і є інструментом для досягнення цих критеріїв. Що ж саме потрібно жінці на шляху до бездоганного вигляду, враховуючи те, що за даними статистики, жінки - вчителі, здебільшого, середнього та поважного віку ?

Однією з головних умов є систематичність фізичних навантажень. Не секрет, що, окрім роботи, жінка багато часу затрачає на сімейні та домашні справи і, частіше за все, в неї, просто, не вистачає часу на «все інше». Але, розуміючи всю важливість занять фізичними вправами, це потрібно розцінювати, як «знаходити час для самої себе». Не потрібно також боятися перевантаження, тому що на фізичні вправи потрібно дивитися не як на навантаження, а як на відпочинок. А, як відомо, найкращий відпочинок - активний. В житті кожної жінки може бути декілька переломних моментів: закінчення навчання, заміжжя, народження дітей і, як результат, новий спосіб життя. Саме в ці періоди потрібно особливо уважно віднестися до себе та запобігти небажаним змінам, як здоров'я, так і змінам зовнішності. А для цього необхідне, відповідне до ситуації, фізичне навантаження.

© Вихованець Л. І., Сафронов Т. К., Пінаєва О. Ю., м. Вінниця 2019 р.

Висновки. Під час занять фізичними вправами в середньому та старшому віці, жінкам потрібно враховувати особливості свого організму. Силові вправи не мають домінувати над вправами на гнучкість, але і занадто захоплюватись вправами на гнучкість теж не потрібно. Після нахилів назад обов'язково потрібно зробити нахили вперед. Більшість вправ повинні бути направлені на укріплення м'язів черевного пресу, попереку, тазу та ніг. Особливу увагу потрібно приділити вправам, які формують правильну поставу та ходу. Для контролю можна використовувати дзеркало, адже рух, як і думка, має бути виразним та чітким. Завдяки виконанню вправ на поставу та вправ для ніг, покращується і хода - стає рівною і впевненою. Не чекайте, коли з віком виникне потреба в корегуванні здоров'я чи форми свого тіла, займайтесь спортом впродовж всього життя і будьте в гарній фізичній формі в будь-якому віці.

Список використаних джерел:

1. Пінаєва О. Ю. , Пінаєв Б.О. Підготовка майбутніх соціальних працівників у сучасних умовах / О. Ю. Пінаєва, Б.О. //Сучасні інформаційні технології навчання та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. // Зб. наук.пр. – Вип. 50 /Редкол.: Р. С. Гуревич та ін.– Київ - Вінниця: ДОВ Вінниця, - 2018. - С. 346-349.

2. Житинська М.О. Життєдіяльність людей похилого віку в Україні: реалії та перспективи / М.О. Житинська // Молодий вчений. - 2015. – №2(17) - С.245-246.

Анотація. *Ніколи не пізно починати займатись спортом: чи то в середньому, чи навіть, у поважному віці. Практика роботи з дорослими, які вперше почали займатись спортом в поважному віці, є дуже позитивною і фізичні вправи впливають на їх емоційний стан і здоров'я. Розроблений комплекс індивідуальних вправ, підходить і для початківців, і для професіоналів людей похилого віку.*

Ключові слова: *Спорт, поважний вік, робота з дорослими, фізичні вправи, здоров'я, емоційний стан, люди похилого віку.*

Annotation. *It's never too late to start playing sports: either on average, or even at a great age. The practice of working with adults who for the first time began to play sports at a very young age is very positive and physical exercises affect their emotional state and health. Developed a set of individual exercises, suitable for beginners, and for professionals of the elderly.*

Key words: *sports, a respectable age, work with adults, physical exercises, health, emotional state, elderly people.*

УДК 342. 12.00.02

Гончар В. О.,
м.Вінниця, Україна

ПАРАДИГМА КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ: ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

Постановка проблеми. Процес дослідження генезису, еволюції конституціоналізму як науки та її теоретичних складових актуалізує широке коло філософських, гносеологічних і методологічних проблем, пов'язаних із пізнанням загальних закономірностей та структури розвитку наукового знання. Потужний внесок у розробку даної теоретичної проблематики було здійснено в рамках сучасної філософії науки.

Аналіз досліджень. Йдеться, зокрема, про методологічне значення концепцій розвитку науки всесвітньо відомих філософів XX ст. К. Поппера [1], Т. Куна [2], І. Лакатоша [3], П. Фейєрабенда [4], К. Поланьї [5] та інших, які не тільки розвинули, але й суттєво оновили традиційні наукові уявлення в цій галузі. Тому не буде перебільшенням сказати, що сьогодні без врахування та аналітичного розгляду їх наукового внеску не може обійтись жодна серйозна праця з методології конституційно-правової науки. Разом з тим слід визнати, що у вітчизняній юридичній літературі з історії та її методології конституціоналізму мають місце поки що початкові спроби залучити аналітичний потенціал сучасної філософії науки до розробки теорії і методології історико-правового аналізу світового та українського конституціоналізму. Саме тому, метою статті є подальша теоретична розробка сутності саме парадигмального виміру розвитку конституціоналізму, з'ясування особливостей взаємодії наукових парадигм у його історичному розвитку.

Мета статті. Зосередження увагт на необхідності вивчення сучасних інтерактивних технологій забезпечення умов для художньо-технічної творчості учнів у системі сучасної освіти.

Виклад основного матеріалу. Цілісне бачення конституціоналізму, покликаного розуміти й пояснювати науку конституційного права виходячи з певних концептуальних основоположень, що, в свою чергу наближаються до ряду базових установок та відрізняються довготривалістю свого впливу – нагальна потреба самої науки

©Гончар В. О., , м. Вінниця 2019 р.

конституційного права, відповідь на її прагнення пізнати природу своєї діяльності, а через це і себе. Можливим варіантом такого розгляду може послужити парадигмальний підхід, який ми в загальних рисах спробуємо застосувати в даній роботі. Остання хвиля демократичних перетворень на посткомуністичному просторі після дев'яностих років минулого століття (а також на інших континентах – у країнах Латинської Америки, Азії, Африки) мала деякі глибинні конституційно-правові особливості, наслідки яких належно та своєчасно не були враховані. Це перш за все належить щодо обрання нової парадигми конституціоналізму (в окремих джерелах – конституційної моделі системного розвитку). Всі країни нової демократії обрали шлях впровадження саме модельних конституцій без достатньої і необхідної підготовки суспільного організму для їх так званої імплантації. Це призвело до прискореного деформування основоположних конституційних цінностей і принципів в суспільній практиці й поглиблення кризи довіри в суспільстві. На думку Г. Арутюняна, сьогодні проявляється антагонізм між Конституцією та конституційною практикою, між конституційно проголошеною й реально існуючою системою соціальних цінностей [6, с. 17]. В контексті цього, повною мірою підтримуємо висловлювання В. Зорькіна про те, що «… реальність нашого життя регресивна» [7]. На жаль, це не тільки факт, але і діагноз сьогоднішньої правової та соціальної дійсності. Сформована ситуація ставить перед конституційною наукою та практикою досить складну та архіважливу задачу: розробити необхідні теоретико-методологічні та прикладні підходи для забезпечення системної цілісності, самодостатності та динамічності Конституції, з одного боку, а з іншого – гарантувати в динаміці адекватність суспільної практики конституційно встановленим функціональним балансом.

Однією зі специфічних рис юридичного знання є зовнішня заданість парадигми. Якщо інші гуманітарні науки самі визначають власний предмет, специфіку його розгляду (причому визначеність ця багато в чому є наслідком ціннісної орієнтації дослідника, виділення пріоритетів суспільного життя на базі світоглядних), європейська юриспруденція кількох останніх століть володіє певним предметом розгляду, цілі юридичного розгляду визначаються цілком практичними завданнями й по суті будь-яка серйозна теоретичне розбіжність має безпосередній практичний вихід. У цьому зв'язку К. Цвайгерт і Х. Кетц пишуть: «… просте тлумачення закону, як це традиційно практикується юристами, навряд чи може бути віднесене до сфери гуманітарних або соціальних наук. Скоріше, правове дослідження набуває по-справжньому наукового характеру лише тоді, коли піднімається вище дослідження норм будь-якої національної системи … » [8, с. 11]. «Paradeigma» – грецьке слово – означає: «те, що зумовлює характер прояву, маніфестації, залишаючись поза проявом». Виходячи з цього парадигма мала й більш вузьке значення: так називали теорію, яка приймалася як зразок (методика) вирішення певного типу завдань або проблем. У методологію науки цей термін ввів Г. Бергман, розуміючи під ним якісь спільні принципи та стандарти методологічного дослідження. В даний час поняття «парадигма» широко використовується в науковій літературі (хоча в юридичній науковій літературі цей термін знайти вкрай важко). Первісне застосування воно отримало в природничонаукових галузях, проте стало досить поширеним і в галузі гуманітарного знання у вигляді різних інтерпретацій, часом досить суперечливих. Дана обставина, очевидно, пов'язана з об'єктивними труднощами щодо правильності трансформації понять з технічною аргументацією в гуманітарну галузь. Будь-які паралелі тут не призводять до однозначного тлумачення. Причина цього, на наш погляд, криється в конкретності технічних понять і розпливчастості гуманітарних. Досить згадати множинність підходів до таких, наприклад, понять (категорій), як правова ідеологія, об’єктивна істина, правосвідомість, правова система, принцип права, громадянське суспільство, правовідносини і т.д. У міру розвитку суспільства та держави уявлення про правові явища та поняття змінюються, що спричиняє необхідність вироблення до них нових методологічних підходів і їх визначень [9, с. 10]. «Історична еволюція несе з собою не тільки зміну змісту норм і зміну інститутів права, а й розвиток правової форми як такої», – справедливо зазначає Є. Пашуканіс [10, с. 64]. У юриспруденції поняття «парадигма» стали вживати порівняно недавно. На наш погляд, це викликано неадекватним розумінням смислового значення даного терміну щодо юридичної науки. Ще одну причину ми бачимо в численній практиці його недоречного вживання в інших гуманітарних науках. У багатьох публікаціях одне і те ж явище, в одному і тому ж контексті називають і парадигмою, і концепцією, і ідеєю і т.п. [9, с. 11]. Так, наприклад, Б. Гершунський, говорячи про «всебічний розвиток особистості», застосовує терміни «парадигма», «концепція», «ідея» [11, с. 3]. Крім того, досить часто термін «парадигма» використовується як синонім терміну «модель». Сьогодні термін «парадигма» використовується у значенні, розробленому американським ученим Т. Куном в роботі «Структура наукових революцій». Мета роботи Т. Куна, висловлюючись його ж словами, «полягає в тому, щоб змалювати хоча б схематично … концепцію науки, яка випливає з історичного підходу щодо дослідження самої наукової діяльності» [2, с. 12]. Вчений розробив концепцію прогресування науки, засновану на її історії. Він вважав, що наука розвивається в результаті наукових революцій, в основі яких лежить зміна парадигм. Парадигми, на думку Т. Куна – це «визнані всіма наукові досягнення, які

протягом певного часу дають науковому співтовариству модель постановки проблем та їх вирішень» [2, с. 2]. Надалі, за визнанням самого автора, він виходить за рамки цього визначення. В результаті зазначений термін використовується у двох різних значеннях. З одного боку, він позначає всю сукупність переконань, цінностей, технічних засобів і т.д., яка характерна для членів даного співтовариства. З іншого боку, він вказує на один вид елементу в цій сукупності – конкретні вирішення головоломок, які, коли вони використовуються в якості моделей або прикладів, можуть замінювати експліцитні правила як основу для вирішення ще нерозгаданих головоломок нормальної науки [2, с. 44]. Разом з тим, В. Сирих стверджує, «правова наука також являє собою органічну єдність статики (підсумок, результат пізнання) та динаміки (діяльності, що забезпечила ці наявні знання, а отже й діяльності з використання наявних знань для руху до нових наукових результатів)» [12, с. 24]. Будь-яке трактування змісту правової науки, на його думку, без урахування органічного зв'язку названих частин буде неповним і однобічним. Цілком зрозуміло, що множинність підходів породило неоднозначність у вживанні терміна «парадигма» в науковому світі. Різноманітність дефініцій не сприяє формуванню його одноманітного розуміння. Так, зокрема, на думку М. Томпсона, «під парадигмами розуміють вихідні концептуальні схеми, способи постановки проблем і методи дослідження, пануючі в науці певного історичного періоду» [13, с. 134]. Російські автори Філософського словника визначають парадигму як «сукупність теоретичних і методологічних передумов, що визначають конкретне наукове дослідження, яка втілюється в науковій практиці на даному етапі» [14, с. 354]. В той же час українські автори під парадигмою науки розуміють строгу наукову теорію, втілену в системі понять, що виражають істотні риси дійсності; способи бачення і моделі пізнаваної реальності; стандарти та цілі науки; вихідну концептуальну схему, модель постановки проблем і методи їх розв'язання; оцінку на істинність результатів дослідження за науковими канонами, що панують впродовж певного наукового періоду в науковому співтоваристві [15]. Вважаємо, щодо конституціоналізму більш підходить поняття парадигми в обсязі саме дисциплінарної матриці. Вузькопонятійне її трактування призводить до значних труднощів щодо розмежуванні з такими поняттями, як конституційні ідеї, принципи конституціоналізму, конституційні аксіоми, конституційні конструкції та ін. Отже, подібний підхід не буде мати самостійної пізнавальної цінності. До того ж «вузьке» розуміння парадигми конституціоналізму при ототожненні з зазначеними поняттями ускладнить ідентифікацію вченого як члена певного наукового співтовариства або зробить її неможливою, що в корені суперечить основним положенням концепції Т. Куна. Хотілося б відзначити, що введення терміну «парадигма конституціоналізму» в силу його метафоричності вимагає обережності, аналогічного вживання в юридичній науці інших термінологічних позначень, запозичених з інших наук («правова матерія», «юридична енергія», «правова ентропія» і т.п.). Однак, як зазначає С. Алексєєв, до подібних термінологічних нововведень доводиться все ж вдаватися, «оскільки іншим шляхом неможливе позначити щось нове й специфічне, що розкривається в результаті наукового дослідження» [16, с. 7].

Висновки. Враховуючи вищесказане, пропонуємо наступне визначення парадигми конституціоналізму – це сукупність ідеальних фрагментів конституційної дійсності (понять, цінностей, принципів, уявлень і практик), що поділяються суспільством на даному етапі розвитку держави та формують визначене бачення конституціоналізму, а також конкретні напрямки вирішення проблем конституціоналізму.

Список використаних джерел:

1. Поппер К. Логика и рост научного знания. Москва, 1983. 211 с.
2. Кун Т. Структура научных революций. Москва, 1977. 304 с.
3. Лакатош И. Избранные произведения по философии и методологии Науки. Москва: Академический проект, 2008. 551 с.
4. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки / пер. с англ. и нем. А. Л. Никифорова; общ. ред. и вступ. ст. И. С. Нарского. Москва: Прогресс, 1986. 542 с.
5. Поланьи К. Великая трансформация. Москва: Изд-во МГУ, 1961. 429 с.

Стаття присвячена висвітленню сутності та змісту такої філософськоправової категорії, як «парадигма». Проаналізовано підходи різних вчених щодо визначення категорії «парадигма». Автор акцентує увагу на розкритті змісту поняття «парадигма конституціоналізму»

***Ключові слова**. парадигма, парадигма конституціоналізму, категорія юриспруденції, структура наукового пізнання.*

Статья посвящена освещению сущности и содержания такой философско-правовой категории, как «парадигма». Проанализированы подходы различных ученых относительно определения категории «парадигма». Автор акцентирует внимание на раскрытии содержания понятия «парадигма конституционализма».

***Ключевые слова:** парадигма, парадигма конституционализма, категория юриспруденции, структура научного познания.*

Article is devoted to the nature and content of such philosophical and legal category as «paradigm». The approaches of various scientists to determine the category of «paradigm». The author focuses on revealing the content of the concept of «paradigm of constitutionalism».

***Key words**: paradigm, paradigm of constitutionalism, the category of law, the structure of scientific knowledge.*

УДК 159.922.7:331.54

Демчишина С. М., Бойчук В. М.,
м. Вінниця, Україна

ПРОФЕСІЙНІ ТА ОСОБИСТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Постановка проблеми та її актуальність. На сьогодні соціальна робота є невід'ємною частиною життєдіяльності держави і суспільства. Гарантом успішного входження соціального педагога у взаємовідносини з оточуючим світом і його окремими представниками виступає прагнення будувати ділові і міжособистісні відносини на конструктивній основі, вміння регулювати власну професійну поведінку в різноманітних ситуаціях. Звідси постає потреба у співвідношенні особистісних та професійних характеристик соціального працівника.

Дослідники в галузі соціальної роботи та соціальної педагогіки чимало уваги приділяли розгляду проблеми підготовки фахівців, зокрема акцентували увагу на вимогах щодо формування фахових та особистісних якостей соціального працівника (педагога).

Теоретичний аналіз поглядів вітчизняних і зарубіжних вчених, які займаються проблематикою професійною компетентності соціальних працівників (Л.Анциферова, Ю.Варданян, П.Вейл, І.Клімкович, Н.Кузьміна, О.Маркова, Ф.Мерн, Л.Мітіна, В.Огарев)

Мета статті – дослідити професійні та особистісні характеристики соціального працівника.

Виклад основного матеріалу. О. Москалюк наголошує на тому, що головною метою підготовки фахівця є «його розвиток в особистісному, професійному та соціальному плані, а результатом є і набуття професійних знань і вмінь, і розвиток професійно необхідних якостей» [5, с. 38].

Теоретичні аспекти професійної підготовки майбутнього соціального педагога у вищому навчальному закладі переконливо розкрито в дослідженні

О. Пожидаєвої [6]. Автор визначила мету, завдання та принципи професійної підготовки.

Н. Головко у статті «Проблеми формування особистісних рис студентів - майбутніх соціальних працівників» акцентувала увагу на шляхах формування особистісних рис студенів [2]. Дослідниця наголошує на тому, що показником професіоналізму соціального працівника є не тільки високий рівень знань, умінь і навичок, але й дотримання власного етичного кодексу.

Соціальна робота належить до типу професій "людина-людина", тому дослідники І. Мигович. та Т. Семигіна вважають, що складовими образу ідеального соціального працівника є:

1. кваліфікаційні вимоги до спеціалістів різних рівнів (знання, навички, вміння, функції);
2. психолого-педагогічна готовність до оволодіння професією (обізнаність із специфікою професії, її сутністю, рівень мотивації);
3. особистісні якості, що зумовлюють професійне призначення спеціаліста (позитивна життєва спрямованість, дотримання етичних норм, цінностей, установок, риси характеру, що відповідають місії та завданням соціальної роботи) [1, с. 124 - 125].

Характеризуючи соціального працівника як цілісного суб'єкта професійної діяльності дослідниця О. Карпенко, дотримуючись позицій різних шкіл соціальної роботи, визначила такі групи професійно-педагогічних знань, якими має володіти фахівець: методологічні знання; теоретичні знання; методичні знання; технологічні знання [4, с. 93].

Окрім знань соціальний працівник повинен демонструвати певні вміння і навички, а саме: навички і вміння індивідуальної роботи; навички, вміння представництва і посередництва; навички і вміння діловодства; навички оцінювання; навички активної профілактичної роботи; навички обслуговування [1, с. 135 - 136].

Як уже зазначалося вище, важливе значення в професійному становленні соціального працівника поряд із знаннями, які є основою формування професійних вмінь та навичок, становлять особистісні якості.

©Демчишина С. М., Бойчук В. М., м. Вінниця 2019 р.

Науковці виділяють такі групи особистісних якостей соціального працівника:

1. Психофізіологічні характеристики, від яких залежать здібності до цього виду діяльності (психічні процеси (сприйняття, пам'ять, уява, мислення), психічні стани (втома, апатія, стрес, тривожність, депресія), увага як стан свідомості, емоційні та вольові прояви (стриманість, індиферентність, наполегливість, послідовність, імпульсивність).

2. Психологічні якості, що характеризують соціального працівника як особистість (самоконтроль, самокритичність, самооцінка власних вчинків, стресовитривалість (фізична тренованість, самонавіювання, вміння переключатися й керувати власними емоціями).

3. Психолого-педагогічні якості від яких залежить ефект особистої привабливості. (комунікабельність (уміння швидко налагоджувати контакт із людьми); емпатійність (вловлювання настрою людей, виявлення їхніх установок і очікувань, співпереживання); атрактивність (зовнішня привабливість особистості); красномовність (вміння гарно, майстерно говорити, ораторський хист) тощо [1, с. 132 - 134].

Дослідниця соціальної роботи О. Карпенко доповнює структуру професійно-особистісного потенціалу соціального працівника такими компонентами як креативні здібності (творчість спеціаліста) та ціннісно-мотиваційний аспект (морально-етичні орієнтири) [4, с. 69].

Ціннісні орієнтації мають важливе значення для роботи соціального працівника, тому що соціальна робота, як нормативна діяльність, пов'язана з моральними цінностями і соціальними нормами, з поведінкою людини. Цінності - це способи ставлення до світу і до людей. Вони представляють зв'язок між оцінюючим суб'єктом і оцінюваним об'єктом.

Важливо також, щоб соціальний працівник мав «психологічну схильність до даної професії», яка визначається наявністю таких якостей як: гуманізм, повага до людини, почуття співпереживання і милосердя, доброта, чутливість, здатність відгукуватися на чужі болі і проблеми, бажання допомогти іншій людині, прагнення до взаємодії, співпраці, інтерес до внутрішнього світу людини, симпатія, альтруїзм, комунікабельність, довіра та відкритість у спілкуванні, тактовність і делікатність, порядність, чесність, висока моральність. до людини

Загалом ми розділяємо думку науковців в галузі соціальної роботи, що усі ці особистісні якості можна охарактеризувати як «прояв гуманістичного ставлення до людей» [4, с. 91].

Висновки. Перелік вище зазначених особистісних та професійних якостей не є повним та вичерпним. Їх формування та прояви залежать від різних чинників, до того ж в процесі навчання та практичної діяльності соціальний працівник розвивається, самоудосконалюється як у професійному, так і в особистісному плані.

Список використаних джерел:

1. Вступ до соціальної роботи : навчальний посібник / [Семигіна Т. В., Мигович І. І., Грига І. М. та ін.] ; за ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. - К. : Академвидав, 2005. - 304 с.
2. Головко Н. І. Проблеми формування особистісних рис студентів - майбутніх соціальних працівників / Н. І. Головко // Соціальна робота в Україні: теорія та практика. - 2011. - № ^ (січень - червень). - С. 35 - 39.
3. Історія, теорія і практика соціальної роботи в Україні : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / упорядники : С. Я. Харченко, М. С. Кратінов, Л. Ц. Ваховський та ін. - Луганськ : Альма- матер, 2005. - 408.
4. Вступ до соціальної роботи : навчальний посібник / [Семигіна Т. В., Мигович І. І., Грига І. М. та ін.] ; за ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. - К. : Академвидав, 2005. - 304 с.
5. Головко Н. І. Проблеми формування особистісних рис студентів - майбутніх соціальних працівників / Н. І. Головко // Соціальна робота в Україні: теорія та практика. - 2011. - № ^ (січень - червень). - С. 35 - 39.
6. Історія, теорія і практика соціальної роботи в Україні : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / упорядники : С. Я. Харченко, М. С. Кратінов, Л. Ц. Ваховський та ін. - Луганськ : Альма- матер, 2005. - 408.

У статті аналізуються проблема професійних та особистісних характеристик соціального працівника. Обґрунтовані професійно-педагогічні знання, яким повинен володіти професійний соціальний працівник. Здійснений теоретичний аналіз поглядів вітчизняних і зарубіжних вчених, які займаються проблематикою професійних та особистісних характеристик соціального працівника.

Ключові слова: *соціальна робота, соціальний працівник, фахівець, особистісні якості, професійно-педагогічні знання.*

The article analyzes the problem of professional and personal characteristics of a social worker. Proven professional and pedagogical knowledge, which should be a professional social worker. A theoretical analysis of the views of domestic and foreign scientists dealing with the issues of professional and personal characteristics of a social worker is carried out.

Key words: *social work, social worker, specialist, personality traits, vocational and pedagogical knowledge.*

УДК 659.1:004

Жовта Л. О., Бойчук В. М.,
м. Вінниця Україна

МОДЕЛЮВАННЯ КРЕАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ У РЕКЛАМІ: КОНЕПЦІЯ-ІДЕЯ-КОНТЕНТ-ОБРАЗ

Постановка проблеми. Тема моделювання рекламних процесів стала дуже актуальною у сьогоденні. Креатив, в широкому значенні цього слова, буквально мусить пронизувати усі сфери нашого життя. Якщо розглянути споживчий ринок, то нові моделі, будучи елементами споживчої культури, міняють купівельні звички людей, і реклама, метою якої є – бути ефективною, повинна «достукатися» до цих нових аудиторій. І для цього реклама повинна змінюватися разом з суспільством, повинні створюватися нові моделі, нові ідеї, «свіжі» образи тощо. Відтак, креатив в рекламі, в глобальному значенні цього слова, незамінна складова.

З переходом української економіки до ринку доволі швидко стало очевидно, що жодний вид підприємництва не може обходитися без рекламної діяльності, яка протягом останніх 15-ти років з аматорства перетворилася в розбудований бізнес зі своєю інфраструктурою, із зростаючим обсягом рекламних послуг.

Актуальність теми, що обговорюється в пропонованій публікації, зумовлюється як широким соціально-економічним контекстом, так і конкретними потребами рекламодавців, що пов'язані із необхідністю нового погляду на роботу рекламістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організація рекламної кампанії підприємства, та її вдосконалення шляхом задіяння креативних процесів висвітлено у працях вітчизняних та закордонних дослідників (О. А. Агарков, К. В. Ліганенко, А. В. Овруцкий, Е. І. Огар, Д. О. Олтаржевський тощо [1–8]). Креативність реклами розглядаються ними як найважливіші важелі маркетингової системи, головна функція яких полягає у забезпеченні гнучкого комунікативного зв'язку між виробництвом та споживанням.

Об'єкт нашого дослідження – креативність у сучасній рекламі. Предмет – висвітлення особливостей моделювання креативних процесів (концепція–ідея–контент–образ) у сучасній українській соціально-патріотичній рекламі.

Відповідно, *метою* роботи є дослідити, яким чином сучасні рекламісти на практиці втілюють креативні процеси (концепція–ідея–контент–образ) на прикладі соціально-патріотичної тематики.

Виклад основного матеріалу. Поняття «креатив» не слід ототожнювати із «творчістю», оскільки креативність треба розуміти як технологічну складову творчості. Львівська науковця Е. Огар наводить декілька аргументів на підтвердження цього. По-перше, головним стрижнем креативу, на відміну від творчого процесу, опертого на натхнення автора, його здібності й талант, є прагматичність, функціональність, тобто вихідне чітке усвідомлення того, для кого, що (у нашому випадку рекламний продукт) і, головне, навіщо слід творити, а точніше створювати. По-друге, творча особистість (письменник, художник, композитор, режисер тощо) у творчості самореалізується, «висловлюється», керуючись власними емоціями, бажаннями, настроями, незважаючи при цьому на те, як плоди її творчості будуть сприйняті, і найменше прагнучи одностайності в реакції можливих реципієнтів (безперечно, справжні митці, а не кон'юктурники). Натомість креативник (копірайтер або слоганіст) розраховує на цю одностайність у здійсненні під впливом створених ним рекламних звернень потрібних рекламодавцеві купівельних дій. І саме в цьому й полягає його талант як рекламіста [5, с. 32].

Одночасно ми не протиставляємо ці поняття, бо уявити собі креативність поза творчістю неможливо.

Якщо розглядати рекламну творчість як певний вид ремесла, як певний алгоритм розумових операцій, тоді можна стверджувати, що важливу роль у досі генні поставлений цілей відіграє загальна концепція рекламного звернення, його ідейне навантаження. Визначившись із першочерговими завданнями рекламісти переходять до створення повідомлення (контенту). Також напрочуд важливо продумати актуальні образи, які дозволять підкреслити ідею та продемонструють злагодженість концепції. Дамо визначення згаданим поняття.

Концепція (лат. conceptio — розуміння) — система поглядів, те або інше розуміння явищ і процесів; єдиний, визначальний задум. Концепція істотно відрізняється від теорії не тільки своєю незавершеністю, але й недостатньою верифікованістю [8, с. 346].

©Жовта Л. О., Бойчук В. М., м. Вінниця 2019 р.

Важливо чітко сформулювати ідею звернення. Ідея – те, що зробить рекламу помітною, передбачає розгляд та аналіз різних варіантів звернення, вона має бути близькою цільовій аудиторії, наприклад «бібліотека варта того, щоб стати її постійним відвідувачем») [2, с. 790].

Як вказує російський дослідник А. Овруцкий у виданні «Анатомия рекламного образа», рекламний образ – засіб візуальної комунікації, що несе через систему зображально-виражальних засобів нову для потенційного покупця інформацію про продукт [4, с. 47]. Рекламний образ у рекламістиці сприймається як синтезована складова. Причому більшість дослідників реклами схиляються до розрізнення вербального та візуального образів залежно від домінанти рекламного матеріалу.

Саме в образах, на наш погляд, міститься символічний сенс, який в сприйнятті реклами виходить на перший план. У роликах частіше відтворюється не повсякденна реальність, а ідеальна, сконструйована з бажань і мрій споживача. Можна також говорити про те, що споживання на сучасному етапі має на меті не тільки задоволення потреби, а й демонстрацію престижу. Ключ до розуміння престижності того чи іншого товару лежить в способі його рекламування, використовуваних атрибутах, образах.

І насамкінець контент – зміст рекламного повідомлення, який включає усі потрібні складові – текст, звук, зображення тощо.

Особливості моделювання креативних процесів у рекламі простежимо на прикладі соціальної патріотичної реклами останніх років. Узагалі варто наголосити, що в Україні активно розвивається соціальна реклама з патріотичної тематики, спрямована на підвищення авторитету держави та її армії, сприяння боротьбі за територіальну цілісність і єдність.

Як зазначає О. Агарков, головна функція соціальної реклами пов'язана з актуалізацією соціальних проблем і цінностей суспільства. У сучасному інформаційному суспільстві соціальна реклама має на меті популяризацію, прищеплення певних цінностей, ідеалів і стилю життя, впливаючи на поведінку людей і зміни в масовій свідомості та сприйнятті суспільних явищ. В українському інформаційному просторі соціальна реклама посідає важливе місце, розвиваючись як окремий напрям рекламної діяльності [1, с. 152]. Головними функціями соціальної реклами є формування громадської думки, привертання уваги до актуальних проблем суспільного життя і стимулювання дій з їхнього вирішення, формування позитивного ставлення до державних структур та їхніх рішень, зміцнення соціальних інститутів тощо

Останнім часом в Україні з'явилося кілька якісних роликів соціальної реклами, пов'язаних з військово-патріотичною тематикою. Така реклама насамперед спродукована з використанням креативних процесів. Лише правильний вибір креативної концепції, заснованої на сильних порівнювальних образах, синтезі мовних та візуальних засобів, а також вибудуваних у струнку систему елементів психологічного впливу допомагають інформаційній кампанії досяг ти своєї мети.

Варто згадати про соціальний ролик «Пам'ятаємо. Пишаємося. Переможемо», які вийшов у телевізійний ефір навесні 2015 р., та спрямований на подолання суперечок у суспільстві навколо святкування «9 травня». У концепцію ролику лягли поєднання спадкоємность і традицій, пов'язаних із збереженням національної ідентичності. Відтак, було створено дві пари героїв, представників різних поколінь: діда та онука, бабусі та онучки. Хлопець бере участь у воєнних діях у зоні АТО, дівчина працює у військовому шпиталі. У кожному ролику онуки телефонують своїм стареньким і вітають зі Святом перемоги. За допомогою цього сюжетного прийому відбувається ототожнення двох війн – Другої світової та сучасних подій на сході України. Відтак, бачимо, сильне поєднання і образної системи, і відеоряду, що демонструють у ролику. Окреме навантаження у соціальній рекламі часто лягає на звуко-музичний супровід. Ще один прикладом є ролик, відзнятому режисером Андрієм Нестеренком та оператором Ярославом Пілунським, де люди вітають бійців оплесками та стоячи. У відеоролику можна побачити привітну атмосферу на одному із вокзалів країни. Після того, як у зали очікування ввійшли солдати, пасажири (а це різні соціальні а вікові верстви населення) привітали їх стоячи Музичний супровід допомагає зосередитися на світлій місії вояків. Відтак, загалом мета відео сюжету, на наш погляд, створити позитивне ставлення до українських солдат. У такий спосіб робляться спроби прищепити українцям повагу до тих, хто захищає Україну у війні на Донбасі.

Також варто згадати про заклик допомагати волонтерам в опіці нашим військом. До прикладу відеоролик «Зігрій солдата» у сірих тонах демонструє дівчину у чорній футболці з тризубом. Створюється розуміння того, що дівчині холодно, проте ніхто із перехожих не дасть дівчині одягу. Відразу після цього вміщений порівняльний відеоряд, коли б дівчина була у зоні ведення бойових дій та як, би вчинили солдати. Єдине, що говорить українка у цьому ролику: «Якби наші герої були тут, вони б точно зігріли». Після цього закадровий голос додає: «Вони готові нас

захищати і допомагати нам, а на що ти здатний заради них?». Як бачимо, для реклами на підтримку війська важливі як колір відображення, так і звуковий супровід подій, що показують у відеоряді.

У лютому 2016 р. в Україні стартував соціальний проект «Переможці», присвячений тим, хто втратили на війні кінцівки, але не втратили сили духу. На відміну від інших подібних кампаній, її організували не державні чи громадські інституції, а ЗМІ – Телевізійна Служба Новин каналу «1+1» та журнал «Viva!». Учасниками проекту стали колишні студенти, винороби, інженери, службовці, професійні військові, спортсмен і вчителька – усі вони були поранені на війні, втратили кінцівки і тепер починають нове життя. 29 фото- та відеосюжетів розповідають про 17 сильних, мужніх чоловіків та жінку-волонтера, які своїм прикладом надихають тисячі українців [7]. Креативна концепція цього проекту вийшла за межі традиційної соціальної рекламної кампанії. Візуалізація кампанії побудована на непересічності образів і нестандартних документально-студійних ракурсах. Наприклад, в одному із сюжетів зображено чоловіка, який брав участь в АТО, без ноги та з дитиною на руках. . У цьому емоційно вибудуваному контексті головний герой зовсім не є засмученим чи безпорадним. Відбувається руйнування соціальних стереотипів. Саме завдяки нестандартній креативній концепції та вдалій суспільно значущій ідеї «соціальний мультимедійний проект «Переможці» здобув широку громадську підтримку. За весь час його побачили у 15 різних країнах, презентації відбулися в Канаді, Бельгії, Латвії, Франції, а також у столиці та обласних центрах України» [3, с. 19].

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [9, с. 145]. Тільки креативний і творчий підхід до рекламної діяльності дозволяє створювати унікальні і неповторні рекламні звертання з найбільшою віддачею. Як приклад було наведено кілька відеороликів та мультимедійний соціальний проект, які стали знаковими для України саме завдяки вдалій концепції, суспільно-значущій темі, продуманому контенту із залученням сильних образів.

Список використаної літератури:

1. Агарков О. А. Соціальна реклама як інструмент профілактики негативних явищ в українському суспільстві: регіональний аспект / О. А. Агарков // Український соціум. – 2013. – № 4. – С. 151–160.
2. Ліганенко К. В. Креативний підхід до проведення рекламної кампанії підприємства [Текст] / К. В. Ліганенко // Молодий вчений. - 2017. - № 3. - С. 788-793.
3. Лылык И. Блеск и нищета рекламного креатива [Електронний ресурс] / И. Лылык // Маркетинг в Україні. - 2013. - № 4. - С. 17-23. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mvu_2013_4_7
4. Овруцкий А. В. Анатомия рекламного образа / А. В. Овруцкий. – СПб. : Питер, 2004. – 208 с.
5. Огар Е. І. Креатив в рекламі: професійна діяльність і навчальна спеціалізація [Текст] / Е. І. Огар // Наукові записки [Української академії друкарства]. - 2008. - № 1. - С. 30-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2008_1_5
6. Олтаржевський Д. О. Соціальна реклама : навч. посіб. / Д. О. Олтаржевський ; Інститут журналісти- ки КНУ імені Тараса Шевченка. – К. : Центр вільної преси, 2016. – 120 с.
7. ТСН і журнал VIVA! презентували соціальний мультимедійний проект «Переможці» та відкрили фотовиставку [Електронний ресурс] // Media Бізнес [Сайт]. – Текстові дані. – Режим доступу: http://www. mediabusiness.com.ua/content/view/46104/74/lang. ru/
8. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін. ; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори) ; І. О. Покаржевська (художнє оформлення). — Київ : Абрис, 2002. — 742 с.
9. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

У статті аналізується сутність реалізації на практиці креативних процесів у рекламі (концепція-ідея-контент-образ). Розглянуто роль креативності в українських рекламних повідомленням соціально-патріотичного характеру.

Ключові слова: *реклама, креативність, концепція, ідея, контент, образ, соціальна реклама.*

The article analyzes the essence of realization in practice of creative processes in advertising (concept-idea-kontent-image). The role of creativity in Ukrainian advertising messages of social and patriotic character is considered.

Keywords: *advertising, creativity, concept, idea, content, image, social advertising.*

УДК 796.011.1

Забутна М. В.,
м. Вінниця , Україна

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Постановка проблеми. В сучасних умовах всебічний і гармонійний розвиток молодої людини є не тільки бажаним, а й життєво необхідним. Фізичний гарт є невід'ємною складовою гармонійного розвитку молодої людини, що є, в свою чергу, запорукою майбутнього держави. Одним з напрямків, який впливає на стан здоров'я, є активно-спортивний спосіб життя, який має особливе значення не тільки для людей молодого віку, а й для старшого покоління . Тому заняття фізичною культурою і спортом вже не є самоціллю. Вони стають каталізатором життєвої активності, умовою і невід'ємною частиною гармонійного і повноцінного життя. Україні потрібні фізично міцні, впевнені в собі люди, які не бояться труднощів. Різні види людської діяльності вимагають здоров'я. Тому є вкрай важливим завдання укріплення здоров'я через фізичні вправи, заняття спортом та гартування організму.[1]

Аналіз попередніх досліджень. Саме фізичне виховання сприяє підвищенню рівня фізичної культури дітей, молоді та людей старшого покоління, складовим якої є здоров'я, належний фізичний розвиток, оптимальний рівень рухових здібностей, відповідні знання та навички з цієї галузі. Цю проблематику розглядали у своїх працях О . Вацеба, Т . Круцевич, О. Куц , О. Тимошенко, Б . Шиян [2.]

Мета статті. Розкриття понять, як фізична культура особистості. Цілеспрямоване формування і закріплення усвідомленої, заснованої на глибоких знаннях і переконаннях мотивації і потреби постійно самостійно піклуватися про своє здоров'я; здійснювати ідею безперервної фізкультурної освіти, почавши з обов'язкового навчання, навчити людину піклуватися про своє здоров'я, займатися самоосвітою в цій сфері діяльності протягом усього життя .[3]

Виклад основного матеріалу. У суспільстві фізична культура, будучи надбанням народу, є важливим засобом «виховання нової людини, яка гармонійно поєднує в собі духовне багатство, моральну чистоту і фізичну досконалість». Вона сприяє підвищенню соціальної та трудової активності людей, економічної ефективності виробництва, фізкультурний рух спирається на багатосторонню діяльність державних і громадських організацій у сфері фізичної культури і спорту. Фізична культура народу є частиною його історії. Її становлення, подальший розвиток тісно пов'язане з тими ж історичними факторами, які впливають на становлення та розвиток господарства країни, її державності, політичного і духовного життя суспільства. У поняття фізичної культури входить, природно, все, що створено розумом, талантом, рукоділлям народу, все, що виражає його духовну сутність, погляд на світ, природу, людське буття, на людські відносини**.** [3]

Фізична культура - сфера соціальної діяльності, спрямована на збереження і зміцнення здоров'я, розвиток психофізичних здібностей людини в процесі усвідомленої рухової активності. Основними показниками стану фізичної культури в суспільстві є: рівень здоров'я і фізичного розвитку людей і ступінь використання фізичної культури у сфері виховання та освіти, у виробництві і побуті .

Показниками стану фізичної культури в суспільстві є: масовість її розвитку; ступінь використання засобів фізичної культури в сфері освіти і виховання; рівень здоров'я і всебічного розвитку фізичних здібностей; рівень спортивних досягнень; наявність і рівень кваліфікації професійних і громадських фізкультурних кадрів; пропаганда фізичної культури і спорту; ступінь і характер використання ЗМІ, у сфері завдань, що стоять перед фізичною культурою; [3]

Таким чином, все це яскраво свідчить про те, що фізична культура є природною частиною культури суспільства. На сучасному етапі в силу своєї специфіки фізична культура як важливий соціальний феномен пронизує всі рівні соціуму, надаючи широкий вплив на основні сфери життєдіяльності суспільства.

З давніх-давен фізичні вправи використовуються не тільки для розвитку рухових якостей людини, тренування сили, швидкості та витривалості. Фізична культура здобула визнання як незамінний засіб розширення й розвитку функціональних можливостей організму людей різного віку, профілактики й лікування захворювань, досягнення довголіття.

Фізичні вправи впливають не тільки на той чи інший орган, а й на весь організм у цілому через основний пусковий механізм — нервову систему. Ось чому навіть при невеликих фізичних навантаженнях (ходіння, присідання тощо) ми одразу ж об'єктивно відмічаємо зміни функцій майже всіх органів та систем організму. Так, поглиблюється й прискорюється дихання, прискорюється пульс, змінюється артеріальний тиск, активізується функція шлунково-

©Забутна М. В., м. Вінниця 2019 р.

кишкового тракту, печінки та нирок. Спорт є ефективним засобом фізичного виховання . Його цінність визначається стимулюючим впливом на поширення фізичної культури серед різних верств населення, і в цьому плані спорт має міжнародне значення.

Але він не зводиться лише до фізичного виховання. Спорт має самостійне загальнокультурне, педагогічне, естетичне та інші значення .Це особливо стосується "великого спорту". Сучасний спорт займає важливе місце як у фізичній, так і духовній культурі суспільства . Як суспільному явищу йому притаманні різноманітні соціальні функції. Визначальною функцією спорту є змагальна функція. Змагальній діяльності у спорті властиве гостре (але не антагоністичне) суперництво, чітка регламентація взаємодії учасників змагань, уніфікація змагальних дій, умов їх виконання і способів оцінки досягнень.[1]

За допомогою спорту, особливо таких видів, як художня, спортивна і ритмічна гімнастика, фігурне катання, акробатика, стрибки у воду, із парашутом, розвивається правильність розуміння краси рухів людини. Альпінізм, туризм, парусний спорт, планеризм дозволяють сприйняти прекрасне, що оточує нас в природі.[2]

Колосальне значення приймає фізична культура в процесі формування особистості, коли вона впливає на нього з різних сторін, вона і формує моральні якості, дух, і впливає на фізичний стан, стимулюючи новий підхід до життя і роботи, нові досягнення в житті і роботі – такий ефект фізичної культури. Для того щоб свідомо прийти до висновку і значущості фізичної культури і спорту, людина повинна зрозуміти її роль в своєму житті. І дуже добре, якщо він зрозуміє це не зовсім пізно, для того, щоб почати вести здоровий спосіб життя.

Спорт і фізична культура – це не тільки здоровий спосіб життя – це взагалі нормальна і здорова життя, яка відкриває все нові і нові можливості для реалізації сил і талантів. Це шлях, на який вступає зі здоровим глуздом, для того щоб прожите їм життя було б плідною, приносила радість йому самому і оточуючим. Прогресивний ритм життя вимагає все більшої фізичної активності і підготовленості. Всі збільшуються навантаження, які лягають на наші плечі протягом усього життя вимагають більш високого фізичного досконалості, яке має досягатися за допомогою занять фізичною культурою.

Кожна розсудлива людина хоче прожити своє життя довго і щасливо. А ось здоров'я не купиш і не отримаєш в дар. І ніякої інтернет – магазин подарунків в цьому не допоможе. Тому потрібно робити все, щоб зберегти його, поки не стало, занадто пізно. Звичайно внаслідок неправильного способу життя у людини з'являються нервові розлади, різні хвороби, проблеми на роботі і вдома. Але ж потрібно просто задуматися: чи можливе ми робимо для збереження свого здоров'я? Адже часто походів до лікаря можна уникнути, якщо правильно вибудувати свій образ життя.[4]

Існує чітка тенденція зменшення з віком частки дітей і молоді, які регулярно займаються фізичною культурою: за період дорослішання з 10 до 18–19 років вона падає майже у 4–7 разів (залежно від статі). Після 18–19 років серед усіх респондентів частка тих, хто регулярно займається фізичною культурою, відносно стабілізується й утримується від 22 років на вельми низькому рівні (8–21 % залежно від статі). Починаючи із 17 років, частка молодих жінок, які регулярно займаються фізичною культурою, не перевищує 8–13 %, що є неприпустимо низьким показником з огляду на потреби репродукції здорового нового покоління. Так само невтішними є й показники щодо фізичних вправ молодих чоловіків: серед 19-річних регулярно роблять зарядку, бігають, відвідують спортивні секції лише 15 %; 20-річних – 21 %; 21 річних – 17 %; 22 річних – 18 % [5].

В наш час, встановлено, що вікові зміни відбуваються у всіх тканинах, органах і системах людського організму. Більшість порушень, які проявляються в організмі похилого віку, пов'язані з патологічними процесами, прискорюють їх розвиток, порушують життєдіяльність організму і призводять до передчасного старіння.

Одна з найважливіших причин – відсутність або недостатність м'язової діяльності. Обмеження рухів та м'язових зусиль обумовлює глибокі порушення серцево-судинної системи, ослаблення захисних сил організму, зниження м'язової працездатності, що в кінцевому рахунку скорочує тривалість життя. Слід зазначити, що багато порушень які пов'язані із старінням, залежать не тільки від вікових змін, а від бездіяльності. В силу цього, ефективним способом попередження передчасного старіння є систематичні, правильно організовані заняття фізичними вправами, раціональний режим праці та відпочинку.

Заняття фізкультурними вправами необхідні людині в різні періоди життя. У людини, організм якої вже сформувався, повільно відбуваються процеси окостеніння і склероз суглобів. Виникає необхідність у своєрідних фізичних вправах з урахуванням вікових особливостей. Для людей похилого віку фізкультура стає засобом боротьби із змінами, що несе з собою старість. Тому фізична культура повинна бути масовою у боротьбі за здоров'я людини, її творчу активність і довголіття.

Таким чином, при правильній методиці і організації роботи з людьми середнього і старшого віку, фізичні вправи позитивно впливають на організм: покращують стан здоров'я і підвищують рівень працездатності. Фізичну культуру

також можна використовувати як засіб попередження і профілактики деякої групи захворювань основними з яких є захворювання суглобів і захворювання серцево-судинної системи. [7]

Під час виконання фізичних вправ внаслідок поглиблення дихання збільшується життєва ємкість легенів, і організм засвоює більше кисню. А це важливо при захворюваннях легенів і серця. речовин.

Також підвищується здатність організму розщеплювати і синтезувати глікоген, активізується функція ферментативних систем, поліпшується функція залоз внутрішньої секреції. У людини поліпшується апетит. Усі функції шлунково-кишкового тракту, як-то: моторна, секреторна та хімічна — нормалізуються. При хронічних гастритах і колітах під впливом тривалого застосування лікувальної фізкультури нормалізується кислотність: знижена — підвищується, а висока, навпаки, знижується, що великою мірою залежить від методики лікувальної фізкультури .

Жовчовидільна функція печінки та сечовидільна нирок під впливом фізичних вправ активізується. Нині розроблені спеціальні комплекси фізичних вправ, які допомагають поліпшити функції згаданих органів .Як бачимо, систематичні заняття фізичною культурою благотворно впливають на організм як здорової, так і хворої людини.[1]

Висновки. Людина повинна твердо знати, чи хоче вона бути здоровою, сильною. Бо здоров'я – це найважливіше у її житті, тому регулярні заняття спортом сприяють йому покращенню, не тільки у молоді, а й людей старшого віку. Фізичні вправи є невід'ємною частиною гармонійного і повноцінного життя.

Фізична культура включає в себе досить широке коло різноманітних процесів і явищ: тіло людини з його характеристиками; фізичний стан людини; процес його фізичного розвитку; заняття певними формами рухової діяльності; пов'язані з вищезгаданим знання, потреби, ціннісні орієнтації, соціальні відносини. Неухильно зростає значення фізичної культури і спорту, впровадження їх в повсякденне життя. Заняття фізичною культурою і спортом готують людину до життя, загартовують тіло і зміцнюють здоров'я, сприяють його гармонійному фізичному розвитку, сприяють вихованню необхідних рис особистості, моральних і фізичних якостей, необхідних майбутнім фахівцям народного господарства в їх професійної трудової і оборонної діяльності. [3]

Список використаних джерел:

1. Бокс. - Д. В. Градополов. – М.: Фізкультура і спорт, 1961. – 340 с

Фізична культура і спорт як важливий фактор зміцнення здоров'я молоді [Електронний ресурс].-Режим доступу - https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/24267/1/19.pdf

2. [Електронний ресурс].-Режим доступу -http://3w.ldufk.edu.ua/files/avtoreferaty/2011/shvets_o_p.PDF
3. Соціальні та біологічні основи фізичної культури : Навчальний посібник/Девиденко.-СПб.2001.

[Електронний ресурс].-Режим доступу -https://vseosvita.ua/library/rol-fizicnoi-kulturi-ta-sportu-u-duhovnomu-vihovanni-osobistosti-524.html

4. [Електронний ресурс].-Режим доступу - http://studhosp.city.kharkov.ua/фізична-культура-в-житті-студента/
5. [Електронний ресурс].-Режим доступу - file:///E:/Downloads/1160-Article%20Text-2353-1-10-20161125%20(1).pdf
6 .[Електронний ресурс]. – Режим доступу -http://ua.textreferat.com/referat-757-2.html
7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу - http://www.rusnauka.com/13_NPT_2008/Sport/31910.doc.htm

Анотація. *У статті висвітлена актуальність здорового способу життя . Чому люди повинні займатися фізичною культурою і спортом? Як саме впливають фізичні вправи на організм не тільки молоді, а й людей старшого віку. Чому сучасне суспільство зацікавлене в тому, щоб молоде покоління росло фізично розвиненим, здоровим, життєрадісним?.*

Ключові слова: *фізична культура, спорт, фізичний розвиток, фізичні вправи, здоровий спосіб життя, здоров'я, тенденція, масовість, професійність.*

Abstract. *The article highlights the relevance of a healthy lifestyle. Why do people have to do physical education and sports? How does physical exercise affect the body not only of young people, but also of older people. Why is modern society interested in the fact that the younger generation grew physically developed, healthy, cheerful.*

Key words: *physical culture, sport, physical development, physical exercises, healthy lifestyle, health, tendency, mass, professionalism.*

УДК 004.9[37+316.3]

Зварич Н. С.,
м. Вінниця , Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Постановка проблеми. У сучасному світі з кожним днем зростає роль хмарних технологій, які поступово отримують широке визнання у сфері освіти. Останнім часом спостерігається підвищений інтерес педагогічного співтовариства до них як до таких, що змінюють навчальне середовище і роблять освіту більш доступною, мобільною, забезпечуючи спільний і безперервний доступ усіх учасників освітнього процесу до інформаційних освітніх ресурсів.

XXI ст. потребує від сучасного вчителя здатності до переосмислення власної системи професійних знань і вмінь, урахування досягнень нових освітніх технологій, і особливо важливими стають навички критичного мислення – використання когнітивних технік і стратегій, які збільшують вірогідність отримання бажаного кінцевого результату.

Аналіз попередніх досліджень. Така тенденція спонукає дослідників до теоретичного та методичного обґрунтування стратегій, моделей ефективного застосування хмарних технологій у сучасному освітньому процесі про що свідчать наукові доробки українських та зарубіжних дослідників: Г. Алексаняна, Ю. Бикова, В. Бойчука, В. Жалдака, М. Кадемії, В. Кобисі, О. Кузьмінської, В. Кухаренка, С. Литвинової, Н. Мор- зе, В. Мкртчяна, О. Свириденко, З. Сейдаметової, С. Семірикова, О. Спіріна, Ю. Триуса, М. Шишкіної, M. Armbrust, R. Griffith, Miller, K. Subramanian, N. Sultan, W. Chang, A. Fox та ін.

Як бачимо, дослідження проблеми застосування хмарних технологій в освіті тривають давно, але питання підготовки майбутнього вчителя-філолога саме до проектування навчальної діяльності учнів засобами хмарних технологій залишається, на нашу думку, недостатньо розкритим.

Метою статті є аналіз підготовки майбутніх учителів-філологів до проектування навчальної діяльності учнів засобами хмарних технологій.

Виклад основного матеріалу. Під хмарними технологіями розуміють динамічно масштабований вільний спосіб доступу до зовнішніх обчислювальних інформаційних ресурсів у вигляді сервісів, що надаються за допомогою мережі Інтернет. Фактично дані знаходяться і опрацьовуються з використанням потужностей мережі дистанційних серверів, а на комп'ютері користувача просто відбувається взаємодія з даними. Мережа взаємопов'язаних дистанційних серверів і є так званою «хмарою» [1, с. 21].

Такі науковці як О. Кузьмінська, Н. Морзе, О. Свириденко, О Спірін описують моделі надання хмарних послуг: інфраструктура як послуга (IaaS), платформа як послуга (PaaS) та програмне забезпечення як послуга (SaaS); приділяють значну увагу тенденціям розвитку хмарних технологій; визначають переваги та недоліки використання хмарних технологій в освіті. Аналіз науково-методичної літератури показав, що вітчизняними науковцями проводиться плідна робота в напрямі впровадження хмарних технологій в освітній процес ВНЗ. Їх увага здебільшого зосереджена на підходах, принципах, моделях формування інформаційно-освітнього (освітнього, освітньо-наукового) середовища вищого освітнього закладу на основі використання технологій хмарних обчислень [2, с.30].

Так, О. Глазунова переконана, що постійне вдосконалення інформаційних технологій дає привід стверджувати, що інформаційно-освітнє середовище, яке функціонує у багатьох вищих освітніх закладах, не забезпечує весь необхідний спектр освітніх послуг, які можуть надаватися з їх використанням, тому на часі – створення концептуально нових підходів до його формування на основі використання технологій хмарних обчислень і відкритих програмних платформ [3].

Певною групою виокремлюються дослідження можливостей застосування хмарних технологій у процесі підготовки студенської молоді до професійної педагогічної діяльності. На думку Т. Архіпової та Т. Зайцевої, для вдосконалення процесу навчання має сенс використовувати такі потужні технології як «хмарні обчислення», які, підтримуючи традиційні форми навчання, є новим етапом розвитку освіти та економічно вигідним, ефективним і гнучким способом задоволення потреб тих, хто навчається, у здобутті нових знань [4].

©Зварич Н. С., м. Вінниця 2019 р.

Ключовими питаннями в роботах провідних науковців є застосування хмарних сервісів і платформ в освітньому процесі з метою організації якісної підготовки майбутніх фахівців, зокрема майбутніх учителів (Т. Архіпова, Н. Бахмат, Т. Зайцева, Ю. Лотюк, Н. Сороко, М. Шиненко). Головними результатами досліджень науковців у цьому напрямі є:

– представлена характеристика онлайнових сервісів на основі cloud computing, що надають Google для освітніх закладів (З. Сейдаметова, С. Сейтвелієва); описані приклади застосування хмарних платформ Google Apps Education Edition і Microsoft Live@edu в освіті; запропонована схема взаємодії викладачів і студентів у хмарі; розкриті можливості хмарних сховищ Microsoft SkyDrive і Apple iCloud, хмарних сервісів gantter, SageMath Cloud, «1С» та «БухСофт», освітнього проекту Big Data University, метою якого є навчання студентів обробленню великих обсягів даних на основі хмарних технологій з можливістю вивчення мови запитів SQL, мови R для аналізу даних й методів роботи зі сховищами даних (Ю. Дюлічева);

– обґрунтовані методичні підходи до формування у студентів правильного розуміння технології «хмарних обчислень» при підготовці майбутніх учителів до професійної діяльності (Т. Архіпова, Т. Зайцева);

– спроектована модель розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів на базі хмарних обчислень, визначені основні вимоги та елементи цієї моделі. Описано заходи компаній Google, Microsoft, IBM, які проводяться з метою допомоги вчителям оволодіти хмарними технологіями для підвищення рівня професійної діяльності; розкриття функціональних можливостей хмарних технологій при організації дистанційного навчання як навчання у хмарі (за допомогою сервісу Google Groups), моніторингу якості освіти (за допомогою Google Doc), упровадженні системи аналітики (за допомогою Google Analytics) (Н. Сороко, М. Шиненко).

Окрема увага науковців зосереджена на використанні хмарних технологій дистанційного навчання, за допомогою яких можна організувати процес навчання. Для побудови системи навчання студентів Ю. Лотюк пропонує у приватній хмарі університету розмістити електронний навчальний посібник, який складається з теоретичного матеріалу та прикладних завдань і стверджує, що з цією метою слід застосовувати комп'ютерну систему Moodle [5, с. 61]. Розглянуті питання створення освітніх курсів у середовищі Moodle на основі технології хмарних обчислень та можливості їх упровадження в освітню діяльність педагогічних університетів, які допоможуть в майбутньому студентам проектувати освітню діяльність учнів (В. Сергієнко, І. Войтович).

На основі проведеного аналізу, зазначимо, що застосування хмарних технологій при підготовці майбутнього вчителя-філолога до проектування освітньої діяльності учнів надасть студентам можливість: формувати вміння створювати план майбутньої діяльності навчання; формувати вміння будувати проект майбутнього уроку як сукупності сконструйованих навчальних ситуацій; конструювати прогностичні моделі спільної діяльності вчителя й учнів (мікродіяльності).

До принципів, які становлять основу навчального проектування засобами хмарних технологій віднесемо: принцип людських пріоритетів, який реалізується через такі принципи: підкорення процесів проектування реальним інтересам і можливостям виховання; принцип саморозвитку спроектованих систем, процесів, ситуацій, який може реалізуватися за умови: створення їх динамічними і гнучкими, готовності до багаторазового використання в мінливих умовах, варіативності проектів, що забезпечує досягнення мети.

Слід також виокремити, що впровадження хмарних технологій в освітній процес загальноосвітніх освітніх закладів є одним із досліджуваних напрямів створення хмаро-орієнтованого освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу (С. Литвинова). У роботах ученої представлено ґрунтовний аналіз поняття «хмаро-орієнтоване освітнє середовище», виокремлено його компоненти, об'єкти, технології взаємодії, визначені рівні взаємодії всередині такого середовища. Особливо цінним доробком С. Литвинової є визначені етапи, методологічні підходи, принципи розвитку та розроблена методика його проектування.

На перспективність використання хмарних сервісів Microsoft Office 365 для проектування освітнього процесу в школі вказує О. Свириденко. На її думку, навчання в такий спосіб не обмежуються стінами класної кімнати, а робота з навчальними матеріалами стає можливою з будь-якого місця та пристрою, які мають доступ до Інтернет, що сприяє його трансформації і доступності [6, с. 12].

Дослідники звертають увагу на проблему проектування інформаційного простору загальноосвітнього навчального закладу на базі Microsoft Office 365 (Г. Проценко), проектування інноваційного навчально-виховного ІТ-середовища школи шляхом використання хмарних технологій, яке є основою для поліпшення якості освіти (І. Пліш), розробки стратегії оптимізації інфраструктури загальноосвітнього навчального закладу за допомогою ресурсів Microsoft (О. Сизова), що у свою чергу сприяє ефективній підготовці майбутніх учителів-філологів до проектування навчальної діяльності учнів.

Практичну реалізацію використання хмар для проведення дистанційного моніторингу рівня сформованості у випускників загальноосвітніх навчальних закладів України навичок використання інформаційно-комунікаційних технологій у практичній діяльності запропонували Н. Морзе та О. Кузьмінська. Педагогічне дослідження було організоване із застосуванням спеціально розробленого порталу (www://testprovider.com – приклад гібридної хмари), створеного на платформі Windows Azure [7, с. 110].

Досвід використання технології хмарних обчислень при розробці системи сайтів для середньої школи було висвітлено Л. Соколовою, В. Олевським, Ю. Олевською. На їх думку, така технологія надає можливість якісного вирішення проблеми інформатизації середньої школи в умовах наявності мінімальних матеріальних ресурсів; найбільш прийнятним в рамках цієї технології є використання сервісів Google завдяки їх безкоштовності, ліцензійній чистоті, взаємної інтегрованості та відсутності будь-якої реклами; використання хмарних обчислень сприяє залученню учнів до передового напрямку розвитку ІТ-технологій, формуючи в них високу інформаційну культуру з урахуванням їх інтересу до всесвітньої мережі.

На проблему необхідності підвищення рівня методичної роботи навчальних закладів засобами хмарних технологій звертають увагу І. Ветров, С. Литвинова, Н. Лутанюк, О. Храпа та інші. Для цього вони пропонують організовувати роботу методичних об'єднань учителів-філологів за допомогою «віртуальних учительських», «віртуальних методичних кабінетів», віртуальних предметних спільнот, створених за допомогою хмарних сервісів, зокрема Microsoft Office 365.

Варто зазначити, що поступового поширення хмарні технології знаходять також і в інклюзивній освіті. Така ситуація потребує усвідомлення необхідності переорієнтації на нові форми та методи роботи з дітьми в умовах інклюзії, бо застосування хмарних технологій при вивченні української мови та літератури дітьми з певними вадами дає можливість збільшити їх рівень знань.

Як зазначає С. Литвинова, використання служби Майкрософт Office 365 у розробленій електронній системі дає можливість вчителям української мови та літератури формувати сховища електронних методичних і навчальних матеріалів (відео, аудіо) із можливістю подальшої спільної роботи з ними, проводити онлайн-конференції, консультації тощо [3].

Висновки. Отже, підготовка майбутнього учителя-філолога до проектування навчальної діяльності учнів засобами хмарних технологій розглянута у роботі як цілісна система. Дослідження багатьох авторів свідчать, що в сучасних дослідженнях найбільш актуальними є питання: формування хмаро-орієнтованого освітнього (інформаційно-освітнього, освітньо-наукового) середовища вищого і загальноосвітнього навчального закладу при вивченні української мови та літератури; організація роботи методичних об'єднань учителів-філологів за допомогою «віртуальних учительських», «віртуальних методичних кабінетів», віртуальних предметних спільнот засобами хмарних сервісів Microsoft Office 365 з метою підвищення рівня методичної роботи освітніх закладів; застосування хмарних сервісів і платформ майбутніми учителями-філологами під час навчальних занять із метою якісної підготовки їх до навчального проектування.

Список використаних джерел:

1. Морзе Н. Педагогічні аспекти використання хмарних обчислень / Н. Морзе, О. Кузьмінська // Інформаційні технології в освіті : зб. наук. пр. Вип. 9 / М-во освіти і науки України, Херсонський держ. ун-т; редкол. О. В. Співаковський [та ін.]. – Херсон : [б. в.], 2011. С. 20–29.

2. Свириденко О. Хмарні технології та навчання у школі – що спільного? / Ольга Свириденко // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2012. – № 5. – С. 29–32.

3. Глазунова О. Г. Принципы формирования «Академического облака» современного университета на основе открытых программных платформ [Електронний ресурс] / О. Г. Глазунова // Інформаційні технології і засоби навчання : електронне фахове видання. – 2014. Том 43.–№5.С. 174 – 188. Режим доступу: http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1096/832#.VGjZ mDSsXdM.

4. Архіпова Т. Л. Використання «хмарних обчислень» у вищій школі [Електронний ресурс] / Т. Л. Архіпова, Т. В. Зайцева // Інфор- маційні технології в освіті : зб. наук. пр. Вип. 17 / М-во освіти і науки України, Херсонський держ. ун-т; редкол. О. В. Співа- ковський [та ін.]. – Херсон : [б. в.], 2013. – С. 99–108. – Режим доступу : http://ite.kspu.edu/issue-17/p-99-108.

5. Лотюк Ю. Г. Хмарні технології у навчальному процесі ВНЗ / Ю. Г. Лотюк // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. – 2013. – Вип. 1. – С. 61–67.

6. Свириденко О. С. «Хмарні» технології та навчання у школі / О.С. Свириденко // Заступник директора школи : щомісячний журнал готових рішень. – 2012. – № 5. – С. 12–16.

7. Морзе Н. Хмарні обчислення в освіті: досвід та перспективи впровадження / Наталія Морзе, Ольга Кузьмінська // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2012. – № 1. – С. 109–114.

Анотація. *Зварич Н. С. У статті представлений аналіз напрямів досліджень науковців щодо можливих способів упровадження хмарних технологій в освітній процес вищих і загальноосвітніх навчальних закладів при підготовці майбутніх учителів-філологів до проектування навчальної діяльності учнів.*

Ключові слова: *хмарні технології, учитель-філолог, проектування навчальної діяльності.*

Аннотация. *Зварич Н. С. В статье представлен анализ направлений исследований ученых о возможных способов внедрения облачных технологий в образовательный процесс высших и общеобразовательных учебных заведений при подготовке будущих учителей-филологов к проектированию учебной деятельности учащихся.*

Ключевые слова: *облачные технологии, учитель-филолог, проектування навчальнои дияльності.*

Abstract. *Zvarych N. S. The article presents the analysis of directions of researches of scientists regarding possible ways of introducing cloud technologies into the educational process of higher and secondary educational institutions in the preparation of future teachers of philology for the design of educational activities of students.*

Key words: *cloud technologies, teacher-philologist, designing of native activity.*

УДК 433

Кавецький С. В.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДОСЛІДЖЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ 2008-2009 РОКІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Постановка проблеми. У 2008-2009 рр. у світі прогреміла економічна криза аналогів якій не було ні до ні після цих років. Від неї постраждала економіка не лише низки розвинених країн, але й всього світую. [1;38]

На сьогодняшній день завдяки технологічним досягненням для нас як науковців з'явилось дуже багато нових джерел для вивчення: інфографіки, документальні фільми, збірники новин, витяги з реєстрів змін курсів валют за період, і т.д. Таке розширення бази дозволило сильно збільшити джерельну базу та зробити дослідження більш продуктивним та комплексним.

Метою статті є показати інфографіки та збірки новин щодо теми як приклади викрористання інформаційно-комунікаційних технологій у дослідженні економічної кризи 2008-2009 років у великій британії.,

Виклад основного матеріалу. Світова фінансова криза проявила себе в чотири взаємопов'язаних етапи. На першому етапі мали місце інтервенції, націлені на припинення «зараження» і зміцнення фінансового сектора в країнах. На макроекономічному рівні це включає заходи політики, такі як зниження процентних ставок, розширення грошової маси, кількісні (грошові) ослаблення, а також дії щодо відновлення довіри на кредитних ринках. На мікроекономічному рівні це спричинило заходи щодо вирішення нагальних проблем та наслідків кризи, у тому числі екстреної фінансової допомоги для хворих фірм, гарантування депозитів в банках, вливання капіталу, утилізації токсичних активів і реструктуризації боргу.

Прийняті заходи включають порятунок фінансових інститутів, які вважаються «занадто великими, щоб збанкрутувати», поглинання урядом деяких фінансових інститутів, урядові спрощення злиттів і поглинань, а також державні закупівлі проблемних фінансових активів. Майже всі промислово розвинені країни і багато країн, що розвиваються, проводять всі або деякі з цих дій. Незважаючи на те, що фаза «паніки», яка містить ефект зараження, пройшла, операції, як і раніше тривають, і кінцеву вартість заходів ще належить визначити.

Що було вивчено з попередніх фінансових криз, це те, що без рішення базових проблем з токсичними активами та відновлення здоров'я у балансі банків і інших фінансових установ фінансові кризи продовжують тягнутися. Особливо це було видно у випадку з Японією. Навіть Швеція, яка часто розглядається як успішна модель, як впоратися з фінансовою кризою, повинна були вжити рішучі заходи для боротьби з недіючими активами банківської системи.

Другий етап цієї фінансової кризи є менше незвичайним винятком того, що серйозність економічного спаду макроекономіки, з яким стикаються країни по всьому світу, є найгіршою з часів Великої депресії 1930-х років. Фінансова криза швидко поширилася на реальний сектор, негативно впливає на всі економіки, виробництва, фірми, інвесторів і домашні господарства. Багато країн, особливо з ринком, що формується, були пошкоджені все збільшуючимся відтоком капіталу з економіки та падінням експорту і цін на сировинні товари. У цих випадках уряди звернулися до традиційної грошово-кредитної і фіскальної політики для подолання кризових економічних умов, зниження податкових надходжень і зростанням безробіття.

©Кавецький С. В., м. Вінниця 2019 р.

У відповідь на спад або уповільнення темпів економічного зростання в багатьох країнах були прийняті пакети фіскальних стимулів, спрямовані на відновлення економіки або, принаймні, не допускання погіршення умов. Загальносвітовий обсягу грошей на пакети стимулів в даний час перевищує 2 трлн.дол., але деякі пакети включають в себе заходи, які простягаються в наступні роки, так що загалом це не означає, що вся сума буде негайно переведена на державні витрати. У складі стимулюючих пакетів, за визначенням, мають бути фіскальні заходи (державні витрати і зниження податків), але деякі пакети включають в себе заходи, спрямовані на стабілізацію банків та інших фінансових установ, які зазвичай класифікуються як порятунок банку або фінансовий пакет допомоги. 2 трильйони доларів в загальний пакет стимулів становить близько 3% світового валового внутрішнього продукту, що перевищує заклик Міжнародного валютного фонду протистояти погіршенню економічних умов у світі та виділити для фінансового стимулу суму грошей на загальну суму 2% від світового ВВП. Аналіз стимулюючих заходів з боку Європейського співтовариства в 2009 році виявив, що така кількість заходів, за оцінками, становить 1,32% ВВП європейського співтовариства. МВФ стверджує, що станом на січень 2009 року в США пакети фіскальних стимулів у вигляді відсотка від ВВП в 2009 році становлять 1,9%, в єврозоні 0,9%, в Японії 1,4%, в Азії за винятком Японії 1,5%, а для іншої частини G-20 1,1%[8].

На Лондонському саміті G-20 розкол виник між Сполученими Штатами і Великою Британією, які виступають за великі і скоординовані пакети стимулів, та Німеччиною і Францією, які вважають свої автоматичні стабілізатори (збільшення державних витрат на предмети, такі як страхування від безробіття, які запускаються в будь-який час, коли економічне зростання сповільнюється), а також існуючі програми стимулювання як достатні. У своєму комюніке, лідери зазначили, що 5 трлн.дол. присвячені бюджетній експансії до кінця 2010 року і взяли на себе зобов'язання «забезпечити масштаби стійкого фінансового зусилля, необхідного для відновлення зростання». У комюніке G-20 лідери вирішили додати 1,1 трлн.дол. до ресурсів міжнародних фінансових інститутів, у тому числі 750 млрд доларів для Міжнародного валютного фонду, 250 мільярдів доларів для підвищення глобальної торгівлі, і 100 мільярдів доларів для багатосторонніх банків розвитку[9].

Додаткового кредитування з боку міжнародних фінансових інститутів буде доповненням до національних фінансових стимулів і можуть бути спрямовані на найбільш нужденні країни. Кілька країн мають великі запозичення на міжнародних ринках і виплачують борг, виражений в євро або доларах. Через знецінення своєї валюти вартість цього боргу різко зросла. В інших країнах банки мають борг майже такий же великий, як ВВП. Деякі спостерігачі порушили питання про можливість боргової кризи (дефолт країни за гарантованим державою боргом) або як у випадку Ісландії через необхідність націоналізувати банки і приймати на себе зобов'язання більші, ніж розмір національної економіки. З 1 листопада 2008 року, МВФ, за його угодою стенд-бай, забезпечила або знаходиться в процесі надання фінансового пакету підтримки для Ісландії (2,1 млрд дол.), України (16,4 млрд дол.), Угорщині (25,1 млрд дол.), Пакистану (7,6 млрд дол), Білорусі (2,46 млрд дол.), Сербії (530 300 000 дол.), Вірменії (540 млн дол.), Сальвадору (800 мільйонів доларів), Латвії (2,4 млрд дол.), Сейшельськім островам (26,6 млн дол.), Монголії (229 200 000 дол.), Коста-Риці (735 млн дол.), Гватемалі (935 млн дол.) і Румунії (17,1 млрд дол.). МВФ також створили гнучку кредитну лінію для країн з сильною основою. Після затвердження ці кредити можуть бути виділені у разі виникнення необхідності, а не будуть обумовлені дотриманням політичних цілей, як у традиційних програмах, підтримуваних МВФ. За цією можливістю, МВФ рада схвалила надання позики Мексиці (47 млрд дол), Польщі (20,5 млрд дол.) і Колумбії (10,5 млрд дол.).

Економіка Великобританії вступила в період спаду, що загрожує різким зростанням безробіття, попереджають експерти Британської торгової палати. У доповіді аналітиків наголошується, що формально економіку Великобританії поки не можна характеризувати як що знаходиться в рецесії, проте фактично це вже сталося і ситуація, ймовірно, буде погіршуватися й далі.

Рецесія в економіці Великобританії продовжиться і в наступному році (2010), навіть після того, як у більшості розвинених країн спад вже зміниться зростанням - прогнози Міжнародного валютного фонду (МВФ). Фонд очікує, що зниження ВВП країни в 2010 р. складе 0,2%. У поточному році МВФ прогнозує скорочення британської економіки на 3,8% (найбільше падіння з 1944 р.). Ще в січні фонд прогнозував, що спад за підсумками року складе 2,8%. Уряд Великобританії на чолі з прем'єр-міністром Гордоном Брауном виділив стимулюючий пакет допомоги на загальну суму 30 млрд. доларів Усі члени комітету з кредитно-грошової політики Великобританії проголосували за зниження облікової ставки до рекордно низького значення в 0,5% і викуп активів на суму 75 млрд. фунтів ($ 105 млрд.).

Безробіття у Великобританії в 4 кварталі склало 6,5%, що на 1,3% більше аналогічного значення 2007 р. За три останні місяці 2008 р. кількість безробітних зросла на 165 тис., вперше з 1997 р. перевищивши 2 мільйони осіб,

повідомляє національна статистична служба Великобританії. Ситуація продовжує погіршуватися: у січні за допомогою з безробіття звернулося 93 тис. осіб, у лютому - 138 тис. Це найбільше зростання числа офіційно зареєстрованих безробітних з 1971 р. Кількість вакансій знизилося відносно 3 кварталу на 15% до 482 тис. А темп росту доходів впав до 1,8%, що на 1,3% нижче рівня минулого року. Безробіття у Великобританії порівнянна з показниками інших розвинених країн. У США вона досягла 8,1%. У ЄС у січні 2009 р. безробіття, за оцінкою Eurostat, склала 7,6%. Найвищий показник - в Іспанії (14,8%) і Латвії (12,3%), найнижчий - у Нідерландах (2,8%) і Австрії (4%). Глава Банку Англії Мервін Кінг попередив, що існує небезпека повернення ери масового безробіття.

Список використаних джерел:

1. Arestis P. Post-Keynesian Theory of Money, Credit and Finance / Arestis P. (ed.) Post-Keynesian Monetary Economics: New Approaches to Financial Modelling. Aldershot: Edward Elgar. 1988.
2. Barry Eichengreen and Kevin H. O'Rourke, "A Tale of Two Depressions," Vox, original article April 6, 2009, updated June 4, 2009, .
3. By Josh P. Hamilton Buffett Says Fannie Mae, Freddie Mac 'Game Is Over'.
4. Carvalho F. J. C. Mr. Keynes and Post Keynesians. Principles of Macroeconomics for a Monetary Production Economy. Aldershot: Edward Elgar. 1992.
5. Chick V. The Evolution of the Banking System and the Theory of Savings, Investment and Interest / Chick V. On Money, Method and Keynes. Selected Essays. London: Macmillan. 1992.

Анотація. *В статті висвітленні презентаційні методи вивчення економічної кризи, хронолігія подій, причини та наслідки для світової економіки. Об'єктом дослідження виступає як сама криза, так і методи її вивчення.*

Ключові слова. *Криза, економіка, банк, іпотека, кредит, гроші, біржа.*

Summary. *The article presents the presentation methods of studying the economic crisis, the chronology of events, the causes and consequences for the world economy. The object of research is the crisis itself, as well as the methods of studying it.*

Keywords*. Crisis, economy, bank, mortgage, credit, money, stock exchange.*

УДК: 159,922.76 :[178,9:004]

Карауш А. А.,
м. Вінниця. Україна

ВПЛИВ КОМПЮТЕРНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ НА СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

Постановка проблеми. У час стрімкого розвитку науково-технічного прогресу, невпинного збільшення потоку інформації, все більш актуальним стає питання збереження здорової психіки особистості. Людство впевнилося в тому, що досягнення цивілізації мають не тільки позитивні результати. Останнім часом невід'ємною частиною нашого життя став комп'ютер. Неможливо переоцінити позитивне значення цього науково-технічного досягнення. Однак, навіть недовгий період масового користування комп'ютером виявив чимало випадків його негативного впливу на людину, особливо це стосується неповнолітніх, психіка яких є більш незахищеною, а тому і вразливішою в порівнянні з дорослими. Молодь все більше часу проводить за комп'ютером, віддаючи перевагу віртуальному світу над реальним. Останнім часом все частіше можна зустріти людей, надто залежних від комп'ютера, Інтернету, різного роду ігор тощо. Тому надзвичайно актуальним на даний час є дослідження проблеми впливу комп'ютера на сучасних підлітків.

Аналіз попередніх досліджень. Слід зазначити, що проблема комп'ютерної залежності, зокрема, і у підлітків, доволі нова для науки. Класичні та сучасні уявлення про природу і механізми регулювання емоційних станів, які є провідними для психологічних засад формування та прояву особистісних якостей підлітків, у силу їх вікового етапу зростання, представлені в роботах З. Фрейда, А. Басса, З. Розенцвейга, А. Петровського, Я. Коломинского, Л. Семенюка, Ф. Василюка, Ю. Егошкіна та ін.

Індивідуальні та типологічні особливості залежностей психіки висвітлені такими вченими, як Р. Берон, Д. Річардсон, П. Ковальов, А. Реан, Т. Румянцева, С. Фешбек та ін.

Мета статті – проаналізувати феномен комп'ютерної залежності та її вплив на сучасних підлітків, окреслити шляхи її подолання.

Виклад основного матеріалу. Термін «комп'ютерна залежність» визначає патологічну пристрасть людини до роботи або проведення часу за комп'ютером. Вперше про комп'ютерну залежності заговорили на початку 1980-

© Карауш А. А., м. Вінниця 2019 р.

х років американські вчені. У наш час термін «комп'ютерна залежність» все ще не визнаний багатьма вченими, що займаються проблемами психічних розладів, проте сам феномен формування патологічного зв'язку між людиною і комп'ютером став очевидний і набуває все більшого розмаху [1, с. 25].

Головною причиною виникнення комп'ютерної залежності у дітей психологи вважають недостатнє спілкування і взаєморозуміння з батьками і однолітками. Ігри для них – це шлях самоствердження, оскільки у віртуальному світі все залежить тільки від твого уміння грати, а не від особистих якостей та умінь. Виникає ілюзія, що ти чогось досягаєш, а в житті може бути навпаки.

Як засвідчує аналіз відповідної літератури, формування комп'ютерної залежності проходить у три етапи:

І-й — етап ризику розвитку комп'ютерної залежності. Основними його характеристиками є збільшення часу, проведеного для досягнення поставленої мети й роботи за комп'ютером, утрата відчуття часу, одержання емоційного задоволення за комп'ютером, витрата більшої кількості грошей на комп'ютерну діяльність, перші ознаки соціальної дезадаптації.

ІІ-й – етап сформованої комп'ютерної залежності. Основні ознаки: емоційно-вольові порушення й психічна залежність. Відзначається зростання толерантності до комп'ютера, нав'язливі думки про нього й фантазування. Спостерігається дезактуалізація основних проблем – сну, відпочинку, вживання їжі, особистої гігієни. Порушуються режими «сон-пильнування» і «відпочинок-навантаження», час роботи за комп'ютером – не тільки денний, але й нічний. Діяльність за комп'ютером проводиться за рахунок навчання, роботи, соціальних і особистих стосунків. З одного боку, пацієнти повністю орієнтовані в комп'ютерних технологіях, з іншого боку – має місце своєрідна форма інфантилізму, практично повна безпорадність у світі соціальних норм і відносин.

ІІІ-й – етап тотальної комп'ютерної залежності. Спостерігаються ознаки як психічної, так і фізичної залежності. Залишаються безуспішними спроби контролювати роботу за комп'ютером. У структурі синдрому актуалізації компульсивного потяга переважають агресивність, злісність, психомоторне порушення, депресивні феномени, розсіяна увага, мимовільні «друкуючі рухи» пальців рук. Можливо демонстративно-шантажне суїцидальне поводження при спробі навколишніх перешкодити комп'ютерної діяльності. На даному етапі присутні фізичні симптоми: головний біль по типу мігрені, біль у хребті, сухість в очах, оніміння й біль у пальцях кисті (синдром карпального каналу). Виражено соціальна й сімейна дезадаптація [2, с. 32].

Окрім комп'ютерної залежності, виділяють деякі споріднені види залежностей: Інтернет-залежність та ігроманія, які так чи інакше пов'язані з проведенням тривалого часу за комп'ютером.

Перше визначення Інтернет-залежності навів Іван Голдберг у 1996 році. Під цим поняттям він розумів розлад поведінки в результаті використання Інтернету і комп'ютера [7, с. 365].

Е. Кандел доповнив це визначення, зауваживши, що поняття «Інтернет-залежність» включає в себе будь-який вид діяльності в мережі. Значна кількість учених згодна, що досліджуваний розлад має кілька джерел.

У даний час «Інтернет-залежність» трактується як нав'язливе або компульсивне бажання увійти в Інтернет, перебуваючи off-line, і неможливість вийти з Інтернету, перебуваючи on-line [5, с. 28].

Саме багатофункціональність комп'ютерів і є привабливою для людей: не потрібно зайвий раз кудись йти, розбиратися, витрачати час і нерви, і т.п., просто пару «кліків» і справу зроблено. Та й за рахунок Інтернету, рятівника нашої сучасної молоді в «пошуку» підручників, матеріалів і не тільки, збільшується комп'ютерна залежність сучасності. Люди все більше і більше проводять свій час, сидячи за Інтернетом, віддають перевагу Інтернету замість реального спілкування з друзями, прогулянок.

Так само комп'ютерні ігри, які відразу ж знайшли масу шанувальників. З вдосконаленням комп'ютерів удосконалювалися і ігри, до яких залучаються все більше і більше людей. Нині комп'ютерна техніка досягла такого рівня розвитку, що дозволяє програмістам розробляти дуже реалістичні ігри з гарним графічним і звуковим оформленням. З кожним стрибком в сфері комп'ютерних технологій зростає кількість людей, яких у народі називають «комп'ютерними фанатами» або «геймерами» (від англійського «game» – гра).

Звичайно, багатофункціональність комп'ютерних технологій і її розвиток не може не радувати наше прогресивне суспільство. Більш потужні комп'ютери, швидші в функціонуванні дуже зручні для людей, чия робота пов'язана з взаємодією з комп'ютером, але ж не тільки за призначенням користуються люди комп'ютером, але також і діти, підлітки, яким, по суті, і не має сенсу «сидіти» цілими днями перед комп'ютером. Адже вони дають нам не тільки зручність, але також справляють дуже багато негативного впливу на нас, наш організм.

Зовсім заборонити користуватися комп'ютером не вдасться. Однак максимально зменшити його негативний вплив можна. Узагальнимо поради для батьків, щодо мінімізування негативного впливу комп'ютера на дитину:

1. Побільше спілкуйтеся з дитиною. Статистика свідчить, що в переважній більшості комп'ютероманами стають діти, у яких спілкування з батьками зводиться до 15–20 хвилин на день.

2. Цікавтеся іграми, у які грають ваші діти. Якщо ви не можете заборонити синові чи доньці грати, то більше контролюйте це.

3. Час від часу (що частіше, то краще) перевіряйте, на які сайти заходить ваша дитина, якою інформацією цікавиться. Це зробити дуже просто.

4. Контролюйте комп'ютерне спілкування дитини. Ніколи не відпускайте її одну на побачення з новими знайомими, знайденими по Інтернету. Наполягайте, щоб син чи донька йшли туди хоча б разом із друзями чи однокласниками.

5. Обмежуйте перебування дитини за комп'ютером до двох годин на день.

6. Стежте, щоб дитина, окрім комп'ютера, мала інші захоплення: відвідувала гуртки та спортивні секції. Намагайтеся знаходити час для спільних прогулянок й розваг. Близьке й довірливе спілкування батьків з дітьми – найкращий захист від усіляких неприємностей [6, с. 5].

Зауважимо, що позбавлення від комп'ютерної залежності вимагає багато вольових зусиль і тривалої роботи з психологом або психотерапевтом.

Висновок. Отже, комп'ютерна залежність є великою проблемою сучасних підлітків, яка швидко поширюється і набуває світового значення та негативно впливає на їх фізичний та психічний стан. Дослідження переконують, що одна з найбільш вразливих категорій – це діти шкільного віку. Особливо це дуже негативно впливає на ще несформовану особистість підлітка.

Список використаних джерел

1. Чарушникова В. М. Комп'ютерна залежність. Вигадки чи реальна загроза / В. М. Чарушникова, М. В. Гарагуля // Психологічна служба Харківщини. Соціологічне дослідження / В. М. Чарушникова, М. В. Гарагуля., 2006. – (2). – С. 25–33.

2. Юр'єва Л. М. Скринінгова діагностика комп'ютерної залежності / Л. М. Юр'єва, Т. І. Больбот., 2005. – (3). – С.12-15.

3. Коптелова Н. И. Социально-педагогическая профилактика компьютерной зависимости у подростков в общеобразовательных учреждениях / Н. И. Коптелова, В. А. Попов., 2015. – 970 с.

5. Янг К. Діагноз – Інтернет-залежність / К. Янг // Світ Інтернет. – 2000. – №2. – С.24-29

6. Турецька Х. Інтернет-залежність як предмет психологічного дослідження / Х. Турецька // Вісник Львівського університету. – Львів, 2007. – Вип. 10. – С. 365–375.

Анотація. *У статті здійснюється аналіз проблеми комп'ютерної залежності та її впливу на сучасних підлітків. Визначено основні проблеми та симптоми комп'ютерної залежності. Наведено аналіз її наслідків та окреслено шляхи її подолання.*

Ключові слова: *підліток, залежність, комп'ютерна залежність, інтернет-залежність, ігроманія.*

Abstract. *The article analyzes the problem of computer dependence and its impact on modern teens. The basic problems and symptoms of computer dependence are determined. An analysis of its consequences is presented and ways of its overcoming are outlined.*

Key words: *adolescent, dependence, computer dependence, internet addiction, gaming.*

УДК 364.442.2-056.26:00

Калашник Р. Ю., Кобися А. П.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Постановка проблеми. Тематика інклюзивної освіти та залучення дітей з особливими потребами до процесу навчання в умовах загальноосвітнього навчального закладу в нашому суспільстві існувала завжди, сьогодні існує думка, що всі ті, хто потрапляє до категорії дітей з особливими потребами, повинні навчатися в спеціальних школах, а всі решта – у звичайних.

© Калашник Р. Ю., Кобися А. П., м. Вінниця 2019 р.

Актуальність роботи полягає у створенні інформаційного простору для дітей з особливими потребами, їх батьків, викладачів та керівників, що впроваджують інклюзивне навчання.

Аналіз останніх досліджень. Кількість дітей з інвалідністю до 16 років по даним ООН складає приблизно 10% населення, по даним ВОЗ цей показник складає 13% населення. Проблеми цих дітей в галузі освіти висвітлювалися в офіційних друкованих державних джерелах «Освіта України», «Директор школи», інформаційному збірнику «Вісник Червоного Хреста» та розкриті здебільшого на основі фрагментарних даних. Існуючі інформаційні сайти не дають об'єктивної інформації про стан впровадження новітніх комп'ютерних технологій інклюзивної освіти на території України.

Виклад основного матеріалу. Відсутність кваліфікованої інформаційної підтримки батьків та дітей з особливими потребами, які часто не знайомі з державними заходами, спрямованими на підтримку цієї категорії громадян. Часткова відсутність громадських програм, спрямованих на вивчення суспільної думки з цього питання та аналізу ставлення батьків здорових дітей та підлітків. Це проблеми, на вирішення яких спрямована проектна діяльність.

Інформатизація практично у всіх галузях людської діяльності є глобальною тенденцією світового розвитку. У світі складається глобальне інформаційне суспільство, єдність якого забезпечено інформаційними технологіями. Стратегічним завданням України на даному історичному етапі є повномасштабне входження в це суспільство як його повноправного учасника.

Істотна роль в інформатизації суспільства належить інформатизації освіти. Інформатизація освіти це науково-практична діяльність, спрямована на застосування комп'ютерних технологій для збору, зберігання, обробки і поширення інформації, що забезпечує систематизацію наявних і формування нових знань в галузі освіти для досягнення психолого-педагогічних цілей навчання і виховання.

Правові акти у галузі освіти теж наголошують на потребі впровадження інформаційних технологій в осітню галузь.

У «Національній доктрині розвитку освіти» назначено, що приорітетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше вдосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві [1].

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року передбачається інформатизація освіти, вдосконалення бібліотечного та інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки; забезпечення створення умов для розвитку індустрії сучасних засобів навчання (навчально-методичних, електронних, технічних, інформаційно- комунікаційних тощо) [2].

Використання інформаційно-комунікаційних технологій може стати суттєвим чинником позитивних змін у навчанні дітей з особливими потребами, адже вони відкривають широкі можливості для покращення якості освіти, її доступності. Як назначено в одному з документів ЮНЕСКО, сучасний рівень розвитку ІКТ значно розширює можливості для вчителів та учнів, спрощуючи доступ до освітніх та професійних даних і відомостей; покращує функціональні можливості та ефективність управління засобами навчання; сприяє інтеграції національних інформаційних освітніх систем у світову мережу; сприяє доступу до міжнародних інформаційних ресурсів в галузі освіти, науки і культури [3].

Зі зростанням уваги до інклюзивної освіти, зростає актуальність впровадження інформаційних технологій в освіті, як допоміжного засобу у навчанні дітей з особливими освітніми потребами.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. Інклюзія передбачає пристосування шкіл та їх загальної освітньої філософії та політики до потреб усіх учнів як обдарованих дітей, так і тих, які мають особливі потреби. Інклюзія потребує змін на всіх рівнях освіти. Суспільство повинно враховувати та пристосовуватись до індивідуальних потреб людей, а не навпаки [4 с. 123].

Можна виокремити три основні шляхи використання ІКТ в інклюзивній освіті:

– у компенсаційних цілях (використання ІКТ в якості технічної допомоги, підтримки, часткової компенсації або заміщення відсутніх природних функцій, що дозволяє учням з особливими потребами повноцінно залучатись до процесів спілкування й взаємодії);

– у комунікаційних цілях (допоміжні прилади і програмне забезпечення, альтернативні форми зв'язку, що полегшують або уможливлюють комунікацію у більш зручний спосіб, специфічний для кожного виду функціонального обмеження);

– у дидактичних цілях (сприяють диференціації, задоволенню індивідуальних потреб, особистісному розвитку дітей з особливими потребами, розкриттю їх здібностей, повноцінній інклюзії, включенню в освітнє й суспільне середовище) [5].

Висновки. Отже, використання інформаційних технологій є вимогою часу у галузі освіти і необхідністю у запровадженні інклюзивного навчання, адже діти з особливими освітніми потребами змушені користуватись допоміжними приладами у навчанні.

Таким чином, ІКТ дозволять учням з особливими потребами повноцінно включитися в освітній процес, розвивати прийнятні для них індивідуальні ефективні освітні стратегії.

Список використаних джерел:

1. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17.04.2002 № 347/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002.
2. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/ show/344/2013.
3. Саламанкская декларация и рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество [Електронный ресурс]. – Саламанка, Испания. – 7-10 июня, 1994. – Режим доступа: http://unesdoc.unesco.org/images/0009/000984 /098427rb.pdf.
4. Міщик Л. І. Інклюзивна освіта як умова соціалізації дітей-інвалідів у процесі навчання / Л. І. Міщик // Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф., Хмельницький, 27 квітня 2012 р. / Хмельницький ін-т соц. технологій відкритого міжнар. ун-ту розвитку людини «Україна». – Хмельницький, 2012. – С. 122–125.
5. Запорожченко Ю. Г. Використання засобів ІКТ для підвищення якості інклюзивної освіти / Запорожченко Ю. Г. // Інформаційні технології в освіті: зб. наук. праць. – Херсон: ХДУ, 2013. – № 15. – С. 138–145.

Анотація. *В статі розглянуто важливість створення інформаційного простору для дітей з особливими потребами, впровадження інклюзивної освіти за допомогою сучасних технологій.*

Ключові слова: *інклюзивне навчання, інформатизація, технологія, географія.*

Summary. *The article discusses importance of creation of informative space for children with the special necessities, introduction of inclusive education with the help of modern technologies.*

Key words: *inclusive education, informatization, technology, geography.*

УДК 796.011.3. – 057.875:7.07

Киреєва О.І.,
м. Вінниця, Україна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ НА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ

Постанова проблеми Однією з основних причин такого стану вчені вважають відсутність мотивації позитивного ставлення до свого здоров'я. Справа у тому, що в ієрархії потреб, що лежать в основі поведінки студента, здоров'я знаходиться далеко не на першому місці. Це пов'язано з низькою культурою суспільства, що обумовлює відсутність установки на пріоритетність здоров'я в системі людських цінностей. Відповідно, формування здоров'я – це передусім проблема, яку треба починати вирішувати з виховання мотивації здоров'я, оскільки ця мотивація виступає самоутворюючим фактором поведінки особистості [1, 51].

Мета статті – обґрунтувати сутність сучасних наукових уявлень про мотивацію як психічне явище; розкрити теоретичні підходи до формування мотиваційної діяльності студентської молоді на здоров'язбереження.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах зростає значущість і цінність вищої освіти, компетентності особистості у майбутній професійній діяльності. Однак у практиці трудової активності вимагається не тільки цілісність професійної підготовки фахівців, але й високий рівень здоров'я як необхідної умови виконання особистістю різноманітних соціальних функцій. Саме тому здоров'язбереження у ВУЗі потрібно розглядати як основу підготовки спеціаліста, що дозволяє формувати у нього знання, які сприяють усвідомленню здорового способу життя та впровадженню результатів навчання в практику повсякденної діяльності.

© Киреєва О.І., м. Вінниця 2019 р.

Здоров'язбереження – це динамічна характеристика процесу життєдіяльності людини, що характеризується наявністю знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення здоров'язберігаючої діяльності і встановлення в освітньому просторі пріоритетів здорової особистості [2, 154].

Здоров'язбереження у вищому навчальному закладі передбачає виконання системи заходів, що забезпечують гармонійний психічний, фізичний, духовний розвиток особистості студента, попередження захворювань, а також діяльність, спрямовану на збереження і зміцнення його здоров'я. Починається такий процес з усвідомлення важливості своєчасного зміцнення і підтримання свого здоров'я, потреби у дотриманні правил ведення здорового способу життя, розуміння проблеми фізичного виховання і спорту № 4 / 2011 85 доцільності здоров'язберігаючих дій, ставлення до свого здоров'я як цінності життя [8, 3]. Разом з тим, у ході реалізації навчання в галузі здоров'я одним з важливих є питання про те, як зацікавити студентів зберігати здоров'я, як спонукати їх до активності в цьому напрямку, тобто як здійснювати позитивну мотивацію на здоров'язбереження.

В якості прикладу структурування мотивів часто використовується ієрархічна модель класифікацій мотивів, запропонована американським психологом А.Г. Маслоу: 1) фізіологічні потреби; 2) потреби безпеки; 3) потреби у соціальних зв'язках; 4) потреби самоповаги; 5) потреби самоактуалізації. Перші потреби вважаються низькими потребами; п'яті – вищими потребами [5].

Дослідження Л.Б. Дихана показують, що на переконання молоді впливає: 1) нова інформація. Інформація, почута вперше, здатна впливати на переконання людини; 2) особистісно значуща інформація, котра відповідає актуальній на сьогоднішній день потребі, проблемі; 3) інформація, яка викликає у людини сильні емоції. Збереження такої інформації на глибинному, рефлекторному рівні може відбутися з одного-двох разів, надовго залишаючись у пам'яті; 4) інформація, пов'язана з поважною особистістю; 5) поєднання тої чи іншої проблеми здоров'я з особистісними, внутрішніми цінностями людини за принципом їх розширення, доповнення; 6) практичні дії, досвід пересилювання чи переборювання себе. Успіх, досягнення мети викликають позитивні емоції, на основі чого виникає бажання повторної дії; 7) самооцінка, самоаналіз та самозбереження певних аспектів здоров'я. Це твердження покладено в основу методики навчання здоров'ю за Г.К.Зайцевим; 8) довіра до того, хто транслює інформацію. У цьому випадку інформація може сприйматися «на віру», без детального аналізу;

Для установки будь-якої форми поведінки необхідно пам'ятати про те, що здійснення мети вимагає зусиль і мета повинна бути досяжною. В.О.Бароненко виділяє чотири визначальних фактори для установки молоді на здоров'язбереження: 1) знання того, які форми поведінки сприяють благополуччю людини і чому; 2) бажання бути господарем свого життя – віра в те, що здорова поведінка в дійсності дає добрі результати; 3) позитивне ставлення до життя – погляд на життя як на свято, яким треба захоплюватися; 4) розвинене почуття самоповаги, усвідомлення того, що людина гідна насолоджуватися найкращим у житті. Створити установку (готовність) на здоров'язбереження ще не достатньо, треба її реалізувати, оскільки саме вона визначає здорову поведінку людини на майбутнє

К. В. Клочкова та співавт. пропонують сконструювати власний проект здоров'язбереження, використовуючи запропоновану мотиваційну схему, тобто тенденцію до певної форми поведінки в конкретній ситуації, що ґрунтується на набутих з досвідом знаннях про можливі способи і засоби задоволення потреб [4, 344]. Для цього людина повинна послідовно проаналізувати кожну спробу, яка стосується: переживання проблем, пов'язаних зі здоров'ям; особистої користі; можливості змінитися; усвідомлення керівництва змінами; розуміння користі від змін, що перевищують незручності; необхідності змін і написання плану.

Знання особливостей поведінки і способів впливу на цю поведінку допоможе педагогам у розробці програм збереження здоров'я. З другої сторони, уявлення про деякі психологічні фактори мотивації забезпечить молодим людям досягнення кращих результатів і зміну своєї поведінки. Тому інформація про мотивацію, етапи змін поведінки, підкріплення проекту власного здоров'язбереження може стати частиною навчальних програм для студентської молоді.

Висновки Проблема формування позитивної мотивації на збереження здоров'я суб'єктів освітнього процесу складна в силу того, що розвиток мотиваційних процесів людини є проблематичним. Усвідомлюючи значущість сформованості у студентів мотивації на здоров'язбереження, необхідно враховувати, що вона розвивається не спонтанно, а в результаті специфічних, цілеспрямованих, формуючих дій, підкріплюється мовленням, свідомістю, здійснюється вольовими зусиллями і тому спрямована на найближчі чи віддалені життєві цілі. Тож якщо навчити студентів цінити, зберігати і зміцнювати своє здоров'я, особистим прикладом демонструвати здоровий спосіб життя, то в цьому випадку можна сподіватися, що майбутнє покоління буде більш здоровим і розвиненим

особистісно, інтелектуально, духовно і фізично. Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на визначення значимості чинників, що впливають на психологічне здоров'я студента.

Список використаних джерел:

1. Бароненко В.А. Здоровье и физическая культура: учеб. пособие / В.А. Бароненко, Л.А. Рапопорт. – Изд. 2-е, перераб. – М.: Альфа-М: ИМФРА-М, 2009. – 336 с.

2. Быков В.С. Здоровьесбережение студенческой молодежи технического ВУЗа в условиях поиска новой образовательной парадигмы / В.С. Быков, Д.В. Викторов //Успехи современного естествознания. – 2010. – №9. – с.154-156.

3. Дыхан Л.Б. Теория и практика здоровьесберегающей деятельности в школе / Л.Б. Дыхан. – Ростов н/Д: Феникс, 2009. – 412 с.

4. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2002. – 512 с.

5. Маслоу А.Г. Мотивация и личность [Текст] / А.Г. Маслоу. – СПб.: Евразия, 1999.

6. Нефедовская Л.В. Состояние и проблемы здоровья студенческой молодежи / Л.В. Нефедовская; Под ред.проф. В.Ю.Альбицкого. – М.: Литтерра, 2007. – 197с.

7. Психология здоровья: Учебник для вузов / Под ред. Г.С. Никифорова. – СПб. Питер, 2006. – 607 с.

8. Панчук Н.С. Формирование здоровьесберегающей ответственности студентов ВУЗа: Автореф. дисс....канд. пед. наук: 13.00.01 / Н.С. Панчук // Кемеровский государственный университет. – Кемерово, 2007. – 20 с.

9. Соловьев Г.М. Культура здорового образа жизни (теория, методика, системы): учебное пособие / Г.М. Соловьев, Н.И. Соловьева. – М.: Илекса, 2009. – 432 с.

У статті розглядається проблема низької мотивації студентів до занять із фізичного виховання. Визначені провідні чинники, що впливають на посилення інтересу до цих занять; проаналізовані основні форми занять із фізичного виховання; виявлені мотиви, що впливають на посилення інтересу до фізичного виховання.

Ключові слова: *мотивація, студенти, фізичне виховання*

In this article the problem of low motivation to the physical education of the students who study at the Faculty of Arts has been disclosed. The main factors that influence the growing interest to the physical has been defined. The analysis of the main forms of the physical education has been made. The motives that influence the growing interest of the students to the physical education has been discovered.

Key words: *motivation, students, physical education.*

УДК: 37.013.42-057.86:001.891

Кобильняк Т. О.,
м.Вінниця, Україна

ДОСЛІДНИЦЬКИЙ КОМПОНЕНТ У ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Постановка проблеми. Складний і багатоплановий характер діяльності соціального педагога, пов'язаний з соціально-педагогічною допомогою і підтримкою в процесі соціалізації особистості на кожному рівні його розвитку пред'являє високі вимоги до культури соціального педагога, його творчих здібностей, професіоналізму, до системи його підготовки тощо, що передбачає в якості пріоритетної в його діяльності саме пошуково-дослідницьку функцію.

Характерною особливістю останніх десятиліть у нашій країні, поряд із перетвореннями в соціально-економічній та політичній сферах, є розвиток соціальної діяльності як нового виду професійної діяльності, покликаної забезпечувати зростання якості життя людей. Водночас аналіз становлення вітчизняної системи соціальної сфери засвідчує, що вона може розвиватися тільки за умови здійснення дослідницької роботи та вироблення нових знань, які формують наукове підґрунтя професії.

Аналіз попередніх досліджень. Різні аспекти проблеми здійснення науково-дослідницької роботи соціальних працівників досліджені низкою вітчизняних і зарубіжних учених. Так, основам організації наукових досліджень майбутніх фахівців різних професійних галузей присвячені праці Н. Гавриша, П. Горкуненко, В. Мюррея, В. Раєвського, І. Лернера та ін. Проблема активізації дослідницької діяльності соціальних педагогів досліджується Є. Венгером, М. Даниловим, О. Дубасенюк, Т. Дьячек, Є. Кукліним, Т. Клімовим, О. Микитюк та ін. Разом із тим, аналіз теоретичних і практичних досліджень засвідчує, що недостатньо розкриті функціональні особливості науково-дослідницької роботи в процесі професійної діяльності соціальних педагогів.

Мета статті – визначення дослідницьких компонентів діяльності соціального працівника.

© Кобильняк Т. О., м. Вінниця 2019 р.

Виклад основного матеріалу. Проблема дослідницького компонента як основного у роботі соціального педагога, знайшла відображення в працях вітчизняних вчених (О. Безпалько, І. Звєрєвої, А. Капської, Л. Міщик, В. Оржехловської, В. Поліщук, Г. Троцко, С. Харченко); білоруських вчених (Г. Бутрим, Л. Барисік, Т. Бразовської, Н. Полещук та інших); чисельних досліджень зарубіжних фахівців (Е. Енвал, Р. Гарбера, М. Грей, А. Келли, Д. Кокоса, Д. Максвелла, Е. Уілкілсона, Е. Уола).

Дослідницька культура, як частина педагогічної культури і функціональна складова професійно-педагогічної культури, відкриває можливості у встановленні універсальної значущості соціально-педагогічних знань, передбачає освоєння методології соціально-педагогічного дослідження. Це, в свою чергу, дозволяє обґрунтовувати і надавати на практиці інтегративну підтримку у вирішенні складних або конфліктних ситуацій, які виникають у міру дорослішання людини в суспільстві, і своєчасно виправляти збиток, нанесений людям.

Головними завданнями дослідницької культури соціального педагога є одержання повної інформації, необхідної для постановки діагнозу і забезпечення кваліфікованої допомоги.

Дослідницькі ж вміння ототожнюються з системою інтелектуальних та практичних умінь соціального педагога, необхідних для самостійного виконання дослідження. Ядро дослідницьких дій складають інтелектуальні вміння, практичні ж являють собою механізм оволодіння певними способами пошукової діяльності, що дає практичні результати – нові знання, факти, закономірності. Інтелектуальні вміння передбачають здатність до аналізу і виділення головного, порівняння, конкретизації, узагальнення і систематизації,доведення, класифікації. Інакше кажучи, інтелектуальні уміннями – це здатність ефективно проводити операції мислення у випадку розв'язування проблемних ситуацій. Практичні уміння забезпечують опрацювання літературних джерел, організацію експерименту, спостереження за явищами і процесами, опрацювання і застосування отриманих результатів тощо. Дослідницькі уміння виявляються в самостійній організації пошукової роботи, у здатності до цілепокладання, прогнозування, планування, організації власної роботи і корекції дослідницької програми. Отже, дослідницькі вміння соціального педагога – це сукупність інтелектуальних, практичних і організаторських умінь, спрямованих на виконання діяльності дослідницького характеру [4, с. 50].

Дослідницькі здатності – це індивідуально-психологічні особливості особистості, що забезпечують успішність і якісну своєрідність процесу пошуку, здобуття та осмислення нових даних.

Для реалізації завдань дослідницької культури майбутній соціальний педагог повинен знати теоретичні засади психолого-педагогічної діагностики, особливості діагностування об'єктів соціально-педагогічної діяльності, методологію та методи соціально-педагогічної діагностики, принципи діагностичної діяльності, напрями психолого-педагогічної діагностики. Для успішної реалізації дослідницького компоненту соціальний педагог повинен набути таких вмінь: визначати пріоритетні напрями та об'єкти психолого-педагогічної діагностики; добирати оптимальний діагностичний інструментарій; розробляти програми психолого-педагогічного діагностування як окремої особистості так і мікрогруп; аналізувати та узагальнювати результати діагностичної роботи; використовувати результати діагностування в проектах професійної діяльності.

Дослідницька діяльність соціального педагога конгруентна дослідницькій діяльності педагога, оскільки соціально-педагогічна діяльність є різновидом педагогічної. На підставі цього твердження дослідницька діяльність соціального педагога в своїй структурній побудові повторює структуру дослідницької діяльності педагога і включає в себе такі компоненти: ціннісно-смисловий, творчий, методологічний, теоретичний, практичний, інноваційний. Коротко охарактеризуємо їх:

1. ціннісно-смисловий і творчий компоненти виступають в якості системо утворюючих, оскільки специфіка першого полягає в своєрідності ціннісно-смислового ядра, що відображає бінарне поєднання особистісних і соціальних цінностей; другого - в обліку соціальних традицій, різноманітті впливів середовища і ситуацій, в сполученні з унікальністю кожної особистості, які зумовлюють творчий характер соціально-педагогічної діяльності;
2. методологічний, теоретичний і практичний відображають специфіку методології соціально-педагогічного дослідження [1, с. 179];
3. інноваційний компонент присутній в кожному із зазначених, підкреслюючи розуміння творчої сутності інноваційних процесів в соціальній педагогіці, в основі яких лежить інтеграція нових концепцій, народжених в теоретичній оболонці, і концепцій, які вийшли з практики соціально-педагогічної діяльності [1, с. 182].

Підкреслимо, що однією з особливостей діяльності соціального педагога, є її смислопошуковий характер. У пошуку шляхів вирішення тієї чи іншої соціально-педагогічної ситуації соціальний педагог відшукує нове бачення старих педагогічних проблем. Якісним змістом для соціального педагога тут виступає гармонія двох рівнів моральних цінностей –міжособистісних і особистісно-колективних [2, с. 70].

Найбільш значущі з них в руслі сучасних уявлень поділяються на соціальні та особистісні цінності за ознакою біполярності.

До соціальних цінностей відносяться такі полярні цінності [3, с. 17]: цінності глобалізації – регіонально-національні цінності; цінності колективізму, соборності – цінності індивідуальної свободи і незалежності. До особистісних цінностей, які набувають також особливої актуальності, можна віднести: цінності економічної незалежності (багате, повне задоволень життя) –православні цінності («не в грошах щастя»); цінності активної життєвої позиції (соціалізація), тобто активного перетворення навколишнього середовища – цінності адаптації (дбайливого і обережного ставлення до середовища).

До цінностей, які носять проміжний (соціально-особистісний) характер, можна віднести: цінності толерантності – цінності моральних норм, традицій, устоїв; цінності гармонії особистісного розвитку – цінності професіоналізму, вузької спеціалізації.

Суть такого розуміння життєвих цінностей є значущою для соціального педагога, оскільки йому доводиться мати справу з різними їх видами та проявами – як позитивними, так і негативними.

Оскільки цінності в процесі онтогенезу мають властивість змінюватись, переосмислюватись, переоцінюватись відповідно до умов соціокультурного життя, їх можна розглядати як соціально-педагогічні орієнтири, з якими соціальні педагоги співвідносять свою діяльність і в процесі якої вони актуалізують лише ту частину цінностей, яка для них є професійно необхідною в певний відрізок часу.

Діяльність соціального педагога має в основному продуктивний характер, тому і виникає необхідність її організації, тобто застосування методології. У зв'язку з цим методологію соціально-педагогічного дослідження розглядаємо як вчення про організацію соціально-педагогічної діяльності, яке передбачає інтеграцію теоретичної і практичної діяльності і вихід на проектний тип культури. У процесі наукового дослідження, крім теоретичного рівня пізнання, виділяються інші необхідні етапи, але саме теоретичне пізнання є тією його суттю, без якої знання не є якісно науковим. Таким чином, теорія наповнює соціально-педагогічне наукове дослідження важливим поєднанням понять, визначень, законів, які організовані і логічно пов'язані між собою. Інакше кажучи, теоретична основа ознаки науковості педагогічного знання має необхідну логіку, яка визначається і проявляється у внутрішній взаємозв'язку етапів, явищ педагогічного процесу [5, с.104].

Таким чином, специфіка соціально-педагогічного дослідження, його складність визначаються тим, що предметом дослідження стає вся система взаємовідносин людини, яка розвивається з навколишнім середовищем, все різноманіття соціальних зв'язків. При цьому і сама людина входить в цей предмет як суб'єкт виховання.

Висновок. Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що науково-дослідницька діяльність, зокрема, і дослідницька діяльність соціального педагога, дозволяє розвивати інтелектуальний потенціал особистості: від накопичення знань і навичок до самовираження у творчості і науці. Сучасними вченими дослідницька діяльність розглядається через призму пізнавальної діяльності та розуміється як специфічний вид пізнавальної діяльності, в ході якої за допомогою різноманітних методів виявляються нові, раніше невідомі сторони, відносини, межі досліджуваного об'єкта. Організація дослідницької діяльності розглядається сьогодні як потужна інноваційна освітня технологія. Вона служить засобом комплексного вирішення завдань виховання, освіти і розвитку в соціумі.

Список використаних джерел

1. Чернуха Н.М. Категорія соціально-педагогічної підтримки: теорія і практика Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна" / Н.М. Чернуха. – 2012. – № 6. – С. 179-182.

2. Макагон К.В. Діагностика готовності педагогів до пошукової діяльності /К.В. Макагон // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Збірник наукових праць. Випуск 5 /Ред. кол.: Л.І.Даниленко (гол. ред.) та ін. – К. : Логос, 2011. – С.66-74.

3. Половенко О.В. Підвищення професійної компетентності вчителя: інноваційний підхід. / О.В. Половенко, Л.М. Хлань. – Кіровоград: Видавництво обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського, 2012. – 32 с.

4. Мороз О. Особистість майбутнього педагога (Управління підготовкою вчителя: психолого-педагогічний аспект) / О. Мороз // Вища освіта України. – 2013. – №3. – С.50-54.

5. Сластьонін В.О. Формування особистості вчителя в процесі професійної підготовки / В.О. Сластьонін // Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія /Укл. Н.В. Гузій. – К.: ІЗМН, 2010. – С.103-107.

Анотація. *Представлено теоретичний аналіз проблеми дослідницького компоненту у роботі соціальних педагогів. Визначено головні складові дослідницького компоненту. Описано важливість цінностей особистості для коректної роботи соціальних педагогів.*

Ключові слова: *соціальний педагог, дослідницький компонент, цінності.*

Аннотация. *Представлен теоретический анализ проблемы исследовательского компонента в работе социальных педагогов. Определены главные составляющие исследовательского компонента. Описаны важность ценностей личности для корректной работы социальных педагогов.*

Ключевые слова: *социальный педагог, исследовательский компонент, ценности.*

Abstract. *The theoretical analysis of the problem of research component in the work of social pedagogues is presented. The main components of the research component are determined. Describes the importance of personality values for the proper work of social educators.*

Keywords: *social pedagogue, research component, values.*

УДК [37.091.33:004:77]:94(477.8+476.5/.6)"1939/1941"

Козубовський В.

м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ПЕРІОДУ РАДЯНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ТА ЗАХІДНОБІЛОРУСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У 1939-41

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку цивілізованого суспільства характеризує процес інформатизації. Інформатизація суспільства - це глобальний соціальний процес, особливість якого полягає в тому, що домінуючим видом діяльності в сфері суспільного виробництва є збір, накопичення, продукування, обробка, зберігання, передача та використання інформації, здійснювані на основі сучасних засобів мікропроцесорної та обчислювальної техніки, а також на базі різноманітних засобів інформаційного обміну.

Мета статті: показати перевагу сучасних комп'ютерних технологій для висвітлення історичних тем в дослідженні, та в навчанні для учнів.

Виклад основного матеріалу. Наприклад Радянською історіографією ця історична тема подавалася як «возз'єднання українського народу в єдиній українській радянській державі — визволення Радянським Союзом споконвічних українських земель — Західної України (1939), Північної Буковини (1940) та Закарпатської України(1945) з-під гніту іноземних поневолювачів і входження цих земель, згідно з одностайною волею їх населення, до СРСР зі включенням до складу УРСР». В сучасній українській історичній науці, в залежності від історичних наслідків, трактується переважно як «возз'єднання українських земель у складі СРСР» або «входження західноукраїнських земель до складу УРСР». З міжнародно-правової точки зору, сьогодні дослідники характеризують події того часу, як процес окупації і анексії територій інших держав Радянським Союзом, виконаний поступово, в результаті низки військово-дипломатичних та економічних кроків та на фоні розгортання ескалації масштабного військового конфлікту у Європі. Однак серед істориків немає одностайної думки як трактувати ці події.

Щодо розвитку сучасних технологій то на сьогоднішній день засоби зв'язку проникли в усі сфери життєдіяльності суспільства. Будь-яку інформацію, що цікавить можна без зусиль відшукати в Інтернеті. При підготовці до занять рідко хто не використовує всесвітню павутину, будь то школярі або учні вищих навчальних закладів. В Інтернеті знаходять матеріали для рефератів, курсових і дипломних, а також відповіді на ті питання, які не освячені в підручниках Визначити полягання справ в тій або іншій сфері діяльності завжди досить важко.

Проте в такому питанні, як комп'ютеризація, є один чинник, що легко враховується, який достатньо ясно може охарактеризувати картину в цілому. Це - показник технічної забезпеченості, іншими словами - наявність необхідного парку комп'ютерної техніки і рівень її технічної якості. Річ у тому, що комп'ютеризація робочих процесів прямо залежить від наявності і якісного рівня комп'ютерів на робочих місцях; без цього наявність навіть самої передової наукової думки так і залишиться фактом науки, але не чинником виробничого і суспільного життя. З розвитком технології для навчання з використанням технічних засобів стала достатньою наявність тільки комп'ютера. Функції, які раніше виконували: телевізор, відеомагнітофон, магнітофон, кінопроектор, діапроектор і ін., з успіхом узяв на себе комп'ютер. Причому якість передачі, зберігання, відображення інформації значно підвищилося. У цьому ключі необхідно розглядати завдання перекладу всієї інформації в цифрові стандарти як пріорітетну.

© Козубовський В., м. Вінниця 2019 р.

Вже зараз комп'ютерна письменність є важливим показником культури, а в майбутньому виявиться необхідною кожній людині, на якій би ділянці він не працював. Отже, комп'ютерна справа, навчання користуванню комп'ютером найближчим часом повинно стати загальним. У практиці навчання можуть застосовуватися чотири основні методи навчання: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний Враховуючи, що перший метод не передбачає наявності зворотного зв'язку між учнем і системою навчання, його використання в системах з використанням ПК безглуздо.

Репродуктивний метод навчання із застосуванням засобів обчислювальної техніки передбачає засвоєння знань, що повідомляються учневі викладачем і (або) ПК, і організацію діяльності учня по відтворенню вивченого матеріалу і його застосуванню в аналогічних ситуаціях. Використання цього методу з використанням ПК дозволяє істотно поліпшити якість організації процесу навчання, але не дозволяє радикально змінити учбовий процес в порівнянні з вживаною традиційною схемою (без ПК). У цьому плані більш виправданим є застосування проблемного і пошукового методів.
Проблемний метод навчання використовує можливості ПК для організації учбового процесу як постановки і пошуків способів дозволу деякої проблеми. Головною метою є максимальне сприяння активізації пізнавальної діяльності учнів. В процесі навчання передбачається рішення різних класів завдань на основі отримуваних знань, а також і аналізу ряду додаткових знань, необхідних для дозволу поставленої проблеми.

При цьому важливе місце відводиться придбанню навичок по збору, впорядкуванню, аналізу, і передачі інформації. Дослідницький метод навчання із застосуванням ПК забезпечує самостійну творчу діяльність учнів в процесі проведення науково-технічних досліджень в рамках певної тематики. При використанні цього методу навчання є результатом активного дослідження, відкриття і гри, унаслідок чого, як правило, буває приємнішим і успішним, чим при використанні інших вищеперелічених методів. Пошуковий метод навчання припускає вивчення методів об'єктів і ситуацій в процесі дії на них. Для досягнення успіху необхідна наявність середовища, що реагує на дії.

У цьому плані незамінним засобом є моделювання, тобто імітаційне представлення реального об'єкту, ситуації або середовища в динаміці. Комп'ютерні моделі мають ряд серйозних переваг перед моделями інших видів через свою гнучкість і універсальність. Застосування моделей на ПК дозволяє уповільнювати і прискорювати хід часу, стискати або розтягувати простір, імітувати виконання дій дорогих, небезпечних або просто неможливих в реальному світі. Загальні принципи організації навчання із застосуванням ПК.

Ефективне навчання із застосуванням комп'ютерної техніки базується на наступних загальних принципах і висновках по них: Загальні принципи. Активна участь що навчається в учбовому процесі. Максимально сприяти активізації що навчається. Постійне проведення особистого аналізу ситуації що навчаються в процесі навчання. Уникати використання стандартних схем аналізу, міняти завдання і ситуації на різних стадіях навчання. Наявність сигналів зворотного зв'язку в учбовому процесі. Повідомляти що навчається про результатах його дій в кожній конкретної ситуації. Наявність швидкого зворотного зв'язку в учбовому процесі. Забезпечувати по можливості миттєвий зворотний зв'язок. Відмова від поведінки, позитивного результату, що не дає пригнічувати небажані варіанти дії, не підтверджуючи їх.

Постійне повторення пройденого матеріалу. Практикувати і підтверджувати способи дій, навіть якщо вони вже були продемонстровані одного разу. Індивідуалізація кількості і послідовності підтверджень дій в процесі навчання. Підбирати способи підтвердження індивідуально. Облік індивідуальних особливостей що навчається до сприйняття зовнішніх умов залежно від його станів і настрою. Застосовувати приведені вище принципи не жорстко і однозначно, а гнучко. На противагу перерахованим недолікам можна відзначити наступні моменти роботи з ПК, які зазвичай розцінюються як позитивні: розуміння документальності, точність фіксації явищ, що зображаються; "досяжність" першоджерел, що здається, викликає у глядача своєрідний ефект особистої причетності до того, що зображається; практичну доступність культурно-мистецької інформації будь-якого регіону і розуміння своєї власної, особистої причетності до глобальної загальнолюдської художньої спадщини; зручність маніпулювання зображеннями, можливість їх перегрупування, довільної компоновки і технічного редагування. Поза сумнівом, перераховані проблеми роблять різний вплив на вивчення і дослідження.

Висновки. Отже, робота з ПК, інтернет ресурсами, електроними ресурсами важлива у навчанні для учнів так і для студентів. За допомогою вище сказанного можна висвітлювати теми з історії чи будь який інших наук. Якщо взятии тему Радянська окупація західноукраїнських та західнобілоруських земель, то для цієї теми важливе є використання копютерних технологій для різних цілей. Напориклад для збору інформації з джерельної бази, або ж

використання копютерних технологій для представлення цієї теми в навчанні через публікування статей і досліджень, або презентування данної теми.

Список використаної літератури:

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/Радянська_анексія_західноукраїнських_земель
2. Бабанський Ю.К. Оптимізація процесу освіти. М., 2007.
3. Батурін Ю.М., Жодзішський А.М. Комп'ютеризація - шлях до хаосу? // Інтерфейс № 1, 1991.
4. Болотов В.А. Про дистанційну освіту. // Інформатика і освіта № 1, 1998.
5. Власова Ю.Ю., Особовий аспект проблеми сприйняття інформації. // Інформатика і освіта № 1, 1998.
6. Гиркин И.В. Нові підходи до організації учбового процесу з використанням сучасних комп'ютерних технологій. // Інформаційні технології № 6, 1998.
7. Іллюшин З.А., Собкин Б.Л. Персональні ЕОМ в учбовому процесі. М., 2002.
8. Растрігин Л. Комп'ютерне навчання і самонавчання. // Інформатика і освіта.

Анотація. *В статті висвітленні методи застосування інформаційних технологій. Обєктом дослідження виступають самі технології навчання, тому що за допомогою них можливо вивчити дану тематику.*

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, технології, освітній процес, інтернет.*

Annotation. *The article covers methods of using information technologies. The object of research is the technology of learning itself, because it is possible to study this subject with the help of them.*

Key words: *information and communication technologies, technologies, educational process, internet.*

УДК: 373:37.013.42-057.86

Коломієць Ю.О.,
м. Вінниця, Україна

ЗМІСТ І ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка проблеми. Професійна соціально-педагогічна робота – один із головних способів реагування суспільства на нову соціальну ситуацію. Складні сучасні соціально-економічні умови, політична нестабільність і зниження рівня життя визначають актуальність розвитку і вдосконалення системи соціального захисту людини, її інфраструктури та кадрового забезпечення. Соціальний працівники все активніше беруть участь у процесі соціалізації і формування особистості. У нашій країні в системі освіти працюють і соціальні педагоги, і соціальні працівники, які допомагають дітям і дорослим долати певні життєві труднощі. Діяльність соціальних педагогів у загальноосвітньому навчальному закладі включає в себе певний зміст, від наповнення якого буде залежати ефективність виконання функцій даної категорії працівників. Соціальні педагоги у системі сучасної освіти, зокрема, і в ЗНЗ, реалізують свої повноваження у певних формах.

Аналіз попередніх досліджень. Проблемами змісту і форм діяльності соціального педагога, зокрема, у ЗНЗ присвячених праці таких учених :

1. Бєлкіна-Ковальчук О. В. – у її роботі висвітлюються особливості соціальної роботи у сільській загальноосвітній школі;
2. Вадзюк О. В. – у доробку виокремлено специфіку соціальної роботи з клієнтами;
3. Веретенко І.М. у роботі окреслено, зокрема , приклади соціально-педагогічної роботи у школах-інтернатах .

Метою статті є аналіз змісту та форм роботи соціального педагога у загальноосвітніх навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальний педагог – це та людина в школі, яка організовує взаємодію і об'єднує зусилля школи, сім'ї громадськості, для підтримки і всебічної допомоги в розвитку і вихованні дітей. Соціальна робота в ЗНЗ покликана зосередити увагу в основному на тих недоліках, на які вказують самі вчителі, учні та їх батьки, застосувавши альтернативні концепції до їх усунення.

Як засвідчує аналіз літератури з питання дослідження, функції соціального педагога в загальноосвітніх навчальних закладах полягають у взаємодії з: дітьми «групи ризику»; батьками; правоохоронними органами; - соціально-незахищеними родинами учнів; педагогічним колективом [2, с. 205].

© Коломієць Ю. О., м. Вінниця 2019 р.

Завдання такого педагога займатися виявленням демографічної структури району, а також соціально неблагополучних сімей, дітей підліткового віку, схильних до скоєння правопорушень, дітей, що мають проблеми зі здоров'ям. Він організовує проведення різних благодійних заходів, в яких беруть участь діти-сироти та діти з обмеженими можливостями.

Соціальний педагог організовує виховну роботу в класі, спрямовану на формування загальної культури особистості, адаптацію особистості до життя в суспільстві, повагу до оточуючої природи. Вивчає психолого-педагогічні особливості особистості і її мікросередовища, умови життя, виявляє інтереси і потреби, труднощі і проблеми, конфліктні ситуації, відхилення в поведінці і своєчасно надає соціальну допомогу та підтримку учням і вихованцям, виступає посередником між особистістю і освітньою установою, сім'єю, середовищем , органами влади [5, с. 73].

Участь в управлінні школою соціальний педагог здійснює за трьома основними напрямами [1, с.101]:

1. Консультування адміністрації. Діяльність в якості радника адміністрації передбачає:

- проведення соціологічних і соціально-психологічних досліджень як в педагогічному та дитячому колективах, так і серед батьків. Результати таких досліджень забезпечують прийняття більш продуманих і обґрунтованих управлінських рішень;

- участь у вирішенні конфліктів. Практика показує, що рівень конфліктності у взаємодії школи з батьками і дітьми дуже часто перевищує бажаний рівень і в більшості випадків конфлікти обумовлені нерозумінням соціальних причин виниклої напруженості.

2. Методична робота. Вона входить в прямі обов'язки будь-якого фахівця педагогічного колективу. В рамках цієї діяльності соціальний педагог:

- проводить із вчителями заняття, на яких навчає їх прийомам соціометричного контролю за міжособистісної атмосферою в класі, допомогав в діагностиці факторів ризику, сприяє ефективному розподілу ролей в колективі учнів з метою компенсування негативного впливу соціальної стихії та ін.;

- бере участь у роботі консиліумів.

3. Позашкільна взаємодія. Даний напрям діяльності соціального педагога включає:

- участь від імені школи в роботі місцевих органів влади і самоврядування з питань соціального розвитку та вирішення соціально-педагогічних проблем, в розробці та обговоренні регіональних і місцевих соціальних програм і проектів та т. п.;

- взаємодія з органами управління та установами освіти, соціального захисту, охорони здоров'я, комісіями у справах неповнолітніх та ін. для вирішення конкретних соціально-педагогічних проблем;

- співпраця з громадськими та іншими організаціями, які можуть посприяти у вирішенні тих чи інших соціально-педагогічних проблем

Також соціальний педагог бере безпосередньо участь у виховному процесі за такими основними напрямами [4, с.28]:

1. Внутрішньошкільний моніторинг. Соціальний педагог забезпечує виявлення і діагностування соціально-педагогічних проблем і включає:

- поточне спостереження за загальною ситуацією в школі, класних колективах, групах учнів, за взаємовідносинами між вчителями, учнями, батьками;

- аналіз і прогнозування конкретних проблемних соціально-педагогічних ситуацій.

2. Соціально-педагогічна реабілітація. Даний напрям є провідним в діяльності соціального педагога. Він потребує індивідуальної роботи з конкретним учнем, де від соціального педагога очікують найбільших успіхів, досягнутих особистими зусиллями

Соціально-педагогічна реабілітація реалізується в різних видах діяльності, а саме :

- соціально-педагогічна підтримка здійснюється у співпраці з органами місцевого самоврядування та різними відомствами, які володіють необхідними повноваженнями для влаштування дитини і засобами на її утримання, а також з громадськістю, в розпорядженні якої є фонди і волонтери. У сукупності це дозволяє допомагати неповнолітнім у важких або небезпечних ситуаціях, розташовувати їх у притулках, передавати в іншу сім'ю або інтернат, якщо потрібно діяти рішуче, а якщо надія на оздоровлення обстановки в сім'ї не втрачена – включати батьків в реабілітаційні програми різних соціальних установ, центрів і т.п.[5, ст.53]

- соціальний контроль, в якому реалізується функція школи як одного з суб'єктів системи профілактики дитячої бездоглядності та правопорушень, здійснюється у взаємодії з комісією у справах неповнолітніх і захисту їх прав (з підвідомчими їй установами). Цей напрям діяльності передбачає певний позитивний вплив з боку школи

на прилеглий до неї мікрорайон, протидію субкультур маргінальної орієнтації, які все рішучіше втягують в свою сферу неповнолітніх. Звичайно, така діяльність вимагає від соціального педагога особливих умінь, нерідко особистої мужності, але головне, готовність заступитися за інтереси учня у протидії соціальної стихії, від якої неможливо відгородитися постовими на вході в школу. Тому фахівцеві доводиться освоювати спеціальні методики роботи, форми співпраці з авторитетними силами суспільства і держави, без підтримки яких він не зможе вирішувати такі складні завдання [3, с.37]

- педагогічна реабілітація представляє собою соціальну підтримку всередині навчально-виховного процесу. Вона передбачає, з одного боку, добування коштів на наднормативні заняття з дітьми, з іншого – поліпшення соціально-психологічного статусу неуспішного учня. При цьому соціальний педагог, по суті, виступає захисником особистості дитини від байдужого середовища.

Виокремимо форми роботи соціального педагога у загальноосвітніх навчальних закладах: групова робота з учнями позанавчальний час, консультування, професійна підготовка, професійна орієнтація учнів, робота з батьками та співпраці в питаннях шкільної політики. Наприклад захід на тему «Формула професії» також заняття на тему «Кроки до дорослості» і ще бесіда на тему « Емоційне благополуччя дитини» .

Організація групової роботи з учнями у позанавчальний час спрямована, в першу чергу, на створення умов для успішної соціалізації, зміцнення їх здоров'я, профілактику асоціальної поведінки, організації відпочинку в різноманітній і захоплюючій діяльності.

Діяльність соціального педагога в школі передбачає соціально-педагогічне консультування учнів, які опинилися в складній життєвій ситуації, батьків, педагогів, класних керівників щодо вирішення соціально-педагогічних проблем дитини, її професійного самовизначення, передпрофільної підготовки тощо [3, с.779].

Взаємодія батьків і соціальних педагогів особливо актуальна в даний час. Батьки часто вже не розрізняють власні проблеми і проблеми, що виникають у дітей. Що призводить до конфліктів у сім'ї , і виникнення у дітей різних комплексів.

Висновок. Отже, зазначимо, що соціальний педагог – це та людина в школі, яка організовує взаємодію і об'єднує зусилля школи, сім'ї громадськості, для підтримки і всебічної допомоги в розвитку і вихованні дітей.

В основній частині статті було описано форми роботи соціального педагога у загальноосвітніх навчальних закладах це: групова робота з учнями позанавчальний час, консультування, професійна підготовка, професійна орієнтація учнів, робота з батьками та співпраці в питаннях шкільної політики.

До обов’язків соціального педагога відноситься такі напрями роботи :

1.Сприяня реалізації прав і свобод учнів, створенню комфортної та безпечної обстановки, забезпечення охорони їх життя і здоров'я.

2.Створювання умови для розвитку талантів, розумових і фізичних здібностей учнів у позаурочний час.

3.Взаємодія з учителями, батьками (особами, які їх замінюють), фахівцями соціальних служб, сімейних і молодіжних служб зайнятості та інших служб в наданні допомоги учням, дітям, які потребують опіки та піклування, дітям з обмеженими фізичними можливостями, а також потрапили в екстремальні ситуації .

4. Участь у розробці, затвердженні та реалізації освітніх програм установи, несе відповідальність за якість їх виконання в межах своєї компетенції

Список використаних джерел:

1. Бєлкіна-Ковальчук О. В. Робота соціального педагога в сільській загальноосвітній школі / О. В. Бєлкіна-Ковальчук // Соціальна педагогіка 2010. – 23 с.
2. Вадзюк О. В. Соціальна робота з клієнтами / О. В. Вадзюк // Соціальна робота в Україні: теорія та практика. – К. : УДЦССМ, 2012. – 350 с
3. Веретенко І.М. Соціально-педагогічна робота в загальноосвітніх школах-інтернатах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / І.М. Веретенко // Молодий вчений. – № 5 (45). – травень, 2017 р. – С. 292-295.
4. Дмитренко Т. О. Сукупність інваріантів як компонентів наукового дослідження і практичної педагогічної діяльності / Т. О. Дмитренко,
5. Т. В. Лаврик // Основи сучасної педагогіки: монографія / за заг. ред. Т. О. Дмитренко. – Херсон : ПП Вишемирський, 2016. – С. 63-96.
6. Захист прав дитини в діяльності соціального педагога навчального закладу : [метод. рек.] / авт. кол. за. ред.: Ю. А. Луценка, В. Г. Панка. – К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016 – 73 с.

Анотація: *У статі проаналізовано зміст роботи соціального педагога у загальноосвітньому навчальному закладі. Конкретизовано основні форми роботи соціального педагога. Окреслено його функціональні напрямки діяльності. Визначено роль соціального педагога у проведенні консультативної роботи із окремими категоріями осіб.*

Ключові слова: *соціальний педагог, зміст і форми роботи соціального працівника, загальноосвітній навчальний заклад.*

Аннотация: *В статье проанализировано содержание работы социального педагога в общеобразовательном учебном заведении. Конкретизированы основные формы работы социального педагога. Определены его функциональные направления деятельности. Определена роль социального педагога в проведении консультативной работы с отдельными категориями лиц.*

Ключевые слова: *социальный педагог, содержание и формы работы социального работника, общеобразовательное учебное заведение.*

Annotation: *The article analyzes the content of the work of a social educator in a general educational institution. The basic forms of work of the social teacher are specified. Its functional areas of activity are outlined. The role of social pedagogue in conducting advisory work with certain categories of persons was determined.*

Key words: *social pedagogue, content and forms of work of a social worker, general educational institution.*

УДК: 316.614.5:364-322

Кордонець Н. А.,
м. Вінниця, Україна

ВОЛОНТЕРСТВО ТА ЙОГО ЗВ'ЯЗОК ІЗ СОЦІАЛІЗАЦІЄЮ ОСОБИСТОСТІ

Постановка проблеми. Важливе місце в процесі формування особистості має соціалізація, яка включає в себе і освіту, і виховання. Процес соціалізації особистості двосторонній: людина засвоює соціальні норми, культурні цінності і сама включається в суспільне життя. Одним із факторів соціалізації людини можна розглядати волонтерську діяльність, до якої на сучасному етапі активно залучається, зокрема, і молодь. Волонтерство є необхідною умовою для формування громадянського суспільства і займає в його структурі далеко не останнє місце.

Аналіз попередніх досліджень. Над проблемою волонтерства та його зв'язку із соціалізацією особистості працювали такі дослідники:

- Агеєва Н.А. «Професійне волонтерство як ефективний засіб соціалізації студентів» [1] - у роботі автор аналізує сутність волонтерства, як засобу соціалізації, зокрема, студентської молоді;

- Горєлов Д. М. «Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики (аналітична доповідь)» [2] - у праці автора охарактеризовано особливості та тенденції волонтерського руху у контексті практичної діяльності;

- Конвисарева Л. П. «Волонтерское движение как фактор развития социальной активности молодежи» [3] - у роботі автор досліджує сутність та призначення волонтерства, як засобу соціалізації особистості тощо.

Мета статті – характеристика особливостей волонтерства та його зв’язку з соціалізацією особистості.

Виклад основного матеріалу. Волонтерство - це рух, що символізує солідарність між людьми і народами, що сприяє реалізації основних людських потреб на шляху будівництва більш справедливого і мирного суспільства. Волонтерська діяльність є окремим випадком поняття «діяльність». Волонтер (від лат. Voluntarius - добровільно) – це людина, яка добровільно і безкорисливо займається суспільно-корисною діяльністю [6, с. 124].

Волонтерська діяльність є однією з основних форм прояву соціальної активності громадян у всьому світі. Згідно загальної декларації волонтерства від 2001 року волонтерство характеризується як фундамент громадянського суспільства, яке привносить в життя прагнення людства до досягнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх народів [1].

Волонтерство, – будь це індивідуальна або групова дія, - є способом, за допомогою якого:

1) в суспільстві підтримуються і посилюються такі людські цінності, як турбота і допомога;

2) люди реалізують свої права та відповідальність членів суспільства одночасно з процесом пізнання нового, вдосконалення свого життя, розкриття свого повного людського потенціалу;

3) можуть бути встановлені зв'язки, які незалежно від відмінностей сприяють тому, щоб жити в здорових, стійких співтовариствах, працювати разом над створенням інноваційних вирішень загальних проблем і побудовою

© Кордонець Н. А., м. Вінниця 2019 р.

загальної долі. Не випадково 2001 рік був оголошений Організацією Об'єднаних Націй Всесвітнім роком добровольців [1].

Існує кілька видів волонтерської діяльності:

1) професійне волонтерство – це діяльність, спрямована на отримання досвіду роботи за обраною спеціальністю;

2) суспільне волонтерство – всім знайома масова корисна робота: прибирання території, посадка дерев і т.д.;

3) віртуальне волонтерство – безкоштовна Інтернет-робота в домашніх умовах;

4) сімейне волонтерство – задіяно відразу декількох членів сім'ї (дорослі, діти) [3].

Вибір сфери діяльності волонтерів залежить від того, які цілі ставить перед собою волонтер на волонтерській праці. Виходячи з цього, у волонтерській діяльності виділяють наступні напрямки: надання допомоги ветеранам, людям похилого віку; робота з людьми без певного місця проживання; надання допомоги людям з обмеженими психофізичними можливостями; допомога таким категоріям населення як біженці, мігранти, безпритульні діти, ВІЛ-інфіковані люди; допомога тваринам, добровільна допомога зоопаркам і заповідникам; просвітницькі бесіди, спрямовані на профілактику наркоманії, куріння, алкоголізму, ВІЛ / СНІД, підліткової злочинності; посадка дерев, кущів, газонів, квітів клумб; благоустрій та облаштування дворів, ділянок, міських вулиць; благодійні концерти і театральні виступи; екологічні акції, прибирання сміття та забруднень водойм; Інтернет-волонтерство; допомога в організації великих концертів, різних фестивалів; пропаганда здорового способу життя; надання допомоги рятувальникам; опитування населення; роздача просвітницької літератури, спрямованої на поліпшення якості життя; проведення бесід з популяризації ідей волонтерського руху [7, с. 81].

Виділяють кілька типів волонтерів:

1. Волонтери-менеджери. Вони можуть допомагати в наборі волонтерів, роботі волонтерів, в організації волонтерської роботи та проведення зборів, вирішувати організаційні питання. В організаціях ці посади можуть називатися «староста клубу», «голова», «тьютор», «супервізор». Як правило, на ці посади обираються більш досвідчені волонтери, які мають певний стаж волонтерської роботи.

2. Волонтери-помічники. Вони виконують разові доручення або допомагають людині, яка потребує матеріальної допомоги не постійно. Це може бути допомога у прибиранні квартири, придбання в магазині товарів першої необхідності, робота в якості доглядальниці, пересилання кореспонденції і т.д.

3. Волонтери прямої допомоги. Вони працюють за принципом «кліентволонтер». Це означає роботу один на один з людиною, якій потрібна допомога. При організації даної роботи необхідно враховувати інтереси і здібності людини, з якою волонтер вступає у взаємодію. Це можуть бути такі види діяльності: малювання, ліплення з глини, участь в спортивних заходах, участь в концертних програмах, вишивання і т.д. [8].

Для роботи в кожній з цих груп волонтеру необхідно пройти певний курс підготовчих занять. Для цієї мети організують спеціальні семінари, тренінги з різних тем.

Отже, як ми пересвідчилися вище, будь-яка діяльність людини перебуває в процесі її взаємодії з навколишнім світом, з суспільством, з соціальним оточенням.

Однією з форм взаємодії людини і суспільства є процес соціалізації. Соціально політичне і педагогічне значення волонтерської діяльності полягає в тому, що вона виступає одним їх факторів соціалізації.

Людина стає повноправним членом суспільства, засвоює його норми, правила, вимоги. Даний процес відбувається за рахунок активної діяльності самого індивіда, його активного включення в соціальне середовище.

До факторів соціалізації відносяться обставини і умови, які спонукають людину до активності і дії.

Виділяють три основних групи факторів соціалізації особистості: макрофактори (до них відносяться космос, планети, держава), які впливають на соціалізацію всіх жителів планети або дуже великих груп людей, що живуть в певних країнах; мезофактори - умови соціалізації групи людей (за національною ознакою, за місцем і типом поселення, за належністю до ЗМІ); мікрочинники - соціальна група, яка безпосередньо впливає на конкретних людей (сім'я, однолітки, група людей, мікросоціум, вчителі, виховні установи) [5, с. 8].

Як відомо, основними інститутами соціалізації є: сім'я, культура, освітні установи, релігія. Освітня установа і організована цілеспрямована діяльність студента під керівництвом викладачів у ньому відіграють величезну роль в соціалізації студентської молоді. Реалізація завдання з громадянської освіти та патріотичного виховання молоді пов'язане, в першу чергу, з організацією добровільної (волонтерської) діяльності молоді.

У процесі залучення особистості до організації і реалізації різних конструктивних проектів, спрямованих на її саморозвиток і самореалізацію, відбувається формування позитивних соціальних установок, формується громадянська позиція, що є профілактикою девіантних проявів серед різних верств населення і соціальних груп.

Якщо ж розглядати волонтерство як певний соціальний процес, ми можемо виділити деякі ознаки, що характеризують його як складову частину соціальних процесів у цілому.А саме:

1) волонтерський рух знаходиться в руслі більш широких і масштабних взаємодій різного роду: культурних, соціальних, економічних, політичних та інших;

2) нормативними регуляторами волонтерської діяльності є загальнолюдські цінності і гуманістичні імперативи;

3) волонтерство реалізується у вигляді специфічної форми соціальної, культурної і комунікативної взаємодії;

4) волонтерство передбачає наявність в якості ресурсів своєї активності культурні, соціальні, матеріальні, політичні засоби, які виступають в якості підтримки добровольчих рухів;

5) в основі соціально-культурної ідентичності волонтерства є існування деяких загальних норм, цінностей, установок, стандартів;

6) основними мотивами участі у волонтерській діяльності є альтруїстичні мотиви безкорисливого служіння на благо зовнішніх по відношенню до особистості суб'єктів [2].

Висновки. Отже, волонтерство ÷ це неоплачувана, свідома, добровільна діяльність на благо інших. Основне завдання волонтерської діяльності розвиток громадянської активності особистості. Волонтери відіграють велику роль у вирішенні соціально - значущих проблем. Волонтер – це людина, яка безкоштовно допомагає. Безкоштовно – не означає даром. У відповідь він отримує нову професію або позбавлення від самотності, або почуття потрібності комусь. Історія волонтерського руху в Україні маж давні корені які сягають часів гетьманства, оскільки перші українські гетьмани, поряд із політичною діяльністю, займались меценатством та благодійністю. У подальшому із плином часу та появою нових політичних та соціальних реалій, волонтерський рух набув певної організаційної окресленості та єдності. Наразі волонтерський рух є яскравою соціальною силою сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Агеева Н.А. Профессиональное волонтерство как эффективное средство социализации студенчества / Н.А. Агеева // Гуманитарные научные исследования. 2015. № 1. Ч. 2 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://human.snauka.ru/2015/01/9189.
2. Волонтёрство в Украине // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uwcfoundation.com/blagotvoritelnost-v-ukraine/volontyorstvo-v-ukraine
3. Горбунова-Рубан С. А. Волонтерское движение «Единой социальной сети» города Харькова / С. А. Горбунова- Рубан, Л. В. Болгова, О. Н. Мохнач. //Предприятие «Редакция газеты «Во имя жизни». – 2010. – 116 с.
4. Горєлов Д. М. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики (аналітична доповідь). / Д. М. Горєлов, О. А. Корнієвський. – К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2015. – 36 с.
5. Конвисарева Л. П. Волонтерское движение как фактор развития социальной активности молодежи: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук. / Л. П. Конвисарева. – Кострома, 2006. – 22 с.
6. Лях Т. Л. Волонтерство / Т. Л. Лях // Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. І. Д. Звєрєвої. — К., Сімферополь: Універсум, 2012. — С. 124–128.
7. Татаринов М. Н. Волонтёрство - значимое условие социализации молодежи / М. Н.Татаринов, В. В. Утёмов // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2017. – Т. 29. – С. 81–84. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://e-koncept.ru/2017/770818.htm.
8. Что такое волонтерство // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kakprosto.ru/kak-847303-chto-takoe-volonterstvo-#ixzz51FQDqrmb

Анотація: *У статті здійснюється аналіз видів й особливостей волонтерської діяльності. Окреслено напрями волонтерської діяльності. Описано вплив волонтерства на соціалізацю особистості. Зроблено висновок щодо впливу волонтерства на соціалізацію особистості.*

Ключові слова: *волонтер, волонтерство, волонтерський рух, негромадські організації, особистість, соціалізація.*

Аннотация: *В статье проводится анализ видов и особенностей волонтерской деятельности. Определены направления волонтерской деятельности. Описано влияние волонтерства на социализацю личности. Сделан вывод о влиянии волонтерства на социализацию личности.*

Ключевые слова: *волонтер, волонтерство, волонтерское движение, необщественные организации, личность, социализация.*

Annotation: *The article analyzes the types and characteristics of volunteer activity. The directions of volunteer activity are outlined. The influence of volunteering on socialization of personality is described. A conclusion is drawn about the impact of volunteering on the socialization of the individual.*

Key words: *volunteer, volunteering, volunteer movement, non-governmental organizations, personality, socialization.*

УДК 004. 37.011(73)

Коротченко К. А., Бойчук В. М.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНО –ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку суспільства характеризується сильним впливом на нього інформаційно- комунікаційних технологій (ІКТ), які проникають в усі сфери людської діяльності, забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві і утворюють глобальний інформаційний простір. Невід'ємною і важливою частиною цих процесів є комп'ютеризація освіти. Зараз в Україні йде становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий інформаційно-освітній простір. Цей процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу, пов'язаними із внесенням коректив у зміст технологій навчання, які повинні бути адекватними сучасним технічним можливостям і сприяти гармонійному входженню дитини в інформаційне суспільство.

Аналіз досліджень. У статті аналізуються можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Визначається, що ІКТ найчастіше застосовуються на наступних етапах навчального процесу: підготовка викладача до заняття; проведення заняття; контроль рівня засвоєння знань та вмінь. На основі даних етапів автори у статті розглядають можливі варіанти застосування ІКТ. Крім того, окрема увага приділена перевагам та недолікам широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес.

Мета статті. зосередження уваги на необхідності вивчення сучасних інтерактивних технологій забезпечення умов для художньо-технічної творчості учнів у системі сучасної освіти.

Виклад основного матеріалу. Комп'ютерні технології покликані стати невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу, значно підвищувати його ефективність. Тому рівень комп'ютеризації разом з кадровим і методичним забезпеченням навчального процесу є вирішальним показником оцінювання дієздатності не тільки сучасної школи, а й дошкільного закладу.

Інформаційне середовище – засіб ефективної взаємодії учасників освітнього процесу: дітей, педагогів, батьків. Засоби інформатики пронизують науку, освіту, культуру і інші сфери.

Комп'ютерні технології (інформаційні технології, інформаційно-комунікаційні технології) – це сукупність засобів і методів, за допомогою яких здійснюється процес переробки інформації.

Комп'ютерні технології навчання – процес підготовки та передавання інформації вихованцю, засобом здійснення яких є комп'ютер. Це новий вимір у просторі навчання, що є необхідним помічником педагога, інструментом для здійснення його педагогічних ідей, але не панацея від усього традиційного. Комп'ютер – це знаряддя, яке покращує роботу педагога, але педагогу потрібно докласти чимало зусиль для опанування ним, творчо підходити до підбору матеріалу.

Комп'ютер дозволяє: візуалізувати об'єкт або процес, що вивчається, розвинути наочно-образний, теоретичний вид мислення, сформувати культуру навчальної діяльності, підвищити ефективність педагогічної діяльності, стати компонентом системи освітньо-педагогічного управління

Комп'ютер же для педагогів може стати потужним технічним засобом навчання дітей. Використання комп'ютера дозволить розширити можливості педагога, створити базу для залучення дітей до комп'ютерних навчальних програм. На сьогоднішній день комп'ютерні програми, ігри, завдання у своїй роботі можуть застосовувати всі педагогічні працівники. Застосування комп'ютерів, мультимедіа та інформаційних технологій у якості дидактичних засобів використовується для підвищення мотивації та індивідуалізації навчання, розвитку творчих здібностей дітей та для створення благополучного емоційного фону. Використання мультимедіа у навчанні не тільки збільшує швидкість передачі інформації дітям та підвищує рівень її засвоєння, а й сприяє розвитку таких процесів як увага, пам'ять, мислення, уява, мовлення, розвиває почуття кольору, композиції, бере участь у інтелектуальному, емоційному та моральному розвитку дітей. Новизна комп'ютера та інтерактивного обладнання відображаються в розширенні та збагаченні змісту знань, вмінь та навичок дитини, в інтенсифікації створення структурних комплексів інтелектуального та мотиваційно-емоційного характеру, у зміні динаміки процесу

© Коротченко К. А., Бойчук В. М., м. Вінниця 2019 р.

психічного розвитку. Важливо відзначити, що інформаційно-комунікаційні технології можна успішно використовувати як в освітній діяльності педагогів, так і в управлінській, методичній роботі, роботі психолога, комірника, завгоспа, медичної сестри.

Рис. 1. Модель використання ІКТ на уроках.

Для діяльності дошкільного навчального закладу комп'ютеризація педагогічного процесу є викликом часу, що потребує розв'язання низки завдань, зокрема:

- підвищення комп'ютерної грамотності педагогів;
- створення безпечного комп'ютерно-ігрового середовища в умовах дошкільного навчального закладу;
- вивчення перспективного досвіду застосування комп'ютерних технологій в роботі з дошкільниками;
- систематизація, поповнення наявного банку мультимедійних презентацій (фото-, відео-), розвивальних ігор та розроблення нових презентацій, ігор для оптимізації освітнього процесу;
- розроблення системи використання комп'ютерних ігор, презентацій тощо.

Труднощі впровадження КТ в освітній процес. Практика свідчить, що педагоги відчувають значні труднощі у процесі впровадження комп'ютерних технологій задля освоєння дітьми завдань програми розвитку, за якою працюють. Це пов'язано з кількома взаємозалежними причинами, такими як:

- низький рівень володіння педагогами комп'ютерними технологіями (КТ);
- необізнаність із перспективним досвідом застосування КТ в роботі з дошкільниками;
- незнання вимог щодо створення комп'ютерно-ігрового середовища;
- нестача вмінь розробляти перспективне планування щодо впровадження КТ в освітній процес.

Зокрема, найістотніші труднощі виникають у педагогів під час розроблення перспективного плану застосування комп'ютерних ігор, презентацій відповідно до тематичного принципу.

Комп'ютер сьогодні посідає значне місце в освітньому процесі. Він є засобом оптимізації навчальної діяльності дошкільників і розвитку їхніх життєвих компетентностей, своєрідним «інтелектуальним знаряддям». Комп'ютер як інструмент діяльності формує у дітей передумови теоретичного мислення, здатність свідомо обирати спосіб дії та працювати самостійно в індивідуальному темпі. У процесі роботи на комп'ютері розвиваються особистісні якості, які в майбутньому житті сприятимуть реалізації потенціалу особистості дитини та дадуть їй змогу почуватися компетентною.

Застосування ІКТ в дошкільному закладі створює умови для: формування у дітей здатності орієнтуватися в інформаційних потоках навколишнього світу; опанування практичних засобів роботи з інформацією на рівні вікових можливостей; формування вміння обмінюватися інформацією за допомогою сучасних технічних засобів, що сприятиме досягненню успіху в будь-якій діяльності в сучасному інформаційному суспільстві.

З інтеграцією ІКТ в освітній процес з'являються можливості розширення його змістового наповнення. Навчальна інформація при цьому стає доступнішою для сприймання дошкільниками. У результаті впровадження в роботу дошкільних навчальних закладів ІКТ можна очікувати такі результати:

1. Підвищення ефективності процесу навчання.
2. Активізація пізнавальної діяльності дітей.
3. Підвищення рівня професійної майстерності педагогів.
4. Виявлення рівня психолого-педагогічної компетенції батьків.
5. Створення єдиного інформаційного середовища.
6. Створення активної, працездатної системи підтримки сімейного виховання, через використання інформаційно – комп’ютерних технологій.

7. Забезпечення активної участі батьків у освітньо-виховному процесі ДНЗ.

Висновоки. Отже, ІКТ дає змогу підвищити інтерактивність освітньої системи в дошкільних закладах, перейти від пояснювально-ілюстративного способу навчання до діяльнісного, за якого дитина стає активним суб'єктом, а не пасивним об'єктом педагогічної дії. Тож навчання дітей дошкільного віку із застосуванням інтерактивних комплексів стає якіснішим, цікавішим і продуктивнішим, сприяє усвідомленому засвоєнню знань та формуванню мотивації до навчання, а головне — сприяє адаптації дітей до життя в інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Інформаційно-комунікаційні технології у професійно-технічній освіті(частинаI,частинаII) Друк.Вінниця: «Налан-ЛТД, 2016» - 412с.
2. Бойчук В. М. Інформаційно-комунікаційні технології у професійно-технічній освіті: [монографія] / А.М.Гуржій, Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія та ін..; за ред.. академіка НАПН України Гуржія А.М. у 2 частинах. – Ч.2. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016 – С. 329-357
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе оразования: учебное пособие для студ.пед.вузов., под ред Е.С Полат.-М.:Академия, 2002.-272с.
4. Волкова Н.П Професійно-педагогічна комунікація: навч. Посібник./ Н.П Волкова. – К.: ВЦ «Академія», 2006.-256с.

У статті зосереджено увагу на необхідності вивчення сучасних інтерактивних технологій, окрема увага приділена перевагам та недолікам широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес. Адже комп'ютерні технології покликані стати невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу.

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, комп'ютерні технології, інформаційне середовище, комп'ютер.*

The article focuses on the necessity of studying modern interactive technologies, paying special attention to the advantages and disadvantages of wide introduction of information and communication technologies into the educational process. After all, computer technologies are intended to become an integral part of a holistic educational process.

Key words: *information and communication technologies, computer technologies, information environment, computer.*

УДК 364-43:17.022.1

Краєвська Т. С., Бойчук В. М.,
м.Вінниця, Україна

МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Постановка проблеми. На сьогодні соціальна робота є невід'ємною частиною життєдіяльності держави і суспільства. Гарантом успішного входження соціального працівника у взаємовідносини з оточуючим світом і його окремими представниками виступає прагнення будувати ділові і міжособистісні відносини на конструктивній основі, вміння регулювати власну професійну поведінку в різноманітних ситуаціях, адже соціальні працівники у своїй щоденній діяльності нерідко опиняються перед складними моральними проблемами, що змушує їх діяти відповідно до своїх моральних переконань, оскільки такі ситуації недостатньо врегульовані законодавством. Це актуалізує значущість вивчення проблеми моральних цінностей у професійній діяльності соціального працівника.

Аналіз попередніх досліджень. У сучасній психології проблему вивчення ціннісних орієнтацій молоді відображено в педагогічно-психологічних (І.Д. Бех, Т.С. Анісімова, В.І. Бойко, М.Й. Боришевський та ін.), соціально психологічних (І.С. Кон, Д.В. Ярцев, А.Г. Здравомислов, В.О. Ядов та ін.) дослідженнях і висвітлено різні аспекти даної проблеми, а саме, формування моральної свідомості і поведінки у ранньому юнацькому віці у соціальному середовищі, особливості процесу соціалізації юнаків, духовні цінності у розвитку особистості, проблеми формування ціннісних орієнтацій студентів та ін.

Дослідження цих авторів значно збагатили уявлення про рольціннісних орієнтацій у житті людини. Однак цілісного уявлення щодо проблеми моральних цінностей соціального працівника досі не розроблено. Тому **метою даного дослідження** є теоретичнийаналіз проблеми моральних цінностей у професійній діяльності соціального працівника.

Виклад основного матеріалу. Соціальна робота як особливий тип професійної діяльності має специфічну, тільки їй притаманну систему цінностей, які сформувалися в процесі становлення моральних принципів і норм

© Краєвська Т. С., Бойчук В. М., м. Вінниця 2019 р.

поведінки фахівців. Вони є основою будь-яких професійних дій. Моральні відносини виникають у процесі соціальної роботи як сукупність залежностей і зв'язків між соціальним працівником і клієнтом, між соціальними працівниками як членами певного колективу, між соціальними працівниками і соціальним оточенням клієнта, між соціальними працівниками та іншими організаціями. Соціальні працівники у своїй щоденній діяльності нерідко опиняються перед складними моральними проблемами, що змушує їх діяти відповідно до своїх моральних переконань, оскільки такі ситуації недостатньо врегульовані законодавством. Це актуалізує значущість для соціальної роботи наявності у соціального працівника як професіонала чіткої системи моральних цінностей.

На думку А. Здравомислова, світ цінностей - це, передусім, світ культури в широкому розумінні слова, це сфера духовної діяльності людини, її моральної свідомості, її прихильність до тих оцінок, у яких виявляється міра духовного багатства особистості [4, с.127]. З точки зору О.Вишневського, духовні цінності поділяються на: абсолютні (вічні), національні, громадянські, сімейного життя та особистого життя [3, с.45]. Інший дослідник, М.Боришевський, переконує, що систему духовних цінностей особистості утворюють ряд підсистем, а саме: 1) моральні цінності; 2) громадянські цінності; 3) світоглядні цінності; 4) екологічні цінності; 5) естетичні цінності; 6) інтелектуальні цінності; 7) валеологічні цінності [1, с.24-25].

Важливою в контексті нашого дослідження є точка зору відомого американського вченого Т.Парсонса, який зазначає, що цінності - це найвищі принципи, які виробляє будь-яка соціальна система для збереження своєї єдності й цілісності, забезпечення саморегуляції і консенсусу як в різних підсистемах, так і в системі в цілому [5, с.30]. Виходячи із зазначеного цінності виступають соціально-нормативними регуляторами суспільного і громадського життя людей.

Крім того ставлення до діяльності формується у людини на рівні її самосвідомості, у якій особливе місце посідають ціннісні орієнтації - найважливіші елементи внутрішньої структури особистості, закріплені її життєвим досвідом, всією сукупністю її переживань. Основним змістом цих орієнтацій можна вважати політичні, світоглядні, моральні переконання, глибокі та постійні уподобання, моральні принципи поведінки. Саме тому в будь-якому суспільстві цінність орієнтації як елемента саморегуляції поведінки людини є предметом виховання, цілеспрямованого впливу. Стійка структура цих орієнтацій зумовлює такі якості особистості, як цілісність, надійність, вірність певним принципам та ідеалам (тому ми говоримо про принциповість людини), здатність до вольових зусиль (вольова людина) в ім'я цих ідеалів і цінностей, активність життєвої позиції, наполегливість у досягненні мети тощо.

Обираючи певні моральні цінності, тим самим людина підтверджує свідоме ставлення до норм і принципів моралі, дієвість своїх мотивів, цілісність моральної свідомості загалом.

Моральні цінності добра, обов'язку, відповідальності, справедливості, честі й гідності людини, совісті тощо помітно впливають на спільну діяльність людей, на характер і ефективність спілкування. Якщо співрозмовники, наприклад, під час розв'язання конфлікту демонструють свою відповідальність за стан справи, вміння бути справедливими щодо опонента, бажають не лише собі, а й співрозмовнику добра, то є багато шансів, що вони досягнуть злагоди, а спілкування відбуватиметься на високому моральному рівні.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства, коли рівень духовності у країні загалом падає, моральні цінності нерідко знецінюються. Тому наше суспільство має якомога більше уваги приділяти саме моральним цінностям, орієнтуватися на них в усіх сферах життя - економічній, політичній, соціальній, законодавчій та ін. Загроза дегуманізації виникає там, де людина звикає ототожнювати себе зі своєю функцією, своєю соціальною роллю. Образ такої самовідчуженої людини-функціонера, людини-рольовика став так би мовити «кошмаром» технічної цивілізації останніх століть.

Будучи солідарними у поглядах на моральні універсали, засадничі моральні принципи соціальної роботи, визнаючи особливу значущість для неї специфічних цінностей, які визначають поведінку фахівців соціальної роботи, дослідники нерідко витлумачують їх по-різному, втілюючи у своїх формулюваннях певні відтінки смислу, встановлюючи певну їх пріоритетність. Наприклад, професор Брістольського університету Філлайда Парслоу вважає, що найважливішими є такі цінності соціальної роботи: віра у цінність кожної особистості; віра у право кожного індивіда на самостійний вибір у житті; віра у можливість індивіда змінюватись [6, с.34].

Благотворно впливає на фахівця соціальної роботи сповідування ним таких цінностей: визнання пріоритету особистості над суспільством; повага конфіденційності у відносинах із клієнтами; здатність відокремлювати особисті почуття і потреби від професійних відносин; прагнення до соціальних змін, подолання соціальних проблем; готовність до передавання знань і вмінь іншим; повага до індивідуальних і групових відмінностей; прагнення до розвитку здатності клієнта допомагати самому собі; готовність діяти від імені клієнта,

незважаючи на можливу його фрустрацію; прагнення до соціальної справедливості, економічного, фізичного і розумового благополуччя всіх членів соціуму; прагнення до високих стандартів особистої моралі та професійної етики [6, с.36].

Певна група цінностей може стосуватися конкретної категорії клієнтів, форми соціальної роботи або діяльності конкретної соціальної служби. Наприклад, під час роботи у громаді соціальні працівники повинні керуватися такими етичними принципами і цінностями: повага до прав людини; суспільство може стати демократичним за рівних можливостей усіх людей зробити внесок у його життя; співпраця і колективна робота не завжди можливі, а нерівність у громадах надзвичайно шкодить демократії; люди здатні конструктивно працювати разом для того, щоб позбутися нерівностей; робота в громаді є процесом, який має колективно вироблену чітку мету; робота в громаді має наснажувати тих, хто позбавлений влади, до рівноправної участі у громадському житті; члени громади повинні відповідати самі за себе і за власні дії, визнавати вплив своїх цінностей на інших людей; індивіди, групи і громади можуть потребувати підтримки у подоланні конфлікту, протистоянні несправедливості й нерівності; визнання досвіду інших є частиною змін у суспільстві; робота в громаді залежить від усіх людей, незалежно від їх національної, расової, статевої приналежності, чеснот, вад і функціональних обмежень; робота в громаді є динамічним процесом, що залежить від досвіду людей, які активно борються проти пригноблення.

Моральні принципи можуть також регулювати стосунки, що виникають під час соціальних досліджень, впровадження нововведень або між співробітниками мультидисциплінарних команд, які діють у соціальних службах. Високий рівень розвитку моральної, етичної свідомості та моральних якостей соціального працівника дають йому моральне право займати провідне становище соціального працівника у стосунках із клієнтом.

Вимір відповідності моральної свідомості соціального працівника моральним уявленням та ціннісним орієнтаціям масових етичних суджень виступає рівень моральності професіонала. Рівень моральності соціального працівника повинен бути вище середнього, оскільки тільки це дає йому право спілкуватися з людиною, що потрапила у біду. Високий рівень моральності людини передбачає здатність розуміти іншу людину, допомагати тактовно, без докорів та моралізації.

Висновки. Таким чином,моральна поведінка соціального працівника визначається певними моральними і душевними якостями соціального працівника. Їх формування відбувається шляхом засвоєння духовних цінностей суспільства та професії, перетворення у процесі діяльності в переконання і потреби. Наявність відповідної моральної поведінки та моральних якостей сприяють підвищенню рівня суспільної моральності і, таким чином, вирішенню ряду соціальних проблем [2, с.84].

Отже, цінності та етичні принципи, як знання і навички, є життєво важливими компонентами фахової соціальної роботи, оскільки соціальні працівники не тільки юридично, а й морально відповідають за свої дії.

Список використаних джерел:

1. Боришевський М. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості / М. Боришевський // Цінності освіти і виховання : наук.- метод. зб. / за ред. О. В. Сухомлинської. - К. : АПН України, 1997.
2. Бочарова В.Г. Профессиональная социальная работа: личностно-ориентированный подход. - М., 1999. - 184с.
3. Бубнова С.С. Ценностные ориентации личности как многомерная нелинейная система //Психологический журнал. - 1999. - № 5. - С 38-44.
4. Дюркгейм Э. Ценностные и "реальные" суждения / Э. Дюркгейм // Социол. исслед. - 1991. - № 2. - С. 17-26
5. Минигалиева М.Р. Психологические аспекты в деятельности соціального работника // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. - 2001. - № 1. - С. 72-86.
6. Николаева М.В. Формирование технологической культуры учителя начальних классов в условиях индивидуально-творческого подхода: Автореф. ...дис. канд. пед. наук / Волгогр. пед. университет. - Волгоград, 1995. - С. 19 .

Анотація. *У статті аналізується проблема моральних цінностей у професійній діяльності соціального працівника. Надається деяке уточнення та систематизація основних понять окресленої проблеми.*

Ключові слова*:цінності, соціальний працівник, моральна поведінка.*

Annotation. *The article analyzes the problem of moral values in the professional activity of a social worker. Some clarification and systematization of the main concepts of the identified problem is provided.*

Key words: *values, social worker, moral behavior.*

УДК 050.481: [378.6:37].016(477)«1986/1991»

Кукуленко Я. І.,
м. Вінниця, Україна

ЖУРНАЛ «РАДЯНСЬКА ШКОЛА» ПРО НАВЧАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДІНСТИТУТІВ УРСР У ПЕРІОД ПЕРЕБУДОВИ

Постановка проблеми. Цінні матеріали з історії педагогічних навчальних закладів містяться у щомісячному науково-педагогічному журналі «Радянська школа» (орган Міністерства освіти УРСР). У виданні представлено різносторонню інформацію, яка характеризує всі сфери діяльності вишів. Досліджуване нами джерело ще не стало предметом спеціального дослідження. Невеличку замітку анотаційного характеру вміщено у Вікіпедії [19].

Метою даної статті є аналіз матеріалів журналу, що стосуються навчальної діяльності педагогічних інститутів України у роки перебудови.

Аналіз попередніх досліджень. Важливим фактором вдосконалення системи підготовки учителів і основою навчального процесу були навчальні плани і програми. Начальник управління педагогічних навчальних закладів Міністерства народної освіти УРСР К. К. Потапенко у 1989 р. зазначав, що педінститути не мали навчальних планів, які б відповідали тогочасній концепції безперервної освіти, не було достатньої кількості навчальних програм, підручників і посібників, які повністю задовольнили потреби перебудови змісту, форм і методів навчання. Виші намагалися компенсувати цей дефіцит різними методичними вказівками та рекомендаціями, однак їх рівень не завжди відповідав тодішнім вимогам [18, с. 77]. Проректор з навчальної роботи Криворізького педінституту О. О. Любар вказувала на те, що у попередні роки акцент робився на розширення обсягу програмного матеріалу, додатково до навчального плану вводилися нові дисципліни, спущені згори (наприклад, «Критика сучасних теорій і практики сіонізму та іудаїзму», «Основи контрпропагандистської роботи серед учнів шкіл» тощо) [13, с. 77].

Виклад основного матеріалу. На початку 90-х рр., реалізовуючи концепцію творення української національної школи, у педінститутах внесли суттєві зміни у структуру вишів, зокрема створювали кафедри історії України, покликані готувати кваліфіковані кадри вчителів і викладачів українознавства. Так, у 1990-1991 рр. кафедри історії України виникли у Кам'янець-Подільському і Київському педінститутах, історії і археології України – у Чернігівському педінституті тощо [20, с. 75].

Більше уваги почали приділяти вивченню історії, літератури та мистецтва рідного краю. У 1990 р. викладачі історичного факультету Кам'янець-Подільського педінституту підготували посібник «Нариси історії Поділля. На допомогу вчителю» (Кам'янець-Подільський, 1990) [20, с. 73].

З метою посилення психолого-педагогічної і фахової підготовки майбутніх учителів до організації і проведення навчально-виховної роботи у закладах освіти у педінститутах запровадили спецкурси, спецсемінари, практикуми і факультативи, більша частина яких мала шкільне спрямування. Серед них – «Актуальні проблеми роботи вчителів молодших класів у малокомплектній школі», «Підготовка до роботи з дітьми шестирічного віку», «Особливості навчально-виховної роботи в малокомплектній сільській школі», «Організація позакласної роботи і діяльність вихователя групи продовженого дня» [4, с. 92; 6, с. 92; 12, с. 15].

У середині 80-х рр. запровадили вивчення нової навчальної дисципліни – основи педагогічної майстерності, які апробували у Полтавському педінституті, а 1987 р. поширили на Криворізький, Бердянський, Ворошиловградський, Глухівський, Кам'янець-Подільський, Луцький, Мелітопольський, Рівненський та Черкаський педінститути. У червні 1987 р. на базі Полтавського педінституту відбувся семінар, метою якого було осмислити проблеми, що стосувалися змісту і методики викладання нової навчальної дисципліни. Участь у його роботі взяли викладачі з 12 педвишів республіки та гості з Російської Федерації [11, с. 84; 16, с. 3]. Значну увагу озброєнню майбутніх учителів педагогічною технікою приділялася також у Дрогобицькому, Київському ім. О. М. Горького, Київському іноземних мов і Тернопільському педінститутах [15, с. 81; 22, с. 93].

Виникали потреби в оновленні дидактичної, психолого-педагогічної та методичної бази викладання з урахуванням нагромадженого досвіду і досягнень НТР. Щоб якоюсь мірою задовольнити ці потреби у вишах організовували методичні кабінети, наприклад, у Київському педінституті. Кабінет надавав методичну допомогу викладачам і аспірантам, організовував показ досягнень кафедр у навчально-методичній роботі. Основними напрями роботи були: науково-методичний, експозиційний, довідковий, планування та обліку. У кабінеті зосередили зразки лекцій, методрозробок; плани роботи навчально-методичних семінарів, семінарських,

© Кукуленко Я. І., м. Вінниця 2019 р.

практичних і лабораторних занять; плани вивчення і впровадження передового педагогічного досвіду, виховної роботи; тематика дипломних і курсових робіт студентів; матеріали педагогічної практики. Одне із завдань кабінету – надання допомоги студентам-практикантам. Для цього підібрано кращі розробки уроків, рецензії на них, сценарії позакласних заходів, експозиційні зразки [2, с. 79].

У багатьох вишах поширились нові форми і методи активного навчання. Заступник міністра освіти УРСР В. М. Курило особливу увагу звертав на застосування ділових ігор. З цього приводу він зазначав, що ділові ігри відображають конкретні ситуації навчально-виховної діяльності вчителя, його поведінку на уроці, в позаурочний час, у позашкільній роботі з учнями. Тільки такі ситуації, на його думку, їх аналіз, а не сума знань про них, допоможуть знайти правильну поведінку, оптимально розв'язувати складні проблеми, які можуть виникати в школах, де працюватимуть майбутні вчителі. Завдяки застосуванню методу ділових ігор засвоєння навчального матеріалу підвищується у 4-5 разів [12, с. 12]. У Київському педінституті іноземних мов у контексті ділових і рольових ігор проводили аналіз конкретних психолого-педагогічних задач, ігрове проектування [23, с. 80].

У Криворізькому педінституті з вересня 1988 р. ввели нову форму навчальної роботи – індивідуальні заняття, головною метою яких було надання допомоги окремим студентам у виконанні індивідуальних завдань з матеріалу, винесеного на самостійне вивчення [13, с. 78]. У Луцькому педінституті на семінарах практикували метод дискусій, які давали простір студентам в інтелектуальному змаганні дошукуватися істини, вчитися творчо мислити і водночас здобувати нові знання і переконання [1, с. 85].

Для читання лекцій, проведення наукових консультацій запрошували відомих вчених із провідних наукових центрів. Наприклад, студенти Івано-Франківського педінституту мали можливість слухати науковців з Київського, Львівського і Чернівецького держуніверситетів, Московського ім. В. І. Леніна та Ленінградського педінститутів [5, с. 3]. Починаючи з другої половини 80-х рр., у вишах регулярно проводилося анкетування «Викладач очима студентів». В Івано-Франківському педінституті аналіз анкет, який провела соціологічна лабораторія вишу, показав, що 18 викладачів лише в основному відповідали вимогам тогодення. Вісьмом з них рекомендували йти на заслужений відпочинок [10, с. 22].

Розширювалася комп'ютеризація навчального процесу. Методичним центром з цього питання став Київський педінституту, у якому у 1985 р. створили відповідну кафедру, викладачі якої у 1988 р. написали підручник «Вивчення мов програмування в школі» і навчальний посібник для інститутів з основ інформатики. Кафедрі вдалося провести дві республіканські конференції з основ інформатики, а наприкінці квітня 1989 р. успішно пройшла міжнародна конференція із застосування комп'ютера в школі та педагогічних вишах [3, с. 4; 14, с. 93]. Майбутніх вчителів навчали користуватися ЕОМ і в інших вишах. У Черкаському педінституті у 1985 р. створили комплексну лабораторію обчислювальної техніки, оснастили її апаратурою, укомплектували кваліфікованими спеціалістами [17, с. 9]. У Криворізькому педінституті було обладнано три класи, у яких одночасно могли навчатися 50 студентів. Крім того, обладнали 12 лекційних аудиторій для комплексного використання ТЗН [13, с. 78]. Все ж наприкінці 80-х рр. комп'ютерна техніка використовувалася, як правило, лише студентами фізико-математичних факультетів та факультетів підготовки вчителів-трудовиків. На інших факультетах становище з розробкою і програмним забезпеченням навчальних дисциплін було незадовільним [18, с. 77].

Студентська молодь брала активну участь у літніх навчальних практиках. Щорічно влітку, студенти проходили піонерську практику. Підготовка студентів до практики здійснювалася на відділеннях піонервожатих факультетів громадських професій і під час інструктивного збору безпосередньо перед від'їздом у табори, наприклад, у Горлівському педінституті іноземних мов [7, с. 84]. З метою фізичного розвитку, зміцнення здоров'я піонерів і школярів практиканти цього вишу широко використовували рухливі ігри, спортивні змагання, заняття в секціях і спортивних клубах «Олімпія», «Дельфін», «Біла тура», «Шкіряний м'яч», «Диво-шашки», екскурсії, туристичні походи, бесіди, випуск стінних газет. За традицією в кожному піонерському таборі наприкінці зміни проводилися спортивні свята, до програми яких входили парад учасників, спортивно-гімнастичні виступи, товариські зустрічі зі спортивних ігор, складання норм комплексу ГПО, ігри, танці, атракціони [7, с. 84-85].

У 1989-1990 н.р. за рішенням бюро ЦК ВЛКСМ та Державного комітету СРСР з народної освіти було запроваджено експеримент із запровадження третього навчального семестру, який передбачав упродовж літа якісно підготувати студентів та викладачів-методистів до виховної роботи. В УРСР цей експеримент було включено у навчально-виховний процес в Івано-Франківському педінституті. В виші напередодні виїзду у табори для студентів прочитали 16-годинний лекційний курс «Методика виховної роботи». Доцент М. М. Соя підготував ряд практичних рекомендацій для студентів (щоденники вожатого табору, чергового вожатого, методичні рекомендації). Основними місцями експерименту стали 38 піонерських таборів Івано-Франківської, Київської, Кримської і

Харківської областей, м. Москви. Тривалість семестру – вісім тижнів (дві зміни у таборах). Студенти об'єднувалися у загони, кожний з яких складався з 25-30 студентів. Для проведення експерименту переробили графік навчального процесу. Екзаменаційна сесія мала бути завершена до 25 травня, після чого студенти відбували у табори. Після завершення третього семестру молодь отримувала чотиритижневі літні канікули [5, с. 5; 9, с. 37-38].

Після закінчення курсу навчання студенти складали державні екзамени. Напередодні проводилася підготовча робота: для студентів-випускників читалися оглядові лекції, проводилися групові та індивідуальні консультації, семінари, для самостійної роботи студентам кожної спеціальності виділялися окремі приміщення, вони мали доступ до фондів бібліотеки і кабінетів впродовж всього дня. Студентів екзаменували, зокрема, з марксизму-ленінізму, який покликаний був «показати наскільки забезпечена наступність у вивченні складових частин марксизму-ленінізму в нерозривній єдності як цілісного вчення, якою мірою вдалося сформувати у вихованців вузу науковий світогляд, ідейну переконаність, непримиренність до буржуазної ідеології і моралі, активну життєву позицію» [21, с. 77].

Педагогічні виші підтримували зв'язки з молодими вчителями, які нещодавно завершили навчання у виші. Наприклад, 29 березня 1986 р. у Київському педінституті відбулася конференція колишніх його випускників на тему «Навчально-виховна робота школи у світлі рішень XXVII з'їзду КПРС і постанов партії і уряду про її реформу». Пленарне засідання вступним словом відкрив ректор М. І. Шкіль, який, зокрема, звернув увагу на необхідність усунути розрив між шкільним і вишівським навчанням, що полягав у різних методах і прийомах роботи, викладу матеріалу у підручниках тощо. З доповіддю «Професійна діяльність молодого вчителя як педагогічна проблема» виступив завідувач кафедри наукових основ управління школою, професор О. Г. Мороз, який розповів про різні аспекти професійного становлення молодого вчителя, особливо упродовж першого року його роботи. Професор педінституту Д. Ф. Ніколенко присвятив свій виступ зв'язку інституту зі школою, який був необхідною умовою піднесення якості навчально-виховного процесу у виші. Перед присутніми виступили також випускники, які поділилися досвідом роботи [8, с. 91-92].

Висновки. Таким чином, журнал «Радянська школа» є важливим джерелом для дослідження навчальної роботи педінститутів у роки перебудови. Автори статей акцентували увагу на необхідності модернізації навчальних планів і програм, осучаснення форм і методів активного навчання, комп'ютеризацію навчального процесу, організацію методичних кабінетів тощо.

Список використаних джерел:

1. Гей М. І., Кондратик Й. Й. Регламентована дискусія // Радянська школа: орган Міністерства освіти УРСР: щомісяч. наук.-пед. журн. 1990. №2. С. 85-86.
2. Гришаєнко Н. І. З досвіду організації методичного кабінету у педінституті // Радянська школа. 1985. №7. С. 79-80.
3. Діє міст: школа – педвуз // Радянська школа. 1989. №6. С. 3-6.
4. Домбровський С. В., Грицюк Б. А., Сельський В. К. Орієнтир – сільська школа // Там само. 1988. №3. С. 91-93.
5. Завжди бути оптимістом. Інтерв'ю з В. І. Кононенком // Там само. 1991. №8. С. 3-7.
6. Заволока С. П. Підбиваючи підсумки // Там само. 1986. №5. С. 89-91.
7. Заплатников Л. Т., Пічковська А. О., Чаговець Л. В. Підготовка студентів до гігієнічного виховання учнів // Там само. 1987. №2. С. 83-85.
8. Іванів М. І. Увага молодим учителям // Там само. 1986. №6. С. 91-92.
9. Коденко Є. М. Якщо не бути байдужими // Там само. 1991. №8. С. 37-39.
10. Кононенко В. І. Пошук триває // Там само. 1989. №3. С. 22-24.
11. Кривонос І. Ф. Вивчаючи педагогічну спадщину А. С. Макаренка // Там само. 1986. №10. С. 84-87.
12. Курило В. М. Деякі проблеми підготовки вчительських кадрів // Там само. 1985. №10. С. 11-16.
13. Любар О. О. Скористатися надійним шансом // Там само. 1989. №8. С. 77-80.
14. Мірошниченко І. Г. Підготовка студентів-фізиків до експлуатації навчальної електронної апаратури // Там само. 1985. №8. С. 93-95.
15. Нагачевський І. А. Реалізуємо програму «Вчитель» // Там само. 1989. №8. С. 81-82.
16. Основи педагогічної майстерності // Там само. 1987. №10. С. 3-10.
17. П'ять успішних, напружених років (Заочний «круглий стіл») // Там само. 1985. №12. С. 6-13.
18. Потапенко К. К. Не чекати «слушного часу» // Там само. 1989. №8. С. 75-77.
19. Там само (журнал). URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Радянська_школа_(журнал) (дата звернення 18.03.2019 р.).
20. Тараненко Ю. В. Концепція української національної школи і проблеми викладання історії України // Там само. 1991. №3. С. 70-75.

21. Тоцький І. Н., Пашко М. С. Державний екзамен з марксизму-ленінізму // Там само. 1988. №5. С. 77-78.
22. Шептій К. М. Педагогічна професія – творча // Там само. 1988. №11. С. 91-93.
23. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри та їх роль у підготовці майбутніх учителів // Там само. 1986. №8. С. 80-83.

Анотація. *У статті аналізуються матеріали журналу «Радянська школа», автори яких акцентували увагу на необхідності модернізації навчальних планів і програм, осучаснення форм і методів активного навчання, комп'ютеризацію навчального процесу, організацію методичних кабінетів тощо.*

Ключові слова: *журнал, інститут, план, навчання, викладач.*

The article analyzes the materials of the magazine "Soviet School", the authors of which focused on the need to modernize curricula and programs, modernizing the forms and methods of active learning, computerizing the educational process, organizing teaching rooms and the like.

Keywords: *journal, institute, plan, training, teacher.*

Лашевич Н. М.,
м. Калинівка, Вінницької області, Україна

СПЕЦИФІКА ДЕСТРУКТИВНИХ ФОРМ ПРОЯВУ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Вивчення девіантної поведінки у підлітків під час швидкої трансформації соціально-економічних процесів в Україні потребує детального вивчення і є вкрай важливою і гострою проблемою на даному етапі розвитку суспільства.

Метою статті було розкрити специфіку деструктивних форм прояву девіантної поведінки у підлітків в нашій державі, використовуючи попередні наукові дослідження з цього напрямку. Результат вплив девіантної поведінки на формування особистості у підлітків.

Виклад основного матеріалу.Підлітковий вік – це своєрідний «третій світ», який існує між дитинством і дорослістю. Біологічно це вік статевого дозрівання, поруч з яким стають більш зрілими й інші біологічні системи організму. Психологічно це період складного формування нової особистісної і соціальної ідентичності, для якого характерні максимальні диспропорції у рівнях і темпах розвитку. Підліток отримує нові домашні та шкільні обов'язки. Відбувається завершення орієнтації дитини на «жіночу» та «чоловічу» діяльність.

Підлітковий вік схожий на міст між дитинством і зрілістю, по якому кожен повинен пройти, перш ніж стати відповідальною і творчою дорослою людиною. Психологи умовно розділяють підлітковий вік на два періоди: власне підлітковий (11–15 років) та ранній юнацький (16–19 років).

формування особистості в підлітковий період значний вплив здійснює процес статевого дозрівання. Ріст дорослої людини залежить як від спадкових факторів, так і від умов оточуючого середовища. Чим раніше починається статеве дозрівання, тим коротший період швидкого росту і тим швидше він закінчується. Перш за все, у молодих людей бурхливо змінюється зріст і вага, змінюються пропорції тіла. Спочатку до «дорослих» розмірів доростають голова, кисті рук і ступні, потім – руки та ноги – і в останню чергу – тулуб. Це призводить до деякої непропорційності тіла, підліткової незграбності. Діти часто відчувають себе в цьому віці незграбними, вайлуватими.

У підлітковому віці відбувається втрата дитячого статусу, хоч зберігаються нереалістичні уявлення про власні привілеї статус дорослих. Такому становищу сприяють і суб'єктивні враження: різкі фізичні зміни, мрії та ідеали, які починають уявлятися вже менш реальними, кризові зіткнення з самим собою і сім'єю, почуття самотності та прагнення швидше досягнути статусу дорослої людини. У наукових дослідженнях психологів установлені цікаві факти, що стосуються меж підліткового віку.

Якщо в 50-х роках перехідний момент в уявленнях про майбутнє, вибір майбутньої професії спостерігався і був актуальним для підлітків 15 років (Л. Божович), в 60-х – 17 років (Н. Крилов), то в 80-х і 90-х – це рубіж 13 років (Н. Толстих) [1, 131].

Таку розбіжність результатів можна пояснити зміною соціальної ситуації розвитку поколінь підлітків. Це підтверджує як історичну, так і соціальну обумовленість розвитку особистості підлітка і вказує на відсутність стабільних меж даного віку. У розвинутих країнах світу останнім часом спостерігається тенденція до поступового збільшення тривалості цього періоду життя. За сучасними даними він охоплює майже десятиліття – від 11 до 20 років. Але суб'єктивна середня тривалість підліткового віку в різних країнах коливається в діапазоні, від 4 до 7 років і залежить від соціального становища молодої людини і тривалості її освіти.

© Лашевич Н. М., м. Калинівка, Вінницької області 2019 р.

У традиційній класифікації підлітковим прийнято вважати період розвитку індивіда від – 10–11 до 14–15 років. У психологічній літературі навколо даного віку існує широка термінологія, яка має цілий синонімічний ряд: «критичний вік», «критичний період», «зламний вік», «перехідний вік». Підлітковознавці схиляються до думки, що лише останній термін адекватно визначає суть тих явищ, які протікають у цей період.

«Перехідний вік» характеризується якісними змінами, що виникають у психіці дитини на стику двох віків і визначається зміною новоутворень. У перехідний від дитинства до дорослості індивід проходить великий шлях у своєму психічному розвитку: через внутрішні конфлікти з самим собою та іншими, через зовнішні зриви і внутрішні сходження до «придбання» почуття особистості.

«Підйоми» і «падіння» в цьому віці обумовлені якісними змінами, які, з одного боку, супроводжуються появою у самого підлітка значущих суб'єктивних труднощів різного порядку, а з другого – виникненням об'єктивних перешкод при його взаємодії з довкіллям. Така варіативність змін пов'язана з протиріччями підліткового віку. У підлітків висока активність може призвести до раптового знесилення, шалена радість змінюється смутком, впевненість у собі переходить у зніяковіння, егоїзм чергується з альтруїстичністю, високі моральні прагнення змінюються низькими спонуканнями, пристрасть до спілкування – замкнутістю в собі, тонка чутливість переходить в апатію, жива зацікавленість – у розумову байдужість, прагнення до читання – в зневагу до нього, устремління до нового, до реформувань – в любов до стандартів, шаблонів, захоплення спостереженнями – в безкінечні розмірковування.

Л.С. Виготський підкреслював те, що таких протиріч можна було б віднайти у підлітків ще в двадцять разів більше. Проблема агресії є однією з найбільш гострих та актуальних. Науковець А.Басс стверджує, що агресія – це будь-яка поведінка, що містить загрозу або наносить шкоду іншим [2, 128].

Однак, існує точка зору стосовно тлумачення агресії і з позитивного боку: деякі науковці під агресією розуміють активність, потяг до самоствердження, внутрішню силу, яка дає людині можливість протидіяти зовнішнім умовам. Слід розмежовувати поняття «агресія» та «агресивність». Більшість психологів поділяють думку, що агресивність – вроджена властивість кожної живої істоти як здатність до активності, спрямованої на задоволення своїх потреб.

Отже, агресивність як прояв активності властива всім людям. Тому в широкому розумінні її можна тлумачити як негативне явище. Позитивний бік агресивності як здатності до активності – це ініціатива до подолання труднощів, боротьба за виживання, самовдосконалення. Негативного значення агресивність набуває тоді, коли через недоліки соціальної адаптації людина конфліктує з оточенням, неадекватно засвоює і порушує моральні норми, завдаючи шкоди іншим.

Більшість дослідників, серед яких Г.Бреслав, Д.Маєрс, Р.Хусман та ін., підтримують наступну класифікацію форм агресивних і ворожих реакцій [3; 7].

Форми агресивних реакцій:

1. Фізична агресія (напад) – використання фізичної сили проти іншої особи.

2. Непряма агресія – дії, які обхідними шляхами направлені на іншу особу (плітки, злобні жарти), так і ні на кого не направлені вибухи люті (крик, тупання ногами, биття кулаками по столу, ляскання дверима і ін.).

3. Вербальна агресія – вираз негативних відчуттів як через форму (крик, сварка), так і через зміст словесних відповідей (погрози, лайка).

4. Схильність до роздратування – готовність до прояву при щонайменшому збудженні, запальності, грубості

5. Негативізм – опозиційна манера поведінки, звичайно направлена проти авторитету або керівництва. Може наростати від пасивного опору до активної боротьби проти сталих законів і звичаїв.

Форми ворожих реакцій [4; 6]:

1. Образа – ненависть до тих, що оточують, обумовлена відчуттям гіркоти, гніву на весь світ за дійсні або уявні страждання.

2. Підозрілість – недовіра й обережність по відношенню до людей, засновані на переконанні, що оточуючі мають намір заподіяти шкоду. Перехід до підліткового віку характеризується глибокими змінами умов, які впливають на особистісний розвиток дитини. Вони стосуються фізіології організму, стосунків, які складаються у підлітка з дорослими людьми та однолітками, рівня розвитку пізнавальних процесів, інтелекту та здібностей.

Підлітковий вік дуже суперечливий, і деякі батьки не розуміють поведінку підлітків у цьому віці, не розуміють, чому їхня дитина раптом стала впертою, егоцентричною, свавільною.

Ю. Можгинський виокремлює такі характерні риси особистості підлітка в цьому періоді:

1) емоційна нестійкість;

2) сором'язливість;

3) агресивність;

4) висока конфліктність як в родині, так і в школі;

5) максималізм;

6) підвищена тривожність

7) прагнення до самостійності;

8) небажання примірюватися з надмірним батьківським піклуванням [5, 8].

Науковці (К.Бютнер, А.Бандура, А.Реан) зазначають, що підлітки отримують знання про моделі агресивної поведінки з наступних джерел [6, 14]:

1. Родина – агресивні діти, як правило, виростають у родинах, де існує відстань між батьками та дітьми, де мало цікавляться розвитком дитини, де їй не вистачає тепла і ласки. У таких родинах ставлення до підліткової агресії байдуже та поблажливе.

Також агресія виникає в тих сім'ях, де використовуються силові методи виховання. Виховуючись у таких родинах, підлітки копіюють ті різновиди взаємостосунків, що практикують їхні батьки у стосунках між собою, копіюють неконструктивну тактику вирішення конфліктів, яку потім переносять у власну родину.

Достовірно встановлено, що жорстоке ставлення до дитини в родині не тільки підвищує агресивність її поведінки у стосунках з однолітками, але й сприяє розвитку схильності до насилля в більш зрілому віці, перетворюючи фізичну агресію у стиль життя.

2. Засоби масової інформації – дослідження психологів показали, що на кожну годину телеефіру припадає 9 актів фізичної та 8 актів вербальної агресії.

3. Відсутність упевненості в тому, що їх (підлітків) люблять, так як вони інстинктивно відчувають, що їм потрібна любов. Разом з тим на розвиток агресивності підлітка можуть впливати й природні особливості його темпераменту, наприклад, збудженість та сила емоцій, які сприяють формуванню таких рис характеру, як схильність до роздратувань, запальність, невміння стримувати себе.

Проаналізувавши дослідження багатьох науковців, серед яких І.Кон, І.Фурманов, А.Реан, Ю.Можгинський, можна виокремити низку особливостей сімейних стосунків і виховання, які сприяють появі агресивних якостей особистості підлітка [6, 15]:

– незацікавленість дітьми, байдужість до них;

– явне відторгнення підлітка, яке виявляється в неуважності, жорстокості;

– уникнення контактів батьків з дитиною;

– відсутність або недостатній контроль за дитиною у сполученні з поблажливим ставленням до проявів нею агресивної поведінки;

– гіперпротекція або гіперопіка;

– непослідовність та розбіжність у висуванні вимог; – покарання переважають над заохоченнями, домінування заборон;

– культ насилля та фізичних покарань у родині.

Агресивна поведінка підлітків, на думку С.Шабанової, постає як спосіб задоволення потреби у спілкуванні; самовираження та самоствердження; реакція на неблагополучну ситуацію, що склалася у сім'ї, та на жорстоке ставлення з боку батьків; досягнення значущої мети [4, 7].

Отже, у підлітковому віці агресивна поведінка являє собою своєрідний захисний механізм.

Агресивна поведінка підлітків має певні особливості:

1. Жертвами агресії стають близькі люди – рідні, друзі. Це, свого роду, феномен «самознищення», оскільки такі дії спрямовані на руйнування споріднених зв'язків–життєвої основи існування людини.

2. Далеко не всі агресивні підлітки виховуються в неблагополучних родинах, багато хто з низ, навпаки, мають заможних і турботливих батьків.

3. Агресія часто виникає без реального приводу (Ю.Можгинський). Підлітковий вік як у хлопчиків, так і у дівчаток, як стверджує А.Реан, має певні вікові періоди з більш низьким та більш високим рівнем агресивної поведінки.

На першій стадії підліткового періоду (у 10–11 років) дитину характеризує вельми критичне ставлення до себе. Близько 34% хлопчиків і 26% дівчаток дають собі негативні характеристики, відзначаючи переважання негативних рис і форм поведінки, зокрема грубості, жорстокості. При цьому у дітей цього віку переважає фізична

агресивність і найменше виражена агресивність непряма. Вербальна агресія і негативізм знаходяться на одному ступені розвитку.

Негативне ставлення до себе зберігається і на другій стадії підліткового віку (12-13 років), обумовлюючись, значною мірою, оцінками тих, хто їх оточує, як дорослих, так і однолітків. У цьому віці найбільш вираженим стає негативізм, спостерігається зростання фізичної і вербальної агресії. На третій стадії підліткового віку (14–15 років) спостерігається зіставлення підлітком своїх особистісних особливостей, форм поведінки з певними нормами, прийнятими в референтних групах. При цьому на перший план у них виходить вербальна агресивність. Неістотно зростають негативізм, фізична та непряма агресивність.

Двома основними формами агресії, з якими приходиться стикатися батькам, практичним психологам, виступають [3, 9]:

1) недеструктивна агресія, тобто стійка неворожа, самозахисна поведінка, спрямована часто на досягнення поставленої мети;

2) ворожа деструктивність, тобто злостива, неприємна поведінка, що завдає болю оточуючим. Ненависть, розлюченість, бажання помсти теж можуть бути формою захисту, однак породжують багато особистісних проблем і примушують страждати оточуючих. Дана форма агресії викликається і активізується в результаті сильних неприємних переживань (надмірний біль, дистрес).

Недеструктивна форма агресивної поведінки виявляється в дітей вже з перших місяців життя. Дитина поводиться агресивно, щоб самоствердитися, перемогти в певній ситуації та удосконалити свій досвід. Цей тип агресивності є важливим умотивуванням для розвитку пізнання і здібності покластися на себе. Він спонукає до необхідної конкуренції, яка нерідко на ранніх етапах ще не є ворожою деструктивністю.

Така поведінка служить для захисту потреб, власності, прав і тісно пов'язана із задоволенням особистих бажань, досягнення мети. Нестерпні біль і дистрес змінюють ворожу недеструктивну агресивність на протилежну, що викликається бажанням усунення болю. Тобто виникає тип агресії, який набуває рис деякого ендогенного бажання завдати шкоди або знищити щось у своєму оточенні, що відчувається як джерело надмірного незадоволення.

Таким чином деструктивна ворожість, як і інші форми агресивності викликається спробами утвердитися і контролювати життєві ситуації. Отже, перший тип агресивності бажаний для виживання і досягнення успіху. Другий, незважаючи на ряд негативних якостей, часом теж може бути для адаптації та виживання [3, 9].

Висновки. Отже, становлення агресивної поведінки у підлітків – складний процес, в якому взаємодіє багато факторів. Агресивна поведінка визначається впливом сім'ї, однолітків, засобів масової інформації. На становлення агресивної поведінки підлітка впливає ступінь згуртованості родини, характер взаємостосунків між її членами, близькість між батьками та дітьми, стиль сімейного керівництва. Визначення шляхів попередження чи корекції проявів агресії пов'язане з чинниками, що впливають на особистість підлітка.

Деструктивна поведінка є руйнівною для людини поведінки, яка характеризується істотними відхиленнями від існуючих психологічних і навіть медичних норм, в результаті якого сильно страждає якість життя людини. Особистість перестає критично переглядати і оцінювати свою поведінку, виникає нерозуміння того, що відбувається і когнітивне спотворення сприйняття в цілому. Як підсумок знижується самооцінка, виникають різного роду емоційні порушення, що призводить до соціальної дезадаптації, причому в самих крайніх проявах.

Список використаної літератури:

1. Белкин А.С. Диагностика педагогической запущенности учащихся / А.С. Белкин. – Свердловск: ПИ, 1979. – 107 с.
2. Алемаскин М. А. Особенности воспитательной работы с педагогически запущенными учащимися в средних ПТУ: Методические рекомендации / Алемаскин М. А., Морозова Т. А. – М., 1986. – 34 с.
3. Андронюк Т.А. Пропедевтична робота з підлітками, схильними до девіантної поведінки, на уроках трудового навчання в загальноосвітній школі: дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Т.А. Андронюк. – К., 2002. – 256 с.
4. Александров А.А. Цели и задачи психотерапии при основных типах делинквентного поведения у подростков: возрастные аспекты групповой психотерапии при нервно-психических заболеваниях / А.А. Александров. – Л.: ЛГУ, 1988. – 123 с.
5. Бабич В.П. Сучасні підходи до профілактичної роботи з девіантної поведінки учнів / В.П. Бабич // Директор школи. – 2007. – № 44. – С. 24-27.
6. Афанасьєва В.В. Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки підлітків у діяльності загальноосвітньої школи: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / В.В. Афанасьєва; Луганський нац. університет. – Л., 2011. – 22 с.
7. Бондарчук О.І. Психологія девіантної поведінки: Курс лекцій / О.І. Бондарчук. – К.: МАУП, 2006. – 88 с.

УДК 433

Ляховський В. І.,
м. Вінниця, Україна

ВЕЛИКА ДЕПРЕСІЯ У США – ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Постановка проблеми. У 1929-1933 роках світ сколихнула світова криза. Її перебіг у США прийнято називати «Велика депресія». У цій статті ми розглянемо що саме стало причинами цієї світової кризи, та причини чому США постраждало найбільше від неї. Також будуть розглянуті наслідки кризи.

Метою статі є показати в розгорнутому вигляді причини які привели до кризи, прослідкувати перебіг кризи та розглянути дії які були проводило управляння США в період кризи.

Виклад основного матеріалу. Велика депресія (1929-39) це найглибша та найтриваліша економічна криза в історії західного світу. У Сполучених Штатах, Велика депресія почалася незабаром після краху фондового ринку – у жовтні 1929 року, який посіяв паніку на Уолл-стріт знищила активи мільйонів інвесторів. Протягом наступних кількох років, рівень споживчих витрат та інвестицій впав, викликаючи різке зниження обсягів промислового виробництва та підвищення рівня безробіття. До 1933 року, коли Велика депресія досягла свого найнижчої точки, близько 13 – 15 мільйонів американців були безробітними і розорилася майже половина банків.[4:39]

Основні причини «Великої Депресії»

Така системна криза не могла не мати своїх причин. І дійсно вчені висунули декілька теорій причини виникнення кризи, які часто суперечать одна одній.

Кейнсіанське пояснення

Кейнсіанське пояснення пов'язує кризу з нестачею грошової маси. У той час гроші були прив'язані до золотого запасу, це значно обмежувало грошову масу. Водночас масштаби виробництва зростали, з'являлися нові види товарів, такі як автомобілі, літаки, радіоприймачі.

Товарна кількість, як валова, так і асортиментна, збільшувалася в рази. Внаслідок обмеженості грошової маси й зростаючого надлишку товарної маси виникла значна дефляція — ціновий спад, що викликав фінансову нестабільність, банкрутство багатьох підприємств, неповернення кредитів. Грандіозний сумарний ефект завдав шкоди навіть розвиненим галузям економіки.[1:78]

Марксистське пояснення

Марксистське пояснення пояснює депресію кризою надвиробництва, притаманною капіталізму.[1:106]

Теорія біржової бульбашки

Теорія біржової бульбашки стверджує, що інвестиції у виробництво були набагато більшими за реально необхідні.[3:123]

Теорія стрімкого приросту населення

Теорія стрімкого приросту населення пов'язує кризу з великою кількістю дітей у сім'ї. Велика кількість дітей була характерною для аграрного способу виробництва (в середньому 3-5 дітей на сім'ю), однак на період кризи значно скоротився відсоток природної смертності від хвороб у результаті технологічного прориву в медицині та тимчасового підвищення рівня життя.

Вчені висувають декілька теорій але вони згодні в тому, що в кризі винна сукупність декількох факторів. Основні з них:

Вигідна позиція США у Першій Світовій війні призвела до значного зросту економіки, особливо галузь ВПК. Ці галузі важкої індустрії і після війни мали значні прибутки, але інші в цей же час зазнавали збитків.

Шалений ріст обсягів виробництва у 20-х рр. значно перевищив зростання прибутків більшості американців. З цієї причини товари не розкуповувалися й осідали на складах виробників.

Непомірно великі пільги монополіям призвели до того, що вони диктували ціни на сировину і на готову продукцію. При цьому не зважалося на ситуацію на ринку, а враховувалися лише інтереси монополій.

Союзники, а також переможена Німеччина, заборгували США значні суми й не могли їх виплатити.

Надання дешевих кредитів, які були доступні «середньому» американцю, призвело до величезних спекуляцій ними й надмірного захоплення американцями покупками. Населення ж не мало коштів, щоби розплачуватися за них.

© Ляховський В. І., м. Вінниця 2019 р.

У відповідь на прийняті в США закони, спрямовані на захист американського виробника, європейські країни також закрили свої ринки для американських товарів і послуг. До того ж Європа не мала чим розраховуватись за американський імпорт.

Розглянемо проходження кризи у США по рокам.

1929 р. Кризі передувала низка подій, на які тоді не звернули особливої уваги. У 1928 році завершився будівельний бум. Продаж автомобілів знижувався упродовж дев'яти місяців року. Економіка США вступила у стадію рецесії в серпні — за два місяці до краху біржі.

За ці два місяці обсяги виробництва впали на 20%, ціни роздрібної торгівлі знизилися на 7,5%, особисті доходи американців — на 5%. У жовтні завалилася біржа: за місяць втрати склали $16 млрд. — астрономічна сума на ті часи. Влада США почала робити перші кроки для підтримки економіки, яка буксувала: Конгрес [US Congress] прийняв закон, покликаний надати фінансову допомогу фермерам.

До моменту початку кризи 1% американців володіли надвисокими доходами, 42% — наднизьким. У 1929 році приблизно 100 великих корпорацій контролювали половину корпоративних фінансів Америки, а банківська система була в дикому стані — банки часто обіцяли своїм вкладникам 4-5% доходу на день.

З середини 1920-х років фондовий ринок США був повністю у владі «биків» — гравців, що грають на підвищення курсів акцій. У 1923 році фондовий індекс Dow Jones перебував на рівні 99. У серпні 1929 року він злетів на 400% і досяг 380, а 3 вересня індекс досяг рекорду 381,17 — однією з причин цього зростання була активність біржових спекулянтів.[4:134].

Різко зріс обсяг заощаджень, які жителі США зберігали в банках. Процентні ставки тоді були низькі, тому банківські кредити були доступні дуже багатьом американцям, які розраховували погасити їх у майбутньому. Спекулянти брали банківські кредити для того, щоб вкласти ці гроші в акції. Стан справ у промисловості, здавалося, був блискучим. Промислові компанії рапортували про прибутки і воліли інвестувати їх у виробництво нових видів продукції. Це спонукало біржових гравців активно скуповувати їхні акції.

Однак у 1929 році з'ясувалося, що акції не забезпечують високого рівня дивідендів, а прогноз прибутків багатьох компаній-емітентів виявився завищеним. Компанії-емітенти стикалися з падінням обсягів продажів, у той час, як курси їхніх акцій росли. 24 жовтня 1929 (цей день увійшов в історію як «чорний четвер») на Нью-Йоркській фондовій біржі відбулося різке зниження акцій. Це ознаменувало початок найбільшої в історії світової економічної кризи.

«Биків» змінили «ведмеді» — гравці на зниження. Інвестори почали масово продавати акції, спроби утримати курси акцій не увінчалися успіхом. Вартість цінних паперів впала на 60-70%, різко знизилася ділова активність, був скасований золотий стандарт для основних світових валют.

Найсолідніші акції — Американської компанії телефонів і телеграфу, Загальної електричної компанії і Загальної компанії двигунів — втратили протягом тижня до двохсот пунктів. До кінця місяця власники акцій втратили понад 15 млрд доларів. До кінця 1929 падіння курсів цінних паперів досягло фантастичної суми в 40 млрд доларів. Закривалися фірми і заводи, тріскалися банки, мільйони людей стали безробітними.

Промислове виробництво під час цієї кризи скоротилося в США на 46%, у Великій Британії на 24%, у Німеччині на 41%, у Франції на 32%. Курси акцій промислових компаній впали в США на 87%, у Великій Британії на 48%, у Німеччині на 64%, у Франції на 60%. Колосальних розмірів досягло безробіття. За офіційними даними, в 1933 році в 32 розвинених країнах налічувалося 30 млн безробітних, у тому числі в США 14 млн.

1930 р. Федеральна Резервна Система США [Federal Reserve System] вперше за свою історію різко скоротила кредитну ставку: з 6% до 4%. Крім того, були зроблені перші спроби підживити економіку, що буксувала, бюджетними грошима.

Економісти центрального банку США вважали, що економіка повинна виправитися самостійно. Певні причини для подібного оптимізму існували: річ у тому, що економіки країн Європи також обвалилися, і американські інвестори перестали вкладати гроші в Старий Світ — зберігалася надія, що ці засоби почнуть працювати у США. Тоді ж був прийнятий перший протекціоністський закон: митні ставки на імпортні товари були значно підвищені.

Аналогічні протекціоністські заходи прийняли всі інші країни світу, що намагалися захистити своїх виробників. США охопила банкова паніка — вкладники кинулися вилучати внески, що зробило негативний вплив на стан фінансової системи. В кінці року розміри ВВП США скоротилися на 9,4% порівняно з 1929 роком, рівень безробіття виріс із 3,2% до 8,7%.[2:34]

1931 р. Конгрес США не прийняв жодного закону, покликаного боротися з Великою Депресією. Весна ознаменувалася черговою хвилею банкової паніки. Розміри ВВП США скоротилися на 8,5% порівняно з попереднім роком, безробіття виросло до 15,9%.

1932 р. Цей рік вважається одним із найважчих років Депресії: розміри ВВП США скоротилися на рекордні 13,4% (31% порівняно з рівнем 1929 року), рівень безробіття досяг 23,6%. Акції промислових компаній США втратили 80% вартості, порівняно з рівнями 1930 року.

Обсяги інвестицій у 1929 році складали $16.2 млрд. — у 1932 році вони впали до 340 млн. Обсяги міжнародної торгівлі скоротилися на дві третини порівняно з докризовим рівнем. Конгрес прийняв низку антикризових законів і створив низку спеціалізованих організацій, покликаних боротися з Депресією. Заодно були підвищені податки (подібний крок уперше був зроблений у мирний час): верхня ставка виросла більше, ніж удвічі — з 25% до 63%.

Цих заходів виявилося недостатньо — тодішній президент, республіканець Герберт Гувер [Herbert Hoover] провально програв вибори демократові Франкліну Рузвельту [Franklin Roosevelt], демократи також отримали більшість у Конгресі.

«Новий курс» президента Франкліна Рузвельта, суть якого полягала у проведенні державно-монополістичного регулювання економіки, дозволив поступово нормалізувати становище в країні.

Політика «Нового курсу» включала в себе регулювання цін, ініціювання об'єднання виробників у великі підприємства, соціальну програму — встановлення мінімальної заробітної плати, максимального робочого тижня, введення пенсій працівникам, які досягли 65 років, та ін.

В результаті цієї кризи в США була створена Комісія з цінних паперів (Securities and Exchange Commission), яка була покликана встановлювати правила гри та карати порушників. Також був прийнятий закон, який заборонив зв'язок між інвестиційними і комерційними банками, і введено державне страхування банківських вкладів на суму, що не перевищує 100 тисяч доларів (для цього сформовано Федеральна корпорація страхування депозитів FDIC).[1:187]

Конгрес створив вісім нових структур, головним завданням яких була боротьба із кризою: вони займалися видачею кредитів фермерам, організацією громадських робіт (для того, щоб працевлаштувати безробітних), страхуванням банківських внесків тощо.

Крім того, Конгрес прийняв пакет антикризових законів. США відмовилися від прив'язки курсу долара до вартості золота. Темпи падіння економіки США помітно зменшилися: у 1933 році вони склали 2,1%, безробіття виросло і досягло рівня 24,9%.

Наслідки Великої депресії

1. Було закрито більше як 5 тисяч банків
2. Акції знецінились на 40 мільярдів доларів
3. Внаслідок підвищення рівня інфляції значно зросли ціни.
4. Багато людей опинилося за межею бідності.
5. Промислове виробництво скоротилося на 50%
6. У п’ять разів зменшилося виробництво автомобілів
7. 12 мільйонів безробітних (у піковий момент кризи — 15 мільйонів).
8. Безробіття в США зросло до 25 %, а в деяких країнах ще вище, навіть до 33 %.
9. 5 мільйонів американських фермерів були позбавлені господарства і землі за несплату боргів. [1:156]
10. Погіршилось становище фермерів, дрібних підприємців, представників середнього класу.

Хоча заходи та реформи адміністрації президента Франкліна Д. Рузвельта і допоміги зменшити деякі наслідки Великої депресії, у 1930-і роки, економіка ще не змогла відновитись в повній мірі до показників 1929 року. Тільки у 1939 році з початком Друої світової війни, яка сприяла остаточному подоланню екнономічної кризи.

Дж.М. Кейнс розкривав причини економічної кризи на основі своєї концепції сукупного попиту. Впродовж останніх п'яти років перед кризою відбувалося нагромадження фондів погашення та амортизаційних відрахувань для підприємств, які не мали потреби поновлювати устаткування. Проте збільшити нові інвестиції, щоб поглинути заощадження, які заможне американське суспільство за умов повної зайнятості може заощаджувати, було неможливо1.

У США економічна криза 1929-1933 рр., або "Велика депресія", охопила всі сфери та галузі економіки. До 1932 р. промислове виробництво скоротилося на 46,2 %, випуск автомобілів, виплавлення чавуну і сталі - на 80 %, національний дохід і роздрібна торгівля - вдвічі, імпорт та експорт - на 75 %, індекс оптових цін - на 33, текстильне

виробництво - на 41, металу - на 21 %, виробництво пшениці, кукурудзи, бавовни зменшилося втричі, збитки корпорацій досягли 3,2 млрд дол. За 1929-1933 рр. збанкрутувало 130 тис. фірм, 19 залізничних компаній, 5760 банків і 879 тис. фермерів. Промисловість США повернулася до рівня 1911 р. У цей період знищували товарні запаси: спалювали пшеницю, каву, бавовну, виливали в річки молоко. Падіння курсу акцій завдало фінансової шкоди 15-20 млн американців. У 1933 р. кількість безробітних сягнула 17 млн осіб. Країна була охоплена масовими протестами населення.

Незважаючи на запевнення президента Герберта Гувера та інших урядовців, що криза мине сама собою, ситуація продовжували погіршуватися протягом наступних трьох років. До 1930 року, вже 4 мільйони американців втратили роботу; 1931 році число безробітних зросло до 6 мільйонів. У той же час, промислове виробництво скоротилося вдвічі. Зростає кількість бездомних по всій америці, велика кількість людей починає голодувати.

Фермери через посуху та падіння цін на продовольство ще у 20-ті роки, не могли дозволити собі зібрати урожай, і були змушені залишити його гнити в полях, а в цей самий час, в інших місцях люди просто голодували.

Восени 1930 року починається перша з чотирьох хвиль банківських панік, так як велика кількість інвесторів втратили впевненість у платоспроможності своїх банків та зажадали зняти свої депозити в готівці, банки перестають видавати нові кретиди, щоб повернути кошти по депозитам.

Друга паніка знову охопила банки навесні і восени 1931 та восени 1932 року. Вже початку 1933 року тисячі банків банкрутіють, що ще більше посилює кризу.

Під час банківсьої кризи, адміністрація Гувера намагалися підтримувати збанкрутілі банки та інші фінансові установи за допомогою державних позик; ідея полягала в тому, щоб банки отримавши кошти, в свою чергу, давали кредити для бізнесу, що повинно було призупинити падіння виробництва.

Висновки. Зараз більшість економістів-неокласиків вважає, що криза в США посилили невірні дії влади. Класики монетаризму Мілтон Фрідман і Ганна Шварц вважали, що ФРС винна у створенні «кризи довіри», так як вчасно банкам не була надійна допомога і почалася хвиля банкрутств. Заходи з розширення кредитування банків, аналогічні тим, які приймалися з 1932 року, на їхню думку, могли бути прийняті і раніше - у 1930-му чи 1931 році. У 2002 р. член ради директорів ФРС Бен Бернанке виступаючи на 90-річчі Мілтона Фрідмана, сказав: «Дозвольте мені трохи зловжити моїм статусом як офіційного представника ФРС. Я хотів би сказати Мілтону і Ганні [Шварц]: що стосується Великої депресії - ви маєте рацію, це зробили ми. І ми дуже засмучені. Але завдяки вам ми не зробимо це знову ».

За підрахунками економістів-дослідників Великої депресії Коула і Оханіана, без заходів адміністрації Рузвельта щодо стримування конкуренції рівень відновлення 1939 міг бути досягнутий п'ятьма роками раніше.

Що цікаво, під час світової фінансової кризи почався в 2007-2008 роках, США використовувало дуже схожі методи боротьби з ходом і наслідками рецесії. Мав місце викуп державних облігацій, до речі кажучи, дуже сильно злетіли в ціні, а також постійне зниження ставки ФРС. Грошова маса вже не була прив'язана до золотого запасу, що дало можливість включення «друкарського верстата», хоча цей факт недовідний і незаперечний через закритість інформації з 2006 року. Схожі і помилки, допущені під час криз. Так було допущено банкрутство Lehman Brothers, а після великої депресії саме припущення банкрутства банків визнавалося одним з найважливіших прорахунків.

Список використаних джерел:

1.Ротбард Мюррей America's Great Depression, 5-те видання, Mises Institute: 2005.
2.Shlaes, Amity The Forgotten Man: A New History of the Great Depression (2007) ISBN 0-06-093642-8.
3.Фрідман, М. Монетарна історія Сполучених Штатів, 1867-1960 / М. Фрідман. - Ваклер, 2007. - 861 с.
4.Гелбрейт, Дж. Великий крах 1929 року. / Дж. Гелбрейт. - Мінськ: Попурі, 2009. - 255 с.

Анотація. *Основною темою даної статті є причини та наслідки Великої депресії в США. На початку статті автор розглядає причини які привели світ, а саме США до великої депресії. В продовженні розгляду даної теми показується які теорії були створенні для пояснення даної кризи. Далі автор наводить хронології кризи в США. В заключенні наводяться наслідки кризи.*

Ключові слова: *Велика депресія, криз, США, світова криза, причини кризи, наслідки кризи.*

Summary. *The main theme of this article is the causes and consequences of the Great Depression in the United States. In the beginning of the article, the author examines the reasons that led the world, namely, the United States to a major depression. In continuing the consideration of this topic shows which theories were created to explain this crisis. The author then gives the chronology of the crisis in the USA. The conclusion is that the consequences of the crisis.*

Key words: *Great Depression, crisis, USA, global crisis, causes of crisis, consequences of the crisis*

УДК [373.5.091.33:004] 811.111.2

Медведєва Л. А.,
м. Бар, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка проблеми. Освіта на сучасному етапі, як і суспільство взагалі, вступила в нову еру – еру інформатизації та інформаційних технологій. Відповідно, постала потреба не тільки активного впровадження інформаційних технологій, але й ефективної їхньої інтеграції з іншими навчальним галузями.

Учитель повинен будувати кожен урок так, щоб у всіх учнів був стійкий інтерес, навчальна активність і бажання творити й пізнавати, експериментувати, формулювати й перевіряти гіпотези — завдання сучасного вчителя. Без застосування ефективних педагогічних ідей, інноваційних методів та комп'ютерних технологій при підготовці таких уроків тут не обійтися. Тому поряд із традиційними методами обов'язково треба використовувати інноваційні, що можуть активізувати активну енергію учнів, направивши її в потрібне русло.

Аналіз попередніх досліджень. Дидактичні проблеми і перспективи використання інформаційних технологій у навчанні досліджувала І. Роберт, психологічні основи комп'ютерного навчання визначив Ю. Машбіц, систему підготовки педагога до використання інформаційної технології в навчальному процесі запропонував і обґрунтувавМ. Жалдак. Американському вченому С. Пейперту належить ідея «комп'ютерних навчальних середовищ», на якій базується більшість сучасних навчальних комп'ютерних програм. Він досліджував можливості комп'ютера як засобу для розвитку розумової діяльності учнів.

Мета статті — розглянути особливості формування знань і вмінь учнів загальноосвітніх навчальних закладів на уроках української мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Новий час вимагає нових підходів в освіті, нових технологій, у тому числі ікомп'ютерних. Дійсно, використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках дає можливість впливати на всі канали сприйняття людини: зоровий, механічний, слуховий та емоційний, а отже, сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу. Відомо, що більшість людей запам'ятовує 5 % почутого і 20 % побаченого.

Одночасне використання аудіо- та відеоінформації підвищує запам'ятовуваність до 40-50 % [2].

Інформаційно-комунікаційні технології навчання (ІКТ) — це сукупність методів і технічних засобів реалізації інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж і засобів забезпечення ефективного процесу навчання.

Інформаційні технології – це сукупність інформаційних процесів з використання засобів обчислювальної техніки, що забезпечують швидкий пошук інформації, доступ до джерел інформації.

Комп'ютер може використовуватися на всіх етапах: як під час підготовки уроку, так і в процесі навчання, під час пояснення (введення) нового матеріалу, закріплення, повторення, контролю.

Застосування сучасних інформаційних технологій у навчанні – одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. У вітчизняній загальноосвітній школі в останні роки комп'ютерна техніка й інші засоби інформаційних технологій стали все частіше використовуватися у процесі вивчення більшості навчальних предметів.

При застосуванні ІКТ на уроках української мови перед учителем стоїть декілька питань, що окреслюють проблемну ситуацію, а саме: чи можуть взагалі використовуватися ІКТ при навчанні мови; як найкращим чином організувати взаємодію з ІКТ при вивченні мови; які потрібні зміни змісту предметної області під час навчання із застосуванням ІКТ.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови передбачає підвищення ефективності і якості навчального процесу, інтенсифікацію навчання мови й активності пізнавальної діяльності,поглиблення знань учнів з предмета, розвиток креативного мислення, комунікативних вмінь, мовленнєвої компетенції, формування вмінь адаптуватися до будь-якої ситуації спілкування.

Серед форм використання ІКТ на уроках української мови виділимо основні: мультимедійна презентація; інтерактивні плакати; відеофайли; інтерактивні тести та різноманітні вправи; електронні словники, довідники.

©Медведєва Л. А., м. Бар 2019 р.

Інформаційно-комунікаційні технології на уроках української мови можна використовувати на різних етапах: для перевірки домашнього завдання, при поясненні нового матеріалу, закріпленні, повторенні, контролю знань учнів.

Нині більшість шкіл мають інтерактивні дошки, що можуть допомогти прогресивному учителеві у засвоєнні знань учнями нового матеріалу.

Однією із досить цікавих форм використання ІКТ на уроці української мови є інтерактивний плакат, який допоможе організувати навчання дітей у більш динамічній та яскравій формі. Він подає навчальний матеріал у вигляді інтерактивних елементів (зображення, тексту), до яких за допомогою гіперпосилань приєднані дидактичні матеріали, а саме: текстові документи, графічні зображення, відео та аудіофайли, презентаційні матеріали,допоміжні навчальні засоби та інші. Такі плакати можна застосовувати для поглиблення та засвоєння учнями інформації про конкретні розділи української лінгвістики. Відомо, що людина більшу частину інформації сприймає органами зору (близько 80 %), і органами слуху (до 15 %) [4, с. 67].

Мультимедіа технології дозволяють впливати одночасно на ці найважливіші органи чуття людини.

Інтерактивний плакат дозволяє сприймати інформацію усіма основними органами чуття. Основним функціональним елементом інтерактивного плаката є тригер. «Тригер» — логічний елемент, що дозволяє керувати відображенням елементів на слайді, завдяки цьому презентацію можна зробити нелінійною [3, с. 125].

Таким чином, презентація може реагувати на дії учня, забезпечуючи інтерактивну взаємодію навчального матеріалу з учнем. Завдяки використанню тригерів учень стає активним учасником освітнього процесу. При цьому педагог може сам визначити хід перегляду всієї презентації або її окремих частин [1]. Це значно економить час учителя, адже весь потрібний обсяг інформації подано в опорних таблицях та схемах, що сприяє кращому запам'ятовуванні та оптимізації знань.

Даний тип завдання можна використовувати при вивченні нового матеріалу, а також для повторення та засвоєння знань учнів. Тобто спочатку учням треба продемонструвати основні правила застосування тих чи інших суфіксів, і які відбудуться при цьому дії (якщо до літер г,ж,з + суфікс ськ, в результаті цього отримаємо те чи інше слово). А потім можна дану інформацію закрити і поетапно запитувати учнів, що відбудеться, якщо до тих чи інших літер додати певний суфікс.

Схожими за призначенням у цікавій та розважальній формі є презентації, які можна подати з великою кількістю графічних елементів та за допомогою Smart-Art продемонструвати інформацію про ті чи інші явища, чи вправи.

Наступною формою при застосуванні ІКТ є інтерактивні вправи та тести, які можна створити на сайті.

Learning Apps — он-лайновому сервісі, який дозволяє створювати інтерактивні вправи. Їх можна використовувати в роботі з інтерактивною дошкою, або як індивідуальні вправи для учнів.

Найчастіше використовуються вправи на вписування або ж, як вони називаються на сайті, «заповнитипропуски». Учні, виконуючи завдання, практикуються в правописі та згадують необхідні їм правила, адже знають,що обійти цю програму неможливо, потрібно виконати все правильно заради позитивного результату.

Вправи на класифікацію представлені такими типами завдань, як «таблиця відповідностей», «знайди пару»,«вікторина 1 відповідь». Вони можуть містити не лише текст, а й графічні елементи. Виконуючи інтерактивні вправи,учень узагальнює та поглиблює свої знання. Цей вид роботи можна використовувати як для самостійних, так і для контрольних робіт, або ж дистанційно перевіряти власні знання. Тести виключають наявність кількох правильних відповідей,що значно спрощує завдання для учня, який націлений на отримання гарного результату.

Ще один із типів мультимедійних засобів навчання — це відеофайли. Насамперед це озвучування віршів, оповідань та інших текстів. Відеоматеріали можна створити та озвучити за допомогою безкоштовних програм Windows Movie Maker та Windowslife. У поєднанні з приємною необтяжливою музикою та ілюстраціями відео може виконувати різні функції. Наприклад, бути взірцем виразного читання, краще сприймати поезію, допомогти учителеві у проведенні аудіювання. Це сприяє покращенню слуху, пам'яті та уваги учнів, покращення їх дикції.

Висновок. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [5, с. 145]. Отже, інформаційно-комунікаційні технології досить актуальні у навчально-виховному процесі. У комп'ютерних технологіях закладені невичерпні можливості для навчання учнів на якісно новому рівні. Вони надають широкі можливості для розвитку особи учнів і реалізації їх здібностей. Використання анімації і звукового супроводу в повчальних програмах

впливають на декілька каналів сприйняття навчального (аудіальний, візуальний) матеріалу, що дозволяє при навчанні враховувати особливості кожного учня.

Комп'ютерні технології істотно підсилюють мотивацію до навчання, підвищують рівень індивідуалізації навчання, інтенсифікують процес навчання тощо.

Список використаних джерел:

1. Аман І. С. Цікавинки PowerPoint / С. Аман. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://blog-ppamanis.blogspot.ru/2014/09/trygery.html.

2. Босак С. П. Використання ІКТ на уроках української мови / С. П. Босак // Творча майстерня вчителя. – [Електроннийресурс]. — Режим доступу: http://dorobok.edu.vn.ua/article/view/69.

3. Кобися А. П. Використання проектних технологій на уроках української літератури в загальноосвітніх навчальнихзакладах / А. П. Кобися, І. В. Осадчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців:методологія, теорія, досвід, проблеми // зб. наук. праць. — Вип. 39 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. — Київ-Вінниця : ТОВ фірма«Планер», 2014. — С. 124-128.

4. Кобися В. М. Створення і використання мультимедійного інтерактивного електронного підручника «Англійська мова»(8 клас) за допомогою пропрієтарного програмного забезпечення Microsoft OneNote / В. М. Кобися, О. А. Оліванчук // Сучасніінформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб.наук. праць. — Вип. 41. — Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2015. — С. 65-70.

5. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

У статті розглянуто можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вивчення української мови в загальноосвітніх навчальних закладах, охарактеризовано використання різноманітних комп'ютерно-орієнтованих засобів на різних етапах уроків та з різною дидактичною метою.

Ключові слова: *українська мова, інформаційно-комунікаційні технології, комп'ютерні засоби навчання, презентації, інтерактивний плакат.*

The article considers the possibilities of using information and communication technologies in the process of studying the Ukrainian language in general educational institutions, describes the use of various computer-oriented means at different stages of the lessons and with a different didactic purpose.

Key words*: Ukrainian language, information and communication technologies, computer teaching aids, presentations, interactive poster.*

УДК [373.5.091.33:004]:94(61)" 1940/1943"

Мушинський О. О.,
м. Вінниця, Україна

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПЕРІОДУ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ У ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ В ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ ЗАСОБАМИ ІКТ

Постановка проблеми. На сучасному етапі, найбільш пріоритетним напрямком розвитку модерного інформаційного суспільства є інформатизація освіти — удосконалення освітнього процесу за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

У процесі вивчення історії ІКТ є досить дієвим засобом формування пізнавального інтересу. ІКТ можуть позитивно впливати на розвиток особистих рис характерів учнів та стимулювати їх до активної самостійної діяльності. Використання комп'ютерної техніки дає можливість активізувати пізнавальну діяльність учнів [6, с. 35].

В середині 70-х років в Україні почалась розробка комп'ютерних технологій. З тих пір ІКТ ввійшли у всі сфери діяльності людини, не оминаючи галузь освіти. Урядова постанова «Про заходи щодо забезпечення комп'ютерної грамотності учнів середніх навчальних закладів і широкого впровадження електронно-обчислювальної техніки в навчальний процес», прийнята в 1985 році, вважається початком появи нових інформаційних технологій в школі [5, с. 54]. Законами України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», «Про освіту», Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті та іншими офіційними документами передбачається забезпечення ефективного впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій на всіх освітніх рівнях усіх форм навчання.

Аналіз попередніх досліджень. Дана проблематика розроблена достатньо широко, тобто наявна велика кількість наукових праць щодо використання ІКТ під час вивчення історії. В цих роботах дослідники приділяють

©Мушинський О. О., м. Вінниця 2019 р.

більше уваги характерним особливостям викладання історії України, всесвітня історія отримує набагато менше уваги. З сучасних наукових досліджень можна виділити статті Л.П. Богдановської, Н.М. Гнедко та В.Ю. Бикова.

У статті Л.П. Богдановської «Особливості викладання курсу всесвітньої історії при застосуванні засобів інформаційно-комунікаційних технологій» (2010) розкрито особливості викладання курсу всесвітньої історії при застосуванні засобів ІКТ та визначена роль використання мультимедійних технологій під час навчально-виховного процесу [3, с. 9].

Стаття Н.М. Гнедко «Дидактичні основи використання віртуальних анімованих карт у навчальному процесі» дає уявлення про важливість дослідження ролі віртуальних анімованих карт як дидактичного засобу для презентації історичних тем у школі [4, с. 95].

Мета статті. Висвітлити методику використання інформаційно-комунікаційних технологій у вивченні періоду військових дій у Північній Африці в Другій світовій війні.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція ІКТ у навчально-виховний процес школи передбачає застосування інноваційних методів, які спрямовані на підтримку та заохочення учнів до навчання і самостійного набуття необхідних знань. Використання ІКТ мотивує учнів до подальшого навчання, освіти впродовж життя, сприяє переходу від пасивного слухання вчителя до інтерактивного процесу отримання знань. Такий навчальний процес надає школярам багато можливостей: використовувати різноманітні джерела інформації; гнучко планувати свій навчальний час; досить вільно обирати стратегію власного навчання; використовувати різні форми та методи набуття знань; розробляти міждисциплінарні проекти; розвивати критичне і творче мислення.

За таким підходом центральною фігурою в освітніх системах є і надалі

повинен залишатися учень, провідником й основним «реалізатором» педагогічних інновацій, «цілеспрямовувачем» навчально-виховного процесу – вчитель, ініціатором, організатором і суб'єктом формування, підтримування та удосконалення умов здійснення і розвитку освітнього процесу – керівник освіти (навчального закладу) різного рівня [1, с. 34].

На сьогодні вже створено розгалужену систему інформаційних ресурсів, що забезпечує можливість використання ІКТ в навчальному процесі. Це, зокрема, навчально-методичні посібники, програми, спеціальні енциклопедії, довідники, спеціалізовані сайти, які можуть виконувати роль окремих, додаткових засобів навчання. Під час вивчення історії застосовуються різноманітні форми навчання (самостійне створення учнями презентацій за запропонованою вчителем темою; проведення конкурсів для допитливих учнів за історичною тематикою; діяльність за методом проектів), що завдяки використанню ІКТ доповнюються яскравими ілюстраціями. Сфера завдань для використання ІКТ досить широка – від порівняння особливостей розвитку країн, народів до характеристики культурного життя, виконання тематичних пошукових завдань щодо системного опису окремих тем з історії та їхніх частин [8].

Основним засобом вивчення історії Другої світової війни в Північній Африці є посібник, або підручник. Зважаючи на розповсюдженість зараз різного роду гаджетів, то доцільно приділити основну увагу електронному підручнику, він виконує такі ж дидактичні завдання, як і традиційний. Але, водночас, він має низку переваг. Головною з них є застосування мультимедіа, що дає можливість відтворювати візуальну та аудіоінформацію (кінохроніку, уривки з художніх та документальних кінофільмів, анімаційні діаграми, карти та схеми, інтерактивні таблиці, а також музику, будь-який звуковий супровід.

Таку складну тему неможливо презентувати без ще одного засобу ІКТ - електронного довідника, який дозволяє користувачу у будь-який час оперативно отримати необхідну довідкову інформацію в компактній формі. В електронний довідник включається інформація, яка як дублює, так і доповнює матеріал посібника [7].

Ще одним розповсюдженим засобом є навчальні презентації. Важливо те, що всі важливі етапи у вивченні теми є на слайдах заздалегідь, тому не доводиться витрачати час дарма. Ще одним позитивним моментом презентацій є постійна наявність необхідної інформації перед очима, а так само повернення до потрібної інформації при необхідності на будь-якому етапі уроку. В учнів відразу працюють два види пам'яті (візуальна та слухова), що сприяє ефективнішому засвоєнню нового матеріалу.

Робота над презентацією, її публічне представлення, захист, позитивно впливає на розвиток у дітей навичок спілкування за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, дає додаткову мотивацію до вивчення історії, сприяє підвищенню рівня сприйняття інформації [7].

Вивчення теми, пов'язаної з військовими діями важко уявити без анімованих карт та схем. Віртуальні анімовані карти володіють атрибутами класичної карти, які реалізовані засобами ІКТ: проекція; масштаб; часовий масштаб; легенда; пульсуючі умовні знаки (знаки, які циклічно змінюють форму, колір, внутрішню структуру тощо).

В якості умовних позначок віртуальні анімовані карти використовують ефекти анімації. Умовний знак може змінювати форму (в залежності від семантичного значення знаку); колір (швидкість та характер зміни кольору характеризуватиме інтенсивність процесу); розмір (в залежності від семантики); текстуру або рисунок; положення [4, с. 97]. Слід зауважити, що дані карти не являються самостійним навчальним ресурсом та повинні використовуватися разом з іншими засобами навчання.

Використання віртуальних анімованих карт в освітньому процесі розкриває нові можливості в навчанні та дозволяє перейти на якісно новий рівень у викладанні навчального матеріалу, оскільки віртуальні анімовані карти володіють пізнавальним, творчим, економічним, педагогічним та консолідуючим потенціалом [3, с. 100].

Останнім у списку, але, напевно, найбільш важливим методом є демонстрація перебігу військових дій Другої світової в Північній Африці у відеороликах та фільмах. Вони дозволяють нам наочно побачити ту чи іншу подію, відчути свою причетність, зануритися в епоху, уявити те, як відбувається подія. Як приклад можна навести такі фільми: «Світ у війні». Частина 2: Бойові дії 1940-1944 рр., «Кольори війни». Особливо корисні фільми при вивченні військових битв, бо вони дозволяють учням побачити розташування сил супротивників перед битвою, хід бій та підсумки бою. Просто на словах, або схематично крейдою на дошці це уявити набагато складніше і не дасть повного розуміння подій, які відбуваються [2, с. 36].

Недоліком цього засобу є недостатня кількість якісних фільмів українською мовою. Зважаючи на стан відносин України з Російською Федерацією, можна зробити висновок про повну не валідність фільмів та роликів зроблених в Росії, або переведених на російську. З тієї ж самої причини потрібно обережно використовувати матеріали з мережі інтернет. В першу чергу мова йде про популярний відеохостинг YouTube.

Висновки. Дослідження військових дій в Північній Африці у Другій світовій війні з допомогою засобів ІКТ значно покращує їх вивчення. Вдало підібрані засоби забезпечують розвиток творчих здібностей, стимулюють пізнавальну активність, емоційну сферу та інтелектуальні почуття. При цьому підвищується працездатність учнів, зацікавленість їх різними видами діяльності, поліпшується просторова уява, пам'ять, логічне мислення, розширюється їх світогляд. Тому ІКТ мають великі можливості вдосконалення навчально-виховного процесу та підвищення ефективності уроку.

Список використаної літератури:

1. Биков В.Ю. Основні концептуальні засади інформатизації освіти і голвна парадигма прийдешнього суспільства знань // Я-концепція академіка Неллі Ничкало у вимірі професійного розвитку особистості : зб. наук. пр. /[редкол.: І.А. Зязюн (голова), О.М. Отич та ін.; упоряд.: О.М. Отич, О.М. Боровік ; Національна академія педагогічних наук України; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – К., 2014. – С. 32-42.
2. Білоокий С.М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках суспільствознавчих дисциплін (посібник на допомогу вчителю) / С.М. Білоокий. – Городенка, 2013. – 49 с.
3. Богдановська Л.П. Особливості викладання курсу всесвітньої історії при застосуванні засобів інформаційно-комунікаційних технологій / Л.П. Богдановська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. – Вип. 15: збірник наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – С. 9-15
4. Гнедко Н.М. Дидактичні основи використання віртуальних анімованих карт у навчальному процесі / Н.М. Гнедко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск 48, 2014 – С. 95-101
5. Жалдак М.І. Педагогічний потенціал інформатизації навчального процесу та проблеми його розкриття /М.І. Жалдак // Інформатика. – 1999. – № 1. – С. 53-59
6. Жук Ю.О. Експеримент на екрані комп'ютера: монографія/авт.кол.: Ю.О. Жук, С.П. Величко, О.М. Соколюк, І.В. Соколова, П.К. Соколова. – за ред.: Жука Ю.О. – К.: Педагогічна думка, 2012. - 180 с.

Анотація. *У статті висвітленні презентаційні методи вивчення періоду військових дій у Північній Африці в Другій світовій війні. Об'єктом дослідження виступають технології навчання, тому що за допомогою них можливо різнобічно дослідити дану тему.*

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, інтернет, фільм, відеоролик, електронний підручник, військові дії, Друга світова війна, YouTube, анімовані карти.*

Annotation. *The article covers the presentation methods of studying the period of military actions in North Africa in the Second World War. The object of research is the technology learning, because with them you can explore the subject in a variety of ways.*

Key words*: information and communication technologies, internet, movie, video clip, electronic textbook, military actions, Second World War, YouTube, animated maps.*

УДК 159.922.7:338

Олійник Д. Л.,
м. Вінниця, Україна

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Професійне самовизначення особистості – складний і тривалий процес, що охоплює великий період життя. Його ефективність,як правило, визначається ступенем погодженості психологічних можливостей людини зі змістом і вимогами професійної діяльності, а також сформованістю в особистості здатності адаптуватися до умов, що змінюються, у зв'язку з розвитком своєї професійної кар'єри. Завдяки впровадженню у старшій школі профільного навчання ,вирішується проблема підготовки учнів старших класів до вибору напряму подальшої навчальної спеціалізації, яка в потім стане основною для професійної діяльності. Від правильності вибору старшокласником подальшої професії залежить його становлення, як активного, висококваліфікованого спеціаліста. Здійснення професійного самовизначення старшокласників вимагає цілеспрямованого процесу, метою якого є виявлення свого майбутнього призначення. І тільки взаємодія вихователя і вихованця у змістовно новій ситуації соціального розвитку спонукає дитину до розгортання її потенційних можливостей самозростання, самовизначення і самовдосконалення. Дослідження психологічних аспектів професійного самовизначення школярів у навчально-виховному процесі школи є необхідною передумовою формування ефективної системи шкільної профорієнтаційної роботи.

Аналіз попередніх досліджень. Проблему професійного самовизначення старшокласників досліджували такі вчені Л.Божович, О.Киричука,Є. Климова, І. Беха, О. Коберника, Г. Костюка, О. Мельника, К.Платонова,М. Пряжнікова, Л. Романової, В. Сидоренка, В. Синявського, М. Тименка, К. Ярмаченка. Важливим напрямом досліджень є психологічні умови механізмів професійного самовизначення учнів старших класів,що зорієнтовані на життєві перспективи. Але у професійному самовизначенні є багато проблем, які потребують на етапі вибору професії соціально-психологічної підтримки та допомоги від фахівців.

Метою статті є дослідження професійного самовизначення дітей старшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. На думку дослідників [1, с. 242;], важливим періодом, пов'язаним з першим досвідом професійного самовизначення, вибором майбутньої професійної діяльності, є підлітковий вік. Однак саме підлітки через недостатню сформованість деяких психологічних функцій[5,с.14;] виявляються не готовими добре оцінити свої можливості, рівень розвитку тих якостей, які забезпечують успішність оволодіння тією чи іншою професією. Крім того, підлітки погано орієнтуються в умовах різних професій, не можуть співвіднести стан свого здоров'я з вимогами обраного фаху. Як відомо, проблема професійного самовизначення особистості – одна з найактуальніших для юнацького віку[3,с. 6]. Ситуація з початковим вибором професії, на думку науковців, ускладнюється тим, що:

– це перший серйозний вибір дітей старшого шкільного віку на їх шляху;

– виникають психологічні проблеми підліткового періоду;

– ця ситуація з'являється на стику протиріч між системою наступної освіти та зайнятості як проблеми вибору майбутньої професії;

– відіграє важливу роль у наступних можливих підвищеннях кваліфікації та перепідготовки. У контексті вищесказаного особливої актуальності набирає такий вид діяльності як профорієнтація. профорієнтація – це науково-практична система підготовки особистості до самостійного вибору професії; комплекс психолого-педагогічних заходів, що спрямовані на оптимізацію процесу працевлаштування у відповідності з бажаннями, нахилами, здібностями та з врахуванням потреби суспільства у спеціалістах. Основним об'єктом цієї системи є особистість учня у різні вікові періоди її розвитку – від молодшого до старшого шкільного віку [4, с. 12]. Активізація механізмів професійного самовизначення особистості має тісний зв'язок із формуванням потенціалу професійного самовдосконалення. Зауважимо, що в професійній орієнтації поняття «потенціал» розглядається в площині актуального та потенційного у професійному самовизначенні учнівської молоді і використовується вченими для дослідження саморегулюючої активності особистості у професійному зростанні [2, с.232-237]. Науковцями переконливо доведено необхідність активізації професійного самовизначення школярів на основі розвитку у старшокласників здатності до самопізнання та пізнання особливостей ринкового професійного середовища,

© Олійник Д. Л., м. Вінниця 2019 р.

адекватної самооцінки та оцінки сучасних вимог професій, узгодження власних потреб з вимогами обраної професії. Механізмами професійного самовизначення є самопізнання, самооцінка та самовдосконалення, які складають основу входження молодої людини в певне професійне середовищі [6,с.133;7,с.9596;].

На думку І. Беха найбільш значущою якістю для старшокласників у структурі їхньої особистості є спрямованість, у якій концентрується ставлення людини до оточуючої дійсності, до інших людей і до самої себе. У ранній юності спрямованість особистості, головна її мета полягає насамперед у виборі людиною свого життєвого шляху. З цим пов'язані думки, прагнення юнаків і дівчат, роздуми про сенс життя і щастя. У цьому віці відбувається «порівняння» прав старших дітей і батьків, надання їм самостійності як в особистих справах, так і у вирішенні сімейних питань. Головна риса самосвідомості і спрямованості в юності - націленість у майбутнє, що проявляється у прагненні визначити місце в житті, очікуванні свого майбутнього й бажанні взяти участь у важливих життєвих справах. Своє життя юнаки і дівчата уявляють насиченим важливими подіями і великими звершеннями. Досягненнями цього віку є: вироблення моральної свідомості; розвиток самосвідомості як здатності звертати свідомість на себе, розмірковувати над своїм психічним станом та здатність розмірковувати за іншу людину; усвідомлення старшокласниками своєї дорослості і ролі, яку вони покликані зіграти в суспільному житті [8,с.101116].

Визначені нами змістовні ознаки професійного самовизначення старшокласника дають змогу стверджувати про наявність достатнього особистісного ресурсу розвитку дитини цього віку для узгодження її потреб із вимогами наявного соціального середовища. Проте спонукає дитину до активності саме близька їх зміна, оскільки наближається закінчення загальноосвітньої середньої школи. Нові вимоги потребують вирішення інших проблем (соціальних, професійних тощо) [9, с.27-29;]. Тому ще до вступу дитини в ці умови актуалізуються невикористані резерви підтягування особистісного рівня розвитку до рівня майбутніх вимог соціально-професійного середовища життєдіяльності. Вирішення цього протиріччя й визначає потенційні можливості старшокласника до усвідомленого професійного самовизначення[10, с.16-17;].

Висновки. Вищесказане дозволяє розглядати процес професійного самовизначення дітей старшого шкільного віку як взаємодію двох систем особистості як складної саморегулюючої системи і системи суспільного орієнтування учнів у вирішенні питання свідомого вибору професії. Тому формування готовності старшокласника до професійного самовизначення ми розуміємо як цілеспрямований психолого-педагогічний вплив на особистість учня, який актуалізує перед ним проблему вибору майбутньої професії і пов'язану з ним діяльність, передусім самостійну, яка спрямована на самопізнання, самооцінку та ознайомлення зі світом професій, узгодження власних можливостей з вимогами обраної професії. Результатом такої профорієнтаційної діяльності учня є вибір майбутньої професії та професійного навчального закладу для продовження освіти й оволодіння бажаною професією.

Список використаних джерел:

1. Божович Л.І. Проблеми формування особистості. Вибрані псіхологічні праці / Л.І. Божович. – М.: Московський психолого-соціальний інститут, Воронеж: НВО «МОДЕК», 2001. – 352 с.

2. Платонов К. К. Структура і розвиток особистості /Відповідальний. ред. професор Глоточкін А. Д. - М.: «Наука», 1986. - 257 с.

3. Климов Е.А. Психологія професіонала : обрані психологічні праці / Е.А. Климов. – Московський психолого-соціальний інститут, Воронеж: НВО «МОДЕК», 2002. – 736 с.

4. Коропецька О. М. Профорієнтація та профпідбір : Навчальний посібник / О. М. Коропецька. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2009. – 348 с.

5. Шляхтін Г.С. Вікові особливості часової перспективи особистості / Г.С. Шляхтін / Психологія особистості і час. Тези доповідей. – Т.2. – Чернівці, 1991. – С. 13–16.

6. Киричук О. В. Формування в учнів активної життєвої позиції. - К.: Рад. школа,1993. - 136 с.

7. Тименко М. П. Методичні засади вивчення особистості з метою самостійного вибору учнем майбутньої професії //Наукові записки Тернопільського держ. пед. ун-ту. -2001. - №4. - С. 94- 98.

8.Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Наук. видання. - К.: Либідь, 2003. - 280с.

9. Зарубінська І. Б. Дослідження сформованості мотиваційної складової соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів // Соціальна педагогіка: теорія та практика, - 2009. - №1 - С. 27-29.

10. Мельник О. В. Підготовка старшокласників до самостійного вибору майбутньої професії в процесі профільного трудового навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / О. В. Мельник.- К., 2003. - 20 с.

В статті розкрито проблему професійного самовизначення учнівської молоді, проаналізовано психологічні чинники вибору школярами майбутнього фаху. Досліджено систему ціннісних пріоритетів старшокласників при виборі майбутньої професії.

***Ключові слова**: професійне самовизначення, самопізнання, самооцінка, самовдосконалення, самоаналіз особистісних якостей, активізація самодіяльності особистості.*

The article deals with the problem of professional self-determination of student youth, analyzes the psychological factors of choice of future schoolchildren. The system of value priorities of high school students in the choice of the future profession is researched.

***Key words:** professional self-determination, self-knowledge, self-esteem, self-perfection, self-analysis of personality traits, activation of personality self-activity.*

УДК 159.9:378.9

Олійник О. М.,
м. Вінниця, Україна,

БУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Постановка проблеми. Актуальною проблемою, що стоїть перед сучасним українським суспільством, є подолання й недопущення будь-яких проявів насильства в освітньому середовищі. Це обумовлено тим, що атмосфера насильства і жорстокості стає звичною і зазвичай не викликає протесту і протидії в освітньому середовищі як у навчальному закладі, так і за його межами. Зростання шкільного насильства пов'язане з відмовою школи ще в 90-ті роки ХХ століття від виховної парадигми. У двадцять першому столітті шкільне насильство набуло нового соціального наповнення. Якщо раніше в шкільному середовищі насильство у вигляді підліткових бійок було реакцією на загрозу, замах на свободу для відновлення своїх прав і місця в соціальній ієрархії, то сьогодні приводом стає відсутність спільної ідентичності, відмінності між агресором і жертвою, що провокує першого на насильницьку взаємодію з другим. Загальноосвітні установи, захопившись інноваційними технологіями навчання, підмінили освіту (що містить в собі навчання, виховання і розвиток) передачею знань. Проголошена цінність «гармонійно розвиненої особистість» як підсумкового результату навчання в школі виявилася фактично недосяжною в рамках однобічного, спотвореного розуміння освіти як процесу, спрямованого на підготовку фахівця для ринку послуг, котрий втратив цінності патріотизму, громадянськості, правової культури.

Значну роль у справі захисту дітей від насильства мають відігравати саме загальноосвітні навчальні заклади, адже сучасні заклади освіти й виховання при всіх їх проблемах, труднощах, недоліках зберігають статус одного з основних інститутів соціалізації особистості, її становлення і розвитку. А тому дорослі, які здійснюють контроль за навчальними закладами і які працюють у них, зобов'язані забезпечити умови, що сприяли б утвердженню людської гідності дитини та її розвитку.

Мета статті – проаналізувати соціально – психологічні особливості булінгу в освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Останніми роками визнано поширення в освітньому середовищі такого явища, як шкільний булінг. Це соціальна проблема всього світу протягом останніх ста років, однак вона ще й досі не вивчена.

Значний внесок у теорію подолання булінгу, дослідження його структури, причин виникнення зробили такі зарубіжні дослідники як Д. Ольвеус, Д. Лейн, Е. Роланд, Е. Міллер, Д. Таттум, Д. Томпсон та інші. Також можна відмітити таких вітчизняних та російських науковців: О. Барліт, І. Бєрдишев, А. Бочавер, О. Глазман, О. Дроздов, О. М. Синюкова, В. Собкін, А. Король, В. Петросянц, А. Чернякова, які досліджують психологічні особливості учасників булінгу, його наслідки та шляхи подолання. Тим не менше булінг є новим і недостатньо дослідженим явищем на теренах України.

Термін булінг тісно пов'язаний із такими понятями, як насильство (застосування силових методів або психологічного тиску за допомогою погроз, свідомо спрямованих на слабких або тих, хто не може чинити опір; панування, влада людини над людиною), агресія (дії, спрямовані на порушення фізичної і психічної цілісності людини або групи людей). Агресія органічно пов'язана з насильством і є його природним підґрунтям [4, с. 34].

Уперше термін булінг (з англ. 'bully' – хуліган, забіяка, грубіян, насильник; 'bullying' – цькування, залякування, третирування) з'явився на початку 70-х рр. ХХ ст. у Скандинавії, де група дослідників вивчала явище насильства між

© Олійник О. М., м. Вінниця 2019 р.

дітьми в школі. Досі немає чіткого наукового визначення цього терміна. Саме поняття булінг деякі автори розуміють по-різному і дають різну класифікацію його видів.

Булінг – це форма насильства, яка має місце в школі. К. Арора (1944), досліджуючи ситуацію булінгу в шкільному середовищі, прийшов до висновку, булінг – дії, що піддаються спостереженню, які відбуваються в спілкуванні між молодими людьми в школі і є причиною появи почуття образи або стресу [5, с. 24].

У психологічній літературі під терміном «шкільне цькування» (school bullying) прийнято розуміти цілу сукупність соціальних, психологічних і педагогічних проблем, які розкривають процес тривалого фізичного або психічного насильства з боку індивіда або групи щодо індивіда, який не здатний захистити себе в даній ситуації [1, с. 78].

Слід зазначити, що існує багато видів шкільного насильства. Зокрема виділяють прямий та непрямий булінг. Прямі знущання часто набувають форми явного, фізичного контакту, в якому на жертву відкрито напали. Непрямі знущання часто приймають форму соціальної ізоляції і навмисного виключення з діяльності [4, с. 125]. Загалом, булінг проявляється в двох основних формах: фізичній – навмисні штурхання на уроках, удари на перервах, побиття, що призводять до травм (інколи дуже серйозних) на території школи; психологічній – насилля, яке впливає на психіку жертви та наносить їй психологічну травму. Цей вид насильства проявляться в словесних образах чи погрозах, переслідуванні, залякуванні, що призводить до емоційного дискомфорту та неврівноваженості. Серед різновидів булінгу виокремлюють: вербальний (образливі прізвиська, поширення неправдивих чуток тощо); образливі жести чи дії; ізоляція («жертва» навмисно ізолюється, виганяється чи ігнорується частиною учнів або навіть усім класом); вимагання (грошей, їжі, різних речей, примус щось вкрасти); кібербулінг (із залученням мобільного зв'язку чи комп'ютерних технологій: через смс чи соціальні мережі «жертві» надсилаються різні тексти, картинки, відео образливого або погрозливого характеру). На думку О. Ю. Дроздова, існує своєрідне «коло третирування» (bullying circle), яке часто включає учнів з наступним репертуаром соціальних ролей: 1) «жертва» – учень, що є об'єктом третирування; 2) «агресор (и) /переслідувач (і)» – учень або учні, які розпочинають третирування жертви та в подальшому беруть у цьому процесі активну участь; 3) «прибічники (помічники) агресорів» – учні, які не є ініціаторами третирування, але пізніше включаються в нього; 4) «пасивні прибічники» – учні, які пасивно підтримують процес третирування; 5) «пасивний прибічник» можливого третирування – учні, яким подобається, коли третирують інших, але вони відкрито не виказують своєї підтримки агресорам; 6) «сторонній спостерігач» – учні, які в ситуації третирування дотримуються нейтральної позиції, керуючись принципом «це не моя справа»; 7) «вірогідний захисник» – учні, яким не подобається ситуація третирування інших, але які нічого не роблять, щоб допомогти жертві; 8) «захисник жертви» – учні, які виступають проти третирування інших у цілому і допомагають (чи намагаються допомогти) жертві [5, с. 68]. Жорстоке поводження з дітьми в школі, виховній установі з боку вчителів, вихователів щодо дітей виявляється у наступному: приниженнях, постановці в кут; битті; роздяганні дитини перед іншими як способу покарання; нагадуванні при класному колективі про недоліки дитини, особливості сім'ї, сімейні події, про які вчителю стало відомо; непосильній праці; ігноруванні фізичних потреб дитини (заборона піти до туалету); існуванні «любимчиків»; підвищеному тоні, крику, необґрунтованих, неадекватних оцінках; суворій дисципліні, яка тримається на страху, а не на інтересі до навчання; авторитаризмі, вимогах без пояснень; недоцільних вимогах до зовнішнього вигляду дитини (зачіски, форми) і застосуванні дій щодо його покращення, підстригання власноруч, зняття прикрас, відбір мобільних телефонів тощо; розбещенні. Мають місце непоодинокі випадки приниження гідності дітей вчителями.

Форми прояву булінгу досить різноманітні: фізична (завдання ударів, штовхання, пошкодження або крадіжка власності), словесна (обзивання, глузування або висловлювання, якими ображається стать, раса або сексуальна орієнтація), соціальна (виключення інших із групи чи розповсюдження пліток або чуток), письмова форма (написання записок або знаків, що є болючими чи образливими), електронна або кібербулінг (розповсюдження чуток та образливих коментарів з використанням електронної пошти, мобільних телефонів, сайтів соціальних мереж)[3, с. 125].

Мотивацією до булінгу стають заздрість, помста, відчуття неприязні, прагнення відновити справедливість; боротьба за владу; потреба підпорядкування лідерові, нейтралізації суперника, самоствердження тощо аж до задоволення садистських потреб окремих осіб [4, с. 124].

Дослідниками встановлено, що учень піддається булінгу в тому випадку, якщо інші учні або група учнів неодноразово образливо висловлюються на його адресу або здійснюють по відношенню до нього дії агресивного характеру. Крім того, булінгом є ситуація, коли школяра неодноразово дражнять, відбирають особисті речі.

Відомий дослідник булінгу Д. Ольвеус (Dan Olweus) визначає три важливих компоненти:

1) булінг – агресивна поведінка, що охоплює небажані, негативні дії;

2) булінг охоплює патерн поведінки (патерн (від англ. patron) прийняті в певній культурі зразки та стереотипи поведінки), що постійно повторюється;

3) булінг характеризується нерівністю влади або сили[5,с. 65].

Однак суть булінгу вчені вбачають не в самій агресії чи злості кривдника, а в почутті зневаги, презирства, відрази агресора щодо жертви . Соціальна структура булінгу, як правило, має три елементи, а саме: переслідувач (булі), жертва та спостерігач. У сучасній науці існує декілька підходів до вивчення булінгу. Одні дослідники зосереджують увагу на пошуку й визначенні особистісних рис, характерних для особи булі та його жертви [3, с. 84].

Незважаючи на те, що явище булінгу відоме досить давно, однак, теоретичне його осмислення розпочав норвезький психолог Д. Ольвеус. Він визначив такі типові риси учнів, схильних ставати булі: вони відчувають сильну потребу панувати й підпорядковувати собі інших учнів, переслідуючи власні цілі, вони імпульсивні й легко шаленіють; вони часто зухвалі та агресивні в ставленні до дорослих (передусім батьків і вчителів); вони не виявляють співчуття до своїх жертв; якщо це хлопчики, вони зазвичай фізично сильніші за інших [5 , с. 96].

Типові жертви булінгу також мають свої риси: вони полохливі, вразливі, замкнуті й сором'язливі; вони часто тривожні, невпевнені в собі, нещасні й мають низьку самооцінку; вони схильні до депресії й частіше за своїх ровесників думають про самогубство з дорослими, ніж з однолітками; якщо це хлопчики, вони можуть бути фізично слабкішими за своїх ровесників

За даними різних досліджень, майже кожен третій учень в Україні так чи інакше зазнавав булінґу в школі, потерпав від принижень і глузувань: 10 % – регулярно (раз на тиждень і частіше); 55 % – частково піддаються знущанню з боку однокласників; 26 % – батьків вважають своїх дітей жертвами [4, с. 65].

У навчальному закладі в булінгу найчастіше бере участь ціла група учнів. Якщо лідер групи – булі (булер), то інші наслідують його поведінку і беруть участь у цькуванні однокласників. Це дає групі внутрішній імпульс, з одного боку, створює ефект причетності, згуртування. Інший результат спільного цькування – послаблення почуття відповідальності за свої дії. «Там був не тільки я», – кажуть, щоб виправдати себе і дорослі, і діти. Коли усвідомлення особистісної відповідальності слабшає, гальмують і стримуючі механізми [4, с. 127].

Отже, насильство стосовно дітей в освітньому середовищі (булінг) – соціальне явище, яке отримало поширення у всьому світі, у тому числі, й в Україні. У XXI столітті булінг набув нового соціального наповнення. Видається за доцільне прийняти загальнодержавну програму з протидії насильству в освітньому середовищі, адже на сьогодні діють лише регіональні програми «Стоп-насильство». Варто зауважити, що феномен булінгу є тривалий процес жорстокого ставлення, що призводить до серйозних психологічних та соціально – негативних наслідків. Оскільки він є внутрішньогруповим процесом та передбачає специфічну групову динаміку, то для більш глибокого розуміння механізмів виникнення даного явища необхідно більш детально досліджувати саме соціально-психологічні фактори. Такими факторами булінгу є: агресивність, конфліктність, втрата зв'язку з батьками, психологічна дезадаптація (неспроможність сформуватись повноцінному індивіду, який би відповідав вимогам суспільства), психологічні розлади (депресія, поганий настрій, нервозність, почуття самотності та думки про суїцид).

Перспективним напрямом попередження насильства щодо дітей є активне залучення вихователів, вчителів, шкільних психологів до цієї діяльності. Саме в дошкільних та шкільних закладах освіти має розповсюджуватись серед дітей інформація про чинну Національну дитячу гарячу лінію, передаватись інформація про виявлені випадки насильства щодо дітей у відповідні органи та служби.

Список використаних джерел:

1.Биковска О. Ф. Педагогическое насилие: теория и практика / О. Ф. Биковська // Философия образования – 2006 – № 1 – С. 221-229.

2. Булінг – важлива проблема для дітей в Україні. ЮНІСЕФ розпочинає кампанію проти булінгу // Педагогічний портал : освітня преса. URL: http://pedpresa.ua/185372-buling-vazhlyva-problema-dlya-ditej-v-ukrayini-yunisefrozpochynaye-kampaniyu-proty-bulingu.html

3.Куртова С. Булінг у школі // Освіта.UA : сайт. URL: http://osvita.ua/ school/lessons_summary/upbring/42788

4. Губко А. А. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен / А. А. Губко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки – 2013 – № 114 – С. 46–50.

5. Olweus D. Bullying at school [Elektronic resouse] / D. Olweus // Blackwell Publ. – 1993. – 215 p. – Mode access : http:// books.google.com.ua

Анотація. *У статті досліджується феномен насильства на дітьми у освітньому середовищі. Аналізуються чинники, що загострюють насильство в освітньому середовищі. Висвітлюються проблеми захисту дітей від насильства у освітньому середовищі.*

***Ключові слова**: насильство в освітньому середовищі; булінг; жорстоке поводження з дітьми; агресія; діти; освітнє середовище.*

***Abstract.** The article investigates the phenomenon of violence against children in the educational environment. The factors that exacerbate violence in the educational environment are analyzed. The problems of protecting children from violence in the educational environment are highlighted.*

***Keywords:** violence in the educational environment; bullying; violence against children; aggression; children; educational environment.*

УДК 316:61:378.011.3-057.87

Омельянчик А. О.
м. Вінниця, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Постановка проблеми. Соціальна активність є значущою професійно-особистісною якістю у структурі конкурентоспроможності майбутнього фахівця[1, с.22].

Сучасний світ тотальної глобалізації суспільства та визначення пріоритетного європейського вектору в розвитку України визначає низку нових вимог до студентської молоді. Ці завдання пов'язані насамперед із креативним ставленням до дійсності, умінням поєднувати власні інтереси з громадськими та корпоративними, бути компетентними у сфері побудови ділових і міжособистісних відносин, бути неординарними та творчими в соціальних взаємодіях, уміти відстоювати свої громадянські права та свободи. Вищі навчальні заклади покликані не лише забезпечити якісну підготовку фахівців із різних галузей, але й створити усі умови для формування студентів як особистості. У розвитку цього напрямку навчально-виховної роботи найбільш сприйнятими є можливості дозвілєвої діяльності студентів. Сьогодні саме студенти є провісниками нового світогляду. Необхідність розуміння глобальних процесів у швидко змінному світі змушує акцентувати увагу на фундаментальних науках, гуманізації освіти, що дозволить сформувати Людину і фахівця.

Аналіз попередніх досліджень. Соціальна активність як складна система взаємодії індивіда і соціуму стала об'єктом досліджень ще в давній Греції. Першим у світовій історії, хто звернув увагу на макро- та мікросередовище і його значення в житті людини був Сократ. Філософ стверджував, що головною потребою людини є самовдосконалення, підкреслюючи залежність долі людини від її активності, продуктивності роботи над собою. Цю ідею продовжив німецький філософ І.Кант, який особливу увагу звертав на самоцінність людини, самовдосконалення, саморозвиток [2, с. 289]. А. Маслоу зазначав, що "суб'єктність передбачає у людини наявність сукупності властивостей, що дозволяє їй управляти своєю діяльністю залежно від окреслених цілей" [3, с. 19]. Дослідженням щодо розвитку соціальних якостей студентства займалися А. Мазуренко, С. Шашенко. Питання взаємозв'язку ціннісних орієнтацій із формуванням соціальної активності особистості вивчали Н. Антонов,
Л. Архангельський, А. Волочков, Л. Денисюк, Є. Єрмоленко, Є. Жарова, М. Каган, А. Крестник, В. Ольшанський, Л. Панченко, Б. Паригін, О. Подольська, Л. Романюк, М. Шевчук; вияви ініціативності студентів вивчали І. Головінова, А. Сапріянчук, О. Трошкін. Питання формування громадянської позиції та самореалізації і самоактивності молоді вивчали

К.Альбуханова-Славська, О.Бондаренко, М. Боришевський, В. Гупаловська, А. Гусєва, С. Жук, О. Карпенко, Л. Кияшко, А. Краснякова, Д. Леонтьєв, В. Муляр, В. Панок, С. Рубінштейн.

Метою статті є визначення науково-теоретичних основ і підходів до розкриття процесів розвитку соціальної активності. Різноаспектні підходи до розуміння суті поняття „соціальна активність" і як філософської, і як соціологічної, і як соціально-педагогічної категорії засвідчують факт, що низка аспектів потребує вивчення, уточнення, оскільки уточнення самого поняття сприяє уточненню структури, видів, форм, рівнів і критеріїв соціальної активності.

Виклад основного матеріалу. Активність особистості проявляється у творчості, вольових актах, спілкуванні. Інтегральна характеристика активності особистості – це активна життєва позиція людини, яка проявляється в її принциповості, послідовному відстоюванні поглядів, ініціативності, діловитості, психологічній настроєності на діяльність [4, с. 21]". Обов'язковою умовою розвитку активності може бути різнобічна діяльність особистості, взаємодія з оточенням. В. Коган визначає соціальну активність як свідому і цілеспрямовану діяльність особистості

© Омельянчик А. О., м. Вінниця 2019 р.

та її цілісно-соціально-психологічну якість, яка визначає і характеризує ступінь чи міру персонального впливу суб'єкта на предмет, процеси і явища навколишнього життя [5, с. 43]. Соціальна активність - це інтегральна характеристика особистості, що включає:

- соціальні якості (світобачення, освіченість, дисциплінованість, організованість, відповідальність, працелюбство, ініціативність, самостійність, колективізм, конкурентноспроможність тощо);
- психологічні якості (розвинений інтелект, вольові акти, розумові потреби, комунікативні вміння тощо);
- фізичні якості (міцне здоров'я, здоровий спосіб життя тощо).

Соціальна активність проявляється в пізнавальній, ідейно-моральній, трудовій, суспільній, творчій, економічній діяльності. Усі ці критерії особливо важливо враховувати під час виховання соціальної активності студентів.

Соціальна активність студентів - багатоаспектна особистісна освіта студентів вищих навчальних закладів, представлена в єдності мотиваційного, операційного, рефлексивного компонентів, спрямована на здійснення переважно само детермінованої внутрішньої (психічної) та зовнішньої (практичної) діяльності, що характеризується усвідомленістю, інтенсивністю, цілеспрямованістю на вдосконалення себе самого й соціуму у відповідності до вимог суспільного розвитку.

Критеріями соціальної активності студентів є: високий рівень знань у галузі політики, етики, права й уміння ними правильно користуватися у повсякденному житті і діяльності; активна участь у суспільній роботі, наявність твердих переконань, суджень; готовність брати на себе нові соціальні ролі; здатність до творчого мислення й здійснення пошуку; здатність планувати й організовувати соціально значущу діяльність; сформованість ділових якостей, таких як ініціативність, надійність, наполегливість, самовіддача, відповідальність, практичність, організованість тощо.

Соціальна активність студентської молоді визначається як діяльність, яка передбачає соціальні, вольові зусилля особистості, спрямовані на самореалізацію, самопізнання, самовиховання, оволодіння зовнішніми обставинами. Це, у свою чергу, підтверджує думку А. Маслоу, що соціальна активність як актуальна потреба реалізується в певній демократичній системі цільових установок, мотивів, що визначають інтереси особистості . Інше бачення соціальної активності простежується у Т. Мальковської, яка до характеристики соціальної активності вводить поняття „потреби", що, певною мірою, відповідає сучасним теоретичним підходам [6, с.21].

Середовище, у якому здійснюється соціальна активність студентів, передбачає оптимістичне сприйняття спільної діяльності її суб'єктами, пошуковий характер діяльності, особливі гуманістичні відносини між учасниками. Дозвіллєва діяльність володіє великими можливостями для самореалізації студента, а також найбільшим числом ступенів свободи для молодої людини в процесі навчання у ЗВО. Саме в цій діяльності відбувається тісніше міжособистісне неформальне спілкування студентів, викладачів, адміністрації вишу, відбувається культурне збагачення і духовне самозміцнення особистості, розвиток і поглиблення смаків тощо [7, с. 112]. Аналіз уявлень про сутність соціальної активності, про специфіку позааудиторної діяльності та її можливості дозволив нам зробити висновок, що найбільш ефективною формою організації соціальної активності студентів вишу в позааудиторній діяльності є модель соціального виховання "студія", описана Б. Купріяновим [8, с. 21]. Цей процес виходить із психологічних особливостей студентського віку і обґрунтований потребою у спілкуванні. Молода людина підсвідомо прагне потрапити в групу цікавих для нього людей для спільного проведення вільного від навчання часу, природне його прагнення до отримання позитивних емоцій від цього процесу взаємодії. Студія для студентів – це не лише творчість і цікаве спілкування в колі однодумців, це важливий компонент професійної діяльності. У процесі роботи в об'єднанні студієць отримує необхідні навички організації групи, взаємодії з людьми, спільної діяльності, спрямованої на створення конкретного, обдуманого продукту. Участь студентів у різних творчих об'єднаннях є добровільною, тобто виключає обов'язковість і який-небудь примус. Добровільність входження в різні за спрямованістю діяльності студії забезпечується наданням можливостей вибору різних форм реалізації себе, вибору об'єднання, яке відповідає інтересам і нахилам студентів. Можливість переходу з одного об'єднання в інше і переключення з одного виду діяльності на інший дозволяє молодій людині реалізовувати всі свої потреби та потенційні здібності.

Висновки. Соціальна активність студентів є важливою складовою їхнього професійного зростання, у ній формуються практично всі особистісні якості та здібності, необхідні фахівцеві: ініціативність, відповідальність, організаторські здібності, комунікабельність, самостійність. До того ж соціальна активність, будучи універсальним способом самореалізації особистості, є підґрунтям для формування самоздійснення студента у сфері праці. Таким чином, ми можемо сказати, що, перш ніж ставлення молодої людини до навколишнього світу стане

загальнолюдським, тобто соціальним, вона повинна пройти певний шлях і самостійно чи під впливом соціально-педагогічних факторів включитися у систему виховання, освіти, праці, соціально значущих дій. Соціальна активність характеризує ставлення особистості до різних сфер соціального життя, її конкретну соціально значущу діяльність, яка може мати різну спрямованість та інтенсивність.

Список використаних джерел:

1. Мурзіна А. В. Сутнісна характеристика формування соціальної активності особистості / А. В. Мурзіна // Соціальна педагогіка. — 2009. — № 3. — С. 22–27.

2. Кант И. Лекции по этике: Пер. с нем. А.К. Судаковин. – М.: Республика, 2005. – 430 с.

3. Маслоу А. Самоактуализация. Психология личности. – М.: Рал.-бук., Веклер, 1997. – 300 с.

4. Головенько В.А., Корнієвський О.А. Український молодіжний рух: історія та сьогодення. – К.:Укр НДУ проблем молоді, 1994. – 111 с.

5. Коган В. З. Человек: информация, потребность, деятельность / В. З. Коган. — Томск : ТГУ, 1991. — 191 с.

6. Мальковская Т.Н. Социальная активность старшеклассников. – М.: Педагогика, 1988. – 144 с.

7. Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології: [навч. посіб.] / А.С. Нісімчук, О.С. Падалко, О.Т. Шпак. – К.: Просвіта, 2000. – 368 с.

8. Куприянов Б.В. Классификация форм воспитательной работы // Воспитание школьников. – 2002. – № 4. – С. 19-26; № 5. – С. 21-29.

У статті здійснено аналіз чинників і шляхів розвитку соціальної активності студентської молоді у дозвілєвій діяльності. Досліджено можливі форми добровільного об'єднання студентів, окреслено функції соціальної активності з впливу на суспільство, шляхи соціалізації особистості. Робиться висновок про важливість соціальної активності студентів у вільний час як чинник самоідентифікації індивідуума та самореалізації студента, як прояв його особистісної свободи.

Ключові слова: *соціальна активність, студентська молодь, дозвіллєва діяльність, особистість, ціннісні орієнтації.*

At these article there is an analyze of factors and development path of student's activities at the leisure time. Possible forms of voluntary student's associations have been explored, described functions of social activities on the impact on society, and possible ways of socialization of personality. There is conclusion about importance of social activity of students as the factor of self-identification of individual, self-fulfillment of student, and manifestation of personal freedom.

Key words: *social activity, student youth, leisure activity, personality, value orientation.*

УДК 811.161.2'23:39

Пасічник А. С.,
м. Вінниця, Україна,

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТІВ «ПРАВДА» Й «КРИВДА» В УКРАЇНСЬКОМУ ФОЛЬКЛОРНОМУ ДИСКУРСІ

Постановка проблеми. Термін «концепт» бере свій початок від латинського слова conceptus, який в перекладі означає «думка, уявлення, поняття». Первинними осередками його функціонування були філософія та логіка. За В. Колесовим під концептом розуміється a conceptum («зародок», «зернятко»), з якого й виростають у процесі комунікації всі змістові форми його втілення в дійсності [3, с. 81].

Наука про мови стала активно послуговуватися цим терміном у другій половині ХХ ст. Лінгвоконцептологію у східнослов'янському мовознавстві досліджували В. Іващенко, Ю. Степанов, С. Воркачов, В. Карасик, І. Стернін, З. Попова, Г. Слишкін, І. Голубовська, О. Григор'єва, О. Селіванова.

На сьогодні усі мовознавчі підходи до розуміння поняття «концепт» зводяться, зазвичай, до лінгвокогнітивного, психолінгвістичного та лінгвокультурологічного тлумачення цього явища. Під концептом як поняттям лінгвокогнітивної площини слід розуміти «одиницю ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини; оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи мови і всієї картини світу, відображеної в людській психіці» [1, с. 90]. А з позицій лінгвокультурології концепт, визначається базовою одиницею культури, є її концентратом.

Аналіз попередніх досліджень. У сучасному мовознавстві існує велика кількість визначень поняття «концепт». Серед дослідників, які їх подають, можна виокремити Ю. Степанова, Д. Лихачова, В. Карасика та ін. Наприклад, В. Карасик вважає, що концепт з'являється в результаті взаємодії досвіду, відбору на основі критерію цінності та механізму запам'ятовування [2, с. 75].

Незважаючи на велику кількість досліджень, які присвячені осмисленню концептів, все ж не можливо віднайти дефініцію, до якої б схилялись усі науковці.

Виклад основного матеріалу. Дослідники відзначають, що концепт як категорія, яка є однією з найважливіших для цілої низки гуманітарних наук, характеризується своєю неоднорідністю. Виділяють різні типи

©Пасічник А. С., м. Вінниця 2019 р.

концептів: конкретні та абстрактні, індивідуальні та групові, їх поділ можна продовжити до транскультуральних універсалій.

Нас зацікавили лінгвокультурні концепти, які містять етноментальні ознаки. Найчастіше ці ознаки простежуються у фольклорному дискурсі, оскільки саме він відзеркалює світоглядні традиції народу, його морально- етичні орієнтири.

Український фольклор є важливою частиною духовного розвитку нації. Він накопичує досвід попередніх поколінь, містить у собі ідеали, уявлення, погляди на життя та вірування, які формувалися протягом усього існування народу, тому досі залишаються актуальними. У фольклорі існує гармонія між мотивами, образами та вербальними засобами, різними за часом та джерелами своєї появи. Саме у фольклорі найчастіше спостерігаємо концепти-опозиції – «правда» та «кривда».

Початкові уявлення українців про правду та кривду сформувались та знайшли своє відображення у мовній картині світу народних казок, які спираються на глибинне філософське знання.

С. Лавриненко дослідив вербальну реалізацію концепту «правда» в українських народних казках та виділив сім концептуальних ознак, що визначають зміст цього мовно-ментального конструкту:

1) правда як реальність *(Може, се й є правда, що вони казали?);*

2) правда як те, що треба перевірити *(– Чи тому правда?);*

3) колективно визнана правда *(Пішов сказав чоловік громаді: роздумалась громада, що правда сьому);*

4) правда як достовірність, підтверджена очевидцем подій *(– Ну, оце раз моя правда! – каже дядько. Увійшли до хати, почали розповідати всю правду…) ;*

5) правда як засіб маніпуляцій *(Скільки літ ти зі мною живеш, а ніколи мені правди не скажеш);*

6) правда як те, що протиставляється брехні, неправді *(– Коли це правда, дам тобі тридцять п'ять золотих. Коли брехня – тридцять п'ять палиць) [6, с. 191].*

Основним центром казкового сюжету є опозиція «правда-кривда»:

– Скажи, будь ласка, чоловіче, як тепер лучче жити: чи правдою, чи неправдою? – Е-е-е-!.. Добрі люди! Де ви теперечки правду найшли? Її тепер і в світі нема. Лучче жити кривдою, аніж правдою [6, с. 192].

Об'єктивацію концептів «правда» та «кривда» знаходимо в народних баладах, які переважно характеризуються дидактичним спрямуванням та пропагуванням народної моралі, саме тому там часто описані трагічні помилки, аморальні вчинки тощо, за здійснення яких народні традиції обирають суворе покарання у вигляді перетворення. Явище метаморфози супроводжує концепт «кривда». Часто у народних українських баладах зображені незвичні та фантастичні події, у яких елементи фантастики поєднуються з стародавніми язичницькими віруваннями. Головний герой такого тексту перетворюється на об'єкт світу природи, наприклад, квітку, пташку, тварину тощо. (*Чом ти не держав: ото ж заєць! Ну, тепер більше ніде його не піймаєш, хіба я перекинуся зайцем, а ти мене принесеш і покладеш на стільці, тільки не віддавай змії у руки, бо як віддаси, то вона пізнає та розірве і тебе і мене. От вона так і зробила*.) Суттєвою особливістю фантастичних балад є трагізм, у них переважно нещасливий кінець. Читач завжди відчуває сильне психологічне потрясіння та співчуття.

Концепти «правда» та «кривда» характеризуються протилежною оцінністю: добре - погано. Казковий дискурс містить традиційні народні уявлення про позитивне й негативне в суспільних стосунках, морально - етичній площині життєдіяльності соціуму.

Висновки. Отже, фольклор виконує педагогічну функцію - формує в колективній свідомості стандарти справедливості (правди) і несправедливості (кривди).

Список використаних джерел:

1. Аргуткіна О.А. Концептуально-семантичний і функціональний аспекти мікросистеми «число». Автор. дис…канд. філол. наук. Харків, 2001. 18 с.
2. Карасик В. И. Лингвокультурный концепт как единица исследования // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Сб. научн. тр. Воронеж: ВГУ, 2001. С. 75–80.
3. Колесов В.В. «Жизнь происходит от слова…». Санкт-Петербург: Златоуст, 1999. 368 с
4. Компоненти опозиції правда / неправда у «Словнику синонімів української мови» // Система і структура східнослов'янських мов. Київ: Знання, 2002. С.201-204.
5. Кононенко В. Концепти українського дискурсу. Монографія. Київ-Івано-Франківськ: Плай, 2004. 248 с.
6. Лавриненко С. Т. Лінгвокультурний концепт «правда» в українських народних казках. // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2015. Вип. 38. С. 190-195.
7. Українські народні казки / авт. - упоряд. Н. В. Хаткіна. Донецьк: БАО, 2007. 400 с.

У статті розглянуто вербальну експлікацію двох ключових для багатьох культур концептів "правда" і "кривда" в українському фольклорі.

***Ключові слова**: концепт, мовна картина сівту, концептуальна картина світу, етноментальність.*

The article deals verbal explication of two key concepts for truth and wrong in Ukrainian folklore is considered verbally.

***Key words:** concept, the language picture of the sew, the conceptual picture of the world, ethnonality.*

УДК 130

Петришина Є. С.,
м. Вінниця, Україна

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ ПРОСТОРІ

Постановка проблеми. У формуванні важливих якостей людини, розвитку соціальної компетентності, вихованні особистості, громадянина сучасної демократичної держави важливе місце займає освітній простір, тобто середовище, що оточує людину від народження до кінця життя, починаючи з сім'ї, шкільного оточення і завершуючи соціальним середовищем , у якому вона народжується і яке створює умови для її розвитку і виховання.

Головними завданнями освіти в Україні є виховання громадянина України, формування соціально зрілої, працелюбної, творчої особистості, якій притаманно почуття власної гідності, повага до прав і свобод людини, свідоме ставлення до обов'язків людини і громадянина, гордість за свою Батьківщину, здатність до саморозуміння і самовдосконалення, активної участі у соціальному житті країни.

Аналіз попередніх досліджень. Важливий внесок у розробку проблеми особистісного розвитку зробили такі провідні психологи, як Л. І. Божович, П. Я. Гальперін, Д. Б. Ельконін, О. В. Запорожець, О. М. Леонтьєв [1, 6, 10]. Вони показали, що в основі розвитку особистості лежить предметно-перетворювальна діяльність, і класифікували розвиток як саморух, що відбувається завдяки власній внутрішній діяльності людини.

Мета статті. Суспільно важливе завдання для освітян - забезпечити розбудову такого освітнього простору, у якому особистість з раннього дитинства усвідомлювала б свою суспільну значущість і через систему ціннісних ставлень набувала досвіду взаємодії з соціумом.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні освіта в Україні перестає бути уніфікованою, безособистісною; вона перетворюється на соціально-педагогічний комплекс, діяльність якого базується на інтересах та потребах людини. Цінністю такої інноваційної освітньої моделі є усвідомлення кожним учасником навчально-виховного процесу пріоритетних принципів освіти: інтенсифікації, гуманітаризації, індивідуалізації, диференціації, відродження національних традицій, гуманізації, демократизації тощо.

Психолого-педагогічною умовою розбудови моделі школи як соціально-педагогічного комплексу є соціальне становлення та розвиток творчого потенціалу особистості.

Освітній простір складається з освітніх процесів - навчання, виховання, соціалізації, підготовки. Це педагогічний феномен зустрічі та взаємодії людини з оточуючими її елементами-носіями культури (освітнім середовищем), у результаті чого відбувається їх осмислення та пізнання.

Виховний аспект педагогічного процесу спрямований як на формування загальносоціальних якостей особистості, так і на збереження індивідуальності й унікальності людини. Процес виховання є складною діалектичною системою, кожен компонент якої може теж розглядатися як система, що має свої компоненти і здатна існувати лише в певному середовищі та у взаємодії з ним. Таким середовищем є освітньо-виховний простір, функціональність якого може бути забезпечена лише в тому разі, якщо вся діяльність буде спрямована на створення умов, що забезпечують розвиток особистості.

Соціалізація підростаючого покоління відбувається під стихійним або цілеспрямованим впливом величезної кількості відповідних суспільних структур та інститутів, виховна роль яких по-різному виявляється на вікових стадіях цього процесу. Важливим виховним фактором є найближче соціальне оточення, в якому проходить життя і діяльність людини, тобто середовище у вузькому розумінні цього слова – сім'я, колектив, товариші, дорослі люди.

Ознакою успішності процесу соціалізації особистості є його готовність взаємодіяти з соціумом.

Сучасний розвиток освітніх програм в Україні полягає в пошуку ефективних засобів реалізації провідної ідеї реформування системи освіти – ідеї створення оптимальних умов для розвитку особистості, перетворення освіти на дійовий чинник розвитку людини. Педагогічна діяльність має свої структурні, змістовні і функціональні

©Петришина Є. С., м. Вінниця 2019 р.

особливості, які повинні враховуватися як при розробці кваліфікаційних характеристик фахівця, так і організації педагогічної освіти.

Освіта є тим соціальним інструментом, через який передаються і реалізуються базові культурні цінності та цілі розвитку суспільства. Освіта виступає активним прискорювачем культурних змін і перетворень у суспільному житті і в окремій людині.

При соціалізації особистості діють умови, які називають факторами. З відомих факторів вивчені далеко не всі, а знання про ті, які досліджувалися, досить мізерні й нерівномірні. Більш-менш вивчені умови або фактори соціалізації об'єднують у 4 групи.

Перша – мегафактори (від англ. «мега» – «дуже великий») – космос, планета, світ, які в тій чи іншій мірі через інші групи факторів впливають на соціалізацію всіх жителів Землі.

Друга – макрофактори (від англ. «макро» – «великий»), що впливають на соціалізацію країни, етносу, суспільства, держави.

Третя – мезофактори (від англ. «мезо» – «середній), які дозволяють виділяти групи людей за: місцевістю і типом селища, в яких вони живуть (регіон, село, місто); приналежністю до слухачів тих чи інших мереж масової комунікації (радіо, телебачення тощо); належності до певних субкультур.

У вітчизняній соціально-психологічній і психолого-педагогічній літературі виокремлюють такі джерела соціалізації особистості:

первинний досвід, пов'язаний із періодом дитинства, з формуванням основних психічних функцій та елементарних форм суспільної поведінки в сім'ї, загалом власний індивідуальний досвід індивіда (стереотипи поведінки формуються шляхом сигнальної спадковості, тобто через наслідування інших і є досить стійкими, що може стати причиною психологічної несумісності, асоціальної поведінки тощо);

культурно-соціальний досвід, який цілеспрямовано передається суб'єктам через різні соціальні інституції, передусім через систему освіти, навчання й виховання (дошкільні заклади, школу, вищі навчальні заклади тощо);

активність самої особистості у виборі знань та їх осмисленні; вміння порівняти різні погляди і критично їх оцінити; активна участь у практичній, перетворювальній діяльності та спілкуванні [8; 9; 10].

Зарубіжна соціально-психологічна література джерела соціалізації особистості зводить до таких: технологічні й соціальні зміни в суспільстві; урбанізація; меркантильність і бідність; засоби масової інформації; соціальне й емоційне напруження; негаразди в сім'ї; життєві події та пов'язані з ними стреси; вплив ровесників, школи, релігії та ін. [11; 12]

Висновки. У процесі навчання й виховання людина формує певні "цеглини" свідомості, сукупність яких утворює матрицю життєвих орієнтацій.

Таким чином, процес і результати людського розвитку детермінуються як біологічними, так і соціальними чинниками, які діють не ізольовано, а в комплексі. За різних обставин різні чинники можуть чинити більший або менший вплив на формування особистості. Як вважає більшість авторів,і я з цим погоджуюсь, в системі чинників якщо не вирішальна, то провідна роль належить вихованню.

Список ввикористаних джерел:

1. Асмолов А.Г. Психология личности. Принципы общепсихологического анализа. – М.: Просвещение, 1990. – 367 с. 12. Горячев М.Д. Социальная педагогика. – Самара, 1996. – 452 с. . [11; 12]

2. Міщик Л.І., Голованова Т.П., Білоусова З.Г. Сучасні технології в роботі з сім'єю із проблем насильства: досвід, перспективи. – Запоріжжя: ЗДУ, 2003. – 104 с. 9. Овчаренко Г.Е. Педагогічні умови соціалізації студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у позанавчальній діяльності: Автореф. дис… канд. пед. наук: 13.00.05 / Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2005. – 20 с. [8; 9; 10].

3. Дорошенко К. Г. Виховання гуманістичного ідеалу людини: Автореф. дис. канд. пед. наук 13.00. 07 / Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2003. – 20 с.

4. Єрмаков І. Г., Сохань Л. В. Життєтворчий потенціал нової школи // Мистецтво життєтворчості особистості: Наук. - метод. посібник у 2 ч., 1997. – ч. 2. - 936 с.

5. Кременъ В. Трансформація особистості в освітньому просторі сучасної цивілізації/ В. Кремень // Професійно-технічна освіта. - 2009. - № 1.

6. Кремень В. Г. Інноваційність в освіті як вимога часу / В. Кремень // Инновации в образовании. - Ялта, 2010. - С. 7-13.

7. Рибка Н. М. Єдиний освітній простір як інтегративна система: соціально-філософський аналіз: Автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00. 03 / Н. М. Рибка. – Одеса, 2005. – 24 с.

8. Химинець В. В. Інновації в сучасній школі / В. Химинець. - Ужгород, 2004. - 168 с.

В статті дається аналіз джерел і чинників формування особистості, умови соціалізації людини, дається класифікація чинників соціалізації, види соціалізації, розкриваються джерела соціалізації особистості.

Ключові слова: *формування особистості, джерела, чинники, соціалізація людини, мегафактори, макрофактори, мезофактори, мікрофактори, види соціалізації.*

In the statistics give an analysis of dzherel and official form, special features, mindful of people, give classics of social work, view socialist, see socialist, rozkriyvayutsya socialists, this way

Key words: *the form of singularity, dzherela, official, socialist people, mega-factor, macro-factor, mezofaktori, micro-factor, see the socialist.*

УДК 316.621

Подорожний В. Г.,
м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОДОЛАННІ ОСОБИСТІСНОГО ВІДЧУЖЕННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Постановка проблеми: Збільшення середньої тривалості життя призвело до зростання кількості людей похилого віку в складі населення більшості країн. У зв'зку з цим особливого значення набуває проблема вивчення старості та старіння. Фахівці у сферах політики, філософії, соціальної роботи, педагогіки, психології та медицини долучаються до розв'язання даної проблеми. В Україні відсоток людей похилого віку становить 20,4% від загальної кількості населення, за прогнозами фахівців ця цифра невпинно зростатиме, і становитиме 32,5% у 2050 році [3]. Нужденність, економічна залежність призводять до погіршення стану здоров'я людей похилого віку та сприяють поглибленню соціальної ізольованості, викликають особистісне відчуження. Подолання якого є можливим за умов надання кваліфікованої психологічної допомоги.

Люди похилого віку є специфічною категорією клієнтів психологічної допомоги. Специфічність проявляється у загостренні та зміні певних рис характеру, зниженні зацікавленості у чомусь новому в житті, неспроможності сприймати сучасні погляди. Зміни в соціальному статусі людей похилого віку, їхньому матеріальному становищі та зовнішності призводять до того, що вони стають вразливими, у них спостерігається емоційна пригніченість, зміни настрою, схильність до депресивних станів. Люди похилого віку досить часто потрапляють до групи високого ризику, а тому потребують психологічної допомоги, що і зумовлює актуальність даної статті.

Аналіз попередніх досліджень: Психологічні особливості людей похилого віку та подолання вікових проблем вивчаються у різних аспектах. Проблеми закономірностей та періодизації психічного розвитку особистості в літньому віці досліджували М. Александрова, Б. Ананьєв, Л. Анциферова, Г. Бердишев, О. Лідере, О. Нагорний, О. Рибалко та ін. Соціальні проблеми старіння та старості ґрунтовно розглядаються в роботах К. Висьневської-Рошковської, Т. Волкова, А. Дискіна, Н. Паніна, Н. Смелзера, Т. Смірнової, В. Шапіро та ін. Соціально-психологічні контакти у похилому віці, зокрема у сім'ї досліджували В. Альперович, Т. Волкова, Н. Дементьєва, О. Поднебесна, М. Пряжніков, Р. Яцемирська та ін.

Мета статті: теоретично дослідити особливості використання психологічних технологій у подоланні особистісного відчуження людей похилого віку.

Виклад основного матеріалу. У процесі старіння змінюється ставлення до явищ і подій, відбувається зміна спрямованості та інтересів, трансформації відбуваються в самій особистості людини похилого віку: знижується самооцінка, підвищується вразливість, невпевненість та ін. Це викликає негативні емоції, які загалом прискорюють процес старіння. Старіння є випробуванням для людини, оскільки перед нею постає ряд завдань: пристосуватися до зміни соціального статусу; зорієнтуватися у новому статусі; сприйняти факт скінченності власного життя; зберегти сенс життя і не втратити його і це далеко не повний перелік. Розв'язання цих проблем пов'язано з психологічними чинниками, статевою приналежністю, способом життя на попередніх вікових етапах, атмосферою в родині літньої людини, соціально-економічною ситуацією в її сім'ї, соціально-економічною ситуацією в країні, в якій вона проживає та ін. Майже половина літніх людей відчуває на собі віково-ситуаційну депресію, до ознак якої належать: почуття спустошення, непотрібність, відсутність інтересу і т.д. Поряд з цим має місце ідеалізація минулого, тенденція до спогадів, у людини похилого віку найчастіше знижується самооцінка, зростає невдоволення собою,

©Подорожний В. Г., м. Вінниця 2019 р.

невпевненість у собі. Люди похилого віку дуже вразливі, у них часто виникають сумні думки щодо втрат, хвороб, тих змін, які відбулися в їхньому соціальному статусі, матеріальному становищі та у зовнішності [5].

Самотність людей похилого віку та відсутність орієнтованості на майбутнє стають причинами пригніченості, апатії, розвитку депресії. Саме тому важливою є підтримка, розрада, відволікання людини похилого віку від сумних думок, тобто психологічна допомога.

Психологічна допомога людям похилого віку включає два напрями: психологічне консультування і психотерапію [7]. Психологічна допомога людям похилого віку орієнтована на актуалізацію та оптимізацію їх власних особистісних ресурсів і можливостей, на поліпшення та стабілізацію їхнього психічного стану, його гармонізації. Психологічне консультування передбачає надання допомоги людині у прийнятті феномену старості і знаходженні нових життєвих орієнтирів та сенсу життя, гармонізації та збагаченні змісту життя і діяльності літньої людини, продовженні їх тривалості та продуктивності.

Корекційна робота з людьми похилого віку орієнтована на: прискорення адаптації до нової ситуації; покращення здібностей реагування на нові ситуації у житті; зміна самооцінки людини похилого віку щодо свого життя тощо.

Методами психологічного консультування людей похилого віку можуть бути такі: бесіда, інтерв'ю, цілеспрямоване спостереження, дискусійне обговорення тем, рефлексивні методи. Основною технікою консультування людей похилого віку є техніка активного слухання. Фахівець психолог повинен вміти слухати і чути, адже людям у цьому віці необхідно бути почутими і відчувати себе потрібними [1].

До особливих ситуацій, які вимагають надання кваліфікованої психологічної допомоги людям похилого віку відносять втрату близьких, глибоку депресію, самотність, непорозуміння з близькими, наближення смерті. За таких умов потрібна допомога спеціаліста, який сприятиме подоланню негативних психо-емоційні стани.

Важливим моментом у процесі роботи та у формуванні психологічної позиції людей похилого віку є вироблення у них готовності до змін, що спрямовані на самокорекцію, та готовності до співпраці з психологом-консультантом, адже саме від цього в найбільшій мірі буде залежати ефективність та результативність психологічної роботи [4].

Труднощі в процесі консультування можуть виникати через життєвий статус людини похилого віку, яка прожила довге життя і володіє певним життєвим досвідом. Якщо людина похилого віку має негативний досвід спілкування із спеціалістами, які формально виконували свої обов'язки, не керуючись інтересами клієнта, то встановлення довірливих стосунків у такому випадку потребуватиме часу і витримки. У випадку коли людина похилого віку поводить себе замкнено потрібно бути максимально логічним, використовувати чіткі пояснення, наводити конкретні факти. У роботі з амбіційними людьми похилого віку треба вміти переключати їхню увагу, відволікати від проблеми та повертатися до її обговорення лише після нормалізації емоційного стану. З тривожно-недовірливими особами літнього віку консультанту важливо показати себе вольовим фахівцем, упевненим в собі і здатним передавати цю впевненість іншим. Недовірливі люди похилого віку сприймають лише ті слова, які сказані спокійно та авторитетно [2].

В процесі консультативної роботи з особами похилого віку можуть з'являтися труднощі: нерозуміння консультантом внутрішньої психологічної позиції клієнта; труднощі щодо скеровування спілкування з клієнтом; труднощі в умінні перебудувати взаємостосунки з клієнтом залежно від ситуації; проблеми у створенні сприятливого психологічного клімату; ускладнення щодо здійснення корекції міжособистісних стосунків тощо [6].

Відповідно до гуманістичної спрямованості консультативної діяльності з людьми похилого віку, її головною метою є перетворення негативного образу старості в позитивний та сприйняття її як часу для відпочинку, улюблених занять та роздумів. Окремі цілі можуть містити в собі необхідність вислухати людину похилого віку та вивести її поведінку на рівень самокорекції. Необхідно враховувати індивідуальність людини похилого віку й те, що ми спілкуємось з особистістю, яка має великий життєвий досвід, але часто не має можливості поділитися цим досвідом.

Отже особливості консультативної діяльності з людьми похилого віку з точки зору сучасних наукових поглядів на старість і старіння полягають у сприянні адаптації до нового етапу життєвого шляху, формуванні оптимістичного ставлення до нових життєвих обставин, максимального застосування позитивних аспектів наявного досвіду та зосередженні на улюблених видах діяльності.

Висновки. Консультування людей похилого віку стосується психологічних проблем пов'язаних із завершенням життя. Літні люди дуже часто є самотніми, коло їхнього спілкування є обмеженим та одноманітним, вони переживають ряд інших проблем які негативно позначаються на їхньому психічному здоров'ї. Основна специфіка психологічної допомоги людям похилого віку полягає у обережному та не нав'язливому наданні психологічної та емоційної підтримки, забезпеченні можливості для спілкування та всебічного розвитку і

продуктивної організації вільного часу. Феномен старості не повинен обтяжувати життєдіяльність людини похилого віку а має переживатися як повноцінний період життя.

Список використаних джерел:

1. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування: навч. посібник. Київ: Четверта хвиля, 2004.
2. Ермолаева М.В. Основы возрастной психологи и акмеологии: учеб. пособие. Москва: Изд-во «Ось-89», 2003.
3. Мартинюк І.А. Психологічна допомога людям похилого віку або практикум з геронтології Практична психологія та соціальна робота. № 1; 2007.
4. Осадько О. Технології психологічного консультування. Київ: Ред. Загальнопедагогічних газет, 2005.
5. Руководство по геронтологии [под ред. В.Н. Шабалина]. Москва: Цитадель Трейд, 2005.
6. Сапогова Е.Е. Консультативная психология: учеб. Пособие для студ. высш. учеб. Заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2008.
7. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс: навч. посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2005.

Анотація. *В даній статті розглядаються особливості використання психологічних технологій у подоланні особистісного відчуження людей похилого віку. Визначено психологічні труднощі з якими стикається людина похилого віку. Наведено перелік навичок, необхідних психологу фахівцю для роботи з даною категорією клієнтів. Запропоновано механізми та способи роботи з психологічними проблемами літніх людей.*

Ключові слова: *старість, старіння, самотність, особистісне відчуження, люди похилого віку, методи, консультування.*

Abstract. *The present article deals with the peculiarities of the use of psychological technologies in overcoming the personal alienation of the elderly. The paper mentioned about the psychological difficulties of the elderly. Basic information on a list of psychologist skills for working with this category of clients is presented. The text gives a valuable information on mechanisms and methods of work with psychological problems of elderly people.*

Key words*: aged, aging, loneliness, personal alienation, elderly people, methods, counseling.*

УДК 338.48.001.895

Січак К. А., Бойчук В. М.,
м. Вінниця, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

Постановка проблеми. Характерною особливістю сучасного етапу розвитку економіки є зростання значимості інновацій як основи економічного розвитку країн світу. Широке впровадження у господарську діяльність інноваційних продуктів стало ключовим фактором економічного зростання і покращення якості життя населення. Не стала винятком і туристична галузь, де також можна спостерігати інноваційні зрушення у механізмі обслуговування клієнтів та особливостях сервісу.

За даними статистики, яку надає Всесвітня організація туризму, на туристичний бізнес припадає 10% валового світового продукту, 8% загального обсягу інвестицій, 6% усіх податкових надходжень. На сучасному етапі розвитку туристичної діяльності істотне значення має створення й ефективне використання системи інноваційного менеджменту. Незважаючи на складне економічне становище більшості туристичних підприємств, в сучасних умовах проявляється тенденція до посилення їх інноваційної активності, особливо в галузі технологічних інновацій.

Аналіз останніх публікацій. Останнім часом були зроблені значні кроки в бік застосування інноваційного менеджменту в туристичній індустрії. Однак багато ще попереду, оскільки ряд фахівців продовжують вважати, що досягнуто незначного прогресу в справі застосування теорії менеджменту в туристичній індустрії в цілому та управлінні інноваціями в туризмі зокрема. Питаннями впровадження і оцінки інновацій у туристичній галузі займаються Новіков В.С., Федорченко В.К, Мініч І.М., Зінченко В.А тощо. Разом з тим, у більшості випадків, при дослідженні інноваційних технологій у туристичній галузі досліджують лише Інтернет-технології, що на нашу думку, суттєво обмежує їх сутність і більшість можливостей не вивчені.

Метою статті є дослідження сутності інноваційних технологій у туристичній галузі та їх видів.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку туристичної діяльності істотне значення має формування та ефективне функціонування системи інноваційного менеджменту. З огляду на зростання кількості туристичних підприємств у світі, значною мірою зростає конкурентна боротьба за споживача послуг. З метою протистояння цій боротьбі і забезпечення міжнародної конкурентоспроможності туристичні підприємства усе частіше

©Січак К. А. Бойчук В. М.,, м. Вінниця 2019 р.

використовують інноваційні інструменти, зокрема технологічні інновації. Слід зауважити, що в туризмі практично постійно впроваджуються інновації різноманітного характеру під впливом, як науково-технічного прогресу, так і інтелектуального розвитку людства. Науково-технічна революція не тільки стала матеріальною основою формування масового туризму, а й справила величезний вплив на інноваційну активність в соціально-культурному сервісі й туризмі через високі технології, до числа яких відносяться нові матеріали, мікропроцесорна техніка, засоби інформації та зв'язку, біотехнології.

Поява полімерних, композитних та інших нових матеріалів привело до появи нових видів одягу та взуття, нового спортивного та іншого спорядження, нової тари та упаковки і т.д. Нові матеріали стали матеріальною основою екстремального туризму, сприяли розвитку водного, гірського та ряду інших видів туризму.

Інноваційна діяльність - комплекс наукових, технологічних, організаційних, фінансових, комерційних заходів, які призводять до інновацій. Діяльність є інноваційною, якщо в неї приносяться нові знання, технології, прийоми, підходи для отримання результату, який широко затребуваний в суспільстві.

Інновації в сфері туризму іноді виникають абсолютно несподівано і навіть непередбачувано під впливом подій в суспільстві, а відтак вивчення сутності інноваційних процесів, причин появи нововведень, розробка методів їх впровадження становить значний і практичний науковий інтерес.

Базуючись на положеннях Генеральної угоди з торгівлі послугами (ГАТС), інноваційна діяльність в туристичному бізнесу розвивається за такими напрямками, як:

1. Впровадження нововведень (організаційні інновації), що пов'язані з розвитком туристичного підприємства, включаючи реорганізацію, укрупнення, поглинання конкуруючих суб'єктів на основі новітньої техніки і передових технологій; кадрова політика (оновлення і заміна кадрового складу, система підвищення кваліфікації, перепідготовка і стимулювання працівників); раціональна економічна та фінансова діяльність.

2. Маркетингові інновації, що дозволяють охоплювати потреби цільових споживачів або залучати неохоплених на даний період часу потенційних клієнтів.

3. Періодичні нововведення (продуктові інновації), спрямовані на зміну споживчих властивостей туристичного продукту, його позиціонування, що призводить до формування конкурентних переваг.

Інновація як процес або як продукт може стати однією з головних статей доходу підприємства, істотно впливаючи на збільшення прибутку. Чим вищий потенціал нововведень, тим вищий очікуваний реальний прибуток.

Поява сучасних засобів інформації та зв'язку зумовило суттєвий вплив на суспільне виробництво і побут людей. Нині сучасну туристичну діяльність і роботу турфірм не можна уявити без мережі Інтернет. Сучасна аудіо-відео-техніка істотно змінила технологію менеджменту, а процес управління здійснюється в режимі реального часу і т.д. Таким чином, відбувається інтеграція інформаційних громадських інструментів і послуг у всіх видах туристичної діяльності, зокрема, малими підприємствами. їх використання державними і приватними туроператорами, особливо малими та середніми підприємствами, посилюються і проявляється у підвищенні обізнаності та партнерських ініціативах, а також належному використанні різних національних і європейських програм [2, с.221].

Сучасний бізнес не можна уявити без використання ІТ, і зокрема Інтернету, який має багато переваг та можливостей для розвитку туристичного бізнесу, а саме: можливість оперативного розміщення та пошуку в Інтернет інформації про "гарячі" тури, місця в готелях, квитки та можливість їх бронювання; колосальна, цілодобова, ефективна і порівняно дешева реклама; велика економія коштів при використанні електронної пошти при співпраці з іноземними партнерами, туроператорами, готелями, транспортними компаніями тощо; можливість своєчасно отримувати інформацію про нові тури, знижки, політична та економічна стабільність у різних країнах, новини законодавства по туризму в цих країнах і т.п.

У сучасних умовах туристичні фірми можуть використовувати Інтернет чотирма способами:

1. створити веб-сторінку, на якій розмістити інформацію про фірму та її послуги;
2. розмістити в Інтернеті рекламу;
3. брати участь у групах по обміну новинами;
4. спілкуватися за допомогою електронної пошти (у тому числі здійснювати рекламні розсилки електронною поштою.

Унікальні властивості Інтернету дозволяють використовувати його як ефективний засіб для проведення рекламних компаній.

Туристичні фірми можуть розміщувати рекламу в мережі трьома різними способами:

1. великі служби Інтернету мають спеціальні розділи для реклами, які розбиті по категоріях (серед таких категорій популярними є "Туризм", "Відпочинок", "Подорожі" та подібні;

2. розміщення рекламних оголошень у визначених комерційних телеконференціях;
3. подання реклами на дошки оголошень, які несподівано виникають на різних популярних сторінках.

Дослідження показують, що реклама в Інтернеті може впливати на споживачів туристичних продуктів навіть більш ефективно, ніж теле- чи радіореклама[5, с.220].

Інновації в туристичній галузі, як, втім, і в інших, мають у своїй основі реалізацію досягнень науково-технічного прогресу. Як успішні приклади в цій сфері можна навести створення сучасних високотехнологічних комплексів, наприклад, 3D-планетарій в чеському місті Пльзень. З відкриттям цього незвичайного об'єкту (подібних якому в усьому світі налічується менше десяти), туристичний потік до міста зріс майже на 10%. Іншим успішним прикладом інноваційної діяльності в туристичній сфері можна назвати створення інтерактивних і віртуальних музеїв, і навіть використання QR-кодів в звичайних музеях, які при скануванні мобільним пристроєм дозволяють туристам отримати додаткову інформацію про експонат [3, с.19].

Інновації та новітні інформаційні технології стають визначальними факторами для конкурентоспроможності індустрії туризму та активізації обмінів з іншими секторами економіки, що нею пов'язані. Отже, можна виділити наступні основні напрямки інноваційної діяльності в туристичному бізнесі:

– випуск нових видів туристичного продукту, ресторанного продукту, готельних послуг;
– використання нових туристичних ресурсів, що раніше не використовувалися (наприклад, подорожі туристів на космічних кораблях);
– зміни в організації і споживанні традиційного туристичного, ресторанного продукту, готельних послуг і т.д.;
– удосконалення маркетингових заходів, новітні підходи в менеджменті;
– виявлення і позиціонування на нових ринках збуту продукції (готельні та ресторанні ланцюги).

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [6, с. 145]. У сучасних умовах неможливо забезпечити якісне веденя туристичного бізнесу без впровадження і застосування новітніх інформаційних технологій. Саме їх використання на практиці забезпечує дотримання суб'єктами туристичної діяльності комплексу взаємодіючих і взаємодоповнюючих вимог, що формують якість туристичних послуг. Менеджмент, персонал та автоматизація - все це дає шанс обійти конкурента, та забезпечити турфірмі успіх в умовах риночних відносин.

Таким чином, інноваційна діяльність в сфері туризму спрямована на створення нового або зміну існуючого продукту, на вдосконалення транспортних, готельних та інших послуг, освоєння нових ринків, впровадження передових інформаційних і телекомунікаційних технологій і сучасних форм організаційно-управлінської діяльності.

Список використаних джерел:

1. World Tourism Organization [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www2.unwto.org/.
2. Гуржій Н.М. Інноваційні технології в туристичній індустрії / Н.М. Гуржій, А.В. Третинко // Сталий розвиток економіки. - 2013. - №3. - С.221-224.
3. Кукліна Т.С. Сучасний стан розвитку туризму в Україні / Т.С. Кукліна, В.М. Зайцева // Економіка. Управління. Інновації. - 2014. - №2(12). - С.18-23.
4. Новіков В.С. Інновації в туризмі: навч. Посібник для студ. вищ. навч. закладів / В.С. Новіков. - М.: Видавничий центр «Академія», 2007. - 208 с.
5. Жураєва К.А. Інноваційні технології у сфері туризму / К.А.Жураєва // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. - К.: КНУ, 2011. - Вип. 62. - С. 219-225
6. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація .*У статті аналізуються теоретичні і практичні аспекти впровадження інноваційних технологій у туристичну галузь. Досліджується сутність і види інноваційних технологій у туризмі. Пропонується розмежування інноваційних і інформаційних технологій у туристичній галузі.*

Ключові слова. *Туристична галузь, туризм, туристичний бізнес, інноваційні технології, туристична індустрія, турфірми.*

Abstract. *In the article the theoretical and practical aspects of introduction of innovative technologies are analysed in tourist industry. Essence and types of innovative technologies is probed in tourism. Offer differentiating of innovative and informative technologies in tourist industry.*

Key words: *Tourism, tourism, tourism business, innovative technologies, tourism industry, travel agencies.*

УДК 930.1:94(477.54) «1941/1945»

Скрипниченко Ю. Ф.,
м. Харків ,Україна

УСНІ ІСТОРІІ ПРО ОСТАРБАЙТЕРІВ З ХАРКІВЩИНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.

Постановка проблеми. В українській історіографії практично відсутні дослідження про життя громадян, які в роки війни були вивезені до Німеччині на примусові роботи. Колишні остарбайтери, жертви нацистських переслідувань – це жива історія, яку необхідно донести до людей. Невблаганний час летить швидко, і з кожним роком цих свідків стає все менше, тому треба поспішати. Треба заповнити білу пляму в історії Другої світової війни, треба розповісти правду, яка стане перед сторогою людству, щоб подібне страхіття ніколи не повторилось. У досліджені зроблена спроба вирішити дане питання. Саме тому я вирішив розповісти про цих людей через призму спогадів їхніх рідних.

Актуальність даного дослідження обумовлена необхідністю всебічного, об'єктивного висвітлення однієї із прогалин в історії Другої світової війни, а саме вивчення теми: «Усні історії про остарбайтерів з Харківщини в роки Другої світової війни».

Мета дослідження – на основі спогадів родичів остарбайтерів дослідити долі примусових робітників з Харківщини в роки Другої світової війни.

Для реалізації поставленої мети були визначені **наступні завдання**:

- з'ясувати провідні риси, які визначають розвиток і місце усної історії в сучасній історичній науці;
- співвіднести основні спогади родичів остарбайтерів з дійсністю воєнних років;
- дослідити особливості повсякденного життя громадян Харківщини, під час примусового перебування в Третьому райху в роки Другої світової війни;
- проаналізувати тенденції розвитку критичної думки щодо колишніх остарбайтерів на військову тематику в період Другої світової війни.

Виклад основного матеріалу. Особливостям усної історії присвячені сотні статей і десятки монографій [1-4]. Стисло й лаконічно сформулював завдання усної історії Пол Томпсон: «повернути людям, які робили й переживали історію, центральне місце в ній, даючи їм можливість заговорити на повен голос [5, с.23]. Усній історії, за влучним зауваженням А. Портелли, нерідко приписують ті претензії, яких не було й немає: «щоб потім нікому не важко було б спростувати ці претензії». Відбувається це найчастіше через ототожнення усної історії як методу з предметом історичного дослідження в цілому, а сам термін «усна історія тільки ускладнює цю ситуацію» [6, с.33].

Справжньою подією в вітчизняній усній історії став вихід в Україні збірника «Усна жіноча історія. Повернення» [7], де представлено усні історії жінок з різних регіонів України вікової категорії 70-х - 90-х років, які пережили кризові суспільно-політичні ситуації в радянський і перехідний періоди. Матеріал зібраний співробітниками жіночого центру «Спадщина», дає унікальний особистий досвід про різноманітні позиції й моделі поведінки жінок в історичному процесі, про їхній внесок у становлення державності в Україні.

В даному дослідженні історії про остарбайтерів з Харківщини не великі, що в першу чергу пояснюється особистою невпевненістю родичів тих осіб в інтегрованості власного спогаду в публічний простір. У результаті: відхилення від переказування або спотворення розповіді про події тих років із загальноприйнятими й ухваленими стандартами, тим більше, що такі стандарти, внаслідок більш ніж півстолітньої відсутності подібної тематики в структурі тоталітарного дискурсу радянської доби, не завжди існують. Збереження побоювання перед публічним відтворенням власного досвіду породило деяку заплутаність і нелогічність розповіді.

Спогади родичів остарбайтерів з Харкова.

Під час роботи над даною темою було опитано певну кількість родичів колишніх остарбайтерів м. Харкова. До даного дослідження ввійшла найбільш цікава спогада.

Пушкар Віктор Іванович

запис інтерв'ю – 14 серпня 2018 р.

Це було так давно, що дуже важко бути послідовним. Не пам'ятаю, як все починалось. Лишились в пам'яті окремі епізоди і все. Я думав розповісти все по порядку. Та нічого з того не вийшло. Спочатку про себе:

© Скрипниченко Ю. Ф., м. Харків 2019 р.

Пушкар Віктор Іванович. Народився 27 березня 1945 року в Тюбінгені, Босуен - Вюртембергі, Німеччина. Після повернення на батьківщину своєї матері отримав свідоцтво про народження (німецьке по приїзду було анульовано і оформлено нове – радянське). Закінчив 11 класів вечірної школи робітничої молоді. З 1961 по 1963 роки навчався у ремісничому училищі № 15 м. Харкова. Потім працював на Харківському верстатобудівельному заводі формовщиком - ливарником. З 1964 по 1967 роки служив у лавах Радянської армії. Потім працював на ХВЗ, заводі металоконструкції, комбінаті Харківбудсторой, меблевому об'єднанні, «Укренергочерметі», торфокартонній фабриці на посадах: майстра, заступника начальника будівельного управління, начальником, головним механіком об'єднання. Закінчив вечірнє відділення Харківського інженерно - будівельного інституту по спеціальності інженер-механік. Одружений. Маю доньку, внука, зятя.

Я дуже вдячний своїй першій історичній батьківщині – Німеччині, яка дала мені початок життя, моїй покійній матері, тим німцям і американцям, які вміли цінувати людське життя. Двічі вдячний другій батьківщині, яка дала мені все: освіту, роботу, сім'ю і можливість жити у цей неспокійний час. Батьківщину і батьків не обирають.

На основі спогадів Пушкарьова Віктора Івановича про свою маму Пушкарьову Прасковію Павлівну:

Пушкар Прасковія Павлін. Народилася 3 жовтня 1925 року в селі Пушкарі, Лебединського району Харківської (тепер Сумської) області. У 1932 році померли її батьки. Влітку 1943 року була примусово вивезена нацистами до Німеччини в с. Альтінген, земля Баден-Вюртемберг, в 40 км. від Штудгарту, 80 кілометрів від Стразбургу, Франція, 100 км. від кордону з Швейцарією.

Працювала у бауера на сільськогогосподарських роботах (додаток 3). Сім'я бауера: господар Густав Браунінг, його жінка Міна Браунінг, син Рудольф, син Густав, мати господаря. Домашнє господарство німецького господаря Густава Браунгіна включало: коней – 5 шт; велику рогату худобу – 8 шт; телята – 15 шт; свиней – 30 шт; курей, вуток, гусей – 500 штук. Біля будинку знаходилося два сараї розміром 18Х42 м. на сорока арах землі (0,04 га). Велика рогата худоба та інша домашня живність знаходилась вдома, на пасовища її не ганяли. За п'ять кілометрів від будинку на 25 гектарах розміщувалось поле та сад.

Вранці і господарі, і працівники піднімалися о 4 годині. За кожним були закріплені конкретні функціональні обов'язки. Працювали: Густав, Міна, моя мама, полячка і чоловік з Західної України. Відпочивали в окремих кімнатах. Постіль була білосніжною. Господар до кімнати моєї мами без стуку не заходив. Їли чотири рази на день разом з господарями за одним столом. З самого ранку всі займалися господарством – молоко відвозили до молочарні, отримуючи на обмін сир, сметану, вершки. Замішане господаркою тісто відвозили до пекарні, а ввечері отримували хліб. Усе те, що вирощувалося і вигодовувалося здавали господарству. Хазяйських дітей виховувала бабуся – мати Густава. Вона по вихідних, переважно по неділях, ходила до церкви. Поряд з будинком знаходились дві церкви: католична і лютеранська. Господар у неділю охайно вдягався і йшов пити пиво до місцевого кафе (гоштету).

В березні 1945 року господар відвіз маму до лікарні м. Тюбінгу, де у неї народився син - Віктор. У цей час розпочалося артилерійське бомбардування американськими військами. Через три дні мама з дитиною на руках прийшла пішки до Альтінгену. Німці дали мамі візок, підгузки і всіляко піклувалися про маля. Потім розмістили на три місяці у таборі № 282 м. Таргау, що знаходився під охороною американських військ. Після цього нас відвезли до Берліну, посадили на поїзд Берлін-Київ. На час слідування поїзду продуктами харчування нас забезпечували союзники.

Неозора батьківщина діждалась свою доньку – молоду маму з піврічним немовлям, однак зустріла досить холодно.

По приїзду до с. Пушкарі КДБ СРСР була складена кримінальна справа на зрадника батьківщини – Пушкар Прасковію Павлівну. Почалися щомісячні виклики на допити до Лебедину. Але матері пощастило врятуватися. Можливо причиною став маленький синок або рідний сільський притулок.

З 1945 по 1946 роки працювала на фермі дояркою. В 1946 році завербувалася до Донецька на будівництво, каменяром-штукатуром. У 1947 році зустріла своє кохання – Крутеня Василя Михайловича. В 1950 році подружжя переїхало до Сум, працювало на будівництві, потім в 1953 році сім'я повернулася на першу батьківщину – в с. Пушкарі. У них народилося три доньки: 1953 р. – Зоя; 1955 р. – Віра; 1959 р. – Надія.

18 січня 2000 року я та моя мама отримали з Німеччини від Густава Браунінга (сина господаря на якого працювала моя мама в Німеччині) листа наступного змісту: «Дорога Паша, дорогий Віктор. Ми були досить здивовані Вашим листом. Вас цікавлять відомості досить далекого минулого. Я Вам в червні 1996 року на ваш перший лист дав відповідь з фотографіями. Очевидно, цей лист не дійшов до адресату. Мої батьки померли. Батько в липні 1965 року помер від серцевого нападу. Моя мама, Міна, померла у 1992 році. Мій брат Рудольф помер у

1951 році у віці 11 років. Кобила брикнула, і копитом потрапила в голову, в результаті отриманої травми він помер. Я одружився у 1966 році і на сьогоднішній день маю 3-х синів і одну доньку: Рудольф – 1966 року народження, Йоганн – 1969 року народження і двійнятка - Христина і Урсула – 1972 р. н. Моя жінка і я приготували ксерокопії фотографій, на яких зображений Альтинген воєнних років. Я добре пом'ятаю Пашу і маленького Віктора, який тут народився. З того часу, як відкрили кордон, тут багато чого змінилося. Якби ви нас зараз провідали, то це було б для нас великою радістю. З великим привітаннями до Вас вся наша сім'я. Щирі вітання всій сім'ї Паші і всього найкращого. Густав Браунінг».

В 2001 році із 3,5 млн. українців, що були примусово вивезені до нацистської Німеччини, однією остарбайтеркою стало менше. На рідній історичній батьківщині, на сільському цвинтарі біля лісу - горбик землі, дерев'яний хрест. Біля неї спочиває вічним сном її чоловік – Крутень Василий Васильович, а також їхня донька Скрипниченко Віра Мойсеївна. У цьому скромному куточку сільського цвинтаря круглий рік чути різноголосий спів українських пташок. Могилки влітку прикрашають живими квітами, а взимку штучними.

Висновки. Отже, в ході даного дослідження було з'ясовано провідні риси, які визначають розвиток і місце спогадів про остарбайтерів в сучасній історичній науці; проаналізовано тенденції розвитку критичної думки щодо колишніх остарбайтерів на військову тематику в період Другої світової війни; досліджено особливості повсякденного життя громадян Харківщини під час їхнього примусового перебування в Третьому райху в роки Другої світової війни; співвіднесено основні спогади родичів остарбайтерів з дійсністю воєнних років.

Спогади родичів про колишніх остарбайтерів з Харківщини багато в чому не співпадають, а інколи різко відрізняються від образів і формулювань, ухвалених офіційною історіографією. Але в них немає прагнення спростувати загальноприйняті версії минулого, розвінчати одних і прославити інших. Звичайно, спогади одного не дають підстав для обґрунтованого узагальнення стосовно багатьох і будь-яка розказана тут історія унікальна, так само, як унікальне й неповторне життя кожної людини. Заслуга усної історії полягає у вивченні взаємообумовленої дистанції і зв'язку між ними, між офіційним і щоденним дискурсом, між значущою для оповідача його правдою й узурпованою традиційною історіографією, викладенням того «як це було насправді».

Список використаних джерел:

1. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. – М.: Республика, 1994. – 452 с.

2. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти / М. Хальбвакс. М. Новое издательство, 2007. – 348 с.

3. Пастушенко Т. Метод усної історії та усно історичні дослідження в Україні / Тетяна Пастушенко // Історія України. - 2010. - № 17-18 (157-158). - Травень.

4. Склокін В. Усна історія в Україні: заповнення «білих плям» чи методологічний переворот? Рецензія на часопис [Україна модерна. - 2007. - № 11] / Володимир Склокін., Ірина Реброва // Схід-Захід. Історико - кулиурологічний збірник / Схід. Ін.-т українознавствіа ім. Ковальських та ін..; Редкол.: В. В. Кравченко (голов, ред.) та ін. - Х.: Майдан, 1998. - Вип. 11-12: Спец, вид.: Усна історія в сучасних соціально-гуманітарних студіях: теорія і практика досліджень / За ред. В. Кравченка, Г. Грінченко. - Х.: ТОВ «НТМТ», 2008. - С. 391-405.

5. Томпсон П. Голос прошлого. Устная история. / П. Томсон. Пер. с англ. – М.: Изд-во «Весь мир», 2003. - 367 с.

6. Портелли А. Особенности устной истории // Хрестоматия по усной истории. - Спб. Изд – во Европ. ун – та в С.-Петербурга, 2003. – 396с.

7. Усна жіноча історія. Повернення: Історіографія сільських жінок в контексті суспільно – історичних фактів радянського і перехідного періодів. К., 2003 – 84с.

Анотация. В украинской историографии практически отсутствуют исследования о жизни граждан, которые в годы войны были вывезены в Германию на принудительные работы. Бывшие остарбайтеры, жертвы нацистских преследований - это живая история, которую необходимо донести до людей. Неумолимое время летит быстро, и с каждым годом этих свидетелей становится все меньше, поэтому надо спешить. Надо заполнить белое пятно в истории Второй мировой войны, надо рассказать правду, которая предстанет перед сторогом человечеству, чтобы подобное ужасы никогда не повторилось. В исследовании предпринята попытка решить данный вопрос. Именно поэтому я решил рассказать об этих людях через призму воспоминаний их родных.

Ключевые слова: *Вторая мировая война, остарбайтерство, устная история, воспоминания.*

Abstract. *Ukrainian historiography, there is virtually no research on the lives of citizens who during the war were taken to Germany for forced labor. The former ostarbeiter, victims of Nazi persecution, is a living story that needs to be communicated to people. The inexhaustible time flies fast, and with each passing year these witnesses are getting smaller, so we have to hurry. It is necessary to fill a white spot in the history of the Second World War, we must tell the truth that will stand before the people, so that such horror never repeats itself. The research attempts to solve this issue. That is why I decided to tell about these people through the prism of the memories of their relatives.*

Key words: *World War II, Ostarbeiterstvo, oral history, memoirs.*

Соколовська М.М.,
м. Вінниця, Україна

КУРСЬКА БИТВА В АСПЕКТІ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ В ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ.

Постановка проблеми. Військові операції Другої світовій війни були спрямовані на оборону країни та формувалися на основі певних стратегічних планів радянського військового командування. Однією із таких стратегічних військових операцій стала Курська битва, що обумовила перелом у ході війни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відомості відносно теми статті можна отримати, ознайомившись, зокрема, із доробками таких авторів: Букейханов П. Е. [1]. , Василевский А. М. [2], Карнацевич В. Л [3], Корниш Н. [4]

Метою написання статті є дослідження особливостей та значення Курської битви, в умовах визвольного руху.

Виклад основного матеріалу дослідження. Велика Курська битва за своїм розмахом, залученими силами і засобами, напруженістю, результатами і військово-політичними наслідками є однією з найбільших битв Другої світової війни. Вона тривала 50 неймовірно важких днів і ночей. Як сукупність стратегічних оборонної (5-23 липня) і наступальних (12 липня - 23 серпня) операцій у Великій Вітчизняній війні, проведених Червоною Армією в районі Курського виступу вона пройшла знешкодження з метою наступу німецьких військ і розгрому стратегічного угруповання противника [5].

В аспекті історичного підходу прийнято розділяти битву на три частини: Курську оборонну операцію(5-23 липня); Орловську (12 липня - 18 серпня) і Бєлгородсько-Харківську (3-23 серпня) наступальні операції.

Перемога Червоної Армії під Сталінградом та її подальший загальний наступ взимку 1942-1943 р. на величезному просторі від Балтики до Чорного моря, підірвали військову міць Німеччини. Щоб перешкодити занепаду морального духу визвольної армії, і населення. Гітлер і його генерали підготували на радянсько-німецькому фронті велику наступальну операцію. З її успіхом вони пов'язували надії на повернення втраченої стратегічної ініціативи й поворот в ході війни на свою користь [2, с. 34].

Передбачалося, що радянські війська першими перейдуть в наступ. Однак в середині квітня Ставка Верховного Головнокомандувача переглянула спосіб намічених дій. Причиною тому стали дані радянської розвідки про те, що німецьке командування планує провести стратегічний наступ на Курському виступі. Ставка прийняла рішення вимотати противника потужною обороною, потім перейти в контрнаступ і розгромити його ударні сили. Стався рідкісний в історії воєн випадок, коли сторона, володіючи стратегічною ініціативою, навмисно віддала перевагу почати бойові дії не наступом, а обороною. Розвиток подій показав, що цей сміливий задум був абсолютно виправданий [2, с. 35].

В результаті зимового 1942-1943 рр. наступу радянських військ і вимушеного відходу під час Харківської оборонної операції 1943 р. утворився так званий Курський виступ. Розташовані на ньому війська Центрального і Воронезького фронтів погрожували флангам і тилам німецьких груп армій «Центр» і «Південь». У свою чергу ці ворожі угруповання, займаючи Орловський і Бєлгородсько-Харківський плацдарми, мали сприятливі умови для нанесення потужних флангових ударів по радянських військах, що стояли обороною в районі Курська. У будь-який момент потужними зустрічними ударами ворог міг оточити і розгромити сили Червоної Армії, які перебували там. Таке побоювання підтвердилося і відомостями розвідки про наміри німецького командування здійснити рішучий наступ під Курськом.

У Курській битві підвищився рівень військового мистецтва радянських військ. В сфері стратегії радянське Верховне Головнокомандування творчо підійшло до планування літньо-осінньої кампанії 1943 р. Особливість прийнятого рішення виражалася в тому, що сторона, яка мала стратегічну ініціативу і загальну перевагу в силах, переходила до оборони, навмисно віддаючи активну роль ворогу в початковій фазі кампанії. В подальшому в рамках єдиного процесу ведення кампанії слідом за обороною планувався перехід в рішучий контрнаступ і розгортання загального наступу з метою звільнення Лівобережної України, Донбасу і подолання Дніпра [1, с. 112].

Успішно була вирішена проблема створення непереборної оборони в оперативно-стратегічному масштабі. Її активність була забезпечена насиченням фронтів великою кількістю рухомих військ (3 танкові армії, 7 окремих танкових і 3 окремих механізованих корпуси), артилерійських корпусів і артилерійських дивізій РВГК, з'єднань і частин протитанкової і зенітної артилерії. Вона досягалася проведенням артилерійської контрпідготовки в масштабі

© Соколовська М.М., м. Вінниця 2019 р.

двох фронтів, широким маневром стратегічними резервами для їх посилення, нанесенням масованих ударів авіації по угрупованням і резервам противника. Ставка верховного головнокомандувача вміло визначала задум ведення контрнаступу на кожному напрямку, творчо підходячи до вибору напрямків головних ударів і способів розгрому противника.

У Курській битві була успішно вирішена проблема створення великих стратегічних резервів та ефективного їх використання, остаточно завойовано стратегічне панування в повітрі, яке утримувалося радянською авіацією до завершення Великої Вітчизняної війни. Ставка ВГК вміло здійснювала стратегічну взаємодію не тільки між фронтами, які брали участь в битві, а й до між тими силами, що діяли в інших напрямках.

Оперативне мистецтво радянських військ в Курській битві вперше вирішило проблему створення навмисної позиційної, оперативної оборони глибиною до 70 км. Глибока оперативна побудова військ фронтів дозволяла в ході визвольної битви міцно утримувати інші армійські смуги оборони та фронтові рубежі, не допускаючи прориву супротивника в оперативну глибину. Високу активність і велику стійкість обороні надавав широкий маневр другими ешелонами і резервами, проведення артилерійської контрпідготовки і нанесення контрударів [4, с. 76].

При проведенні контрнаступу була успішно вирішена проблема прориву глибоко ешелонованої оборони противника шляхом рішучого масування сил і засобів на ділянках прориву (від 50 до 90% їх загальної кількості). Вмілого використання танкових армій і корпусів в якості рухомих груп фронтів і армій. Тісної взаємодії з авіацією, що здійснювала в повному обсязі в масштабі фронтів. Авіаційний наступ, який в значній мірі забезпечував високі темпи наступу сухопутних військ. Був отриманий цінний досвід ведення танкових битв як в оборонній операції (під Прохорівкою), так і в ході наступу під час контрударів великих бронетанкових угруповань противника (в районах Богодухова і Охтирки). Проблема забезпечення сталого управління військами в операціях вирішувалася шляхом наближення пунктів управління до бойових порядків військ і широкого впровадження радіозасобів в усі органи і пункти управління.

Разом з тим при проведенні Курської битви мали місце і суттєві недоліки, які негативно вплинули на хід бойових дій і збільшили втрати радянських військ. Вони були обумовлені частково тим, що до початку наступу супротивника розробка плану артилерійської контрпідготовки у фронтах не була завершена, тому що розвідка не змогла точно виявити місця зосередження військ і розміщення цілей в ніч на 5 липня.

Висновки. Отже, Курська битва була однією з найбільших битв Другої світової війни. З обох боків до неї було залучено понад 4 млн. осіб, понад 69 тис. гармат і мінометів, понад 13 тис. танків і САУ, до 12 тис. літаків. Радянські війська розгромили 30 дивізій (в т.ч. 7 танкових) супротивника, втрати якого склали понад 500 тис. осіб, 3 тис. гармат і мінометів, понад 1,5 тис. танків і штурмових гармат, понад 3,7 тис. літаків.

Крах наступальної стратегії вермахту ще раз показав авантюризм німецького керівництва, яке переоцінило можливості своїх військ і недооцінило сили Червоної Армії.

Курська битва призвела до подальшого перегрупування співвідношення сил на фронті на користь Радянських Збройних Сил, остаточно закріпила за ними стратегічну ініціативу і створила сприятливі умови для розгортання загального наступу на широкому фронті. В результаті розгрому значних сил вермахту на радянсько-німецькому фронті утворилися більш вигідні умови для розгортання дій американо-англійських військ в Італії, було покладено початок розпаду фашистського блоку - зазнав краху режим Муссоліні, і Італія вийшла з війни на боці Німеччини. Під впливом перемог Червоної Армії зросли масштаби руху опору в окупованих німецькими військами країнах, зміцнився авторитет СРСР як провідної сили антигітлерівської коаліції.

Список використаних джерел:

1. Букейханов П. Е. Курская битва, которую мы начали. / П. Е. Букейханов. –М.: Алгоритм, 2013. – 528 с.
2. Василевский А. М. Дело всей жизни. Кн. 2 / А. М. Василевский. – 6-е изд. – М.: Политиздат, 1989. – 303 с.
3. Карнацевич В. Л. Сто знаменитых сражений. / В. Л. Карнацевич. – Х.: Фолио, 2004. – 543 с.
4. Корниш Н. Курская битва: Величайшее в истории танковое сражение: Июль 1943 / Н. Корниш / Пер. с англ. – М.: Центрполиграф, 2013. – 223 с.
5. Курскаябитва // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/history/more.htm?id=11795520%40cmsArticle . (18.03.2019)

Анотація: *у статі проаналізовано особливості підготовки та стратегічні напрямки проведення Курської битви ,її значення у подальшому розвитку подій в Другій світовій війні.*

Ключові слова: *Курська битва, оборона, супротивник, стратегія, військові сили.*

Abstract: *Peculiarities of preparation and strategic directions of the Battle of Kursk, the significance of the Battle of Kursk for the further development of events in the Second World War were analyzed.*

Key words: *battle of Kursk, defense, opposite, strategy, military forces.*

УДК: 159.92

Сопрун Л. О.,
м. Вінниця, Україна

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МОЛОДІ

Постановка проблеми. Соціальна відповідальність як наукова категорія викликає нині інтерес дослідників особливо щодо вікових періодів, в яких відбуваються найінтенсивніші особистісні трансформації, глибокі перетворення в різних сферах життєдіяльності. Таким віковим періодом є юнацький вік, в якому юнаки і дівчата здійснюють чимало особистісних і професійних виборів, переглядають власні життєві погляди, соціальні установки, світоглядні позиції тощо. Проблема формування соціальної відповідальності під час навчання молоді в закладах вищої освіти набуває особливої актуальності в сучасних умовах, адже запорукою успішності особистісно-професійного становлення майбутніх соціальних працівників, педагогів, психологів є не лише висока фахова компетентність, а й відповідальне ставлення до виконання власних професійних обов'язків, особистісна і соціальна зрілість.

Аналіз попередніх досліджень. Категорія «соціальна відповідальність» є предметом наукового розроблення в різних сферах (філософії, педагогіці, соціології, політології, психології, менеджменті тощо). У контексті соціально-психологічних досліджень аналізом змісту, особливостей, психологічних чинників соціальної відповідальності займалися А. Брушлинський, Д. Леонтьєв, К. Муздибаєв, С. Рубінштейн, М. Савчин та інші вчені. Проблеми формування соціальної відповідальності, соціальної зрілості осіб різного віку вивчали С. Безсмертна, Г. Грищук, Л. Дементій, Т. Іванова, Н. Огренич, О. Охріменко, Н. Стаднік, Д. Фельдштейн, О. Штепа, О. Юринець та ін. Окремо досліджувалися індивідуально-психологічні та соціально-психологічні якості, що є детермінантами соціально відповідальної поведінки особистості, її зрілості (І. Бех, Л. Кольберг, І. Кон, А. Реан, Т. Титаренко, В. Франкл та ін.).

Мета статті полягає у теоретичному аналізі проблеми соціальної відповідальності особистості.

Виклад основного матеріалу. У наукових публікаціях більшості вітчизняних і зарубіжних учених обґрунтовується наукова думка про те, що відповідальність особистості має соціальну зумовленість і виступає умовою взаємодії індивіда та соціуму. З цієї точки зору, людина є суб'єктом власної життєдіяльності, яка реалізується в різних соціальних сферах, включена до всяких референтних груп, виконує різнопланові соціальні ролі, налагоджує систему соціально адаптивної і ефективної соціальної взаємодії, що покладається на засвоєні й інтеріоризовані правові, культурні, морально-етичні, професійні та інші норми, механізми суспільної регуляції і соціального контролю, саморегуляцію системи соціально-суспільних відносин особистості та оточення.

Цінними для тлумачення соціальної відповідальності особистості є наукові публікації А. Брушлинського, Д. Леонтьєва, К. Муздибаєва, С. Рубінштейна, Д. Фельштейна та інших учених. Зокрема, А. Брушлинський розглядав відповідальність як прояв різнопланової активності особистості як суб'єкта власної діяльності, завдяки якій створюються сприятливі передумови для накопичення життєвого досвіду, пізнання сутності та особливостей міжособистісних взаємин у процесі соціалізації, досягнення особистісної успішності в різних сферах життя. У свою чергу, Д. Леонтьєв визначав особистісну відповідальність з точки зору усвідомлення людиною своєї здатності виступати причиною змін у навколишньому світі, у власному житті, а також у контексті свідомого управління цією здатністю [4, с. 22].

Науковець С. Рубінштейн, поділяючи погляди Д. Леонтьєва, розглядав відповідальність як чинник життєвої успішності особистості, яка покладається на її потреби, мотиви, цінності, принципи, переконання, настанови, смисложиттєві орієнтації. С. Рубінштейн був переконаний, що відповідальність варто вивчати в часовому вимірі, тобто брати до уваги усвідомлення наслідків минулого етапу життя і зроблених у ньому особистісних, соціальних і професійних виборів; враховувати спроможність людини робити необхідні висновки для поліпшення власних теперішніх досягнень, постановки адекватних особистісних цілей; з'ясовувати готовність самозмінюватися з метою кращої самореалізації, самоактуалізації в майбутньому. Водночас, науковець вказував, що відповідальність особистості не має ознак формального обов'язку, буденності, консерватизму, а навпаки, є «здатністю у процесі життя бачити, виділяти, ставити проблеми, вчасно їх усвідомлювати і приймати відповідальні рішення» й, як наслідок, досягати суб'єктивної успішності й бути корисною суспільству [1, с. 24].

© Сопрун Л. О., м. Вінниця 2019 р.

У наукових публікаціях К. Муздибаєва відповідальність тлумачиться як явище з вираженим особистісним смислом і соціальною спрямованістю. Учений вважав, що відповідальність інтегрує всі психічні функції особистості; яскраво виражає суб'єктивне сприймання навколишнього; показує емоційне ставлення до обов'язку, етики, моралі, права; відображає здатність докладати зусилля, долати перешкоди, розв'язувати життєві протиріччя. К. Муздибаєв розмежовував поняття «об'єкт відповідальності» та «суб'єкт відповідальності», що впливає на визначення видів відповідальності. На його думку, суб'єктом відповідальності є окремі особистості, групи, колективи або соціальна спільнота, а об'єктом – те, за що несуть відповідальність суб'єкти здійснюючи суспільне волевиявлення, яке виражене у формі соціальних норм і рольових функцій [5, с. 134].

Д. Фельдштейн також вважав соціальну відповідальність складною інтегральною якістю особистості. Він стверджував, що соціальна відповідальність об'єднує, по-перше, суб'єктивну необхідність виконання суспільних норм; по-друге, внутрішню готовність нести відповідальність за себе і за інших; по-третє, здатність активно реалізувати таку готовність в будь-яких життєвих ситуаціях. Таким чином, соціальна відповідальність тлумачиться як суб'єктивна позиція самооцінювання власного внеску в спільну справу, як співпереживання за дії інших в ситуації співдіяльності, що зорієнтована на досягнення значущого результату. Принципово важливим при цьому є особистісне зростання кожного суб'єкта, збагачення його досвіду, самоактуалізація, надання йому можливості проявити себе, допомогти в самореалізації іншим. На думку Д. Фельдштейна, міркування про відповідальність особистості мають вестися не як про «відповідальність-необхідність», «відповідальності-борг», а про «відповідальність-потребу», що є головним критерієм зрілості особистості [9, с. 28].

Проблема соціальної відповідальності особистості актуальна й розробляється нині українськими вченими. М. Савчин, зокрема, підкреслював, що для функціонування відповідальності важливими є специфічні засоби моральної інтерпретації реальності, які є наслідком пережитого життєвого досвіду і через призму яких суб'єкт сприймає дійсність і себе в ній [7, с. 28-29]. Для реалізації внутрішнього спонукання до відповідальної поведінки важливими є смисл предмета відповідальності, соціально-психологічні механізми прийняття рішення про соціально відповідальну поведінку (ініціювання, вибору, формування наміру, його реалізація, післявчинкове переосмислення, поява нових спонук до реалізації відповідальної поведінки в майбутньому тощо).

О. Штепа, у свою чергу, наголошує на тому, що відповідальність є ознакою особистісної зрілості, здатності реалізовувати власну роль відповідно до загальних моральних принципів та особистісної місії. На думку О. Штепи, людина, яка набула соціальної зрілості впродовж першого етапу соціалізації (період становлення дитини) у продуктивному розвиваючому середовищі, є потенційно готовою під час другого етапу (період саморозвитку дорослого) виявити риси особистісної зрілості. Результатом трансформації і змістом особистісної зрілості є відповідальна побудова людиною власної концепції життя [1, с. 47].

Українські вчені О. Охріменко, Т. Іванова вважають соціальну відповідальність соціальним явищем, яке покладається на свідоме здійснення обов'язку особистості перед суспільством, пов'язане із проявами совісті й особистої ініціативи суб'єкта життєдіяльності. Вони стверджують, що соціальна відповідальність передбачає добровільне та свідоме виконання, використання і дотримання суб'єктами суспільних відносин, приписів, соціальних норм, а у випадку їхнього порушення – застосування до порушника заходів впливу, передбачених цими нормами [6, с. 9-10].

Відповідальність як ресурс особистості розглядає в своїх працях Л. Дементій. З такої позиції відповідальність дозволяє більш усвідомлено підходити до різнопланових ситуацій та самостійно їх вирішувати особистісно-оптимальним способом, опосередковуючи вплив зовнішньо несприятливих факторів, сприяючи тим самим більш успішній адаптації до середовища, вирішенню складних, неприємних і навіть критичних життєвих завдань [3, с. 29].

У ряді досліджень вивчалися особливості соціальної відповідальності молоді. Г. Грищук зазначив, що соціальна відповідальність юнаків і дівчат за своїм змістом має два види, прояви – позитивний і негативний. Під позитивною (перспективною) соціальною відповідальністю він розуміє усвідомлене і добровільне використання, виконання, дотримання суб'єктами суспільних відносин соціальних норм. Під негативною (ретроспективною) соціальною відповідальністю – застосування до порушника соціальних норм заходів впливу, передбачених цими нормами. Між позитивною та негативною соціальною відповідальністю існує залежність: розширення сфери позитивної (перспективної) соціальної відповідальності веде до звуження сфери негативної (ретроспективної) соціальної відповідальності і навпаки – розширення сфери негативної (ретроспективної) соціальної відповідальності призводить до звуження сфери позитивної (перспективної) соціальної відповідальності [2, с. 55-56].

Т. Сидорова погоджуючись із думкою Е. Еріксона, І. Кона, М. Савчина, Д. Фельдштейна та ін. вказує на той факт, що саме в юності створюються найбільш сприятливі умови для формування соціальної відповідальності в

єдності трьох компонентів: когнітивного, мотиваційного і поведінкового. Когнітивний компонент об'єднує науковий світогляд, узагальнюючу оцінку навколишнього, пізнання соціальних норм (правових і моральних), формування ставлення до цих норм і правил. Мотиваційний компонент показує міру самосвідомості молоді, усвідомлення власного місця в суспільстві, відповідальності за свою поведінку, сформованість значущих мотивів суспільно корисної діяльності. Т. Сидорова переконує, що на основі сформованого наукового світогляду і розвиненої самосвідомості, виходячи з особистісних і суспільних потреб суспільної практики відбувається вибір і здійснення особами юнацького віку певної стратегічної лінії поведінки, що показує поведінковий компонент соціальної відповідальності [8].

Висновки. Юнацький вік є сензитивним періодом для формування соціальної відповідальності. Саме в цей віковий період завершується процес первинної професіоналізації, вибудовуються життєві перспективи, молодь розпочинає здійснювати перші спроби практичної самореалізації. У наукових дослідженнях соціальна відповідальність молоді трактується, переважно, з позицій свідомого ставлення до вимог соціальної дійсності, виконання громадянського обов'язку, вирішення соціальних завдань, дотримання норм, правил і цінностей, усвідомлення наслідків здійснюваної діяльності для певних соціальних груп і для соціального прогресу суспільства, досягнення самоактуалізації, особистісної і соціальної зрілості, професійної успішності.

Список використаних джерел:

1. Вітковська І. М. Соціальна відповідальність: теоретичний аспект аналізу / І. М. Вітковська // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2011. – №948. – С. 45-48.
2. Грищук В.К. Соціальна відповідальність: навчальний посібник / В. К. Грищук. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 152 с.
3. *Дементий Л. И.* Ответственность как ресурс личности: Монография / Л. И. Дементий. – М.: Информ-Знание, 2005. – 188 с.
4. Леонтьев Д. А. Ответственность / Д. А. Леонтьев // Психологический лексикон. Энциклопедический словарь: в 6 т. / ред.-сост. Л. А. Карпенко; под общ. ред. А. В. Петровского. – М: ПЕР СЭ, 2006. – 176 с.
5. Муздыбаев К. Психология ответственности / К. Муздыбаев. – Спб.: Изд-во Книжный дом "ЛИБРОКОМ", 2010. – 238 с.
6. Охріменко О. О. Соціальна відповідальність. Навч. посіб. / О. О. Охріменко, Т. В. Іванова. – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». – 2015. –180 с.
7. Савчин М. В. Психологія відповідальної поведінки: монографія / М. В. Савчин. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2008. – 280 с.
8. Сидорова Т. Н. Особенности социальной ответственности у старшеклассников // Т. Н. Сидорова // Вопросы психологии. – 1987. – №5. – С. 56-62.
9. Фельдштейн Д. И. Психологические закономерности социального развития личности в онтогенезе / Д. И. Фельдштейн // Вопросы психологии. – 1985. – № 6. – С. 26-37.

***Анотація**. У статті представлено результати теоретичного аналізу проблеми соціальної відповідальності молоді, розкрито зміст понять «відповідальність особистості», «соціальна відповідальність особистості», визначено їх особливості з огляду на публікації провідних науковців-дослідників означеної проблеми.*

***Ключові слова**: юнацький вік, відповідальність, соціальна відповідальність, вікові особливості соціальної відповідальності.*

***Annotation**. The article presents the results of a theoretical analysis of the problem of social responsibility of young people, reveals the contents of the concepts «personal responsibility», «social responsibility of a person», identifies their features taking into account the publications of leading research scientists of this problem.*

***Keywords**: adolescence, responsibility, social responsibility, age features of social responsibility.*

УДК 316.62

Сорока Т. П., Пінаєва О. Ю., Недовесова Т. А.,
м. Вінниця, Україна

ВПЛИВ СТРЕСУ НА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДСЬКОГО ОРГАНІЗМУ

Війна по-справжньому сильно змінює серце солдата. Ностальгія, туга за родиною передає постійне страждання людини. Боєць хоче залишити цей хаос і повернутися до безпечної рідної домівки. Емоційно щось

© Сорока Т. П., Пінаєва О. Ю., Недовесова Т. А., м. Вінниця 2019 р.

справді ламається в душі цих поранених воїнів, і в результаті різних психологічних неврозів виникають певні постійні симптоми. Ви, безсумнівно, самі можете описати багато з них.

«Я шел и плакал. Плакал сильнее, чем когда закрываешь грязными руками глаза своему мертвому, родному брату. Плакал больше, чем тогда, когда оторвало ноги моему собрату, который всю жизнь мечтал о футболе. Я не знал, как объяснить им, что теперь со мной. А еще хуже: я не знал, как побороть в себе эту ярость. Боже, прости… Несколько недель после возвращения домой я не знал куда себя деть», - ділилися з нами захисники, що повернулися зі Сходу.

Можливо, Вам навіть важко уявити, що Ваша нестандартна поведінка під кулями, яка настільки відрізняється від звичайної, може бути природною, але це так. Властиві Вам симптоми - це цілком очікувана реакція людини, яка пережила те, що пережили Ви. Вони виявлялися у сотень тисяч, якщо не мільйонів відважних людей, що брали участь у бойових діях у локальних війнах, протягом сотень років. Для того, хто бачив, чув, нюхав і пробував те, що пережили Ви - це природно. Тож будьте впевнені - Ви не один. Це не є рідкістю або відхиленням - це природна реакція на неприродний стрес-фактор: сотні тисяч людей перебувають з Вами «в одному човні»; це природно для того, хто пройшов крізь бій; це природно для того, хто бачив біль, звірства, жахи і кров; зустріч зі смертю змінює людину; було б ненормально, якби на Вас це не вплинуло; це показує, що Ви - людина, і те, що відбувається, має для Вас значення.

«Так, тато став замкненим і знервованим, погано спить і часто курить, але ми намагаємось проявити свою любов - через турботу про нього. Щоденно проявляючи знаки уваги і підтримки. Ми розуміємо, що він змінився і нашими вчинками, заохочуємо його до спільної роботи над собою» - ділиться донька захисника України.

«У вечорі ми сиділи поруч, він обхопив мене обвітреною долонею, якби затулив від зовнішнього світу і сказав: «Я довго думав і зрозумів, що родина це саме цінне і саме святе, що я маю. Я пам’ятаю той день коли ми одружилися, і він для мене став найщасливішим днем у житті. Я пишаюсь тим, що ти є у моєму житті» - ділиться дружина побратима.

І ми зрозуміли, що лише люди мають можливість – висловити у слух свої почуття і сказати іншій людині, наскільки вона важлива для Вас і любима.

Так щоденний стрес мобілізує ресурси організму, а також допомагає краще пристосовуватися до мінливих умов сучасного життя. Але перебування у постійній стресовій ситуації - це тривале емоційне напруження, яке серйозно впливає на здоров‘я, виснажує захисний ресурс організму.

Як навчитися спокійно ставитися до подразників і переживати стресові ситуації без шкоди організму?

Запорукою повноцінного відпочинку є стресостійкість, саме ця складова міцного здоров’я, молодості і профілактика захворювань. Лише у останні роки почали говорити про стрес, а тим більше боротися з ним. Раніше вважалося, що нервове напруження може привести до яких-небудь серйозних наслідків.

У питанні про те, як підвищити стресостійкість, поради психолога допоможуть при вже наявному нервовому розладі або інших наслідків напруги. Щоб цього не сталося, варто займатися підвищенням своєї стресостійкості. Для суттєвого протистояння стресу важливі кілька факторів: ефективне планування часу; схильність до оптимізму; уміння розслаблятися; розуміння своїх емоцій; самоконтроль і позитивний настрій [1].

Не варто ставитися до стресових ситуацій бездумно і несвідомо. Щоб зрозуміти, як підвищити стресостійкість, можна виконувати наступну вправу: як тільки Ви відчуваєте нервове напруження, проаналізуйте свій стан і спробуйте привести його в норму, а саме - сповільнити серцебиття, вгальмувати дихання, направити потік думок у раціональне русло. Такі вправи зменшать стрес і навчать протидіяти йому.

Женіть негативні думки і ситуації, які викликають тривогу. Уявляйте собі, як все закінчилося, при цьому з найкращим для Вас результатом.

Візуалізуйте свій внутрішній стрижень такою вправою – уявіть, як ні сильний вітер, ні дощ, ні град не можуть змусити Вас зупинитися і зігнутися під впливом негоди. Ви продовжуєте йти до своєї цілі, а негода поступово закінчується, не завдасть Вам шкоди.

Контролюйте гнів або роздратування, на початку конфліктної ситуації намагайтеся розпізнати спалах гніву і вчасно його «загасити». Можете робити вправу - подумки: уявити, як Ваша емоція розгорається багаттям, а далі Ви виливаєте у вогонь склянку води. Ця вправа, підвищує стресостійкість організму і людині, допоможе протидіяти емоційному напруженню.

Не забувайте вчасно «випускати пар», якщо стрес взяв над Вами верх, його можна випустити під час тренування або у залі для фітнесу.

Озвуч проблеми, радься з близькими, вони розкажуть, як виглядає ситуація з боку. У складних обставинах контролюйте події, а не безвольно спостерігайте на їх розвиток. Виховуйте відчуття особистого контролю за своїм життям, бери на себе більше відповідальності за те, що відбувається. Займайтеся підвищенням самооцінки і самоповаги. Адекватна оцінка власних можливостей є основа підвищення стресостійкості. Якщо Ви задоволені собою - ніякий стрес не здатний вплинути на Вас.

Слід планувати день. У питанні, як швидко підвищити стресостійкість, поради психологів і тренерів з тайм-менеджменту збігаються: немає не обдуманих завдань - немає стресу. Перекресли власне минуле, воно немає турбувати. «Незагоєні рани» значно знижують стресостійкість і роблять Вас схильними до впливу не тільки минулого, але й сьогодення. Боріться зі страхами, позбавляйтеся від них. Неусвідомлені фобії переростають у відчуття постійної тривоги, що призводить до стресу. Робіть уроки зі своїх помилок і невдач, аналізуйте, що було зроблено невірно, і як слід вчинити на далі. Розв'язуйте проблеми по мірі їх надходження. Не слід переживати сьогодні про те, що буде завтра - це лише більш тривалий час піддавати себе стресу. Найкращого способу, як підвищити свою стресостійкість, ніж ефективно вирішувати проблеми, немає. Велику проблему слід поділи на кілька маленьких і скласти план їх розв'язання.

Висновок. Виконуючи подані вище вправи, Ви зможете швидше і ефективніше знаходити шляхи виходу зі складних ситуацій, що у свою чергу призведе до зменшення кількості стресу і зміцнення організму. На сьогодні важливо справлятися з проблемами, а не переживати про них і нічого не робити.

Список використаних джерел:

1. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. - № 1-2. – 2017. – С. 73-74.

Анотація. *Стрес мобілізує ресурси організму, а також допомагає краще пристосовуватися до мінливих умов сучасного життя. Перебування у постійній стресовій ситуації - це тривале емоційне напруження, яке серйозно впливає на здоров'я, виснажує захисний ресурс організму. У статті надані поради як навчитися спокійно ставитися до подразників і переживати стресові ситуації без шкоди організму. Підвищення стресостійкості - ця складова міцного здоров'я, молодості і профілактика захворювань.*

Ключові слова: *Стрес, стресові ситуації, емоційне напруження, стресостійкість, нервове напруження.*

Annotation.*Stress mobilizes the resources of the body, and also helps to better adapt to changing conditions of modern life. Staying in a constant stressful situation is a long-term emotional stress that seriously affects health, depletes the body's protective resource. The article gives advice on how to learn to relate to stimuli calmly and to experience stressful situations without harming the body. Strengthening stress is a component of good health, youth and disease prevention.*

Key words: *Stress, stressful situations, emotional stress, stress, nervous tension.*

УДК 159.923.2

Сорохан Р. І.,
м. Вінниця, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ

Постановка проблеми. Сучасні реалії такі, що для того, щоб досягти успіху, особистість повинна постійно саморозвиватися й самовдосконалюватися. Тому заклади вищої освіти повинні при підготовці фахівців враховувати вимоги суспільства. Оскільки молода людина повинна зробити вибір свого життєвого шляху в неоднозначному й суперечливому в ціннісному відношенні світі. Наявність сталих ціннісних переконань допоможе зробити цей вибір правильно.

За останні роки у психолого-педагогічній літературі знаходимо значну кількість робіт, присвячених проблем формування цінісно-смислової сфери молодих людей. Водночас не досить вивченими є детермінанти, умови, які б сприяли розвитку ціннісно-смислової сфери у процесі підготовки молоді до професійної діяльності.

Аналіз попередніх досліджень. Проблема цінностей у психологічній науці моє свою історію вивчення. Теоретичні й емпіричні дослідження Г. Андреєвої, М. Бобневої, Д. Леонтьєва, С. Рубінштейна виявили особливу значимість цінностей як соціально-психологічних утворень. Проблемам цінностей присвячувалися роботи І. Беха, М. Боришевський, М. Вебера, М. Рокіча, В. Тугарінов, Ш. Шварца та інші. Особливості формування ціннісної сфери у юнацькому віці у своїх працях висвітлювали О. Антонова, Л. Коберник, Н. Максимчук, О. Научитель.

© Сорохан Р. І., м. Вінниця 2019 р.

Молодь є найбільш сприйнятливою до соціальних змін. Серед соціальних чинників, які впливають на розвиток смислової сфери в юності є фактор нестабільності суспільства (І. Корнієнко, І. Макарова, А. Малигіна), період професійного самовизначення нові умови існування також стають імпульсом структурування смислової сфери особистості (І. Варе, С. Гончар, Х. Дмитерко-Карабин, Л. Коберник, Е. Мартинова, Г. Меднікова, О. Москаленко та ін.).

Метою статті на основі аналізу сучасних наукових досліджень визначити і з'ясувати основні підходи до розуміння сутності понять «смисл» і «цінність» у психологічній літературі.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні процес становлення фахівців неможливий без розгляду процесів проектування особистості, самореалізації. Тому значний інтерес становлять цінності особистості та смисл її діяльності, становлення ієрархії професійних мотивів. В цих умовах одним із фактів особистісної підготовки до професійної діяльності є процес становлення ціннісних, смислових орієнтацій студентів, тому що вони багато у чому передбачають поведінку особистості, відношення людини до інших людей, до світу, до самого себе.

Система смислової сфери людини являє собою центральне особистісне утворення й виражає змістове ставлення людини до соціальної дійсності, багато в чому визначає мотивацію поведінки людини, а також істотним чином впливає на всі сторони її діяльності [1, с. 175]. За терміном «смисл життя» скриваються різні зовсім значення, а саме: філософський смисл життя, синонімом є слово «призначення»; смисл, який визначає, коли людина прожила своє життя або завершений період життя; психологічний смисл життя окремої людини разом з її регуляторною функцією (мотиваційною і орієнтуючою) [4, с. 5]. У психології цією проблематикою активно займалися такі зарубіжніі дослідники, як А. Адлер, В. Франкл, З. Фрейд, К. Юнга, К. Хорні, Е. Фром, К. Ясперс. При дослідженні цієї проблеми науковців цікавлять питання як і під впливом яких факторів відбувається формування смислу життя і як смисл життя впливає на життєдіяльність особистості.

Поняття «смисл» немає однозначного трактування. Наведемо трактування цього поняття відомими психологами: вища інтегративна основа особистості (В. Франкл); людина не може створити собі смисл життя, вона повинна виявити його і реалізувати у власному житті(З. Фрейд); це специфічна людська потреба, свідома реалізація якої наближає людину до її сутнісних витоків (К. Юнг); актуальне переживання, властиве людині внутрішнє сприймання психічних взаємозв'язків, що виникає завдяки внутрішній роботі (К. Ясперс); джерело світла і тепла для інших людей, перетворювач життя (С. Рубінштейн); ідею, яка містить в собі мету життя людини і стає для неї цінністю надзвичайно високого порядку (В. Чудновський); цінність й одночасно переживання цієї цінності людини в процесі її вироблення, привласнення чи здійснення (К. Абульханова-Славська); визначальна парадигма духовної, предметної діяльності і буття, вищий спосіб самореалізації людини (І. Варе).

Отже, теоретичний аналіз проблеми дозволяє зробити висновки, що категорія «смисл» розглядається в контексті понять смисл життя. У зарубіжній психології переважає дослідження цього феномену як об'єктивної реальності в контексті смисложиттєвої проблематики, натомість вітчизняні дослідники схильні вивчати цей феномен як категорію свідомості, тобто це така суб'єктивна характеристика особистості, яка відображає процес взаємодії людини з дійсністю.

У широкому значенні цінності це - абстрактні привабливі переваги, моральні пріоритети й принципи, ситуативні моральні орієнтири і стабільно важливі конкретні матеріальні блага; у вузькому значенні - духовні ідеї, укладені в поняттях, які мають високий ступінь узагальнення (наприклад, смислові універсалії, буттєві цінності) [6, с. 45]

Л. Коберник говорить про цінності як про самостійні утворення, що визначають програму поведінки, забезпечують інтеграцію суспільства, допомагають індивідам здійснювати вибір своєї поведінки в життєво важливих ситуаціях. Система цінностей складає внутрішній стрижень культури, виступаючи одним з головних мотивів соціальної дії, впливає на соціальні потреби та інтереси [3, с. 29].

К. Цимбал зауважує, що цінності регулюють загальну спрямованість діяльності людини стосовно об'єктів високої соціальної значущості, виступають складниками вищих рівнів соціальної структури особистості, а тому вони займають особливе місце в культурі [5, с. 175].

Чимало дослідників з'ясувало, що цінності, як соціально-психологічні утворення, є особливо значимі. Оскільки вони є компонентом мотиваційно-потребової сфери особистості, то виконують наступні ролі: найважливіших регуляторів поведінки особистості; являють собою якісь ідеальні кінцеві цілі для індивіда; визначають можливість приймати рішення в ситуаціях вибору; активізують і спрямовують діяльність людини.

Також цінності лежать в основі спонукань особистості щодо пошуку смислу життя. Пошук смислу життя є однією з основних людських потреб, які визначають його індивідуальність, його «Я». Особистісний смисл цінності

становить собою безпосереднє значення цінності, яке обґрунтовує індивідуальна свідомість і виступає як підстава задуму діяльності. Смисл постає у вигляді можливості ціннісного існування як специфічного способу людського буття. Проблема смислу життя нерозривно пов'язана з питанням вищих цінностей людського існування. Оскільки для кожної людини смисл життя індивідуальний, то і ієрархія цінностей у кожного своя.

Ціннісно-смислова сфера особистості – це єдність емоційно-почуттєвого, когнітивного, потребнісно-мотиваційного та поведінково-діяльнісного компонентів, які представлені цінностями, смислами, ціннісними орієнтаціями, мотивами, потребами, цілями, інтересами, установками, вірою, почуттями, переживаннями, знаннями, розумінням, поведінкою, вчинками. Становлення ціннісно-смислової сфери значною мірою залежить від багатства внутрішнього світу особистості, від широти інтересів, від духовних потреб та духовних цінностей, від множинності ідеалів [2].

Розвиток ціннісно-смислової сфери на етапі первинної професіоналізації буде сприяти інтеріоризації знань, розвитку таких якостей студентів, як відповідальності, готовності орієнтуватися на іншу людину, розвитку комунікативної компетентності, успішній ідентифікації як суб'єктів майбутньої професійної діяльності.

Висновки. Смисл життя – це життєва позиція людини, її ціль, система переконань і поглядів на світ, на відношення до себе, оточуючих, на своє місце у цьому світі. Цінність – це те, що визначає програму поведінки, забезпечує інтеграцію в суспільство, допомагають особистості здійснювати вибір своєї поведінки в життєво важливих ситуаціях. Оскільки система цінностей особистості визначається направленістю поведінки, діяльності, тому ціннісно-смисловий аспект є важливий у підготовці студентів до майбутньої професійної діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у виокремленні умов, які б сприяли формуванню ціннісно-смислової сфери молоді під час навчання у закладі вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Аніщенко О.В. Смисложиттєві орієнтації у професійній діяльності педагога / О.В. Аніщенко // Я – концепція академіка Неллі Ничкало у вимірі професійного розвитку особистості: зб. наук. пр. / редкол. І.А. Зязюн (голова), О.М. Отич та ін. – К.: ІПООД НАПН України, 2014. – С. 174-181.
2. Антоненко Т. Ціннісно-смислова сфера особистості – фундаментальна основа її духовної безпеки / Т.Л. Антоненко // уховність особистості: методологія, теорія і практика, 2017.- №3 (78). – Режим доступу: http://oaji.net/articles/2017/690-1507113114.pdf.
3. Коберник Л.О. Ціннісні орієнтації як чинник виникнення та подолання конфліктних форм поведінки в юнацькому віці: автореф. дис. … канд. психол.наук 19.00.07: Педагогічна та вікова психологія / Л.О. Коберник. – К., 2010. – 23 с.
4. Насраддин Е.М. Структура и динамика ценностно-смысловых ориентаций студентов педагогического вуза : автореф дис. … канд. психол. наук 19.00.07 Педагогическая психология / Е.М. Насраддин. – Москва, 2010. – 23 с.
5. Цимбал К. Д. Еволюція поглядів на цінності у західних науках про суспільство / Цимбал К. Д. // Нова парадигма. – 2009. – Випуск 84. – С. 174-185.
6. Шпунтова В.В. Внутриличностный ценностный конфликт и способы его разрешения: дис. канд. ксихол. наук: 19.00.01 «Общая психология, психология личности, история психологии» / В.В. Шпунтова. – М., 2008. – 180 с.

Анотація. *Стаття присвячена розгляду понять «цінність», «смисл». Описані базові основи розуміння понять «цінність», «смисл життя». Визначено, що оскільки система цінностей особистості визначається направленістю поведінки, діяльності, тому ціннісно-смисловий аспект є важливий у підготовці студентів до майбутньої професійної діяльності.*

Ключові слова: *цінність, смисл, смисл життя, ціннісно-смислова сфера.*

Аннотация. *Статья посвящена рассмотрению понятий «ценность», «смысл». Описаны базовые основы понимания понятий «ценность», «смысл жизни». Определено, что поскольку система ценностей личности определяется направленностью поведения, деятельности, поэтому ценностно-смысловой аспект важен в подготовке студентов к будущей профессиональной деятельности.*

Ключевые слова: *ценность, смысл, смысл жизни, ценностно-смысловая сфера.*

Annotation. *The article is devoted to the consideration of the concepts of "value", "meaning". The basic principles of understanding the concepts of "value", "meaning of life" are described. It was determined that since the system of personal values is determined by the direction of behavior and activity, therefore the value-semantic aspect is important in preparing students for future professional activities.*

Key words: *value, meaning, meaning of life, value-semantic sphere.*

УДК 37.2.018.1-053.4

Стрельбицька О. О.,
м. Вінниця, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ УМОВ СУЧАСНОГО СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Вивчення умов сімейного виховання обумовлене орієнтацією сучасної педагогічної теорії і практики на гуманізацію виховного процесу в сім'ї, де дитина має почуватись найбільш захищеною, необхідністю виконання програми "Діти України" і Конвенції ООН про права дитини, яка ратифікованою парламентом України, відсутністю спеціального комплексного її дослідження в сучасній українській психолого – педагогічній науці.

Мета статті. Виявлення і обгрунтування психолого-педагогічних умов сучасного сімейного виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Розв'язання цієї проблеми зобов'язує до глибокого осмислення стану сучасного сімейного виховання, аналізу причинно-наслідкових зв'язків та ґрунтовного викладу здобутих результатів наукового пошуку, оскільки вона зачіпає кожного і в цілому має як суспільну значущість, так і значущість на рівні окремої особистості.

Поняття "умови" трактується як філософська категорія, в якій відображені універсальні відношення між речами і факторами, завдяки яким вона виникає. При наявності відповідних умов, якості переходять із можливих у дійсні. Педагогічні словники та енциклопедії не дають тлумачення цього поняття. Однак, керуючись викладеними підходами, можна говорити про те, що педагогічні умови - це складові способу життя, що створюють можливості виховання гармонійної особистості. Проте, не всі умови, в яких зростає дитина, можна назвати педагогічними.

Поняття "способу життя" визначається як система діяльностей, що характеризує життя людини у певних умовах. Ця думка підтверджується тезою про те, що "спосіб життя людей безпосередньо пов'язаний, взаємодіє з матеріальними, соціальними, духовно-культурними умовами життя, які в процесі соціальної взаємодії перетворюються на складову способу життя, "розпредметнюються в процесі життя, а сама людська діяльність створює свої матеріальні передумови" [2,с.51]. І далі: "Спосіб життя належить до таких соціальних явищ, які досить жорстко детерміновані об'єктивними чинниками - від суто зовнішніх умов життя і аж до фізіологічно заданих параметрів життя людини (необхідність харчування, фізичної і розумової активності, сну і відпочинку тощо" [2,с.52]. Отже спосіб життя сім'ї є не тільки економічною чи соціальною категорією, він є й категорією культурною (тобто такою, що, за своєю суттю є виявом культури людства, яка складається історично). Тому стосовно сім'ї правомірно говорити не просто про умови чи тільки педагогічні умови, а про психологічні та соціально-педагогічні умови виховання дитини, оскільки всі вони пов'язані з рівнем суспільного життя і з філософією суспільства. Виховний вплив на особистість відбувається в процесі різних видів людської діяльності, яка стосується всіх аспектів життя як окремої людини, так і сім'ї та суспільства в цілому, адже в них відображається накопичений людством досвід, завдяки їм складають міжособистісні стосунки, які інтенсивно впливають на формування і розвиток особистості [4,с.57].

Необхідність виявлення і обґрунтування психолого-педагогічних умов, за яких сім'я як головний інститут виховання і первинної соціалізації особистості зможе реалізувати свої найважливіші функції на основі врахування сучасної реальної дійсності, актуалізується суперечністю, спричиненою змінами не лише в соціально-економічних та соціально-політичних мовах, а й у суспільній свідомості громадян України. Це відбулося завдяки процесу демократизації суспільства, відродження національної свідомості. Означені суперечності полягають у невідповідності між теорією і практикою виховання дітей у державних інститутах і окремо взятих сім'ях (відчутна різниця у цілях, вимогах, поглядах на сімейне життя); постановці нових завдань у сфері родинно-сімейного виховання і недостатністю (а з деяких питань і відсутністю) теоретичних розробок відповідних форм психолого-педагогічної освіти та підготовки батьків до виконання виховної функції, підвищення рівня педагогічної культури; великому досвіді сімейного виховання, який виражений у народній педагогіці та недостатньому його використанні в сучасній сімейній педагогіці; орієнтації суспільства і суспільної думки на гуманізацію життя і недостатньому усвідомленні або неприйманні ідеї цінності та унікальності людини будь-якого віку, поваги до її особистості та її прав; конфліктні взаємини між членами сім'ї; розлучення чоловіка і дружини; аморальна поведінка дорослих (пияцтво, наркоманія, безвідповідальне ставлення до дітей тощо); надмірна опіка; поблажливіше ставлення до дитячих егоїстичних проявів тощо.

© Стрельбицька О. О., м. Вінниця 2019 р.

До умов виховання дитини дошкільного віку в сім'ї дослідники відносять (узагальнено): авторитет батьків; особистий приклад батьків; готовність батьків до виховання дитини; гармонізовані взаємостосунки в сім'ї; знання мети виховання; розуміюче ставлення до організації трудового сімейного колективу; щоденну цілеспрямовану увагу до ігор та інтересів дитини; суворе дотримання режиму; здоровий побут; життя за законами краси [1,с.57].

А.С. Макаренко головною умовою успішного сімейного виховання вважав любов до дитини та батьківський авторитет. С.Ф. Русова - ласку матері та духовну культуру сім'ї, що ґрунтуються на гармонійному поєднанні народного, національного, фольклорного його аспектів із загальнокультурним. В.О. Сухомлинський до умов успішного сімейного виховання відносив: суспільну і моральну відповідальність батьків за дітей; - сприятливий сімейний мікроклімат; сумісну трудову діяльність батьків і дітей у сім'ї; - розумну організацію життя і побуту; любов і велику пошану до Жінки-Матері.

Методологічною основою вивчення умов виховання дитини у сім'ї має бути розуміння реальності як об'єктивно існуючих явищ, процесів, відношень, що також мають системну природу.

У визначення психолого-педагогічних умов, накреслення шляхів поліпшення сімейного виховання дітей значний внесок зробили філософи і соціологи: В.Г. Афанасьєв, І.В. Бестужева-Лада, Ю.С. Василєва, В. Меньшутін, ВЯ. Титаренко, О.Г.Харчев, Л.В.Чуйко; психологи: А.Ананьєв, І.Д.Бех, А.А.Бодальов, О.Л.Кононко,О.В.Петровський, І.А.Трухін, педагоги: Ю.Азаров, З.Грєбєнніков, О.М.Докукіна, О.С.Короткова, Т.В.Кравченко, А.С.Макаренко, В.Г.Постовий, Я.Савченко, В.О.Сухомлинський, О.В.Сухомлинська, М.Г.Стельмахович, С.Русова, О.Л.Хромова і ін. Практично усі вони погоджуються з тим, що для кожної сім'ї характерна неповторність умов мікросередовища та морально-емоційних стосунків.

Л.Ф. Лєсгафт вважав, що головними умовами нормального розвитку дитини є: чистота; послідовність слова і діла у спілкуванні з дитиною; відсутність сваволі у діях батьків-вихователів або обумовленість цих дій; визнання особистості дитини із ставленням до неї як до людини; повне визнання за дитиною прав особистої недоторканості.

І.В.Грєбєнніков до умов, що створюють виховний вплив сім'ї, насамперед відносив структуру сім'ї, освіту батьків та їх педагогічну підготовленість, уміння змістовно проводити дозвілля, вміння аналізувати свою виховну діяльність.

Як видно з наведеного огляду, надзвичайно важливою умовою сімейного виховання дослідники вважають стиль внутрішньосімейних взаємин. У психолого-педагогічній літературі описано кілька найбільш поширених типів сімейних стосунків. Наприклад, Петровський виділяє 5 таких типів:

- взаємини диктату (причому, дитина може бути як об'єктом, так і суб'єктом прояву такого ставлення);
- взаємини опіки;
- взаємини конфронтації;
- взаємини мирного співіснування з позицією невтручання;
- співробітництво. Цей тип взаємин автор вважає найбільш оптимальним.

Ю.Азаров виділяє 3 типи стосунків у сім'ї:

- ідеальний (де ранок приносить задоволення, радість і сподівання);
- середній (де ранок не засмучує, все йде своїм порядком і кожен зайнятий собою);
- скандально-дратуючий (де вже перші зустрічі набувають характеру відкритого чи прихованого невдоволення).

Гарантом забезпечення позитивних емоцій у сімейному спілкуванні може бути дотримання принципів співжиття, які базуються на глибокій повазі до старших, а особливо до батьків, до історії свого роду і народу, ввічливості у стосунках; на любові до рідної землі, до природи; на мораль цінностях, які включають національну, загальнолюдську та християнську етику; на працьовитості та систематичній підготовці дітей як дбайливих господарів до самостійного життя. Невичерпним джерелом створення таких стосунків є народна педагогіка, яка передбачає створення умов розвитку моральної самооцінки і віддзеркалює ставлення до себе як до суб'єкта гуманних доброзичливих взаємин з оточуючими [5,с.76].

Отже, всі умови виховання дитини в сім'ї можна звести до трьох основних груп, які відображають їх інтегрований процес взаємодії і взаємовпливу: родинно-національні умови, виразником яких є сімейна атмосфера з родинною трансформацією духовно-культурного досвіду нації; соціально-побутові умови, що слугують фоном виховної діяльності сім'ї; педагогічні умови, що визначають сукупний рівень виховних можливостей сім'ї; психологічні умови, характеризують міру розуміння батьками основних вікових змін та їх врахування у взаємодії з дітьми.

Варто також зазначити, що умови сімейного виховання дітей, навіть у такій інтегрованій формі, не виникають самі собою. Як правило, їм передують передумови, які у загальному вираженні також можуть бути зведені у 3 великі групи. Такими передумовами вважаємо: родинно-національні традиції сім'ї (як правило, молода сім'я переймає їх із

батьківських сімей); соціально-економічний статус держави та сім'ї; біогенетичні фактори особистості.

Висновок Отже, на виховну функцію сім'ї впливає кілька груп умов, які перебувають у взаємозв'язку і часто одні з них породжують інші або є результатом їх впливу. Означена сукупність причинно наслідкових зв'язків і є основним аргументом для того, щоб характеризувати їх як інтегровані, тобто такі, що потребують комплексного вивчення та впливу.

Таким чином, дослідження умов сімейного виховання можливе тільки на основі системного бачення проблеми, одночасного сприймання сім'ї як окремої педагогічної системи, де є суб'єкти виховної взаємодії, діють певні та специфічні закони та принципи педагогіки, і підсистеми суспільства, її окремого компоненту, котрий взаємодіє з різними соціальними інститутами, залежний від держави і політики, яка здійснюється в країні стосовно сім'ї та виховання дітей. Це дозволяє сприймати сучасну сім'ю як окрему педагогічну систему і підсистему суспільства, що являє собою інтегровану єдність цілей, змісту, форм і методів виховання дитини, формування особистісних якостей кожного її члена, реалізації соціально-побутових завдань. Вирішальним стрижнем цієї системи є взаємостосунки в сім'ї. За позитивного їх наповнення, вони поєднують, інтегрують її елементи, сприяють збереженню сім'ї, повноцінному її функціонуванню.

Список використаних джерел:

1. Алексєєнко Т.Ф. Молода сім'я: умови виховання дитини: Науково-методичний посібник.// Т.Ф. Алексєєнко - К., 2005.
2. Лазарук А. Батьківська педагогіка В.Сухомлинського: Аксіологічний ракурс проблеми // Лазарук А. Початкова школа. - 2004.
3. М'ясоїд П.А. Загальна психологія Навч. посібник. // П.А. М'ясоїд - К.: Вища школа, 2000. - С. 259 - 274.
4. Постовий В. Г. Сучасна сім'я і її педагогіка. //В.Г. Постовий— К., 1994.
5. Рацул А.Б. Особливості організації родинного виховання. //- Кіровоград, 2002. - 82 с.
6. Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: Навч. посібник.// В.А Семиченко В.С. Заслуженюк - К.: Веселка, 1998.

Дана стаття присвячена вивченню умов сучасного виховання дітей дошкільного віку. Вона містить короткий літературний огляд з даної проблеми. У статті відображено поняття «умови сімейного виховання»: їх розвиток, особливості, функціональне призначення.

Ключові слова: *умови виховання, молода сім'я, сучасне виховання.*

Данная статья посвящена изучению условий современного воспитания детей дошкольного возраста. Она содержит краткий литературный обзор по данной проблеме. В статье отражено понятие «условия семейного воспитания»: их развитие, особенности, функциональное назначение.

Ключевые слова: *условия воспитания, молодая семья, современное воспитание.*

This article is devoted to the study of the conditions of modern education of preschool children. It contains a brief literature review of the problem. The article reflects the concept of "conditions of family education": their development, features, functional purpose.

Key words: *conditions of education, young family, modern education.*

УДК 373.3052.31/:75

Сузанська Н., Фуштей О. В.
м. Вінниця, Україна

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Постановка проблеми. У сучасних концепціях розвитку вищої освіти наголошується, що освіта повинна не тільки забезпечити майбутніх фахівців глибокими знаннями, але й сприяти розвитку особистісної позиції студентів, формувати чіткі орієнтири життєдіяльності, вміння виокремлювати істинні цінності. Розв'язання цих складних завдань є неможливим без реалізації ціннісного підходу до оновлення університетської педагогічної освіти, без вивчення проблеми формування ціннісних орієнтацій студентів.

Система професійно-ціннісних орієнтацій є ланкою, що пов'язує особистість з професійним середовищем через внутрішні механізми діяльності. Саме ціннісні орієнтації визначають як засоби і напрямки діяльності майбутнього соціального працівника.

Аналіз попередніх досліджень. Серед підходів до дослідження проблеми цінностей, можна виділити основні напрями розгляду проблеми: сутність, функції та зміст ціннісних орієнтацій особистості (В.Василенко,

© Сузанська Н., Фуштей О. В., м. Вінниця 2019 р.

Д.Леонтьєв, О.Дробницький, А.Кавалеров, М.Розов, Н.Ткачова і ін.); цінності та ціннісні орієнтації студентів, механізми та закономірності розвитку і формування ціннісних орієнтацій особистості (С.Боришевський, Т. Бутківська, І.Ісаєв, М.Казакіна, Р.Скульський і ін.); особистісно-ціннісний підхід в системі освіти (С.Вершловський, В.Гінецинський, Є.Головаха, І.Зязюн, В.Сєріков і ін.).

Мета статті – розкрити особливості формування ціннісних орієнтацій майбутнього соціального працівника в процесі професійної підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Вимоги до діяльності в галузі соціальної роботи надзвичайно динамічні і за своєю суттю є одними з найскладніших історичних категорій, що піддаються постійним змінам. Нині в нашій країні соціальна робота висуває нові вимоги до підготовки фахівця, готового до професійної самореалізації не тільки з традиційної позиції, але й в більш широкій сфері: „людина – суспільство – людина". Це вимагає відповіді на питання щодо того, які якості повинен мати соціальний працівник, здатний реалізовувати таку взаємодію.

Проблема підготовки майбутнього соціального працівника, що має стійку систему професійно-ціннісних орієнтацій, обумовлюється як самою психолого-педагогічною діяльністю, так і сучасними перетвореннями вітчизняної освіти й самого життя. Підвищуються вимоги до соціального працівника, до результатів його професійної діяльності, що обумовлює необхідність постійного вдосконалення психолого-педагогічної освіти. Підготовка майбутнього соціального працівника в вищому педагогічному навчальному закладі повинна відповідати практиці навчання й виховання, яка швидко змінюється, відповідати цілям і змісту психолого-педагогічної освіти. А професійне мислення сучасного соціального працівника включає не тільки понятійно-логічний, але й ціннісний аспекти.

Сучасні дослідники наголошують, що важливим є те, щоб у процесі навчання в педагогічному університеті у майбутнього соціального працівника відбувалося не лише накопичення знань, досвіду діяльності, усвідомлення своїх здібностей, можливостей, а й відбулося ціннісне самовизначення, тобто формування ціннісних орієнтацій. Саме вирішення цих питань зможе забезпечити безупинний професійний розвиток студента, що здатний сприймати нове мислення та діяльність. Досягнути цієї мети можливо лише за умови залучення майбутнього соціального працівника до системи цінностей, що є симбіозом загальнолюдських і національних надбань. Необхідним виявляється стимулювання в студента потреби в постійному вдосконаленні своєї діяльності, оволодінні новими методами педагогічного спілкування, залучення майбутнього соціального працівника до безупинного загальнокультурного та професійного вдосконалення, вироблення потреби в постійній самоосвіті, «формування потреби в діях, постійного прагнення до професійного зростання» [4, с.4-16].

Досліджуючи цінності й ціннісні орієнтації, їх структуру й ту роль, яку вони відіграють в професійному формуванні особистості майбутнього соціального працівника, необхідно, передусім, чітко визначити такі дефініції, як „цінність", „ціннісні орієнтації", „професійно-ціннісні орієнтації" та їх критерії.

У житті й поведінці людини цінності відіграють величезну роль, оскільки в своїй сукупності сприяють не тільки усвідомленню змісту й цілей життя, але і є підґрунтям для самоствердження людини як творчої особистості, визначають її життєву позицію за умови, що вони глибоко усвідомлені і вільно прийняті особистістю як ціннісні орієнтації.

Слід відзначити, що питання, пов'язані з людськими цінностями, відносяться до найважливіших, якими займаються науки, що вивчають людину або суспільство.

Так, на думку Ю.Саарнійт, цінності – це «об'єкти і явища дійсності, які є предметом прагнення, інтересу, потреби тощо для того чи іншого суб'єкта (особи, групи, суспільства), тобто це об'єкти і явища, до яких у суб'єкта є позитивне або негативне суб'єктивне ставлення» [6, с.57].

Науковці наголошують, що категорія «цінність» пов'язана з духовним змістом життя людей, оскільки має певні значення вищого порядку, є найважливішим елементом культури, який звеличує людину, формує її духовні орієнтири, надає життєдіяльності певний сенс. Завдяки цінностям особистість відчуває себе цілісною в навколишньому світі. «Світ цінностей – це, насамперед, світ культури, сфера духовної діяльності людини, її моральної свідомості, оцінок тощо» [5, с.7].

Вченими доведено, що поняття „цінність" існує тільки за умови наявності об'єкту, що є значущим для буття людини з її потребами й можливістю практичної взаємодії. У цінностях вбачають момент єдності об'єкта, наділеного певними властивостями, і суб'єкта, що володіє потребами, причому перший має цінність для останнього тільки за умови практичної взаємодії .

Науковцями напрацьовано різні підходи до визначення поняття «цінність» та «ціннісні орієнтації». Так, доволі часто цінності ототожнюються з благом, нерідко – з інтересом, потребами. Існує неоднозначність у розумінні

поняття «цінність», відсутнім є чітке уявлення про те, до чого відноситься сама дефініція «цінність», оскільки аналіз літератури засвідчує її використання різними авторами в різних значеннях. Це є ознакою багатогранності поняття й охоплення ним широкого кола людських взаємин. Аналіз різних підходів до теорії цінностей дозволяє зробити висновок про те, що в загальних питаннях різні визначення не суперечать одне одному, а, навпаки, взаємодоповнюють одне одного і дозволяють розглянути поняття «цінності», «ціннісні орієнтації» з різних точок зору [2, с.11-20].

Незважаючи на багатогранність і неоднозначність природи цінності, генезисний розгляд цього поняття дозволяє виділити три основні значення. По-перше, цінність пов'язують з визначенням предметних якостей явищ, в основі яких лежить практичне й емоційне відношення людини до предметів та явищ, що оцінюються нею; по-друге, це поняття характеризує моральні категорії, які визначають в тому числі психологічні характеристики людини; і, по-третє, цінність відбиває визначення соціальних явищ, що характеризують відношення між людьми. Тобто категорія «цінність» поєднує в собі не тільки знання про предмет, але й відношення до нього, головне ж, що цінність виступає як регулятор соціальної поведінки. Саме ця якість зробила категорію «цінність» важливою для суспільних наук: сучасної філософії, психології, педагогіки.

Вчені є одностайними щодо думки про те, що категорія „цінність" є суб'єктно-об'єктною, об'єктивність якої обумовлена суспільним буттям, впливом загальнолюдських, національних, морально-етичних цінностей, національним менталітетом. Суб'єктивність же виражається в тому, що цінність виникає й закріплюється під впливом свідомості індивіда. Діючи на основі суспільно обумовленої необхідності, людина завжди має й використовує можливості вибору того або іншого шляху, що мотивується її потребами, інтересами, переконаннями [1, с.51]. Відповідно й ціннісні орієнтації – це стійка вибіркова перевага зв'язку суб'єкта з об'єктом навколишнього світу, коли цей об'єкт, маючи в собі соціальні значення, набуває для суб'єкта особистісного сенсу, розцінюється як щось значуще для життя окремої людини і суспільства в цілому.

Отже, аналізуючи різні наукові підходи, можна зробити такі висновки: у понятті „цінність" виділяються об'єктивні його якості, що не залежать від людини, стають цінністю в момент пізнання й оцінки людиною, тобто в момент суб'єктивного сприйняття. Не можна розглядати цінність поза людиною, тому це поняття завжди включає відомості про об'єкт, відношення до об'єкта, його оцінку, що і є суб'єктивним відображенням об'єктивного світу.

Існування й функціонування цінностей пов'язано з особливою здатністю людської свідомості – відбивати й фіксувати значення тих чи інших духовних або матеріальних, реальних або уявних об'єктів для задоволення потреб людини, реалізації її інтересів. Від того, наскільки глибоким буде сприйняття й усвідомлення сучасної молоді цінності, залежить наповненість її життя справді людським, реальним гуманістичним змістом.

З точки зору психологічної науки, цінності проходять через сферу життєвої діяльності та входять до психологічної структури особистості як форми особистісних цінностей. Сутність ціннісних орієнтацій психологами розкривається в рамках мотиваційної сфери людської свідомості. Поняття «цінність» розглядається як суб'єктивне вираження в свідомості індивіда деяких специфічних якостей предметів та явищ навколишньої дійсності. Науковці відзначають, що той або інший об'єкт стає цінністю завдяки своїй здатності задовольняти ті або інші потреби, інтереси й цілі людини. Підкреслюється, що в мотиваційній сфері людської свідомості цінності відіграють важливу роль в оцінювальній діяльності, яка передбачає сприйняття й засвоєння об'єктивної, змістовної сутності предмета, з одного боку, а з іншого – оцінку його якостей з точки зору суб'єктивного значення для індивіда, відповідності його потребам та інтересам. У результаті оцінювальної діяльності відбувається усвідомлення об'єктів соціальної дійсності і тим самим формується особливий вид відношення – ціннісне відношення. Таким чином, особистісні цінності виступають ланкою між значенням та змістом, між суспільним та індивідуальним буттям, відбиваючись у свідомості людини як ціннісні орієнтації. У науковій літературі неодноразово зазначалося, що ціннісні орієнтації як система стійких установок на освоєння та створення визначених цінностей, є багатоплановим явищем. Вони формуються під впливом як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. Тому головна увага приділяється професійно-ціннісним орієнтаціям як системі цінностей майбутніх соціальних працівників, що визначають конкретний зміст майбутньої професійної діяльності.

Підсумовуючи різні підходи до визначення й характеристики цінностей, ціннісних орієнтацій, можна зробити висновок, що професійно-ціннісні орієнтації в науковій літературі розглядаються за такими напрямами:

- як система установок, що визначає здатність особистості до саморегуляції, самовизначення, виступає мотиватором діяльності, визначаючи та спрямовуючи поведінку особистості до рефлексії, направленість на досягнення поставлених цілей [1, с.35];
- як засіб диференціації особистістю об'єктів професійної діяльності за їх значенням [5, с.10];

- як відношення особистості до об'єктивних цінностей суспільства, що спонукає до усвідомлення їх як потреб, які мотивують поведінку, за якими студент співвідносить своє життя і діяльність [3, с.62].

Отже, можна зробити висновок, що розуміння поняття цінностей та ціннісних орієнтацій є багатоплановим. Якщо з позицій педагогічних наук ціннісні орієнтації розглядаються як специфічні утворення в структурі особистості, що визначають зразки поведінки, діяльності, спілкування, як «система цінностей, усвідомлених особистістю, керуючись якими можна сформувати позитивну мотивацію нормативної поведінки» [6, с.60].

Ґрунтуючись на аналізі наукової літератури з досліджуваної проблеми, визначаємо власну позицію щодо сутності поняття: ціннісні орієнтації майбутнього соціального працівника – це система особистісно усвідомлених гуманістичних цінностей, що виступають орієнтирами його соціальної і професійної активності, визначаючи життєву позицію.

На нашу думку, поняття «професійно-ціннісні орієнтації майбутнього соціального працівника є більш наповненим професійним змістом, оскільки відбиває ціннісні орієнтації, пов'язані з виконанням ним професійних функцій. Тому професійно-ціннісні орієнтації майбутнього соціального працівника визначено як систему стійких відношень особистості до праці, що формуються на основі усвідомлених цінностей і втілюються в професійній діяльності, визначаючи її змістове наповнення і шляхи досягнення професійних цілей.

Висновки. Отже, майбутньому соціальному працівнику необхідно виробляти в собі стійку систему професійно-ціннісних орієнтацій, якими надалі він буде керуватися як в особистому житті, так і в своїй професійній діяльності, оскільки саме ціннісні орієнтації виступають сполучною ланкою свідомості і поведінки особистості. Саме сформовані професійно-ціннісні орієнтації, що спрямовані на задоволення потреб у саморозвитку, спілкуванні, професійній самореалізацій, любові до професії й дітей, можуть забезпечити постійний професійний розвиток соціального працівника.

Список використаних джерел:

1. Бакиров В.С. Пути реализации воспитательного потенциала ВУЗа: методология, методика, опыт. – Харьков, 1988. – 189с.
2. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості // Педагогіка і психологія. – 1997. – №3(14). – С. 11-20.
3. Волков К.Н. Психология в педагогических проблемах. – М.: Просвещение, 2001. – 128 с.
4. Зязюн І.А. Філософсько-гуманістичні та психолого-педагогічні аспекти сучасної освіти // Діалог культур: Україна у світовому просторі / За ред. І.А.Зязюна. – Львів : Сполом, 2002. – С.4-16.
5. Научитель О.Д. Ціннісні орієнтації студентів: психологічні фактори формування, розвитку, трансформації. Автореферат дис… канд. психолог. наук: 19.00.07. – К., 2003. – 18 с.
6. Саарнійт Ю. Про співвідношення основних понять теорії цінностей // Філософська думка. – 1987. – №5. – С.57-60.

У статті розкрито поняття «цінність», «ціннісні орієнтації та формування професійно-ціннісних орієнтації майбутнього соціального працівника. Сформовані професійно-ціннісні орієнтації, що спрямовані на задоволення потреб у саморозвитку, спілкуванні, професійній самореалізацій, любові до професії й дітей, можуть забезпечити постійний професійний розвиток соціального працівника.

Ключові слова: *майбутній соціальний працівник, «цінність», «ціннісні орієнтації, професійно-ціннісних орієнтацій.*

В статье раскрыто понятие «ценность», «ценностные ориентации и формирования профессионально-ценностных ориентации будущего социального работника. Сформированы профессионально-ценностные ориентации, направленные на удовлетворение потребностей в саморазвитии, общении, профессиональной самореализаций, любви к профессии и детей, могут обеспечить постоянное профессиональное развитие социального работника.

Ключевые слова: *будущий социальный работник, «ценность», «ценностные ориентации, профессионально-ценностных ориентаций.*

The article is devoted to the concept of "value", "value orientation and formation of professional-value orientation of the future social worker. Formed professional-value orientations aimed at satisfying the needs for self-development, communication, professional self-realization, love for the profession and children, can ensure the continuous professional development of a social worker.

Key words*: future social worker, "value", "value orientations, professional-value orientations.*

УДК 312

Ткачук К. І.,
м. Вінниця, Україна

МІСЬКІ ПРОЦЕСИ: УРБАНІЗАЦИЯ І СУБУРБАНІЗАЦІЯ

Постановка проблеми. Місто - це місце взаємодії процесів і проблем сучасного людського світу. Його вивчають практично всі гілки географічної науки. Розкриваючи економіко-географічне положення міста ми виявляємо його головні ресурси розвитку.

У XX столітті відбулося стрімке зростання міст і міського населення, що призвело до різкого зростання урбанізації всього світу.

Щоб з'ясувати чому, де і як ростуть міста, треба розглянути взаємодії виробництва і розселення населення, визначити спеціалізацію міста, оцінити роль географічного поділу праці в розвитку міста. На даній основі розкрити роль економіко-географічного положення. Ці знання дозволять побудувати правильну стратегію розвитку міста, що є актуальним для нашого часу.

Метою роботи є виявлення відмінностей між двома протилежними процесами – субурбанізацією та урбанізацією міст.

Основні завдання даної роботи:

1) охарактеризувати процес урбанізації;

2) розглянути ключові принципи розвитку субурбанізації;

3) проаналізувати сучасні тенденції урбанізації та субурбанізації.

Виклад основного матеріалу. 1. Тенденції розвитку міст, умови життя людей в них і інші завдання даної тематики вивчаються вченими географії та інших наук в усіх країнах світу. Відображає в собі всю сутність розвитку або деградації міських процесів поняття «урбанізація».

Урбанізація - це складний багатогранний соціально-економічний процес, пов'язаний з розвитком виробництва, накопиченням інтелектуальної інформації і вдосконаленням форм соціального спілкування, збільшенням частки міського населення, зростанням значення міст у житті суспільства, поширенням міського способу життя, а також і інших аспектів [1] .

Деякі основні положення, що характеризують сутність урбанізації:

1) у вузькому розумінні - це зростання міст і міського способу життя;

2) в широкому значенні - це світовий історичний процес, пов'язаний з соціально-економічним перетворенням міста і села на основі суспільного розподілу праці, що призводить до інтенсивного розвитку промисловості, транспорту, а також несільськогосподарських видів діяльності людини. Цей процес супроводжується зростанням самих міст, розширенням їх функціональної і матеріально-технічної бази, повсюдним розвитком комунікацій і сфери обслуговування, поширенням міського способу життя [2].

Можна виділити наступні тенденції розвитку процесу урбанізації: 1) постійне збільшення людності міст і зростання числа самих міст; 2) посилення концентрації робочих місць, кращі умови культурного життя в найбільших містах; 3) розростання міст по території, виникнення мегалополісів і агломерацій.

Місто - це великий населений пункт, адміністративний, торговий, промисловий і культурний центр [3].

За чисельністю розрізняють: малі міста – менше 20 тисяч жителів; середні – 20-100 тисяч жителів; великі – 100-500 тисяч осіб; найбільші – від 500 тисяч до 1 мільйона жителів; міста-мільйонери (понад 1 мільйона осіб).

В даний час в світі близько 85 тис. міст, з яких 372 міста-мільйонери і 21 агломерація (найбільші – Токіо-Йокогама, Джакарта і Індійська агломерація).

Урбанізованість - показник рівня, досягнутого в ході урбанізації, тобто, урбанізованість - це результат самої урбанізації.

В даний час найбільш урбанізованими державами (крім таких міст-держав, як Сінгапур, Гонконг, Науру, Монако, де цей показник дорівнює 100%) є: 1) Катар (99,1% населення проживає в містах), 2) Кувейт (98,3%), 3) Бельгія (97,5%), 4) Мальта (95,2%).

© Ткачук К. І., м. Вінниця 2019 р.

До найменш урбанізованих країн можна віднести країни Африки і Азії, наприклад, Шрі-Ланка (15,2%), Ліхтенштейн (14,3%), Тринідад і Тобаго (14,2%), Папуа - Нова Гвінея (12,6%), а на останньому місці в цьому переліку стоїть Бурунді (11,5%) [5].

Зараз більшість населення концентрується в містах, і ця частка продовжує зростати з кожним роком.

2. Субурбанізація, в більш простому значенні, означає процес зростання і розвитку приміської зони міста. Такі передмістя можуть мати як позитивні риси, так і негативні. Дана відмінність безпосередньо пов'язана з економічним, тобто фінансовим, положенням не тільки країни в цілому, але і цього міста зокрема.

У розвинених країнах, таких як США, Великобританія, Франція та інші, зростання приміських зон йде за рахунок заможної верстви населення. Багаті купують великі території в свої володіння, що не дозволені для густонаселеного міста, і забудовують її особняками. Населення середнього класу живуть ближче до міста, так як там працюють.

У країнах, що розвиваються і відсталих країнах процес субурбанізації йде за рахунок малозабезпечених людей, які переїжджають в міста на заробітки, але не тягнуть на роботу з хорошим достатком через відсутність освіти. Для України і країн колишнього СРСР цей процес набув інших рис. Зростання приміської зони йде за рахунок дачних селищ, для обробітку садово-городніх ділянок. На початку 90-х років почалося активне будівництво котеджних селищ, які стали місце проживання для заможної частини населення міста.

Ще однією відмінністю субурбанізації різних країн є вартість будівництва приватних будинків і економічний стан країни. Наприклад, в країнах з теплим кліматом, де «немає» зими, будують дешеві збірно-щитові будинки, а в країнах з суворими зимами потрібно будівництво хорошого будинку з його подальшим обігрівом. Хтось це може собі дозволити, хтось ні.

3. Процес субурбанізації в сучасному світі призводить до природного процесу агломерації міст і селищ, прилеглих до великих міст. За рахунок урбанізації зростає число міст-супутників, які мають більш високий темп зростання, ніж міста-центри агломерацій. Найбільш важливими результатами глобального процесу урбанізації можна вважати: пріоритетне зростання столиць, промислових, портових, фінансових і рекреаційних центрів (центрів загальносвітового значення); формування агломерацій, які призводять до розвитку ще більших форм розселення - мегалополісів.

У промислово-розвинених країнах в результаті розростання і поступового злиття десятків сусідніх великих міських агломерацій уздовж транспортних магістралей складаються великі урбанізовані зони. Найбільш відома з них вперше була виявлена і досліджена Ж. Готман в 50-х рр. в північній частині Атлантичного узбережжя США, і отримала назву - мегалополіс, що стала потім загальною.

Протяжність цього мегалополіса близько 1000 км, ширина досягає місцями 200 км; вона складається з перехідних один в одного агломерацій Бостона, Нью-Йорка, Філадельфії, Балтімора, Вашингтона - звідси її назва Босваш. Населення цієї «головної вулиці» Америки налічує близько 50 млн осіб (майже 20% усього населення), тут виробляється приблизно 1/4 промислової продукції США.

Зараз дуже швидко ростуть агломерації Азії, причому найбільше на узбережжі Тихого і Індійського океанів. Зростання даних міст йде за рахунок природного приросту населення, коли зростання західних країн відбувається за рахунок міграції населення.

Висновки. Місто не відразу стало домінуючою формою поселення держав. Відносини між селом і містом починають змінюватися тільки під впливом розвитку продуктивних сил. Промислова революція в Європі в кінці XVIII і першій половині XIX ст. в корені перетворила вигляд міст зарубіжжя. Найбільш типовою формою міського поселення тоді стали фабричні міста. З того моменту почалося швидке нарощування «поселенського» середовища, штучно створюваного людиною в процесі її виробничої діяльності. З даного мануфактурного суспільства починаються перші процеси урбанізації міст, де відбувалося зростання частки міського населення, пов'язаного з індустріалізацією суспільства. Особливо високі темпи урбанізації «заходу» спостерігалися в XIX ст. за рахунок міграції населення з сільської місцевості в міста.

В процесі субурбанізації можна виділити кілька ключових принципів: економічна розвиненість міста, кліматичні і природні чинники, менталітет і історія розвитку населення тієї чи іншої країни. Сучасна урбанізація і субурбанізація - процеси, які відбуваються одночасно. Зростання міста йде за рахунок його економічного зростання, який в свою чергу веде до припливу робочої сили.

У даному процесі є як позитивні риси, так і негативні риси. Процес урбанізації сприяє підвищенню продуктивності праці, дозволяє вирішувати багато соціальних, грошових і побутових проблем суспільства. Через різке зростання урбанізації населення, процес супроводжується зростанням великих агломерацій і мегалополісів,

забрудненням навколишнього середовища близько промислових центрів, погіршенням умов життя в регіонах, викачування всіх ресурсів з слаборозвинених міст і цілих районів.

Список використаних джерел:

1. Лаппо Г.М. Географія міст: Навчальний посібник для географічних факультетів. - М .: Гуманіт. изд. центр ВЛАДОС, 1997. - 480 с. С. 140-141.
2. Прохоров Б.Б., Черковець М.В. Загальна екологія людини: Підручник. - М .: ИНФРА-М, 2016.
3. Сайт big-archive.ru
4. Сайт ПРООН http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html

Анотація. *Вивчення міст необхідне для того, щоб зробити їх більш зручними для використання суспільством, тобто щоб забезпечити людям кращі умови для виконання важливих та інших різноманітних робіт. Чим складніше побудоване місто, тим більше ускладнюється знання про нього. Головними процесами в містах, на даний момент часу, є урбанізація в усіх її формах і проявах.*

Ключові слова:*урбанізація, субурбанізація, місто*

Аннотация. *Изучение городов необходимо для того, чтобы сделать их более удобными для использования обществом, то есть обеспечить им лучшие условия для выполнения важных и других разнообразных работ. Чем сложнее сложен город, тем больше усложняется знание о нем. Главными процессами в городах, на данный момент времени, является урбанизация во всех его формах и проявлениях.*

Ключевые слова: *урбанизация; субурбанизация; город*

Abstract. *The study of cities is necessary in order to make them easier to use by society, that is, to provide them with the best conditions to carry out important and a variety of other works. The more complex the complex city, the more complicated by the knowledge of it. The main processes in the cities, at this point in time, urbanization is in all its forms and manifestations.*

Keywords: *urbanization; suburbanization; city*

УДК: 373.015.31:613

Фартушна Ю. М.,
м. Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ШКОЛЯРІВ ЯК АКТУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Постановка проблеми. Проблема формування здорового способу життя підростаючого покоління України належить є найактуальнішою проблемою сьогодення. Її вирішення обумовлює майбутнє держави та подальше існування здорової нації.

Нині сферою формування здорового способу життя дітей та підлітків є система освіти. Згідно державної програми «Освіта» (Україна XXI століття) та «Національної доктрини освіти України у XXI столітті» стратегічним завданням освіти є виховання освіченої, творчої особистості, всебічний розвиток людини, становлення її духовного, психічного та фізичного здоров'я. Тому обов'язковим компонентом національної системи освіти мають бути знання про формування, збереження та зміцнення здоров'я.

Метою статті є аналіз основних напрямів професійної діяльності соціального педагога щодо формування здорового способу життя школярів.

Аналіз попередніх досліджень засвідчує, що витоки уявлень про шляхи і засоби збереження та зміцнення здоров'я виникли в глибокій давнині. Вже в Стародавній Індії, за шість століть до н.е., у Ведах сформульовано основні принципи дотримання здорового способу життя, подано розумні поради щодо збереження здоров'я людини.

Науковими дослідженнями [4, с. 204] встановлено, що стан здоров'я, у великій мірі, залежить від способу життя людини. В зв'язку з цим, у психолого-педагогічній та спеціальній літературі ведеться досить активна дискусія щодо визначення й обґрунтування такого способу життя, який би забезпечував можливість максимального підвищення рівня здоров'я у дітей, молоді та дорослих. Проблемам формування здорового способу життя дітей і молоді присвятили свої праці О. Вакуленко, В. Васильєв, Г. Голобородько, О. Дубогай, В. Зайцев, В. Касаткін, Т. Кириченко, Ю. Лісіцин, С. Свириденко, Л. Сущенко, Н. Хоменко та ін. У цьому напрямку продовжують працювати сучасні вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких слід відзначати: Г. Апанасенко, В. Войтенко, І. Гундаров, В. Куліков, В. Петленко, Л. Попова та інші дослідники.

Виклад основного матеріалу. Здоров'я людей належить до числа глобальних проблем, що мають життєво

© Фартушна Ю. М., м. Вінниця 2019 р.

важливе значення для всього людства. Саме тут загострення сьогоденних та майбутніх протиріч може призвести в перспективі до катастрофічних наслідків. Тому дана проблема залишається актуальною та знаходить своє розв'язання у дослідженнях різного рівня.

Висвітлення проблеми здорового способу життя дістає подальший розвиток у Давньому Римі в працях римських філософів Цицерона і Галена [8, с. 49].

Цицерон, наприклад, вважає, що «їжа та догляд за тілом повинні бути спрямовані на збереження здоров'я і сил, а не насолоду. І якщо ми, крім того, захочемо розглянути, в чому полягає перевага та гідність людської природи, то ми зрозуміємо, як ганебно впасти в розпусту та жити розкішно й зманіжено і як прекрасно в моральному розумінні жити ощадно, стримано, суворо і тверезо» [8, с. 50].

У поглядах науковців можна виділити два основні підходи до змісту здорового способу життя. Представники першого підходу розглядають цей термін глобально, тобто як форму людської життєдіяльності (соціальні, фізичні, психічні), які приведені у відповідність до гігієнічних вимог.

Здоров'я – це не відсутність хвороби, а фізична, соціальна, психологічна гармонія людини, доброзичливе, спокійне відношення з людьми, з природою, з самим собою [7, с. 38]. Наука, і в першу чергу філософія, розробляє методологію та світоглядні аспекти глобальних проблем, та головне – вона вирішує задачі їх правильної постановки. Автори по-різному формулюють глобальну проблему здоров'я людей; від часткової задачі ліквідації небезпечних інфекційних захворювань до алормістських (від фр. alarme – тривога, хвилювання) постановок, зв'язаних із «виживанням» людства на планеті.

Для вирішення всіх наукових і практичних питань здоров'я, важливе значення має сучасне визначення самого поняття здоров'я. В літературі можна зустріти дуже багато визначень здоров'я. За даними Е. Булич, Г. Муравова, у науковій літературі існує 99 визначень поняття здоров'я.

За енциклопедичним визначенням здоров'я – це природний стан організму, що характеризується його врівноваженістю із навколишнім середовищем та відсутністю будь-яких хворобливих змін [4, с. 158]. Здоров'я людини визначається комплексом біологічних (успадкованих та набутих) та соціальних факторів. Останні мають настільки важливе значення у підтриманні стану здоров'я або виникненні і розвитку хвороби, що у преамбулі до статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) записано: «Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального добробуту, а не лише відсутність хвороб та фізичних дефектів» [8,с. 48]. Однак, те, наскільки широке соціологічне визначення здоров'я є дещо суперечливим, оскільки соціальна повноцінність людини не завжди збігається з її біологічним станом. Насправді, поняття здоров'я є дещо умовним та об'єктивно встановлюється за сукупністю антропометричних, клінічних, біохімічних та фізіологічних показників, що визначаються із урахуванням статевого, вікового факторів, а також кліматичних та географічних умов.

Е. Кудрявцева виділяє декілька типів здорових людей, маючи на увазі те, що їх всіх об'єднує, – повноцінне та ефективне виконання соціальних функцій [7, с. 38]:

1) у повній мірі здорова людина повноцінно та ефективно виконує соціальні функції;

2) у даний момент здорова, але впродовж року перенесла респіраторне захворювання без ускладнень. Це захворювання не відобразилося на можливостях індивідуума повноцінно виконувати соціальні функції;

3) здорова, але має вогнища хронічної інфекції (карієс зубів, вогнища інфекції в мигдалинах та інше), які викликають зниження функцій і не заважають повноцінному виконанню соціальних обов'язків.

На думку вчених-валеологів, «здоровий спосіб життя – це оптимальна для існуючих соціально-економічних та історичних умов організація життєдіяльності людини, яка сприяє формуванню, збереженню і успадкуванню здоров'я, в основі якої знаходиться валеологічний світогляд особистості» [5, с. 14].

Загальноосвітня школа є фундаментом освіченості нації і багато в чому визначає ефективність її наступних сходинок освіти, перш за все вищої. В школах освітній процес спрямований на всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей тощо. Тому проблема формування здорового способу життя підростаючого покоління займає провідне місце в шкільній практиці. Дана проблема постійно обговорюється на державному рівні. Україною прийнято низку важливих державних документів, які спрямовані на зміцнення, формування та збереження здоров'я дітей, молоді та дорослих, формування соціально-активної, фізично здорової та духовно багатої особистості.

Людина, яка веде здоровий спосіб життя, легше витримує стреси, психоемоційні перевантаження, ефективніше захищається від негативного впливу довкілля. Тому серед інших завдань учитель на уроках значне місце повинен відводити орієнтації дітей на здоровий спосіб життя. Велику роль у формуванні здорового пособу життя відіграє сучасна школа. 80 % навчального часу належить розумовому розвитку і лише 20 % відводиться на

фізичний розвиток. Не завжди у школах наявні сприятливі умови для навчання та відпочинку, належний повітряно-тепловий режим, обладнання та інше. У школах спостерігається висока наповнюваність класів, не виконується організація великих перерв, знижена рухова активність. Учні старших класів 99 % добового часу знаходяться у приміщенні. Так у 14–22 % учнів порушена постава, у 18 % – погіршений зір, у 30 % – часті гостро-респіраторні захворювання, у 38 % – зайва вага, у 24 % – підвищений артеріальний тиск [2, с. 115].

Формування здорового способу життя через освіту, створення здоров'язберігаючого освітнього середовища – один із пріоритетних напрямів державної політики у галузі освіти. У цьому контексті завданням сучасної школи є: використання здоров'язберігаючих технологій навчання; дотримання режиму рухової активності, поєднання рухового і статичного навантаження; організація збалансованого харчування; заміна авторитарного стилю спілкування на стиль співробітництва, створення емоційної сприятливої атмосфери навчання; формування в учнів та їхніх батьків усвідомлення цінності здоров'я, культивування здоров'я тощо.

В Україні існує чимало шкіл, у яких не робиться ранкова зарядка, не дотримується режим дня, не виконуються гігієнічні вимоги. Діти не завжди правильно харчуються, віддають перевагу солодкому, а не фруктам, овочам, часто нормально не снідають. У зв'язку з цим самі учні у 67 % випадків визначають своє здоров'я як задовільне, у 19 % – як незадовільне.

Кожен навчальний предмет містить вагомий потенціал щодо формування здорового способу життя. Цій проблемі було присвячено значну кількість наукових праць: формування здорового способу життя школярів у навчально-виховному процесі (В. Білик, А. Герасимчук, С. Ігнатенко, С. Лапаєнко, В. Лисяк, О. Маркова, К. Палієнко, С. Страшко та ін.); у позакласній діяльності (О. Гауряк, А. Гужаловський, О. Жабокрицька, Т. Лясота, В. Рева та ін.); у позашкільній діяльності (Б. Брилін, В. Кузьменко, І. Шеремет та ін.); у сім'ї (Т. Баєва, С. Свириденко, М. Шарапа та ін.).

Одним із компонентів здорового способу життя та правильного його формування є фізичне виховання. Фізичне виховання стимулює не лише стан здоров'я, але пробуджує в людях прагнення жити, рухатись, робити добро, бути активним членом здорового суспільства. В процесі навчання молоді потрібно постійно виробляти не лише потреби, але й навички здорового способу життя. Фізична культура – це не лише спорт, перемоги та змагання, але й спосіб підтримання духовного життя людини, її прагнення до досконалості та здоров'я. Нові вимоги до фізичного виховання школярів викладені в удосконаленій навчальній програмі з фізичної культури (цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації»). У ній поставлене завдання виховувати в учнів звичку самостійно займатися фізичними вправами, озброювати їх знаннями, уміннями й навичками, необхідними для цього. Це завдання послідовно здійснюється впродовж усього періоду навчання в школі [4, с. 32].

Використання засобів фізичної культури у загальноосвітній школі займає основне місце в системі профілактичних заходів, спрямованих на корекцію здоров'я, рівень якого, у зв'язку з наслідками урбанізації, негативними впливами екології, стресовими чинниками та іншими факторами, різко знижується [3, с. 30]. Важливо, щоб школярі усвідомлювали важливість занять фізичною культурою, відчували потребу в них, тому що фізична культура поступово зводиться до безглуздої фізичної вправи.

Фізична культура є яскравим прикладом не тільки теоретичних знань щодо формування здорового способу життя. На відміну від інших шкільних предметів фізична культура дозволяє займатись формуванням здоров'я на практиці. Широкого розмаху в школі в останні роки набуває позакласна діяльність. Основною метою здійснення соціальним педагогом позакласної діяльності є задоволення інтересів і запитів дітей, розвиток їх творчого потенціалу, нахилів і здібностей у різних сферах діяльності, формування здорового способу життя. Домінуюча роль в її організації належить соціальному педагогу, який є передусім організатором позакласних виховних заходів та діє у співдружності з іншими педагогічними працівниками школи.

Умовами виховання соціальним педагогом основ здорового способу життя учнів у позакласній діяльності є: організація факультативних і гурткових занять, різноманітних виховних заходів з основ здорового способу життя у позаурочний час; залучення кожного учня до різноманітної виховної діяльності з урахуванням вікових та психофізичних особливостей; запровадження режиму дня та систематичне дотримання його підлітками як моделі здорового способу життя [6, с. 8].

Особливостями соціально-педагогічної діяльності соціального педагога щодо формування здорового способу життя у молодших школярів є: комплексний підхід до вирішення проблеми, робота за усіма напрямами (профілактика шкідливих звичок, впровадження раціонального харчування, підвищення рухової активності), залучення до вирішення проблеми педагогів, класних керівників та батьків.

Надзвичайно важливим напрямом діяльності соціального педагога у загальноосвітніх закладах сьогодні є

популяризація серед учнів переваг здорового способу життя (бесіди, лекції, виступи запрошених спеціалістів, Дні здоров'я, різноманітні заходи присвячені здоров'ю) .

Для успішного та вдалого формування соціальним педагогом здорового способу життя школярів у навчальних закладах необхідно вирішити такі завдання:

1. Об'єднати увесь педагогічний колектив для розв'язання завдань щодо формування знань про здоровий спосіб життя в школярів.

2. Привести всі елементи навчально-виховного процесу у відповідність із станом здоров'я і психофізіологічними можливостями учнів і педагогів.

3. Здійснювати оздоровче супроводження навчально-виховного процесу, передбачати такі напрямки роботи як: оздоровче обґрунтування та експертиза навчально-виховної роботи, діагностика й корекція здоров'я учнів, профілактичні заходи, допомога в розвитку дітей [5, с. 14].

Мета діяльності соціального педагога щодо формування здорового способу життя школярів: підвищення знань про стан здоров'я в учнів, формування навичок ведення здорового способу життя та відповідального ставлення до свого здоров'я, підвищення рівня когнітивного та функціонального здоров'я. Формами та методами діяльності соціального педагога з учнями є: урок-гра, вікторини, змагання, конкурси плакатів «Ми проти шкідливих звичок», інтерактивні уроки, фізкультхвилинки.

Метою роботи соціального педагога з педагогічним колективом є: підвищення компетентності вчителів стосовно формування здорового способу життя, правильного та послідовного введення на уроках фізкультхвилинок. Форми та методи: Круглий стіл «Актуальність теми формування здорового способу життя», тренінг, конкурс «Кращій сценарій класної години стосовно профілактики шкідливих звичок», відкритий урок, фізкультхвилинки.

Мета роботи соціального педагога з батьками: діагностика рівня знань стосовно здорового способу життя, покращення знань про здорове харчування, вплив шкідливих звичок не тільки на їх здоров'я, але й на здоров'я їх дітей. Форми та методи діяльності: відео лекторій «Моя шкідлива звичка», пам'ятки «Золоті правила здорового харчування», фотовиставки «Папа мама я – спортивна сім'я», змагання «Ми разом, ми сильні, ми формуємо наше здоров'я».

Висновки. Отже, здоровий спосіб життя – це комплекс оздоровчих заходів, що забезпечують гармонійний розвиток, зміцнення здоров'я, підвищують продуктивність праці.

Соціально-педагогічна діяльність загальноосвітнього навчального закладу з формування здорового способу життя молодших школярів це – система комплексних заходів, різних фахівців, яку координує соціальний педагог з метою покрашення рівня здоров'я молодших школярів, направлена на допомогу їхнім батькам та вчителям створити в сім'ї та школі умови для формування здорового способу життя школярів.

Основними напрямами діяльності соціального педагога в загальноосвітній школі щодо формування здорового способу життя учнів є: робота з батьками; робота з вчителями; робота з учнями.

Подальшого дослідження потребує питання вивчення можливостей кожного навчального предмету щодо збереження та зміцнення здоров'я та виокремлення ефективних форм та методів професійного навчання спрямованих на підготовку соціальних педагогів до формування здорового середовища загальноосвітнього навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Баєва Т. Формування здорового способу життя в особистісно-орієнтованому виховному процесі життя / Т. Баєва // Соціально-педагогічні проблеми сучасної середньої та вищої освіти в Україні. – Житомир : ЖДПУ, 2002. – С. 172–173.

2. Бермудес Д. Використання ритмічної гімнастики в системі підготовки вчителів фізичної культури / Д. Бермудес // Молода спортивна наука України. – Львів : НВФ «Українські технології», 2007. – Вип. 11. С. 27–35.

3. Брилін Б. А. Педагогічні проблеми організації вільного часу / Б. А. Брилін // Психологія і педагогіка. – 1996. – № 4. – С. 72–76.

4. Булич Є. Г. Валеологія. Теоретичні основи валеології : навч. посібн. / Є. Г. Булич, І. В. Муравов. – К. : ІЗМН, 1997. – 224 с.

5. Волошин О. Р. Здоровий спосіб життя – через школу нового типу / О. Р. Волошин // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2007. – Вип. 11. – С. 13–15.

6. Жабокрицька О. В. Педагогічні умови виховання основ здорового способу життя підлітків у позакласній діяльності : автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. пед. Наук : спец. 13.00.07 «Теорія виховання» / О. В. Жабокрицька. – Кіровоград, 2003. – 20 с.

7. Кудрявцева Е. Н. Здоровье человека: понятие и реальность/ Е. Н. Кудрявцева // Общественные науки и здравоохранение. – М. : Наука, 1987. – С. 32–48.

8. Сущенко Л. П. Історичний аспект становлення поняття «здоровий спосіб життя» людини у давньому світі та середніх віках. – 1997. – С. 47–52.

Анотація. *У статті аналізуються визначення понять «здоров'я» та «здоровий спосіб життя», окреслюються шляхи формування здорового способу життя школярів в освітньому процесі, зокрема на уроках та у позакласній діяльності. Висвітлені основні напрями діяльності соціального педагога в загальноосвітній школі щодо формування здорового способу життя учнів. Вказані форми та методи роботи соціального педагога з школярами, батьками та педагогами.*

Ключові слова: *здоров'я, здоровий спосіб життя, школярі, професійна діяльність соціального педагога.*

Summary *The article analyzes the definition of the concepts of "health" and "healthy lifestyle", ways of forming a healthy way of life of s*

choolchildren in the educational process, in particular in lessons and in extracurricular activities are considered. The main directions of activity of the social pedagogue in the secondary school for the formation of a healthy lifestyle of students are highlighted. The indicated forms and methods of work of social pedagogue with schoolchildren, parents and teachers.

Key words: *health, healthy lifestyle, schoolchildren professional activity of social pedagogue.*

УДК [373.2.011 — 51 + 37.093.2 (477.44 — 25) ВГПК]:004.032.

Федчишина Т. Л.,
м. Вінниця, Україна

РОЗШИРЕННЯ МЕДІАПРОСТОРУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВІННИЦЬКОМУ ОБЛАСНОМУ КОМУНАЛЬНОМУ ГУМАНІТАРНО — ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Постановка проблеми. Під впливом інформатизації суспільства складається нова освітня модель. З перших днів життя на дитину впливають новітні технології. Зокрема, телебачення, інтернет. У дошкільному віці дітям важко вдається аналізувати значний потік інформації. Тому завданням батьків і педагогів є допомога в ознайомленні з навколишнім світом за допомогою медіаресурсів.

Пріоритетними напрямами розвитку в Україні ефективної системи медіаосвіти є:

- координація шкільної медіаосвіти з медіаосвітою дітей раннього і дошкільного віку, позашкільною медіаосвітою, медіаосвітою в професійній і вищій школі, системі післядипломної освіти, освіти третього віку, неформальною медіаосвітою,
- розроблення стандартів медіаінформаційної грамотності педагогів, уведення медіакомпетентності у професійні стандарти підготовки педагогів, психологів, спеціалістів з соціальної роботи та інших спеціальностей, відповідне врахування вимог медіаінформаційної грамотності в освітніх і освітньо-наукових програмах фахової підготовки, розроблення спеціалізованих навчальних медіаосвітніх курсів для підготовки і перепідготовки працюючих фахівців;
- налагодження повноцінного суспільного діалогу з метою оптимізації медіаосвітньої діяльності самих медіа, підвищення психологічної та педагогічної компетентності працівників редакцій різних медіа, поліпшення якості дитячих і молодіжних програм. [5]

Сучасний освітній процес в закладах дошкільної освіти, впровадження Базового компонента дошкільної освіти в новій редакції вимагає від педагогів нового підходу до своєї діяльності, впровадження новітніх форм, методів і технологій виховання, розвитку та навчання здобувачів дошкільної освіти.

Однією з актуальних проблем сучасної теорії і практики дошкільної освіти є підготовка вихователів до використання медіаосвіти у освітньому процесі закладу дошкільної освіти для повноцінного розвитку і формування освітніх компетенцій дошкільника. Медіаосвіта у вищій школі передбачає підготовку як фахівців для мас-медіа, так і медіапедагогів та медіапсихологів. Крім того, медіаосвітні елементи входять до навчальних програм циклу професійно орієнтованої гуманітарної підготовки з інших спеціальностей у відповідних їм обсягах (предметна професійна медіаосвіта). Підготовка і становлення вихователя в сучасних умовах вимагає додаткових професійних компетентностей, використання програмно — методичних і телекомунікаційних засобів у освітньому процесі дитячих садків.

© Федчишина Т. Л., м. Вінниця 2019 р.

Базовий компонент дошкільної освіти в новій редакції скеровує педагогів на цілісний підхід до формування дитячої особистості, підготовку її до органічного, безболісного входження до соціуму, природного і предметного довкілля через освоєння основних видів життєдіяльності, а також у напрямку забезпечення реальної наступності та безперервності між дошкільною та початковою ланками, інтеграції родинного і суспільного виховання.

Аналіз досліджень. Аналіз вітчизняних та зарубіжних психолого-педагогічних, науково-методичних публікацій свідчить про схожі проблеми з питання майбутніх вихователів у різних країнах, проте особливості формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх вихователів ДНЗ висвітлено недостатньо. Особливий інтерес становлять фундаментальні положення: організації освітнього процесу у вищих педагогічних навчальних закладах (Р.Гуревич, А.Вербицький, С. Гончаренко, М. Євтух, В. Кремень, М. Шкіль); застосування комп'ютерних технологій у педагогічному процесі дошкільних навчальних закладів (Ю. Горвіц, С. Дяченко, О. Зворигіна, К. Крутій, Н. Лисенко, В. Могільова, Ю.В. Моторін, С. Новосьолова, та інші).

Сучасний педагог І. Андріянова у статті «Проект. «Медиаобразование дошкольников как новый социальный приоритет», відмічає, що медіаграмотність передбачає:

- уміння розуміти сюжет медіа твору;
- розрізняти засоби виразності медіа текстів (відповідно віку дитини);
- аргументувати своє ставлення до вибору медіа інформації;
- давати оцінку якості застосованої медійної інформації засобами медіа;
- творчості та медіа освітніх ігор, що є найбільш доступними засобами для проявів оцінних суджень дітей дошкільного віку в умовах інформаційного суспільства.[2]

Г. Дейкіна у своєму науковому дослідженні зазначає, що використання медіаосвіти є ефективним фактором розвитку пізнавальних інтересів дітей у процесі дошкільної підготовки. Дослідниця наполягає, що у ході реалізації дитячої медіаосвіти відбувається набуття нового досвіду пізнавально-творчої діяльності, зокрема у процесі випуску власної газети [2, с. 7].

Виклад основного матеріалу Медіаосвіта (англ. media education, від лат. media - засоби), напрям у педагогіці, що виступає за вивчення «закономірностей масової комунікації (преси, телебачення, радіо, кіно, відео тощо). Основні завдання медіаосвіти: підготувати нове покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різної інформації, навчити людину розуміти її, усвідомлювати наслідки її впливу на психіку, опановувати способами спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів ».

Медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. [5]

Медіапедагоги – учителі, викладачі, вихователі всіх ланок системи освіти, керівники медіастудій різного профілю в структурі центрів роботи з молоддю та інших організацій, які мають відповідну педагогічну і медіапсихологічну компетентність та впроваджують медіаосвіту.

Медіакультура – сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, елементів культури комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передачі інформації, а також культури її сприймання соціальними групами та соціумом у цілому. На особистісному рівні медіакультура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі.

Медіаобізнаність – рівень медіакультури, який передбачає засвоєння особистістю системи знань про засоби масової комунікації, їх історію та особливості функціонування, користь і шкоду для людини, уміння убезпечити себе від негативних інформаційних впливів і вільно орієнтуватись у світі інформації.

Медіаграмотність – рівень медіакультури, який стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують.

Медіакомпетентність – рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства. [5]

Основні напрямки медіаосвіти:

4. медіаосвіта майбутніх професіоналів: журналістів (телебачення, радіо, преса, Інтренет), кінематографістів, редакторів, продюсерів та ін.;

5. освіту майбутніх педагогів в університетах, педагогічних інститутах, підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ та шкіл в рамках курсів з медіакультури;

6. медіаосвіта як частина загальної освіти школярів і студентів, що навчаються у звичайних школах, середніх спеціальних навчальних закладах, ВУЗах, яке, у свою чергу, може бути інтегрованим з традиційними дисциплінами або автономним (спеціальним, факультативним, гурткові і т.д.); медіаосвіта в установах додаткової освіти та дозвіллєвих центрах (будинках культури, центрах позашкільної роботи, естетичного та художнього виховання, клубах і т.д.);

7. дистанційна медіаосвіта школярів, студентів і дорослих за допомогою телебачення, радіо, мережі Інтернет;

8. самостійна і безперервна медіаосвіта (яка теоретично може здійснюватися протягом усього життя людини). [5]

Форми медіаосвіти:

Медіаосвіта дошкільна є принципово інтегрованою і спрямована на збалансований естетичний та інтелектуальний розвиток особистості дитини (включаючи різні форми інтелекту, зокрема емоційний, соціальний і практичний інтелект), забезпечує її захист від агресивного медіасередовища (у тому числі від інформаційного «сміття», невідповідних віковим можливостям психіки дитини інформаційних впливів, зокрема продукції, що містить елементи насильства, жахів, еротики), уміння орієнтуватись, обирати і використовувати адаптовану відповідно до вікових норм медіапродукцію.

Медіаосвіта у вищій школі передбачає підготовку як фахівців для мас-медіа, так і медіапедагогів та медіапсихологів. Крім того, медіаосвітні елементи мають увійти до навчальних програм циклу професійно-орієнтованої гуманітарної підготовки з інших спеціальностей у відповідних їм обсягах.

Батьківська медіаосвітазабезпечує ефективність медіаосвіти сім'ї як провідного чинника і соціального середовища ранньої соціалізації дитини. Має стати частиною цілісної системи медіаосвіти, зокрема складником психологічного блоку підготовки фахівців у вищій школі, діяльності громадських шкіл свідомого батьківства, центрів по роботі із сім'ями тощо.[5]

На реалізацію дошкільної медіаосвіти необхідні умови підготовки вихователів дошкільних закладів у педагогічних коледжах, університетах, в яких створювався б досвід створення фото медіа-куточків, навчальних відеопрезентацій та мультфільмів, орієнтовного перспективного планування з дитячої журналістики, схем-моделей ведення інтерв'ю, комунікативних ігор, конспектів занять, відеозаписів занять та ведення інтерв'ю дітей, відеозаписів спільної театральної вистави вихователів-дітей-батьків, та інтерв'ю дітей, спільних робіт дітей та батьків (стіні газети, міні-книжки), групових дитячих журналів. [4].

Медіаосвітній рух – інтеграція громадських об'єднань різного спрямування, державних інституцій освітнього, культурного та іншого профілю в напрямі розвитку медіакультури суспільства, зокрема дітей і молоді.

Розглянемо більш детально основні медіаресурси, які опановують майбутні вихователі у Вінницькому обласному комунальному гуманітарно — педагогічному коледжі і які дозволяють:

1) забезпечувати точність інформації про явища навколишньої дійсності;

2) підвищують інтенсивність освітнього процесу засобами комп'ютерного навчання;

3) активізують пізнавальну діяльність та підвищують цікавість до навчання здобувачів вищої освіти;

4) сприяють оволодінню новими технологіями.

Основні медіаресурси:

1) Використання друкованих періодичних видань. Т. Давидченко розподіляє газети і журнали для дітей на п' ять основних видів: пізнавальні, розважальні, навчальні, художні (культурологічні), наукові (науково-популярні).

Використання аудіовізуальних медіазасобів, серед яких чинне місце займають мультимедіа-технології (графіка, гіпертекст, звук, відео,анімація).

Орієнтовні форми і методи роботи вихователя з дітьми: -перегляд дитячих мультфільмів та відеофільмів з наступним обговоренням; -створення імітаційно-ігрових ситуацій на основі побаченого або почутого;-створення віртуальних міні-музеїв; -слухання музичних творів та створення уявних ситуацій;-випуск фотогазет та фотофільмів, матеріали для яких збираються під час екскурсій та спостережень; -озвучування діалогів героїв із відомих казок та мультфільмів; -створення власних мультфільмів в малюнках. 3)Інтернет-технології вихователі можуть використовувати за допомогою web-сайтів, на яких розміщені електронні друковані

видання (електронні журнали, електронні дитячі книжки, електронні довідники, картини тощо) та аудіо-, відеотрансляції (відеокліпи, музичні твори, пісні, дитячі кінофільми, мультфільми).[7]

Переваги інтернет-технологій полягають, перш за все, у тому, що в них відбувається поєднання текстових (електронні видання) та аудіо-, відеоматеріалів. Використання інтернет-ресурсу у педагогічному процесі не залежить від часу та простору подачі матеріалу, він має легкий доступ. Для роботи з дітьми потрібно ретельно відбирати дитячі інтернет-видання. На сьогодні декілька дитячих журналів мають також електронні версії .)[7]

Студенти та викладачі коледжу зареєстровані в електронній спільноті " Дошкілля". Під час педагогічної практики використовують у роботі з дошкільниками наступні сайти:

"Левко" – сайт для дітей та батьків, що пропонує великий вибір ігор, лічилок, загадок, віршів, казок, аудіо та відео матеріалів, поради з рукоділля, розмальовки, найпростіші кулінарні рецепти для малечі, та сценарії дитячих свят.

"Нашим діткам" – сайт присвячений дошкільнятам та ранньому розвитку дитини. Тут розміщені дитячі музичні альбоми, відео-презентації, мультфільми, ігри, сценарії свят, аудіокниги та ще багато цікавого.

"Пустунчик" – інформаційно-розважальний портал присвячений розвитку, навчанню та відпочинку дитини. Сайт пропонує різноманітний контент: ігри, аудіотеку, творчість, рукоділля, дозвілля, віртуальну школу та багато цікавого, що дозволить огранізувати відпочинок дитини.

"Зроби Сам(А)" – цікавий сайт з рукоділля , що обов'язково сподобається дітка та батькам, які полюбляють проводити час разом та створювати речі своїми руками. Також тут зібрана велика кількість схем, матеріалів та уроків для початківців, які допоможуть опанувати мистецтво хендмейду.

"Небо" – сайт християнської тематики для батьків та дітей з великою кількістю матеріалів та мультфільмів українською мовою, які можна переглядати online або завантажити на свій комп'ютер.

"Світ дитини" – сайт, який створила та веде патріотка Юля Турчина з Харкова. Тут ви знайдете заняття для дітей, вірші, логопедичні чистомовки, кросворди, ігри, дитячі забавлянки, українські вірші, гуморески та корисну літературу. Потрібно додати, що Юля має донечку 5 років, тому всі матеріали пройшли своєрідне "тестування".

"Казкар" – один з кращих сайтів подібної тематики на просторах українського Інтернету. Тут є всі необхідні матеріали для малечі та батьків: казки (українські та народів світу), легенди про міста, села, гори, річки, рослин і тварин, мультфільми, аудіоказки, ігри, сценарії свят, ілюстрації та окремий розділ для батьків.

"Кращі казки світу" – гарно проілюстрований сайт для малят та їхніх батьків, який містить улюблені казки з усього світу українською мовою.

"Читанка" – дитяча публічна онлайн-бібліотека, в якій містяться книги українською мовою, які вже не можна придбати у книжкових магазинах.

"Весела Абетка" – сайт, де зібрано безліч оповідань, загадок, казок, ігор, віршів, цікаво викладених для дітей відомостей з різних галузей знань.

"З любов'ю до дітей" – мабуть, один з найкращих україномовних сайтів, що має на меті навчити дітей робити добро, мати хороші думки та бути добрими. Тут розміщено багато розвиваючих мультфільмів, відеозагадок, розвиваючих уроків, казок, творчих майстер-класів та дитячих пісень українською мовою.

Для підвищення медіаосвітньої компетентності науково — педагогічних працівників та для здобувачів вищої освіти за спеціальністю " Дошкільна освіта" організовуємо такі форми методичної роботи: конференції; семінари — трейнінги; семінари — практикуми; обмін досвідом; круглі столи тощо.

Висновки Медіаосвіта майбутніх фахівців дошкільної освіти є принципово інтегрованою і спрямована на збалансований естетичний та інтелектуальний розвиток особистості дитини (включаючи різні форми інтелекту, зокрема емоційний, соціальний і практичний інтелект), забезпечує її захист від агресивного медіасередовища (у тому числі від інформаційного «сміття», невідповідних віковим можливостям психіки дитини інформаційних впливів, зокрема продукції, що містить елементи насильства, жахів), уміння орієнтуватись, обирати і використовувати адаптовану відповідно до вікових норм медіапродукцію.

Отже, проблема медіаосвіти перебуває в епіцентрі наукової думки в підготовці вихователів.

Список використаних джерел:

1. Давидченко Т. С. Типологічна класифікація дитячих періодичних видань в Україні [Електронний ресурс] / Т. С. Давидченко // Наукові записки Інституту журналістики. - Т. 30. - Режим доступу: journlib.univ.kiev.ua

2. Дейкина А. Ю.Развитие познавательных интересов дошкольников в процессе медиаобразования : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогика" / А. Ю. Дейкина. -Барнаул, 2000. - 23 с.

3. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е. П. Ильин. - СПб. : Питер, 2009. - 448 с.

4. Казаков Ю. М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти" / Ю. М. Казаков. - Луганськ, 2007. - 20 с.

5. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні: схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 20 травня 2010 р., протокол № 1-7/6-150 [Електронний ресурс]. -Режим доступу: osvita.mediasapiens.ua

6. Онкович Г. В. Медіаосвіта як інтелектуально-комунікативна мережа / Г. В. Онкович // Вища освіта України. - Д. 1. - Тем. вип. „Наука і вища освіта в Україні: міра взаємодії". - 2008. - № 3. - С. 130 — 13.

7. Терещенко І. Дошкільник і сучасне медіасередовище / І. Терещенко // Психологічна студія для батьків. Випуск 2. – Славутич: Міський методичний центр, 2013. - с.17-18.

У статті висвітлено упровадження в освітній процес медіаосвіти для підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, що докорінно змінює місце здобувача вищої освіти в навчанні, самоосвіті, підготовці до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні медіа .

Ключові слова: *медіаосвітні ресурси, джерела мас - медіа, медіакультурна особистість.*

В статье освещены внедрения в образовательный процесс медиаобразования для подготовки будущих специалистов дошкольного образования, что в корне меняет место соискателя высшего образования в обучении, самообразовании, подготовке к безопасного и эффективного взаимодействия с современной системой масс-медиа, включая как традиционные (печатные издания, радио, кино , телевидение), так и новейшие медиа.

Ключевые слова: *медиаобразовательные ресурсы, источники масс - медиа, медиакультурна личность.*

In the article the introduction to the educational process of media education to prepare the future specialists of preschool education, which radically changes the place of higher education in training, self-education, preparation for safe and effective interaction with modern system. Mass media, including traditional (printed editions, radio, film, television), and modern Media.

Key words*: Mediaeducational resources, sources of mass-media, mediacultural Personality.*

УДК 378.371.13

Швидь А. О.,
м.Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СЦЕНІЧНОГО ОБРАЗУ ТА СЦЕНІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ЯК СКЛАДОВИХ ЕСТРАДНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ: ЗМІСТОВИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Важливим завданням сучасної вокальної педагогіки в системі початкової музичної освіти є формування в учнів основ культури естрадного виконання. Сучасне естрадне вокальне виконавство, маючи багато точок перетину з акторським мистецтвом, передбачає за своїм змістом складний комплекс художньо-професійних завдань, які виходять за межі суто музичних. Майстерність естрадного співу проявляється не тільки у вокально-виконавській культурі. У створенні художнього образу суттєву роль відіграють і зовнішній вигляд, і манера поведінки співака, його емоційна культура тощо.

Естрадно-виконавська культура проявляється у характерних особливостях неповторного творчого стилю співака: індивідуальній тембрації його голосу, манері подачі музичної композиції та її художнього образу, емоційній енергетиці та харизмі виконавця. Важливими показниками культури естрадного виконання при цьому стають *сценічний образ,* а саме його відповідність художньому змісту музики, та манера *сценічної поведінки* співака, в якій проявляються, зокрема, його артистичні якості.

Аналіз попередніх досліджень. У науково-методичній літературі в галузі вокально-естрадного мистецтва та педагогіки отримали всебічне дослідження феномени *сценічної культури* співака (Р.Валькевич, О.Кліпп, О.Маргатова, Г.Стулова, Т.Рябуха, Т.Ткаченко, Цзінхен Ген), *вокально-сценічної майстерності* (В.Жданов), *сценічного іміджу* (В.Горчакова, О.Петренко, В.Шпель), *сценічного образу* (С.Гмиріна, Н.Косінська, Л.Красовицький, Л.Хомутова, А.Цилінко), *виконавського артистизму* та *акторських якостей вокаліста* (М.Аксьонов, О.Алікіна, Н.Ануфрієва, С.Гмиріна, А.Долоза, С.Казначеєв, С.Пронін, Ван Чень), *пластичної культури співака* (Н.Дрожжина, М.Козлов, Л.Красовська тощо. Дотичними до проблем формування сценічної культури співака є праці з режисури естрадних номерів І.Богданова. Методичні проблеми дитячої вокальної педагогіки в естрадному мистецтві досліджували Л.Гавриленко, Н.Голубєва, Н.Гребенюк, О.Ізюрова, І.Ісаєва, Л.Каменецька, Я.Курганова та ін.

© Швидь Анастасія, м. Вінниця 2019 р.

Разом із тим, актуальними на сьогодні залишаються питання методичного удосконалення процесу формування естрадно-виконавської культури учнів на основі вивчення та уточнення змісту її структурних компонентів.

Метою статті є висвітлення змістових особливостей сценічного образу та сценічної поведінки як важливих складових у формуванні естрадно-виконавської культури учнів.

Виклад основного матеріалу. Поряд із майстерністю вокальної техніки у культурі естрадного виконання в умовах концертного виступу важливу роль відіграють обрані співаком сценічні засоби виразності. Сценічна культура естрадного виконавця визначається багатьма чинниками. Естрадний спів є одним із тих жанрових напрямів естрадного мистецтва, які базуються на синтезі мистецтв, зокрема, акторській майстерності, вокалі і сценічному мовленні, засоби виразності яких допомагають розкрити художній образ пісні. Відповідно до обраних сценічних засобів втілення художнього образу твору, його змісту та стилю буде проявлятись й виконавська культура співака.

Серед основних виконавських особливостей вокального естрадного жанру Г.Стулова виділяє: сольний спів у поєднанні із супроводом музикантів-інструменталістів та танцювальної групи; видовищність сценічної дії; ексцентричність поведінки виконавців на сцені; драматичну завершеність; оригінальність і неповторність; синтез виразових засобів (спів, танцювальні рухи з малими амплітудами, театралізація виконання, світлові ефекти тощо, які формують «особливу манеру подачі музичного матеріалу» [6, с.126]. Важливими завданнями дослідниця вважає розвиток акторських здібностей виконавця, які допоможуть йому повною мірою реалізувати творчі задуми; оволодіння специфікою естрадного жанру; формування власного неповторного іміджу артиста, в якому він буде мати можливість виявити індивідуальні особистісні якості.

Специфіка естрадної драматургії передбачає глибоке переживання співаком процесів “життя людського духу”, - пише Т.Ткаченко, - тому у процесі виконання (а в жанрі естрадної пісні це досить невеликий проміжок часу) мають бути відтворені всі найвитонченіші відтінки людських емоцій. Концентрація творчих зусиль для втілення художнього образу при цьому є максимальною. Співак на концертній естраді має впливати на зал, налагоджувати пряме спілкування з аудиторією, він є наче «співбесідником, здатним примусити себе слухати, підпорядковувати собі глядачів під час виступу» [7, с.99].

Сценічний образ є певним засобом передачі слухачу чуттєвого досвіду артиста і створюється для найбільш повного розкриття «художньої дійсності твору» (А.Цилінко, Л.Красовицький). Він є естетичною категорією, в якій, з кута зору культури, «перетинаються поняття об’єктивне і суб’єктивне, інтелектуальне та емоційне, дійсність і уява, соціальне та особистісне, повторюване і неповторне, пізнавальне і ціннісне» [9]. Як категорія естетична, сценічний образ, в широкому розумінні, є специфічною формою відображення дійсності за допомогою мистецьких сценічних засобів, у вузькому розумінні – це «конкретний зміст картини життя або характеру персонажу, відтворені драматургом, режисером, акторами або митцем», - пишуть А.Цилінко і Л.Красовицький [9]. Створення сценічного образу, як відзначають дослідники, виступає головною метою акторської частини роботи над музичною композицією. Усі елементи внутрішньої і зовнішньої характеристики образу безпосередньо підкорюються при цьому художньому задуму, відображаючи цілісність твору.

Оскільки співак вступає у безпосередній візуальний контакт з публікою, він справляє художнє враження не тільки завдяки вокальному виконанню, але й зовнішнім засобам: костюму, виходу на сцену, співочо-сценічній поставі, характеру жестикуляції, міміки, поглядів тощо. Відтак, заключає Ван Чень, співак має досконало володіти як «музично-виражальним артистизмом» (через експресію та художні якості звукового образу), так і «артистизмом зовнішньо-театралізованого типу», досягати «цілісності художнього враження за рахунок природного злиття вокально-інтонаційного вираження динаміки розгортання художньо-образного змісту твору та майстерності його сценічно-драматичного втілення» [10, с.68].

У дослідженні особливостей формування сценічної культури студентів засобами естрадного співу Цзінхен Ген наголошує на необхідності розвитку у співаків сценічної техніки, оволодіння комплексом засобів сценічної виразності, таких як рух, жест, міміка, мізансцена. Науковець спирається на відомий вислів Франческо Ламперті, який пропонував не робити рухів, якщо вони неприродні, і не забувати, що драматичне красномовство полягає в русі та виразі очей. Коли очі правильно передають внутрішні відчуття, то й рухи тіла відповідатимуть виразності співу [8, с.157]. Проблема сценічних рухів полягає в тому, що вони так само як і емоції, що їх породжують, ніколи не закріплюються, а з'являються і зникають при кожному новому повторенні тематичної лінії, і в цьому є, як стверджує науковець, їх сценічна цінність [8]. До сценічних жестів, як зовнішніх проявів почуттів співака, Цзінхен Ген відносить погляд, поворот голови, рух плечей, рук, танцювальні рухи, які посилюють значення поетичного тексту.

Головним критерієм вибору того чи іншого жесту є його художня доцільність, виправданість стосовно художнього та емоційного змісту образу. Виразні, логічні рухи рук під час співу, як сценічні жести, мають надзвичайну художню силу.

До виразових сценічних засобів, що мають бути логічно продуманими і співвіднесеними з емоційним змістом твору, належить також *міміка* обличчя. Вона, як зауважує Цзінхен Ген, є одним із найвитонченіших засобів акторської виразності і розкриває без слів величезну гаму людських почуттів [8, с.195]. Серцевиною пластичної «лексики» співака М.Козлов називає *позу* як пластичну виразність у статиці, найлаконічніший елемент пластики, що здатна виражати образ, сенс, характер, емоційний стан [2, с.133]. Саме через позу, як пише І.Богданов, «вибудовується кульмінаційний пік дії, події» [1].

Пластичне оформлення вокально-естрадного номера може мати різні варіанти вирішення залежно від характеру художніх зв'язків «пластичної партитури» (термін М.Козлова) і музичного матеріалу. Так, щодо вибору танцювальних рухів у постановці концертного номеру М.Козлов пише: «В одному випадку можна слідувати неухильно за музичним матеріалом, повторюючи в *пластичній партитурі* (виділення наше – А.Ш.) структуру музики, де співак якби відображає в пластиці побудову музики вокального твору. Тоді тут – повна метроритмічна єдність між музикою і пластичним рухом. В іншому випадку – засобами пластичної лексики вибудувати загальний художній образ музики вокального твору, тобто дати йому пластичну інтерпретацію [2, с.132]. Танцювальні рухи, як відзначає О.Плаксіна, можуть ритмічно зливатись з музичним фразуванням, або розгортатись «паралельно» йому, ніби дублюючи музику, або ж танцювальний малюнок отримує власну форму незалежно від музичної, і тоді він утворюватиме своєрідний контрапункт до музичного матеріалу [5, с.365]. Цікавим за своєю художньою виразністю є прийом *пластичної паузи,* коли танцювальні рухи «завмирають у скульптурній статиці» (О. Плаксіна).

Критерії пошуку відповідного пластичного жесту завжди визначаються змістом самої музики, їх художньою доцільністю та ступенем виразності. Енергетика пластичного вирішення вокального номера має підсилювати, виразно доповнювати звуковий образ, зливаючись з ним в художній цілісності сценічного дійства. Виразові можливості художньо відповідної пластики жесту в музичному виконанні є змістовно необмеженими і безпосередньо пов’язані із глибиною відчуття музичної драматургії твору. Свідченням тому є слова видатного симфонічного диригента минулого століття Іллі Мусіна, який писав: «Відчуття «легкості» музики, «зліт» пасажу, «нагнітання» звукової енергії, «граціозність» фрази та ін. диригент може відобразити у відповідних виразних жестах. Він може передати й емоційність музики – її вольові якості, напористість або ніжність, драматичність або тріумфування. <…>Відчувши динамічність, образність та емоційний зміст музики, диригент може втілити це в жестових образах. <…> Головне – розвивати відчуття музики як певного драматургічного змісту. Лише за таких умов може з’явитись виразний жест, його інтонація» [4].

Для завершеності, цілісності сценічного образу необхідним є врахування виразових можливостей *мізансцени* – продуманих з кута зору естетичної та драматургічної доцільності розташування та картини руху артистів на сцені. Обумовлено це сюжетно-драматургічним змістом та стилістикою сучасної естрадної пісні, як справедливо зауважує Цзінхен Ген [8, с.240]. Відомий оперний режисер Б. Покровський вважав, що співак «…повинен пластично, усім тілом відчувати музику, оскільки жест, поступ, будь-який рух виконавця є відлунням музичної інтонації» [цит. за 3].

Висновки. Отже, характерні відмінності естрадного вокального мистецтва, а саме синтетичність, поліхудожність його виразових засобів, зв’язок вокалу із експресивними можливостями сценічних рухів і хореографічної пластики, драматургія сценічного втілення, що передбачає драматичну акторську гру, дозволяють говорити про сценічну культуру як важливу, сутнісну складову естрадно-виконавської культури співака. Провідною категорією сценічної культури виступає *сценічний образ*, який, з одного боку, обумовлюється індивідуальними творчими якостями співака, його артистичним іміджем, з іншого, - є результатом осягнення художнього, життєвого змісту пісні, проникнення в переживання її ліричного героя, акторського перевтілення відповідно до образу персонажа тощо.

Сценічний імідж артиста, як і художня відповідність, адекватність сценічного образу, значною мірою залежать від культури його *сценічної поведінки*, яка проявляється, зокрема, у характері пластичного оформлення пісенної композиції на основі обраних жестів і рухів співака. Важливою умовою у виборі пластичної «лексики» є її художня доцільність, відповідність змісту пісенного образу, природність, органічність у відношенні до індивідуальної манери поведінки артиста.

Оволодіння комплексом засобів сценічної виразності є важливою складовою процесу формування естрадно-виконавської культури на будь-якому етапі навчання естрадному співу. Рівномірний розподіл уваги до

проблем формування виконавської майстерності і сценічної культури, як культури сценічного образу та сценічної поведінки, у роботі з дітьми в умовах початкової мистецької освіти закладає підвалини для природного розвитку естрадно-виконавської культури юних співаків.

Список використаної літератури:

1. Богданов И.А. Художественная структура эстрадного номера и основные методологические принципы его создания : дис. … д-ра искусствовед. / Богданов И.А. – СПб., 2005. – 398 с.
2. Козлов, Н. И. О пластической культуре эстрадного вокалиста [Электронный ресурс] / Н. И. Козлов // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. - Электрон. дан. - 2007. - Т. 22, № 53. - С. 132-137.
3. Косінська Н.Л. Формування сценічного образу майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокально-виконавської підготовки / Наталія Леонідівна Косінська // Наукові записки / Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. – Випуск 155. – Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. – С.134-139.
4. Мусин И. Техника дирижирования / Илья Мусин. – Ленинград: Музыка, 1967. - 352 с. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bgmuz.brest.by/biblio/dirig/teh_dirig_musin.pdf
5. Плаксіна О.Ф. Необхідність використання пластичної культури естрадного вокаліста / О.Ф. Плаксіна // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. - 2013. - Вип. 2. - С. 361-366. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyptp_2013_2_79
6. Стулова Г.П.Сущностные характеристики эстрадного вокального искусства и задачи учебного процесса / Г.П.Стулова // Вестник кафедры ЮНЕСКО «Музыкальное искусство и образование» - №2 – 2013. – М.: Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования «Московский педагогический государственный университет». - С.123-127.
7. Ткаченко Т. В. Особливості викладання естрадного вокалу на музично-педагогічних факультетах педагогічних вузів України / Тетяна Ткаченко // Молодь і ринок №1 (72), 2011. - Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. – С.97-100.
8. Цзінхен Ген. Формування сценічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами естрадного співу : дис. … канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Ген Цзінхен ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгманова. – Київ, 2015. – 204 с.
9. Цилинко А.П., Красовицкий Л.С. Сценический образ как выражение внутреннего мира актера-вокалиста / А.П. Цилинко, Л.С. Красовицкий // Культура, искусство, образование в информационном пространстве третьего тысячелетия: проблемы и перспективы: Сб. науч. тр. факультета искусств и социокультурной деятельности РГСУ. Вып. II. – М.: Буки-веди, 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://docplayer.ru/33311194-A-p-cilinko-l-s-krasovickiy.html
10. Чень Ван. Формування вокально-виконавського артистизму студентів магістратури у музично-педагогічних ВНЗ / Ван Чень // Наука і освіта. - №6. – 2016. - С.65-70.

У статті висвітлюються змістові особливості сценічного образу та сценічної поведінки як важливих складових у формуванні естрадно-виконавської культури учнів в системі початкової музичної освіти. На основі сучасних наукових досліджень здійснено теоретичний аналіз виразових можливостей сценічних засобів виразності, важливих у створенні сценічного образу естрадного виконавця.

Ключові слова: *естрадно-виконавська культура, сценічний образ, сценічна поведінка співака*

В статье раскрываются содержательные особенности сценического образа и сценического поведения как важных составляющих в формировании эстрадно-исполнительской культуры ученика в системе начального музыкального образования. На основе современных научных подходов сделан теоретический анализ экспрессивных возможностей сценических средств выразительности, важных для создания сценического образа эстрадного исполнителя.

Ключевые слова: *эстрадно-исполнительская культура, сценический образ, сценическое поведение певца.*

The article highlights the content characteristics of the stage image and stage manner as important components in the formation of the music school student's variety performance culture. By analyzing present scientific approaches, theoretical analysis of the opportunities of the stage expression's means, which are important for creation of the variety singer's stage image, carried out.

Key words: *variety performance culture, stage image, singer's stage manner.*

УДК 316.4:613:94

Школьнікова Т. Ю.,
м. Вінниця, Україна

СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Постановка проблеми. Необхідність висвітлення соціальних проблем у сфері системи охорони здоров'я та забезпеченість населення медичними кадрами й медичною допомогою є актуальною темою і на сьогоднішній день. Створена за часів радянської влади система охорони здоров'я у повоєнні роки потребувала негайного втручання з боку влади. По закінченню війни всі зусилля міністерства охорони здоров'я були зосереджені на допомозі хворим і пораненим воїнам, інвалідам війни та запобіганню епідемій в країні. Діяльність медичних установ була спрямована на забезпечення населення медичною допомогою.

Аналіз попередніх досліджень. Здебільшого дослідженням проблем становлення медичної галузі в регіонах України, а саме Вінниччини, займався професор Лєкарєв Л.Г.[5]. Питання охорони здоров'я у своїх працях розглядали Петровский Б. В.' Бургасов П. Н., Лидов И. П., Сточик А. М. Соціально-гігієнічні проблеми та наслідки війни описували Георгиєвский А.С. та Гаврилов О.К.[1]. Висвітленням теми забезпечення медичними кадрами та медичною освітою на Україні займались професор Братусь В.Д., професор Міхньов А.Л. та професор Дупленко К.Ф. Питання становлення та розвитку системи охорони здоров'я опрацьовували Гирін В.М., Грандо О.А, Вороненко Ю.В. та інші [6].

Метою статті є висвітлення основних питань щодо забезпеченості населення медичними кадрами та медичною допомогою після визволення території України від німецьких окупантів. Розкриваються основні заходи держави щодо покращення стану здоров'я населення.

Виклад основного матеріалу. Післявоєнний період характеризувався самовідданою боротьбою народу по відродженню системи охорони здоров'я та ліквідацією наслідків війни. Всі зусилля були зосереджені на допомозі хворим і пораненим воїнам та запобіганні епідемій в діючій армії і тилу. Діяльність медичних закладів сприяла перемозі народу над німецькими окупантами: вперше в історії воєн вдалося вберегти тил і армію від епідемій.

Війна заподіяла величезний збиток системі охорони здоров'я. Під час Другої світової війни на Україні було зруйновано повністю або частково близько 18 тис. дитячих, лікувально-профілактичних та санітарно-епідеміологічних закладів [6, с. 46]. Були знищені найбільші лікарні майже в усіх обласних центрах, зруйновані й пограбовані медичні навчальні заклади країни. Наявні ліжкові фонди не забезпечували потреб населення, що не дозволяло здійснити 100% госпіталізацію хворих, які потребували стаціонарного лікування. Це створювало важкі умови для роботи як дільничних лікарів, так і поліклінік.

Мобілізація економічного потенціалу країни і героїчна праця радянських людей сприяла швидкому відновленню матеріальної бази охорони здоров'я. Протягом першої повоєнної п'ятирічки (1946-1950 рр.) був не тільки досягнутий, а й значно перевищений довоєнний рівень охорони здоров'я [6, с. 46]. Великих масштабів набула спеціалізована медична допомога. Була розгорнута комплексна програма розвитку всіх галузей медицини. У 1948 р. кількість медичних закладів перевищила рівень 1940 р. У районних лікарнях налічувалася в середньому така кількість ліжок: у 1950 р. – 60, у 1960 р. – 107. Число лікарів збільшилось на 71%, середніх медичних працівників на 52%, лікарняних ліжок на 28%. [6, с. 67]. Отже, центром спеціалізованої допомоги жителям села стала районна лікарня.

Діяльність медичних установ також була спрямована і на забезпечення інвалідів медичною допомогою. Чим більше інвалідів, які повністю або частково втратили працездатність, тим нижче рівень суспільного здоров'я та більші витрати несе суспільство на соціальне забезпечення. Для лікування інвалідів війни держава створила спеціальні госпіталі. Так, з 1 січня 1947 р. в Україні було обладнано 65 госпіталів для інвалідів війни. Також, інвалідів забезпечувало 10 протезних заводів, 21 протезна майстерня в обласних центрах і великих містах. [1, с.122]. Рада Міністрів СРСР від 29 листопада 1952 р. видала постанову № 1563 «Про недоліки в роботі протезної промисловості міністерства соціального забезпечення»[7]. Згідно з постановою необхідно було лікарям та районним хірургам своєчасно виявляти

©Школьнікова Т. Ю., м. Вінниця 2019 р.

осіб, які потребували протезування, а також організовувати нагляд за інвалідами, які вже користувались протезно-ортопедичними виробами.

Більшої уваги з боку органів охорони здоров'я та соціального забезпечення вимагали до себе інваліди війни психоневрологічного профілю (психози і залишкові явища закритої травми черепа, контузії). Майже у всіх інвалідів цієї групи відзначали передчасне старіння, астенію, психопатичні стани. Таким чином, інвалідність отримана внаслідок війни являла собою дуже складну соціально-гігієнічну проблему.

У тяжкі повоєнні роки все більше приділялось уваги системі охорони материнства та дитинства. Дуже високою була дитяча смертність. Основна увага приділялась збереженню життя дітей, боротьбі з виснаженням, дистрофією, недокрів'ям, туберкульозом та іншими соціальними хворобами.

Рада Міністрів СРСР від 07 березня 1947 р. видала постанову № 178 «Про заходи щодо подальшого зниження захворюваності дітей» [7]. Згідно з постановою республіканським, крайовим, обласним, міським та районним державним органам необхідно було забезпечити регулярні патронажні обслуговування всіх здорових дітей до 1 року та ослаблених дітей віком до 3 років. Закріпити за дитячими установами (ясла, садочки, школи) лікарів, фельдшерів та медичних сестер для лікувально-профілактичного обслуговування дітей та наглядом за санітарним станом установ. Також встановлювався контроль за роботою молочних кухонь, окремо вводився лабораторний контроль за виготовленням молочних сумішей. Органи охорони здоров'я населення зобов'язали виконувати госпіталізацію хворих дітей разом з їх матерями, забезпечити всі лікувальні установи необхідною кількістю сульфамідних препаратів, організувати при пологових будинках та дитячих поліклініках кіоски з продажу вітамінних препаратів. Встановлювалась норма обслуговування для медичних сестер, працюючих у відділеннях для немовлят, не більше 10-15 дітей на одну сестру. У 1954 р. діти у віці до одного місяця були 100% охоплені лікарським спостереженням, а новонароджені малята 100% охоплювались щепленням проти туберкульозу [2, с.2]. Наведенні данні дійсні при умові, якщо жінка народжувала в пологовому будинку.

Так як після війни величезних втрат зазнали і пологові установи (з 14,5 тис. міських пологових ліжок, що існували до війни, у 1946 р. було відновлено тільки 11 тис. ліжок) [4, с. 63], Рада Міністрів СРСР від 18 травня 1949 р. видала наказ № 2004 «Про заходи щодо розширення мережі дитячих установ та пологових будинків та покращення їх праці» [7]. Згідно з наказом необхідно було збільшити кількість дитячих ясел, садочків та пологових будинків. Також збільшувалось фінансування на харчування в цих установах. Довоєнного рівня кількості пологових будинків було досягнуто тільки у 1954 році. З 7114 пологових ліжок на селі, що існували до війни, у 1946 р. було відновлено тільки 6 тис. [4, с. 63].

Жіночі консультації теж покращили свою роботу. Так, наприклад, у місті Вінниці у 1954 р. нараховувалось 141 дитяче ліжко, 120 пологових ліжок та 47 гінекологічних ліжок [2, с. 24]. До кінця 1955 р. на Україні функціонувало 15 545 пологових ліжок в містах та 9583 ліжка в сільській місцевості. Кількість лікарів, акушер-гінекологів збільшилася тільки за повоєнні роки у містах майже в два рази, в сільській місцевості – майже в три рази. У довоєнному 1940 р. на Україні кількість акушерок і фельдшериць-акушерок становила 18 056 чол., а у 1956 р. їх кількість зросла майже в два рази і дорівнювала вже 35 782 тис. чоловік [4, с. 64].

Вагітні жінки 100% васерманізувалися (захист від сифілісу, пік якого спостерігався в країні після Другої світової війни) [2, с. 3]. Для знеболювання пологів жінкам починають застосовувати психопрофілактичний метод.

Важливою особливістю розвитку гігієни й санітарії на Україні в повоєнний період стало становлення санітарно-епідеміологічної служби. Ліквідація жахливих санітарних наслідків війни 1941-1945 рр. і економічний розвиток СРСР визначили нові вимоги до роботи санітарних органів, зажадали зміни їх структури. У 1948 р. була введена обов'язкова організація санітарно-епідеміологічних станцій при всіх територіальних органах охорони здоров'я (республіканських, крайових, обласних, міських, районних). Ще однією проблемою постає розміщення лікарняних установ міста в мало пристосованих для цього приміщеннях, в центрі міст, на вулицях з великим рухом автотранспорту, чим порушувався охоронний режим хворих. Незважаючи на те, що медичні працівники багато приділяли уваги профілактичній та санітарній роботі, в результаті чого різко знизилась інфекційна захворюваність й взагалі було ліквідовано ряд інфекційних захворювань, санітарний стан міст залишався незадовільним. Це пояснювалось тим, що планова чистка дворів від нечистот та сміття регулярно не проводилась. Ремонт та будівництво санітарних

вузлів Держкомхозу проводилось незадовільно. Асенізаційний транспорт за своєю потужністю не забезпечував потреб в своєчасному і правильному видаленні нечистот. Загальноміські каналізаційні мережі були відсутні, хоч на їх розбудову постійно виділялись великі асигнування.

Незадовільно працювали й органи міліції в частині контролю за санітарним станом вулиць, площ та дворів міста.

Згодом у країні буде заборонено введення в експлуатацію промислових підприємств без очисних споруд. До всіх забруднювачів зовнішнього середовища встановлювались гранично допустимі концентрації, що стали обов'язковими нормами і правилами виконання. Будівництво будь-якого об'єкту та планування населених місць здійснювалось тільки з дотриманням санітарних норм і правил. Приписи санітарного лікаря стали обов'язковими до виконання всіма державними та громадськими організаціями, установами та окремими громадянами. Санітарна служба також організовувала проведення профілактичних щеплень населенню, здійснювала протиепідемічні заходи при загрозі виникнення й поширення інфекційних захворювань, а також санітарно-карантинні заходи і т. д.

Висновки. Виходячи з набутого досвіду, на сучасному етапі медичної допомоги більша увага приділяється не боротьбі з хворобами, а питанням профілактики захворювань, забезпеченням правильного розвитку і виховання дітей. Виконанням цих відповідальних завдань займається широка мережа лікувально-профілактичних закладів. Досягнутий рівень розвитку медичної науки і практики охорони здоров’я дає змогу забезпечити населення спеціалізованою й висококваліфікованою допомогою. Цьому якнайкраще сприяє зміцнення матеріально-технічної бази медичних установ.

Поза увагою залишаються питання якості медичної допомоги, взаємозв'язок між зростанням капіталовкладень в галузь і показниками здоров'я населення, вплив на забезпеченість медичними кадрами, особливо у віддалених районах країни. Сьогодення надає більше можливостей для різнобічного вивчення цієї теми. В останні два десятиліття зняті ідеологічні та методологічні перепони, зріс інтерес істориків до ретроспективного дослідження повсякденних умов людського буття, розширилося коло джерел та можливостей їх вивчення, розсекречено багато архівних матеріалів. Але, незважаючи на всі позитивні зрушення, в дослідженні розвитку повоєнної системи охорони здоров'я другої половини 1940-х – 1960-х рр., як і раніше спостерігається відставання, вивчені лише окремі проблеми. Таким чином, історія охорони здоров'я України в повоєнний період являє собою одну з найскладніших тем, яка потребує спеціального вивчення і утворює актуальний предмет наукового пошуку.

Список використаних джерел:

1. Георгиевский А.С., Гаврилов О.К. Социально-гигиенические проблемы и последствия войн. – М.: Медицина, 1975. – С.122.
2. ДАВО. – Ф.Р – 2666, Оп. 2, Од.зб. 895, С. 1-4.
3. ДАВО. – Ф.Р – 2666, Оп. 2, Од.зб. 895, С. 24.
4. Досягнення охорони здоров’я в Українській РСР/ Гол. редактор П.Л.Шупик – Київ: Державне видавництво УРСР, 1958. – С.63, 64.
5. Лекарев Л.Г. и др. Потребность населения Винницы в стационарной помощи и методика её определения//Врачебное дело. – 1957. - №6. – С.635-640.
6. Охорона здоров’я України в братній сім’ї народів СРСР/ За ред. В.М.Гиріна. – К.: Здоров’я,1982. – С.46, 67.
7. www.economics.kiev.ua

Анотація. *Охорона здоров’я населення є складовою функцією суспільства й головною метою соціальної системи охорони здоров’я. За допомогою знань можливо попередити важкі захворювання, а у випадку їх виникнення — вчасно и ефективно провести лікування. Розуміння непорушності таких складових як, наука-профілактика-лікування — є запорукою здорової нації.*

Ключові слова: *лікувально-профілактичний заклад, медична допомога, медичні кадри, медична установа, організація, охорона здоров’я, санітарно-епідеміологічна служба.*

Annotation. *Public health is an integral part of society and the main goal of the social health system. With the help of knowledge it is possible to prevent serious diseases, and in case of their occurrence - to timely and effectively conduct treatment. Understanding the integrity of such components as science-prevention-treatment - is the key to a healthy nation.*

Key words: *medical and preventive institution, medical aid, medical personnel, medical institution, organization, health care, sanitary and epidemiological service.*

УДК 94: 342.924 ((470+571) - 21) "1870"

Щербанюк Д. Г.,
м. Вінниця, Україна

МІСЬКЕ ПОЛОЖЕННЯ 1870 РОКУ

Постановка проблеми. У нашій країні зараз тривають реформаційні процеси. Серед змін, що відбуваються здійснюється реформа децентралізації влади. Вона має багато цілей починаючи від розширень повноважень органів місцевого самоврядування до зміни їх фінансування. Масштаб цих перетворень зачепить як сільські так і міські ради, навіть на рівні столиці.

У другій половині XIX ст. Російській імперія здійснювала схожі перетворення. Нинішнім реформаторам, у свою чергу, було б корисно звернутися до досвіду своїх попередників. Як мінімум питання обсягу повноважень, а також уведення цих реформ на окремі території є, на нашу думку, досить актуальними.

Нас же, у свою чергу цікавить реформування міського самоврядування, тому що саме в контексті реформ міста отримали досить потужний поштовх для розвитку. Крім того загальні модернізаційні процеси, які тривали у Російській імперії, не могли не відбитися на бюрократії, центрами якої слугували міста. Цікавим питанням є також утримання чиновництва, яке намагалися вирішити Міським положенням від 16 червня 1870 р.

Аналіз попередніх досліджень. Історіографія міської реформи 1870 р. не вирізняється значною глибиною. В основному вона досліджується або у контексті загалом міських реформ 1870-92 рр., або в регіональному аспекті. Пов'язано це з тим, що закон 1870 р. був першим, він почав реформу, а значить, як це часто буває був недосконалим. Через це ми змушені часто розглядати даний акт не окремо, а в контексті перетворень. Другою причиною є те, що запроваджували його не одночасно по всій імперії, а для деяких територій положення 1870 р. обмежувалося контрреформою 1892 р. Серед таких праць можна виділити дореволюційні праці Г.А. Джаншієва [2], де дана реформа висвітлюється саме у контексті великих реформ.

Значний внесок у дослідження питання був здійснений радянськими істориками. Проте їх праці страждають від засилля історичного матеріалізму та продиктованих лінією партії стереотипів щодо тодішньої дійсності. Вказані проблеми були причиною досить однобокого, хоч і багатого фактами висвітлення розглянутих подій. З авторів можна виділити П.А. Зайончковського [4], В.А. Нардову [6] та Л.Ф. Писарькову [7].

Значної уваги заслуговують і сучасні українські автори. У монографії В.П. Горбачова [1]. показане впровадження міської реформи на українських землях, чи не єдина загальна праця. Регіональні аспекти зустрічаються у Т.О. Щерби[14], О.Ф. Мельничук [5], О.В. Черемісіна [11], Т.М. Плаксія [8], О.П. Прищепи [10,] С.М. Єсюніна [3], В.С. Шандри [12] та ін.

Метою нашої роботи є аналіз положення 1870 р. Мета реалізується через завдання: 1) окреслити історіографію; 2) охарактеризувати головні частини положення; 3) дати загальну оцінку досліджуваному документу, з позиції історичних умов його прийняття.

Виклад основного матеріалу. З початком «Великих реформ» почали зазнавати модернізаційних змін усі галузі соціально-економічного та політичного життя Російської імперії. Зміни торкаючись окремих частин життя, не могли обійти увагою центрів у яких це життя вирувало. Для Західної цивілізації, як відомо, такими центрами є міські поселеня. І от більше як через 100 років після «Жалуваної грамоти містам» Катерини II, її правнук, Олександр II повинен був уже по-новому організувати міське самоврядування своєї держави.

16 червня 1870 р. світ побачив перший законодавчий акт у довгому процесі реформування самоуправління міст Російської імперії. В преамбулі документа йшлося про територію на яку поширювалася його дія. Також вказувалось, що міські думи: С.- Петербургу, Москви та Одеси повинні надати свої міркування щодо застосування даного положення на предмет приватних змін стосовно вказаних міст. За преамбулою йшли перехідні положення.

Основний зміст складали: загальні положення; правила здійснення процедури виборів; права та повноваження думи, управи і виконавчих комісій. Завершували документ умови заміщення посад, а також питання міського майна, звітності, бухгалтерського обліку і вирішення спірних моментів [9, с. 821].

В українському Правобережжі та Прибалтиці запроваджувати нове положення не поспішали. В цих регіонах було досить мало російського населення, через що царський уряд боявся сепаратизму на означених територіях. Через схожі причини, а також недостатній розвиток міст впровадження реформи було відтерміновано в часі для Бесарабської області і Сибіру Західного та Східного (окрім деяких, вказаних у документі). Загалом причини об'єктивні. В перехідних

© Щербанюк Д. Г., м. Вінниця 2019 р.

положеннях вказувались функції діючих органів самоврядування, а також зміни у місцевій, територіальній діяльності міністерств.

Загальні положення відносили до сфери роботи муніципалітетів (громадських правлінь) турботи про організацію своєї роботи, благоустрою та санітарного стану міста, благополуччя містян, благодійність, підтримку зв'язку з центральною владою щодо міських потреб, а також виконання державних повинностей. Прописувалися територіальні межі компетенції муніципалітету та способи врегулювання конфліктів між різними рівнями місцевої влади.

Виборчим правом володіли особи, що були російськими підданими віком від 25 років і які володіли в межах міста нерухомим майном та сплачували з нього податок місту. Станові обмеження були відсутні. Право голосу мали також ті хто сплачував міські збори з купецьких, торгових і промислових посвідчень. Крім того діяв ценз осілості, він становив 2 роки. Права вибирати позбавлялися засуджені та особи, які перебували під слідством. Громадяни, що скоїли важкі злочини, а також ті дворяни та священники котрі за проступки були виключені зі свого стану відповідними органами. Жінки також могли голосувати. Дозволялося голосувати за довіреністю. Монастирі та особи, які ми зараз називаємо юридичними, також мали право голосу при умові володіння нерухомим майном у межах міста та сплати останньому відповідних податків. Кожен виборець мав 2 голоси, за себе і за довіреністю [9, с. 826].

Самі ж громадські правління складалися з 3 основних частин: виборчого зібрання, думи та управи. Очолював правління міський голова якому в допомогу дума могла призначити помічників. Працівники цих установ не вважались державними службовцями, через що вони перебували на утриманні свого міста. Це мало велике значення. Російські імперія займала велику площу, для управління якою була потрібна колосальна армія чиновників, що перебували на утриманні. Через цю причину наприклад досить часто чиновниками ставали дворяни, які теоретично не мали проблем з грішми. Проте титул не означав спеціальну освіту та бажання бюрократичної роботи, тому потреба зберігалася. Але низька платня чиновника часто призводила до дій з протиправного збагачення. Самоутримання службовців громадських правлінь могло стати виходом. Державі уже не було потрібно утримувати великої кількості чиновників. Але міста часто платили своїй бюрократії менше ніж держава. Напрошується висновок, хочете більше отримувати, краще працюйте. Стимул для розвитку міста. Втім, сотворити локальне економічне чудо виходило не у всіх.

Виборчі зібрання скликалися лише для проведення виборів. Цих зібрань було три, вони організовували обрання гласних (депутатів) до дум. Вибори починалися зі списку виборців, який публікували завчасно. Згодом список ділили на три групи, таким чином, аби кожна з них сплачували 1/3 міських податків. Після цього на кожну виділяли по 10 місць і виборці вибирали цих 10 гласних серед себе. При цьому вони могли бути не з їхнього зібрання (§36). У містах де число виборців було не більше 300, в думу вибирали 30 представників. Якщо кількість вища, то на кожних 150 виборців додавалося 6 місць гласних і так поки не досягло б 72 мандатів, з подальшим розділом їх на 3 вище сказані групи. Вибір здійснювався шляхом опускання в непрозорий ящик, розділений на два відділи (за, проти) кульок, які потім рахували. Якщо на виборах були серйозні порушення, то губернатор мав право оголосити їх недійсними.

Означені вимоги сучасній людині здаються не зовсім прийнятними, але як було тоді? Виходило так, що в думу потрапляли найзаможніші, які звичайно не були найчисельнішою соціальною групою міста. Виникає питання і з інтелігенцією, яка часто також була позбавленою можливості голосувати. Найрозумніша частина суспільства була позбавлена можливості впливати на долю свого поселення. Але чи була позбавлена? Почнемо з того, що інтелігенцію в Російській імперії при переписах окремо не виділяли, вона носила надкласовий характер, визначити її чисельність важко. Крім того вона не однорідна, сюди ми відносимо тих хто займається розумовою працею, точніше трьома її видами: інтелектуальну працю яка має духовну цінність (поети, музиканти, театрали); діяльність яка поєднує результат праці з трудовим і творчим процесом (освітянин, лікар); інтелектуальна праця, в результаті якої створюються матеріальні цінності (архітектори, інженери) [13, с. 9]. Н Шип, яка досліджувала питання інтелігенції на українських землях, стверджує, що загалом її чисельність значною не була. Третя група, наприклад, могла собі дозволити майно, з якого сплачувався податок, а отже й були виборчі права. Представники другої групи, також не були однорідні. Вища професура як і приватні лікарі мали хороші доходи, досить часто вони були вихідцями з дворян чи крупної буржуазії. А от представники середньої ланки були бідніші. Потрібно зробити зауваження, середні та бідні лікарі та освітяни часто не могли бути представленими на виборах через малі доходи, але і їх кількість в масштабах імперії була не велика. Міст, де інтелігенція мала значний відсоток від населення було не так багато і це часто були великі університетські міста. І в них за рахунок професури, інтелігенція до влади доходила. Тобто як для своєї чисельності вона була представлена в достатній мірі. Крім того міста мали право запроваджувати квартирний податок і знімати його не лише з власників, а й з квартирантів, серед яких була велика кількість представників «середняків». Хоча міністерство внутрішніх справ не дозволило його ввести ні разу. Також потрібно зазначити, що всім групам інтелігенції була притаманна часта зміна місця

проживання стиль життя. Праця була затребувана, спеціалістів не вистачало, а першій групі взагалі було притаманне гастролювання. Через це, часто інтелігенція не проходила і по цензу осілості.

Що стосується представництва найбагатших і найчисельніших. Дослідниця міського самоврядування В.А. Нардова вказує на те, що найактивнішою частиною виборців (найбільше потрапило в думи) була буржуазія [6, с. 76]. Також вона показує, що активність зменшувалася по мірі зменшення сплачуваних податків. Тобто містами керували ті хто в принципі їх утримував, таким чином створювалася не демократична, а плутократична система. Повертаючись до робітників, кустарів, селян які проживали в містах, варто зазначити, що з ліквідацією кріпосництва та початком індустріалізації міста почали стрімко зростати тому в містах було багато нових людей яким були не відомі проблеми міст. Також великою проблемою була грамотність цих людей, їх політична свідомість. Прийняти таку особу в думу можна, але що вона мала там робити?

З вибраних гласних формувалася дума, яка виступала представницею міських інтересів, що дозволяло їй розглядати навколоміські питання і діяти від його імені. До сфери повноважень думи входили: встановлення платні чиновникам громадського правління, встановлення чи ліквідація міських зборів (лише по затвердженню міністерства внутрішніх справ), взяття кредитів під заставу майна міста, питання благодійності, звітності, спостереження за санітарним станом і виконанням повинностей, формування бюджету.

Виконавчим органом думи виступала міська управа, до якої в основному входили 2 секретарі та голова. Крім управи, у випадку потреби дума могла створювати виконавчі комісії. У невеликих містах до управи міг входити лише голова. Членами управи не могли бути батько та син, тесть і зять, брати. Число не християн у складі управи не мало переважати 1/3. Крім того управа могла не виконувати рішення думи якщо вважала його незаконним.

У випадку суперечностей у структурі громадських правлінь чи скарг на них, дані питання розглядалися у губернському в міських справах присутствії яке діяло при губернаторові.

Підсумовуючи варто сказати, що хоч положення по суті своїй було прогресивне (позастановість, голосування жінок, певна муніципальна автономія, ...), приймалося воно не в найкращий час. Збурені соціальною та економічною модернізацією маси перебували в пошуку нової роботи, відбувалася трудова міграція. Як це часто було, такі зміни призвели до різкого соціального розшарування. Імперська бюрократія досить не вміло намагалася процес контролювати, але цим лише більше його дестабілізовувала. Наприклад коли говорити про податкові курії, то чому вони, чому не майновий ценз, поширений у Європі? Намагання збереження станового характеру управління, стримування буржуазії, віра в те, що дворяни досі найбагатші і найактивніші призвели до того, що буржуа почали контролювати думи, а знайти нову соціальну опору режиму було важко. Як висновок громадські правління почав контролювати великий капітал, котрий хоч і дбав про своє місто, але коли говорити про пролетаріат, то не завжди останньому приділяли достатньо уваги.

На західному кордоні національні окраїни були відносно новоприєднаними, в них зберігалися залишки старого, їх національного життя, до того ж вони були густозаселені та економічно розвинені. Намагання царської адміністрації уніфікувати та асимілювати ці території, особливо в умовах настільки різких змін звичайно наштовхувалися на протести і бунти. З іншого боку, сибірські міста були погано розвиненими. Держава не намагалася контролювати трудову міграцію, а населення сприймало Сибір як в'язницю і не поспішало туди їхати. Відповідно розвиток багатого ресурсами краю сповільнювався. І цих факторів закон про міське врядування виправити не міг. Інколи бувало, що багатий інтелігент знімав великий будинок, а права голосу не мав, хоча якийсь бідний власник з таким же житлом в межах міста, і котрий сплачував копійчаний збір – мав. Муніципалітети пропонували уряду, введення квартирного податку, впровадження майнового цензу, проте вони всі заборонялися як не своєчасні чи не потрібні. Обмеження населення в освіті призвело до того, що більшості містян вибори були не цікаві – вони їх не розуміли. Тобто положення мало багато недоліків, тому бажано його сприймати не як окремий документ, а як перший крок процесу реформування міського самоврядування Російської імперії.

Список використаних джерел:

1. Горбачов В.П. Міська реформа 1870 року в Україні. Донецьк : Донецький юридичний інститут ЛДУВС, Міжнародна асоціація істориків права, 2008. 320 с.
2. Джаншиев Г. А. Эпоха великих реформ : Ист. справки. - СПб., 1905.
3. Єсюнін С. М. Міста Поділля у другій половині XIX - на початку XX ст. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. 334 с.
4. Зайончковский П.А. Кризис самодержавия на рубеже 1870-х - 1880-х годов М.: Издательство Московского университета, 1964.- 513 с.
5. Мельничук О.Ф. Адміністративний апарат та органи місцевого самоврядування на Поділлі у другій половині XIX століття. Вінниця : Велес, 2001. 192 с.
6. Нардова В.А. Городское самоуправление в России в 60-х – начале 90-х гг. XIX в. Правительственная политика. Л., 1984.

7. Писарькова Л.Ф. Социальный состав городовых гласных накануне контрреформы 1892 г. // История СССР. 1989. № 6. С. 152 – 158.

8. Плаксій Т.М. Міське самоврядування Середньої Наддніпрянщини в другій половині XIX - на початку XX століть: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Запоріжжя, 2001. 19 с.

9. Полное собрание законов Российской Империи. Собрание Второе. Том XLVI. Отделение 1. 1871 г. СПб. Тип. II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1874. 937 с.

10. Прищепа О.П. Виборчий закон, згідно з міським положенням 1870 р. та його реалізація на Волині // Проблеми історії України XIX - початку XX ст. 2001. № 2. С. 136–142.

11. Черемісін О.В. Міське самоврядування на Півдні України в 1785–1917 рр. Херсон : «Олді-плюс», 2017. 581 с.

12. Шандра В.С. Формування бюрократії в Правобережній Україні // Український історичний журнал. 2007. № 2. С. 143–158.

13. Шип Н. А. Интеллигенция на Украине (XIX в.): Ист.-социал. очерк. – К.: Наук. думка, 1991. – 172 с.

14. Щерба Т.О. Проблемні питання введення міського положення 16 червня 1870 року в містечках Правобережної України // Порівняльно-аналітичне право - електронне фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 2014. № 8. URL: http://www.pap.in.ua/8_2014/8.pdf. (дата звернення 30.01.2019).

У статті проаналізовано міське положення 1870 р. Здійснено оцінку основних його складових.

Ключові слова: *міське положення 1870, міська дума, міська управа, міська виборча система.*

УДК [373.5.015.31:502/ 504]:811.161.2

Юрченко Є. В., Іваницька Н. Л.,
м. Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Постановка проблеми. Предмети гуманітарно-естетичного циклу володіють значними можливостями для «екологізації» змісту навчання і є могутнім засобом формування в здобувачів освіти любові до природи, розуміння необхідності її охорони. Вивчення таких предметів, як українська мова та література, образотворче мистецтво, трудове навчання, музика сприяє художньому засвоєнню дійсності, розвитку моральних та естетичних відносин учнів, уміння виражати своє особисте ставлення до природи творчими засобами.

Головна мета екологічної освіти полягає у створенні та забезпеченні протягом усього життя умов становлення і розвитку екологічної культури як форми регуляції взаємодії людини з природою.

Виклад основного матеріалу. Екологія як і будь-яка навчальна дисципліна, має педагогічне надзавдання. Перше стосовно екології полягає в отриманні певного обсягу екологічних знань, друге – у формуванні екологічної свідомості учнів, їхніх світоглядних позицій, переконань. Зовнішнім виявом свідомості є культура, а культура – це те, що досягається системою навчання, довготривалим тренінгом. Отже, формування екологічної свідомості – це передусім навчання екологічній культурі, яку ми визначаємо як форму адаптації етносу до природних умов і спосіб творення свого довкілля. [4, с. 40].

Сучасні масштаби екологічних змін створюють реальну загрозу життю людей, тому освітня діяльність має бути спрямована на формування екологічної компетентності молодого покоління, яке охоронятиме довкілля.

Актуальність означеної проблеми є передумовою виникнення потреби у формуванні екологічної культури здобувачів освіти.

Екологічне виховання — це систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток в учнів екологічної культури. [1, с. 17].

Його завдання – сприяти нагромадженню екологічних знань, виховувати любов до природи, прагнення берегти, примножувати її багатства. Екологічна культура передбачає розкриття сутності світу природи — середовища перебування в ній людини, яка повинна бути зацікавлена у збереженні цілісності, чистоти, гармонії. Це, зокрема, вміння осмислювати екологічні явища, робити висновки про стан природи, розумно взаємодіяти з нею. Естетична краса природи сприяє формуванню моральних почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності. Отож, любов до природи слід виховувати з дитинства. [5, с. 26].

© Юрченко Є. В., Іваницька Н. Л., м. Вінниця 2019 р.

Формування екологічної культури здійснюється на всіх етапах навчання в школі, на кожному з яких ставиться певна мета, визначаються завдання, добирається відповідна методика з огляду на вікові особливості учнів.

Екологічне виховання - це організований і цілеспрямований процес формування системи наукових знань про природу і суспільство, поглядів і переконань, що забезпечують становлення відповідального ставлення молоді до природи, реальним показником якого є практичні дії учнів та студентів по відношенню до природного середовища, що відповідають нормам людської моральності [2, с.32].

Загальна мета формування екологічної культури учнів може бути реалізована через систему завдань: формування в учнів розуміння необхідної гармонії людини з природою; оволодіння знаннями про природу (зокрема свого краю); формування почуття відповідальності за природу як національне багатство, основу життя на Землі; формування готовності до активної екологічної діяльності та глобального екологічного мислення.

Екологічна освіта у вузькому значенні – це отримання знань за допомогою тих спеціалізованих предметів і дисциплін, що містить у назвах термін «екологія» і скеровані на висвітлення зв'язку живих істот із середовищем (класична екологія природних систем) чи умов стану динамічної рівноваги всієї біосфери з урахуванням усіх форм діяльності людства (сучасна екологія, що має багато підрозділів і секторів). [2, с. 248].

Екологічна освіта розглядається як один із найпотужніших важелів повороту людства в його ставленні до навколишнього середовища від руйнівного, споживацького до бережливого, конструктивного, бережливого, відновлювального. [5, с. 26].

Досягнення поставленої мети можливе за умови дотримання алгоритму освітніх завдань: формувати екологічно орієнтовані стосунки і цінності, спрямовані па подолання конфліктів між людиною і навколишнім середовищем; сприяти, щоб засвоєні знання і моральні принципи поведінки щодо навколишнього середовища ставали переконаннями особистості; розвивати почуття особистої відповідальності за стан навколишнього середовища на національному і глобальному рівнях; розкривати учням у доступній формі сутність сучасних проблем екології та їхню актуальність для людства; розвивати вміння приймати відповідальні рішення з питань охорони навколишнього середовища і діяти відповідно до них; залучати школярів до практичної діяльності під час вирішення проблем навколишнього середовища місцевого значення; формувати знання і вміння дослідницького характеру, які б сприяли розвитку творчої і ділової активності у процесі вирішення екологічних проблем і пов'язаних з ними життєвих ситуацій.

Важливою умовою досягнення оптимальних результатів формування екологічної культури особистості в школі є комплексне використання в навчанні міжпредметних зв'язків. Щоб зрозуміти це, варто визначити їх сутність, функції, види. Міжпредметні зв'язки – це "дуже важливий у сучасних умовах наукової інтеграції фактор формування змісту і структури навчального предмета". Міжпредметні зв'язки при їх систематичному і цілеспрямованому здійсненні перебудовують увесь процес навчання, тобто виступають одним із сучасних дидактичних принципів реформування освіти в країні.

Навчання в сучасній школі реалізується як цілісний процес, що має загальну структуру і функції, які відображають взаємодію викладання і навчання [7, с. 11]. Функції навчання – це якісна характеристика освітнього процесу, в якому виражена його направленість і результативність у формуванні особистості учня. Міжпредметні зв'язки забезпечують реалізацію всіх функцій навчання: освітньої, розвивальної і виховної. Ці функції визначаються у взаємозв'язку і взаємодоповнюють одна одну. Єдність їх є результатом цілеспрямованої побудови процесу навчання, як єдиної цілісної системи. Освітні функції міжпредметних зв'язків природничих і гуманітарних предметів спрямовані на формування цілісної системи знань учня про природу і суспільство, єдиної наукової картини світу.

Основна мета міжпредметних зв'язків – формування світогляду учня, що будується на здійсненні особливо важливих зв'язків між циклами предметів. Психологічною основою досліджень, що розкривають взаємодію освітніх і виховних функцій міжпредметних зв'язків, виступає "закономірна єдність свідомості, почуттів і дій у психологічній діяльності людини. Забезпечення цієї єдності в навчанні є однією з умов комплексного підходу, спрямованого на формування світогляду як інтегрального особистого утворення".[1, с.44].

Міжпредметні зв'язки активізують розумову діяльність школяра. Дослідники проблем розумового розвитку учнів бачать у міжпредметних зв'язках не тільки засіб формування гнучкої і продуктивної системи, але й способи дій. Міжпредметні зв'язки розглядають як один із шляхів розвивального навчання, який веде до формування нових якостей навчальної діяльності школярів – міжпредметних понять.

Різноманітність функцій міжпредметних зв'язків у процесі навчання показує, що сутність поняття не може бути визначена однозначно. Явище міжпредметних зв'язків багатовимірне; вони не обмежується рамками змісту,

методів, форм організації навчання. Вони спрямовані на особистість учня, формують мислення, науковий світогляд, переконання, сприяють всебічному розвитку здібностей і потреб.

Результатом екологічної освіти учнів є особистість із сформованою екологічною культурою та високим інтелектом, яка в майбутньому зможе розв'язувати екологічні проблеми, а також на основі набутих наукових знань та керуючись національними гуманістичними ідеалами і традиціями, буде всебічно зберігати природу, раціонально використовувати її ресурси. На думку В. О. Сухомлинського, природа лежить в основі дитячого мислення, почуттів та творчості. Видатний педагог уважав, що формувати в людини ставлення до рідного краю як частки природи слід починати з раннього віку. [1, с. 95].

Основою екологічної підготовки мають бути, звичайно, біологічні знання – закони життя живої природи і розуміння того, як необхідно жити, щоб не порушити гармонії навколишнього середовища і щоб кожна людина оволоділа відповідними екологічними знаннями .

Екологія – це (грец. «ойкос» –дім і «логос» –учення, думка) – комплекс наук, що досліджують різні аспекти взаємовідносин живих організмів та умов середовища. У сучасному суспільстві Е. виконує: соціальну, адаптивну, прогностичну, природоохоронну, світоглядну і освітньо- виховну функції. Отже Е. стає важливим чинником сучасного наукового дослідження і необхідним компонентом оновленої системи неперервної освіти екологічної освіти і виховання. [2, с. 249].

У програмах загальноосвітньої школи велику увагу надають розвитку понять, необхідних для розуміння даної проблеми. Але досить слабко представлені ідеологічний, морально-естетичний аспекти, недостатньо показана етика відношення "людина-природа".

Задля формування екологічної культури школярів під час вивчення предметів учителі можуть використовувати різні вправи, естетичні бесіди, методи і прийоми навчання. Учням пропонують згадати описи природи із підручників, скласти запитання до тексту природничого спрямування, написати твір, казку. Важливим засобом активізації діяльності учнів є використання у роботі з учнями міжпредметних пізнавальних задач. [6, с. 19]. Можливі тут типи міжпредметних пізнавальних задач у відповідно до логіки їхнього розв'язання : індуктивні, коли узагальненню підлягають факти з різних навчальних предметів; частково індуктивні, коли проходить міжпредметне узагальнення уже узагальнених предметних знань; дедуктивні, які потребують доказів загально предметних положень за допомогою знань з різних предметів.

Використання таких завдань з екологічною спрямованістю активізує роботу як учителя, так і учнів, викликає у них складний відгук, сприяє формуванню активної життєвої позиції, що виявляється у справах і вчинках.

Водночас диференційне вивчення природної і соціальної дійсності не дозволяє спонтанно формувати цілісне уявлення про природу, місце і роль у ній людини, ціннісні властивості природних і соціальних об'єктів. Цю роль у досвіді творчих учителів виконують різноманітні форми і методи міжпредметного характеру. Шляхом узагальнення уроків, комплексних екскурсій, сюжетно-рольових і дидактичних ігор, впорядковується практична діяльність [5, с. 31].

Із зазначеного вище робимо висновок, що особлива увага акцентується на необхідності розкриття системи екологічних знань у вивченні всіх навчальних предметів, розкриття міжпредметного характеру цієї системи. Використовувати екологічний потенціал кожного навчального предмета – обов'язок педагога. Тільки озброївши учнів науковими знаннями про об'єкти і явища природи, ми закладаємо основу для їхньої екологічної культури. Адже захищати і любити можна те, що добре знаєш. [3, с. 237].

Отже, міжпредметні зв'язки всебічно впливають на процес навчання – від постановки задач до його організації і результатів. Їм властиві методичні, формуючі (освітні, розвиваючі) і конструктивні (системоутворюючі) функції в предметній системі навчання. Найбільш повна реалізація можливостей між предметних зв'язків, виявлення всіх їх функцій в єдності досягається, коли міжпредметні зв'язки функціонують у процесі навчання як самостійний принцип побудови дидактичних систем.

Уроки української мови мають потужну базу для виконання поставлених завдань щодо реалізації принципів освіти для сталого розвитку через технологію «урок в уроці», яка полягає у внесенні в основні етапи уроку міні-проектів екологічного та морально-правового спрямування. Ця технологія покликана сформувати в учнів життєві цінності та пріоритети, норми поведінки і спілкування, які орієнтовані на збереження довкілля, на домінування екологічно врівноваженої моделі поведінки особистості.

Висновок. Узагальнюючи вищевикладене, ми прийшли до висновку про те, що міжпредметні зв'язки є могутнім фактором формування у школярів екологічної культури на уроках української мови. Досягнення певних

результатів в цьому залежить від майстерності, творчості педагога, екологічна культура якого повинна слугувати прикладом для його учнів.

Список використаних джерел:

1. Екологічне виховання учнів як основа для забезпечення екологічного майбутнього людини // Основи екологічних знань. — Тернопіль, 1994.- с.143
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. Наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Іваницька Н.Л. Не ламай калину, не стріляй у птаха. Тематично згруповані тексти на екологічну тематику: посіб. з укр. мови для студентів, учителів та учнів / Н. Л. Іваницька. — Вінниця, 2005. — 308 с.
4. Іванова О. Формування екологічної культури / О.Іванова // Початкова школа. – 1998. - № 8. – С.321
5. Казанішена Н. В. Формування професійної готовності вчителя до екологічного виховання учнів : навч.-метод. посіб. / Н. В. Казанішена ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. — Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. — С.227
6. Крисаченко В.С. Екологічна культура: теорія і практика: Навчальний посібник – К.: Заповіт, 1996. – 352 с.
7. Крамаренко, А. М. Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика : монографія / А. М. Крамаренко. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – 380 с.
8. Павлютенко Є. М.Формування екологічної культури в сільських школярів / Є. М. Павлютенко, Т. Ф. Рябчук. — Х. : Вид. група Основа, 2011. — С. 168
9. Половинко Г. Шляхи підвищення ефективності екологічного виховання школярів / Г.Половинко //Краєзнавство. Географія. Туризм. - 2004. - № 16. - С. 4-5.

Анотація. *У статті зосереджено увагу на формування екологічної культури учнів засобами української мови та інших предметів необхідності нового покоління, що сприяє становленню «нової» культури, нерозривно пов'язаної з формуванням екологічного світогляду та екологічної культури особистості загалом. Питання екологічної культури тісно пов'язані зі збереженням морально-духовних цінностей: патріотизму, любові до природи рідного краю, родини, що виражається й у толерантній поведінці та культурі мовлення і формується на уроках української мови та всією системою навчання й виховання учня.*

Ключові слова: *екологічна культура, навколишнє середовище, екологізація освітнього простору, формування екологічних цінностей, українська мова.*

Abstract. *The article focuses on the necessity of education of a new generation, the formation of its culture is inextricably linked with the formation of the ecological worldview and the ecological culture of the individual. Issues of ecological culture are closely linked with the preservation of moral and spiritual values: patriotism, love for the nature of the native land, to the mother, the family, a respectful attitude towards the surrounding people, expressed in tolerant behavior and culture of speech.*

Keywords: *ecological culture, ecological education, environment, ecologization of educational space, formation of ecological values.*

РОЗДІЛ 3 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ ТА ПРИРОДНИЧИХ НАУК

УДК 379.29

Байлема Ю. В., Якимчук Н. В.,
м. Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ПРОПЕДЕВТИКА ВИВЧЕННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ШКОЛІ

Постановка проблеми. Проблема формування еколого-природничої компетентності, починаючи з дошкільного дитинства, є актуальною для сучасної системи освіти, оскільки отримані на цьому етапі розвитку особистості знання, уявлення, сформоване ставлення до природи й моделі поведінки будуть виступати базисом для розвитку в подальших ланках освіти.

Відповідно до освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» Базового компоненту дошкільної освіти в Україні в дитини до кінця дошкільного віку важливо сформувати уявлення про природу планети Земля та космосу, зокрема, про живі організми, природне середовище, розмаїття явищ природи, причинно-наслідкові зв'язки в природному оточенні, взаємозалежність природних умов, світу рослин, тварин, людської діяльності як позитивний або негативний чинник впливу на природу[1]. Знання та уявлення дошкільнят будуть слугувати основою для формування та розвитку емоційно-ціннісного та відповідального ставлення до природи, яке в дошкільнят проявляється у природододоцільній поведінці, бажанні і здатності здійснювати практичну діяльність у природі, дотриманні правил природокористування, виваженому ставленні до рослин і тварин.

Природничо та екологічно компетентна людина має не тільки володіти знаннями про правила життя й діяльності у злагоді з природою, виконувати спільне й актуальне для всіх правило «Не нашкодь живому», але й боротиметься проти екологічного варварства, прагнення панування над природою в різних його проявах, активно вести природоохоронну екологічно доцільну практичну діяльність.

Питанням формування еколого-природничої компетентності дитини присвячені праці Г.В. Бєлєнької [2], Т.С. Науменко [2], О.А. Половіної [2], К.Л. Крутій [4], Н.А. Мисліцької [3] тощо. Проте, методичні підходи, які б інтегрували традиційні та сучасні методичні підходи до формування еколого-природничої компетентності дошкільників не були предметом досліджень.

Мета статті полягає в описі шляхів формування еколого-природничої компетентності дітей старшого дошкільного віку під час реалізації змісту освітньої лінії «Дитина у природньому довкіллі».

Відповідно до основного нормативного документу для дошкільної освіти освоєння дитиною змісту освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» протягом навчання і виховання в дошкільному закладі має забезпечити формування еколого-природничої компетентності дитини. Зміст освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» містить доступні дитині дошкільного віку уявлення про природу планети Земля та Всесвіт, розвиток емоційно-ціннісного та відповідального екологічного ставлення до природного довкілля. Природнича освіченість передбачає наявність уявлень дитини про живі організми і природне середовище, багатоманітність явищ природи, причинно-наслідкові зв’язки у природному довкіллі та взаємозв’язок природних умов, рослинного і тваринного світу, позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи. Сформовані уявлення, знання та уміння учнів мають стати певним підгрунтям для подальшого вивчення природознавства в початковій школі, яке має на меті формування природознавчої компетентності школярів шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про неживу та живу природу, основ екологічних знань, опанування способами навчально-пізнавальної і природоохоронної діяльності, формування ціннісного ставлення до природи та людини.

© Байлема Ю. В., Якимчук Н. В., м. Вінниця 2019 р.

Наше дослідження передбачає підбір та розробку методичних підходів формування еколого-природничої компетентності дітей старшого дошкільного віку з використанням традиційних та інноваційних технологій навчання. Нами пропонується наступні підходи:

1. Використання ігрових навчальних ситуацій під час проведення занять різного типу змістової лінії «Дитина у природньому довкіллі».
2. Використання дидактичних ігор природознавчого змісту для дітей на основі он-лайн середовища Learning Apps.
3. Використання колекції дидактичних матеріалів для дослідницько-експериментальної діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Для реалізації першого підходу підібрано та систематизовано різні типи ігрових навчальних ситуацій природничого змісту для формування природничої компетентності дитини під час проведення занять змістової лінії «Дитина у природньому довкіллі», а саме:

- ігрові навчальні ситуації із залученням іграшок, що зображують об'єкти природи;
- ігрові навчальні ситуації з використанням ляльок-персонажів казок, сюжет яких пов'язаний з природою та бережливим ставленням до об’єктів природи;
- ігрові навчальні ситуації-подорожі («туристичний похід», «екскурсія на виставку квітів», «подорож до Північного полюсу або Африки» тощо).

Прикладами ігрових навчальних ситуацій, які вихователь може організовувати під час проведення занять змістової лінії «Дитина у природньому довкіллі» можуть бути наступні: «Дикі і домашні тварини», «Що в мішечку?», «Загадки природи».

Для реалізації другого підходи нами розроблено низку дидактичних ігр на основі веб-додатку Learning Apps.в таблиці наведено приклади ігр та їх URL в Інтернет.

Назва гри	**URL**
Знайди, де чий будиночок	https://learningapps.org/display?v=p6h7i39va18
Їстівні і неїстівні гриби	https://learningapps.org/display?v=pogkvcmft18
Хто, де живе	https://learningapps.org/display?v=psqf6feya18
Чарівний калейдоскоп квітів	https://learningapps.org/display?v=p0gd5ej1n18
Знайди тваринку	https://learningapps.org/display?v=pfu3etdia18
Що їсть тваринка?	https://learningapps.org/display?v=p2orp0gvk18
Що де росте?	https://learningapps.org/display?v=py382uydk18
Знайди спільне	https://learningapps.org/display?v=ph3u0eh5v18
Харчування тварин	https://learningapps.org/display?v=pke69hv2t18

Вагомою перевагою цього сервісу є можливість збереження всіх розробок і відповідно кожен вихователь таким чином формує власну колекцію дидактичних засобів нового покоління. Під час заняття такі засоби можна використовувати під час опитування, закріплення знань на основі роботи з мультимедійною дошкою або давати як індивідуальні завдання на комп’ютері чи гаджеті.

Ще одним важливим підходом формування еколого-природничої компетентності є організації і проведення експериментально-дослідницької діяльності дітей, основними завданнями якої є:

1) активне використання результатів дослідження у практичній (побутовій, ігровій) діяльності (Як швидше побудувати міцний будинок для ляльок?);

2) класифікація на основі порівняння за: довжиною (панчохи - шкарпетки), формою (шарф - хустка - косинка), кольором/орнаментом (чашки: одно- і різноколірні), матеріалом (плаття шовкове - шерстяне), фактурою (гра «Хто назве більше якостей і властивостей?»).

Основний зміст досліджень, які плануються для проведення дітьми, передбачає формування в них уявлень про:

- матеріали (тканина, папір, скло, фарфор, пластик, метал, кераміка, поролон);

- природні явища (явища погоди, кругообіг води в природі, рух сонця, снігопад) і час (доба, день - ніч, місяць, сезон, рік);
- агрегатні стани води (вода - основа життя; як утворюється град, сніг, крига, паморозь, туман, роса, веселка);
- світ рослин (ознаки овочів і фруктів, їх форма, колір, смак, запах; порівняння гілок рослин - колір, форма, розташування бруньок та листя; порівняння квітів та інших рослин);

- світ речей (родові та видові ознаки - транспорт вантажний, пасажирський, морський, залізничний тощо);

- геометричні еталони (овал, ромб, трапеція, призма, конус, куля).

Нижче наводимо перелік наочних дидактичних засобів і матеріалів для дітей старшої групи, які є можуть бути у методичному комплексі вихователя для формування еколого-природничої компетентності:

- схеми, таблиці, моделі з алгоритмами виконання дослідів;
- серії картин із зображенням природних співтовариств;
- книжки пізнавального характеру, атласи; тематичні альбоми; колекції;
- міні-музей (наприклад, «Годинники бувають різні», «Вироби з каменю»);
- матеріали за розділами: «Пісок, глина, вода», «Звук», «Магніт», «Папір», «Світло», «Скло», «Гума»;
- природний матеріал: камінці, черепашки, тирса і листя дерев, мох, насіння, ґрунт різних видів тощо;
- дріт, шматочки шкіри, хутра, тканини, пластмаси, дерева, пробки тощо;
- технічні матеріали: гайки, скріпки, болти, цвяхи, гвинтики, шурупи, деталі конструктора тощо.
- різні види паперу: звичайний, картон, наждачний і копіювальний папір тощо;
- барвники: харчові і нехарчові (гуаш, акварельні фарби тощо);
- медичні матеріали: піпетки із заокругленими кінцями, колби, дерев'яні палички, мірні ложки, гумові груші, шприци без голок;
- інші матеріали: дзеркала, повітряні кульки, олія, борошно, сіль, цукор, кольорове і прозоре скло, свічки;
- половинки мильниць, форми для льоду;
- збільшувальне скло, пісковий годинник, мікроскопи;

фартухи, нарукавники, гумові рукавички, ганчірки;

- міні-стенд «Про що хочу дізнатися завтра»;
- особисті блокноти дітей для фіксації результатів дослідів;
- картки-підказки «Що можна, що не можна»;
- персонажі, наділені певними рисами (Чомусик, Незнайко), від імені яких моделюється проблемна ситуація.

Нами підібрано та систематизовано картотеку дослідів і експериментів (короткотривалих і довготривалих), які можна проводити з дітьми дошкільного віку. Наприклад, досліди з виявлення властивостей повітря призначено для перевірки наступних гіпотез: повітря знаходиться всюди; повітря прозоре; повітря не має запаху; гаряче повітря легше, ніж холодне; повітря розширюється і стискається; повітря тисне однаково в усіх напрямках; повітря необхідне людям для життя.

Описано довготривалі та короткотривалі експерименти для встановлення властивостей об'єктів природи, зокрема, прикладами довготривалих спостережень є «Дихання рослин», «Тепло в житті рослин», «Де рослині краще жити», «Слідом за сонцем».

На наш погляд, методично грамотне поєднання традиційних та інноваційних технологій сприятиме розвитку правильних уявлень про природу, усвідомленому формуванню бережливого поводження дітей з об'єктами природи, формуванню умінь проводити дослідження, що є основою для вивчення природознавства в початковій школі.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)/ Наук. керівник: А.М. Богуш, К.: Видавництво, 2012. - 26 с.
2. Бєлєнька Г.В., Науменко Т.С., Половіна О.А. Дошкільнятам про світ природи: навч.-метод. посібник. К.: Київський ун-т ім. Б.Гринченка, 115 с.
3. Блаженко І. П., Мисліцька Н.А. Методичні підходи до формування природничої компетентності дітей дошкільного

віку//Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень: Збірник наукових праць. Вип. Вінниця: Пленер, 2018. С.

4. Крутій К. Л., Стеценко І. Б. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеґрації та методичні поради. Зима-білосніжка. Запоріжжя : ТОВ "ЛІПС" ЛТД, 2017. 124 с.

Анотація. *В статті запропоновано методичні підходи до формування еколого-природничої компетентності дітей старшого дошкільного віку, зокрема, використання ігрових навчальних ситуацій під час проведення занять різного типу змістової лінії «Дитина у природньому довкіллі», дидактичних ігор природознавчого змісту для дітей на основі он-лайн середовища Learning Apps, колекції дидактичних матеріалів для дослідницько-експериментальної діяльності дошкільників.*

Ключові слова: *еколого-природнича компетентність, ігрові навчальні ситуації, он-лайн середовище Learning Apps, дослідницько-експериментальна діяльность дошкільників*

Аннотация. *В статье предложены методические подходы к формированию эколого-природоведческой компетентностей детей старшего дошкольного возраста, в частности, использование игровых обучающих ситуаций во время проведения занятий различного типа содержательной линии «Ребенок в природной среде», дидактических игр природоведческого содержания для детей на основе онлайн среды Learning Apps, коллекции дидактических материалов для опытно-экспериментальной деятельности дошкольников.*

Ключевые слова: *эколого-природоведческая компетентность, игровые обучающие ситуации, он-лайн среда Learning Apps, опытно-экспериментальная деятельность дошкольников*

Annotation. *Methodical approaches to the formation of environmental-natural competence competencies of children of senior preschool age are proposed in the article: using game learning situations during classes of various types of the content line "A child in a natural environment", didactic natural history games for children based on the Learning Apps online environment materials for the experimental activity of preschoolers.*

Keywords: *ecological and natural competence, game learning situations, online learning apps, experimental and experimental activities of preschoolers*

УДК 378.091:004.4

Безкревна-Сімоник Т. Ю.,
м. Вінниця, Україна

ЕЛЕКТРОННЕ НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ

Постановка проблеми. Наприкінці XX ст. з'являється термін «електронне навчання», що означає навчальний процес, що базується на використанні інтерактивні електронні засоби доставки інформації, компакт дисках, всесвітній мережі Інтернет.[1;109]

В умовах глобалізації освіти сучасний вчитель повинен постійно займатися самовдосконаленням, адже зміни в сфері освіти нерозривно пов'язані зі змінами, що відбуваються в соціальному, політичному та економічному житті людства. Також з розвитком науки та техніки виникає потреба осучаснення подачі інформації, а саме: використання ІКТ технологій та інтернет-ресурсів (в тому числі сервісів Веб 2.0, електронні бібліотеки, електронні навчально-методичні комплекси), мультимедійних засобів навчання та різних математичних програм (таких як Advanced Grapher, GeoGebra, MatType та ін.) Виходячи з цих тверджень спробуємо проаналізувати використання електронного навчання в в підготовці майбутніх вчителів математики.

Аналіз попередніх досліджень. Питанню використання електронного навчання присвячено досить багато праць, зокрема праці таких вчених: В. Биков, А. Андрєєв, Н. Грущенко, Н. Корсунська, Є. Полат, С. Солдаткін, О. Тіхоміров, Е. Тоффлер, М. Кадемія, Р. Гуревич та ін.

Мета статті. Показати важливу роль застосування електронного навчання в підготовці майбутніх вчителів математики, зокрема довести, що електронне навчання відкриває нові можливості в організації процесу навчання.

Виклад основного матеріалу. На даному етапі розвитку освіти людство потребує не лише передачі обсягу накопичених знань, а скоріше формування вмінь самоосвіти та адаптації до таких непостійних умов життя. Підвищується потреба у вчителях, які не лише висококваліфіковані спеціалісти, а й здатні до самоосвіти, творчих ідей, нестандартних підходів та ін. В розвитку такого вчителя одне з перших місць займає самоосвіта – це освіта, яка набувається поза навчальним закладом, шляхом самостійної роботи [2, 140]. В наш час самоосвіта вчителя так чи інакше пов'язана з електронним навчанням.

© Безкревна-Сімоник Т. Ю., м. Вінниця 2019 р.

Електронне навчання (e-learning) – форма освіти, яка принципово передбачає застосування в навчально-виховному процесі е-педагогічні системи. [2; ст. 46].

E-learning сполучає в собі такі види навчання: дистанційне навчання; навчання з використанням комп'ютера; мережне навчання ; віртуальне навчання за допомогою інформаційних, електронних технологій.

Розглянемо їх більш детально в контексті використання в самоосвіті вчителя математики. Дистанційне навчання - це індивідуалізований процес передачі і засвоєння знань та вмінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного з учасників навчання в спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [2;ст. 38].

Навчання з використанням комп'ютера - це використання певних програмних додатків, які допомагають опрацювати та засвоїти певну інформацію. Вчителі математики використовують такі програми як Advanced Grapher, GeoGebra, MatType та ін. Дані програмні засоби дають змогу роботи з таблицями та статистичними операціями, створення графіку функції, знаходження точок екстремумів, побудови 2D та 3D моделей (що є зручним для ілюстрації об'ємних та плоских фігур, окружностей та ін.).

Мережне навчання - це використання навчальних матеріалів, які включають мережеві версії мультимедіакурсів, матеріали з Інтернету, експерименти з віддаленим доступом [2; ст.84].

Сучасному вчителеві необхідно повною мірою оволодіти принципами електронного навчання, щоб мати змогу використати їх в навчальному процесі, знати принципи використання елементів електронного навчання та їх застосування на уроках математики. В електронному навчанні є багато переваг, але є й недоліки.

Переваги електронного навчання для вчителя математики:

1. навчання без відриву від основної діяльності;
2. можливість навчатися в зручний час;
3. доступність навчальних матеріалів;
4. комфортне навчання;
5. індивідуальний підхід;
6. можливість навчатися в будь-якому місці.

Недоліки електронного навчання:

1. «теоретизація» навчання, тобто зведення навчання до механічних прийомів;
2. неможливо сформулювати повне уявлення про предмет;
3. можливість хакерського вторгнення;
4. оплата послуг (іноді неоправдана);
5. проблема пропускної здатності мережі, тощо.

Крім навчання на відстані, e-learning є доповненням заочної форми навчання, враховуючи, що технології, які використовуються у розробці електронних навчальних курсів ефективно використовуються у традиційному навчанні. При порівнянні e-learning з традиційною формою навчання можна відзначити такі переваги e-learning:

1. значна можливість доступу – студенти одержують можливість доступу через Інтернет до електронних курсів з будь-якого місця, де є вихі у глобальну інформаційну мережу.
2. Більш низькі ціни на одержання навчально-методичної лвтератури через Інтернет.
3. Можливість розробки електронних курсів, які побудовані на модульній основі.
4. Гнучкість навчання – тривалість, послідовність вивчення навчального матеріалу, можливість самостійного вибору відповідно до власних можливостей та потреб.
5. Здійснення навчання на робочому місці, вдома з використанням мобільного Інтернету.
6. Можливість розвитку та власного вдосконалення відповідно до вимог часу (використання сервісів Веб 2.0).
7. Здійснення об'єктивної оцінки знань.[1; ст. 115].

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [3, с. 145]. Впровадження електронного навчання в підготовку майбутнього вчителя математики допомагає розвити в майбутньому спеціалісті такі важливі риси як: здатність до самоосвіти, творче мислення, осучаснення подачі інформації, розвиває нестандартне мислення тощо. Застосування засобів електронного навчання на уроках математики є доцільним урізноманітненням традиційних уроків, окрім того електронне навчання дає змогу за допомогою певних програмних засобів створити умови для кращого сприйняття учнями матеріалу.

Список використаних джерел:

1. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід. Навчальний посібник/Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія,Л. С. Шевченко; за ред. Гуревича Р. С. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. – 348 с.
2. Кадемія М. Ю., Ткаченко Т. В., Євсюкова Л. С. Інноваційні технології навчання: словник-глосарій. Навчальний посібник для студентів, викладачів навчальних закладів. – Львів: Видавництво «СПОЛОМ», 2011. – 196 с.
3. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. *У статті розглядається питання можливості впровадження елементів електронного навчання в систему підготовки майбутніх вчителів математики.*

Ключові слова: *електронне навчання, дистанційна освіта, електронні освітні ресурси, система підготовки вчителя математики*

Abstract. *The article deals with the possibility of introducing elements of e-learning into the system of training future mathematics teachers.*

Key words: *e-learning, distance education, electronic educational resources, system of teacher training of mathematics*

УДК 378.093.2.147.091313:004/:5

Без'язична І. В.,
м. Вінниця, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИХ ДИСЦИПЛІН У КОЛЕДЖІ

Постановка проблеми. Освіта на сучасному етапі, як і суспільство взагалі, вступила в нову еру – еру інформатизації та інформаційних технологій. Відповідно, постала потреба не тільки активного впровадження інформаційних технологій, але й ефективної їхньої інтеграції з іншими навчальними галузями. У цих умовах революційних змін вимагає й система навчання.

Звідси можна сказати, що актуальність даного питання має місце у сучасному освітньому середовищі, адже нині якісне викладання природничо-наукових дисциплін у коледжі не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет. Вони дають змогу краще подати матеріал, зробити його більш цікавим, швидко перевірити знання студентів та підвищити їхній інтерес до навчання.

Оскільки «будь-яка людина «заповнена» власним ментальним досвідом, що й визначає характер її активності в тих чи інших конкретних ситуаціях», а «склад і будова цього досвіду особистісно індивідуальні» [1], до вирішення вказаних вище проблем кожна людина підходить по-своєму. Якщо ж вести мову про студентів, професійно-технічного навчального закладу або студента коледжу, то слід мати на увазі не індивідуальні підходи людини до вирішення проблем освіти та здоров'я, а індивідуально-групові на рівні сім'ї, навчального закладу, студентського колективу, а також, враховуючи сучасний рівень інформатизації суспільства, на рівні віртуальних спільнот, до яких належать багато людей, які особисто ніколи не зустрічались.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення та шляхи вирішення проблеми використання ІКТ у навчальному процесі зробили такі науковці: В. Бойчук, В. Болтянський, В.Ю. Биков, В. Беспалько, Б.С. Гершунський, Р.С. Гуревич, М.І. Жалдак, В. Монахов, Н.В. Морзе, Е.С. Полат, Ю. Рамський, В. Розумовський, О. Співаковський та ін.

Інформаційно-комунікаційні технології містять якісно нові можливості для навчання і розвитку студентів у вищих навчальних закладах, а тому потребують перегляду змісту й організації форм навчання. Перед сучасною освітою стоїть завдання пошуку нових ефективних форм організації навчання студентів природничих наук з використанням ІКТ.

Мета статті: обґрунтувати доцільність використання ІКТ в навчально- пізнавальній діяльності студентів з природничо-наукових дисциплін в коледжах;

Виклад основного матеріалу. Новий етап у розвитку освіти пов'язаний із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій в навчально-виховному процесі. Впровадження в процес вивчення біології ІКТ дає змогу ефективніше використовувати можливості когнітивної візуалізації, оскільки вона дозволяє не тільки ілюструвати

© Без'язична І. В, м. Вінниця 2019 р.

процеси протікання різноманітних біологічних процесів, але й сприяє природному одержанню нових знань через практичну діяльність та на основі безпосереднього сприйняття візуальної інформації. ІКТ створюють нові дидактичні можливості використання візуальних наглядних засобів навчання та організації самостійної роботи [9].

Виникнення та розвиток інформаційного суспільства (ІС) припускає широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті, що визначається багатьма чинниками.

По-перше, впровадження ІКТ у сучасну освіту суттєво прискорює передавання знань і накопиченого технологічного та соціального досвіду людства не тільки від покоління до покоління, а й від однієї людини до іншої.

По-друге, сучасні ІКТ, підвищуючи якість навчання й освіти, дають змогу людині успішніше й швидше адаптуватися до навколишнього середовища, до соціальних змін. Це дає змогу кожному студенту одержувати необхідні знання як сьогодні, так і в постіндустріальному суспільстві.

По-третє, активне й ефективне впровадження цих технологій в освіту є важливим чинником створення нової системи освіти, що відповідає вимогам інформаційного суспільства і процесу модернізації традиційної системи освіти.

Важливість і необхідність впровадження ІКТ у навчання обґрунтовується міжнародними експертами і вченими. ІКТ торкаються всіх сфер діяльності людини, але, мабуть, найбільш сильний позитивний вплив вони мають на освіту, оскільки відкривають можливості впровадження абсолютно нових методів викладання і навчання. Як свідчать дослідження учених, основними напрямами формування перспективної системи освіти, що мають принципово важливе значення для України, котра нині перебуває на етапі складних економічних перетворень, є такі:

- підвищення якості освіти шляхом її фундаменталізації, інформування студентів про сучасні досягнення науки у більшому обсязі та швидшими темпами;
- забезпечення орієнтації навчання на нові технології ІС і насамперед на ІКТ;
- забезпечення більшої доступності освіти для різних верств населення;
- підвищення творчого потенціалу освіти.

Біологія – це та навчальна дисципліна, при вивченні якої надзвичайну роль відіграє комп'ютерна підтримка і, особливо, застосування мультимедійних технологій, що забезпечує ефективніше формування в студентів цілісного уявлення про сучасну природничо-наукову картину світу, роль і місце людини в природі, біологічні явища та закони, вироблення в студентів ключових компетенцій, яких потребує сучасне життя [2].

Використання програмних засобів на заняттях біології має такі переваги:

- розглядається значний обсяг матеріалу, який охоплює різні розділи з курсу природничих наук;
- поліпшується наочність подачі матеріалу за рахунок кольору, звуку, руху;
- наявність демонстрації тих біологічних процесів, які неможливо продемонструвати на практичних заняттях;
- прискорення на 10-15% темпу заняття за рахунок посилення емоційної складової;
- студенти виявляють цікавість до предмета й легко засвоюють матеріал (підвищується якість знань студентів);
- комп'ютерні навчальні технології дозволяють розвивати самостійність. Ця властивість закладена в самому понятті «персональний комп'ютер».

Робота здійснюється тільки в режимі «один на один»;

- розвивається творча активність студентів. На відміну від таких звичних форм, як лекція, перегляд відео- і кінофільмів, передбачається постійна участь студента – користувача комп'ютера в тому, що відбувається, причому в індивідуальному темпі. Комп'ютер надає можливість активно підключатися до демонстрацій, прискорюючи, уповільнюючи або повторюючи в міру необхідності матеріал, що вивчається, моделювати складні біологічні процеси й управляти ними, фіксувати на екрані монітора необхідну інформацію;
- розвивається уява й модельне бачення. Будь-яка навчальна комп'ютерна програма є моделлю в гносеологічному сенсі слова. Студент пізнає реальність із допомогою комп'ютера через умовні поняття і зображення, до яких не можна доторкнутися, вони фактично завжди двовимірні, незважаючи на те що часто використовується так звана 3D графіка;
- з'являється можливість індивідуалізувати навчання не тільки за темпом вивчення матеріалу, але й за логікою й типом сприйняття студентів.

Створюються особливо сприятливі умови для розвитку творчих здібностей кожної дитини. У тому числі й обдарованих дітей;

Прикладом успішної реалізації ІКТ стала поява Інтернету – глобальної комп'ютерної мережі з її практично необмеженими можливостями збирання та збереження інформації, передавання її індивідуально кожному

користувачеві. Інтернет швидко знайшов застосування в науці, освіті, зв'язку, засобах масової інформації, включаючи телебачення, в рекламі, торгівлі, а також в інших галузей людської діяльності. Перші кроки із впровадження Інтернету в систему освіти показали його величезні можливості для її розвитку. Разом з тим, вони виявили труднощі, котрі необхідно подолати для повсякденного застосування мережі в навчальних закладах.

Проте необхідно враховувати, що це потребує значних затрат на організацію навчання порівняно з традиційними технологіями, що пов'язане з необхідністю використання значної кількості технічних (комп'ютери, модеми тощо), програмних (підтримка технологій навчання) засобів, а також з підготовкою додаткової організаційно-методичної допомоги (спеціальні інструкції для тих, хто навчається, та для викладачів), нових підручників і навчальних посібників. Нині відбувається накопичення досвіду, пошук шляхів підвищення якості навчання і нових форм використання ІКТ у різних

навчальних процесах.

Певні труднощі використання ІКТ в освіті виникають у зв'язку з відсутністю не тільки методичної бази їх використання, а й методології розробки ІКТ для освіти, що примушує педагога на практиці орієнтуватися лише на власний досвід і вміння емпірично шукати шляхи ефективного застосування інформаційних технологій. Сучасному викладачеві для застосування ІКТ на заняттях потрібна, насамперед, теоретична та практична підготовка щодо забезпечення формування інформаційної компетентності студентів, які вміють самостійно, активно діяти, приймати рішення, гнучко адаптуватися до викликів суспільства.

Значне збільшення інформації призводить до зміни не тільки моделі взаємодії викладача й студента, а й усього процесу отримання знань, відтворення, запам'ятовування і зберігання яких повинно спрямовуватися на формування навичок шукати, відбирати, аналізувати, синтезувати, оцінювати необхідну інформацію для навчання.

Розглядаючи елементи складної системи інформаційних технологій навчання (ІТН), слід наголосити, що в освіті важливою умовою успішної інтеграції технологій є професійна підготовка викладачів і фахівців, які здійснюють експлуатацію систем і засобів нової інтегрованої технології навчання. Кожний учасник навчання на основі ІТН, включаючи адміністрацію установ освіти, має володіти необхідною інформаційною грамотністю і розумінням у використанні технологій.

Як свідчить досвід впровадження ІТН, істотний вплив на ефективність навчання на базі ІКТ має конкретний тип освітньої установи (школа, ПТНЗ або ВНЗ, навчальний центр або віртуальний коледж та ін.), форма і вид освіти (очне або заочне, дистанційне або стаціонарне, базове або додаткове) тощо.

Удосконалення системи освіти, на основі інформаційних технологій, широке впровадження в навчальний процес ІКТ привело до появи віртуальних університетів, відкритої системи освіти.

Інформатизація суспільства пов'язана, насамперед, з розвитком комп'ютерної техніки, різноманітного програмного забезпечення, глобальних мереж (Інтернет) та мультимедійних технологій.

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [6, с. 145]. Отже, застосування комп'ютерів в освіті привело до появи нового покоління інформаційних освітніх технологій, що дали змогу підвищити якість навчання, створити нові засоби впливу, ефективніше взаємодіяти педагогам зі студентами. На думку багатьох фахівців, нові інформаційні освітні технології на основі комп'ютерних засобів дають можливість значно підвищити ефективність навчання.

Як висновок, використання інформаційних технологій на заняттях біології та екології значно підвищує ефективність навчання, забезпечує розвиток творчої особистості, формування життєвих і соціальних компетенцій студентів, створює передумови для досягнення успіху у майбутній самостійній діяльності. Інформаційні технології можна і потрібно впроваджувати на різних етапах заняття: перевірка домашнього завдання, вивчення нового матеріалу, закріплення знань.

Список використаних джерел:

1. Дорошенко Ю.О. Біологія та екологія з комп'ютером / Ю.Дорошенко, Н.Семенюк, Л.Семко. – К.:Вид. Дім «Шк. Світ»: Вид. Л. Галіцина, 2005. – 128 с.

2. . Прищепа С.Г. Інтерактивні технології на уроках хімії і біології// Використання гри для розвитку пізнавальної активності учнів на уроках хімії і біології. – Х.: Вид. Група «Основа», 2006.-С.12-14.4.

3. Гончаренко С.У. Методика як наука : навчальний посібник / С.У. Гончаренко. –Хмельницький : Вид-во ХГКП, 2001. – 30 с.

4. Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання : словник-глосарій/ М.Ю. Кадемія, М.М. Козяр, Т.Є. Рак. – Львів : СПОЛОМ, 2011. – 327 с.

5. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб.пособие для студ. Пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Полат Е.С., Бухаркина М.Ю., Моисеева М.В., Петров А.Е. ; под ред. Е.С. Полат. – М. : Академия, 2001.

6. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація: *У статті розглянуто особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій при вивченні біології, які дозволяють зробити навчальний процес ефективним та індивідуалізованим. Актуальність дослідження обумовлена соціально-економічними процесами, які відбуваються в сучасному суспільстві під впливом інформатизації та вимагають від системи освіти інноваційного підходу у підготовці майбутніх фахівців.*

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, біологія, природничо-наукові дисципліни, коледж.*

Key words: *information and communication technics, biology, natural sciences disciplines, college.*

УДК 379.29./3.02.07

Блаженко І. П., Мисліцька Н.А.,
м. Вінниця, Україна

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Проблема формування природничої компетентності, починаючи з дошкільного дитинства, є актуальною для сучасної системи освіти, оскільки отримані на цьому етапі розвитку особистості знання, уявлення, сформоване ставлення до природи й моделі поведінки будуть виступати базисом для розвитку в подальших ланках освіти.

Відповідно до освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» Базового компоненту дошкільної освіти в Україні в дитини до кінця дошкільного віку важливо сформувати уявлення про природу планети Земля та космосу, зокрема, про живі організми, природне середовище, розмаїття явищ природи, причинно-наслідкові зв'язки в природному оточенні, взаємозалежність природних умов, світу рослин, тварин, людської діяльності як позитивний або негативний чинник впливу на природу [1]. Знання та уявлення дошкільнят будуть слугувати основою для формування та розвитку емоційно-ціннісного та відповідального ставлення до природи, яке в дошкільнят проявляється у природодоцільній поведінці, бажанні і здатності включатися в практичну діяльність у природі, дотриманні правил природокористування, виваженому ставленні до рослин і тварин.

Аналіз попередніх досліджень. Питанням формування природничої та еколого-природничої компетентності дитини присвячені праці Г.В. Бєлєнької, Т.С. Науменко, О.А. Половіної, К.Л. Крутій тощо [3]. Проте, методичні підходи, які б інтегрували традиційне виховання дітей з сучасними методиками не було предметом досліджень.

Метою статті є опис методичних підходів для формування природничої компетентності дитини під час реалізації змісту освітньої лінії «Дитина у природньому довкіллі».

Виклад основного матеріалу. Складовими природничої компетентності дітей є знання й уявлення про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання, тобто відповідна діяльність і поведінка у природі. Формування природничої компетентності не може відбуватися окремо від загального розвитку дитини: ці два аспекти формування особистості дошкільника взаємопов’язані і взаємообумовлюють один одного.

Саме тому формування знань і уявлень про об'єкти та явища природи, їхні зв'язки з навколишнім середовищем, людину як частину природи й наслідки її діяльності відзначено першими в переліку компонентів природознавчої компетентності для дошкільнят, хоча вони не є самоціллю.

Можливість і успішність вивчення законів природи в дошкільному дитинстві доведено численними психологічними та педагогічними дослідженнями (Я. Коменський, Й. Песталоцці, Ж. Руссо, Д. Локк, С. Русова, М. Поддьяков, І. Хайдурова, О. Терентьєва, С. Ніколаєва, Н. Рижова, З. Плохій, Л. Міщик, П. Саморукова тощо). За даними психологів (О. Запорожець, М. Поддьяков та ін.), у процесі предметно-чуттєвої

© Блаженко І. П., Мисліцька Н.А., м. Вінниця 2019 р.

діяльності дитина-дошкільник може виділити суттєві центральні зв'язки між явищами у певній галузі дійсності й відтворити їх в образній формі – у формі уявлень.

Такі уявлення можна використовувати як ядро, що поєднує окремі конкретні знання в систему. На основі системи конкретних уявлень відбувається вихід за межі безпосередньо сприйнятого, тобто виникає узагальнене поняття про цілісний процес. М. Поддьяков зазначав, що однією з особливостей розумового розвитку дошкільників є те, що розрізнені уявлення про окремі предмети та їх властивості поступово починають об'єднуватися у ще не досконалі, але цілісні знання дітей.

У дошкільному віці вперше з'являється можливість відображення важливих залежностей живої й неживої природи [2, с 261].

В нашому дослідженні запропоновано наступні методичні підходи до формування природничої компетентності дитини:

- проведення занять природознавчого змісту як основної форма організації дітей в процесі ознайомлення з природою;
- природознавчі ігри в системі технологій формування природничої компетентності дітей;
- дидактичні ігри природознавчого змісту для дітей в он-лайн середовищі Learning Apps;
- використання предметно-розвивального середовища для формування природничої компетентності дошкільників.

Розглянемо більш детально особливості проведення занять природознавчого змісту.

В природничому та екологічному вихованні дітей заняття виконують важливу функцію: чуттєві уявлення дітей, які одержуються повсякденно, можуть бути якісно перетворені, розширені, поглиблені, об'єднані, систематизовані.

Виокремлюють такі основні типи природознавчих занять, які принципово відрізняються один від одного дидактичними завданнями, логікою побудови, ходом організації і проведення, - заняття первинно-ознайомлювального, поглиблено-пізнавального, узагальнюючого та комплексного типів.

Заняття первинно-ознайомлювального типу. Протягом дошкільного періоду значна частка первинних екологічних відомостей про різні сторони життя природи і діяльності людини передається дітям на заняттях первинно-ознайомлювального типу. Найчастіше ці заняття присвячуються ознайомленню дітей з видами тварин, рослин, умовами їх життя і проживання, які не представлені в найближчому природному оточенні і не можуть бути пізнані через спостереження.

Головним компонентом таких занять стають різні демонстраційні і навчальні посібники, що дозволяють формувати у дітей чіткі і правильні уявлення. Темами занять можуть бути домашні та дикі тварини, мешканці лісу і півночі, тундри і жарких країн, ставки і моря, а також, діяльність людей на сільськогосподарській фермі, в лісництві, в області природокористування і охорони природи. На заняттях цього типу діти знайомляться із зовнішнім виглядом тварин і рослин, навчаються їх розпізнавати, дізнаються про їх природнє середовище, пристосованість до нього, про сезонне життя, про різні особливості поведінки.

Заняття поглиблено-пізнавального типу. Зміст занять, які можна назвати поглиблено-пізнавальними, спрямований на виявлення та показ дітям зв'язку між рослинами, тваринами і зовнішнім середовищем, якого вони потребують. Це заняття, присвячені ознайомленню дітей з залежностями життя і росту рослин від факторів зовнішнього середовища, наприклад зростанням овочевих культур, садових рослин, їх сезонними змінами; з пристосованістю тварин до середовища проживання, наприклад з маскувальним забарвленням тварин, з способами їх пересування, захисту від ворогів.

Поглиблено-пізнавальне заняття - завершальна ланка тієї чи іншої локальної системи роботи з дітьми. Наприклад, у старшій групі це може бути бесіда про осінь в кінці листопада після тритижневих (по одному тижню в кожен осінній місяць) систематичних спостережень і ведення календаря або бесіда про зимуючих птахів в березні, в кінці зимової підгодівлі птахів після регулярних спостережень за ними.

Заняття узагальнюючого типу. На занятті узагальнюючого типу вихователь ставить за мету виділити ряд значимих ознак (істотних і характерних) для групи знайомих об'єктів і на їх основі формує узагальнене уявлення.

Практика навчання свідчить, що узагальнення повинні будуватися на конкретних різних знаннях, систематично набутих дітьми протягом усього дошкільного віку, а також набутих в процесі багаторазових спостережень за об'єктами в природі. Аналіз програм виховання в дитячому саду і методичних посібників з ознайомлення з природою дає можливість зробити висновок, що до них відносяться знання про різноманіття рослинного і тваринного світу, закономірних особливості росту і розвитку рослин, сезонні явища в природі.

Змістом узагальнених уявлень можуть бути закономірно мінливі явища: зростання і розвиток рослин, сезонні зміни в природі. Протягом ряду років діти спостерігають, як ростуть кімнатні рослини, овочі на городі, квіти на клумбі. Накопичується велика кількість яскравих, різноманітних уявлень. На їх основі можна сформувати узагальнене уявлення про те, що рослина розвивається з насіння, вона росте, цвіте, утворює нове насіння. Для її зростання потрібні певні умови: світло, тепло, волога, хороший грунт.

Аналогічним способом формуються узагальнені уявлення про пори року (сезони). Узагальнюючі заняття дають змогу інтенсивно розвивати інтелект дітей - вміння порівнювати, зіставляти, аналізувати, робити висновки.

Заняття комплексного типу. Комплексні заняття в рамках однієї теми розв'язують різні завдання розвитку дітей і будуються на різних видах діяльності. Ці заняття можна проводити у всіх вікових групах, але особливо вони корисні зі старшими дошкільнятами.

Комплексні заняття широко використовуються практикою дошкільного виховання в різних сферах навчання дітей.

На нашу думку, використання ігрових навчальних ситуацій є одним і шляхів формування у дітей природничої компетентності.

З метою урізноманітнення прийомів формування природничої компетентності дітей дошкільного віку нами розроблено колекцію ігр в онлайн-середовищі Learning Apps, яке є додатком Web 2.0 для підтримки навчання та виховання за допомогою інтерактивних модулів. Існуючі модулі можуть бути безпосередньо включені в зміст навчання, а також їх можна змінювати або створювати в оперативному режимі. Метою є також збори інтерактивних блоків і можливість зробити їх загальнодоступним. Такі блоки (так звані додатки або вправи) не включені з цієї причини ні в які програми або конкретні сценарії. Вони мають свою цінність, а саме - інтерактивність. Для розробки дидактичних засобів передбачено близько тридцяти шаблонів та набір інструментів.

Проаналізувавши усі шаблони, запропоновані розробниками, ми відібрали ті, які найбільш підходять для розробки дидактичних засобів у навчанні дошкільників. Саме на основі цих шаблонів учителі можуть розробляти ігрові дидактичні засоби нового покоління.

Організовувати роботу дітей з іграми такого типу зручно за допомогою інтерактивних програмно-технологічних навчальних комплексів.

Висновки. На нашу думку, використання традиційних та інноваційних підходів до формування знань про природу, умінь досліджувати об'єкти та явища природи, розвитку ціннісного ставлення до природнього довкілля сприятиме формуванню природничої компетентності дошкільників.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. [Електронний ресурс]. URL: https://mon.gov.ua/ua/tag/doshkilna-osvita (дата звернення: 15.04.2018)
2. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей: посіб. для вихователів дошкільних закладів та вчителів початкових класів. Рівне: Волинські обереги, 2001. 212 с.
3. Бєлєнька Г.В., Науменко Т.С., Половіна О.А. Дошкільнятам про світ природи: навч.-метод. посібник. К.: Київський ун-т ім. Б.Гринченка, 115 с.

Анотація. *В статті запропоновано методичні підходи до формування природничої компетентності дитини. Детально описано типи занять природознавчого змісту як основної форми навчання дітей в процесі ознайомлення з природою та дидактичні ігри природознавчого змісту для дітей в он-лайн середовищі Learning Apps.*

Ключові слова: *природнича компетентність, заняття природознавчого змісту, ігрові навчальні ситуації, он-лайн середовище Learning Apps.*

Аннотация. *В статье предложены методические подходы к формированию природоведческой компетентности ребенка. Подробно описано типы занятий природоведческого содержания как основной формы обучения детей в процессе ознакомления с природой и дидактические игры природоведческого содержания для детей в онлайн среде Learning Apps.*

Ключевые слова: *природоведческая компетентность, занятия природоведческого содержания, игровые обучающие ситуации, он-лайн среда Learning Apps.*

Annotation. *Methodical approaches to the formation of the child's natural competence are described in the article. Types of studies of natural history as the main form of teaching of children in the process of studying nature and the didactic games of natural history for children in the online environment Learning Apps are described.*

Keywords: *natural competence, natural classes, game learning situations, online learning environment Learning Apps.*

УДК 37.091.313:004.9

Бозняк О. М., Кобися А. П.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ПОРТФОЛІО ВИКЛАДАЧА ГЕОГРАФІЇ

Постановка проблеми. У зв'язку з новими умовами розвитку суспільства інформаційної доби, збільшенням ролі інформації та знань з географії, поширенням інформаційних комунікацій, створенням глобального інформаційного простору, створенням системи GIS змінюється підхід до освіти в цілому і мовної освіти зокрема. Мережа Інтернет, яка інтенсивно розвивається, спричинила інтеграцію нових інформаційних технологій в усі галузі людської життєдіяльності, в тому числі в бізнес, освіту, розвиток кар'єри. Останнім часом впровадження хмарних технологій стрімко зростає, завдяки цьому географічна освіта стає ще доступнішою, адже, вчитися можна скрізь: у приміщенні та на відкритій місцевості [1. с. 26].

Аналіз останніх досліджень свідчить, що визначення поняття «портфоліо» знайшли своє трактування у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. За М. Нікіфоровою, «портфоліо» визначається як «сучасна освітня технологія, основою якої є застосування методу аутентичного оцінювання результатів навчальної та професійної діяльності, та продукт» [4]. За визначенням В. Красильникової та В. Запорожко, портфоліо – це спосіб фіксування, накопичення і оцінки індивідуальних досягнень особистості або особистих досягнень людини в певний період її діяльності; пакет робіт особистості, який пов'язує деякі аспекти його діяльності в більш повну картину, або заздалегідь спланований підбір досягнень людини [3, с. 100]. Я. Бельмаз трактує портфоліо як систематичний і спеціально організований збір доказів, який слугує засобом системної рефлексії власної діяльності і презентації результатів у одній або більш галузях для поточної оцінки компетентностей чи конкурентоспроможності на ринку праці [1, с. 26].

В Україні, проблемою використання Web-портфоліо займалися українські науковці Н. Бідюк, А. Джуринський, Б. Євтух, В. Жуковський, В. Коваленко, С. Романова, О. Сухомлинська, В. Чорний та ін. Проектування освітнього простору з використанням хмарних обчислень розкрито Г. Проценко, можливості хмарних технологій досліджують Р. Гуревич, М. Кадемія та ін.

Мета статті – визначити сутність поняття «портфоліо», «веб-портфоліо», розкрити тему використання хмарних технологій для створення портфоліо викладача.

Портфоліо – збірка (широке портфоліо) виконаних робіт та напрацювань певної особи (компанії).

Термін «портфоліо» запозичений через посередництво англ. portfolio з італійської мови (portafoglio – «портфель»), де утворений від porta («носи») + foglio («аркуш»).

Портфоліо може бути як на папері, так і в електронному вигляді. Електронне портфоліо, в свою чергу, може зберігатись локально (бути доступним лише визначеному колу людей) та глобально (бути доступним для всього світу – для користувачів інтернету). Глобально доступне портфоліо інакше називається веб-портфоліо.

Портфоліо – це спосіб фіксування, накопичення, оцінювання і самооцінювання особистих досягнень за певний проміжок часу [2].

Хмара – це деякий центр, сервер або їх мережа, де зберігаються дані та програми, що з'єднуються з користувачами через Інтернет [5].

Основна мета складання портфоліо викладача географії – відстеження й облік навчального прогресу, демонстрація власних творчих здібностей, дисципліни географія, умінь концентрувати увагу на різних аспектах своєї професійної діяльності. Портфоліо сприяє індивідуальному просуванню ідей, показує власне зростання; відповідає потребі у самореалізації; є методом мотивації цілеспрямованості в досягненні власних завдань освіти; є елементом практично-орієнтованої освіти, що виховує ініціативного фахівця. Кожен викладач географії аналізує власні можливості, крок за кроком розширює їх, має конкретні наміри щодо своєї роботи у майбутньому, ставить професійну мету, досягає її [4, с. 58].

Викладачі можуть використовувати хмарні технології для дистанційного навчання, на уроках та позакласній діяльності, а також в методичній роботі. Хмарні технології широко використовуються в багатьох галузях освіти і науки.

Портфоліо з використанням хмарних дозволяє візуалізувати інформацію про себе та свої досягнення, роботи в зручному вигляді. Для створення портфоліо можна використати значну кількість хмарних сервісів та платформ.

© Бозняк О. М., Кобися А. П., м. Вінниця 2019 р.

Наприклад, платформа Google дозволяє дуже просто і якісно створити різноманітні презентації, таблиці з діаграмами та графіками, документи та Google форми, блоги та сайти з власними публікаціями та посиланнями на власні роботи та проекти в інтернеті.

Web-портфоліо – це інноваційна технологія, яка характеризується: гіпертекстовою побудовою веб-ресурсу, що дозволяє реалізувати зв'язок між компонентами моделі портфоліо найбільш наочно у вигляді перехресних посилань; структурованістю, відкритістю, платформонезалежністю, переносимістю та гнучкістю веб-ресурсів, що дозволяють модифікувати веб-ресурси, проводити пошук і порівняльний аналіз і будувати різні візуалізації контенту (зведені таблиці, діаграми та ін.) [3. с. 101].

За часом створення веб-портфоліо розподіляються на тижневі, семестрові та курсові. Для створення web-портфоліо можна використати такі ресурси:

Блогер - http://blogger.com – Інтернет-ресурс, на якому можуть розташовуватися блоги користувачів. Призначений для створення веб-портфоліо, збірки матеріалів у єдиний Інтернет-ресурс, розміщення веб-портфоліо в мережі Інтернет, організації зворотного зв'язку з відвідувачами.

Ютуб - http://www.youtube.com – он-лайн сервіс для перегляду і розміщення відеоматеріалів та відео фрагментів, інтернет- ресурс для перегляду, завантаження та розміщення відеороликів.

Сайти Гугл - https://sites.google.com – сервіс, призначений для створення сайтів. Він має режим візуального редактора, який дозволяє створювати html-сторінки, розміщувати на них інформацію із додатків Google, інших мережевих сервісів у вигляді ґаджетів та гіперпосилань. Крім цього, Google Сайт має зручну навігацію щодо створення сторінок, безкоштовні шаблони та теми оформлення.

Викладачі можуть викладати навчальний матеріал, відео, фотоматеріали у себе на блозі, на сайті навчального закладу, Диску Google або на стіні в соціальних мережах, запропонувати студентам ознайомитися з темою, а вже на парі проводити обговорення, закріплення або опитування. Для контролю навчальних досягнень також можна використовувати ці ресурси.

Опановуючи прийоми роботи з Google Календар, викладачі можуть створювати, як особисті календарі, так і для спільного використання. Наприклад, розклад навчальних занять, календар «Тиждень факультету», календар «Свята та обряди українського народу» та інші та результат діяльності зафіксувати у веб-портфоліо. Вивчаючи методику роботи із сервісами віртуальних інтерактивних дощок (Padlet, Lino It), викладачі мають змогу розробити та розмістити відповідні дошки (стіни) для навчального та виховного занять [1, с. 28].

Звичайно існують і деякі труднощі, які супроводжують застосування цієї технології.

Висновки. Таким чином, технологія web-портфоліо є інструментом самопрезентації та позиціонування, з одного боку, а з іншого – ефективним засобом залучення роботодавця до особистості майбутнього викладача географії на віртуальному ринку праці, за рахунок насиченого контенту відомостей для роботодавця, хмарні технології спричинили справжню революцію в освіті, спонукають учнів та вчителів до самоосвіти і самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Бельмаз Я. М. Викладацьке портфоліо як один із провідних методів професійного розвитку викладача вищої школи / Я. М. Бельмаз // Проблеми саморозвитку та самовдосконалення особистості в умовах модернізації педагогічної освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 22 листопада 2017 р. / Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. академ.» Харків: Облради. Харків, 2017. – С. 26–29.

2. Іць С. В. Технологія використання web-портфоліо у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови [Електронний ресурс] / С. В. Іць. – Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/11268/1/Its.pdf.

3. Красильникова В. А. Использование электронного портфеля при подготовке будущего учителя географи / В. А. Красильникова, В. В. Запорожко // Информатика и образование. – 2007. – № 12. – С. 99-102.

4. Никифорова М. В. Электронный портфолио как средство формирования информационно-коммуникационной компетентности будущих педагогов / М. В. Никифорова // Вестник Московского государственного областного университета. Серия «Педагогика». – 2010. – № 3. – Москва : Изд-во МГОУ. – С. 57–60.

5. Хміль Н. А Веб-портфоліо як засіб формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій в освітньому процесі [Електронний ресурс] / Н. А. Хміль. – Режим доступу: http://archive.ws-conference.com/wp-content/uploads/wos0084.pdf.

Анотація. *В статі розглянуті способи і методи створення портфоліо викладача географії, використання хмарних технологій для створення портфоліо викладача, використання сучасних технологій для його створення.*

Ключові слова: *Портфоліо, веб-портфоліо, технологія, географія.*

Summary. *The article discusses methods and methods for creating a portfolio, the use of cloud technologies to create a portfolio of teachers, the use of modern technologies for its creation.*

Key words: *technology, Web-portfolio, teacher training, teach*

УДК 379.29./3.02.07

Борисюк А. В., Мисліцька Н. А.,
м. Вінниця, Україна

МЕНТАЛЬНА АРИФМЕТИКА В СИСТЕМІ ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Одним із основних нормативних документів, в якому зведено норми і положення, що визначають державні вимоги до рівня освіченості, розвиненості та вихованості дитини шести-семи років та сумарний кінцевий показник набутих дитиною компетенцій перед її вступом до школи, є Базовий компонент дошкільної освіти. Його змістом визначено освітні лінії, що забезпечують засвоєння дитиною механізмів розвитку, набуття знань, умінь і навичок дитини. Освітня лінія «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» передбачає сформованість доступних для дитини дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів і об'єктів довколишнього світу, серед яких важливим є формування елементарних математичних уявлень дітей [1, с.2]. Пізнання світу математики дитиною зводиться не лише до набуття певних, уявлень, знань та умінь, а й важливе для розвитку мислення дитини. Саме тому в останній час пропонуються нові методики і технології, які б сприяли розвитку різних операцій мислення у дитини старшого дошкільного віку під час освоєння найпростішого математичного апарату.

Аналіз попередніх досліджень. Ефективні методики формування елементарних математичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку описано у працях А. Бєлошистої, О. Брежнєвої, Л. Гайдаржийської, Л. Зайцевої, О. Фунтікової. Використання прийомів ейдетики у розвитку дошкільників запропоновано у працях О.Пащенко, Н.А.Мисліцької, систему завдань та ігор, спрямованих на формування у дітей старшого дошкільного віку логіко-математичних понять у процесі пізнавальної діяльності запропоновано у дослідженні С. Татаринової, технологію STREM-освіти впроваджує у навчальний процес К.Крутій. Одним із нових напрямків є використання технології «ментальна арифметика» в системі підготовки та розвитку старших дошкільників. Наукові праці з цього питання в Україні практично відсутні.

Метою статті є висвітлення особливостей технології «ментальна арифметика» та можливості використання її для раннього розвитку потенціалу дитини та формування математичних уявлень.

Виклад основного матеріалу. Технологія «ментальна арифметика» є практичною реалізацією Універсальної концепції ментальної арифметичної системи (Universal Concept of Mental Arithmetic System), заснованої в Малайзії в 1993 році. Головним інструментом в даній технології навчання є абакус (грец.Ἄβαξ, ἀβάκιον, лат. Abacus - дошка) – дошка для рахування, яка застосовувалася для арифметичних обчислень в стародавніх країнах Азії і Європи. У Китаї вона має назву суаньпань, в Японії - соробан, а в Україні – рахівниця [4]. Хоча винайдена вона була у Китаї, але найбільше застосування знайшла в Японії, де, наприклад, до цих пір навчання на Соробані є обов'язковим для учнів 3-4-х класів. Понад 50 років соробан входить до державної програми освіти Японії. В Україні технологія «Ментальна арифметика» з'явилася зовсім недавно, близько трьох років тому.

Розвиток інтерактивних технологій надав можливість доповнити інструментарій даної технології комп'ютерним тренажером, флеш-картами та іншими інтерактивними програмами.

Абакус є рахівницею прямокутної форми, в якій 13 (може бути і більше, але завжди непарна кількість) вертикальних спиць, поділених поперек поздовжньою планкою. На кожному ряду спиць нанизані кісточки, які призначені для візуалізації базової десяткової системи. Маніпулюючи цими кісточками, дитина набуває умінь виконувати складні арифметичні дії. На кожній спиці п'ять кісточок в одному ряду: чотири нижні («земні») означають по одиниці, а п'ята («небесна») відповідає цифрі «п'ять». Таке розташування (4 + 5 = 9) дає можливість представити на лінійці всі цифри від 0 до 9.

Значущими вважаються кісточки, присунуті до середньої планки. Лінійки розташовані не горизонтально, а вертикально. Для десяткової позиційної системи це має важливе значення, тому що саме таке розташування відповідає формі запису чисел зліва направо, і обчислення на абакус також ведуться зліва направо, починаючи зі

© Борисюк А. В., Мисліцька Н. А., м. Вінниця 2019 р.

старших розрядів. Абакус виключає плутанину при обчисленнях, оскільки дає однозначне уявлення про цифри. Жодну цифру не можна відкласти на рахівниці двома способами, що робить арифметичні дії доступним для розуміння. Абакус є найдоступнішою рахівницею для людського зорового сприйняття.

Починаючи з 4-х річного віку, познайомивши дитину з цифрами від 1 до 10, доцільно починати використовувати Абакус для простих арифметичних вправ. В процесі виконання арифметичних дій дитина пересуває дерев'яні кісточки одночасно великим і вказівним пальцями обох рук, що сприяє гармонійному розвитку обох півкуль головного мозку. При цьому дитина вчиться представляти числа і математичні дії у вигляді певного положення кісточок на спицях рахівниці. Згодом поступово послаблюється прив'язка дитини до рахівниці і стимулюється її власна уява, завдяки чому вже через кілька занять, вона зможе виконувати найпростіші розрахунки подумки, лише уявляючи і подумки здійснюючи рухи кісточками на уявленому абакусі (робота з уявною рахівницею).

Здійснювати ментальні арифметичні дії дитина зможе тільки тоді, коли навчиться замінювати реальний Абакус на його образ у своїй свідомості, тобто користуватися ментально «віртуальним» абакусом. Шукані числа візуалізуються у вигляді кісточок і зображень на абакусі.

На початкових етапах діти навчаються здійснювати арифметичні операції на рівні фізичних відчуттів: пальчиками (тактильна пам'ять), пересуваючи кісточками на рахівниці. На наступному етапі вони навчаються уявляти рахівницю як картинку (образна пам'ять) і починають розв’язувати завдання, складаючи не цифри, а образи-картинки. В процесі роботи на рахівниці (спочатку реальній, потім уявній) залучаються одразу кілька видів сприйняття за провідним аналізатором: зорове, слухове, тактильне. Оскільки краї кісточок АБАКУС загострені, то це дає можливість ще й розвивати і дрібну моторику дитини.

Для дошкільнят заняття за технологією «Ментальна арифметика» повинні проводитись в доступній і цікавій формі, з постійною зміною видів діяльності. Дитина сприймає абакус як іграшку і відповідно вчиться рахувати, ніби граючи з рахівницею. Для цього саму будову абакуса для дитини доцільно пояснювати наступним чином: верхня кісточка - «королева» позначає п'ятірку, а нижні «брати» - одиниці. Кожна вертикальна смуга кісточок (будиночки), починаючи справа наліво, позначає один з розрядів: одиниці, десятки, сотні, тисячі, десятки тисяч і т.д. Кісточки в сусідніх «будиночках» - розрядах, одна для одної, «друзі». Пояснюємо дітям, що для роботи з абакус слід використовувати великий і вказівний пальці. Нижні кісточки додають великим пальцем, а віднімають вказівним. Верхні кісточки («королеву») додають і віднімають тільки вказівним пальцем. Під час роботи з дітьми додатково можна використати наступні віршовані рядки:

- Що б старанно порахувати,
- Слід пальчики розім'яти:
- Вгору - великий, вниз - вказівний,
- Разом виходить крабик малий.

Дошкільники вивчають чотири рівня додавання і віднімання (всього в ментальній арифметиці десять рівнів) - просте додавання і віднімання (просто), допомога брата (брати), допомога друга (друзів) і комбінований метод (брат +один). На допомогу дитині знову доцільно використати віршик:

- Якщо «просто» ми не можемо,
- Значить «братик» допоможе нам
- Якщо «брат» не зможе раптом,
- Допоможе добрий «друг».
- Якщо «друг» не зміг ніяк, допоможе «друг + брат»!

Слід зазначити, що розвиток арифметичних навичок в процесі навчання діям з абакус не є самоціллю системи UCMAS. Практика свідчить про те, що у багатьох дітей результатом навчання є не лише відточений обчислювальний навик, але і покращуються концентрація уваги, обсяг пам'яті, розвивається образне мислення, уява і спостережливість, удосконалюються вміння аналізувати і узагальнювати. Одночасно розвиваються емоційно-вольові якості (самостійність, наполегливість у досягненні результату, довільна регуляція поведінки, впевненість в собі). Фахівці відзначають, що при правильному підході до навчання і закріплення знань діти дошкільного та молодшого шкільного віку демонструють феноменальні навички виконання в розумі арифметичних дій з двох-, трьох-, чотиризначними числами.

Аналіз публікацій закордонних дослідників щодо ефективності програми навчання ментальної арифметиці за програмою UCMAS, засвідчив наступне [2], [4]:

1. В процесі такої діяльності відбувається розвиток здатності до візуалізації - навчання вмінню вибудовувати уявну картину, збільшуючи тим самим обсяг пам'яті. Зарубіжними психологами цей процес називається створення флеш карти (ментальної карти), що означає розвиток навички створення віртуального образу розташування кісточок на АБАКУС. До кінця навчання за програмою UCMAS у дитини формується понад півмільйона зображень, що зберігаються в її пам'яті.

2. При побудові знакових систем відбувається розвиток концентрації уваги і швидкості реагування на поставлене завдання, а також здатності включати в роботу цілий ряд пізнавальних процесів і ресурсів.

3. Розвивається впевненість у власних силах, позбавлення від страху перед складними математичними обчисленнями, розвиток почуття власної гідності у дитини в міру освоєння техніки ментального рахунку.

4. Таке навчання передбачає реалізацію діяльнісного підходу в роботі з дітьми. Дітям старшого дошкільного віку цікавими і зрозумілими є ті знання, які подаються не в словесно-теоретичній формі, а на основі предметної діяльності. При цьому заняття перетворюється в захоплюючу гру або цікаве змагання, що сприяє швидкому і кращому засвоєнню знань.

Програма навчання ментальної арифметиці за програмою UCMAS, яка заснована на системі усного рахунку за допомогою арифметичних обчислень на АБАКУС, може стати ефективним засобом розвитку інтелектуальних здібностей дітей старшого дошкільного віку в рамках додаткової освіти.

Список використаних джерел:

1.Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. [Електронний ресурс]. URL: https://mon.gov.ua/ua/tag/doshkilna-osvita (дата звернення: 15.11.2018)

2.Кирилина Н. Ю., Федорова Т. В. Технология «Ментальная арифметика» в организации образовательной деятельности дошкольников. Из опыта работы // Молодой ученый. — 2017. — №15.2. — С. 89-91. — URL https://moluch.ru/archive/149/41625/ (дата обращения: 17.03.2019).

3.Ментальная арифметика для малышей. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://podrastu.ru/razvitie/matematicheskoe/mentalnaja-arifmetika.html

4.Софуоглу Эрташ Ментальная арифметика. Сложение и вычитание. Часть 1 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://readli.net/mentalnaya-arifmetika-slozhenie-i-vyichitanie-chast-1/

Анотація*. В статті зосереджена увага на технології «ментальна арифметика», яка є практичною реалізацією Універсальної концепції ментальної арифметичної системи. Описана будова та принцип роботи з абакусом як головним інструментом в даній технології навчання. Представлено результати аналізу наукових джерел щодо ефективності застосування даної технології для навчання та розвитку дітей.*

Ключові слова: *ментальна арифметика, абакус, арифметичні дії, старший дошкільний вік, формування математичних уявлень.*

Аннотация. *В статье сосредоточено внимание на технологии «ментальная арифметика», которая является практической реализацией универсальной концепции ментальной арифметической системы. Описано строение и принцип работы с абакусом как главным инструментом в данной технологии обучения. Представлены результаты анализа научных источников по эффективности применения данной технологии для обучения и развития детей.*

Ключевые слова: *ментальная арифметика, абакус, арифметические действия, старший дошкольный возраст, формирование математических представлений.*

Annotation. *The technology of "mental arithmetic" is described in this article. This technology is a practical implementation of the universal concept of a mental arithmetic system. A description of the structure and principle of working with an abacus as the main tool in this learning technology is given. The results of the analysis of scientific sources on the effectiveness of the use of this technology for the education and development of children are presented.*

Keywords: *mental arithmetic, abacus, arithmetic, older preschool age, the formation of mathematical concepts.*

УДК 379.29

Домалевич Г. М., Соболевська І. А.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИЧНИХ ПРИЙОМІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПРО ПРИРОДНИЧУ КАРТИНУ СВІТУ

Постановка проблеми.На етапі інтенсивного розвитку інформаційного суспільства відбувається оновлення структури і змісту педагогічної освіти, з'являються нові види і моделі навчальних закладів, посилюється індивідуалізація, диференціація і інтеграція шкільного навчання. Період навчання у початковій школі має винятково велике значення для розвитку природних здібностей дитини, стійкої позитивної мотивації навчальної діяльності, формування початкових світоглядних ідей і поглядів, оскільки саме цей вік є найбільш сенситивним і творчим.

В процесі навчання молодшого школяра вивчення природи відіграє домінуючу роль у зв'язку з тим, що природа - умова існування людини; людина - частина природи; природа - одна з галузей пізнання і розвитку особистості.

Аналіз попередніх досліджень. Серед вітчизняних вчених-педагогів, які збагатили теорію і практику розвитку дітей під час вивчення природи в системі формування цілісного погляду на природу, необхідно відзначити дослідження В.В.Кузьменко, А.В.Степанюк, Г.С.Тарасенко, Л.В.Шелестової [2,3]. У дисертації В.В.Кузьменко досліджено історико-педагогічні проблеми формування в учнів наукової картини світу в розвитку шкільної освіти на українських землях у ХХ столітті. У науково-педагогічному дослідженні А.В.Степанюк теоретично обґрунтовано та експериментально підтверджено основні шляхи, методи та засоби реалізації концепції формування цілісності знань школярів про живу природу в контексті здійснення навчально-виховного процесу в сучасній школі в цілому. У дослідженні Л.В. Шелестової обгрунтовано концептуальні положення та теоретико-методичні підходи щодо становлення картини світу у старшому дошкільному та молодшому шкільному віці [3].

Виклад основного матеріалу. Особливо актуальним є дослідження проблеми формування в учнів початкової школи цілісного образу навколишнього світу, засвоєння дітьми системи знань і способів пізнання природи, розвитку особистісно значущих початкових світоглядних поглядів на реальну дійсність.

В процесі пізнання навколишнього світу з раннього віку розвивається особистість дитини, з дитинства складаються всі основні властивості і якості людини, особливо мотиваційні, інструментальні й стильові риси особистості. Одна, до теперішнього часу в процесі вивчення природи молодшими школярами залишаються нез'ясованими особливості співвідношення цілей індивідуального пізнання навколишнього світу дитиною і освітньої системи початкової школи, змісту програмних знань і умінь з курсу природознавства початкової школи і системи знань та умінь як основи формування природничо-наукової картини світу в учнів. У зв’язку з цим проблема формування загальнологічних умінь в учнів початкової школи в процесі вивчення природознавства є актуальною.

Метою статті є опис методичних прийомів для формування уявлень учнів початкової школи про природничу картину світу.

У сучасний період розвитку людства все більшого значення набуває розвиток гармонійних відносин людини і природи, інформаційна та гуманістична інтегрованість знань, необхідність формування у підростаючого покоління цілісного бачення природи і способів її вивчення. Однак, в існуючий в масовій практиці характер вивчення природи, незважаючи на активне впровадження інноваційних процесів і систем, не завжди сприяє ефективному формуванню у молодших школярів цілісної природничої картини світу, усвідомлення свого місця, ролі в ній, розвитку інтересу до пізнання природи і її збереженню.

Розглянемо особливості формування умінь самостійного вивчення природи учнями початкових класів як важливі чинники оволодіння загальнологічними уміннями. Розвиток у молодших школярів умінь самонавчання передбачає оволодіння ними основними способами пізнання природи. Відомо, що чим більше розвинена логіка мислення, тим ефективніше відкриваються і засвоюються істини в пізнанні.

Молодшому школяреві необхідно, перш за все, оволодіти вмінням порівнювати об'єкти і явища природи. У процесі порівняння беруть участь такі розумові операції як аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення.

Порівняння є ефективним дидактичним прийомом для розпізнавання об'єктів і явищ природи, що допомагає усвідомити особливе, своєрідне в них, подібне і відмінне, сприяє більш глибокому розумінню відносин

©Домалевич Г. М., Соболевська І. А., м. Вінниця 2019 р.

і встановленню смислових і причинно-наслідкових зв'язків, запам'ятовуванню сформованих знань. Велике значення воно відіграє і в процесі коригування суб'єктного досвіду вивчення природи учнями.

Основними прийомами навчання молодших школярів порівнянню можуть бути такі як знаходження подібного у двох об'єктів або явищ природи; знаходження відмінностей, введення третього об'єкта чи явища природи, який принципово відрізняється від двох подібних, порівняння окремих частин об'єкта або явища і порівняння в цілому, порівняння з фіксуванням результатів і без фіксації, порівняння реального об'єкта, явища (оригіналу) із зображенням, описом, схемою тощо (з моделлю); порівняння моделі з оригіналом.

В результаті застосування даних прийомів молодший школяр навчається виконувати наступні розумові дії в процесі вивчення природи: виділення ознак об'єктів і явищ природи; встановлення загальних ознак; виділення суттєвих ознак як основи для порівняння; зіставлення та протиставлення об'єктів і явищ на цій основі тощо;.

Велике значення в процесі формування природничої картини світу має оволодіння молодшими школярами умінням встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Між будь-якими природними об'єктами і явищами існують різні взаємозв'язки, однак, виділення причинного зв'язку допомагає зрозуміти як локальну картину світу, так і її загальну будову. Причинний зв'язок між явищами природи завжди передбачає наявність явища-причини і явища - наслідку.

Наприклад, пояснюючи молодшим школярам причину розвитку листя у рослин, ми враховуємо низку умов, які необхідні і достатні для виникнення даного явища (збільшення тривалості світлового дня; збільшення і достатня кількість тепла, вологи; стан рослини; вид рослини тощо) у цьому випадку поняття причини використовується в одному розумінні. Коли ж в якості причини ми висуваємо лише збільшення світлового потоку, то маємо справу з причиною іншого типу, оскільки відволікаємося від усіх інших умов розвитку рослин. Якщо ж в якості причини розвитку листя визначаємо - настання весни, то встановлюємо причинний зв'язок узагальненого типу, тобто в якості причини тоді розуміються не окремі факти і явища, а безліч фактів і явищ, узагальнених в понятті «весняні зміни у природі».

Такі основні типи причинних зв'язків, які використовуються в науці в процесі пізнання довкілля, повинні освоїти і молодші школярі. Для цього вчитель в процесі формування природничої картини світу з учнями повинен використовувати такі прийоми вивчення оригіналу і моделей як встановлення причини і наслідку в явищі, яке спостерігається; встановлення всіх причин явища та виявлення "основної" причини явища, конструювання "власного" зв'язку явища за алгоритмом "причина - наслідок" тощо.

Важливим у самостійному вивченні природи молодшими школярами є оволодіння умінням класифікації об'єктів і явищ природи, яке виражається, перш за все, в багатоступінчастому, розгалуженому поділі логічного обсягу поняття (знання). Класифікація передбачає наявність класу як сукупності об'єктів і явищ, (як щось ціле), виділеного на основі загальної основи (ознаки, властивості, відношення).

Для успішного оволодіння молодшими школярами даними умінням в процесі вивчення природи у них повинні формуватися такі частинні уміння, як наприклад, уміння виділяти основу класифікації, встановлювати зв'язки в створеному класі об'єктів і явищ природи, включати уявлення, поняття, закономірності в створену класифікацію.

Основними прийомами формування уміння класифікувати об'єкти і явища дійсності в процесі формування картини світу є: завдання на виділення загального у досліджуваних об'єктах і явищах природи; пояснення принципу створення вже наявної у свідомості класифікації; знаходження «зайвого» об'єкта чи явища природи у сформованій частинній природничій картині світу тощо.

Молодші школярі для ефективного самонавчання опановують і такою розумовою операцією як узагальнення, тобто переходом думки про індивідуальне до думки про загальне або найзагальніше. В науці таке узагальнення називається індуктивним, від індивідуального до загального, від загального до більш загального. Індуктивне узагальнення відіграє велику роль у процесі формування у молодших школярів природничо-наукової картини, коли дитина робить з суб'єктних частинних образів - моделей загальний образ - модель навколишнього світу, проводячи все більше узагальнення наявних знань. Однак, для більш усвідомленого пізнання природи має велике значення і аналітичне узагальнення, яке здійснюється на основі аналізу визначень, символів, мовних виразів, тобто застосування правил дедукції, і не потребують звернення до досвіду. Аналітичне узагальнення успішніше розвивається в підлітковому віці, але початок, основа закладається в дошкільному і молодшому шкільному віці.

В процесі засвоєння початкових наукових понять узагальнення ми розглядаємо як один із важливих умов його засвоєння, оскільки завдяки цій операції здійснюється перехід від конкретного, одиничного до загального. Молодший школяр повинен опановувати наступними вміннями узагальнення:

- виділення загального, головного, суттєвого в досліджуваній стороні, галузі природи (перехід від конкретного до абстрактного);
- розпізнавання предметів даного різноманіття реальної дійсності за допомогою виділеного загального (перехід від абстрактного до конкретного).

Кінцевим результатом узагальнення можуть бути знання різного рівня -уявлення, поняття, закономірності, природничо-наукова картина світу на відповідному рівні, а також судження, умовиводи.

Узагальнення в учнів початкової школи має велике значення і для систематизації знань про навколишній світ. Перш ніж навчитися систематизувати знання про природу, учні початкових класів навчаються формулювати означення поняття. Виозначити поняття - це означає встановити його найближчий рід і видову відмінність. Таке визначення понять є найпоширенішим під час вивчення навколишнього світу (наприклад, чагарник - це один з видів рослин; ведмідь - це тварина). Учитель спочатку показує дитині загальну структуру всіх визначень, тобто допомагає молодшому школяреві опанувати системою орієнтирів операції - визначення поняття. Кожне визначення про природу має відповідати наступним вимогам: не повинно бути громіздким, негативним, незрозумілим або неточним.

Система прийомів розвитку вміння формулювати означення поняття в процесі формування природничої картини світу складається з наступних:

- завдання на вміння підібрати пару слів-понять, одне з яких є видовим, а інше - родовим, наприклад: тополя - дерево, ставок - водойма тощо;
- завдання на вміння визначення послідовного підпорядкування, наприклад: рослина - трава - дзвіночок);
- завдання, що закріплюють вміння зі складання означень, наприклад: самостійно заповнити пропуски в реченні, де відсутні або видові відмінності, або саме видове поняття або скласти речення зі слів;
- дидактичні ігри та вправи на самостійний підбір пропущених слів у визначенні та подальше виділення родового, видового поняття і їх відмінностей;
- перевірка учнями означень в навчальних групах з подальшою оцінкою і поясненням однокласникам суттєвих ознак.

Велике значення в процесі самостійного вивчення природи молодшими школярами відіграє вміння систематизувати знання, системно мислити.

Основними розумовими операціями, які сприяють систематизації, є також аналіз, синтез, виділення суттєвого, узагальнення тощо. У дослідженні ми визначаємо систематизацію як особливий спосіб пізнавальної діяльності, як одну з важливих умов коригування суб'єктного досвіду на основі наукових моделей. Систематизація здійснюється молодшими школярами в процесі засвоєння системи первинних наукових понять про природу, і пов'язана з розвитком розумової самостійності, умінь самонавчання. Систематизація допомагає інтегрувати систему знань і систему способів її пізнання на основі єдності гуманітарного і природничого змісту природничо-наукової картини світу. Для розвитку дитини є суттєвим, щоб навчальний матеріал осмислювався в можливо більш різнобічних зв'язках, які вона встановлює у вивченні природи. Способами ж встановлення таких системотвірних зв'язків і відносин у свідомості людини виступають логічні операції, що забезпечують пізнавальний рух думки від незнання до знання, від неповних і неточних знань до більш повних і точних.

Для оволодіння умінням систематизувати знання про природу пропонуємо такі методи і прийоми як робота з графами понять і понятійними системами, виділення загальних і частинних понять через використання кіл Ейлера, в припущенні або встановленні учнями зв'язків між поняттями і підтвердженням цих зв'язків прикладами особистих спостережень природи, у виділенні закономірностей природи і підтвердженні їх проявів прикладами особистих спостережень реальної дійсності.

Висновки. Розглянуті уміння загальнологічних способів пізнання в основному забезпечують початкове оволодіння молодшими школярами розумовою пізнавальною діяльністю і дають основу дитині самостійного вивчення природи, самостійного збагачення і переоцінки суб'єктного досвіду, а також допомагають засвоювати систему знань про природу, яка надає можливість їй зрозуміти "будову" навколишнього світу і розвивати елементи природничо-наукового мислення.

Список використаних джерел:

1. Природознавство: навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1-4 класи. [Електронний ресурс]. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli (дата звернення: 18.02.2018).
2. Тарасенко Г.С. Навчаємо пізнавати природу. Позакласна виховна робота з молодшими школярами. Харків: Видавнича група "Основа", 2008. 204 с.
3. Шелестова Л.В. Формування картини світу старших дошкільників і молодших школярів: методичний посібник. Київ: Фенікс, 2016. 140 с.

Анотація. *В статті запропоновано методичні прийоми, такі як порівняння, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, класифікація об'єктів і явищ природи, формулювання означення понять, систематизація та узагальнення знань, які доцільно використовувати під час вивчення природознавства в початковій школі для формування у учнів уявлень про природничу картину світу,*

Ключові слова: вивчення природознавства, молодший школяр, природа, методичні прийоми, загальнологічні уміння, розумові операції.

Аннотация. *В статье предложены методические приемы, такие как сравнение, установление причинно-следственных связей, классификация объектов и явлений природы, формулировка определения понятий, систематизация и обобщение знаний, которые целесообразно использовать при изучении природоведения в начальной школе для формирования у учеников представлений об естественнонаучной картине мира,*

Ключевые слова: *изучение природоведения, младший школьник, природа, методические приемы, общелогические умения, умственные операции.*

Annotation. *Methodical techniques that are appropriate to use in the study of natural history in elementary school for the formation of students of general logical skills, such as comparing, establishing cause-effect relationships, classifying objects and natural phenomena, formulating the definition of concepts, systematizing and generalizing knowledge are proposed in the article.*

Key words: *the study of natural history, younger schoolchild, nature, teaching methods, general logical skills, mental operations.*

УДК 550 (075.8)

Калашнікова Є. І.,
м. Київ, Україна,
Ткаченко С. В.,
м. Вінниця, Україна,

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ СИСТЕМИ ЦІЛИХ ЧИСЕЛ СТУДЕНТАМИ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ

Постановка проблеми. Під час побудови системи цілих чисел, не виникає проблем з коректним заданням самого цілого числа. Ціле число представляють у вигляді пари двох натуральних $(a;b)$, яка моделює різницю $(a-b)$ [3, с. 54]. Це дозволяє розширити множину натуральних чисел і досягти виконуваності операції віднімання двох чисел. Так як ціле число у подібному вигляді не задається однозначно: наприклад, пари $(5;3)$ і $(4;2)$ визначають одне і те ж саме число 2, виникає потреба посортувати пари якимось способом так, щоб уміти відрізнити їх одну від одної. Таким чином вводиться поняття класу еквівалентності, тобто сукупності усіх можливих пар, що позначають одне і те саме ціле число. На практиці це записують так $(a;b)\sim(c;d)$ 2, с. 146]. Символ $\sim$ замінює використання слова «еквівалентно». Причому $(a;b)\sim(c;d)$, тоді, коли $a+d=b+c$ (звідси випливає і співвідношення $(a;b)\square(c;d)\Leftrightarrow(a;b)=(c;d)$). Відповідно до цього, операції додавання та множення уже виконують над парами, означаючи їх так:

$$\alpha\leftarrow(a;b)\oplus(c;d)\rightarrow\beta=\alpha\oplus\beta\leftarrow(a+c;b+d),$$

$$(a;b)\square(c;d)=(ac+bd;ad+bc)\cdot$$

Позначення $\oplus$ і $\square$ використовують для того, щоб не ототожнювати звичайне додавання та множення з операціями, що виконуються над парами. Оскільки, ми, по суті, продовжуємо працювати з натуральними числами, то усі властивості додавання і множення натуральних чисел переносяться у множину цілих чисел. Тому,

©Калашнікова Є. І., м. Київ, Україна, Ткаченко С. В., м. Вінниця, Україна, 2019 р.

опираючись на відповідні теореми з теорії системи натуральних чисел, можна легко довести, що для цілих чисел будуть справедливими асоціативність додавання, існування нейтрального і протилежного елемента відносно додавання, комутативність додавання і відповідно асоціативність множення, існування одиничного елемента, комутативність множення та дистрибутивність множення відносно додавання.

Введення поняття відношення порядку теж не викликає ніяких труднощів. Проте доведення деяких властивостей потребує особливого підходу. Такою є теорема про скоротність операції множення цілих чисел. Її формулюють наступним чином:

$$(\forall \alpha, \beta, \gamma \in \square)(\alpha \square \ \gamma = \beta \square \ \gamma \Rightarrow \alpha = \beta).$$

У статті ми пропонуємо одне із можливих доведень даної теореми.

Аналіз досліджень і публікацій. У посібниках [1, 2, 3] у контексті розгляду усіх числових систем окреме місце виділяється системі цілих чисел та доведенню основних її властивостей, з використанням конкретних прикладів та завдань. Водночас доведення теореми про скоротність операції множення цілих чисел у посібниках [2, 3] не проводиться, автори розглядають це у вигляді задачі, що пропонується читачам.

Мета статті – проаналізувати основні етапи доведення теореми про скоротність операції множення цілих чисел.

Виклад основного матеріалу. Перейдемо безпосередньо до доведення. Нехай $\alpha \leftarrow (a;b)$, $\beta \leftarrow (c;d)$, $\gamma \leftarrow (k;l)$, де $a,\ b,\ c,\ d,\ k,\ l\ \in \square$. Для зручності розглянемо два можливі випадки для значення числа $\gamma \leftarrow (k;l)$:

1) $k = l$, 2) $k \neq l$.

1) Спочатку припустимо, що $k = l = n$, де n – деяке натуральне число. У такому разі за означенням множення цілих чисел та на підставі основних властивостей натуральних чисел (використано дистрибутивність множення відносно додавання) отримаємо:

$$(\alpha \square \ \gamma = \beta \square \ \gamma) \Rightarrow ((a;b) \square \ (n;n) = (c;d) \square \ (n;n)) \Rightarrow$$
$$\Rightarrow ((an+bn;an+bn) = (cn+dn;cn+dn)) \Rightarrow$$
$$\Rightarrow ((an+bn;an+bn) \square \ (cn+dn;cn+dn)) \Rightarrow$$
$$\Rightarrow an+bn+cn+dn = an+bn+cn+dn \Rightarrow$$
$$\Rightarrow n(a+b+c+d) = n(a+b+c+d).$$

Рівність $(n(a+b+c+d) = n(a+b+c+d))$ виконується у будь-якому разі і не залежить від значень a, b, c, d, n. Ми приходимо до так званого сумнівного випадку, тобто з істинності співвідношення $(\alpha \square \ \gamma = \beta \square \ \gamma)$, де $\gamma \leftarrow (n;n)$, не завжди слідує істинність $(\alpha = \beta)$. Для того, щоб уникнути таких неоднозначностей, домножати обидві частини рівностей на числа виду $(n;n)$, де $n \in \square$, не будемо (до речі, цим числом позначають $(n-n=0)$ – нейтральний елемент відносно додавання).

2) Нехай тепер $(k \neq l)$. Тоді за властивістю зв'язності відношень «менше» і «більше» отримаємо, що $(k < l)$ або $(k > l)$.

Розглянемо, наприклад, випадок, коли $(k < l)$ (для $(k > l)$ доведення проводять аналогічно). У такому разі за означенням, якщо $(k < l)$, то $(\exists t \in \square)(l = k + t)$.

Перепишемо співвідношення $(\forall \alpha, \beta, \gamma \in \square)(\alpha \square \ \gamma = \beta \square \ \gamma \Rightarrow \alpha = \beta)$ у новому вигляді (використаємо логічний закон контрапозиції: $A \to B \equiv \overline{B} \to \overline{A}$):

$$(\forall \alpha, \beta, \gamma \in \square)(\alpha \neq \beta \Rightarrow \alpha \square \ \gamma \neq \beta \square \ \gamma).$$

Тоді:

$$(\alpha \neq \beta) \Rightarrow ((a;b) \neq (c;d)) \Rightarrow (a+d \neq b+c).$$

Скориставшись теоремою про скоротність операції множення натуральних чисел, домножимо обидві частини нерівності $a+d \neq b+c$ на k та l, де $k, l \in \square$ і пара $(k;l)$ задає деяке ціле число γ (причому попередньо ми наклали умову, що $(k < l)$). У результаті матимемо:

$$(k(a+d) \neq k(b+c)),$$

$$(l(a+d) \neq l(b+c)).$$

Утворимо співвідношення $(k(a+d)+l(b+c) \neq k(b+c)+l(a+d))$ та перевіримо його істинність для нашого випадку.

Припустимо, що виконується протилежне співвідношення, тобто $(k(a+d)+l(b+c) = k(b+c)+l(a+d))$.

Тоді, за властивостями додавання і множення натуральних чисел (число l замінено на вираз $(k+t)$, оскільки $k < l$, використано дистрибутивність множення відносно додавання , скоротність операції додавання) отримаємо:

$$(k(a+d)+l(b+c) = k(b+c)+l(a+d)) \Rightarrow$$
$$\Rightarrow (k(a+d)+(k+t)(b+c) = k(b+c)+(k+t)(a+d)) \Rightarrow$$
$$\Rightarrow (k(a+d)+k(b+c)+t(b+c) = k(b+c)+k(a+d)+t(a+d)) \Rightarrow$$
$$\Rightarrow (t(b+c) = t(a+d)) \Rightarrow (b+c = a+d).$$

Остання рівність суперечить співвідношенню $((a+d) \neq (b+c))$, тобто припустивши, що $(k(a+d)+l(b+c) = k(b+c)+l(a+d))$, ми прийшли до протиріччя. Таким чином $(k(a+d)+l(b+c) \neq k(b+c)+l(a+d))$, звідки випливає, що:

$$k(a+d)+l(b+c) \neq k(b+c)+l(a+d) \Rightarrow$$
$$\Rightarrow (ak+dk+bl+cl) \neq (bk+ck+al+dl) \Rightarrow$$
$$\Rightarrow (ak+bl+cl+dk) \neq (al+bk+ck+dl) \Rightarrow$$
$$\Rightarrow (ak+bl; al+bk) \neq (cl+dk; ck+dl) \Rightarrow$$
$$\Rightarrow (a;b) \square (k;l) \neq (c;d) \square (k;l) \Rightarrow$$
$$\Rightarrow (\alpha \square \gamma \neq \beta \square \gamma).$$

Отже, ми, користуючись послідовними логічними кроками, довели, що $(\forall \alpha, \beta, \gamma \in \square)(\alpha \neq \beta \Rightarrow \alpha \square \gamma \neq \beta \square \gamma)$, звідки і слідує істинність теореми про скоротність операції множення цілих чисел $(\forall \alpha, \beta, \gamma \in \square)(\alpha \square \gamma = \beta \square \gamma \Rightarrow \alpha = \beta)$. Це і потрібно було довести.

Висновок. Хоча доведення теореми про скоротність множення цілих чисел вимагає нетривіального підходу і розбору декількох можливих випадків, його можна провести навіть лише за допомогою використання різноманітних властивостей натуральних чисел, які стали інструментом для виведення співвідношень, що є справедливими у системі цілих чисел.

Список використаних джерел:

1. Вивальнюк Л. М. Числові системи / Л. М. Вивальнюк, В. К. Григоренко, С. С. Левіщенко. – Київ: Вища школа, 1988. – 272 с.
2. Гарвацький В. С. Основи алгебри. Частина 2 / В. С. Гарвацький, І. В. Калашніков, В. Т. Кулик. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. – 248 с.
3. Ларин С. В. Числовые системы / С. В. Ларин. – Москва: Издательский центр «Академия», 2001. – 160 с.

У статті розглядається алгоритм побудови цілого числа. Особлива увага приділяється доведенню теореми про скоротність операції множення в системі цілих чисел.

Ключові слова: *числові системи, цілі числа, властивості, доведення.*

An algorithm for building an integer is considered in the article. Particular attention is paid to the proof of the contraction of the multiplication operation in the system of integers.

Key words: *numerical systems, integers, properties, proofs.*

УДК 37.091.313:004.9

Карпик І. М. Кобися А. П.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ

Постановка проблеми: Нинішнє суспільство перебуває на етапі оновлення всієї системи освіти, впровадження в навчальний процес нових інформаційних технологій. Новітні комп'ютерні технології, що так стрімко увірвалися в наше життя, є потужним інструментом отримання найрізноманітнішої інформації. В освітній галузі вони стали ефективним засобом реалізації принципів наочності, доступності, систематичності та послідовності, науковості, підвищили інтерес до навчання. В сучасних умовах масової комп'ютеризації та інформатизації всіх сторін життя суспільства перед системою освіти постають нові завдання, які вимагають пошуку шляхів інтенсифікації процесу навчання та інноваційних методів управління ним [1, с.4].

Аналіз останніх досліджень: Проблемами інформатизації освіти, становлення інформаційної компетентності, застосування комп'ютерних технологій, психолого-педагогічними і методологічними аспектами інформатизації освітнього середовища займалися О.Ахаян, Я.Ваграменко, Б. Гершунський, А. Гуржій, А. Горячев, О. Лебедєва, А. Тряпіцина, А. Хуторськой та інші. Теоретикометодичні засади використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в галузі освіти розроблялися Н. Апатовою, М. Грузманом, А. Гуржієм, М. Жалдаком, Л. Карташовою, В Корнєєвим, В. Лапінським, Ю. Машбицем, В. Монаховою, Н. Морзе, В. Оструховом, О. Пометун [2, с. 31].

Мета статті – дослідити необхідність та можливість використання ІКТ на уроках географії.

Виклад основного матеріалу: Інформаційно-комунікаційні технології – це загальний термін, який включає в себе комп'ютери, програмне забезпечення, накопичувальні та аудіовізуальні системи, які дозволяють користувачам одержувати, передавати, змінювати певну інформацію.

Інформаційно-комунікаційні технології сприяють розвитку активності, забезпеченню пізнавальної діяльності учнів [3, с. 173].

Головним завданням цих технологій у вивченні географії є дати якомога більше інформації про те чи інше географічне явище за допомогою цифрових навчальних засобів. Вони дають змогу створити нове середовище для навчання, яке здатне підвищити якість географічної освіти, залучитися до світового інформаційного простору. В той же час дозволяє перейти від навчання, основою якого є інформація, почута від учителя чи прочитана в підручнику, до навчання через сприйняття інформації з електронних ресурсів, Інтернету, навколишнього середовища тощо. На уроці вчитель, використовуючи різноманітні цифрові навчальні ресурси, може організувати дослідницьку діяльність учнів, зорієнтувати в індивідуальному пошуку інформації, навчити оцінювати надійність різних інформаційних джерел, створювати власні електронні продукти (малюнки, мультимедійні презентації, електронні моделі) [4].

Використання комп'ютерної техніки та інформаційно-комунікаційних технологій розширює можливості навчального процесу, забезпечує нові шляхи подання інформації, дає можливість для випробування власних ідей та проектів. До того ж, однією з найголовніших переваг використання цих новітніх педагогічних технологій у процесі навчання та викладання є можливість задовольнити індивідуальні потреби учнів, а не середні потреби класу. Комп'ютерні технології використовуються під час проведення різних типів уроків: комбінованому, вивченні нового матеріалу, закріплення знань, контролю і оцінювання знань; на всіх етапах уроку: під час контролю знань, оформленні творчих робіт, поясненні нового матеріалу, виконанні дослідницьких робіт. Уроки з використанням ІКТ захоплюють своєю новизною, доступністю, масштабом і просто приносять задоволення учням.

Практикуються три основні форми використання ІКТ:

- безпосереднє застосування у навчальному процесі;
- застосування ІКТ для організації самостійної роботи учнів з географії після шкільних занять;
- застосування інформаційних технологій для забезпечення пізнавального вільного часу.

Діти засвоюють нові цифрові технології та вчаться вільно орієнтуватися в інформаційному просторі:

- при підготовці рефератів, доповідей, повідомлень, індивідуальних творчих завданнях;

©Карпик І. М. Кобися А. П., м. Вінниця, Україна, 2019 р.

– безпосередньо на уроках при самостійній роботі з документами, довідковими матеріалами, навчальними інтерактивними моделями тощо;

– при виконанні тестових завдань з певних розділів [5].

Розвиваючи творчий підхід до вивчення географії, слід практикувати завдання із самостійної розробки учнями тестів, підбору проблемних питань. Це дозволяє навчити їх самостійно опрацьовувати літературу, логічно мислити, структурувати здобуті знання. Формувати й розвивати творчі здібності учнів покликане застосування сучасних навчально-дослідницьких гео-інформаційних моделей, коли учням загальноосвітніх навчальних закладів стають доступними для відстеження, вивчення й дослідження специфічних рис перебігу географічних процесів і явищ, наслідки антропогенного впливу і чинники, що призводять до погіршення стану довкілля тощо.

Характерним прикладом навчально-тренінгових моделей, є реєстрова модель даних МАР, яку успішно застосовують у країнах Європи і світу як засіб навчання. Вона є вельми корисною для формування в учнів просторової уяви і набуття ключових навичок і предметної (географічної) компетентності. Попри це, на заняттях географії варто застосовувати й інші геоінформаційні навчальні моделі, зокрема: моделі накладання цифрових шарів, що сприяє розвитку комбінаторних здібностей учнів; моделі інформаційно-мережного перегляду просторових даних, які підтримуються глобальними засобами навчання географії. Однією з їх переваг є те, що вони забезпечуються ресурсами Інтернету, насамперед таким її картографічним гео-інформаційним сервісом як проект «Google Earth». Зручний інтерфейс цього сервісу призначено для непідготовленого користувача. Особливості діяльності вчителя сприяє як інтелектуальному розвиткові учня, так і привчає його до самостійної роботи, навчального характеру.

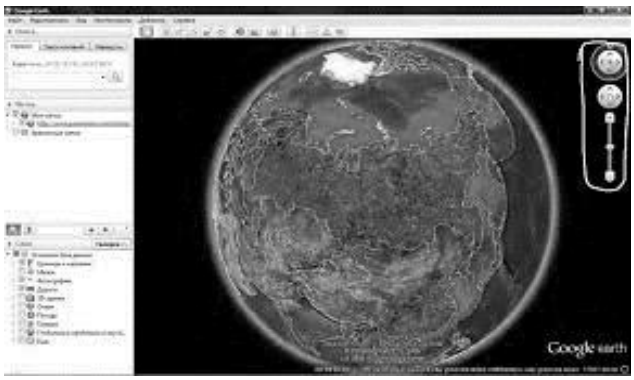

Рис. 1. Картографічно-геоінформаційний сервіс «Google Earth»

Процес навчання географії має значні потенційні можливості для застосування комп'ютерних технологій, насамперед, загальнодоступних засобів MS Office: текстовий редактор MS Word, програми MS Power Point, MS Explorer, MS Photoshop. А використання програми MS Map Point для створення динамічних картографічних об'єктів відкриває перед учнем великі перспективи [6, с. 34].

Рис. 2. Робота з програмою MS Map Point

В сучасному інформаційному суспільстві інформація стає рушійною силою, а інформаційна культура стає головним чинником професійної діяльності людини [4].

Застосування на уроках різноманітних навчальних програм, зокрема презентацій, у поєднанні з іншими інноваційними методами навчання дають хороший освітній результат.

Важливу роль у процесі засвоєння шкільного курсу географії відіграють програми Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint та навчальні програми.

Використовуючи ІКТ під час навчань, і в позаурочний час підвищується інтерес до предмету, розширюються можливості творчості, стимулюється бажання знати більше.

Висновок. Отже, використання ІКТ на уроках географії в сьогоднішній освіті має велике значення. В руках учителя сучасний комп'ютер з мультимедіа стає ефективним технічним засобом навчання. Підтримуючи зворотній зв'язок з користувачем він працює в інтерактивному режимі. Це впливає на зміст, методи і форми навчання, сприяє підвищенню ефективності засвоєння матеріалу, розкриттю талантів та всебічному і гармонійному розвитку дитини. Стимулюючи пізнавальну активність учнів, ІКТ підвищують їх зацікавленість різними видами діяльності, їх працездатність, поліпшують пам'ять, просторову уяву, логічне мислення, розширюється їх світогляд. Застосовуючи ІКТ під час вивчення географії ми сприяємо реалізації особистісно-зорієнтованого навчання, опануванню учнями умінь та навичок, поетапному засвоєнню знань, формуванню ключових компетентностей. А в результаті підвищуємо результативність їх навчання.

Список використаних джерел

1. Озарчук А. В. Використання інноваційних інформаційно-комунікативних технологій на уроках географії та в позаурочній діяльності / А. В. Озарчук. – Маща, 2018. – 142 с.

2. Надтока О. Ф. Зміна ролі вчителя географії в медіасередовищі сучасного навчального заняття / О. Ф. Надтока, Т. С. Мартинюк // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2015. – № 2. – С. 30-35.

3. Смертіна А. В. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій на уроках географії для формування предметних компетентностей учнів / А. В. Смертіна, О. В. Тесленко // Наукові записки кафедри педагогіки. – 2014. – Вип. 35. – С. 170-175.

4. Боровик О.С. Використання на уроках географії та природознавства інформаційно-комунікативних технологій у поєднанні з інтерактивними методами навчання [Електронний ресурс] / О. С. Боровик. – Режим доступу: https://naurok.com.ua/metodichna-rozrobka-na-temu-vikoristannya-na-urokah-geografi-ta-prirodoznavstva-informaciyno-komunikativnih-tehnologiy-u-poednanni-z-interaktivnimi-metodami-navchannya-2070.html.

5. Корженевська О. Р. Забезпечення творчої самореалізації дитини в інформаційно-комунікаційному просторі / О. Р. Корженевська // Географія : наук.-метод. журн. – 2015. – № 7/8. – С. 8-16.

6. Фют І. В. Інтерактивні методи навчання на уроках географії з використанням ІКТ / І. В. Фют // Педагогічний дискурс. - 2010. - Вип. 7. - С. 232-235.

Анотація. *У статті розглянуто питання використання інформаційних комунікативних технологій в процесі вивчення географії. Показано, на скільки важливим та необхідним є впровадження інформаційного середовища в навчальний процес.*

Ключові слова: *інформаційно-комунікативні технології, інформатизація освіти, комп'ютерні технології, географія.*

Annotation. *The article deals with the use of information communication technologies in the process of studying geography. It is shown how important and necessary is the introduction of the information environment in the educational process.*

Key words: *information and communication technologies, informatization of education, computer technologies, geography.*

УДК 37.091.313:004.9

Кашапова С. Р., Кобися В. М.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ

Постановка проблеми. У сучасному світі, гаджети являються невід'ємною частиною повсякденного життя, а отже інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) активно впроваджуються в різні галузі життєдіяльності людини.

Використання ІКТ у сучасному освітньому процесі з кожним роком набуває все більшого значення, адже це дає змогу вчителям більш повно висвітлити матеріал, а учням – зрозуміти складні теми та опанувати нові навички з певного предмета. Використання мобільних додатків у процесі навчання дозволяє засвоювати матеріал не лише в період уроку, а й поза його межами у форматі виконання завдань різного рівня безпосередню у своєму телефоні.

©Кашапова С. Р., Кобися В. М., м. Вінниця, Україна, 2019 р.

Важливим є підбір мобільних додатків безпосередньо для кожного предмета, що забезпечить гармонійне поєднання знань здобутих на уроці та поза його межами.

Активно використовуються мобільні додатки на базі операційної системи Android та iOS.

Аналіз останніх досліджень. У наукових дослідженнях останніх років теоретичні аспекти мобільного навчання розв'язують такі науковці, як В. Кухаренко, С. Литвинова, Н. Рашевська та низка інших.

Мета статті полягає у висвітленні теоретичних та практичних аспектів використання мобільних додатків в навчально-виховному процесі, висвітлення можливих шляхів використання мобільних пристроїв для проведення навчальних досліджень під час вивчення предметів природничого циклу (географії).

Виклад основного матеріалу. Пошук оптимальних шляхів мотивації учнів до навчально-пізнавальної діяльності, підвищення їхньої розумової активності, формування вмінь практичного і творчого застосування здобутих знань є одним з актуальних завдань природничо-математичної освіти. Сьогодні вчитель повинен вміти використовувати такі педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології, які сприяли б розвитку в учнів навчально-пізнавальної активності, самостійності, а також формуванню та розвитку ключових компетентностей. Серед таких технологій є технологія мобільного навчання з використанням додатків для мобільних пристроїв [1, с. 12].

Більшість підлітків мають у своєму розпорядженні мобільні пристрої (смартфони, планшети), проте використовують їх переважно для розваг чи спілкування з однолітками в соціальних мережах. Проте мобільний пристрій може стати інструментом для навчання, оскільки допомагає у проведенні навчального дослідження як в школі, так і за межами класу. Використання нового покоління засобів навчання є одним з вирішальних чинників модернізації системи освіти [2].

Досягнення цієї мети передбачає створення та використання в навчальному процесі елементів мобільного навчання. Мобільне навчання проходить незалежно від місця знаходження і відбувається при використанні портативних технологій і таким чином зменшує обмеження із здобуття освіти по місцезнаходженню за допомогою мобільних пристроїв [2].

Ідея мобільного навчання заснована на використанні навчальних можливостей, що надаються мобільними технологіями. Такий метод найбільш актуальний, коли учень не знаходиться у заздалегідь визначеному місці і навчається, використовуючи ситуативний підхід і доступні йому ресурси. Мобільне навчання також дозволяє учням легко змінювати обстановку і умови навчання та поєднувати навчання в декількох навчальних закладах [3].

Сучасні смартфони та планшети – це потужні і складні пристрої з безліччю схем, плат і датчиків. Саме використання датчиків й може допомогти учням у проведенні навчальних досліджень. Мобільний пристрій дозволяє навчити школярів не просто вимірювати різні параметри навколишнього середовища, а й проводити аналіз і статистичну обробку результатів з допомогою спеціальних додатків. Проаналізуємо деякі з них.

GPS (Global Positioning System). Визначити місце розташування об'єкта можна за ретрансляторами стільникового зв'язку, за Wi-Fi і за допомогою GPS. Приймач GPS корисний тим, що його можна використовувати не тільки для навігації або визначення координат місцевості, а можна сфотографувати місцевість і вказати її GPS-координати (геотеги). Також, знаючи, де користувач знаходиться в даний момент, програми для роботи з GPS мають функцію перегляду прогнозу погоди даної місцевості. Функціональність GPS можна використовувати в різних додатках, таких як My Tracks (http://goo.gl/KaZLTu), TraceMyTrack і подібних до них (рис. 1).

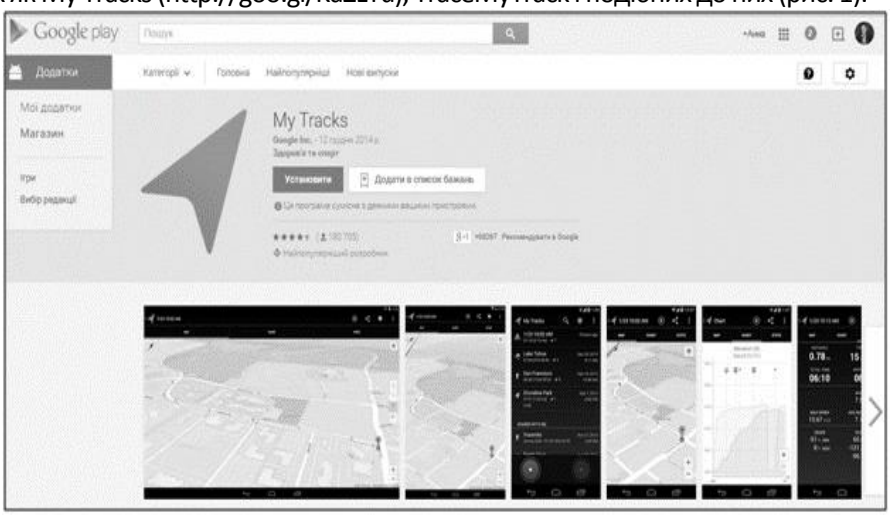

Рис. 1. Програма My Tracks для відслідковування переміщення об'єкта на Google Play.

За допомогою цих програм запам'ятовується пройдений користувачем маршрут, швидкість руху, визначається відстань і витрачений час, а потім ця інформація прив'язується до карти. Такі функції можна використовувати на уроках географії у 8 класі під час вивчення теми «Сучасні навігаційні системи», а також для дослідження фізичних навантажень на організм людини під час вивчення теми «Опора і рух» у курсі біології 9 класу.

Останнє можливе завдяки наявності спеціальних Bluetooth-датчиків у смартфоні, що допомагають вимірювати пульс під час руху, та розраховувати надалі індивідуальний маршрут і швидкість руху, звіряючись зі своїми особистими показниками.

Країни світу на мапі. Додаток допоможе засвоїти картографічний матеріал стосовно географічного розташування країн на політичній карті світу (рис. 2).

Рис.2. Мобільний додаток «Країни світу»

LandscapAR augmented reality. Додаток допоможе учням опанувати принцип побудови форм рельєфу на топографічній карті. LandscapAR – це нова форма доповненої реальності (AR) додаток, який пропонує користувачам створювати інтригуючи форми рельєфу. Простий ескіз з лініями на папері буде транслюватися в 3D ландшафт. Учні можуть створювати свій власний острів з пагорбами, горами і долинами, і візуалізувати його в повному 3D. Прогулятися навколо свого творіння і подивитися острів з усіх точок зору. Метою програми є вихід за рамки створеного користувачем певного краєвиду, заохочуючи художню творчість.

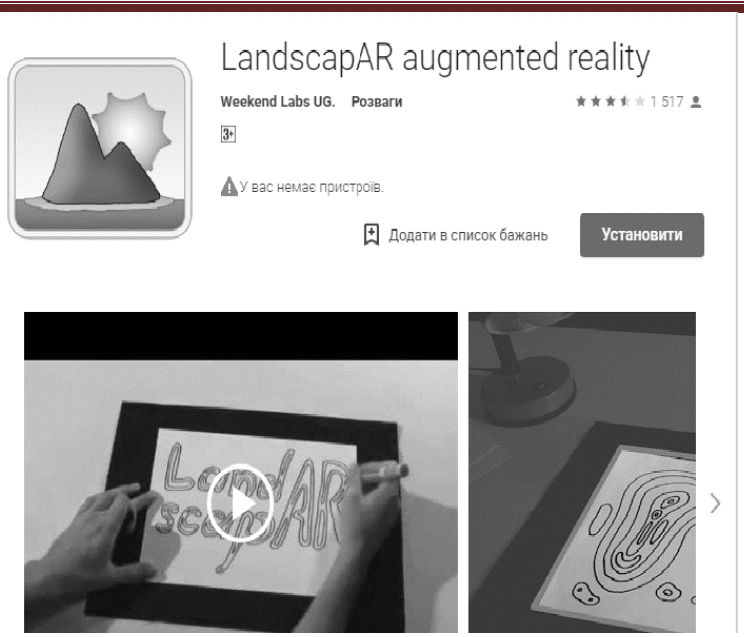

Рис. 3. Мобільний додаток «LandscapAR augmented reality»

Карта світу. Атлас є важливим джерелом інформації про країни світу. Виходячи з цього, Світовий атлас містить інформацію про країну (столиця, прапор країни тощо), країни класифікуються на основі алфавітів і карт, визначити країну можна за відображенням іконки у вигляді її прапора.

Крім того, тут наводиться інформація про найбільші річки, гори, платформи, моря, океани, рукотворні та природні чудеса світу.

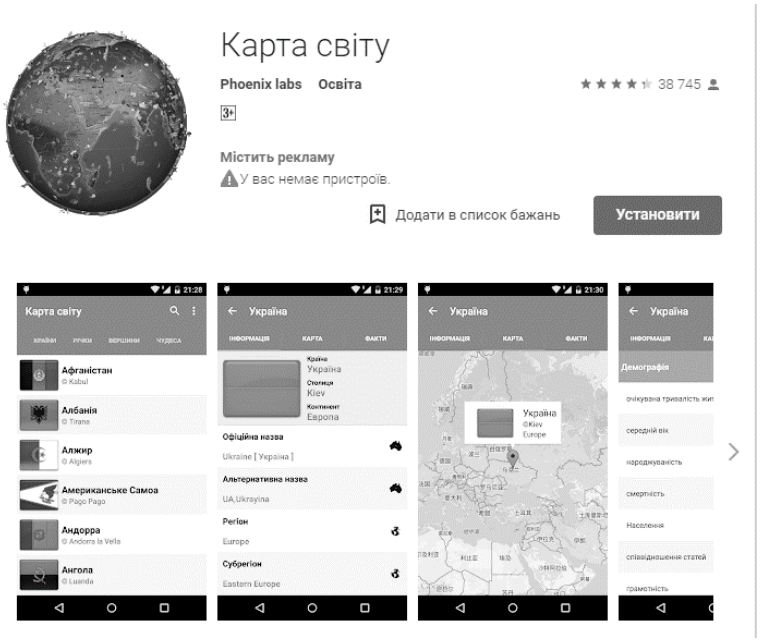

Рис. 3. Мобільний додаток «Карта світу»

Висновки. Запропоновані додатки надають реалістичності у вивченні географії та біології, активізують увагу учнів, зацікавлюють їх до вивчення природничих наук, створюють атмосферу комфортного навчання, вливають на встановлення тісних соціальних зв`язків між учнем та учителем, учнем та учнівським колективом. Навчання учнів покоління Z вимагає від вчителя не абиякої креативності і постійного пошуку нових засобів і методів навчання. Одним з таких засобів є смартфон або планшет на базі операційної системи Android. Дані гаджети дозволяють використовувати ресурси мережі Інтернет та різноманітні безкоштовні додатки, що завантажуються з сервісу PlayМаркет.

Список використаних джерел

1. Бикова Ю. О. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації / Ю. О. Бикова, О. М. Спірна, О. В. Овчарук. – К. : Атіка, 2010. – 88 с.
2. Мобільне навчання. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Мобільне_навчання.
3. Мобільне навчання для якісної освіти та соціальної інтеграції. Аналітична записка інституту ЮНЕСКО по інформаційним технологіям. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://iite.unesco.org/pics/publications /ru/files/3214679.pdf.

Анотація. *У статті висвітлено теоретичні та практичні аспекти використання мобільних додатків в навчально-виховному процесі, охарактеризовано можливі шляхи використання мобільних пристроїв для проведення навчальних досліджень під час вивчення предметів природничого циклу (географії).*

Ключові слова: *географія, мобільне навчання, мобільні додатки, Global Positioning System, My Tracks, Google Play, Карта світу, LandscapAR augmented reality.*

Abstract. *The article covers the theoretical and practical aspects of the use of mobile applications in the educational process, describes possible ways of using mobile devices for carrying out educational research during the study of subjects of the natural cycle (geography).*

Keywords: *geography, mobile learning, mobile applications, Global Positioning System, My Tracks, Google Play, World Map, LandscapAR augmented reality.*

УДК 37.091.313:004.9

Конова А. В., Кобися В. М.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ВУЛКАНІВ ТА ЗЕМЛЕТРУСІВ

Постановка проблеми. В сучасному світі персональний комп'ютер став символом науково-технічного прогресу. Від масштабів використання комп'ютерних технологій істотно залежить науково-технічний та економічний розвиток сучасного суспільства. Швидкий розвиток суспільства потребує ефективного використання комп'ютера в різних галузях людської діяльності. Використання нових технологій відкриває нову еру в керуванні господарством, в освіті, в повсякденному побуті. В цих умовах комп'ютеризація навчання стала об'єктивною необхідністю [1, с. 10].

Професійна підготовка фахівців, їхня інформаційна культура та професійна готовність до використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) вимагають особливої уваги та виступають гарантією впровадження сучасних інформаційних технологій в усі галузі діяльності суспільства [2, с. 24]. Комп'ютерне навчання є дуже актуальним при вивченні географії, включаючи вивчення вулканів та землетрусів, бо можна спроектувати та вивчати наочно ці процеси. Процеси, які відбуваються в надрах землі не можна побачити навіть коли людина знаходиться безпосередньо біля активного вулкану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні сейсмологію вивчає Інститут геофізики імені С. І. Суботіна НАН України. В Сполучених Штатах проблема прогноз землетрусів була розпочали робити в середині 1960-х років. Спільно з Японією вони провели декілька конференцій, але ніяких вагомих результатів не було досягнуто до створення в 1977 році Національної програми зниження небезпеки землетрусів (National Earthquake Hazards Reduction Program). Важливим завданням стала розробка технік прогнозу землетрусів та систем їх раннього попередження.

В Японії програма з прогнозу землетрусів розпочалася у 1964 році з п'ятирічним планом. У 1978 році дана програма зайнялася прогнозом землетрусу магнітудою вище 8 балів за шкалою Ріхтера в Токаї, що є поблизу Токіо, який міг би стати найбільшим лихом у всій історії Японії і світової економіки. На даний момент Японія володіє найкращою у світі системою запису сейсмічних хвиль, виявлення деформацій земної кори та електромагнітних змін. Це все є частиною величезних зусиль у спробі зрозуміти процеси підготовки землетрусів [4, с. 14].

В 1984 стартував Паркфільдський експеримент [3, с. 620], але нажаль йому не вдалося правильно спрогнозувати землетрус на розломі Сан-Андреас. У 1995 році Національна академія наук провела колоквіум «Прогноз землетрусів: виклик для науки», але він не зміг дати ніякої нової інформації для прогнозів.

© Конова А. В., Кобися В. М., м. Вінниця 2019 р.

Мета дослідження – показати основні шляхи застосування ІКТ в процесі вивчення вулканів та землетрусів, зокрема представити усі переваги та недоліки використання комп'ютерних технологій у вивченні географії. На основі прикладів окреслити доцільність впровадження у досліджувальний процес ІКТ.

Виклад основного матеріалу. В наш час однією із найважливіших особливостей є перехід розвинутих країн світу від постіндустріального до інформаційного суспільства, тому питання інформатизації всіх галузей суспільного життя є важливим завданням держави.

Актуальність впровадження ІКТ у сферу науки та освіти зумовлена сучасною тенденцією створення глобальних відкритих освітніх наукових систем, що дозволяють розвивати систему накопичення і поширення наукових знань науковій та педагогічній спільноті, а також надають доступ до різноманітних інформаційних ресурсів всьому населенню.

Завдання ІКТ – це дати більше інформації за допомогою цифрових навчальних засобів. Вони створюють нове середовище для навчання, яке здатне підвищити якість географічної освіти, залучитися до світового інформаційного простору. Викладач, використовуючи різноманітні цифрові навчальні ресурси, може організувати дослідницьку діяльність учнів, зорієнтувати в індивідуальному пошуку інформації, навчити оцінювати надійність різних інформаційних джерел, створювати власні електронні продукти (малюнки, мультимедійні презентації, електронні моделі) [5, с. 26].

Застосування ІКТ характеризується значними перевагами. Насамперед, інноваційні технології дозволяють представити навчальний матеріал яскравіше, доступніше, сприйняття стає більш емоційним і тому більш ефективним. Зокрема, комп'ютерні технології сприяють реалізації розвивального навчання, проблемно-діалогічного підходу, дають змогу організувати творчу діяльність. До основних переваг можна віднести також той факт, що саме такий метод викладання дозволяє здійснити диференційований підхід у навчанні, продемонструвати зміни та рух, який відбувається в літосфері та розвиток нашої Землі від моменту її виникнення [6, с. 29].

Є різні програми для вивчення та прогнозування вулканів та землетрусів. Однією з таких програм є програма «Volcanoes & Earthquakes» (Вулкани та землетруси) вона показує найостанніші землетруси та активність вулканів на карті та в списку. В цій програмі ви можете вибирати різні шляхи для показу, наприклад, сортирувати за важливістю або віком землетрусів, за віддаленістю від вашого розташування, статусом вулканів та інше (рис. 1).

Інформацію про вулкани та землетруси в оригіналі можна знайти на сайті www.volcanodiscovery.com. Інформація про вулкани постійно збирається та обновлюється з різних публічних джерел, в основному з міжнародних агентств, таких як USGS, GFZ, EMSC та багато інших(в даний час більше двадцяти п'яти ресурсів) [7, с. 9].

Із впровадженням в освітній процес ІКТ з'являється нова можливість створення і використання картографічного матеріалу, коли карта моделюється прямо на уроці. Карта розвиває географічне мислення. Її не можна замінити ні текстом, ні живим словом. Багато географічних досліджень починаються і закінчуються картою. Завдяки застосуванню комп'ютерних технологій, враховуються індивідуальні темпи засвоєння знань і вмінь, рівень складності, інтереси. Робота з комп'ютером викликає в учнів підвищений інтерес і посилює мотивацію навчання [8].

Рис.1. Карта вулканів Індонезії у програмі «Volcanoes & Earthquakes»

Інтерактивні дошки дозволяють проектувати зображення на екран з метою показу динамічних моделей, відеоматеріалів, презентаційних і графічних матеріалів [9, с. 9]. Використання інтерактивної дошки значно допомагає підвищити ефективність навчання, оскільки надає величезні можливості використання наочної подачі матеріалу,

швидкого пошуку додаткової інформації (при прямому виході в Інтернет), творчого підходу до проведення уроків географії [10, с. 40].

Висновки. Отже, вивчивши питання використання ІКТ під час вивчення вулканів та землетрусів можна зробити висновок, що використання ІКТ підвищує зацікавленість студентів предметом, підвищує рівень індивідуалізації навчання, сприяє їх індивідуальному вивченню матеріалу, активізує роботу студентів на заняттях і вдома, а також допомагає моделювати ті процеси і явища, які неможливо демонструвати у кабінеті. За допомогою використання програм по прогнозуванню землетрусів та виверження вулканів, можна уникнути значних глобальних проблем, які стосуються цілих народів.

Список використаних джерел

1. Коберник С. Сучасний стан і перспективи комп'ютерного навчання географії / С. Коберник, Р. Коваленко //Географія та основи економіки в школі. – 2002. – №3. – С.10-14.
2. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр ; за ред. член-кор. НАПН України Гуревича Р. С. – Львів : Вид-во «СПОЛОМ», – 2012. – 502 с.
3. Bakun W. H. The Parkfield, California, earthquake prediction experiment / W. H. Bakun & A. G. Lindh. – Science 229. – 619-624.
4. Japan Meteorological Survey // Earthquake and tsunami monitoring and counter measures. – 27 c.
5. Панкратов О. Б. Використання на уроках географії та природознавства інформаційно-комунікативних технологій у поєднанні з інтерактивними методами навчання / О.Б. Панкратов // Образовательные инновации в высших учебных заведениях: проблемы использования информационно-коммуникационных технологий // Сборник научных трудов по материалам III Всеукраинской научно-практической конференции. – Измаил : РИО ИГГУ, 2017. – С. 24-27.
6. Костиря К. Використання комп'ютерів з метою особистісно орієнтованого навчання на уроках географії/ К. Костиря // Рідна школа. – 2004. - №10. – С. 28-31.
7. Корнєєв В. Комп'ютер і географія // Освіта. – 2003. - №12. – С.10-11.
8. Проблеми розробки та впровадження комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання.- 2007. – Випуск 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/2/statti/moskalenko/moskalenko_va.htm
9. Галішнікова Е.М. Використання інтерактивної Smart-дошки в процесі навчання / Е. М. Галігнікова// Учитель. –2007. – №4. – С.8-10.
10. Нікул Ю. Використовуємо мультимедійні навчальні курси. комп'ютерних презентацій під час викладання біології.//Рідна школа.-2008.- №1,2.-с.40-42.

Анотація. *У даній статті розглянуто основні аспекти використання електронних освітніх ресурсів під час вивчення курсу географії та досліджено можливості використання ІКТ для вивчення вулканів та землетрусів. В статті обґрунтовано переваги та недоліки використання ІКТ у вивченні географії. Також доведено актуальність використання геосервісу «Volcanoes & Earthquakes» для вивчення вулканів та землетрусів на нашій планеті.*

Ключові слова: *ІКТ, географія ,проект, Інтернет, комп'ютер, рельєф, землетрус, вулкан, учень, віртуальні географічні дослідження.*

Abstract. *This article discusses the main aspects of using electronic educational resources during the study of geography and exploresthe possibilities of using ICT in the study of volcanoes and earthquakes.The article substantiates the advantages and disadvantages of using innovative technologies in studying geography.Also, the relevance of the use of the «Volcanoes & Earthquakes» for studying volcanoes and earthquakes on our Planet. In this article, a new method of work in geography classes.*

Keywords: *computer technologies, geography, project, Internet, computer, relief, volcano, earthquake, pupil, virtual geographic research.*

УДК 373.3.015.31:331

Короленко В. А.,
м.Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ.

Постановка проблеми. Зміст навчального предмету "Трудове навчання" спрямований, як визначено програмою, на формування технічно, технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя і активної трудової діяльності в умовах сучасного високотехнологічного, інформаційного суспільства, життєво необхідних знань, умінь і навичок ведення домашнього господарства і сімейної економіки, основних компонентів інформаційної культури учнів, вироблення в них навичок творчої діяльності, виховання культури праці, здійснення допрофесійної та професійної підготовки за їх бажанням і з урахуванням індивідуальних можливостей [6, с. 3].

© Короленко В. А., м. Вінниця 2019 р.

Визначені завдання ефективно реалізовуються на уроках трудового навчання через організаційну діяльності. Можливості формування культури праці школярів за таких умов розглянуто на сьогоднішній день недостатньо. Хоча потреба у даній якості особистості учня актуальна на сьогодні, з огляду на глобальну інформатизацію суспільних і виробничих процесів та підвищення творчого відношення до виконання професійних обов'язків.

В усі часи основною метою загальноосвітньої школи була підготовка молоді до майбутньої трудової діяльності, а формування культури праці є невід'ємною складовою даного процесу. Тому в ході реформування системи освіти України, в умовах переорієнтації ціннісних орієнтирів в суспільстві та зміни вимог сучасного виробництва до якості трудової підготовки молодого покоління варто звернути особливу увагу на формування культури праці школярів . Базовими для формування даного виду культури мають бути всі навчальні предмети, але найбільші можливості для цього містить трудова підготовка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Саме поняття „культура праці" в педагогічні науці зустрічається ще з середини XIX століття, хоча деякі аспекти культури праці розглядались і раніше. Світовою педагогічною думкою залишено велику спадщину з проблем трудової підготовки, виховання і всебічного розвитку особистості. Ці проблеми пов'язані з питаннями, які поставали перед людством на протязі всієї історії.

У другій половині XIX століття питаннями трудового навчання і його зв'язків із вихованням молодого покоління займались К.Д.Ушинський, М.Г. Чернишевський, Н.Х.Вессель, Н.А.Корф, К.Ф.Цируль та ін.

Подальший розвиток теорії виховання учнів , формування в них елементів культури праці здійснювався А.С.Макаренком, В.О.Сухомлинським, К.С.Шацьким. В.О.Сухомлинський говорив,що „… як без знання азбуки неможливо наблизитись до переднього краю науки, так без знання нескладних засобів праці, приладів та механізмів неможливо оволодіти складною технікою і високою культурою праці".

Проблеми розвитку творчого потенціалу особистості, формування у них культури праці відображались у дослідженнях багатьох педагогів і психологів. Так, вчені-дидакти О.К.Бабанський, І.Я.Лернер та ін. показали, що для підготовки учнів в процесі навчання необхідно використовувати проблемне навчання, постановку проблемних завдань, що сприяє розвитку в учнів спостережливості, допитливості, уміння аналізувати, робити самостійні висновки. В дослідженнях психологів Л.С.Виготського, В.В.Давидова, О.М.Леонтьєва, С.Л.Рубінштейна, В.Д.Шадрикова розроблена ідея, що при підготовці учнів до самостійної творчої діяльності необхідно розвивати у них уяву, пам'ять, виховувати моральні якості, навчати раціональним прийомам і способам мислення.

Аналіз сучасних педагогічних, психологічних, філософських та соціологічних робіт, які стосуються даної проблеми показує особливу актуальність і соціально-економічну значимість проблеми формування культури праці школярів в умовах модернізації загальної середньої освіти.

Не дивлячись на те, що проблема формування культури праці досить широко досліджувалась, вона є напрочуд актуальною, особливо якщо врахувати соціально-економічні і освітні перетворення, які відбуваються в нашій державі.

Мета статті – розглянути методичні аспекти формування культури праці школярів на уроках трудової праці та проаналізувати результати дослідноекспериментальної роботи. Передусім зауважимо, що формування в школярі культури праці – одне із важливих завдань, яке традиційно покладають на вчителів трудового навчання.

У той самий час аналіз сучасного стану виконання даного завдання показав, що йому приділяється недостатньо уваги, зокрема на сьогодні не розроблено методику формування культури праці школярів на уроках праці.

Як показує досвід розвинутих країн, основою культури такого суспільства являється висока культура праці, а саме її формування є системоутворюючим компонентом всієї системи навчання і виховання в новому інформаційному суспільстві, без неї ні про економічну, ні про соціальну, ні про екологічну стабільність не може бути й мови.

У сучасних умовах школа повинна готувати відповідального, дисциплінованого і разом з тим ініціативного, творчо думаючого школяра. Важливе місце тут належить трудовій підготовці учнів. Створення умов для розвитку творчого потенціалу, творчої активності учнів є однією сторони, і готовність вчителів трудового навчання з іншої, до вирішення важливих завдань формування культури праці в учнів.

Однією з головних умов становлення особистості підростаючого покоління в загальноосвітній школі є формування культури праці, адже в цьому процесі виявляються і розвиваються творчі і естетичні здібності учнів, цілеспрямовано збагачуються їх загальнотеоретичні, загальнотехнічні і спеціальні знання, уміння та навички, відкриваються нові можливості для професійної майстерності, раціоналізаторської і винахідницької діяльності.

Важливими компонентами культури праці є загальнотеоретичні, загальнотехнічні і спеціальні знання, без яких трудова діяльність на сучасному виробництві не можлива.

Питання формування в учнів культури праці в сучасному динамічному суспільстві постає особливо актуально. Якісні зміни диктують необхідність підготовки творчо мислячих людей, які володіють нестандартними поглядами на життєві проблеми, навичками дослідницької роботи, здатних ефективно вирішувати нові завдання і вимагають розвитку в сучасних школярів творчого потенціалу.

Одним із головних завдань підготовки підростаючого покоління до життя визначає формування в учнів культури праці, виробленню в них навичок творчої діяльності, раціонального ведення домашнього господарства, вихованню відповідальності за результати власної діяльності, комплексу особистих якостей, необхідних людині як суб'єкту сучасного виробництва і культурного розвитку суспільства.

Розглядаючи поняття „культура праці" і формулювання, які дають йому різні дослідники, можна бачити, що воно дуже широке і різноманітне за своїм змістом. Тому можна виділити три основні елементи культури праці: - це знання, вміння, навички; планування та вміння організовувати свою діяльність в сучасних умовах розвитку суспільства.

Основні знання, вміння і навички, які характеризують культуру праці сучасного школяра – це загальні та спеціальні знання техніки і технології; вміння застосовувати їх у різних життєвих ситуаціях; вміння і навички, які дозволяють точно і без помилок виконувати необхідні розрахунки.

В процесі засвоєння знань відбувається зміна досвіду учня, знання його розширюються, зміст понять збагачується, вони набувають більш диференційований і більш узагальнений характер. При чому важлива не тільки певна сума засвоєних учнями знань, знання повинні мати певні признаки якості: точність, систематичність, дієвість, осмисленість та обґрунтованість. Учень повинен чітко усвідомлювати суть трудового завдання, розуміти, які знання та вміння будуть необхідні при його виконанні. Головним компонентом є точність знань. Адже, якщо дитина не впевнена у своїх знаннях, вона не зможе виконати завдання на необхідному рівні.

Особливу увагу потрібно звернути на "правильну" організацію навчально-трудової діяльності школярів на уроках трудового навчання, потрібно пов'язувати трудовий процес з отриманими на уроках знаннями. "Досить буває,- писав В.С. Ільїн,- кілька разів поставити учня перед необхідністю застосування загальноосвітніх і спеціальних знань на практиці, як у нього починає "рухатись лід"... Знання набувають нового сенсу: вони стають керівництвом до практичної дії" [2]. Аналіз ситуації показує, що в даний час основна школа намагається дати учням знання з різних галузей наук, що, як правило, не зв'язані між собою, а головне, при цьому не враховуються вікові особливості, та сучасна ситуація соціально-економічного розвитку суспільства.

На сьогоднішній день вимагають вирішення нових завдань, зв'язаних з певними протиріччями:

- між потребою суспільства в особистості, здатної до самостійного керування власною діяльністю, і обмеженими можливостями задоволення цієї потреби в умовах школи;
- між необхідністю формування ініціативності, самостійності і відповідальності в підростаючого покоління, і відсутністю системи роботи школи по формуванню механізмів самоконтролю і самооцінки в учнів.

Зміст трудового навчання, різні види навчально-трудової діяльності учнів вимагають застосування нових методів, прийомів та засобів навчання, тісно пов'язаних із іншими предметами.

Формування вмінь завжди пов'язане з практичною діяльністю учнів, до якої ставляться певні дидактичні вимоги – виконання трудових завдань має ґрунтуватися на творчій діяльності учнів. Школярі повинні завжди осмислювати, що і для чого вони мають робити.

Таким чином, велике значення для учнів має вміння досить чітко уявити перед собою хід майбутньої роботи, скласти план її виконання і розглядати план як основу для розвитку творчої ініціативи. В процесі трудового навчання учні мають навчитися складати план будь-якої роботи, простої чи складної, розрахованої на одну людину чи колектив. Учні засвоюють істину: своєчасно складений і ретельно, всебічно обґрунтований план вирішення трудового завдання – перша умова успішної роботи. Вони повинні навчитися працювати за планом, який відображає продуману, раціонально спроектовану технологію і організацію всієї роботи. Вчитель повинен використовувати будь-яку можливість, щоб продемонструвати учням, яке значення має вміння складати план (під час екскурсій на виробництво, власний приклад під час підготовки до уроку).

Але, часто в практиці роботи вчителів можна спостерігати досить примітивний підхід до трудового навчання школярів. Вони не пояснюють дітям весь технологічний процес, не вчать їх планувати свою роботу, не спонукають їх до самостійного творчого мислення. Проведені нами дослідження свідчать про те, що формуванню культури

праці на уроках трудового навчання достатньої уваги не приділяється. Багато вчителів розглядають виготовлення виробу як мету уроку, при цьому не ставлять перед учнями вимог щодо підготовки, організації своєї діяльності.

Отже, аналіз організації навчально-трудової діяльності учнів свідчить, що на уроках трудового навчання недостатньо уваги приділяється формуванню таких важливих елементів культури праці як знання та вміння з підготовки, організації проектної діяльності, уміння планувати послідовність виготовлення виробу, творчі підходи у роботі.

У зв'язку з цим, на кожному уроці вчитель зобов'язаний турбуватися, щоб учні вчилися творчо мислити, планувати свою роботу, отримувати знання з подальшим їх використанням у незнайомих ситуаціях, свідомо запам'ятовували необхідну інформацію. Тому необхідно застосовувати на уроках трудового навчання такі методи, які б забезпечували активну пошукову діяльність школярів.

Сучасний школяр має бути психологічно готовий сприймати все нове, мати потребу постійно вчитися; бути гнучким у спілкуванні, в аналізі будь-яких ситуацій; визначати конкретні цілі своїх вчинків, шукати і знаходити, вибираючи з безлічі варіантів, ефективні засоби досягнення цих цілей; правильно організовувати свою трудову діяльність; передбачати кінцевий результат своїх дій, правильно підходити до прийняття життєво важливих рішень. Цю задачу й необхідно вирішувати сучасній освіті, з огляду при цьому на вікові і психологічні особливості дітей, зберігаючи їх психічне і фізичне здоров'я.

Таким чином, соціально-економічний розвиток і науково-технічних прогрес в нашому суспільстві ставить все більші вимоги до підготовки підростаючого покоління, до їх підготовки до свідомої трудової діяльності. Виключно важливе значення в цій підготовці займає загальноосвітня школа. Школа не може не рахуватися з тим, що зараз дуже багато випускників дуже повільно адаптуються до трудової діяльності. Підготовка випускників до праці стає все біль актуальною проблемою.

Підготовка учнів до праці і життя в сучасному динамічному суспільстві здійснюється в процесі всієї навчально-виховної роботи школи. Але в спеціальній психолого-педагогічній літературі наголошується на необхідності спеціальної роботи з учнями. Доказом є необхідність розширення загальних та спеціальних знань учнів з метою формування у них культури праці, умінь поєднувати в праці фізичні зусилля і творчу думку.

Висновок: 1. Виховання культури праці молодших школярів - це така опора, яка дозволить надалі виявляти і розвивати творчі і естетичні здібності учнів, збагачувати їх загальнотеоретичні, загальнотехнічні, політехнічні знання, уміння і навички, відкривати шлях до творчої діяльності на наступному ступені навчання у загальноосвітній школі.

2. Процес виховання культури праці школярів здійснюється шляхом цілеспрямованого включення їх в творчу трудову діяльність в складі бригад і ланок з використанням конструкторсько-технологічних завдань, спеціальних вправ, які забезпечують розвиток знань, практичних умінь і навичок, як елементів культури праці, притаманних робітнику сучасного виробництва.

3. Визначальними елементами культури праці молодших школярів і одночасно критеріями рівнів їх вихованості є уміння планувати майбутню роботу, працювати в колективі, творчо, з елементами естетики підходити до виконання трудового завдання, з урахуванням умінь контролювати якість роботи і аналізувати отримані результати.

4. Зміст сучасних занять з трудового навчання учнів 1-4 класів передбачає використання таких педагогічних засобів, як постійне залучення учнів до аналізу продукту праці, читання ескізів, складання креслень площинних та об'ємних фігур; використання комплексу творчих конструкторських і технологічних завдань спрямованих на застосування у незнайомих ситуаціях; створення проблемних ситуацій; планування робіт по виготовленню виробу з елементами естетики; умінь працювати в колективі творчо у складі бригад і ланок, що в кінцевому рахунку сприяє ефективному вихованню культури праці.

Список використаних джерел:

1. Авраменко О.Б. Формування в учнів V-IX класів культури праці на уроках трудового навчання: Дис. канд. пед. наук, 13.00.02. – Умань., 2004. – 202с.

2. Блонский П.П. Что нам взять от Долтонского плана? // На путях к новой школе. – 1924.- №3. – С. 19-20.

3. Державний стандарт освітньої галузі „Технологія" (Доопрацьований варіант) // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. - №4. – С.4-7.

4. Макаренко А.С. Воспитание в труде. У 7 т. - Т.4. – М.: Издательство АПН РСФСР, 1958. – С.399.

5. Матушкин С.Е. Теоретические основы формирования культуры технического труда у учащихся восьмилетней школы. Автореф. дис…доктора пед. наук. – М., 1971. – С.28.

Анотація. *Стаття присвячена актуальній проблемі виховання культури праці молодших школярів в процесі навчальної трудової діяльності. В роботі обгрунтовані умови формування культири праці, розроблені зміст і система педагогічних засобів, що забезпечують ефективне виховання культури праці учнів початкової школи.*

Одним із пріоритетних завдань національної системи освіти є формування особистості з високою культурою праці. Це пояснюється тим, що в нашій країні на сучасному етапі її розвитку дуже гостро постала проблема культури людини, невід`ємною складовою якої є культура праці.

Підвищення її рівня є показником ступеня реалізації потенційних можливостей індивіда і дає змогу досягти у трудовій діяльності більш високих результатів, задоволення від яких стимулює людину до самореалізації, самовдосконалення, творчості.

Мета-теоретично обґрунтувати і практично перевірити методику формування культури праці шеколярів школи на уроках трудового навчання

Доведено, що формування знань, умінь та навичок культури праці насамперед визначається майстерністю самих учителів трудового навчання, вмінням організувати процес навчання так, щоб пізнавальна і практична діяльність спонукала учнів до застосування комплексу вмінь та навичок, що характеризують культуру праці.

Ключові слова: *культура праці школярів, , зміст, організаційно-методичні умови, трудове навчання.*

Summary. *The article is devoted to the actual problem of upbringing the labor culture of junior pupils in the process of educational work. The work substantiates the conditions for the formation of the cult of labor, developed the content and system of pedagogical means that provide effective education of the culture of work of elementary school students.*

One of the priorities of the national education system is the formation of a person with a high culture of work. This is explained by the fact that in our country, at the present stage of its development, the problem of human culture was very acute, an integral part of which is the culture of labor.

Increasing its level is an indicator of the degree of realization of potential opportunities of the individual and allows to achieve in the work of higher results, the satisfaction of which stimulates a person to self-fulfillment, self-improvement, creativity.

It is purpose-theoretically to substantiate and practically test the method of formation of the school's work culture of school-leavers at the lessons of labor education.

It is proved that the formation of knowledge, skills and skills of a culture of work is primarily determined by the skill of the teachers themselves of labor training, the ability to organize the learning process so that cognitive and practical activities encourage students to apply a set of skills and skills that characterize the culture of work.

Key words: *school culture culture, content, organizational-methodical conditions, labor training.*

УДК 37.091.313:004.9

Матвієнко В. О., Малярчук Ю.В.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ШКІЛЬНОЇ БІОЛОГІЇ

Постанова проблеми. Інформатизація освіти вплинула на традиційні підходи у навчанні: крім залучення технічних новацій, використання Інтернет-простору, впровадження інтерактивних технологій особливу увагу дослідники стали приділяти питанням використання спеціалізованих програмних засобів для проведення, відтворення та демонстрації різних явищ. З'явилися такі терміни як «віртуальна лабораторія» і «віртуальний лабораторний практикум», які характеризують залучення інформаційних технологій у сферу навчальної діяльності. Віртуальна лабораторія (ВЛ) – це віртуальна навчальне середовище, яке дозволяє моделювати поведінку об'єктів реального світу в комп'ютерному середовищі і допомагає в оволодінні новими знаннями та вміннями. Така лабораторія може виступати апаратом досліджень різних природних явищ з можливістю побудови їх математичних моделей [5].

Використання ВЛ дає змогу не лише спостерігати за певним експериментом, а й безпосередньо брати в ньому участь, а це в свою чергу сприяє засвоєнню знань на більш свідомому та глибокому рівні.

Аналіз актуальних досліджень. Наразі розроблено значну кількість віртуальних лабораторій, які візуалізують та спрощують сприйняття навчального матеріалу, допомагають більш наочно та безпечніше провести різноманітні досліди та експерименти. Підходами до визначенням ВЛ займалися такі науковці, як І. Галелюка, Т. Гранкіна, Т. Клименко, Т. Нарожна, Т. Підгорна та інші [1-2].

© Матвієнко В. О., Малярчук Ю. В., м. Вінниця 2019 р.

Мета статті – висвітлити можливості використання віртуальної лабораторії під час вивчення біології в школі. Показати переваги і недоліки віртуальних лабораторій для навчального процесу.

Виклад основного матеріалу. Викладання біології в школах базується на розумінні фізичних, хімічних та біологічних процесів. Початком розуміння цих процесів під час викладання та вивчення біології є експериментальне і проблемне дослідження на основі отриманих знань, та нової інформації.

Більшість наукових понять та їх зв'язків, вивчаються через їх потрійний характер (макроскопічні, мікроскопічні та символічні рівні), що можна проілюструвати або вивести з експериментальної роботи [3, с. 39].

Експерименти показують актуальність висвітлювальних під час навчання тем. Під час експерименту відбувається пояснення наукових понять, які не мають ніяких спостережуваних випадків в рамках макроскопічного світу і тому є важкими для розуміння і вивчення учнями, тому що вони абстрактні. Абстрактні інтерпретації експериментальних спостережень та абстрактні записи подій, що виконуються під час експериментів ускладнюють сприйняття матеріалу [6].

Візуалізація освіти використовується в її найширшому значенні; від фізичних моделей до різноманітних зображень, мультимедійні та інтерактивних анімацій, що передають віртуальну реальність. Всі ці сучасні візуалізаційні підходи, активізовані за рахунок швидкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, перетворилися на все більш важливий інструмент уроків сучасної школи. В сучасному світі за допомогою різних інформаційно-комунікаційних технологій учні мають можливість дізнаватись на уроках більше корисної інформації і легко її засвоювати [3, с. 40].

Основною метою впровадження віртуальних лабораторій у навчання є підготовка учнів до повноцінної життєдіяльності інформаційного суспільства, розвитку творчих здібностей учнів, їх застосування дозволяє змінити саму технологію надання освітніх послуг, зробити урок більш наочним і цікавим, забезпечує активізацію діяльності вчителів на уроці, сприяє здійсненню диференціації та індивідуалізації навчання, розвитку спеціальної або загальної обдарованості, формуванню знань. Все це дає можливість покращити якість навчання.

Актуальність використання ІКТ в навчанні біології обумовлено тим, що в комп'ютерних технологіях закладені невичерпні можливості для навчання учнів на якісно новому рівні. Вони дають широкі можливості для розвитку особистості учнів і реалізації їх здібностей.

Слід зазначити, що переваги ВЛ над реальними лабораторіями проявляється у наступному:

- відсутність необхідності придбання дорогого устаткування і матеріалів;
- можливість моделювання процесів, протікання яких принципово неможливе в лабораторних умовах;
- можливість проникнення в тонкощі процесів, спостереження, що відбувається в іншому масштабі часу;
- безпека при роботі з небезпечними речовинами чи приладами;
- можливість швидкого проведення серії дослідів з різними значеннями вхідних параметрів;
- економія часу і ресурсів;
- можливість використання віртуальної лабораторії в дистанційному навчанні.

Під час проведення роботи необхідно пам'ятати, що віртуальна модель відображає реальні процеси і явища в більш-менш спрощеному, схематичному вигляді, тому з'ясування питання, що насправді підкреслено в процесі, а що залишилося за кадром, може бути однією з форм завдання. Роботи такого виду можна виконувати цілком в комп'ютерному варіанті або зробити одним з етапів в ширшій роботі, яка включає також роботу з натуральними об'єктами та лабораторним обладнанням [7].

Невід'ємною складовою навчального процесу у сучасній освіті є лабораторний практикум. Однак, набуття експериментальних умінь у процесі дистанційного навчання залишається як навчальною, так і науково-методичною проблемою, яка вимагає свого розв'язання.

Розвиток віртуального лабораторного практикуму відбувається в основному за двома напрямками – так звані віртуальні симулятори і дистанційно виконувані лабораторні роботи. Віртуальні симулятори – це реально виконувані лабораторні роботи, під час яких визначені дані можуть бути занесені до пам'яті персонального комп'ютера та дистанційно опрацьовані на віртуально представленій комп'ютером засобі. Це так званий тренажер – інструмент, що імітує експерименти, демонстрації чи процеси.

Однією з головних особливостей віртуальних симуляторів є їх інтерактивні можливості. Інтерактивне моделювання набуває все більшого значення як засіб для вивчення і розуміння складних ідей. Інтерактивні тренажери можуть бути реалізовані при поєднанні комп'ютерів, графіки з високою чіткістю та програмних засобів. Під час виконання віртуальної лабораторної роботи у дослідника створюється ілюзія роботи на реальному

обладнанні. Причому «експериментальні» значення вимірюваних величин визначаються самостійно на реальних установках певної роботи. Ці дані заносяться та відображаються у вигляді графіків або таблиць. Використання ВЛ може відбуватись як самостійно учнем, так і в умовах взаємодії з вчителем через систему дистанційного навчання при виконанні певних завдань.

Дистанційно виконувані лабораторні роботи мають принципову відмінність від віртуальних симуляторів. Якщо під час виконання лабораторної роботи за допомогою віртуального симулятора учень має можливість тільки навчатися, тобто отримувати навчальну інформацію як заздалегідь відомі результати, то виконувані лабораторні роботи являють собою автоматизовану лабораторну роботу з дистанційним керуванням. Тому основним завданням при організації віртуальних робіт є автоматизація процесу вимірювання. Віртуальні лабораторні роботи дають можливість отримувати реальні умови для виконання експериментальних завдань, порівнювати виміряні дані експерименту із сучасним фізичним експериментом, який проведено на дорогому науково-дослідному обладнанні, і таким чином засвоювати нові інформаційні технології.

Прикладом таких віртуальних робіт є система LabVIEW (Laboratory Virtual Instrumentation Engineering Workbench) компанії National Instruments, яка дає можливість створювати вимірювальні комплекси й системи автоматизації керування на базі віртуальних приладів [4, с. 20].

Віртуальна лабораторія є підходящим інструментом візуалізації експериментальної установки в спрощеному вигляді і показу експериментальної ділянки.

З точки зору вчителя, віртуальна лабораторія дає можливість вийти з фізичних обмежень і зробити досліди більш доступними для широкої аудиторії учнів. Оскільки всі ці лабораторії пов'язані з технологією інфокомунікації, це дає можливість відстежити поведінку кожного учня та збирати статистику, з якою можна користуватися генеруючи оцінювання учнів, та звіт про ефективність віртуальної лабораторії.

З точки зору учнів, найбільш привабливою перевагою є здатність проводити експеримент самостійно, виконуючи інструкції представлені вчителем, а лабораторія доступна в будь-який час звідусіль. Учні мають великий простір для проявлення своєї наукової індивідуальності. Також вони можуть робити свої цікаві досліди і експерименти, не витрачаючи, при цьому зайві ресурси і, що головне, в повній безпеці.

У віртуальних лабораторіях учні не можуть заподіювати збитки, роблячи помилки, оскільки всі контрольовані компоненти мають обмеження, визначені та перевірені навколишнім середовищем. Ці лабораторії не вимагають такого ж рівня дисципліни та обережності, які необхідні для того, щоб зробити той же експеримент у традиційній лабораторії безпечним способом.

Значна кількість лабораторних експериментів є або небезпечними, або пов'язані з дорогим обладнанням, тому в лабораторії повинен бути присутній керівник, а до того, як вони зможуть розпочати експеримент, необхідно перевірити необхідні теоретичні знання студента. Ці два чинника виключають можливість одночасного проведення експерименту та отримання теоретичних знань у навчально-тренувальному порядку для учня.

У віртуальній лабораторії учні можуть безпечно проводити експерименти, і віртуальна лабораторія може імітувати екстремальні умови, такі як зміна сили тяжіння або дуже висока температура навколишнього середовища, що було б неможливим або дуже дорогим для роботи в традиційній лабораторії. Відсутність фактичного обладнання (апаратного забезпечення) означає, що кількість одночасних лабораторій обмежується лише системними ресурсами, віртуальне обладнання не старіє і не зношується, що означає зниження експлуатаційних витрат. Також дешевше поставити новий експеримент, тому що немає необхідності купувати нове обладнання.

Одним з недоліків віртуальних лабораторій є відсутність практичних навичок, контакту з пристроями та обладнанням. Цей недолік може бути до певної міри зменшено, використовуючи високоточні 3D моделі обладнання.

Інший недолік полягає в тому, що віртуальне середовище подібне до відеоігор. Учні схильні розглядати віртуальний експеримент як гру, тому вони втрачають почуття серйозності роботи [5].

Список використаних джерел

1. Галелюка І. Б. Віртуальні лабораторії автоматизованого проектування як інструмент міждисциплінарних досліджень: передумови створення / І. Б. Галелюка // Інформаційні технології та комп'ютерна інженерія. – 2009. – №1(14). – С. 33-38.

2. Мазур М. П. Особливості розробки віртуальних практичних інтерактивних засобів навчальних дисциплін для дистанційного навчання / М. П. Мазур, С. С. Петровський, М. Л. Яновський. // Інформаційні технології в освіті: збірник наукових праць. – 2010. – С. 40–46.

3. Матяш Н. Психодіагностичні можливості педагогічного програмного засобу «Віртуальна лабораторія. Біологія людини. 8–9 класи». – Рідна школа. – №7 (липень). – 2011. – С. 39-40.

4. A. Peidró A virtual laboratory to simulate the control of parallel robots, / A. Peidró, O. Reinoso, A. Gil, J. M. Marín, L. Payá, IFAC-PapersOnLine, Vol. 48 No. – 29, 2015, pp. 19-24.

5. M Abdulwahed The Impact of the Virtual Lab on the Hands-on Lab Learning Outcomes, a Two Years Empirical Study / Mahmoud Abdulwahed , Zoltan K Nagy,. January 2009.

6. Віртуальні лабораторії [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/945/1/virtual_ lab%20%28yurchenko_khvorostina%29%20UzhNU39%202016.pdf.

7. Rizman N. Virtual laboratory as an element of visualization when teaching chemical contents in science class / Nataša Rizman Herga [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://files.eric.ed.gov/fulltext/ EJ1043246.pdf.

У статті коротко проаналізовано можливе використання «віртуальної лабораторії», на підставі чого у контексті сучасних тенденцій в інформатизації освіти зроблено висновок про необхідність використання майбутніми вчителями природничих дисциплін віртуальних лабораторій. Зазначені переваги використання віртуальних лабораторій у навчальному процесі. Зазначені напрямки віртуального лабораторного практикуму, таких як віртуальні симулятори або тренажери та дистанційно виконувані віртуальні лабораторні роботи.

Ключові слова: *віртуальна лабораторія, лабораторна робота, лабораторний практикум, віртуальний симулятор, лабораторний експеримент.*

The article analyzes the potential use of the "virtual laboratory", on the basis of which, in the context of current trends in education informatization, it is concluded that future teachers by natural sciences need to use virtual science laboratories. The mentioned advantages of using virtual laboratories in the educational process. Mentioned areas of a virtual laboratory practice, such as a virtual simulator or simulator, and remotely performing virtual laboratory work.

Key words: *virtual laboratory, laboratory work, laboratory training, simulation, laboratory experiment.*

УДК [373.5.091.313:004]:331

Медведєв П. П.,
м. Бар, Україна

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти не тільки визначаються тенденції щодо розвитку освітнього процесу загальноосвітньої школи, а й віддається перевага оновленню виховного процесу. Визначною рисою сучасності є якісне зростання педагогічного професіоналізму та компетенції.

У зв'язку з цим актуальним нині є таке навчання, що грунтується не тільки на фундаментальних знаннях у певній галузі, скажімо, в педагогіці, психології, а й у культурі особистості, важливим компонентом якої є творчість. Саме тому питання розвитку творчості учнів на заняттях з трудового навчання є досить актуальним.

Трудове навчання створює основу для практичних дій школярів, застосування знань на практиці, розвитку творчих нахилів. І це цілком можливо, якщо знання, які здобувають учні, орієнтовані не на формальне запам'ятовування, а на осмислення фактів, процесів, на з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між діями людини і кінцевими результатами діяльності.

Аналіз попередніх досліджень. Питаннями формування творчості учнів на уроках трудового навчання засобами ІКТ присвячені праці Р. Гуревича, Л. Шевченко, В. Бойчука, М. Жалдака, С. Фанюкової, І. Горюнової, Б. Гершунського та інших. Відомі педагоги О. Савченко, В. Колітов, Т. Ільїна, М. Данилов, П. Авачов вивчали методи, умови формування творчості та принципи творчої активності учнів.

Аналіз передового педагогічного досвіду викладання трудового навчання свідчить, що багато вчителів, які мають великий педагогічний стаж та досвід роботи у загальноосвітніх навчальних закладах, пропонують різні методи та засоби розвитку творчості та різні підходи до організації навчальної та трудової діяльності учнів.

Мета статті – розкрити особливості формування творчих здібностей учнів на уроках трудового навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Ідея розвитку творчих здібностей індивідуума відповідає як йогоінтересам, так і загальнодержавним інтересам та інтересам людського суспільства взагалі. Такі підходи знайшли відображення

©Медведєв П. П., м. Бар 2019 р.

в Національній доктрині розвитку освіти України: «Держава повинна забезпечувати підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впровадження інформаційних технологій, конкурентноспроможних на ринку праці; створення умов для розвитку обдарованих дітей і молоді…» [5].

Закон України «Про освіту» визначає, що метою освіти є всебічний розвиток дитини як особистості, її нахилів, здібностей, талантів.

Закон України «Про загальну середню освіту» на сучасному етапі відродження самостійності держави потребує створення нової системи освіти, спрямованої на формування творчої особистості, а також, забезпечення умов для найповнішого розкриття її здібностей, задоволення освітніх потреб [1]. Тому актуальною є проблема формування творчості учнів засобами інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема на уроках трудового навчання.

Очевидно, що навіть погано підготовлений учитель має переваги над най- досконалішим комп'ютером.

Справа в тому, що міжособистісні взаємовідносини не вдається формалізувати за допомогою алгоритмів. Сьогодні погляди, смаки та ставлення до подій, що відбуваються, формуються у підростаючого покоління переважно під впливом засобів масової інформації, комунікації, освітніх інформаційних технологій.

Визначимо позитивні сторони використання ІКТ:

– забезпечення високого рівня інтерактивності між учнем і матеріалом;

– збереження даних у цифровому форматі надає більших можливостей для навчання, матеріал може розглядатися покроково з різними рівнями деталізації;

– різна швидкість показу (відтворення) дозволяє аналізувати рух, або окремі кадри, доповнювати коментарями тексти, графіку, стоп-кадри;

– сприяє мотивації та заохоченню учнів;

– інформацію легко поновлювати і конвертувати в інші формати;

– скорочується час, витрачений на заняття, відповідно залишається більше часу для роботи та відпочинку.

Недоліки використання ІКТ:

– кожному учню необхідний доступ до комп'ютера;

– потрібне спеціальне обладнання для роботи програм;

– розробка може вимагати значних фінансових затрат та затрат часу;

– Internet надає величезну кількість інформації, яка може збивати учнів;

– для декого з учнів важко сприймати інформацію з екрана;

– практично відсутні мультимедійні програми українською мовою;

– не розроблена методика використання в освіті [4].

Однією з найголовніших ознак творчої людини дослідники вважають наявність здібностей, які розглядаються як індивідуально-психологічні надбання людини, що відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її успішного виконання, це синтез властивостей людини, її рис характеру, які показують ступінь їх відповідності вимогам певного виду діяльності та обумовлюють рівень результативності цієї діяльності [2].

Творчі здібності пов'язуються зі створенням нового, оригінального продукту, з пошуком нових засобів, методів отримання інформації та реалізації її у практичній діяльності.

Найбільш ефективно ці завдання можуть бути вирішені шляхом використання в навчанні сучасних педагогічних технологій у поєднанні з інформаційними засобами, які забезпечують цілісний розвиток особистості, становлення її творчого потенціалу.

Використання ППЗ під час проведення уроків із трудового навчання забезпечує можливість для більш предметного ознайомлення школярів із технікою (у тому числі комп'ютерною) та її використанням у сучасному виробництві. Це сприяє розширенню в учнів кругозору, розвитку обізнаності в різних сферах людського життя, розумінню проблем сучасного виробництва. Творча людина не обмежується якимось одним видом діяльності, вона повинна бути компетентною в широкому колі питань.

Використання ІКТ в освіті – це широке впровадження в педагогічну практику психолого-педагогічнихрозробок, що дозволяють інтенсифікувати навчальний процес, та створення можливості легкого доступу учнів до практично необмеженого обсягу інформації та її аналітичної обробки, підсилення інтелектуальних можливостей, створення умов для перебудови їхньої пізнавальної діяльності [3].

Інформаційні технології забезпечують інтерактивність навчання, що сприяє врахуванню індивідуальних особливостей учня під час формування творчих здібностей. Таке навчання сприяє формуванню атмосфери співробітництва та взаємодії. В міру того, як учень просувається в навчанні, комп'ютер аналізує його відповіді, і на

основі цих даних визначає подальші відповідні індивідуальні види діяльності, наприклад: допоміжна інформація вразі виникнення труднощів у розумінні матеріалу, детальніший розгляд теми, що викликала зацікавленість, або можливість повторити чи пропустити певний розділ цього заняття. Інтерактивне навчання передбачає моделювання різних ситуацій, використання ігор, вирішення проблем на основі аналізу відповідної навчальної ситуації, тобто учень приймає обґрунтовані рішення з елементами творчості. В умовах інтерактивного навчання є можливість організувати диференційоване навчання, котре максимально враховує умови формування творчих здібностей учнів [3, с. 90].

Використання ІКТ у процесі трудового навчання створює можливість для більш предметного ознайомлення школярів із технікою (в тому числі комп'ютерною) та її використанням у сучасному виробництві. Це сприяє розширенню в учнів кругозору, розвитку обізнаності в різних сферах людського життя, бачення проблем сучасного виробництва. Використання інформаційних технологій у трудовому навчанні пов'язане звирішенням низки дидактичних питань, спрямованих на глибоке засвоєння змісту навчального матеріалу, використання наочності, організацію творчої діяльності учнів, виховання учнів тощо. У сукупності добре організоване навчання й виховання безумовно, позитивно впливає на формування творчих здібностей школярів.

Якість та міцність засвоєння навчального матеріалу учнем залежить не тільки від об'єктивних факторів (змісту й структури матеріалу, використання різних форм і методів навчання, часу навчання), але й від суб'єктивного відношення учня до даного навчального матеріалу й навчання в цілому. Використання ІКТ у процесі трудового навчання дає можливість впливати на мотиваційну сферу школяра, викликати інтерес у нього як за рахунок використання самого комп'ютера, так і можливостей сприйняття, перетворення та подачі інформації [3, с. 124].

Використання програмних засобів, таких як електронні підручники й навчальні посібники, мультимедійні енциклопедії, відкриває доступ учням до великого об'єму нової інформації, яка в традиційному вигляді (на паперовій основі) практично не реалізується. Це сприяє вихованню в учнів здатності відчувати, бачити проблеми.

Бачення проблем – це одна з важливих ознак творчої особистості. Тому навчальний матеріал учням повинен презентуватися проблемно, дискусійно, з розкриттям різних точок зору, підходів, альтернативних рішень тощо.

При вивченні такого матеріалу учень не є сторонньою особою, а стає активним учасником подій, ситуацій, висловлює свою думку, своє ставлення до проблеми. Крім того, він вчиться за допомогою комп'ютера вести пошук шляхів розв'язання проблеми, запускати програму, користуватись електронним довідником, виділяти необхідну інформацію, друкувати її тощо.

У діяльності сучасної людини існує немало трудомістких інформаційно-пошукових, обчислювальних та інших подібних операцій, які допоможе виконати комп'ютер за наявності відповідного програмного забезпечення і його вмілого використання. Не звільняючи учнів від необхідності навчитися користуватися звичайним довідковим матеріалом, ми в той же час готуємо їх до майбутньої трудової діяльності в умовах сучасного автоматизованого виробництва.

Використовуючи комп'ютер, мультимедійні засоби, можна демонструвати й аналізувати прийоми виконання технологічних операцій, їх послідовність, спостерігати за процесом зміни об'єкту, побудувати креслення, з'являється можливість значно впливати на розвиток таких рис як уважність, спостережливість, зосередженість, які є важливими для творчості.

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [5, с. 145]. Отже, засоби ІКТ відіграють значну роль у формуванні творчості учнів на уроках трудового навчання. Встановлено, що основна перевага ІКТ перед іншими технічними засобами полягає в динамічності, можливості вносити зміни в процес навчання, виправляти, доповнювати, враховуючи індивідуальні особливості конкретного учня чи колективу. Можливості засвоєння навчального матеріалу при використанні ІКТ, без сумніву, набагато вищі ніж у традиційному навчанні, бо вони забезпечують полісенсорне сприйняття матеріалу: зорове, слухове та чуттєве, а таке поєднання подачі матеріалу сприяє мобілізації активності учнів, стимулює їх мисленнєву діяльність та викликає інтерес до навчання, що в свою чергу призводить до розвитку творчості.

Список використаних джерел:

1. Закон України «про освіту» – [Електронний ресурс] Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/law/2232/.
2. Формування культури праці учнів основної школи : Монографія / Авраменко О. Б. - Умань : СПД Жовтий, 2008. - 168 с.
3. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: термінологічний словник. Львів : Вид-во «Сполом», 2009. - 128 с.
4. Науково-методичний журнал «Трудове навчання у школі» — 2010. – №8. - С. 4-9.

5. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

У статті розкриваються особливості формування творчості учнів на уроках трудового навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій, їх переваги та недоліки. Визначаються позитивні та негативні сторони використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, творчість учнів, трудове навчання.*

The article reveals the peculiarities of the formation of pupils' creativity at the lessons of labor education by means of information and communication technologies, their advantages and disadvantages. The positive and negative aspects of the use of information and communication technologies in education are determined.

Key words: *information and communication technologies, creativity of students, labor training.*

УДК 37.091.313:004.9

Мишук О. В., Кобися В. М.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ ГІДРОЛОГІЧНОЇ ОБОЛОНКИ ЗЕМЛІ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день комп'ютерно орієнтовані технології (КОТ) займають найвищу ланку у розвитку суспільства. За сприянням КОТ стало більш доступніше отримувати певні види інформації,обраховувати данні, створювати прогнози на декілька років вперед. Завдяки КОТ наука зробила значний ривок вперед. КОТ стали незамінними помічниками у наукових відкриттях.

Мета статі – з'ясувати загальне використання КОТ у вивчені гідрологічної оболонками Землі, та розглянути декілька комп'ютерних програм завдяки яким спостерігають за водною оболонкою нашої планети.

Аналіз попередніх досліджень. Історія виділяє головний етап в дослідженнях гідросфери як «Епоху географічних відкриттів», коли і були відкриті континенти, моря і острови. Найбільш важливими для вивчення гідросфери виявилися подорожі наступних мореплавців: Фернанда Магеллана; Джеймса Кука; Христофора Колумба; Васко да Гами.

Інтенсивно вивчати площу Світового океану стали тільки з 2-ої частини 20-го століття вже із застосуванням сучасних технологій (ехолокації, занурення в батискафах, досліджень геофізики і геології морського дна). На сьогоднішній день дослідження продовжуються за допомогою супутників та удосконалених КОТ.

Виклад основного матеріалу. На сам перед потрібно зазначити, що водну оболонку Землі давно досліджують, є низка наук які засновані на вченні про гідросферу (гідрологія, гідрохімія, гідро-екологія, загальна гідрологія та ін.). Також розрізняють методи гідрологічних досліджень: експедиційний метод (полягає у порівняно короткочасного обстеження певної території); стаціонарний метод (зміни елементів гідрологічного режиму протягом тривалого періоду); моніторинг поверхневих і підземних вод (систему спостережень, збирання, обробки, збереження та аналізу інформації) експериментальний метод (коли або відтворюється явище чи процес у лабораторних умовах, або відшукуються в природних умовах аналоги досліджуваного явища). За даними спостережень значної кількості гідрологічних станцій і постів, використовуючи загально-географічні методи (аналогії, інтерполяції, картографування), роблять узагальнення гідрологічних характеристик у вигляді карт, типізації, класифікації, районування тощо.

Суттєво модернізувалися і методи обробки гідрологічної інформації, до яких можна віднести цифрове картографування з використанням ГІС-технологій, дистанційне зондування земної поверхні (ДЗЗ), супутникове передавання гідрологічних даних у реальному режимі часу.

Географічна інформаційна система (ГІС) – це інтегрована сукупність апаратних, програмних і інформаційних засобів, що забезпечують введення, збереження, оброблення, маніпулювання, аналіз і відображення (представлення) просторово-координованих даних (рис.1) [5, с.14].

На сьогоднішній день є безліч технологій, приладів які допомагають у дослідженні Світового океану. Проте більшість досліджень показали, що відбір проб води, за допомогою космічного супутника – це не просто ефективно, а й дешевше у порівнянні із використанням наукового флоту.

©Мишук О. В., Кобися В. М.., м. Вінниця 2019 р.

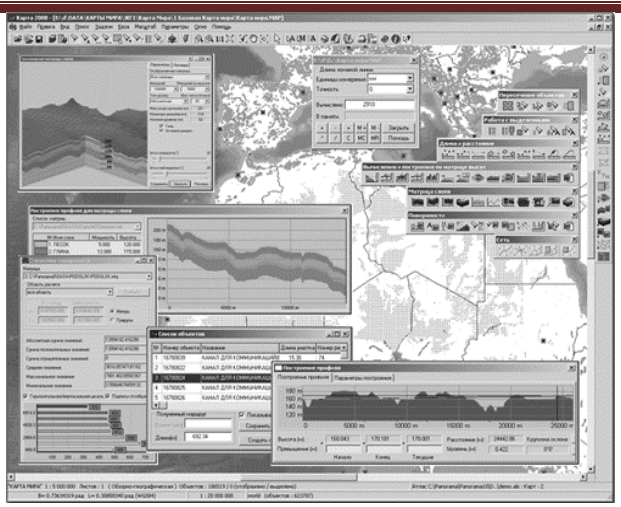

Рис. 1. ГІС «Карта 2011»

Техніки та методики вивчення океанічних вод з кожним роком стають складнішими. Але одним із самих перспективних методів є залучення до подібних досліджень космічних апаратів. Виявилось, що вони мають змогу охоплювати досить великі площі і вести спостереження із висоти 700 км. Також вони мають можливість охопити важкодоступні області. Так, наприклад, можна побачити точний знімок Керченської протоки (рис. 2).

Дистанційне зондування земної поверхні (ДЗЗ) – це спосіб отримання інформації про земну поверхню та розташовані на ній об'єкти шляхом реєстрації електромагнітного випромінювання, що відбивається від них, без безпосереднього контакту. Досить часто, говорячи про дистанційне зондування, мають на увазі знімання Землі з космосу. Між тим до цього способу збору даних відноситься і аерофотознімання, і повітряне лазерне сканування.

Рис. 2. Космічний знімок Керченської протоки зі супутника Січ-2

Дані, отримані шляхом дистанційного зондування землі з космосу та повітряного знімання, знаходять досить широке застосування в різних галузях людської діяльності:

- створення та оновлення карт;
- кадастр, планування та управління територіями;
- екологічний та природоохоронний моніторинг;
- оцінка стану сільськогосподарських культур, прогнозування врожаю;
- контроль стану лісів, спостереження за вирубкою та оцінка наслідків лісових пожеж;
- спостереження та прогнозування погоди, контроль кліматичних змін;
- прогнозування та спостереження за стихійними лихами, оцінка наслідків;
- геологічні дослідження, розвідка корисних копалин;
- дослідження атмосфери та світового океану;
- спостереження за льодовим становищем;
- виявлення випадків незаконного судноплавства.

Для цього активно використовуються методи дистанційного зондування:

1. **Фотознімання** – фотографування поверхні у всьому видимому діапазоні спектру чи певній його частині, а також в інфрачервоному діапазоні.

2. **Сканерне знімання** – знімання поверхні за допомогою оптичних або багатоспектральних пристроїв – сканерів.

3. **Радарне знімання** – активний метод знімання, що спирається на випромінювання сигналу в напрямку поверхні, що знімається та приймання його відбиття.

4. **Теплове знімання** – знімання в інфрачервоному діапазоні, що спирається на фіксацію теплового випромінювання поверхні та об'єктів, зумовленого сонячним випромінюванням або ендогенними процесами, та виявленні аномалій.

5. **Спектрометричне знімання** – вимірювання відбиваючої здатності поверхні чи шарів речовини.

6. **Лазерне знімання** – активне знімання поверхні шляхом неперервного фіксування відбиття від поверхні, яка опромінюється монохроматичним лазерним випромінюванням з фіксованою довжиною хвилі.

До початку XX сторіччя рідкі тросові виміри глибин під час картографування дна світового океану привели до неправильного уявлення про простоту будови рельєфу дна Світового океану: ложе (область найбільших глибин) уявлялося рівним, нерозчленованим, а глибоководні западини – найбільш стабільними формами земної кори. Численні виміри в різних точках океанів і морів дозволили одержати уявлення про особливості рельєфу морського дна. Варто мати на увазі, що результати вимірів морських глибин, строго говорячи, непорівнянні між собою, якщо вони провадилися при різних положеннях рівня моря. Для того щоб зробити результати порівнянними, їх потрібно привести до одного рівня. Рівень, до якого приводяться глибини океанів і морів, називається нулем глибин.

Дані про рельєф дна узагальнюються у виді батиметричних карт. (Так називаються карти, на яких зображені лінії рівних глибин – ізобати). Крім цих карт, у даний час складаються карти геоморфології дна, розрізи і профілі, батиграфічні криві. Аналіз батиметричних карт дозволив виділити основні морфологічні зони рельєфу дна Світового океану.

Сучасні океанологічні і геофізичні дослідження дозволили по-новому районувати дно Світового океану. У вивченні Світового океану прийнято моделювати певні об'єкти які знаходяться в ньому, наприклад (рис. 3) [3, с. 17 - 18].

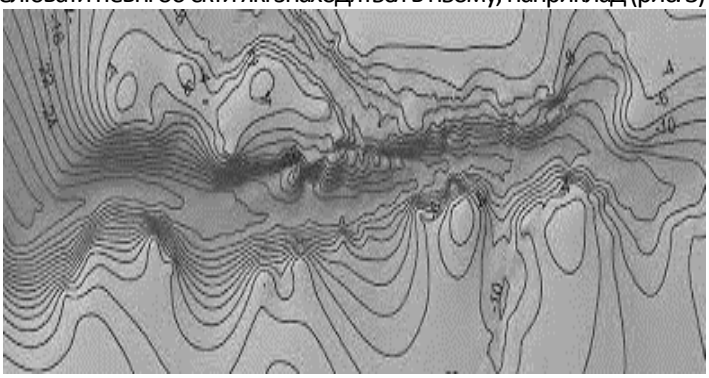

Рис. 3. Цифрове моделювання дна Світового океану

Побудувати цифрове моделювання можна за допомогою засобів Micro-Logic II. Пакет програм Micro-Logic II призначений для моделювання цифрових пристроїв на логічному рівні, працює в середовищі Windows і середовищах з іншими операційними системами як DOS-додаток.

У пакеті Micro-Logic II є:

– графічні засоби і набір бібліотечних елементів, за допомогою яких можна побудувати і вивести на екран підлягає моделюванню логічну схему цифрового пристрою з текстовими позначеннями і написами російською мовою;

– кошти для формування різних послідовностей інформаційних і керуючих сигналів;

– кошти для виведення тимчасових діаграм в 19 точках схеми, які є результатом моделювання досліджуваного цифрового пристрою та ін. [2, с. 562].

Висновки. Історія виділяє головний етап в дослідженнях гідросфери як «Епоху географічних відкриттів», коли і були відкриті континенти, моря і острова. Але інтенсивно вивчати площу Світового океану стали тільки з 2-ої частини 20-го століття вже із застосуванням сучасних технологій (ехолокації, занурення в батискафах, досліджень геофізики і геології морського дна). На сьогоднішній день дослідження продовжуються за допомогою супутників

та удосконалених комп'ютерних технологій. Це допомагає отримувати більш точні данні, швидко обробляти інформацію, створювати більш точні прогнози на майбутнє та багато іншого.

Список використаних джерел

1. Загальна гідрологія: підручник. [Електронний ресурс] / за ред. В. К. Хільчевського і О. Г. Ободовського. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=VFEIR&P21DBN=VFEIR&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC2FREP0000672%2EPD.
2. Інформатика: підручник для прикладного бакалаврату. [Електронний ресурс] / О. П. Новожилов. – ЮРАЙТ, 2014. – Режим доступу: https://stud.com.ua/94099/informatika/informatika.
3. Дистанційне зондування Землі [Електронний ресурс] / GeoGuide, 2009-2018. – Режим доступу: http://www.geoguide.com.ua/survey/survey.php ?part=dzz.
4. Основні риси рельєфу дна Світового океану [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.novageografia.com/v.
5. Основи геоінформатики: навчальний посібник. [Електронний ресурс] / за заг. ред. О.О.Світличного. – Суми: Університетська книга, 2005. – 320 с. – Режим доступу: http://geoknigi.com/book_view.php?id=575.
6. Вивчення Світового океану з космосу: Інтернет журнал. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://cikavosti.com/vivchennya-svitovogo-okeanu-z-kosmosu.

Анотація. *Загальне використання комп'ютерних технологій у вивчені гідрологічної оболонками Землі , та розглянути декілька комп'ютерних програм завдяки яким спостерігають за водною оболонкою нашої планети.*

Ключові слова: *Комп'ютерні технології, пакет програм Micro-Logic II, географічна інформаційна система (ГІС), дистанційне зондування земної поверхні (ДЗЗ), цифрове моделювання.*

Abstract. *The general use of computer technology has been studied in the Earth's hydrological shells, and to consider several computer programs that monitor the water of our planet.*

Key words: *computer technologies, micro-logic II software package, geographic information system (GIS), remote sensing of terrestrial surface (RSZ), digital modeling.*

УДК 37.091.313:004.9

Онуфрійчук І. Д., Кобися А. П.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВИВЧЕННІ КЛІМАТУ І ПОГОДИ

Постановка проблеми. У XXI столітті у зв'язку із високими темпами розвитку науково-технічного прогресу у загальноосвітніх навчальних закладах постала проблема доцільного використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчально-виховному процесі, зокрема на уроках предметів природничого циклу.

Не менш важливим є знання учнів про кліматичні зміни у всьому світі, а не лише на території їхнього проживання. Саме зі шкільних уроків географії діти мають усвідомити, якої шкоди завдають люди навколишньому середовищу та клімату. Тому під час вивчення даної теми потрібно не лише розповідати учням про клімат, а й, користуючись відеофільмами, бачити перебіг погодних умов. Чи за допомогою Інтернету й інтерактивної дошки, спостерігати за цими змінами в режимі он-лайн.

На наше глибоке переконання, вчителю географії слід асимілювати різні ІКТ, що дозволить у повній мірі вивчати клімат, погоду та кліматичні зміни за певний період часу. Допоможуть у цьому різноманітні програми, що дозволять у реальному часі глянути на стан планети, погоду та рельєф певної місцевості.

Аналіз попередніх досліджень. Це питання досліджували *американці Вільям Нордхауз та Пол Ромер, великий внесок у дослідження клімату зробив М. Ломоносов, створивши перший анемометр, а Володимир Кеппен у своїй праці «Geographisches System der Klimate» розробив класифікацію клімату на планеті Земля, яку використовують і нині. А ще цією проблемою займається й* Міжурядова група експертів з питань змін клімату за підтримки ЮНЕП.

Мета статті –показати усі переваги та недоліки використання ІКТ на уроках географії під час вивчення клімату планети, ознайомити із різноманітними, не менш цікавими програмами, за допомогою яких школярі зможуть наочно побачити залежність клімату від рельєфу, спрогнозувати погодні явища тощо.

©Онуфрійчук І. Д., Кобися А. П.., м. Вінниця 2019 р.

Виклад основного матеріалу. Завдання загальноосвітніх закладів полягає у тому, щоб підготувати кваліфікованого працівника, здатного гідно представляти свій навчальний заклад на ринку праці.

ІКТ – вимога сьогодення, що дозволяє створити суспільство, засноване на знаннях. Новітні інформаційні технології стрімко ввірвались до всіх сфер нашого життя, стали такою ж реальністю, як телефонний зв'язок чи подорожування літаком. Вони спрощують спілкування та співробітництво. Суспільство, яке дбає про своє майбутнє, має усвідомити колосальні можливості, привнесені ІКТ та навчитися грамотно застосовувати їх, у першу чергу, в освіті. [6]

Сучасна система освіти, потребує докорінного переосмислення, вона повинна більше спиратись на практичні навички учнів за зразком концепції ЮНЕСКО – навчатися пізнавати та працювати, жити у суспільстві.

Визначення стратегічних пріоритетів учителя географії відбувається у контексті становлення нової освітньої парадигми, що витікає із необхідності реалізації особистісно-зорієнтованої освіти. Це передбачає широкий пошук нових підходів, педагогічних технологій, адекватних динаміці розвитку суспільства, а також новітніх інформаційних технологій і комп'ютерну підтримку викладання предмету, використання освітніх комп'ютерних програм. Адже швидкий розвиток інформаційних технологій призвів до комп'ютеризацій усіх сфер життя.

ІКТ орієнтовані на підготовку молоді до сприймання різної інформації через комп'ютерні технології та програми. Швидкий розвиток ІКТ відкриває людству нові можливості в освіті, висуваючи натомість нові вимоги до навчання. Розвиток так званого «інформаційного простору» вимагає від сучасної школи модифікації окремих аспектів її діяльності, які вже не задовольняють усіх потреб інформаційного суспільства. [3].

Рівень використання електронних засобів має важливе значення для виховання та навчання сучасної інформованої особистості. Виходячи з цього, необхідно враховувати, що основними принципами впровадження електронних засобів у процесі вивчення географії є наступні:

– *демократизація змісту* – забезпечення широких можливостей для розвитку і самореалізації особистості;

– *гуманізація* – передбачення варіативності змісту комп'ютерних програм для повного врахування інтересів і нахилів учня;

– *диференціація та індивідуалізація* – забезпечення вибору рівня складності навчання;

– *науковість* – врахування рівня розвитку сучасної географічної науки;

– *цілісність і системний виклад змісту* – формування логічного мислення;

– *доступність* – узгодження викладу змісту з віковими можливостями сприйняття матеріалу школярами;

– *інтеграція* – взаємозв'язок географічних курсів з іншими навчальними предметами з урахуванням наявних міжпредметних зв'язків [3].

Впровадження ІКТ дозволяє вчителю урізноманітнити навчальний процес, стимулює навчальну діяльність студентів, заощаджує час вчителя, зацікавлює учнів до подальшого навчання.

Цікавими засобами для навчання школярів і студентів є програми, що різними способами можуть допомогти і полегшити навчання.

До такого типу програм можна віднести:

– Туристичний атлас світу (понад 100 географічних карт, 900 фотографій, 25 відеокліпів та енциклопедична інформація);

– Географія. Посібник для школярів та абітурієнтів (географічні карти, відеофрагменти);

– Атлас України (176 карт, тексти, графіки, таблиці, діаграми, фотографії тощо) та ін.;

– Енциклопедія Кирила і Мефодія (відеофрагменти, цікавий інформаційний матеріал з географії);

– Географія України (атлас для 8-9 класів).

Викладання географії є дуже цікавим процесом, оскільки на уроках про кліматичні умови й погоду, окрім роздаткових матеріалів (карт, атласів тощо) вчитель може застосовувати й віртуальні програми. До таких програм можна віднести такі:

YoWindow – це нове покоління погодної програми. Головна принада YoWindow – живий пейзаж, який відображає фактичну погоду. За даними CNET download.com YoWindow є погодною програмою номер один.

Рис. 1. Вікно програми YoWindow

Функції програми:

1. Зображення відображає фактичну погоду – хмари, дощ та сніг, трава гойдається від вітру, туман, гроза.
2. Точні астрономічні обчислення параметрів Сонця і Місяця, природного освітлення.
3. Переміщення в часі! Можна переглядати прогноз погоди саме на той момент, коли це потрібно.
4. Пори року змінюються синхронно з природою.
5. Анімовані пейзажі – Хутірець, Узбережжя, Аеропорт, Східний та ще 1400+ пейзажів, зроблених із фотографій.
6. Повнофункціональна метеостанція – максимум інформації: температура (фактична і відчутна), діапазон температури, детальний опис, вітер, тиск, вологість, імовірність опадів, кількість опадів, видимість, точкроси, час останнього спостереження за погодою.

Ще однією програмою, що допоможе встановити зв'язок між рельєфом і кліматом є **Google Earth**— це безкоштовна, вільно-завантажувана програма компанії Google що відображає віртуальний глобус. В рамках даного проекту в мережу Інтернет було викладено аерофотознімки та сателітні знімки більшої частини Землі. Для деяких регіонів ці знімки сягають дуже високої якості. Програма поширюється під двома різними ліцензіями: *Google Earth*, безкоштовна версія з обмеженою функціональністю; та *Google Earth Pro*, що пропонується для комерційного використання. Google Earth може використовуватись як програма огляду космічного простору, включно з поверхнями деяких об'єктів сонячної системи, таких як Марс, Місяць. *Google Sky* – це програма для перегляду космічного простору і небесних тіл.

Використання інтерактивної дошки значно допомагає підвищити ефективність навчання, оскільки надає величезні можливості використання наочної подачі матеріалу, швидкого пошуку додаткової інформації (за умов прямого підключення до Інтернет), творчого підходу до проведення уроків географії [7].

Інтерактивні дошки дозволяють проектувати зображення на екран з метою показу динамічних моделей, відеоматеріалів, презентаційних і графічних матеріалів [2].

Інтерактивні дошки дають можливість використовувати спеціальний маркер для управління комп'ютером, як віддаленою комп'ютерною мишею, на поверхні дошки. Використання інтерактивної дошки на уроках дозволяє вчителю посилити сприйняття інформації за рахунок збільшення кількості ілюстрованого матеріалу, що є незамінним супутником вчителя на уроці, відмінним доповненням його словесного пояснення [6].

Використання інтерактивної дошки в школі забезпечує вчителю процес імпровізації на уроці, можна швидко вносити коментарі поверх підготовлених матеріалів, відеосюжетів, комп'ютерних програм і навчальних програм. Інтерактивні дошки дають можливість зберігати і друкувати створені записи і переглядати їх згодом на комп'ютері. Інтерактивні дошки дозволяють використовувати спеціальні програмні продукти та відеосюжети для демонстрації різних віртуальних моделей об'єктів і процесів [2].

Багато географічних досліджень починаються і закінчуються картою. Завдяки застосуванню комп'ютерних технологій, враховуються індивідуальні темпи засвоєння знань і вмінь, рівень складності, інтереси. Робота з комп'ютером викликає в учнів підвищений інтерес і посилює мотивацію навчання [6].

Також чудовою програмою є Microsoft PowerPoint у процесі засвоєння шкільного курсу географії. Наприклад, під час вивчення нового матеріалу з теми «Клімат» як наочність можна використати комп'ютерну презентацію «Клімат нашої планети». Під час вивчення негативного впливу на клімат учитель чи учень демонструє

слайд, на якому показані чинники зміни клімату на землі. На слайдах можуть бути зображені природні зміни клімату, особливо глобальне потепління, яке також висвітлюється і в наступних слайдах, але причини потепління можна показати різні. Для вивчення клімату нашої планети (як і клімату України у 8 класі) можна створити слайд-шоу із зображенням процесів, що відбуваються на планеті під дією зміни клімату. Необхідність упровадження в процес навчання фізичної географії комп'ютерних технологій, що характеризуються значним дидактичним потенціалом у підвищенні ефективності навчання фізичної географії України, а також недосконалість забезпечення процесу навчання географії у вищих навчальних закладах сучасними комп`ютерними технологіями являють собою протиріччя, що зумовлює існування проблеми розробки методики навчання студентів-географів на основі застосування комп`ютерної навчальної системи [1].

Так, при вивченні теми «Клімат» у 6 класі можлива демонстрація таких небезпечних явищ, як буревії, смерчі, за допомогою відео. А комп'ютерне забезпечення до цього уроку дає змогу змоделювати це явище мультимедійними засобами, що сприяє кращому розумінню учнями природи досліджуваного явища, розвиває їх мислення, зорову пам'ять, уміння спостерігати та аналізувати побачене [4].

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [8, с. 145]. Отже, за доцільного поєднання традиційних методів викладання із новітніми технологіями на уроках географії збільшуються можливості забезпечення відпрацювання всіх без винятку ключових тем при вивчення клімату Землі й погоди на планеті. Звичайно, за умови наявності пакету необхідних комп'ютерних програм ці можливості зростають.

Список використаних джерел

1. Безуглий В. В. Методика навчання фізичної географії України засобами комп'ютерних технологій : Автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.02 / В. В. Безуглий; Укр. інж.-пед. акад. – Х., 2003. – 19 с.
2. Галішнікова Е. М. Використання інтерактивної Smart-дошки в процесі навчання / Е. М. Галішнікова// Учитель. – 2007. – No4. – С.8-10.
3. Дегтярьов С. Г. Комп'ютерні технології навчання на уроках географії / С. Г. Дегтярьов //Нива знань. – 2000. – №2. – с. 34-36.
4. Гудима В. Н. Використання інформаційно-комунікативних технологій у викладанні географії. / В. Н. Гудима // Електронне наукове фахове видання. Спецвипуск за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції "Проблеми розробки та впровадження комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання". – 2007. – Випуск 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/2/statti/gyduma/gyduma.htm.
5. Москаленко В. А. Обезпечення інформаційно-комп'ютерного супроводу навчальних занять з географії / В. А. Москаленко // Електронне наукове фахове видання. Спецвипуск за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції "Проблеми розробки та впровадження комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання". – 2007. – Випуск 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/2/statti/gyduma/moskalenko.htm.
6. Нікул Ю. Використовуємо мультимедійні навчальні презентаці] під час викладання біології / Ю. Нікул //Рідна школа. – 2008. – №1,2. – с. 40-42.
7. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. – К.: Думка, 2000. – 368 с.
8. Пометун О. Сучасний урок / О. Пометун, Л. Пироженко. – Київ: А.С.К., 2004. – С. 54-58.
9. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. У статті висвітлено переваги використання на уроках географії ІКТ під час вивчення клімату і погоди. Показано доцільне використання електронних освітніх ресурсів під час вивчення географії та формування предметної компетенції вчителя. У статті наведено приклади програм за допомогою яких навчання студентів та учнів стане цікавішим і наочним, допоможе урізноманітнити навчальний процес.

Ще одним аспектом статті є ознайомлення із різноманітними, не менш цікавими програмами, за допомогою яких школярі зможуть наочно побачити залежність клімату від рельєфу, спрогнозувати погодні явища тощо.

Ключові слова. Комп'ютерні технології, ІКТ, географія, погода, навчальний процес, інтерактивна дошка, програми, клімат, інтернет, карта.

Abstract. The article highlights the benefits of using ICT geography classes during the study of climate and weather. It is shown the expedient use of electronic educational resources when studying geography and forming the subject competence of the teacher. The article provides examples of programs that help students and students become more interesting and visible, and help to diversify the educational process.

Another aspect of the article is the introduction of various, equally interesting programs, through which students can clearly see the dependence of the climate on the relief, weather forecasting, etc.

Keywords. Computer technologies, ICT, geography, weather, educational process, interactive whiteboard, applications, climate, internet, map.

УДК 37.091.313:004.9

Савчук А. А., Кобися В. М.,
м. Вінниця, Україна

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ Під час ВИВЧЕННЯ МАТЕРИКІВ

Постановка проблеми. XXI століття – характеризується розвитком інформаційного суспільства, головною рисою якого є перетворення інформації в один із головних виробничих ресурсів. Тому професійна підготовка фахівців, їхня інформаційна культура та професійна готовність до використання інформаційних технологій вимагають особливої уваги та виступають гарантією впровадження сучасних інформаційних технологій в усі галузі діяльності суспільства [1, с 12].

Наразі освітній процес знаходиться у стані інформатизації. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) входять в усі галузі життєдіяльності людини, і в освіту зокрема. Сучасність вимагає нових підходів до навчального процесу, нових методів, форм подання навчальної інформації. Основними завданнями Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року в загальній середній освіті є оновлення змісту, форм і методів організації навчально-виховного процесу [5, с. 11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як відомо, питання застосування ІКТ в галузі освіти в наш час набуває важливого значення. Чимало людей цікавились питаннями впровадження ІКТ в педагогічну роботу з учнями та студентами. Такий інтерес детально описано у працях О. Панкратова, Л. Пономаренка, О. Боровика, У. Дякова, Д. Десятова, А. Баранова, А. Ілаїнського, Д. Новенка та інших науковців. Всі вони не лише цікавились, але й змогли успішно застосовувати ІКТ в процесі навчання. Зокрема, чималий внесок у популяризацію ІКТ в школах, коледжах та університетах зробили іноземні викладачі, професори та науковці, які розробили методичні рекомендації. «ICT in education» (Victoria L. Tinio), «ICT: Changing Education» (Chris Abbott), «Obstacles to the integration of ICT in education: results from a worldwide educational assessmant» (W. J Pelgrum), «New technologies for teaching and learning: Challenges for higher learning institutions in developing countries» (A. L. Binde), «ICT as a pedagogical tool in secondary schools teaching and learning: policy and practices interplays» (G. Marks) – усі ці науковці зробили величезний поштовх для введення абсолютно нового методу викладання із використанням комп'ютерних технологій. Вони провели численні експерименти та дослідження, оприлюднили результати, і тим самим довели, що така політика в галузі освіти не лише можлива, але й сприяє кращому засвоєнню матеріалу [5, с. 6].

Мета дослідження – показати основні шляхи застосування ІКТ в процесі навчання, зокрема представити усі переваги та недоліки використання комп'ютерних технологій на уроках географії. На основі прикладів окреслити доцільність впровадження в освітній процес інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Однією із найважливіших особливостей нашого часу є перехід розвинутих країн світу від постіндустріального до інформаційного суспільства, а тому питання інформатизації всіх галузей суспільного життя є одним із пріоритетних завдань держави.

Необхідність невідкладних заходів із впровадження ІКТ у галузь освіти зумовлена сучасною світовою тенденцією створення глобальних відкритих освітніх і наукових систем, які дозволяють, з одного боку, розвивати систему накопичення і поширення знань науковій та педагогічній спільноті, а з іншого боку – надавати доступ до різноманітних інформаційних ресурсів широким верствам населення.

Освітня технологія – це система засобів, форм і способів організації освітньої взаємодії, що забезпечують ефективне управління і реалізацію освітнього процесу на основі комплексу цілей і певним чином сконструйованих інформаційних моделей освоюваної реальності – вмісту освіти. Це, по суті, опис діяльності вчителя та учнів, метою якого є результативне навчання. Традиційні освітні технології теж дають гарні результати, але лише від учителя залежить, чи використовувати новітні освітні технології. Та сучасність свідчить про необхідність їх використання.

Завдання ІКТ – дати якомога більше інформації за допомогою цифрових навчальних засобів. Вони дають змогу створити нове середовище для навчання, яке здатне підвищити якість географічної освіти, залучитися до світового інформаційного простору. В той же час дозволяє перейти від навчання, основою якого є інформація, почута від учителя чи прочитана в підручнику, до навчання через сприйняття інформації з електронних ресурсів, Інтернету, навколишнього середовища тощо. На уроці вчитель, використовуючи різноманітні цифрові навчальні

© Савчук А. А., Кобися В. М., м. Вінниця 2019 р.

ресурси, може організувати дослідницьку діяльність учнів, зорієнтувати в індивідуальному пошуку інформації, навчити оцінювати надійність різних інформаційних джерел, створювати власні електронні продукти (малюнки, мультимедійні презентації, електронні моделі) [6].

Замість того, щоб навантажувати пам'ять учнів великим об'ємом зайвої інформації, набагато важливіше навчити дитину користуватись нею та застосовувати на практиці. Застосування ІКТ у навчанні не лише приведе до кращого засвоєння інформації, але й змотивує учнів до навчання. Водночас, вчителю варто не забувати, що будь-який навчальний процес базується на використанні педагогічних технологій , тому ІКТ мають набути виключно педагогічного змісту. Застосування ІКТ повинно насамперед покращити освітній процес, а також розвантажити вчителя та допомогти йому зосередитись на індивідуальній і творчій роботі [3, с. 16].

Застосування ІКТ в галузі освіти характеризуються чималими перевагами. Насамперед, інноваційні технології дозволяють представити навчальний матеріал яскравіше, доступніше, сприйняття стає більш емоційним і тому більш ефективним. Зокрема, комп'ютерні технології сприяють реалізації розвивального навчання, проблемно-діалогічного підходу, дають змогу організувати творчу діяльність. До основних переваг можна віднести і той факт, що саме такий метод викладання дозволяє здійснити диференційований підхід у навчанні, збільшити обсяг виконаних на уроці завдань, продемонструвати учням зміни, які відбуваються в атмосфері, рух, який відбувається в літосфері та розвиток нашої Землі від моменту її виникнення [4, с. 30].

На нашу думку, дітей покоління Z важко чимось здивувати, проте навіть учнів 5 класу можна зацікавити віртуальною екскурсією Австралією чи Африкою. На сьогоднішній день, розроблено чимало геосервісів, які можуть допомогти скласти геоморфологічний профіль, дослідити рельєф материків, відслідкувати супутники NASA, розрахувати швидкість обертання кожної планети навколо Сонця, при цьому не приклавши багато зусиль. Одним із найпростіших варіантів для учнів та вчителя – це мережевий геосервіс Google-Maps, який є досить нескладним у використанні та не потребує багато часу для того, щоб «телепортувати» учнів у будь-яку точку світу. Побувати в запальній Бразилії, відвідати «Гранд-Каньйон», помилуватись Ніагарським водоспадом чи просто прогулятись зоопарком «Сан-Дієго», при цьому не заплативши жодної копійки – це не просто можливо, але й надзвичайно цікаво. Вважаємо, що такі екскурсії зацікавлять не тільки учнів, а й здивують педагогічних працівників.

Google Maps є безкоштовним картографічним сервісом, який надає користувачам можливості панорамного перегляду вулиць (Google Street View), аналізу трафіку у реальному часі (Google Traffic). Перегляд супутникового зображення може здійснюватись як в «режимі польоту» так і в режимі «зверху-вниз» (рис. 1) [2, с. 23].

Рис. 1. Гранд-Каньйон в режимі «зверху-вниз» у сервісі Google-Maps

Недоліками використання даного сервісу є те, що варіант карти близький до проекції Меркатора, тому не може показувати території навколо полюсів, до того ж компанія Google виконує вимоги спецслужб з приховування картографічних даних в районах розташування особливо таємних об'єктів [7].

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [8, с. 145]. Отже, зіставивши всі переваги та

недоліки використання ІКТ, можна впевнено сказати, що комп'ютерна підтримка уроків географії має лише позитивні наслідки, оскільки реалізується особистісно-орієнтований підхід до навчання, формуються уміння учнів самостійно здобувати знання, обирати необхідний матеріал, аналізувати, співставляти, синтезувати інформацію, а головне – розвиваються навички комп'ютерної грамотності. Ця технологія розвиває не тільки учнів, а й вчителя, робить його роботу приємною, успішною, результативною, полегшує працю та забезпечує професійне зростання.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр ; за ред. член-кор. НАПН України Гуревича Р. С. – Львів : Вид-во «СПОЛОМ», – 2012. – 502 с.
2. Десятов Д. Л. Використання мережевого геосервісу Google-Maps в процесі навчання історії / Д. Л. Десятов // «Історія в школі». – 2013. – №6. – С. 22-24.
3. Ільїнський А. М. Використання інформаційних технологій на уроках географії / А. М. Ільїнський // Географія. – 2004. – №23. – С.15-16.
4. Костиря К. Використання комп'ютерів з метою особистісно орієнтованого навчання на уроках географії / К. Костиря // Рідна школа. – 2004. – №10. – С. 28-31.
5. Панкратов О. Б. Використання на уроках географії та природознавства інформаційно-комунікативних технологій у поєднанні з інтерактивними методами навчання / О. Б. Панкратов // Метод.розробка. – С. 4-12.
6. Непоп І. Впровадження «Google Apps for Education» у навчальному закладі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://clouds32kr.blogspot. com/p/google.html.
7. Мелашенко О. П. Можливості застосування мультимедійних технологій на уроках географії у 7 класі [Електронний ресурс] / Олена Петрівна Мелашенко – Режим доступу до ресурсу: https://works.doklad.ru/ view/Qig4k2Nrv80.html.
8. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. *У даній статті розглянуто основні аспекти використання електронних освітніх ресурсів під час вивчення курсу географії та досліджено можливості використання ІКТ при вивчення рельєфу материків. В статті обґрунтовано переваги та недоліки використання інноваційних технологій на уроках географії для різної вікової групи. Також доведено актуальність використання геосервісу «Google Maps» для вивчення тектонічної структури та інфраструктури найвіддаленіших куточків світу. В даній статті поданий новий метод роботи на уроках географії для 5-7 класів, а саме «віртуальна екскурсія».*

Ключові слова: *ІКТ, географія, проект, комп'ютер, рельєф, материк, вчитель, учень, віртуальні географічні дослідження, оцінка.*

Abstract. *This article discusses the main aspects of using electronic educational resources during the study of geography and explores the possibilities of using ICT in the study of the continental relief. The article substantiates the advantages and disadvantages of using innovative technologies in geography lessons for different age groups. Also, the relevance of the use of the Google Maps geoservice has been proved to explore the textual structure and infrastructure of the most remote corners of the world. In this article, a new method of work in geography classes for grades 5-7 is presented, namely a "virtual tour".*

Keywords: *computer technologies, geography, project, computer, relief, teacher, pupil, mainland, virtual geographic research, assessment.*

УДК 37.091.313:004.9

Спас В. В. , Кобися В. М.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ СТАНУ ЕКОСИСТЕМИ ЗА ДОПОМОГОЮ ГІС

Постановка проблеми. Потужною силою в розвитку сучасного суспільства є інтенсивне глобальне поширення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які допомагають збирати, зберігати, аналізувати та розповсюджувати інформацію [1, с. 36]. Потенціал ІКТ для освітньої сфери є особливо великим в освіті. Застосування новітніх засобів і методів викладання і навчання дає змогу організувати ефективний навчальний процес у найбільш прийнятних формах, у тому числі - забезпечити можливість повноцінного навчання без необхідності вносити значні зміни у поточну діяльність. Посилення ролі освіти є однією з визначальних тенденцій у розвитку освітніх систем розвинутих країн, зумовлених об'єктивними чинниками соціально-економічного розвитку [2, с. 14].

©Спас В. В., Кобися В. М., м. Вінниця 2019 р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розробкою і впровадженням у навчальний процес ІКТ активно займаються такі дослідники як В. Биков, Р. Гуревич, А. Гуржій, М. Кадемія, Є. Полат, Є.Патеаракін, Н. Морзе та ін.

Так, О. І. Руденко-Моргун у своїй статті «Комп'ютерні технології як нова форма навчання» пише: «Ми живемо в столітті інформаційної, комп'ютерної революції, що почалася в середині 80-х років і дотепер продовжує нарощувати темпи. От її основні віхи: поява персонального комп'ютера, винахід технології мультимедіа, впровадження в наше життя глобальної інформаційної комп'ютерної мережі Інтернет. Усі ці нововведення легко і непомітно ввійшли в життя: вони широко використовуються майже у всіх професійних сферах і в побуті» [3, с.12].

Сучасний комп'ютер являє собою ефективний засіб оптимізації умов розумової праці взагалі, у будь-якому його прояві. Так, Р. Вільямс і К. Маклі у статті «Комп'ютери в школі» пишуть: «Є одна особливість комп'ютера, що розкривається при використанні його як пристрою для навчання інших і як помічника в придбанні знань – це його бездушність»[4, с. 43].

Мета статті. Показати основні шляхи застосування ІКТ у вивченні стану екосистеми за допомогою збору, обробки і розповсюдження інформації, що діє на основі взаємозв'язку даних про об'єкти з їх просторовими характеристиками.

Виклад основного матеріалу. Інформаційні технології є невід'ємною частиною сучасного світу, вони значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток людства. У цих умовах революційних змін вимагає й система освіти.

Потрібно зазначити, що найбільшого розвитку інформаційні технології досягли в США. Мапи, створені комп'ютерами та розміщені на веб-сайті КТСД (Коаліція щодо токсикантів Силіконової Долини), що містять дані про забруднення – це лише один з прикладів того, як інформаційні технології допомагають людині у моніторингу довкілля. Існує багато інших прикладів. Датчики супутників надають більш чіткі, ніж будь-коли раніше, картини змін у довкіллі. Серед багатьох таких картин – поширення пожеж у тропічних лісах південно-східної Африки, втрата озону над Антарктикою, зменшення розмірів та обміління Аральського моря. Сьогодні все більше супутників знімають такі картини людської діяльності на Землі.

Досить активно в цьому напрямі працює і Європейське космічне агентство (ЄКА). Прикладом цього є проект "Глобальний моніторинг навколишнього середовища та безпеки". Зростаючий потік супутникових даних дає безцінну інформацію, зокрема, для управління природокористуванням, оцінки наслідків природних та техногенних катастроф і розподілу гуманітарної допомоги. Слід згадати і сумісний проект ЮНЕСКО й ЄКА щодо порятунку об'єктів, які включені у список Всесвітнього культурного спадку, в межах якого здійснюється безперервний моніторинг різноманітних архітектурних та природних пам'ятників, а також національних парків і місць існування рідкісних та зникаючих видів тварин та рослин [5, с. 14].

Географічна інформаційна система (ГІС) – це сучасна комп'ютерна технологія для картографування об'єктів навколишнього природного середовища, а також реальних подій, що відбуваються в ньому (рис. 2).

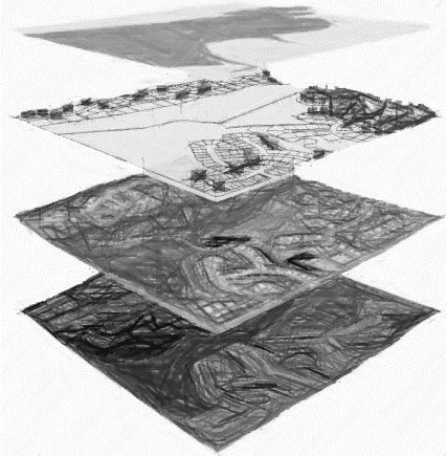

Рис. 2. Приклад ГІС

ГІС зберігає багато пластів (зрізів) інформації з прив'язкою до місцевості. Пласти даних можуть містити супутникові зображення, топографію, державні кордони, річки, автостради, лінії електропередач, джерела забруднення, ареали дикої природи.

У галузі вивчення стану екосистеми сьогодні можна виділити кілька напрямів спеціалізації, які мають практичне застосування:

– - ГІС для управління територіями (національний, регіональний, місцевий та об'єктовий рівні);
– - ГІС для ведення кадастрів природних ресурсів;
– - моніторингові ГІС (національний, регіональний, місцевий та об'єктовий рівні);
– - ГІС для управління і моніторингу техногенних потенційно небезпечних об'єктів;
– - диспетчерські ГІС;
– - прикладні ГІС;
– - довідково-інформаційні ГІС;
– - ГІС для геопросторових банків даних;
– - ГІС для тематичних і спеціалізованих банків даних;
– - ГІС для корпоративних систем управління [6].

Комп'ютери, супутники, телевізори та інше телекомунікаційне обладнання протягом свого життя суттєво обтяжують ресурси Землі. Виробництво комп'ютерів потребує енергії і води, а також створює відходи, багато з яких є небезпечними. У виробництві напівпровідників, друкованих монтажних плат і катодно-променевих трубок для комп'ютерних моніторів і телевізійних екранів використовуються токсичні розчини, кислоти і важкі метали, наприклад, при виробництві 25-кілограмового комп'ютера створюється 63 кг відходів, 22 кг з яких токсичні.

Комп'ютери і мобільні телефони становлять величезну проблему щодо їхньої утилізації частково через те, що вони досить швидко старіють. Виходячи з цього, ремонт є досить дорогим порівняно з вартістю нового товару. Коли комп'ютери викидаються як мотлох, то свинець у моніторах, ртуть і хром у головному процесорному блоці, миш'якові та галогенові органічні речовини всередині пристроїв – усе це створює небезпеку для здоров'я.

Хоча дистанційне зондування, ГІС та інші технології можуть сприяти нашому розумінню того, як ми змінюємо планету, вони не в змозі замінити безпосереднє знання довкілля. Навіть коли інформаційні технології допомагають нагромаджувати бази даних про стан довкілля та з'єднувати людей, вони можуть і роз'єднувати людей з навколишнім світом [6].

Той час, що проведений за комп'ютером у співпраці з далекими колегами за допомогою електронної пошти або у розмовах стільниковим телефоном, – це час, що не був проведений у спілкуванні віч-на-віч або у взаємодії з природою. Недавнє дослідження встановило зв'язок між надмірним використанням Інтернет і депресією, підтверджуючи тим самим, що електронне спілкування не зможе замінити час, витрачений на налагодження особистих відносин.

Інформаційні технології не тільки формують наш світогляд, але також підсилюють наші можливості змінити світ. Ми відповідальні за використання цих засобів для того, щоб збудувати здоровіше і справедливіше майбутнє.

Особливості ГІС:

– візуалізація інформації у вигляді електронних карт;
– автоматична зміна зображеного образу об'єкта в залежності від зміни його характеристик;
– зміна масштабу та деталізація картографічної інформації.

Застосування ГІС є ефективним в різноманітних предметних галузях, де важливі знання про взаємне розташування та форму об'єктів у просторі (екологія, сільське господарство, управління природними ресурсами, земельні та майнові кадастри, комунікації, містобудування та ландшафтне проектуваня) [6].

Широкого застосування ГІС набули у правоохоронних органах, які за допомогою кримінальної картографії візуалізують в зручному вигляді великі масиви даних щодо скоєних правопорушень для подальшого глибинного аналізу і пошуку шляхів попередження в майбутньому потенційних злочинів.

Атрибутивна інформація. У ГІС до векторних об'єктів можуть бути прив'язані семантичні дані. Наприклад, на карті територіального зонування до просторових об'єктів, які становлять зони, може бути прив'язана характеристика типу зони. Структуру і типи даних визначає користувач. На основі атрибутивних значень, присвоєних векторним об'єктам на карті, може будуватися тематична карта, на якій ці значення позначені кольорами відповідно до шкали кольорів або різного роду штриховками чи крапом [6].Найчастіше атрибутивні дані зберігаються у таблицях реляційної бази даних та є прив'язаними до певних векторних об'єктів.

У випадку використання растрового способу позиційна та атрибутивна інформація поєднуються – колір пікселя передає одночасно і розташування і характеристику.

Позиційні дані. Позиційні дані описують просторові характеристики різних об'єктів, таких як дороги, будівлі,

водойми, лісові масиви. Реальні об'єкти можна розділити на дві абстрактні категорії: дискретні (будинки, територіальні зони) і неперервні (рельєф, рівень опадів, середньорічна температура). Існує два способи представлення позиційної інформації – векторний та растровий.

– ***Растровий спосіб***. Растрові дані зберігаються у вигляді наборів величин, упорядкованих у формі прямокутної сітки. Осередки цієї сітки називаються пікселями. Найпоширенішим способом отримання растрових даних про поверхню Землі є дистанційне зондування, проведене за допомогою супутників. Зберігання растрових даних може здійснюватися в графічних форматах, наприклад, TIFF або JPEG, або в бінарному вигляді в базах даних. Найчастіше растр використовують для безперервних об'єктів.

– ***Векторний спосіб***. Дискретні об'єкти та безперервні поля величин представляють за допомогою сукупності геометричних фігур – векторних об'єктів [6].

Висновки. Отже, ГІС – це сучасні комп'ютерні технології, що дають можливість поєднати модельне зображення території (електронне відображення карт, схем космо- та аерозображень земної поверхні) з інформацією табличного типу (різноманітні статистичні дані, списки, економічні показники тощо). У цій статті показано використання ІКТ у вивченні стану екосистеми за допомогою ГІС.

Список використаних джерел

1. Зубов А. В. Информационные технологии в лингвистике / А. В. Зубов, И. И. Зубова. – М. : Академия. – 2004. – 236 с.
2. Міронець Л. Створення та використання комп'ютерних презентацій під час викладання біології / Л. Міронець // Рідна школа. – 2008. – № 6. – С. 12-15.
3. Руденко-Моргун О. І. Комп'ютерні технології, як нова форма навчання / О. І. Руденко-Моргун // Іноземні мови в школі – № 2. – С. 12-14.
4. Трифонова Т. А. Геоинформационные системы и дистанционное зондирование в экологических исследованиях / Т. А. Трифонова, Н. В. Мищенко, А. Н. Краснощеков. – М., 2005. – 352 с.
5. Хаблак З. П. Використання навчальних комп'ютерних програм на уроках біології / З. П. Хаблак // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2003. – № 5. – С. 12-15.
6. Геоінформаційні системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1256060756676.

Анотація. *У даній статті розглянуто основні переваги використання інформаційно-комунікативних технологій під час вивчення стану екосистеми за допомогою технологій отримання, обробки, зберігання і розповсюдження інформації, які діють на засадах взаємозв'язку даних про об'єкти з їх просторовими характеристиками.*

Ключові слова: *комп'ютерні технології, екосистема, рель'єф, екологія, атмосферне повітря, забруднення, оцінка.*

Abstract. *In this article the main advantages of using information and communication technologies during the study of the ecosystem state by technologies of obtaining, processing, storing and disseminating information, which operate on the basis of the interconnection of data about objects with their spatial characteristics, are considered.*

Keywords: *computer technologies, ecosystem, relief, ecology, atmospheric air, pollution, estimation.*

УДК 911.3:32

Сполуденна Я. А.,
м. Вінниця, Україна

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПРОСТІР-ЧАС У ФОРМУВАННІ ПРОСТОРОВИХ СОЦІО-ПРИРОДНИХ СИСТЕМ

Постановка проблеми. Згідно з відомими уявленнями, парадигма – це програма наукового дослідження, або "кістяк" без якого не побудуєш тіло. Постійне виникнення нових (тероризм, епідемії) та загострення старих (екологічної, енергетичної та ін.) глобальних проблем людства сьогодні якнайкраще підкреслюють перекоси того самого кістяка, які приводять до інвалідності. Участь категорії часу в формуванні сучасної просторово-часової парадигми географії досліджена недостатньо. Особливе значення такий дефіцит знань має у геоінформатиці, яка, принаймні за назвою, має справу з вивченням і моделюванням географічного простору, що розвивається в часі.

Необхідність коректної постановки, а, отже і геоінформаційного моделювання багатьох глобальних проблем (з участю в них категорії часу), дослідженням яких займається суспільна географія, обумовила актуальність пропонованого дослідження.

© Сполуденна Я. А., м. Вінниця 2019 р.

Матеріал запропонований у статті допоможе доповнити теоретико-методологічні позиції сучасної географії (зокрема суспільної) і в затвердженні її фундаментального статусу, передусім у формуванні предмету геоінформатики. На думку автора, загальнонаукова проблема взаємодії природи і суспільства може лише тоді конкретизуватись як у різних типах моделювання (зокрема, геоінформаційного) так і у виважених концепціях природокористування, коли до них буде включено категорію географічного простору-часу з урахуванням їх якісної видозміни в процесі ноосферогенезу. Саме участь категорії часу в теоретичних спробах постановки і вирішення глобальної екологічної проблеми і визначили невирішену раніше частину цієї загальної проблеми.

Мета дослідження. Визначити місце категорії часу в змісті сучасної просторової парадигми і застосування вже оновленої парадигми для вирішення прикладних проблем взаємодії природи і суспільства.

Аналіз попередніх досліджень. Впродовж останніх двадцяти років над цією тему активно працювали С. П. Сонько, Л. В. Лесков, О. Г. Топчієв та ін. Один із найвагоміших внесків у цю справу зробив С. П. Сонько. Вчений опублікував суттєву низку наукових праць, що стали саме тією рушійною силосую у подальшій розробці та популяризації даної теми. Автор також ставить під питання методологічний розвиток нинішньої географії. Безумовно весь світ поглинають глобалізаційні процеси, що створюють нові соціокультурні явища від котрих вже не сховатися у «железном занавесе». Тому єдиний вихід продовжити розвиток це йти в одну ногу із часом.

Виклад основного матеріалу. Поняття "час" належить до фундаментальних категорій філософії та природознавства, бо відбиває об'єктивні універсальні властивості матеріального світу й у цьому розумінні виступає загальною формою буття матерії. У рамках природознавства і філософії сьогодні час розглядається як наслідок прояву циклічно-незворотного розвитку та взаємодії матеріальних систем і процесів, що належать до різних рівнів структурної організації. Різні властивості часу не є абсолютними, незмінними і незалежними від природних феноменів, а відображають специфіку реальних систем і процесів [1, с. 357-360]. Аналізуючи дуже змістовні і сутнісні характеристики часу, викладені в, «Історія біосфери Землі» автор дійшов висновку, що час, як і простір, — це на сьогодні найважливіші атрибути в існуванні, розвитку, а, відтак, і дослідженні будь-яких просторових соціо-природних систем [2]. Крім того, досить логічними і еволюційно спадкоємними уявляються нам пошуки нових координатних вимірів єдиного простору-часу. Особливий інтерес геоінформатики повинен викликати факт включення на початку 90-х років в просторово-часовий чотиривимірний континуум п’ятого інформаційного виміру [3].

Найбільш близькою до описання процесу взаємодії природи і суспільства вважається релятивна концепція часу, яка пояснює зміну простору і часу відповідно до швидкості руху (розвитку) всього процесу. Необхідно також використовувати поняття історичного часу в межах динамічної концепції. В нашому випадку розглядається процес взаємодії природи і суспільства (рух) в планетарному просторі-часі. Він уявляється у вигляді двох головних своїх складових – природи і суспільства. Разом вони активно заповнюють географічний простір починаючи з неоліту, що поступово призводить до його ущільнення [4, с. 3]. Проте, згідно з поняттям універсального часу в межах релятивної концепції кількість простору і часу повинна залишатись незмінною для певної системи відліку. Найскоріше, для планетарного географічного простору існує свій локальний час, протягом якого спочатку утворювались тверді, рідкі та газоподібні субстрати (первісна географічна оболонка), потім вони почали видозмінюватись біосферою і, нарешті, активна участь людини в біосферних процесах (неоліт) включила механізм формування ноосфери, який “працює” і посьогоді. Логічним і вірогідним продовженням тривалості локального часу буде наступний крок – вихід розумного життя в позаземний простір і створення штучних екосистем на джерелах енергії, незалежних від телуричних сил [5, с. 179-182].

На нашу думку, висловлену раніше в, всі поняття і концепції часу некоректно і не доцільно застосовувати поодинці для описання і усвідомлення таких складних процесів як взаємодія природи і суспільства. Найскоріше, кожна з концепцій часу та кожне з його визначень – онтологічні, та повинні бути присутні в формалізаційних моделях описання складних процесів, зокрема в геоінформаційних моделях.

Категорія часу в географічних науках розглядається в межах просторово-часової парадигми, яка відрізняється від класичної просторової (Канта-Ріттера-Геттнера) включенням в неї “процесу", як послідовної зміни станів і стадій розвитку об'єктів і явищ, що має певну цілісність за рахунок взаємодії та взаємозв'язків складових частин та елементів, а також певну спрямованість.географічних об'єктів-систем до їх "фізіології", від дослідження просторових форм і територіальних структур до їх функціонування. Відтак, перехід від класичної просторової до новітньої просторово-часової парадигми потребує використання в суспільно-географічних дослідженнях все більш дрібних часових проміжків аж до безперервного (континуального) часу [6]. Дискутуючи цю тезу, автор стверджує, що крім “дрібних” часових проміжків конче необхідно оперувати дуже великими, які саме і дадуть уявлення про напрямки і загальну логіку всього процесу, розуміння якого, викладене в філософських роботах, онтологічно

співзвучне з авторським підходом, оскільки процес, розглянутий нами в [7, с. 187-191] і той що можна вважати головним алгоритмом розвитку планетарного життя, нерозривно пов'язаний з простором, який це життя заповнює в результаті ноосферогенезу. На думку К.С.Хруцкого поняття Процесу повинне отримати своє наукове визнання поряд, наприклад, з поняттям Гравітації (всесвітнього тяжіння), висунутим Ісаком Ньютоном, або Електромагнітного Поля - Джеймсом Максвелом. При цьому найсуттєвішими властивостями Процесу є його космічне походження, а також володіння сутністю автономного висхідного емерджентного еволюційного процесу.

Розглядаючи процес ноосферогенезу на нашій планеті як той, що формується в певній системі відліку, доходимо висновку, що ущільнення географічного простору повинне компенсуватись реальним часом, про що вже написані окремі географічні роботи [4, с. 3]. Для такої компенсації людина створює "пастки для часу" начеб то відкладаючи його "на потім"[8, с. 33-38]. Відкладаючи майбутнє, людина залишається в пустоті "несправжнього", де і фабрикується специфічний штучний час - Час Циферблатів, що задає розмірність товаровиробляючої цивілізації. Поняття ефективності економіки, яка замішана на часі, ґрунтується на "інструментальності". Єдине, що в ній враховується, — це ріст продукції. Минуле і майбутнє розглядаються як перешкоди до найбільш повного використання і експлуатації сучасного. Відокремлюючи себе від минулого і майбутнього, люди відхиляються від прямої течії безперервних часів і історії, гребують повним глибокого значення зв'язком того, що було до них, з тим, що буде після [9, с. 12-19]. Проте, згідно з іншою точкою зору, уявлення про різні стани часу повинні вважатися першопричинними. "В своїй антиутопії "1984" Д. Оруел сформулював парадоксальний принцип: хто володіє сьогоденням, той володіє минулим, а хто володіє минулим, той володіє майбутнім. В тоталітарних державах цей принцип працював неперевершено. Принцип футуросинергетики інший – треба володіти всіма часами одразу, оскільки вони утворюють системну нелінійну множину. Володіючи знанням про параметри підпорядкування для всього спектру альтернативних віртуальних сценаріїв, можна регулювати в певних межах їхні статистичні ваги. На практиці це означає зведення до мінімуму імовірності виходу на тупикові еволюційні тренди" [9, с. 12-19].

На думку А. Секацкого вся людська історія (в нашому випадку – процес ноосферогенезу, насичений екологічним змістом) повна катаклізмів, коли припинились її потоки з-за невдалих пасток, в яких час "заморився" і його не вдалося "взяти живцем". Найскоріше, такі катаклізми пояснюються початковістю часу, початковістю, з якої різними операціями (пастками) люди створюють той або інший час, що нагадує керовану ядерну реакцію, або бомбу часу [8, с. 37]. Інтерпретуючи даний вислів до задач нашого дослідження можна стверджувати, що людство взяло у природи в борг час, на який воно її випереджає в процесі свого розвитку. Найкраще цей феномен уявляється при розгляді двох взаємопереплетених складових – Природи і Суспільства, які разом в процесі взаємодії заповнюють географічний простір, призводячи до його утискання [7, с. 190]. .Природна та Суспільна складова процесу ноосферогенезу розвиваються з різними швидкостями, а, отже, в різний засіб та з різним ступенем ущільнення заповнюють географічний простір. "Періоди", або "етапи" відповідають концептуально значимим корінним віхам у взаємодії Природи і Суспільства, які на рисунку 1 показано окремими зрізами. В процесі своєї взаємодії в географічному просторі вони утворюють такі форми просторового буття людини як агроекосистеми (до неоліту), урбоекосистеми (з неоліту) та інфраекеосистеми (з початку розвитку індустріальних цивілізацій). Дослідження агроекосистем дозволило зробити висновок про одночасне існування двох типів кордонів, динаміка яких виходить за межі двомірного розуміння [10, 55-62].

Додержуючись погляду про наявність процесу розвитку життя на планеті [11, с. 12-20], вважається, що перший етап на цьому малюнку відповідає початку "відокремлення" виду *Homo-Sapiens* від іншої живої природи, другий етап історично відповідає неоліту, з якого почалася активна структурна видозміна людством поверхні планети. Третій - початку розвитку індустріальної цивілізації, коли Людина за допомогою різних механічних пристроїв набагато збільшила швидкість структурного і речовинно-енергетичного перетворення природних екосистем планети. 4-й етап є рубіжним на межі покидання розумними формами життя нашої планети. Намагаючись простежити головні тренди взаємодії природи і суспільства, автор зробив періодизацію, заклавши в неї найсуттєвіші екологічні, соціальні та економічні риси популяції Homo Sapiens.

Висновки. Отже, попередньо можна зробити висновок, що головна причина катастрофічного сучасного розвитку соціо-природних систем (глобальна екологічна проблема) криється в різних швидкостях розвитку природи і суспільства, а, отже, в докорінно різній реалізації категорії часу в розвитку кожної з складових. Результат же цієї різниці, згідно з релятивною концепцією часу, обов'язково "відкладається" у географічному просторі переважно антропогенними структурами. Для конструктивного ж вирішення "глобальної екологічної проблеми" необхідно знайти такі ділянки простору, в яких відбита різниця швидкостей природи і суспільства і надалі поступово їх зменшуючи привести у оптимальні співвідношення.

Список використаних джерел:

1. Мороз С.А. Історія біосфери Землі / Мороз С.А. – К. : Заповіт, 1996. – с. 357-360.
2. Сонько С.П. Просторовий розвиток соціо-природних систем: шлях до нової парадигми / С.П. Сонько. – К. : Ніка Центр. – 287 с.
3. Юзвишин И.И. Основы информациологии / И.И. Юзвишин. – М. : Высшая школа, 2001 – 445 с.
4. Моисеев Н.Н. Современный антропогенез: цивилизационные разломы. Эколого-политологический анализ.// Вопросы философии. – 1995. – №1. – С. 3
5. Сонько С.П. Регіоналізація, прикордонні конфлікти та майбутні шляхи розвитку природи і суспільства / С.П. Сонько // Страны и регионы на пути к сбалансированному развитию. Сборник научных трудов. – К. : «Академпериодика», – 2003. – С.179-182.
6. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії / О.Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2001. – 559 с.
7. СОНЬКО С.П. ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА З ПОЗИЦІЙ ХОРОЛОГІЇ./УКРАЇНА ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОЦЕСИ: ГЕОГРАФІЧНИЙ ВИМІР / С.П. СОНЬКО. – КИЇВ-ЛУЦЬК, 2000. –С. 187-191.
8. Лесков Л.В. В поисках решателя проблем / Л. В. Лесков.//Геоинформатика. –М., 2002. – №2. – С. 33-38.
9. Рифкин Дж. Приближение биоферного века. Глава из книгни “Биосферная политика” Информационное агентство “Єхо-Восток” / Дж. Рифкин. – К., 1995. – С.12-19.
10. Сонько С.П. Географічна інтерпретація доповідей Римському клубу / С.П. Сонько // Український географічний журнал. – 2003. – №1. – С. 55-62.
11. Сонько С.П. Методологічні проблеми розвитку геоінформатики / С.П. Сонько // Сборник научных трудов Национальной горной академии Украины.-Днепропетровск: РИК НГА Украины, 2001. – Т.1. – №12. – с.12-20.

***Анотація**. Розглядається участь категорії часу в сучасній парадигмі суспільної географії. Робиться припущення про те, що виникнення і загострення глобальної екологічної проблеми є похідним від різних за швидкістю темпів розвитку природи і суспільства. Такі "відбитки" часу обов’язково мають прояв в географічному просторі. Їх знаходження і подальше зменшення упередять утискання географічного простору і, таким чином, виникнення глобальної екологічної проблеми. Викладене уявлення про участь категорії часу в уже новій – просторово-часовій парадигмі допоможе у коректній структуризації складних просторових соціо-природних систем, як об’єктів геоінформаційного моделювання.*

***Ключові слова:** простір, екологія, проблеми, парадигма, природа, суспільство.*

***Аннотация**. Рассматривается участие категории времени в современной парадигме общественной географии. Делается предположение о том, что возникновение и обострение глобальной экологической проблемы является производным от различных по скорости темпов развития природы и общества. Такие "отпечатки" времени обязательно должны проявление в географическом пространстве. Их нахождения и дальнейшее уменьшение вперед притеснения географического пространства и, таким образом, возникновение глобальной экологической проблемы. Изложенное представление об участии категории времени в уже новой - пространственно-временной парадигме поможет в корректной структуризации сложных пространственных социо-природных систем, как объектов геоинформационного моделирования.*

***Ключевые слова:** пространство, экология, проблемы, парадигма, природа, общество.*

***Abstract**. The participation of categories of time in the modern paradigm of social geography is considered. It is assumed that the emergence and exacerbation of the global environmental problem is derived from different speeds of the development of nature and society. Such "impressions" of time necessarily have a manifestation in geographic space. Their finding and further reduction ahead ahead of the squeezing of the geographical space and, thus, the emergence of a global environmental problem. The idea of the participation of the category of time in the new one - the spatial-temporal paradigm - will help in the correct structuring of complex spatial socio-natural systems as objects of geoinformation modeling.*

***Keywords:** space, ecology, problems, paradigm, nature, society.*

УДК 37.091.313:004.9

Ткачук К. А., Кобися В. М.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КОМП’ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ ТА ІНТЕРНЕТ РЕСУРСІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КОСМІЧНИХ ОБ’ЄКТІВ

Постановка проблеми. Сучасний підручник недостатньо висвітлює інформацію, яку учні повинні отримати в науковому поясненні. Проаналізувавши підручник, виявляється, що в ньому недостатньо пояснень, а також він мало ілюстрований. Існуючий підручник більш підходить для гуманітарного класу. Також негативно впливає

© Ткачук К. А., Кобися В. М., м. Вінниця 2019 р.

недостатня комплектація кабінету астрономії астрономічними інструментами і посібниками, або відсутність самого кабінету. Учні у класах мають різну базову підготовку. Це недоліки, які можна компенсувати застосовуючи інтернет. Інтернет дозволяє застосовувати такі компоненти: комп'ютерне моделювання; проведення модельних лабораторних робіт; використання гіпертекстових навчальних посібників; контроль знань, тестування.

Цей поділ досить умовний. Більшість програмних засобів об'єднує в собі ці технології. Застосування цих технологій дозволяє вчителю допомогти уявити учням деякі явища мікросвіту і світу з астрономічними розмірами, та явища, які взагалі неможливо спостерігати [1, с. 23].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі активно досліджується такими українськими науковцями, як В. Биков, О. Бондаренко, Я. Булахова, Р. Гуревич, В. Заболотний, А. Зубов, М. Кадемія, Г. Козлакова, О. Міщенко, О. Пінчук та іншими. Серед іноземних фахівців, які займаються даним питанням можна відзначити Е. Венгер, К. Свон, В. Тініо (США), О. Рон (Австралія), М. Фенгчун (Тайланд), М. Моісеєва, Є. Патаракін, А. Хуторський (Росія).

Метою дослідження є формування алгоритму використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання астрономії.

Виклад основного матеріалу. Інформаційно-комунікаційні технології – це загальний термін, який підкреслює роль уніфікованих технологій та інтеграцію телекомунікацій, комп'ютерів, підпрограмного забезпечення, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію. Іншими словами ІКТ складається з інформаційних технологій (ІТ), а також телекомунікацій, медіа-трансляцій, усіх видів аудіо і відео обробки, передачі, мережевих функцій управління та моніторингу. Вираз вперше було використано в 1997 році у доповіді Д. Стівенсона для уряду Великобританії, який посприяв створенню нового Національного навчального плану Великої Британії в 2000 році [2, с. 22].

І. Захарова розуміє під ІКТ "конкретний спосіб роботи з інформацією: це і сукупність знань про способи та засоби роботи з інформаційними ресурсами, і спосіб та засоби збору, обробки та передавання інформації для набуття нових відомостей про об'єкт, що вивчається" [3, с. 35].

ІКТ можна визначити як сукупність різноманітних технологічних інструментів і ресурсів, які використовуються для забезпечення процесу комунікації та створення, поширення, збереження та управління інформацією. Під цими технологіями мають на увазі комп'ютери, мережа Інтернет, радіо- та телепередачі, а також телефонний зв'язок. Це визначення наводиться Н. Фоміних [5].

Г. Боднар у своїй статті "Впровадження інформаційних технологій (ІТ) у навчальний процес як запорука фахової компетентності" дає таке визначення: ІКТ – універсальний спосіб пізнавальнодослідницької діяльності і друге за значущістю (після традиційної писемності) знакове знаряддя обміну інформацією та педагогічного впливу [6].

І. Ставицька зазначає, що важливість і необхідність впровадження ІКТ у навчання обґрунтовується міжнародними експертами і вченими. ІКТ торкаються всіх сфер діяльності людини, але, мабуть, найбільш сильний позитивний вплив вони мають на освіту, оскільки відкривають можливості впровадження абсолютно нових методів викладання і навчання [7].

Застосування ІКТ також значно розширює можливості викладання астрономії. Роль цієї науки для формування наукового світогляду людини полягає не лише в тому, щоб розкрити основні принципи будови Всесвіту, а його матеріальну єдність та багатство форм. Багато людей в даний час вивчає астрономічні явища не спостерігаючи за небесними тілами, а сидячи за монітором комп'ютера. Існує велика кількість програмованих засобів створених для того, щоб покращити засвоєння предмета, забезпечити наочність, зацікавити учнів.

Дуже легкою в користуванні і цікавою для учнів є програма Stellarium. Програма здатна показувати реалістичну просторову картину неба, таку, яку можна бачити неозброєним оком, у бінокль або телескоп. Можливості програми дуже потужні – на сьогодні Stellarium може:

– відобразити понад 120 000 зірок з Каталогів Гіппарха та Tycho-2, окрім того можна використати додаткові каталоги з понад 210 мільйонами зірок;

– відобразити астеризми та ілюстрації до сузір'їв, сузір'я для 15 різних карт зоряного неба, дуже реалістичну атмосферу, схід і захід Сонця;

– потужний інструмент збільшення, керування часом, переклади інтерфейсу, сферична дзеркальна проекція для спостережень на вашій стелі.

– можливість спостерігати планети нашої Сонячної системи та їхні головні супутники, зображення туманностей з повного Каталогу Месьє, реалістичний Чумацький Шлях;

– візуалізувати екваторіальну та азимутальну сітки, що надає можливість використати програмний засіб при вивченні "Система небесних координат". Учням можна запропонувати відшукати небесний об'єкт за наданими координатами або визначити небесні координати об'єктів, використовуючи інструменти програмного засобу [4, с. 355].

Ще однією із цікавих, на мій погляд, програм є Celestia (укр. Целестія) – вільна 3D астрономічна програма, яка ґрунтуючись на каталозі Гіппарха, дає змогу користувачеві розглядати об'єкти розмірами від ШСЗ до галактик в трьох вимірах. На відміну від більшості інших віртуальних планетаріїв користувач може: вільно подорожувати по Всесвіту: створювати фільми; отримати інформацію про радіус, віддаленість, тривалість зоряного дня і середню температуру планет; розділити вікно програми на декілька частин для перегляду кількох об'єктів одночасно.

Дана програма має широкі освітні можливості і надає додаткові засоби для використання на уроках.

Освітній сайт Celestia містить 12 сценаріїв космічних подорожей, що здійснюються за допомогою програми, більше 40 годин освітніх подорожей і уроків. Написані на декількох мовах, для середніх і вищих навчальних закладів ці програми можна проглядати за допомогою спеціально настроєної версії Celestia [4, с. 432].

Роботу з учнями, які цікавляться астрономією слід розпочинати із огляду віртуальних астрономічних обсерваторій. Саме оглядове знайомство учнів з даними програмами вже зацікавлює їх, сприяє ефективному процесу самонавчання.

Результати педагогічного експерименту довели, що використання різних засобів інформаційних технологій у навчанні астрономії, серед яких найбільш ефективні інтерактивні моделі, дозволяє зробити навчальний матеріал більш наочним і цікавим. Саме завдяки використанню інтерактивного експерименту учні мають унікальну можливість спостерігати астрономічні явища і процеси, які не можна реально продемонструвати [4, с. 325].

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [8, с. 145]. Використання різних методичних прийомів в поєднанні з даними мультимедійними програмами забезпечує високу результативність навчання астрономії, сприяє розвитку зацікавленості дітей астрономією, є стимулом до самонавчання. Все це створює передумови для розвитку різнобічних творчих здібностей школярів.

Список використаних джерел

1. Латыпов Н. Виртуальная сфера или все зависит от точки отсчета / Н. Латыпов // Компьютер в школе. – 1998. – № 1. – С. 23-25.
2. Stevenson D. The Independent ICT in Schools Commission Information and Communications Technology in UK Schools, an independent inquiry / Dennis Stevenson. – London, BGR, 2001. – 48 p.
3. Захарова И. Г. Информационные технологии в образовании : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. / И.Г. Захарова. – М. : Академия, 2003. – 192 с.
4. Набоков М. Е. Методика преподавания астрономии / М. Е. Набоков. – М.: Наука, 2012. – 535 с.
5. Фоміних Н. Ю. Сутність поняття "інформаційно-комунікаційні технології" та їх значення на сучасному етапі модернізації освіти: [Електроний ресурс] – Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/ bitstream/123456789/9084/1/ped905_77.pdf.
6. Боднар Г. В. Впровадження інформаційних технологій (ІТ) у навчальний процес як запорука фахової компетентності: [Електроний ресурс] – Режим доступу: http://www.stattionline.org.ua/obraz/33/2250- vprovadzhennya-informacijnix-texnologij-it-u-navchalnij-proces-yak-zaporuka-faxovo%D1%97- kompetentnosti.html.
7. Ставицька І.В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: [Електроний ресурс] – Режим доступу: http://confesp.fl.kpi.ua/node/1103.
8. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

Анотація. *В статті висвітлюються можливості використання ІКТ при вивченні учнями космічних об'єктів. Показано, що за допомогою комп'ютерних технологій на уроці можна підвищити пізнавальну діяльність та активізувати дослідницьку роботу учнів.*

Ключові слова: *ІКТ, астрономія, проект, комп'ютер, космос, Stellarium, Celestia.*

УДК 373.2.016:004

Тута А. П., Григоришин В. В.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ВЕБ-КВЕСТІВ У ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЇ

Постановка проблеми. Сьогодні інформатизація суспільства є основним процесом, що його характеризує і займає провідну роль у розвитку особистості. Володіння інформаційними технологіями ставиться в один ряд з такими якостями як уміння читати і писати.

Давня мудрість говорить: "Хто стоїть на місці, той відстає". Викладач майбутнього не може відставати, він мусить постійно розвиватись і цим самим рухатись вперед. Сьогодні основна місія викладача це – "йти в ногу з часом". Сучасному педагогу необхідно підвищувати свою ІКТ компетентність.

Перед сучасною освітою стоїть завдання пошуку нових видів і форм організації навчальної діяльності. У процесі навчання повинно розвиватись творче та критичне мислення. Надмірна кількість неструктурованої інформації в мережі Інтернет ускладнює процес навчання. Одним із засобів організації та структурування інформації для навчання студентів є технологія Веб-квест, яка на сьогодні недостатньо висвітлена у літературних джерелах.

Аналіз попередніх досліджень. Проблему розробки та використання Веб-квестів у навчальному процесі активно вивчають зарубіжні та вітчизняні науковці: B. Dodge, T. March, М. Андрєєва, О. Гапеєва, М. Гриневич, Г. Шаматонова, В. Шмідт та ін.

Як зазначає В. Шмідт, квести – це міні проекти, засновані на пошуку інформації в Інтернеті [4].

Існує два погляди науковців на поняття Веб-квесту: Веб-квест як освітній продукт і Веб-квест як технологія. Дослідники Я. Биховський, А. Хуторськой зазначають, що освітні Веб-квести – це сторінки освітньої тематики на сайтах у мережі Інтернет, які мають гіперпосилання на інші сторінки у мережі з даної тематики. Вони слугують додатковим стимулом для індивідуалізації навчання студентів, розширюючи кругозір та збагачуючи додатковими знаннями.

Інші науковці (І. Албегова, М. Андрєєва, М. Гриневич, Г. Шаматонова, В. Шмідт) розглядають Веб-квест як інноваційну ресурсно-орієнтовану технологію навчання, основною метою якої є самостійний пошук студентами необхідної для навчання інформації. Основоположники технології Веб-квест B. Dodge і T. March визначають Веб-квест як дослідницьку довідково-орієнтовану діяльність, у результаті якої студенти здійснюють пошук інформації, використовуючи Інтернет-ресурси та відеоконференції [3].

Мета статті розкрити поняття "Веб-квест", ознайомлення з однією з інноваційних технологій навчання та її реалізація у процесі вивчення біології. Викладач при цьому не є "джерелом знань", він лише створює необхідні умови для продуктивної діяльності студента.

Виклад основного матеріалу. Вперше модель Веб-квесту була представлена викладачем університету Сан-Дієго Берні Доджем у 1995 р. Сьогодні ця технологія використовується як найбільш вдалий спосіб використання Інтернету на уроках.

У класичному розумінні Веб-квест (web-quest) – це проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються Інтернет-ресурси [1].

Для визначення поняття «Веб-квест» звернемося до різних тлумачень[1, 2, 3, 4].

Веб-квест (webquest) в педагогіці – проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси Інтернету.

Під квестом (англ. Quest – подорож, мандрівка) розуміють комп'ютерну гру, в якій гравець має досягти певної мети, використовуючи власні знання і досвід, а також, спілкуючись з учасниками квесту.

Веб-квест – проблемне завдання, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси Інтернету.

Веб-квест – це дидактична структура, в рамках якої викладач удосконалює пошукову діяльність, задає їм параметри цієї діяльності і визначає її час.

Отже, технологія Веб-квест – це сукупність методів та прийомів організації дослідницької діяльності, для виконання якої студенти здійснюють пошук інформації, використовуючи Інтернет-ресурси з практичною метою [3].

© Тута А. П., Григоришин В. В., м. Вінниця 2019 р.

Структура Веб – квесту [1]:

1. ***Вступ***, де чітко описані головні ролі учасників або сценарій квесту, попередній план роботи, огляд усього квесту.

2. ***Центральне завдання***, яке зрозуміле, цікаве і здійсниме. Чітко визначено підсумковий результат самостійної роботи (наприклад, серія питань, на які потрібно знайти відповіді тощо).

3. ***Список інформаційних ресурсів*** (в електронному вигляді – на компакт-дисках, відео та аудіо носіях, у паперовому вигляді, посилання на ресурси в Інтернет, адреси Веб-сайтів по темі), необхідних для виконання завдання. Цей список повинен бути анотований.

4. ***Опис процедури роботи***, яку необхідно виконати кожному учаснику квесту під час самостійного виконання завдання (етапи).

5. ***Опис критеріїв та параметрів оцінки Веб-квесту***. Критерії оцінки залежать від типу навчальних завдань, які вирішуються у Веб-квесті.

6. ***Керівництво до дій*** (як організувати і представити зібрану інформацію), яке може бути представлене у вигляді напрямних питань, які організовують навчальну роботу (наприклад, пов'язаних з визначенням ЧСС).

7. ***Висновок***, де підсумовується досвід, який буде отриманий учасниками під час самостійної роботи над Веб-квестом. Іноді корисно включити на закінчення риторичні запитання, що стимулюють активність студентів продовжити свої досліди в подальшому.

Основна перевага використання Веб-квестів з біології це те, що крім вдосконалення умінь і навичок роботи в мережі Інтернет, пошуку потрібної інформації, учасники вдосконалюють також і навички роботи з певним програмним забезпеченням (MS PowerPoint, MS Publisher, MS Excel тощо), готуючи звіт та поглиблюють знання з визначеної теми [2, 5].

Американські методисти виділяють п’ять основних типів Веб-завдань:

1. “Корисні посилання” – список з теми, являє собою список Інтернет-сайтів з теми, що вивчається.
2. “Мультимедійна чернетка” або колекція мультимедійних ресурсів.
3. Зразок постановки проблеми. Необхідно не просто ознайомитися з матеріалом, а й висловити та аргументувати своє власне бачення з вивченого мовного питання.
4. “Полювання за скарбами”. В кінці роботи учасникам може бути задане загальне запитання на цілісне розуміння теми.
5. Веб-квест або Веб-мандрівка, поєднання існуючої навчальної програми і нових педагогічних технологій [2]

Рекомендації до проведення Веб-квесту:

- визначте ключові слова для пошуку (чи слід їх змінювати на різних етапах розв’язання);
- знайдіть необхідну інформацію в мережі Інтернет;
- проаналізуйте й обговоріть знайдену інформацію;
- за необхідності – відкоригуйте ключові слова та повторіть пошук;
- сформулюйте висновок і обговоріть його.

Ця методика є сучасною та перспективною, має ряд переваг, заслуговує на широке впровадження в навчально-виховний процес.

Етапи роботи над квестом [4, 5]:

Початковий:

1. Учасники знайомляться із завданням та базовою інформацією з цієї теми.
2. Розподіляються ролі в команді.

Рольовий:

Учасники одночасно виконують завдання у відповідності з ролями: пошук інформації; розробка структури звіту; створення матеріалів для звіту; доопрацювання матеріалів для звіту.

Підсумковий:

Команда працює разом під керівництвом учителя. Формулюються висновки. Проводиться конкурс робіт та їх оцінювання. Результати робіт можуть розміщуватися в Інтернеті.

Вивчення природничих дисциплін з використанням Веб-квестів – це досить актуальний напрямок професійного спрямування, що потребує особливої уваги, адже необхідно підібрати актуальні матеріали з теми, що вивчатиметься.

Для прикладу, розглянемо алгоритм створення Веб-квесту з теми "Білки, жири, вуглеводи, як компоненти їжі, їхня роль в організмі людини. Харчові добавки, Е-числа "[2].

Крок 1. Визначте тему.

Є чотири умови, яким має відповідати тема вашого Веб-квесту:

1. Відповідати вимогам державних стандартів до змісту навчальних програм.
2. Містити завдання, яке сприятиме розвитку більш високого рівня мислення студентів.
3. Змістовно оцінювати або доповнювати наявні матеріали з теми, з якої є проблеми в студентів.
4. Ефективно використовувати Інтернет.

Крок 2. Вибирайте сайт, на якому є матриця (шаблон) для створення Веб-квесту.

Крок 3. Придумайте завдання.

На початку виберіть форму, в якій студенти одержують завдання.

Є кілька варіантів:

– у вигляді презентації (наприклад програма MS Power Point – розширення ppt). На слайді розміщено картинку і написано запитання. Так на кожному слайді можна розглянути певну тему;

– у вигляді тексту (наприклад, MS Word – розширення doc.). розміщуємо інформацію у вигляді відформатованого тексту на аркуші формату А4 або А3;

– візуальний матеріал. Виглядає як набір картинок, фотографій, карикатур (можна представити у вигляді архіву – розширення zip, оскільки розмір додатків обмежений.

Крок 4. Придумайте систему оцінювання, кількість балів, які нараховуються за те чи інше завдання. Якій кількості балів відповідає певний рівень. У разі, якщо одної відповіді немає, необхідно описати, як оцінити усну відповідь, якщо вона аргументована, доповнена власними знаннями, чи навпаки неточна.

Крок 5. Знайти джерела інформації, якими будуть користуватися студенти для пошуку відповідей.

Крок 6. Створити план і підібрати інформацію. Далі приступити до створення Веб-квесту.

Висновки. Проаналізувавши все вищезазначене можна сказати, що використання Веб-квесту під час вивчення біології має універсальний характер, що доцільно використовувати в цілях розвитку самостійної пізнавальної діяльності студентів, посилаючись на інформаційні ресурси Інтернет і інтегруючи їх у навчальний процес.

Створення Веб-квесту – це складна робота. Але це нова сучасна Інтернет технологія, яка тільки впроваджується в навчальний процес.

Застосування Веб-квесту під час вивчення біологічних дисциплін сприяє розвитку ключових компетентності, формує міжпредметні зв'язки.

Список використаних джерел:

1. Лебедь Г. М. Веб-квест як технологія компетентістно зорієнтованого навчання студентів політехнічних коледжів / Г. М. Лебедь // Інформаційні технології в науці освіті та виробництві. – 2015. – Випуск 4(11). – С. 227-235.
2. Меленець І. О. Технологія Веб-квест у методичному арсеналі сучасного викладача. Методична розробка. – Коростишів, 2017. – 47 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://naurok.com.ua/metodichna-rozrobka-tehnologiya-veb-kvest-u-metodichnomu-arsenali-suchasnogo-vikladacha-24336.html.
3. Савченко Л. Використання Веб-квест технологій у вищій школі при підготовці майбутніх фахівців / Л. Савченко // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2017.- № 1 (50). – С. 67-74.
4. Сокол І. М. Квест: метод чи технологія? / І. Сокол //Комп'ютерні технології навчання. – 2014. – № 2. – С. 28-31.
5. Шемшур В. М. Використання квест-технологій для активізації пізнавальної діяльності учнів : збірник матеріалів обласної Веб-конференції/ В. М. Шемшур, Б. С. Безпоясний. – Черкаси: Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2016. – 56 с.

Анотація. *У статті розглядається можливість використання технології Веб-квест під час вивчення біологічних дисциплін. Застосування технології підвищує пізнавальний інтерес студентів до навчання.*

Ключові слова: *Веб-квест, Інтернет-ресурс, Веб-сайт, біологія, вища школа.*

Abstract. *The article considers the possibility of using web-quest technology during the study of biological disciplines. The application of techno-logy enhances the students' cognitive interest in learning.*

Keywords: *web quest, internet resource, website, biology, high school.*

УДК: 378.147

Фільченков С. П., Бойчук В. М.,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка проблеми. Швидкий розвиток технічних і програмних можливостей персональних комп'ютерів, розповсюдження інформаційно-комунікаційних і креативних технологій створюють реальні можливості для їх використання в системі освіти з метою розвитку творчого потенціалу людини в процесі навчання та підвищення пізнавальної активності учнів і студентів навчально-виховних закладів освіти різних рівнів акредитації.

Особливо це стосується загальноосвітніх шкіл, адже одним із головних завдань сучасної школи є підвищення пізнавальної активності учнів, збільшення інтересу до навчання, напрацювання навичок аналізу і самоаналізу навчальної діяльності тощо. Вирішити ці питання можливо застосовуючи сучасні навчальні комп'ютерні технології, що розробляються засобами мультимедіа-систем, котрі ґрунтуються на спеціальних апаратних і програмних засобах і мають потужні функції для зручної навігації, ефективні засоби оцінки й контролю процесу засвоєння знань і набуття навичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням застосування комп'ютерних технологій в освіті присвячені роботи українських і зарубіжних науковців, зокрема, В. Бойчука, В. Бикова, Р. Гуревича, М. Кадемії, Гжегожа Кедровича, О. Пєхоти, О. Полат, Г. Селевка, С. Сисоєвої, Л. Солов'йової, І. Роберт тощо.

Метою даної статті є окреслити шляхи використання комп'ютерних технологій учителем загальноосвітнього навчального закладу на уроках трудового навчання і технологій.

Виклад основного матеріалу. Комп'ютерні технології сьогодні спрямовуються на нелінійну структуризацію навчального процесу, яка забезпечує умови для розвитку в учнів умінь і навичок формулювання і вирішення навчальних задач, моделювання, оптимізації, прийняття рішень в умовах невизначеності, самостійного здобуття знань тощо.

Як засвідчує аналіз літературних джерел з проблеми дослідження, до нелінійних технологій належать: комп'ютерне моделювання; навчально-проектна діяльність; мультимедіа і телекомунікаційні технології; інформаційне моделювання; тестування; семінари, конференції, олімпіади, турніри тощо.

Якщо розглядати сучасні персональні комп'ютери не просто як засіб технічної підтримки навчального процесу, а як пристрій, який здатний виконувати педагогічні функції, то можна виділити три шляхи застосування комп'ютерів у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу:

1. Комп'ютер – помічник учителя. У цьому випадку процес навчання будується традиційно. Відбувається процес обміну знаннями вчителя й учня. Навчальні програми, що використовуються, лише моделюють деякі завдання, теми, розділи курсу. За цих умов віддається перевага груповому методу навчання у традиційних групах, класах тощо.

2. Комп'ютер – учитель. У такий спосіб також моделюється традиційна методика навчання і відбувається жорсткий його сценарій. Проте відповідні навчальні програми спрямовані на оволодіння навчальним курсом у цілому. Як правило, вони призначені для індивідуалізованого навчання.

3. Комп'ютер – джерело знань і засіб оцінювання знань того, хто навчається. Той, хто навчається, виходячи з мети навчання і своїх можливостей, спираючись на свій особистий досвід і знання, звертається до комп'ютера як до носія необхідних для нього знань або як до засобу оцінювання одержаних знань.

Сучасне програмне й апаратне забезпечення робить можливим використання комп'ютера на всіх етапах уроку. Адже комп'ютерні програми, що використовуються на уроках, – це ефективний, практичний, надійний інструмент, потрібний і незамінний у повсякденній роботі вчителя. Навчання з використанням засобів комп'ютерних технологій дозволяє створити умови для формування активності, самостійності, креативності, здатності до адаптації в умовах інформаційного суспільства, для розвитку комунікативних здібностей і формування інформаційної культури особистості [4, с.8].

Комп'ютерні технології позитивно впливають на процес навчання і виховання насамперед тому, на нашу думку, що змінюють схему передачі знань і методи навчання.

© Фільченков С. П., Бойчук В. М., м. Вінниця 2018 р.

Водночас упровадження таких технологій у систему освіти в умовах становлення інформаційного суспільства ґрунтується на застосуванні комп'ютерів і телекомунікацій, спеціального устаткування, програмних і апаратних засобів, систем обробки інформації тощо.

Серйозною проблемою у запровадженні інформаційних технологій у навчальний процес СЗШ є відсутність відповідного програмного забезпечення з окремих предметів, у тому числі, з трудового навчання.

На сьогодні, на жаль, розроблено незначну кількість педагогічних програмних засобів (ППЗ) для безпосереднього використання на уроках трудового навчання1, які враховували б індивідуальні особливості учнів. Проте значна кількість програмних засобів забезпечують учасників навчального процесу можливістю самостійно формулювати й розв'язувати за допомогою комп'ютерів досить широке коло завдань різних рівнів складності. У зв'язку з цим визначимо шляхи застосування комп'ютерів для програмної підтримки навчального процесу з трудового навчання у СЗШ: ілюстрація і візуалізація навчальної інформації; демонстрація застосувань математичних, фізичних, технічних методів дослідження різноманітних процесів і явищ; формалізація знань про предметний світ; розвиток просторового мислення; створення і вивчення технологічних моделей процесів і явищ; полегшення та поглиблення розуміння методів; забезпечення практичної спрямованості навчального матеріалу тощо.

Використання ППЗ під час проведення уроків із трудового навчання забезпечує можливість для більш предметного ознайомлення школярів із технікою (у тому числі комп'ютерною) та її використанням у сучасному виробництві. Це сприяє розширенню в учнів кругозору, розвитку обізнаності в різних сферах людського життя, розумінню проблем сучасного виробництва. Творча людина не обмежується якимось одним видом діяльності, вона повинна бути компетентною в широкому колі питань.

Доступ до ресурсів мережі Інтернет, широке використання офісних програм, графічних редакторів у процесі підготовки до уроків із трудового навчання створює умови формування в учнів уміння висловлювати власні думки в письмовій формі, здійснювати пошук і обробку інформації, презентуючи її у вигляді графіків, схем, креслень, правильно форматувати текст електронного документа тощо [2, с.6].

Знайдену й оброблену інформацію на уроці обов'язково потрібно прослухати, переглянути, проаналізувати, порівняти й оцінити. Учні можуть обмінюватись думками, судженнями, висновками, ставити запитання один одному та вчителю. За цих умов учні одержують навички публічних виступів, участі в дискусіях, набувають уміння встановлювати й підтримувати контакти, співпрацювати у групі.

Обов'язковим компонентом навчального процесу є контроль знань, умінь і навичок, тобто перевірка його результативності. Комп'ютер значно спрощує процес перевірки знань, адже за допомогою тестових програм учні відповідають на запитання, а після закінчення тестування комп'ютер автоматично виставляє вмотивовану оцінку. Це полегшує роботу вчителя, робить процес перевірки знань більш цікавим і позбавляє учнів страху перед тестуванням, що в свою чергу готує їх до незалежного тестування перед вступом до вищих навчальних закладів.

Сучасні комп'ютерні середовища дозволяють не лише перевіряти набуті учнями знання й навички, але й здійснювати моніторинг і діагностику цих знань. Серед найбільш відомих комп'ютерних контрольно-діагностичних систем тестування можна назвати такі: Test-W2, MyTest, Assistent, Orion та ін.

На нашу думку, кожен учнівський виріб – це насамперед творчий проект, який потребує не лише виготовлення, а й гідного представлення. Розробка яскравих креслень, рисунків, схем, моделей виробів може здійснюватись засобами графічних редакторів, зокрема, Photoshop, Corel Draw, Compass тощо. Вони призначені для роботи з піксельною і векторною графікою, мають великий арсенал засобів створення і редагування графічних образів, зручний і зрозумілий інтерфейс.

Унаочнення навчального матеріалу – ще один дієвий спосіб використання комп'ютера вчителем трудового навчання. На різних уроках використовуються різноманітні форми наочності (натура, ілюстративна, схематична і символічна наочність). Це залежить від предмету і мети демонстрації: об'єкт або його об'ємне чи площинне зображення, схема, модель технологічного або виробничого процесу тощо. Такі засоби сприяють збагаченню просторової уяви та пізнавальної активності учнів, роблять вивчення складних виробничих і технологічних процесів більш зрозумілим. Ілюстрації особливо необхідні тоді, коли об'єкти не доступні для безпосереднього спостереження, а слово вчителя виявляється недостатнім, щоб сформувати уявлення про досліджуваний об'єкт або явище.

Як переконує аналіз педагогічного досвіду, дидактичні можливості та методичні варіанти застосування комп'ютерно орієнтованих і мультимедійних засобів навчання досить широкі та різноманітні. Вони можуть

використовуватися в найрізноманітніших ситуаціях (перед вивченням або після вивчення навчальної теми, на початку або наприкінці уроку, в поєднанні з іншими засобами навчання тощо).

На нашу думку, комп'ютерно орієнтовані технології навчання спрямовані на вирішення переважно таких чотирьох типів дидактичних завдань:

– комп`ютер використовується як допоміжний засіб для більш ефективного вирішення системи дидактичних завдань, що вже існує. За цих умов, змістом об`єкту засвоєння в комп`ютерній навчальній програмі такого типу є довідкова інформація, інструкції, обчислювальні операції, демонстрація та інше;

– комп`ютер може бути засобом, на який покладається вирішення окремих дидактичних завдань за умов збереження загальної структури, цілей і завдань безмашинного навчання (при цьому сам навчальний зміст не закладається в комп`ютер, він виконує функції контролера, тренажера тощо. Ця функція широко представлена в розгалужених діалогових системах, що моделюють діяльність учителя. Наразі найчастіше використовуються довідково-контролюючі програми);

– використання комп'ютера дозволяє ставити й вирішувати нові дидактичні завдання, які не можливо вирішити традиційним шляхом (наприклад, імітаційно-моделюючі програми);

– комп`ютер може бути використаний як засіб, що моделює зміст об`єктів засвоєння шляхом їх конструювання (за цих умов реалізуються принципово нові стратегії навчання.

Прикладом цього напряму розробок є так звані «комп`ютерні навчальні оточення», що представляють собою моделі галузей знань, які засвоюються).

Висновки. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [6, с. 145]. Таким чином, використання комп'ютерно орієнтованих засобів і технологій учителем трудового навчання у СЗШ може значно підвищити ефективність навчання. Забезпечення можливості зберігати й опрацьовувати значну кількість різноманітної інформації (звукової, графічної, текстової та відео), компонувати її в зручному вигляді сприяє, на нашу думку: розкриттю, збереженню та розвитку індивідуальних і творчих здібностей учнів; формуванню в учнів мотивації до навчання, пізнавальних можливостей, прагнення до самовдосконалення; забезпеченню комплексності вивчення явищ дійсності, безперервності взаємозв'язку між гуманітарними, технічними науками та мистецтвом; неперервному динамічному оновленню змісту, форм і методів процесів дійсності; економії дефіцитних матеріалів; розумінню учнями технологічних процесів, явищ, принципів роботи обладнання, пристроїв тощо.

Список використаних джерел:

1. Гороль П.К. Мультимедійні засоби навчання. Лабораторні роботи. Навчально-методичний посібник / Гороль П.К., Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Шестопалюк О.В. – Вінниця ТОВ «Ландо ЛТД», 2008. – 633 с.

2. Комп'ютер на уроках трудового навчання як засіб активізації // Трудове навчання в школі. – 2008. –№ 3. – С. 11-16.

3. Комп'ютерні технології на уроках // Трудове навчання. – 2008. – № 7. – С. 34-38.

4. Мультимедійні технології на уроках трудового навчання // Трудове навчання. – 2009. – № 2. – С. 16-19.

5. Уроки технології з використанням ІКТ // Трудове навчання в школі. – 2009. – № 8. – С. 3-8.

6. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

У статті окреслено шляхи використання комп'ютерно орієнтованих технологій учителем середньої загальноосвітньої школи на уроках трудового навчання; обґрунтовано доцільність використання комп'ютерних технологій у вирішенні навчальних дидактичних завдань.

***Ключові слова**: комп'ютерні технології, інформаційне середовище, мультимедійні технології, педагогічні програмні засоби, тестування.*

The article outlines the ways how a teacher may use computer-oriented technology on the labor training lessons in secondary schools; substantiates reasonability of using computer technology for solving teaching didactic tasks.

***Keywords:** computer technology, information environment, multimedia technology, pedagogical software, testing.*

УДК 378.147.091.31:53

Черниш В. М., Росінська В. О., Сільвейстр А. М.,
м. Вінниця, Україна

РОЗВИТОК ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИХ ЗНАНЬ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Входження суспільства у постіндустріальний (інформаційний) етап розвитку змінює орієнтири і пріоритети освіти. Особливо це стосується системи вищої світи, яка повинна бути адекватною сучасній цивілізації, відображати особливості її розвитку й одночасно визначати їх. В інформаційному суспільстві особливої важливості набувають природничі науки, які є основою інноваційної економіки, наукоємних і ресурсозберігаючих технологій, попередження екологічних катастроф, вирішення завдань, які мають інтегрований характер. У зв'язку з цим актуалізується питання природничо-наукової освіти, яка сприяє формуванню у людини цілісного уявлення про світ, розуміння наслідків існування техногенної цивілізації, готує її до життя до у високотехнологічному суспільстві. Крім того, пошук шляхів удосконалення вищої освіти передбачає підвищення активності та ініціативності студентів, створення умов для їх самоосвіти і самовдосконалення.

Аналіз попередніх досліджень. До проблеми природничо-наукової освіти сьогодні звертається багато вчених (Н.З. Алієва, А.О. Вербицький, Б.С. Гершунський, В.В. Серіков, В.С. Стьопін, О.Д. Суханов та ін.). Питання природничо-наукової підготовки і професійної спрямованості навчання природничо-наукових дисциплін у закладах вищої освіти (ЗВО) розкрито у працях А.В. Антонця, С.О. Касярума, О.В. Левчук, Г.В. Луценка, Л.В. Моторної, Т.С. Нінової, С.О. Панічева, В.А. Петрук, З.О. Скрипко, С.Є. Старостіної, А.В. Степанюк, С.Д. Цвілик та ін. Перспективи та тенденції розвитку фізичної і технічної освіти як системи формування природничо-наукових знань у загальноосвітніх і педагогічних ЗВО проаналізовані і досліджено в працях І. Богданова, В. Ільченко, Х. Інатова, Г. Кашиної, С. Козеренка, С. Мамрича, І. Сальник, О. Сергєєва, В. Сисоєва, А. Сільвейстра, Н. Стучинської, І. Хаімзона, Г. Шишкіна та ін.

У дослідженнях зазначається, що завдання, які стоять перед сучасною наукою, мають інтегрований, комплексний характер. В процесі природничо-наукової підготовки відбувається формування професійної компетентності через становлення загальнокультурних компетентностей, які необхідні у будь-якій професійній діяльності і пов'язані з успіхом особистості в сучасному світі. Тому **метою** даної статті є дослідження ролі та значення сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у розвитку природничо-наукових знань у ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Підвищення професійної компетенції фахівців у галузі природничо-наукових знань у всьому світі визначається як найважливіший чинник реформування системи освіти. Поряд із загальними вимогами до фахівця, який би міг задовольнити потреби як індивідуума, так і спільноти в цілому, зростають вимоги до вищих навчальних закладів щодо постійного вдосконалення професійної освіти. Одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти в умовах переходу до інформаційного суспільства є комп'ютеризація та інформатизація вищої школи. Усвідомлення необхідності формування у студентів інформаційно-комунікаційної компетенції продиктоване вимогами часу [6].

Основною метою всіх інновацій в освітній галузі є сприяння переходу від механічного засвоєння студентами знань до формування вмінь і навичок самостійно здобувати знання. Успішність розв'язання цього завдання значною мірою залежить від мети використання комп'ютера в навчальному процесі, якості й можливостей програмного забезпечення та від того, яке місце посяде комп'ютер в системі дидактичних засобів.

Загальновизнано, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному освітньому процесі – цілком закономірне явище. Інформаційно-комунікаційні технології, зокрема їх апаратна складова – комп'ютер та комп'ютерна техніка, можуть бути як об'єктом вивчення, так і засобом навчання, тобто можливі два напрями формування інформаційно-комунікаційних компетенцій у студентів: під час вивчення інформатики та використання ІКТ в ході вивчення інших навчальних дисциплін у ЗВО.

Для інформаційного забезпечення педагогічного процесу кожен викладач і студент повинні мати доступ до практично необмеженого обсягу інформації і її аналітичного оброблення, можливості для безпосереднього включення в інформаційну культуру суспільства [6].

© Черниш В. М., Росінська В. О., Сільвейстр А. М., м. Вінниця 2019 р.

Володько І.В. та Кудін А.П. [4] відмічають, що інформатизація освіти характеризується вдосконаленням і розповсюдженням нових інформаційних технологій, серед них і інтерактивних, які широко використовуються в процесі взаємодії викладача і студента у сучасному навчальному процесі.

Інформаційна компетентність передбачає широке використання комп'ютерної техніки, електронних варіантів навчальних матеріалів, навчальних програм, педагогічних технологій творчого характеру. Інформаційна компетентність – одна з основних компетентностей, що має об'єктивну і суб'єктивну сторони. Об'єктивна сторона виражається у вимогах, які суспільство пред'являє до професійної діяльності фахівця освітньої сфери. Суб'єктивна сторона інформаційної компетентності визначається індивідуальністю фахівця, його професійною діяльністю, особливостями мотивації у вдосконаленні і розвитку своєї майстерності [6].

В роботах Бєлікової Н.О., Мороховець Г.Ю. зазначається, що основними педагогічними умовами, що сприяють успішному процесу формування інформаційної компетентності студентів ЗВО є активізація інформаційної діяльності майбутніх фахівців за допомогою навчальної та практичної роботи; використання комп'ютерних та вікі-технологій у процесі навчання у ЗВО [7, с. 32-34].

Комунікаційна компетентність починає формуватися ще в процесі навчання у ЗВО. У міру накопичення досвіду професійного спілкування починається використання різноманітних психологічних навичок, що полегшують спілкування з людьми. Науковці відзначають, що комунікаційна компетентність передбачає не тільки наявність певних психологічних знань, а й сформованість деяких спеціальних навичок: вміння встановлювати контакт, слухати, будувати бесіду, формулювати питання. Важливо також володіння власними емоціями, здатність зберігати впевненість, контролювати свої реакції і поведінку в цілому.

Природничо-наукові дисципліни забезпечують досягнення одного із результатів професійної освіти – набуття студентами природничо-наукової компетентності, яка, на думку авторів [2], є інтегрованою характеристикою якостей фахівця й відображає рівень його фундаментальних природничо-наукових знань, природничо-науковий світогляд, освітні та наукові доцільні ціннісні орієнтації, досвід пізнавальної та практичної діяльності, достатні для здійснення професійної і соціальної діяльності.

Аналіз досліджень, присвячених проблемам природничо-наукової освіти, дає можливість з'ясувати значення природничо-наукової підготовки в системі вищої професійної освіти. На нашу думку, природничо-наукова підготовка:

– сприяє формуванню у майбутніх фахівців природничо-наукового світогляду, який є невід'ємною частиною загальнолюдської культури, дає людині уявлення про світ, у якому вона живе, про її місце і роль у цьому світі;

– забезпечує формування природничо-наукової компетентності майбутнього фахівця;

– є основою для засвоєння дисциплін циклу професійної і практичної підготовки й оволодіння майбутньою професією;

– впливає на формування професійних якостей майбутнього фахівця, рівень його мобільності, конкурентоспроможності і затребуваності на ринку праці;

– формує поняття наукової методології та логіки сучасного дослідження, сприяє становленню таких особистісних якостей випускника, як креативність і критичність мислення. Натепер, коли у вищій освіті запроваджується компетентнісний підхід, питання переосмислення ролі і значення природничо-наукової підготовки у системі професійної освіти набуває надзвичайної актуальності. Однак результати аналізу досліджень (І.Т. Богданов, С.О. Касярум, В.А. Копетчук Т.С. Нінова, С.О. Панічев, А.М. Сільвейстр, С.Є. Старостіна, Н.В. Стучинська та ін.) свідчать про наявність проблем і протиріч у природничо-науковій підготовці фахівців у ЗВО. Однією з таких проблем, як зазначає С.О. Касярум, є певна відокремленість фундаментальних природничо-наукових дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців [5].

С.О. Касярум це пояснює, по-перше, недостатнім рівнем професійної спрямованості при вивченні природничо-наукових дисциплін, оскільки студенти не розуміють значення природничо-наукових знань у подальшій професійній підготовці; по-друге, відсутністю у змісті природничо-наукових дисциплін задач прикладного характеру, які пов'язані із змістом майбутньої професійної діяльності; по-третє, нерозробленістю професійно спрямованих методик і рекомендацій з викладання природничо-наукових дисциплін; по-четверте, відсутністю позитивної мотивації у студентів щодо оволодіння знаннями з фундаментальних природничо-наукових дисциплін [5].

С.Є. Старостіна критичну ситуацію у сучасній природничо-науковій освіті пов'язує з такими проблемами: збільшується розрив між досягненнями у розвитку природничих наук і рівнем природничо-наукової освіти, що може призвести до втрати конкурентоспроможності вітчизняної науки і техніки на світовому ринку; відбувається

втрата традицій природничо-наукової освіти, що призводить до низької якості природничо-наукової підготовки; спостерігається падіння престижу природничо-наукової освіти і, як наслідок, відмічається зниження інтересу до природничих наук, відсутність мотивації студентів до вивчення природничих дисциплін [10, с. 76–77].

Дослідження існуючої практики підготовки майбутніх учителів хімії і біології у педагогічних університетах і багаторічний досвід викладання фізики на природничо-географічному факультеті у Вінницькому державному педагогічному університеті також підтверджує наявність проблем і недоліків у природничо-науковій підготовці. На нашу думку, для сучасного стану природничо-наукової підготовки студентів-природничників характерним є: зменшення кількості навчального часу, відведеного на вивчення природничо-наукових дисциплін (зокрема фізики); відсутність міжпредметних зв'язків між природничо-науковими дисциплінами і низька системність природничих знань; викладання природничо-наукових дисциплін слабо орієнтоване на розуміння ролі природничих знань у професійній діяльності майбутніх учителів хімії і біології й вирішенні сучасних природничих проблем; теоретичний характер викладу матеріалу дисципліни фізика, що пов'язано з морально і фізично застарілим лабораторним обладнання; переважне застосування традиційних методів навчання і недостатній рівень використання інформаційно-комунікаційних технологій; низький рівень мотивації до вивчення природничо-наукових дисциплін [3; 9, с. 196].

Висновки. З огляду на все вищесказане можна дійти до висновку, що природничо-наукова підготовка посідає чільне місце в системі професійної освіти, оскільки майбутня діяльність студентів ЗВО за фахом пов'язана з використанням знань, умінь та навичок у галузі природничих наук. Крім того, природничо-наукова підготовка сприяє формуванню у майбутніх фахівців природничо-наукового світогляду, становленню таких особистісних якостей, як креативність і критичність мислення. Аналіз сучасного стану природничо-наукової підготовки майбутніх фахівців у ЗВО свідчить про те, що для неї характерний ряд проблем і недоліків. Саме тому розвиток природничо-наукових знань засобами інформаційно-комунікаційних технологій у ЗВО відповідно до вимог сучасного суспільства та особистісних потреб є важливим завданням педагогічної теорії і практики й становить перспективу наших подальших досліджень у цьому напрямі.

Список використаних джерел

1. Антонець А.В. Роль дисциплін природничо-наукового циклу в процесі формування прогностичних умінь майбутніх менеджерів в аграрних ЗВО / А.В. Антонець // Дидактика математики: проблеми та дослідження. - 2008. - № 30. – С. 79-82.

2. Білецька Г.А. Природничо-наукова компетентність у структурі професійної компетентності фахівця-еколога / Г.А. Білецька, В.В. Басіста // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Методика навчання природничих дисциплін у вищій та середній школі» (XX Каришинські читання) / за заг ред. проф. М.В. Гриньової. – Полтава, 2013. – С. 33–35.

3. Білецька Г.А. Сучасний стан природничо-наукової підготовки майбутніх екологів у вищих навчальних закладах / Г.А. Білецька // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. / Ред. кол. : І.А. Зязюн та ін. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2013. – Вип. 36. – С. 153–160.

4. Володько І.В. Сучасні навчальні середовища в інтернеті: віртуальний інститут фізичного виховання і спорту [Електронний ресурс] / І.В. Володько, А.П. Кудін // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). - 2015. - Вип. 3(1). - С. 93-96. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_015_2015_3(1)__29

5. Касярум С.О. Базові знання з природничо-наукових дисциплін як основа для професійної підготовки майбутніх фахівців інженерного профілю у вищій технічній школі / С.О. Касярум // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки». – 2011. – Вип. 165. – С. 141–144.

6. Крюковська О.А. Екологічна складова в сучасній освіті Українців [Електронний ресурс] / О.А. Крюковська, Ю.А. Гасило, К.О. Злобіна. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/26_ OINXXI_2009/Ecologia/51333.doc.htm.

7. Моторна Л.В. Професійна спрямованість навчання природничо-наукових дисциплін у підготовці молодших спеціалістів технічного профілю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л.В. Моторна. – Вінниця, 2012. – 29 с.

8. Пономарьова Г.Ф. Деякі завдання підвищення кваліфікації викладачів природничо-наукових дисциплін у педагогічному вищому навчальному закладі / Г.Ф. Пономарьова // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – 2008. – № 28. – С. 88–95.

9. Сільвейстр А.М. Теоретико-методичні засади навчання фізики майбутніх учителів хімії і біології: дис. … доктора пед. наук : 13.00.02 / Сільвейстр Анатолій Миколайович. – Кропивницький, 2017. – 633 с.

10. Старостина С.Е. Естественнонаучное образование студентов гуманитарных направлений подготовки в условиях интеграции научного знания: дис. … доктора пед. наук : 13.00.08 / Старостина Светлана Ефимовна. – Чита, 2011. – 472 с.

Анотація. *У статті розкрито зміст, сутність та особливості розвитку природничо-наукових знань засобами інформаційних-комунікаційних технологій у ЗВО. Зазначається, що виокремлення інформаційно-комунікаційної компетентності як окремої складової розвитку природничо-наукових знань, обумовлено активним використання інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах людської діяльності.*

Ключові слова: *інформаційні технології, природничо-наукові знання, комунікаційні технології, інформаційні засоби.*

Аннотация. *В статье раскрыто содержание, сущность и особенности развития естественнонаучных знаний средствами информационных коммуникационных технологий в ЗВО. Отмечается, что выделение информационно-коммуникационной компетентности как отдельной составляющей развития естественно-научных знаний, обусловлено активным использования информационно-коммуникационных технологий во всех сферах человеческой деятельности.*

Ключевые слова: *информационные технологии, естественнонаучные знания, коммуникационные технологии, информационные средства.*

Annotation. *The article deals with the content, nature and characteristics of natural science by means of information and communication technologies in higher education. It is noted that the separation of information and communication competence as a separate component of the development of natural sciences, due to the active use of information and communication technologies in all spheres of human activity.*

Keywords: *information technology, natural sciences, communication technologies, information tools.*

УДК 378.14:904+908

Чечотка А. О.,
м. Полтава, Україна

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ДО ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНИХ ПРАКТИК

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціально-економічного, політичного та культурного розвитку українське суспільство переживає низку змін, що викликані інтеграційними процесами до європейського простору у сфері політики, економіки та освіти. Євроінтеграція та проблема глобалізації порушують проблеми збереження етнічних культур, міжетнічної взаємодії, статусу мови, що актуалізує модернізацію та переосмислення підходів до підготовки фахівців культурологічної спеціальності.

Природньою потребою людини є зацікавленість її минулим (національними традиціями, історичними та культурними пам'ятками свого регіону, лінгвістичними особливостями, мистецтвом, етнопедагогікою), а у деяких випадках навіть умовою існування і розвитку [4]. У зв'язку з цим постає проблема формування готовності до етнокультурної діяльності фахівців культурологічної спеціальності у контексті професійної підготовки.

Аналіз попередніх досліджень. Проблема модернізації змісту освіти на принципах культурвідповідності розглядалася у вітчизняній педагогічній думці С. Гончаренко, Д. Даниловим, В. Євтухом, І. Зязюном, П. Підкасистим, Г. Шевченко, П. Щербанем та ін. Дослідження Ю. Бігунової, О. Гуренко, Л. Яновської присвячені проблемі формуванню етнокультурної компетенції як складника педагогічної діяльності вчителів гуманітарної галузі. Слід зазначити, що аналіз психолого-педагогічної літератури вказує, що проблема підготовки до етнокультурної діяльності як складника професійної діяльності культуролога недостатньо досліджена вітчизняними науковцями, а навчальні та навчально-виробничі практики як передумова фахової підготовки культурологів не досліджувалися взагалі.

Метою даної статті є встановлення особливостей змісту етнокультурної компетентності культурологів та дослідження основних проблем підготовки до етнокультурної діяльності як складника професійної діяльності у процесі навчальних практик.

Виклад основного матеріалу. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях щодо фахівців гуманітарної галузі використовуються поняття культурна та етнокультурна компетенції. Спираючись на теоретичні положення педагогічної науки та дослідження проблем професійної освіти, слід вказати, що розвиток етнокультурної компетентності розглядається як передумова здійснення етнокультурної діяльності [2]. Аналізуючи поняття культурної компетентності, А. Флієр виокремлює її компоненти: компетентність, що виявляється у рівні повноти і свободи володіння засобами соціальної комунікації; компетентність щодо норм соціальної та культурної регуляції; компетентність у питаннях актуальних зразків соціальної престижності; компетентність щодо норм соціальної і

© Чечотка А. О., м. Полтава 2019 р.

культурної регуляції [6]. На його думку, культурна компетентність виявляється у обізнаності особистості із сукупним соціальним досвідом нації та нормами міжлюдських стосунків, що сформовані цим досвідом [6, с. 240-243].

Поняття «етнокультурна компетентність» у етнопсихологічному словнику визначається як «міра прояву людиною знань, умінь, навичок, які дозволяють їй адекватно оцінити специфіку і умови взаємодії із представниками інших етнічних спільнот, знайти єдино правильні форми співробітництва з ними з метою підтримання атмосфери згоди і взаємодовіри» [7]. О. Гуренко, С. Стрельбицька у своїх дослідженнях проблем фахової підготовки майбутніх педагогів розглядають етнокультурну компетентність як систему знань, понять, уявлень про людину як представника етнічної спільноти [3; 5]. У вимірі майбутньої професійної педагогічної діяльності етнокультурну діяльність через сформованість етнокультурної компетентності розглядають Ю. Бігунова, О. Буднік, характеризуючи її як необхідний рівень сформованості у майбутнього фахівця сучасних загальнокультурних і професійних знань, умінь, навичок, розвитку особистісних якостей і здібностей, що дозволяють організувати педагогічну діяльність відповідно до національних особливостей та культурних традицій педагогіки та психології певних етнічних груп та спільнот [1; 2]. Ю. Бігунова вказує на особливість етнокультурної діяльності вчителів історії, яка полягає в інтеграції етнопедагогічного досвіду та сучасних педагогічних парадигм, включенні у сферу педагогічних завдань вчителя культурвідповідність та досвіду етнічних груп, до яких належать учні, та загальнокультурних цінностей і цілей [1]. Відтак, зміст освіти має спиратися на певні етнокультурні особливості учнів, а навчально-виховний процес сприяти задоволенню їх потреб у відтворенні етнокультурних цінностей і традицій шляхом вивчення рідної мови, етнопсихологічних особливостей, філософських поглядів та педагогічних традицій конкретного народу, освоєння етнічної культури та підготовки до життя на засадах традиційної культури життєзабезпечення [1]. Л. Яновська розглядає етнокультурну компетентність вчителя історії як складову професійної діяльності та визначає її як сукупність знань соціології, культурології, філософії, етномистецтва, антропології, а також знань і умінь у галузі етнопедагогіки, педагогіки, міжнаціонального спілкування для діалогу культур в учнівському колективі, регіональної етнопедагогіки, крос-культурної психології, а етнокультурна діяльність має включати уміння встановлювати біологічні, соціокультурні, екологічні та психологічні особливості учнів, що належать до різних культур і етносів [8]. Основним критерієм підготовки до етнокультурної діяльності О. Будник вважає здатність особистості до роботи у полінаціональному середовищі, прагнення до розв'язання та запобігання міжетнічних проблем, гармонізації національних культур [2].

Отже, під *етнокультурною компетентністю* розуміємо сукупність знань культурології, філософії, етнопедагогіки, етномистецтва, соціально-політичних наук, та умінь у галузі етнопедагогіки, педагогіки, міжнаціонального спілкування для діалогу культур в учнівському колективі, регіональної етнопедагогіки, крос-культурної психології.

Слід зауважити, що визначене поняття коректне щодо професійної педагогічної діяльності майбутніх фахівців гуманітарної галузі, і для культурологічної спеціальності вимагає доповнення та уточнення, зважаючи на те, що їх професійна діяльність передбачає не лише педагогічний, але й науково-дослідний, краєзнавчий та музеєзнавчий аспекти професії.

Освітньо-професійна програма підготовки фахівців культурологічної спеціальності містить інтегральні, загальні, фахові компетенції та програмні результати навчання, серед яких чільне місце посідає формування етнокультурної компетенції та підготовка до етнокультурної діяльності як складника професійної діяльності майбутнього культуролога. Спираючись на мету, завдання та програмні результати підготовки студентів за спеціальністю «Культурологія», що розроблені у навчальних та робочих навчальних програмах фахових дисциплін, можна встановити *зміст етнокультурної компетентності* майбутніх культурологів: орієнтація в етнокультурологічній науковій проблематиці; системність етнокультурного аналізу; знання культурної, соціокультурної антропології та етнокультурології; знання особливостей етнічних культур; орієнтація у кроскультурних дослідженнях на етнічному матеріалі (знання основних етнічних теорій); знання інструментарію культурологічного аналізу етносів та традиційних суспільств; знання соціальної природи сучасної етнічності у мультикультурному світі; знання особливостей модерних гуманітарних уявлень про поліцентричність культур та шляхи становлення унікальних етнокультур у контексті загальносвітового цивілізаційного процесу; вміння описувати та класифікувати артефакти; вміння здійснювати культурологічні дослідження; вміння систематизувати та класифікувати знання теорії та історії культури; вміння складати культурологічні тексти; усвідомлення практичної значущості теоретичних знань у галузі етнокультурології, історії культури, культурної антропології та основних етнічних теорій у міжкультурній комунікації.

Наступним етапом підготовки студентів культурологічної спеціальності до етнокультурної діяльності після вивчення фахово орієнтованих навчальних дисциплін є практична підготовка у процесі *навчальних та навчально-виробничих практик*, що ставлять *на меті* поглибити знання, розвинути уміння та сформувати навички етнокультурної діяльності майбутнього фахівця: поглибити знання з курсу «Етнокультурологія»; навчити систематизувати та інтерпретувати інтегровані етнокультурні аспекти; застосовувати асоціативні зв'язки між основними знаннями традиційної української культури та життєвими явищами, родинними традиціями та обрядами; використовувати спеціальну наукову термінологію у формулюванні узагальнень та висновків щодо етнокультурних феноменів; усвідомлювати варіативність етнокультурних явищ та пропонувати інтерпретації; демонструвати етнічний світогляд і світовідчуття; самостійно і творчо використовувати набуті знання, уміння й навички у практичній діяльності.

Наскрізними програмами практичної підготовки студентів культурологічної спеціальності передбачені навчальні та навчально-виробничі практики протягом I-III курсів навчання, де вирішується проблема формування етнокультурної компетентності як передумови здійснення етнокультурної діяльності фахівця. Так, після першого курсу студенти мають проходити археологічну (краєзнавчу) практику, що має на меті ознайомити студентів із основами археологічної та краєзнавчої роботи, де базою практики є археологічні експедиції, історико-культурні заповідники. Протягом практики студенти знайомляться із структурою, функціями, специфікою діяльності археологічної діяльності та діяльності у національних заповідниках, музейних комплексах різних видів тощо. Другий курс навчання закінчується етнологічною (музеєзнавчою, архівною) практикою, яка передбачає більш глибоке і детальне ознайомлення студентів із специфікою роботи окремих закладів: музеїв, виставкових залів, галерей, етнографічних та фольклорних експедицій, архівів тощо. Навчально-виробнича практика після третього курсу передбачає музейно-екскурсійну роботу, виїзні навчальні екскурсії до краєзнавчих музеїв з метою вивчення регіональних особливостей становлення культури, обрядів, звичаїв, мови тощо. Протягом періоду проходження практики студенти мають можливість не лише доповнити теоретичні знання, але й ознайомитися із особливостями музеєзнавчої діяльності на професійному рівні. Перспективним напрямком практичної підготовки майбутніх культурологів вбачається організація навчальних та навчально-виробничих практик у провідних європейських освітніх та культурних закладах.

У процесі проведення навчальних та навчально-виробничих практик чільне місце посідає оформлення та надання звітної документації, що передбачає складання індивідуального плану практиканта, заповнення щоденнику та написання висновків щодо отриманої інформації. З метою активізації науково-дослідної діяльності майбутніх культурологів вважаємо доцільним використовувати інтерактивні форми та методи презентації звітної документації. Організація *«круглого столу»* як завершального (звітного) етапу проходження практики сприятиме формуванню професійних компетенцій культурологів у цілому, та етнокультурної компетентності шляхом діалогу студентів, можливості виступити із власними інтерпретаціями отриманих знань у процесі екскурсій, фольклорних, етнографічних та археологічних експедицій.

Висновки. Таким чином, у процесі дослідження ми встановили особливості етнокультурної діяльності для фахівців культурологічної спеціальності, що реалізується за допомогою рівня сформованості етнокультурної компетентності (соціокультурних, філософських, антропологічних та етнокультурологічних знань, умінь та навичок діяльності). Реалізація фахової підготовки культурологів вимагає використання у системі вищої освіти передових досягнень у галузі культури, удосконалення баз та розширення напрямків реалізації навчальних практик, впровадження сучасних технологій та методик навчання з метою активізації навчально-пізнавальної та науково-дослідної діяльності у процесі проходження навчальних практик.

Список використаних джерел:

1. Бігунова Ю. В. Етнокультурна діяльність майбутніх учителів історії / Ю. В. Бігунова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. – 2012. – Вип. 18. – С. 60-64. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2012_18_18
2. Будник О.Б. Етнокультурна спрямованість виховання у вищій школі в контексті Болонського процесу / О.Б. Будник // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. – 2011. – Том 13 №3 (49). – С. 54-61.
3. Гуренко О.І. Формування етнокультурної компетентності студентів педагогічного університету в умовах поліетнічного середовища: Автореф. дис… канд. пед. наук: 13.00.04 / О.І. Гуренко; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. — Х., 2005. — 20 с.
4. Євтух В.Б., Ковальчук О.О. Етнокультурна діяльність українських канадців: здобутки і проблеми // Український історичний журнал. – 1991. - № 9. – С. 42-50.

5. Стрельбицька С.М. Особливості формування етнокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах глобалізації / С.М. Стрельбицька // Наука і освіта. – 2014. - №3. – С.161-164.

6. Флієр А.Я. Культурологія для культурологів: Навчальний посібник для вищої школи. – М.: Академічний Проект, 2000. – 496с.

7. Этнопсихологический словарь / Под ред. В.Г. Крысько. – М.: Московский психолого-социальный словарь, 1999. – 343с.

8. Яновська Л.Г. Формування умінь етнокультурної діяльності у майбутніх учителів історії / Л.Г. Яновська // Освітологічний дискурс. – 2016. - №1(13). – С. 226-231. – Режим доступу: http: // od.kubg.edu.ua/ index.php/journal/ article/view/345/308

Анотація. *У статті розглядаються особливості змісту етнокультурної компетентності культурологів та досліджуються основні проблеми підготовки до етнокультурної діяльності як складника професійної діяльності у процесі навчальних практик, обґрунтовано етнокультурну компетентність як передумову здійснення етнокультурної діяльності, визначено проблеми організації та удосконалення навчальних практик.*

Ключові слова: *культуролог, етнокультурна діяльність, етнокультурна компетентність, навчальна практика, фахова підготовка, професійна діяльність*

Аннотация. *В статье рассматриваются особенности содержания этнокультурной компетентности культурологов, а также исследуются основные проблемы подготовки к этнокультурной деятельности как составляющей профессиональной деятельности в процессе учебных практик, обосновано этнокультурную компетентность как предпосылку осуществления этнокультурной деятельности, определены проблемы организации и совершенствования учебных практик.*

Ключевые слова: *культуролог, этнокультурная деятельность, этнокультурная компетентность, учебная практика, профессиональная подготовка, профессиональная деятельность.*

Abstract. *The article deals with the peculiarities of the content of the ethnocultural competence of culturologists and examines the main problems of preparation for ethnocultural activity as a component of professional activity in the process of educational practice. The ethnocultural competence as a prerequisite for the implementation of ethnocultural activity is substantiated.*

Key words: *cultural expert, ethnocultural activity, ethnocultural competence, educational practice, professional training, professional activity*

УДК 911.3:32

Якимець Д. Д.,
м. Вінниця, України

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ

Постановка проблеми. Сьогодні складно виробити уніфіковану спільноєвропейську дефініцію, яка б стосувалася всіх країн, через існування певних проблем, а саме: «міський» туризм не обмежується тільки міськими територіями; не весь наявний туризм у сільських районах входить у поняття «сільський» (бази відпочинку, санаторії, автокемпінги, які розташовані в сільській місцевості); визначення «сільський зелений туризм» по-різному трактується у країнах світу і, зокрема, в Європі; бо відрізняються за принципами своєї організації.

Гострою проблемою багатьох сіл в Україні є зростання надлишку робочої сили. Враховуючи відсутність капіталовкладень на створення нових робочих місць у сільський місцевості, на регіональному рівні, більше уваги варто приділяти тим галузям, які не потребують для свого розвитку великих коштів. До таких галузей належить сільський зелений туризм, який давно практикується в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У літературі приділяється велика увага теоретичним і практичним питанням ролі сільського туризму як інструменту ефективного розвитку сільських територій у рамках реалізації політики сусідства прикордонних регіонів. У дослідження проблем розвитку й функціонування туристичної сфери, зокрема сільського зеленого туризму, зробили значний внесок відомі вітчизняні вчені М.І. Долішній, В.К. Євдокіменко, В.Ф. Кифяк, Н.А. Мікула, І.М. Школа та ін., зарубіжні дослідники Л. Ван Депоель, Ж. Вілкін, Т. Дуча, Х. Каравеллі, М. Кларк, Т. Лонч та ін.

Т.М. Булах [2] розкрив сутність, види та проблеми сільського туризму в Україні, а також обґрунтував пропозиції щодо їх подолання, враховуючи досвід країн-членів Європейського Союзу.

О.С. Камушков [4] проаналізував сучасний стан та перспективи розвитку зеленого туризму як ланки

© Якимець Д. Д., м. Вінниця 2019 р.

туристичної сфери України, виявив перешкоди у розвитку зеленого туризму та надав пропозиції щодо їх вирішення, показав взаємозв'язок зеленого туризму з етнотуризмом.

М.Й. Рутинський та Ю.В. Зінько [6] послідовно розкрили основні поняття й концепції сільського зеленого туризму, а також розглянули питання менеджменту, планування й маркетингового просування у цій галузі, проаналізували європейський досвід і перспективи розвитку зеленого туризму в Україні.

Постановка завдання. Відповідно до досліджуваної проблеми необхідно розкрити наступні завдання:

- проаналізувати поняттєво-теоретичні аспекти сільського зеленого туризму як окремої форми рекреаційної діяльності;
- показати світовий досвід щодо організації сільського туризму, звертаючи увагу на нові тенденції його розвитку, пов'язані з процесом глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Наразі у світі відбуваються зміни масового туристичного інтересу від звичайних відпочинкових поїздок до змістовно-пізнавальних подорожей.

На зміну концепції трьох «S» («Sun-Sea-Sand») – сонце, море, пісок – приходить концепція трьох «L» («Landscape-Lore-Leisure») – пейзажі, традиції, довкілля. Туристична мода піднімає на пік масової популярності подорожі у сільську місцевість, де міського туриста оточує екзотика: аграрні й сільські пейзажі, традиційний селянський спосіб життя, свійські тварини, екологічно чисті продукти тощо [6].

Сьогодні в науковій літературі та на практиці, тобто у повсякденному житті, застосовуються як синонімічні такі поняття: «зелений туризм», «сільський зелений туризм», «міський туризм», «агротуризм», «сталий туризм», «екологічний туризм (екотуризм)», «екоагротуризм» та ін. Всі ці понятійні категорії треба розрізняти. Для України сільський зелений туризм – нове поняття, хоча відпочинок на селі використовувався відомими українськими письменника, художниками, артистами і політиками з давніх часів.

Приєднавшись до думки вищезазначених авторів щодо визначення поняття сільського зеленого туризму, можна визначити його так: 1) це є специфічна форма відпочинку на селі, де суб'єктами надання туристичних послуг є не професіонали, а мешканці села – власники особистих, підсобних та фермерських господарств, які спираються на наявні місцеві ресурси; 2) сфера, що сприяє заохоченню сільського населення до розвитку приватної ініціативи, до забезпечення самозайнятості й підвищення рівня та якості життя на селі; 3) корисний як для відпочивальників, так і для господарів-селян, сільських громад, регіонів і держави в цілому, бо сприяє розвитку багатьох пов'язаних із ним галузей економіки.

Законодавчо закріплений термін «сільський зелений туризм» трактується як відпочинок в українському селі. Доповнення визначення «сільський туризм», означений як «зелений», підкреслює його екологічну орієнтацію. Для подальшого чіткого визначення й структуризації критеріїв необхідно законодавчо закріпити низку вимог до сільського житла та до його власника, який надає послуги з сільського зеленого туризму. Основна послуга сільського зеленого туризму – це надання туристам тимчасового проживання (сільські споруди, облаштовані для прийому відвідувачів, в Україні прийнято називати агрооселями). Розвиток масової практики організації сільського зеленого туризму досі випереджає його теоретичне осмислення й нормативне трактування. Сьогодні існують певні суперечки щодо офіційного змістового тлумачення поняття «сільський зелений туризм». Визначення категорії «сільський зелений туризм» має проводитись з урахуванням концепції «сільська місцевість» залежно від того, який зміст ми вкладаємо в агрорекреаційну форму офіційного сільського господарства [6].

Сільський зелений туризм і екотуризм відрізняються основними цілями використання вільного часу. Сільський зелений туризм – це вид проведення вільного часу у формі стаціонарного відпочинку з можливістю недалеких радіальних виїздів чи походів. Екотуризм - це вид проведення вільного часу у формі невпинного руху, відкриття дикої природи, маршрутного ознайомлення з природними й історичними територіями, пізнання традицій і місцевої культури [6, с.175].

Для здійснення ефективного планування розвитку сільського зеленого туризму у регіоні необхідно розглянути його особливості територіальної і функціональної організації. Територіальна організація сільського зеленого туризму – це система просторового взаєморозташування сільських населених пунктів, що надають агрорекреаційні послуги, по відношенню один до одного, а також щодо міст-центрів генерування споживачів агротуристичних послуг, сформованої транспортної інфраструктури території та об'єктів природної й етнокультурної спадщини регіону [1, с.26].

В Україні сформовано офіційний підхід до окреслення меж Карпатського туристичного регіону, що враховує: природно-ландшафтні особливості регіону; етнокультурні особливості та сучасні особливості адміністративно-територіального устрою земель регіону. На підставі цього у 1999 р. було прийнято рішення про інтеграцію

державних, громадських і підприємницьких зусиль Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської, Чернівецької областей з метою розбудови цілісного конкурентоспроможного рекреаційно-туристичного комплексу Карпатського регіону.

Карпатський туристичний регіон України складають чотири адміністративні області, в межах яких простягається гірська система Українських Карпат.

Сільський зелений туризм і екотуризм є чільними субгалузями спеціалізації туристичного сектору Карпатського регіону. Відповідно до такого розмежування територіальною основою розвитку сільського зеленого туризму Карпатського регіону треба вважати територію сільських адміністративних областей [4, с.159-161].

Львівщина – це один із найбільших туристичних регіонів в Україні, що має площу 21,8 тис.км^2 (3,6% території України). За розмірами вона займає 17 місце серед областей держави. Населення області становить на 1.02.2011 р. 2525532 осіб (сільське – 1002460 осіб), за щільністю населення – 116 осіб на км^2 [10]. В області висока лісистість, нараховується понад 400 об'єктів природно-заповідного фонду, зокрема заповідник «Розточчя», національні парки Яворівський і «Сколівський Бескиди», 23 заказники, 240 пам'яток природи, 55 парків – пам'яток садово-паркового мистецтва.

Існують потенційні можливості для розвитку агротуризму в селах Майдан, Урич, Крушельниця, Підгородці, Корчин, Сопіт, Завадка, Росохач, Сухий Потік, Мита. Провідне місце в структурі туристичного комплексу займає санаторно-курортне лікування та відпочинок.

Івано-Франківська область має площу 13,9 тис.км^2, що становить 2,3 % території України. Населення області становить на 1.02.2011 р. 1376891 осіб (сільське - 785876 осіб), за щільністю населення – 110 осіб на км^2 [10]. В Івано-Франківській області нараховується 147 об'єктів природно-заповідного фонду. Серед них значні за площею гірсько-лісові резервати «Садки», «Джурджівський», «Княждвірський», «Скит Манявський», найбільший у регіоні Карпатський НПП та НПП «Гуцульщина», державний заповідник «Горгани». Область має значну туристично-оздоровчу базу, понад 100 об'єктів можуть приймати 14 тис. відпочиваючих. Найвідоміші з курортів: низькогірні Косів, Татарів, Яремча, середньогірний Ворохта і бальнеогрязевий передгірний Черче.

Площа Закарпатської області становить 12,8 тис.км^2 (2,1% території України). Населення області становить на 1.01.2011 р. 1244678 осіб (сільське – 786029 осіб), за щільністю населення – 100 осіб на км^2 [9]. Закарпаття – це одна з найбагатших пам'яток історії та культури України. Загалом в області нараховується близько 415 об'єктів природно-заповідного фонду держави сумарною площею 1,54 тис.км^2. Серед них: міжнародний біосферний резерват «Східні Карпати», Карпатський біосферний резерват, Карпатський НПП, НПП «Синевир», 38 заказників державного та місцевого значення, 349 пам'яток природи, 22 пам'ятки садово-паркового мистецтва, 3 заповідні урочища, 160 бальнеологічних санаторіїв і пансіонатів, будинків відпочинку готельного типу і туристичних баз.

Чернівецька область має гарні перспективи розвитку сільського зеленого туризму. Краса природи Карпат, етнографічні можливості, гостинність місцевого населення – головні фактори розвитку сільського туризму в гірських районах.

Нині на Буковині під охороною перебуває 286 заповідних територій та об'єктів, у т.ч. 7 заказників, 8 пам'яток природи загальнодержавного значення, а також 136 пам'яток природи, 40 парків – пам'яток садово-паркового мистецтва та 39 заповідних урочищ місцевого значення.

Сільський зелений туризм чинить позитивний вплив на відродження, збереження і розвиток місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток історико-культурної спадщини. Проявляючи інтерес до цих надбань народної культури, мешканці міст під час відпочинку на селі розкривають місцевим жителям їхню справжню цінність, популяризують їх у своїх краях і, таким чином, допомагають їх збереженню морально, а подекуди й матеріально[5].

Висновки. Розвиток сільського зеленого туризму спонукає до покращання благоустрою сільських садиб і в цілому сіл, стимулює розвиток соціальної інфраструктури. Він допомагає впорядковувати природні та культурні об'єкти, облаштовувати місця відпочинку на туристичних маршрутах; розробляти маршрути в рекреаційних зонах для місцевих жителів та гостей, готувати фахівців (гіди, тренери, провідники, менеджери тощо) для обслуговування відпочивальників, забезпечує і створює інформаційно-рекламний центр з базою даних про місцевість для відпочинку.

Список використаних джерел:

1. Биркович В.І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України / Биркович В. І. // Стратегічні пріоритети : Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 2008. – №1 (6). – С.138-143.

2. Булах Т.М. Сільський туризм як перспективний напрям для соціально-економічного розвитку села / Т.М. Булах // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. - №11. – С. 143-147.

3. Гетьман О.О. Особливості маркетингу сільського туризму на Дніпропетровщині та Ів.-Франківщині : порівняльний аспект / О.О. Гетьман, В.П. Багров // Вісник ДДФА. – 2009. - №2. - С. 74-80.

4. Зелений туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – htth://uk.wikipedia/org/wiki

5. Камушков О.С. Розвиток зеленого туризму як ланки туристичної сфери України / О.С. Камушков // Держава та регіони. (Серія: Економіка і підприємництво). – 2009. - № 5. – С.78-83

6. Кудла Н. Про застосування комплексу маркетингових заходів у сільському туризмі / Н. Кудла // Економіка України. – 2011. – №2. – С. 79-85.

7. Рутинський М.Й. Зелений туризм / М.Й. Рутинський, Ю.В. Зінько. – К. : Знання, 2008. – 271 с.

8. Сільський туризм – що це таке? [Електронний ресурс]. – Режим доступу - http://www.bucoda.cv.ua

9. www.ukrstat.gov.ua / Державний комітет статистики України.

10. Ecotourism Society, 1994. Western D. Definihg Ecotourism. In: Ecotourism: A Guide for Planners and Managers The Ecotourism Socierty, North Benningtoh, USA, 1993.

Анотація: *У статті розкрито поняттєво-теоретичні аспекти сільського зеленого туризму як окремої форми рекреаційної діяльності, розглянуто світовий досвід щодо організації сільського зеленого туризму, який пов'язаний з процесом глобалізації.*

Ключові слова: *зелений туризм, сільський зелений туризм, міський туризм, агротуризм, сталий туризм, екологічний туризм (екотуризм), екоагротуризм.*

Abstract: *The article deals with the conceptual and theoretical aspects of rural green tourism as a separate form of recreational activity, examines world experience in organizing rural green tourism, which is associated with the process of globalization.*

Keywords: *green tourism, rural green tourism, urban tourism, agrotourism, sustainable tourism, ecotourism (eco-tourism), eco-tourism.*

УДК 378 : [001.102:005.335.2]

Яценко Н. А.,
м. Вінниця, Україна

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЕКОЛОГІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. У сучасних умовах спостерігається зростаюча тенденція до переходу педагогіки в нову якість – від описовості до моделювання та проектування нової реальності особистості, освітнього простору, тощо.

Нині педагогіка відчуває потребу в інтеграції всіх знань про людину та її спеціального розвитку, в осмисленні особливостей її функціонування, освіти, саморозвитку. Для такого роду об'єднання знань потрібен особливий підхід, який отримав назву «педагогічне моделювання».

Під час проектування моделі педагог-дослідник повинен чітко уявляти для чого йому необхідна наукова інформація про навчальне середовище. Модель потрібна для зіставлення висновків різних дослідників і для власного діагностичного експерименту.

Модель (англ. – model, франц. – modele, від лат. modulus – міра, зразок, норма, пристрій, етелон, макет). У широкому розумінні, модель визначають як будь-який образ (розумовий або умовний: опис, схема, креслення, графік, план, карта тощо) деякого об'єкта, процесу чи явища («оригіналу» даної моделі) [1, с.231].

Модель у педагогічному процесі – це не тільки відображення деякого стану педагогічної реальності, а й «форма діяльності, яка передбачається як репрезентація майбутньої практики й засвоєних форм діяльності» [3, с. 11].

Інакше кажучи, модель у педагогічному процесі може бути образом не тільки теперішньої чи минулої педагогічної реальності, а й майбутньої. У такому розумінні модель несе функцію прогнозування, планування, цілеутворення майбутньої діяльності педагога.

Аналіз останніх досліджень. Питання інформаційно-комунікаційної компетентності учителів розглядають як вітчизняні (Н. Попович, Л. Собко, О. Спірін), так і зарубіжні (В. Котенко, С. Сурменко, Р. Горохова, Я. Веб, Т. Довнес) науковці, оскільки в сучасних реаліях розвитку інформаційного суспільства вона набуває актуальності і визнана європейським співтовариством частиною процесу реформування систем освіти у країнах світу.

© Яценко Н. А., м. Вінниця 2019 р.

Проблемі компетентності фахівців присвячено праці В. Байденко, В. Болотова, А. Вербицького, І. Зимньої, О. Овчарук, А. Хуторського, Дж. Равена та ін.

Мета статті: розглянути структуру моделі формування інформаційної компетентності вчителя екології в умовах інформаційного суспільства як передумови його подальшої професійно-педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Мета освіти – це модель спеціаліста. Якщо розглянути модель фахівця як цілісну процедуру, то необхідно в її структурі виділити вхідний і вихідний параметри: вхідний параметр – людина, яка потребує професійних знань завдяки низці причин, вихідний параметр – фахівець, який сформований за даною моделлю та пройшов експертизу професійної компетентності.

В умовах формування розвитку єдиного освітнього інформаційного простору особливого значення набуває інформаційне забезпечення, ефективне використання ІКТ у навчально-виховній діяльності ВНЗ усіх рівнів акредитації. Як зазначається в Концепції Національної програми інформатизації, Національній програмі інформатизації України, Законі України «Про національну програму інформатизації» та інших нормативних документах, ефективне управління галуззю можливе за умов оснащення освітніх закладів електронними засобами навчання та телекомунікаційними засобами доступу до інформаційно-освітніх ресурсів. Подальший розвиток інформатизації закладів освіти, зокрема, педагогічних ВНЗ, потребує комплексного вирішення завдань, пов'язаних зі створенням інформаційно-телекомунікаційних мереж, інформаційних систем й інформаційних освітніх середовищ. Серед основних проблем можна виокремити такі: – створення єдиного інформаційного простору ВНЗ з повною комп'ютеризацією всіх адміністративно-господарчих служб, бібліотек, навчальних підрозділів, підключення до всеукраїнських і міжнародних мереж; – розробка інтегрованих автоматизованих систем управління структурними підрозділами ВНЗ з можливістю планування, документування і контролю навчально-виховного процесу, надання довідкової інформації з усіх аспектів навчально-виховної та адміністративної діяльності; – розробка спеціалізованих і універсальних навчально-методичних комплексів на базі інформаційних технологій, що забезпечують для студентів можливість самонавчання і самоконтролю; – розробка й впровадження ефективної методики використання освітнього інформаційного середовища у ВНЗ [2, с. 244].

У пізнавальних цілях уявлені або матеріалізовані моделі реальних систем дають можливість досліднику замінити систему-оригінал, отримати про неї нові відомості – довизначати як саму систему-оригінал, так і її модель.

Центральною компонентою подолання глобальної екологічної кризи має виступати система екологічної освіти і виховання, яка здатна змінити саму людину і розуміння нею цінностей існуючого світу, ставлення до навколишнього природного середовища, її поведінку в ньому. Майбутній педагог-еколог повинен одночасно володіти основами знань з біології, географії, фізики, хімії, медицини, основ законодавства, санітарно-гігієнічних нормативів, основ раціонального природокористування [3]. Тому освітні програми університетської екологічної освіти базуються на фундаментальних природничих науках ("Загальна екологія", "Фізика", "Хімія", "Біологія"), професійно-орієнтованих ("Основи гідрології", "Гідрохімія", "Економіка земле- і водовикористання", "Екологічний менеджмент", "Екологічна географія", "Експертні системи в екології", "Радіоекологія", "Методика екологічних досліджень", "Біогеохімія", "Ерозієзнавство" тощо) і вибіркових навчальних дисциплінах ("Регіональні екологічні проблеми", "Охорона водного басейну", "Гідробіологія", "Гідроекологія", "Гідроекологічний моніторинг", "Гідроекологічне моделювання", "Картографічні методи досліджень в гідроекології", "Екологія людини", "Стандартизація і сертифікація стану довкілля", "Лімнологія", "Екологія кризових ситуацій", "Водний кадастр", "Моделювання і прогнозування стану довкілля" тощо) [5, с. 78].

Проведений аналіз засвідчує, що інформаційна компетентність є одним із основних структурних компонентів професійної компетентності майбутнього вчителя, що підтверджено результатами досліджень різних науковців. Оскільки наш науковий інтерес визначається питаннями професійної компетентності майбутніх учителів екології, то нами було проведено поглиблений аналіз саме цього виду компетентності.

У дослідженнях вітчизняних учених поняття "інформаційна компетентність" тлумачиться як:

- складне індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції теоретичних знань, практичних умінь у галузі інноваційних технологій і певного набору особистісних якостей (О. Зайцева) [4, с. 12].

- нова писемність, до складу якої входять уміння активної самостійної обробки інформації людиною, ухвалення принципово нових рішень у непередбачених ситуаціях із використанням технологічних засобів (А. Семенов) [4, с. 11].

- інтеграційна якість особистості, що є результатом віддзеркалення процесів відбору, засвоєння, переробки, трансформації й генерування інформації в особливий тип наочно-специфічних знань, що дозволяє виробляти, приймати, прогнозувати і реалізовувати оптимальні рішення в різних сферах діяльності (С. Тришина) [4, с. 11].

У структурі категорії «інформаційна компетентність» вченими виділено такі компоненти: *аналітичний:* відображає процеси переробки інформації на основі мікрокогнітивних актів; *ціннісно-мотиваційний:* полягає у створенні умов, які сприяють входженню людини у світ цінностей; характеризує ступінь мотиваційних спонук людини, що впливають на ставлення індивідів до роботи і до життя в цілому; *техніко-технологічний:* відображає розуміння принципів роботи, можливостей і обмежень технічних пристроїв, призначених для автоматизованого пошуку й обробки інформації; розуміння суті технологічного підходу до реалізації діяльності; знання особливостей засобів інформаційних технологій по пошуку, переробці і зберіганню інформації, а також виявленню, створенню і прогнозуванню можливих технологічних етапів з переробки інформаційних потоків [4, с. 12].

І. Зязюн виділяє три види моделей: фізичні, що є найбільш наближеними до оригіналу досліджуваного об'єкта чи явища; предметно-математичні, у яких переважає математичне описання, що характеризує поведінку оригіналу; логіко-семіотичні, що конструюються зі спеціальних знаків, символів, структурних схем. Побудова моделей другого та третього видів характерна для педагогіки [3, с. 125]. У визначенні моделі вчений А. Дахін та В. Штофф вважають, що модель представляє собою концептуальний інструмент, аналог певного фрагменту соціальної дійсності, що служить для зберігання та розширення знання про властивості і структуру процесів, що моделюються, орієнтований на керування ними [с. 50].

В. Краєвський та В. Полонський визначають, що модель – це наступний результат абстрактного узагальнення практичного досвіду, а не прямий результат експерименту.

У широкому розумінні, моделювання є однією з основних категорій теорії пізнання і чи не єдиним науково обгрунтованим методом наукових досліджень систем і процесів будь-якої природи в багатьох сферах людської діяльності. Моделювання – дослідження об'єктів пізнання на їх моделях, а також побудова і вивчення моделей реальних явищ [1, с. 235].

Уперше модель учителя було розроблено групою вчених під керівництвом Н. Кузьміної. Ними було обгрунтовано основні підходи до створення професіограми вчителя, визначено сукупність головних компонентів педагогічної діяльності: конструктивні, організаторські, комунікативні, гностичні.

Основною педагогічною проблемою нашого дослідження виступає формування інформаційної компетентності майбутніх учителів екології.

Інформаційна компетентність є однією з ключових компетентностей, яка представляє собою цілісну систему та інструментарій для оперування будь-якою інформацією, отримання різних даних і їх опрацювання, інформаційна взаємодія у професійні діяльності.

На нашу думку, інформаційна компетентність – це науково-педагогічна категорія, яка є інтегративною якістю особистості і визначається здатністю людини засвоювати, трансформувати та створювати інформацію, а також перетворювати її в специфічні знання, адаптовані в певній предметній галузі знань. Під моделлю формування інформаційної компетентності майбутнього учителя екології в педагогічному університеті ми будемо розуміти цілісний педагогічний процес, який містить цільову, змістову, організаційно-педагогічну та результативну складову.

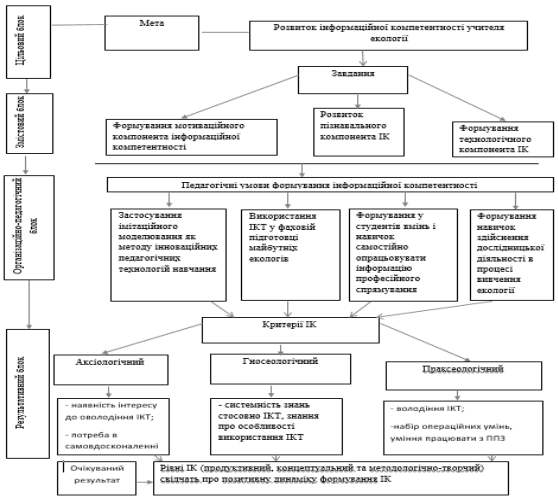

Рис. 1. Модель формування інформаційної компетентності вчителя екології в умовах навчального середовища ВНЗ

На рис. 1. представлена модель формування інформаційної компетентності майбутнього учителя екології, що складається з чотирьох блоків: цільового, змістового, організаційно-педагогічного й результативного, які підпорядковані загальній меті дослідження - вивчити і сформувати розвиток інформаційної компетентності учителя екології.

Висновок. Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу [6, с. 145]. Основною педагогічною проблемою нашого дослідження виступає формування інформаційної компетентності майбутніх учителів екології.

Інформаційна компетентність є однією з ключових компетентностей, яка представляє собою цілісну систему та інструментарій для оперування будь-якою інформацією, отримання різних даних і їх опрацювання, інформаційна взаємодія у професійні діяльності.

На нашу думку, інформаційна компетентність – це науково-педагогічна категорія, яка є інтегративною якістю особистості і визначається здатністю людини засвоювати, трансформувати та створювати інформацію, а також перетворювати її в специфічні знання, адаптовані в певній предметній галузі знань. У світлі компетентнісного підходу інформаційна компетентність не лише визначає поінформованість майбутнього фахівця, але й вирішення виникаючих проблем у пізнавальній та технологічній діяльності, у соціокультурних відносинах.

Список використаних джерел:

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: [Монографія] / В. Ю. Биков. – К.: Атіка, 2009. – 684 с.
2. Гордійчук Г.Б. Використання інформаційного освітнього середовища вищого навчального закладу для підготовки педагогів/ Г.Б.Гордійчук / [Електронний ресурс] – Режим доступу:file:///C:/Users/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87.USER2SH/Downloads/NZTNPU_ped_2009_3_57.pdf.
3. Педагогіка і психологія професійної освіти: Результати досліджень і перспективи. Збірник наук. праць / За ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К.,2001 – 679 с.
4. Отрошко Т.В. Модель технічної компетентності майбутніх вчителів інформатики [Електронний ресурс] – Режим доступу : http: // library.uipa. ua / library / Left_menu / Zbirnuk /24-25 /
5. Симоновська М. Методичні аспекти підготовки майбутнього вчителя-еколога // Історія української географії. Всеукраїнський Науково-теоретичний часопис. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – Випуск 2 (14) – С. 78-82.
6. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : монографія / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця : ФОП Рогальська О. І., 2015. – 564 с.

***Анотація**. У статті висвітлені поняття: моделювання, модель майбутнього фахівця, інформаційна компетентність, що визначають і формують єдину систему – професійну компетентність, яка є визначальним фактором рівня професійної діяльності фахівця.*

Сформовано модель майбутнього вчителя екології, тобто однієї з ключових компетентностей – інформаційної, яка включає в себе не лише фахову інформацію, але й знання та навички в галузі інформаційних технологій, імітаційного й комп'ютерного моделювання, інформаційно-комунікаційних технологій і технологічних інновацій.

***Ключові слова:** інформаційна компетентність, модель майбутнього вчителя, імітаційне моделювання, інформаційно-комунікаційні технології, мотиваційний компонент, пізнавальний компонент.*

***Abstract**. The article covers the following concepts: modeling, model of the future specialist, information competence, defining and forming a unified system - professional competence, which is the determining factor of the level of professional activity of a specialist.The model of the future teacher of ecology is formed, that is, one of the key competencies - informational, which includes not only professional information, but also knowledge and skills in the field of information technology, simulation and computer simulation, information and communication technologies and technological innovations.*

***Key words:** information competence, model of the future teacher, simulation modeling, information and communication technologies, motivational component, cognitive component.*

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Байда Н. Б., Кобися А. П., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ У 10 КЛАСІ..... **4**

Бондарчук Д. Р., Кобися А. П., м. Вінниця, Україна
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ В ТУРИЗМІ..... **6**

Гейко О. П., Люльчак С. Ю., м. Вінниця, Україна
АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ МЕРЕЖЕВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.. **9**

Головенко Л. О., м. Вінниця, Україна
СУТНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ **12**

Грінберг О. І., Кобися А. П., м. Вінниця, Україна
СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ У СЕРЕДОВИЩАХ LEARNING APPS, PADLET, ZONDLE ТА ВИКОРИСТАННЯ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ **15**

Григорчук Г. П., Люльчак С. Ю., м. Вінниця, Україна
АНАЛІЗ ШЛЯХІВ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА..... **18**

Заболотна А. К., Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ТА СПОРТІ **21**

Каричківський М. І., м. Могилів-Подільський, Україна
ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ГРАФІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ-ПРОФЕСІОНАЛІВ **23**

Касянчук Н.В., Уманець В. О., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ІКТ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ **26**

Кашуба А. В., Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СЕРВІСИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ **30**

Косівець В. В., Заболотний В. Ф., м. Вінниця, Україна
ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ **33**

Костюк М. І., м. Вінниця, Україна
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ **37**

Лавренчук В. Л., Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
ПОЗИТИВНІ Й НЕГАТИВНІ СТОРОНИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ. **40**

Лободзинська О. В., Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
КОМП'ЮТЕРНА ЗАЛЕЖНІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СУЧАСНИХ ЛЮДЕЙ **43**

Магаляс В. П., м. Вінниця, Україна
ІНФОРМАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ **45**

Матвієнко Я. О., Кобися В. М., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ . **48**

Медведєв Р. П., Шевченко Л. С., м. Вінниця, Україна
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА У SMART-УНІВЕРСИТЕТІ…**51**

Мельник Д. В., Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВІДДАЛЕНОМУ ВИВЧЕННІ СУЧАСНОЇ ЯПОНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ **56**

Мороз Д. О., Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ **58**

Мосейчук С. К., Люльчак С. Ю., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ **62**

Нетребська І. І., Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
ФАКТЧЕКІНГ ЯК ТРЕНД СУЧАСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ **66**

Радомська А. М., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ..... **69**

Сапогов М. В., Гапчук Я. А., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ПЛАНШЕТІВ ПІД ЧАС ПРОЕКТНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**71**

Сахнюк О. О., Коношевський Л. Л., м. Вінниця, Україна
ПРИНЦИПИ ДОСТУПНОСТІ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ І ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В ІННОВАЦІЙНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ **74**

Семенов Є. К., м. Вінниця, Україна
МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ..... **78**

Сікорака Л. А., м. Житомир, Україна
ВИКОРИТАННЯ СКРАЙБІНГУ НА УРОКАХ «ОСНОВИ ГАЛУЗЕВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА» В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ..... **80**

Спільніченко П. М., Лісова А.В, Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
ПОНЯТТЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ, ЙОГО ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ **83**

Тимощук Л. М., м. Вінниця, Україна
ШЛЯХИ ІКТ В ОСВІТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ. **86**

Шпак В. В., Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ..... **90**

РОЗДІЛ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК

Абашина А. А., м. Кропивницький, Україна
ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТАПІВ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА СПОЖИВАННЯ..... **93**

Білик Т. С., Карук І. В., Колеснік К. А., м. Вінниця, Україна
ДИТЯЧЕ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ **96**

Бойчук О. Ю., В. М., м. Вінниця, Україна
ІНТЕГРАЦІЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ СФЕРИ ПОСЛУГ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОГО КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА **99**

Вихованець Л. І., Сафронов Т. К., Пінаєва О. Ю., м. Вінниця, Україна
ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ І РЕАБІЛІТАЦІЯ ЛЮДИНИ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ..... **101**

Гончар В. О., В. М., м. Вінниця, Україна
ПАРАДИГМА КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ: ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ **102**

Демчишина С. М., Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
ПРОФЕСІЙНІ ТА ОСОБИСТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА..... **105**

Жовта Л. О., Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
МОДЕЛЮВАННЯ КРЕАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ У РЕКЛАМІ КОНЕПЦІЯ-ІДЕЯ-КОНТЕНТ-ОБРАЗ..... **107**

Забутна М. В., м. Вінниця, Україна
РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ **110**

Зварич Н. С., м. Вінниця, Україна
ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ **113**

Кавецький С. В., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДОСЛІДЖЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ 2008-2009 РОКІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ..... **116**

Карауш А. А., м. Вінниця, Україна
ВПЛИВ КОМПЮТЕРНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ НА СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ..... **118**

Калашник Р. Ю., Кобися А. П., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ..... **120**

Киреєва Ольга, м. Вінниця, Україна
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ НА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ **122**

Кобильняк Т. О., м. Вінниця, Україна
ДОСЛІДНИЦЬКИЙ КОМПОНЕНТ У ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА..... **124**

Козубовський В., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ПЕРІОДУ РАДЯНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ТА ЗАХІДНОБІЛОРУСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У 1939-41 ..... **127**

Коломієць Ю. О., м. Вінниця, Україна
ЗМІСТ І ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**129**

Кордонець Н. А., м. Вінниця, Україна
ВОЛОНТЕРСТВО ТА ЙОГО ЗВ'ЯЗОК ІЗ СОЦІАЛІЗАЦІЄЮ ОСОБИСТОСТІ **132**

Коротченко К. А., Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНО -ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ **135**

Краєвська Т. С., Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА **137**

Кукуленко Я. І., м. Вінниця, Україна
ЖУРНАЛ «РАДЯНСЬКА ШКОЛА» ПРО НАВЧАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДІНСТИТУТІВ УРСР У ПЕРІОД ПЕРЕБУДОВИ **140**

Лашевич Н. М., м. Калинівка, Україна
СПЕЦИФІКА ДЕСТРУКТИВНИХ ФОРМ ПРОЯВУ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ **143**

Ляховський В. І., м. Вінниця, Україна
ВЕЛИКА ДЕПРЕСІЯ У США – ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ **147**

Медведєва Л. А., м. Бар, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ **151**

Мушинський О. О., м. Вінниця, Україна
ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПЕРІОДУ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ У ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ В ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ ЗАСОБАМИ ІКТ **153**

Олійник Д. Л., м. Вінниця, Україна
ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ **156**

Олійник О. М., м. Вінниця, Україна
БУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА **158**

Омельянчик А. О., м. Вінниця, Україна
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ .. **161**

Пасічник А. С., м. Вінниця, Україна
ОБ'ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТІВ «ПРАВДА» Й «КРИВДА» В УКРАЇНСЬКОМУ ФОЛЬКЛОРНОМУ ДИСКУРСІ **163**

Петришина Є. С., м. Вінниця, Україна
СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ ПРОСТОРІ **165**

Подорожний В. Г., м. Вінниця, Україна
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОДОЛАННІ ОСОБИСТІСНОГО ВІДЧУЖЕННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ **167**

Січак К. А., Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ **169**

Скрипниченко Ю. Ф., м. Харків, Україна
УСНІ ІСТОРІІ ПРО ОСТАРБАЙТЕРІВ З ХАРКІВЩИНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ **172**

Соколовська М. М., м. Вінниця, Україна
КУРСЬКА БИТВА В АСПЕКТІ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ В ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ. **175**

Сопрун Л. О., м. Вінниця, Україна
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МОЛОДІ **177**

Сорока Т. П., Пінаєва О. Ю., Недовесова Т. А., м. Вінниця, Україна
ВПЛИВ СТРЕСУ НА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДСЬКОГО ОРГАНІЗМУ **179**

Сорохан Р. І., м. Вінниця, Україна
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ **181**

Стрельбицька О. О., м. Вінниця, Україна
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ УМОВ СУЧАСНОГО СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ **184**

Сузанська Н., Фуштей О. В., м. Вінниця, Україна
НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА..... **186**

Ткачук К. І., м. Вінниця, Україна
МІСЬКІ ПРОЦЕСИ: УРБАНІЗАЦИЯ І СУБУРБАНІЗАЦІЯ **190**

Фартушна Ю. М., м. Вінниця, Україна
ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ШКОЛЯРІВ ЯК АКТУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА..... **192**

Федчишина Т. Л., м. Вінниця, Україна
РОЗШИРЕННЯ МЕДІАПРОСТОРУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВІННИЦЬКОМУ ОБЛАСНОМУ КОМУНАЛЬНОМУ ГУМАНІТАРНО — ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ..... **196**

Швидь А. О., м. Вінниця, Україна
ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СЦЕНІЧНОГО ОБРАЗУ ТА СЦЕНІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ЯК СКЛАДОВИХ ЕСТРАДНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ: ЗМІСТОВИЙ АСПЕКТ **200**

Школьнікова Т. Ю., м. Вінниця, Україна
СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД **204**

Щербанюк Д. Г., м. Вінниця, Україна
МІСЬКЕ ПОЛОЖЕННЯ 1870 РОКУ..... **207**

Юрченко Є. В., Іваницька Н. Л. м. Вінниця, Україна
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ..... **210**

РОЗДІЛ 3 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ ТА ПРИРОДНИЧИХ НАУК

Байлема Ю. В., Якимчук Н. В., м. Вінниця, Україна
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ПРОПЕДЕВТИКА ВИВЧЕННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ШКОЛІ **214**

Безкревна-Сімоник Т. Ю., м. Вінниця, Україна
ЕЛЕКТРОННЕ НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ **217**

Без'язична І. В., м. Вінниця, Україна
ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИХ ДИСЦИПЛІН У КОЛЕДЖІ.....**219**

Блаженко І. П., Мисліцька Н. А., м. Вінниця, Україна
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ **222**

Бозняк О. М., Кобися А. П., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ПОРТФОЛІО ВИКЛАДАЧА ГЕОГРАФІЇ....**225**

Борисюк А. В., Мисліцька Н. А., м. Вінниця, Україна
МЕНТАЛЬНА АРИФМЕТИКА В СИСТЕМІ ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ **227**

Домалевич І. М., Соболевська І. А., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИЧНИХ ПРИЙОМІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПРО ПРИРОДНИЧУ КАРТИНУ СВІТУ **230**

Калашнікова Є. І., Ткаченко С. В., м. Київ-Вінниця, Україна
ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ СИСТЕМИ ЦІЛИХ ЧИСЕЛ СТУДЕНТАМИ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ **233**

Карпик І. М., Кобися А. П., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ **236**

Кашапова С. Р., Кобися В. М., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ **238**

Конова А. В., Кобися В. М., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ВУЛКАНІВ ТА ЗЕМЛЕТРУСІВ.....**242**

Короленко В. А., м. Вінниця, Україна
ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ. **244**

Матвієнко В. О., Малярчук Ю. В., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ШКІЛЬНОЇ БІОЛОГІЇ.....**248**

Медведєв П. П., м. Бар, Україна
РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ **251**

Мишук О. В., Кобися В. М., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ ГІДРОЛОГІЧНОЇ ОБОЛОНКИ ЗЕМЛІ **254**

Онуфрійчук І. Д., Кобися А. П., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВИВЧЕННІ КЛІМАТУ І ПОГОДИ **257**

Савчук А. А., Кобися В. М., м. Вінниця, Україна
ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ Під час ВИВЧЕННя МАТЕРИКІВ **261**

Спас В. В., Кобися В. М., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ СТАНУ ЕКОСИСТЕМИ ЗА ДОПОМОГОЮ ГІС **263**

Сполуденна Я. А., м. Вінниця, Україна
ГЕОГРАФІЧНИЙ ПРОСТІР-ЧАС У ФОРМУВАННІ ПРОСТОРОВИХ СОЦІО-ПРИРОДНИХ СИСТЕМ..... **266**

Ткачук К. А., Кобися В. М., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ КОМП’ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ ТА ІНТЕРНЕТ РЕСУРСІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КОСМІЧНИХ ОБ’ЄКТІВ **269**

Тута А. П., Григоришин В. В., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ВЕБ-КВЕСТІВ У ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЇ **272**

Фільченков С. П., Бойчук В. М., м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ КОМП’ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ **2755**

Черниш В. М., Росінська В. О., Сільвейстр А. М., м. Вінниця, Україна
РОЗВИТОК ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИХ ЗНАНЬ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... **278**

Чечотка А. О., м. Вінниця, Україна
ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ДО ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНИХ ПРАКТИК..... **2811**

Якимець Д. Д., м. Вінниця, Україна
РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ..... **2844**

Яценко Н. А., м. Вінниця, Україна
МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЕКОЛОГІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА..... **2877**

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Збірник наукових праць
Випуск 11 (14)
УДК 001(06)

А 43 Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень: зб. наук. пр. – Вип. 11 (14) / редкол.: Р.С. Гуревич (голова) [та ін.]; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2019. -298 с.

Відповідальний за випуск В. М. Бойчук
Оригінал-макет Р. П. Медведєв
Технічний редактор І. П. Ковальчук
Дизайн обкладинки Р. П. Медведєв

Підписано до друку 12 квітня 2019 р.
Формат 60х84/8.
Папір офсетний. Друк різографічний.
Гарнітура Calibri. Ум. др. арк. 13,4
Наклад примірників 120
Видавець і виготівник ТОВ «Фірма «Планер»
Реєстраційне свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців серія ДК № 3506 від 25.06.2009 р.
21050, м. Вінниця, вул. Визволення, 2
Тел.: (0432) 52-08-64; 52-08-65
http://www.planer.com.ua E-mail: sale@planer.com.ua